

GÜLKURUSU

Ey Sevgili! Muhabbet diliyle yapılan dâvet ile tehdit diliyle yapılan dâvet eş değildir. Zirâ, aşk da birlik, tehditte ayrılık vardır. Aşk da cem, tehditte fark vardır. Seven sevdiğinin işle-
rinde kusur görmez, Sevgiliyi görür. Bilirki sevdiğinin fiilinde onun maksadı gizlidir. Dünya
gözünün göremediğini gönül gözüyle görünce, Sevgilinin her işi ilâhi bûse gibidir.

Aşk ateşi tutuşunca ne baş kalır, ne akıl,
Âşık gaib olunca ne elem kalır, ne kahr,
Ma'suk zâhir olunca ne harf kalır, ne satır.
Kendindeki sırta ermeyen âlemde şaşkın kalır,
Özün özüne eren sırrına hayran kalır.

Sükût mânânın özü, söz mânânın kabuğudur. Mânâ sükûtu dâvet eder. Söz mânâyı resmeder.
Her iddia bir kibirdir. Kişi kendi kibiriyle sınanır. Her söz bir kayıttır. Ârif kendi sözüyle
sınanır. Hayalin gözü kördür o, dünyayı görür. Kalbin gözü sevgidir o, mevlâyı görür. Akıl
fail olursa cehâlet zâil olur. Kibir zâhir olursa ilim zail olur. Her ferd kendi bilinç seviyesinde
idrâk eder. İdrâk ettiği mânâ, kendi nefsinde gördüğünün gayrı değildir. Zirâ, sûret varlıkta
tecelli eden mânânın resmidir. Mânânın hakikati ise, tecelli edenin zâtıdır. Zâtın zuhûru sıfat
ve isimledir. O ki kendinde tecelli eden esmâyı bilir, nefsinin bilen Rabbini bilir, sırrına erişir.
Nitekim bir şeyin tanınması, onun varlıkta belirmesiyledir. Kezâ insandaki mânevi ve ahlâki
değerlerin belirişi, bireylerdeki davranış ve tepkiyledir. Her davranış biçimi, bireydeki bir
vasfın (sıfatın) resmidir. "Kibirleriyle ibadetten uzaklaşanlar" (Mü'min 40\60), halkı kü-
çümsemeleri nedeniyle Hakk'dan uzaklaşanların tipik bir resmidir. Ne yazık ki ibâdetsiz din
kibir olur. Dini yaşayan insan saîd olur. Yaşanılan sıkıntılar maksada ulaşmak içindir. Aşk
acıyı sevgiliye kavuşmak içindir. Kişi kabiliyetinde olmayan bir şeyi lafla elde edemez. Kabi-
liyetinde olan şey ise gayret göstermeden ve doğru an gelmeden meydana gelmez. O kimse
ki, bir şeyin suretini görür de hakikatını görmez. Yine o kimse ki, mânâyı görürde surete de-
ğer vermez, onunla sohbet netice vermez.

O Ârif ki mânâ ve suretin ayrımını yapmaz, zâhir ve bâtını birler, onunla sohbetin tadı hiç
bitmez. Nitekim gafil odur ki, kendini farklı, karşısındakini farklı bilir; ârif odurki, varlıktaki
her birini varlığın kendisi bilir. Âlemdeki âşıkların suretlerine bakıp da, onların çoklu görü-
nümüne aldanma. Hepsinin hakikati tek bir mânâda, aşkda bulunmuş olmalarıdır. Göreceli
farklılık, aşkı idrak edişleri ve yaşayışlarındadır. Tecelli eden aşkın kendisinde değil!

Bilki yücelik ve fazilet soyla, sople değil, mânevi dönüşüm ve ruhaniyetle gerçekleşen nûrani
bir yükseliştir. Doğruluk, dürüstlük ve içtenlik ruhânî mirâcın merdivenleridir. "Onu üstün
makama yücelttik" (Meryem 19\55) müjdesi bu hikmeti bildirir. O kimse ki, "emrolunduğu
üzere dosdoğru olur" (Hûd 11\112), sâlih amellerinin ve tatlı sözlerin eşliğinde, yücelik ma-
kamından bir nasib bulur. Şu halde bir şeyin kıymeti, onun isminden ve resminden dolayı
değil, Mutlak Varlığın katında ifade ettiği mânâsından ötürüdür. Zirâ hakikatler deryasında,
ne isim bulunur, ne resim! Hakikat ilmiyle abdest almış insan gaflet kirinden arınmış olur. O

kimse ki, zannında temizdir, musallat olabilecek her fe- saddan beridir.

İnsanın sûretinde Hakk fail olunca, ârifin zikri, lâ faile illallah olur. İnsanın mânâsında ilâhi ahlâk âmil olunca, ârifin zikri lâ mevsufe illallah olur. İnsanın zâtında Hakk bâki kalınca, zâkirin zikri lâ mevcûda illallah olur.

”Allah Âdeme bütün isimleri öğretti” (Bakara 2\31) İlâhi hikmetince, hakkânî sıfatlar insan-ı kâmilde zâhir olunca o, ilâhi ahlak ve ledûnni hikmet nimetleriyle mücehhez olur. Misâller âlemi olan dünyada insan-ı kâmil, nûrani yönüyle suflî âlemde Hakk’a halîf olur.

Bilki kayıp neredeyse kazanç ordadır. Her kayba karşılık Cenab-ı Hakk bir nimetle cevap verir. Dünyadan vazgeçene âhireti verir; kendinden vazgeçene kendini verir. Rabbı, Rabbıyla bilmenin huzuru gerçekleşir. Gülkurusunun kıymeti, kokusunun gizemin den ötürü. İnsanın kıymeti, sırrındaki Rahmaniyyetten ötürü.

Ey Sevgili! Zâtî tecelliye ermeyen nefis, Rabbını bilmez. Yakîne ermeyen imân, zannındaki kimlikten erimez. Sûret mânâyâ delil olur. Mânâ suretle belirgin olur. Aşk ile, ”O’nu hamd ile tesbih etmeyen hiçbirşey yoktur ” (İsra 12\44) Zirâ, tecelli edenin zâtından yani ”O’nun vechinden gayrı hiçbir şey yoktur.” (Kasas 28\88)

Sırrı ruhundadır zâhirdeki varlığın
Nûru sırrındadır bâtındaki Hakk’ın,
Rubûbiyetinin sıfatıyla nüzûl eyler
Ubûdiyetinin kemâliyle urûc eyler,
Suretine bakan halkı seyreder
Mânâsına dalan Hakkı seyreder,
Kendinden kendinedir Onun hamdı
Zâtını zâtıyla tesbih eder.

İkilik âleminde yaşayanlar için, gönülden gönüle fark olduğu gibi, gözden göze, gülden güle fark görünür. Vahdet sırrına ererek, her gözden görenin, her gönülden sevenin, her gülden görünenin tek gerçeklik olduğunu bilerek birleyenler için farklılıklar kaybolur, tevhid âşikâr olur. Buzdan heykeller eriyince hepsinin aslının su olduğu mâlum olur. Zaman ve mekân, farklılıkların belirmesi içindir. Her mevsim gülerin açması, zaman ve mekâna olan ihtiyacı belirler. Mevsimler zamanın, bahçeler mekânın mazharıdır. Bunun gibi gönüller de mânâ güllerinin açtığı bahçeler gibidir. Kimi gönüller vardır dört mevsim açar. Kimi gönüller vardır zaman zaman açar. Kimi gönüller de vardır gülden, çiçekten mahrum kalır. Gönül, gül bahçesine dönüştümü, her idrâkın sûretine bürünen mânâ çiçekleri, ilham fıdanlarında yetişir. Her fıdan, Hakk’a rûcû ederek, kendi hakikatına mirâc eden bir dua gibidir. Zıt zıddını gözler. Gönüller kendi benzerlerini özler, güllerde öyle.

Diken sanki gülü gizler
Gözler gönlü âşikâr eder,
Gülün endamı sûretinden ötürü
Mânâsının sırrı hilkatinden ötürü.

Güllerin görünümündeki renk coşkusu, gönüllerdeki ifade zenginliği, onların aynı mânâ ve hakikat üzerine olan mevcudiyetlerini değiştirmez. Zirâ hepsinin varlığa geliş sırrı, ilâhi aşka tercüman olmasıdır. Keza, insanlarda sûretleri itibarıyla farklı velâkin, hüviyetleri itibarıyla birdir. Beşeri sûretiyle insan, rüyalarda görünen bir hayal gibidir. Hakiki suretiyle ise, Hakk’a nûruyla varlığa gelmiştir. Dünyevi her rüya bitip, hayal kayboldumu, bâki kalan

Hakk'ın vücûdudur. Sûrete dalıp, hakiki varlığı, görmeyen göz âdetâ kördür. Nitekim "dün-yada kör olan ahiretde kördür." (İsrâ 17\72) Nitekim âlemdaki her biri, diğerini kendine göre değerlendirir. Gözler de idrâkları nisbetinde görür. Hakk'ı inkâr ederek, yaradılışı kendi zanlarına göre değerlendirenlerin "kalblerine perdeler, kulaklarına ağırlık koyarız" (İsrâ 17\46) hikmeti, körlüğün gönüllerde olduğunu bildirir. Oysa hakikat bilgisi, hiç beklenilme-yen bir anda Rabbin katından gönüllere inen rahmet ve hidayettir. "O halde sakın (hakikatı perdeleyen) kâfirlere arka çıkma" (Kasas 28\86) Bilki her aşk Allah aşkıdır velâkin, surete bakan gözler halkı görür. Ârif odur ki, her sevdiğinde Hakk'ı gözler. Hakikati yaşayanlardan her biri, tecelli nisbetinde irfan sahibidir. Kaldı ki her gülün sırrı soğanındaki kabiliyette giz-lidir. Gülден maksat bülbülü aşka getirmekse, bülbülden maksat da gülde fenâya ermesidir. Hangi esmâ gönle galip gelirse onun hükmü geçerli olur. Açılan her gül yaprağında esmânın mânâsına uygun olur. Zira sûretteki gül, siretteki gülün tercümanıdır. Dünyada nasıl açmışsa ukbâda da öyle açar. Nefsin fenâsının timsali esvedül kalb olan siyah gül her toprakda yetiş-mez; Hakk'da fâni ve Hakk'da bâki gönlün kulluk toprağında, varlığı ve yokluğu ancak Al-lah için olduğu takdirde, melekûtteki hakikatına uygun bir misal olur. Yaşamdaki uygulama-larıyla Resûlullahın (s.a.v.) sünnetinin vârisi olan insan, "kur'anı sana farz kılan seni meâd'a (melakûtteki başlangıcına) döndürecek" (Kasas 28\85) sırrına nail olur. Bu rahmet öyle bir inâyeti hidâyettir ki, sonsuzluk yurdu olan "Âhireti öylelerine veririz ki (fenâ yurdu) dünyada başkalarına büyüklük taslamazlar ve fesad dilemezler" (Kasas 28\83) Şu halde ha-kikati duyup onu uygulayanlar için hitab odur ki; "Allah'ın ayetleri sana indirildikten (haki-katine erdikten) sonra sakın seni onlardan alıkoymasınlar. Rabbinâ dâvet et ve (Allah'a ortak koşan) müşriklerden olma." Böylece "Allah'ın yanısıra (vehimlerde mevcûd) tanrıyı da çağırma" (Kasas 28\88) Bilki her şeyi zâtıyla tanzim eden emr ve hüküm O'nundur. Hakk'dan nûzûl eyleyen Hakk'a rücû eder. Her birinin dönüşü kendi cevherinedir. Vahdet âleminde ulvi nûr iken, kesret âleminde bir surete bürünmüş olsa da, âlem-i emrden gelen nefis kendi aslına geri döner.

Ey Sevgili! Renksizin boyanmadığı bir renk, hayalin bürünmediği bir suret var mıdır? Gülün kendini koklatmadığı bir âşık, aşkın kucaklamadığı bir gönül var mıdır? Bir cevherin değeri, ondan alınan numûne ile tesbit edilir. Tıpkı suyun saflığının, kaynaktan alınan örnek ile ana-liz edildiği gibi. Bunun gibi, imânın değeri ibadet ile, ibadetin değeri marifetle belirir; insa-nın değerinin sahip olduğu güzel ahlâkla belirdiği gibi. Nasıl ki iyilik de, kötülük de insanın eliyle işlenir. Nasıl ki tatlı söz de, acı söz de, insanın dilinden dökülür. İmân da, inkâr da in-sanın yönelişleriyle belirir. Gül ve diken misali, insanoğlu zıd mânâdaki isim ve sıfatları bünyesinde barındıran toplu bir âlemdir. Ne var ki her zıtlık mutlak olumsuzluğu ifade etme-diği gibi, dengeyi sağlayan unsur olur. Sıcakla-soğuk, geceyle-gündüz gibi. Suyula-ateş, top-rakla-hava gibi. Erkek-kadın, etken ve edilgen, pozitif ve negatif merkezler gibi. Sevgi ve nefreti, güven ve şüpheyi taşıyan kalb misâli, ulvi ve sufli âlemdaki her zıtlık, insanoğlunun emrine amede kılınmıştır; "semâlarda ve arazda ne varsa hepsini kendinden sizin kullanımınıza bağlı kılmıştır" (Câsiye 45\13) ayetinin sırrı, ferdlerin mânen ve maddeten kendi tercih-lerinin sunucusuyla yüzleşeceğini haber verir. Kabiliyetiyle uyumlu ve doğru seçenekleri kul-lanan kişi, kaderiyle çatışmaktan kurtulur. Uyumsuz bir seçimde ısrar eden insan, kendi nef-sine eziyet etmiş olur. Zirâ takdirata uygun olmayan, dolayısıyla fitratına ters her iş, sahibi için zûlüm ve eziyettir. O şeyin takdir edilmiş olması ise, kimin nasıl bir tercihte bulunacağı-

nın Hakk'ın katında biliniyor olmasıdır.

Ey aziz! Seni-beni, bizi-sizi bırak, O'nda, O'nu bulursun! O'nun, kendini izhar etmesi, seninle benimledir, O'nu kendinde bulursun! Seven ve sevilenin hayali âlemde belirmese aşk kendini nasıl izhar etsin! Zât-ı Hakk, halkın sûretinde varlığa gelmese, Rabbin Rubûbiyeti nasıl tezâhür etsin?

Bilki varlıktaki suretlerin hayatı, ilâhi takdiratın kendini ifade edişidir. Sûretler vasıtasıyla tecellisini izhâr eden kudret ilâhi irâdedir. Bu hakikatı bidiren "Allah'ın ayetlerini önemsemeyen ve dünya zevklerine aldanan" (Câsiye 45\35) insan, daldığı ikilik âleminin nefsanîyet ateşinde çektiği acı ve sıkıntının kendinden kaynaklandığının bilincinde değildir. Oysa bütün ayrıntılarıyla hayatın sırrını açıklayan ve hakikat ilmini taşıyan "kitabın indirilişi Aziz ve Hakîm Allah'tandır" (Câsiye 45\2). Aziz sıfatıyla Cenab-ı Hakk, ayetlerini özümseyenleri yücelterek kendine kavuştururken, zıddını benimseyenleri de uzaklığın elemiini tattırır. Hakîm sıfatıyla da kimin itaatkâr ve said, kimin inkârcı ve şâkî olduğunu bildiğinden, her birinin kabiliyetine uygun olanı takdir eder. Nitekim fitratlardaki çeşitlilik ve yaratılmış türlerdeki misâller, kişiyi idrake dâvet eder; "Sizin yaratılışınızda ve canlıların yayılışında yakîn sahipleri için nice işaretler vardır" (Câsiye 45\4) hikmeti, her canlının Allah'ın ayetlerinden bir mânânın işaret ve sûreti olduğunu bildirir. Gel gör ki, Allah'a has kulluğun anlam ve yaşamına ermeden, dünyevî çıkarlar uğruna, adalet ve hakka dayandıkları iddiasıyla boy gösterenler, "vesvese vereni (şeytanın) Allah'la aldattığı" (Lokman 31\33) fânî benliklerdir. Lûtf ve nûra muhtaç sözde enerji tüccarlarının, halka şifâ ve rehberlik iddiaları ne hazindir. Ancak "Allah, hidayete erecekleri bilir" (Kasas 28\56) yüce ayetinin nûrlu ışığında, himmetin Allah'tan olduğunu bilenler, hiçbir sâlih ameli kendilerinden bilmezler çünkü Allah Teâlânın gayrına varlık vermezler. Bilirler ki, hiç bir esasa dayanmayan, ağırlığı ve hükmü olmayan vehimlerle hakikat akledilemez. Zirâ teorik bilgiye bağlı akıl Hakk'ı kavrayamaz. Vesvese, akli ve gönlü zehirleyen bir toksindir. Bilki güzel kokuda, nahoş koku da insanın kendi nefesinden gelir. Buna göre kimin gönlü sevgi ve güvenle doluysa, bulacağı huzur ve saadet de ona göredir. Kimin zannı kasvet ve korkuyla doluysa, tadımlayacağı yaşam da zannına göredir. Nitekim "Kim inancının gereği bir tavırda bulunursa kendi nefsinin lehine, kimde bir nefse kötülükte bulunursa kendi aleyhinedir" (Câsiye 45\15)

Sıvı olan su dondurucu havaya mâruz kaldığında katılaşıp çeşitli şekil ve kalıba girebilir. Ne varki bu durum geçicidir. Hava ısındığında su eski sıvı hâline dönüşür. Bunun gibi izafî benlik de, hayatın akışı içinde bir hissiyatdan diğerine geçse de, idrâka erip kendi safiyetine döndüğün de, hayatın aslı ve hakikatı olan ruhu tanımış olur. Ruhun "kendi nefesine dönük bakışı" (Kıyamet 75\14), gerçekte Hakk'ın kulunu gözetmesinden başka bir şey değildir. Zirâ, ruh Rabbinin tecellisinden gayrı bir şey değildir.

Aşk ile varlığa gelir kâinat

Aşka ereni kendinden geçirir hakikat

Aşkın âlemdeki ayetidir Suret-i Hakk

Cümle aşkın kendisidir Zât-ı Hakk

Ey Sevgili! Hayali terk eden hakikate uyanır. Sahipliği terk eden fakra ulaşır. Nefsini terk eden nûra kavuşur. Ruhunu teslim eden sırra kavuşur. Hakk'a dâvet aşkın kendisine dâvettir. Zirâ ilâhi aşk Hakk'ın kendisidir. Hakk'la sohbet olan salât, Hakk'la, Hakk'da yaşanan daimî muhabbettir; "Onlar (ki) salâtlarında daimidirler" (Meâric 70\23) vurgusu, âriflerin sıfa-

tının muhabbet olduğunu bildirir. 'Onlar' dan kasıt, ikilik âleminde tekliği yaşayanlardır. Varlığın tek gerçeklik olduğunu bilenler, Hakk'ı hem kalbdeki zevk ile hem de idrâkları aciz bırakan hikmet ile birlerler. Onlar bilirlerki, hak- kanî tecelliye mazhar her ferd nefsindeki ulvî sırr ile sûrete gelmiştir. Bu sırr, onun manâ ve hakikatı olan ruhuna nüfûz eden melekûti bir kuvvedir. Hakk'ın sıfatlarından hangisi onu tasarrufu altına almışsa kul, o sıfat nûruyla yürüyüp, eyleme geçer. Öyle ki nûr, kulun fiilinin kendisi olur. Fiili işleyene bakan kulu görür. Fiile bakan nûru görür. Bu nimet, "insanlar arasından kendisine yürüyebileceği bir nûr verdiğimiz kimse"(En'âm 6\122) denerek bildirilmiş olup, sıfat tecellisine mazhar olan kulu bildirir. Kulun gönlü nereye yönelmişse onda kendisini bulur Hakk'a yönelen, Rabbını gönlünde bulur. Sırta ermek üzere dünya uğraşısından "kurtulunca, yeni (mânevi) işe giriş ve ancak Rabbına yönel" (İnşirak 94\7) ilâhi dâveti, her işte Rabbının hazır bulunduğunu bildirir; "Nerede olursanız O sizinle beraberdir" (Hadid 57\4) hikmeti, bu hakikati açıklar. Sırrı bilen ârif, kendi gönlündeki sırdan beslenir. Gönlünde bulduğu "nimeti dile getirir" (Duha 93\11) Ayne'l yakîn gerçekleşmedikçe gönül kimden beslendiğinin bilincinde değildir. Ne zaman ki nefsinin fenâsıyla Rabbının tecellisine ârif olur, beslenen ile besleyenin birliğine şâhid olur. Lâtif sıfatıyla Allah Teâlânın tecellisindeki incelik ve şeffaflık aklın anlayışına sığmaz. Ancak ilâhi inâyetle basireti nûrlanan gönül sırta sırrından şâhid olur. İlâhi muhabbetin kulu sarmasıyla mümkün olur.

Ey aziz! Hakk'a karşı duyulan sabırsızlık, bilgiye olan açlık nedeniyledir. Hikmete susayanlar, mârifet pınarlarından kana kana içmenin heyecanıyla sabırsızlanırlar. Ne varki tecellideki mânâ ve işaretleri kapsayan "ayetlerimi size göstereceğim. Benden acele istemeyin" (Enbiya 21\37) yüce ikazı, her nimetin bir vakde bağlı olduğunu bildirir. Zirâ her vakdin feyzi ayrıdır. Yaz güneşi ile kış güneşinin ısı değerlerinin bir olmadığı misâli, her şeyin vakdinde gizli değerini taşıdığını bilen insan, o vakit geçtiğinde aynı kıymeti haiz olmadığını da idrak eder. Ârif kişi odur ki, Hakk'ın mimetini ne önce talep eder, ne de sonraya erteler. Onu vakdinde alarak anın nimetiyle şükrünü edâ eder, vakde bağlı ibadetler gibi. Sabırsızlık nedeniyle vakde uymamak, ondan hâsıl olacak hayırdan mahrumiyet sebebi olur; "Allah'ın sabredenlerle beraber olması" (Bakara 2\153), her hususta hüküm verilinceye kadar sabrı gerektirir. Öte yandan, "hüküm verilinceye kadar sabır" ile (Yunus 10\109), hükme sabır farklıdır. Hüküm verilinceye kadar sabır vakde olan sabırdır. Hükme sabır ise kulun ilahi takdirata olan sabrıdır. Bu sabır, Yakub (a.s.) in dilinden söylenen, "artık bana düşen hakkıyla sabretmektir" (Yusuf 12\18) ifadesinden anlaşılmaktadır. Kezâ imân kemâle erinceye kadar sabır, "Allah'ın vaadinin hakk olduğunu" (Rum 30\60) bilerek, takva ve tevekkül ile tecelli vakdine hazırlanmaktır. Gayret kuldân, lütuf Allah'tandır. "Sabret! Sabır da ancak Allah'ın yardımıdır" (Nahl 16\127) uyarısını hiçbir zaman unutmamaktır.

Ey aziz! Bir eseri hangi mânâ gözüyle okursan onu öyle bilirsin. Basiretin açıldımı, önceden göremediğin nice derin hikmetleri fark edersin. Nitekim hayat, senin bakışını sana yansıtır. Onu nasıl görüyorsan, dünya senin için odur. Bir şeyin anlam ve değeri idrâklara göre değişir. Ârifin nazarında her şey Hakk'ın tecellisi olduğundan, hiç bir şey değersiz değildir. Varlıktaki her birim Allah'ın ayetidir. Şu halde bize düşen yalnız kendimiz gibi olanı değil, kendimizden olmayanı da kucaklamaktır. Yalnız bizi öveni değil, eleştireni de anlayışla karşılamaktır. Bize çirkin bir dilekte bulunana bir demet çiçek gönderelim ki nefsimiz olumsuz hissiyatdan pay istemesin. Çirkinliğe hırçınlıkla karşılık vermek nefsin çirkinliğe iştiraki sayılır.

Her insanın eylemleri onun kimliğini bildirir. Her birinin ameli dönüp yine kendisini bulur. O halde her eylemin, Sevgilinin fiili olsun. Her sıfatın, güzel ahlâk olsun. Her ibâdetin, muhabbet olsun. Her muradın, Allah olsun.

Ey Sevgili! Fakir odur ki fakrını bilmez. Âşık odur ki aşka düştüğünü bilmez. O ki kendini kendinde bulmaz, sevdiğinin gayrını bilmez. Sevgilinin sevgisinde kaybolanlar, tevhid der- yasına dalıp, fânî kimliklerinden erimiş, kulluğun erdemine ermişlerdir. Sevgi ki Zât-ı Hakk'ın yüce bir sıfatıdır, sıfatın Zât- dan gayrı varlığı yoktur. Sevginin, seven ve sevilenin suretlerinde vücuda gelmesi, Hakk'ın tecellisindeki vahdeti değiştirmez. Suretler, hakikatâ işaret için, misâl olmak üzere mevcûddurlar. Bu nedenledir ki, idrak ile "iman edenlerin Al- lah'a olan sevgileri, Allah'ı severcesine bir sûrete duyulan sevgiden fazladır." (Bakara 2\165) Zirâ ruhani sevgi en latif ve saf iletışimdir. Ruhun kendi varlığına duyduğu sevgi da- hi, Rabbin kendi tecellisine duyduğu sevginin bir tezahürüdür. Nazari aklın idrâkına sığma- yan bu sevgi, onun değerinden ve yüceliğindendir. Nefsindeki tecellinin farkındalığında, hayatı severek yaşamak, Allah için sırrındaki tecellinin bilinci içinde varolmaktır. Emr âle- minden gelen ruhun halk âlemindeki mevcudiyetinin anlamı budur; "Ömrün ve ölümün âlemlerin Rabbi Allah için" olmasındaki hikmet budur. (En'âm 6\162)

Fânî kimliğiyle böbürlenip, kibirlenen cüzi akıl, idrâk ettiğiyle övünür. Tanımlayamayıp, kontrol edemediği şeyden çekinip, onu reddeder. Böyle olunca da cüzi akıl kişiyi imândan eder; "Rabbin onların tanımlamalarından münezzehtir" (Saffet 37\180) ayeti kerimesi, Hakk'a idrâk ile değil, sevgiyle yoğrulmuş bir kalb ile kavuşulacağını imâ eder. "İmânı Al- lah sevdirmiştir onu gönüllerimize sindirmiştir" (Hûcurat 49\7) nûrlu ayeti, bu hakikati teyit eder.

Ruhani sevgiden yoksun bir kişi, imândan yana da yoksuldur. İmân fidanından gül, inkâr çalılarından zakkum yetişir. Bilki her kapıdan vazgeçen, hakikata kapı olur. Her muraddan vazgeçen, Hakk'ın muradı olur. Her arayan, kendini arar. Her bulan kendindeki sâfi sevgiye kavuşur. Gülden, şakayıkdan yoksun bir bahçe, bülbüllerin nağmesine hasret çeker. Sevgiden yoksun bir gönül, kendi özüne hasret çeker. Dilde söyleneni gönül teyid etmiyorsa, o söz sahipsiz kalır. Gönlü safiyete ulaştırıp, körlükten, bağnazlıktan, kibirden kurtaran nûr imânın kemâli olan yakîn'dir. Nûrun zuhuruy- la zihindeki gölgeler kayboldumu, dünya da kaybolur kâmilin gözünde; görünen sevgilinin yüzü olur erenlerin gözünde. Kimi zaman nimet gibi görünür, kimi zaman belânın suretine bürünüp de öyle gelir. Hakk'dan gelen her vesile, gönlü çekerek Hakk'a götürür. Yeter ki bakan, Hakk'ın fiilini görsün her iş ve hükümde! Sevdiğinin sevdiğini seven, sevdiğini ken- dinde bulur, kalbin her yönelişinde. Şu dünya gezegeninde bir suretle bedenlenen her varlık, mânâ âleminin bir elçisidir. Zirâ sûretler âleminde mânâlar bir misâlile dile gelir. Görünme- yen âlemden görünümüne geliş, Hakk'ın lâtif tecellisinin kesif bir surete bürünmesiyle müm- kün olur. İsimleriyle zâhir olan varlığın sıfatları onun bâtınında saklıdır. Diğer bir deyişle, sıfatın surete bürünmesi ismin belirmesiyledir. Ne varki görünümdeki her sûret, taşıdığı is- min hakikatini taşımaz. İsmi ârif olmakla kişi irfan sahibi olmaz. İsmi muhlise olmakla ihlâs sahibi olunmaz. İsmi mübarek olmakla kutlu olunmaz. O halde surette görünen bir hayaldir ancak, o hayalin mevcûdiyeti Hakk'ın kudret ve tecellisindeki zenginliğe misâldir mutlak. Kevni ve mecâzi sûretler, Vehbi ve nûrani hakikatlere taşıyan birer köprü ve vesiledir. Buna göre ismin suretine bürünmüş sıfatlardan biri kucaklayıp, bağışlayandır, diğeri intikam iste- yip, bedel ödetendir. Birinin soluğu rahmet, diğerinin ki lânet. Biri Hakk'ın hizmetinde, diğ-

ri bâtılın peşinde. Bu durum, Hakk'ı ve hakikati bildirmekle vazifeli ''Her nebiye insan ve cin şeytanlarını düşman kıldık. Bazısı bazısını aldatmak için yaldızlı sözler fısıldarlar. Rabbin dileseydi onuda yapamazlardı. Artık bırak onları uydurdukları şeyle başbaşa'' (En'âm 6\112) yüce ayetince, her mümine bir uyarı nimeti olarak takdir edilmiştir. İmân hırsızları sözde rehberlerin, dünya çıkarı uğruna insanları ve birbirlerini nasıl kandırdıklarını, nefsin oyunlarından öğüt almak isteyenlere bildirmiştir. İmâna zehir katanlarla, hayalden medet umanların hâlini gösterir.

Ey aziz! Kimin canını beğenip, benimsersen bilki senin canın da odur. O halde Rabbinla arana hiç kimse girmesin; ne insan, ne cin, ne de nefsin! Kimse sırrını bilmesin! Sükût öyle bir örtüdür ki her söz onun yanında çıplak kalır. Hayatın sırrı sâfi sevgidir. Sevenler nereye dönseler Allah'ın yüzü ordadır. (Bakara 2\115) sırrını bilir. Zirâ varlıktaki her şey ilâhi sevgiden yaratılmıştır. O ki Hakk nûrunu benliksiz yansıtır, Sûret-i Hakk'dan kastedilen Hakk'ın muradı odur.

Ey Sevgili! Kimin sevgiden yana nasibi yoksa, hayali zihnine katık yapar. Kimin rahmetten yana nasibi yoksa, kuruntuyu kalbine kahr yapar. Kimin hakikatten yana nasibi yoksa, kibri nefsine put yapar. Gül- bahçesine giren gül koklar. Şehrin atıksu kanalları küf kokar. O şehir ki kişinin beşeri varlığıdır, nefsinin şirkten arındıran, katıksız imân kokar.

Ey dost! Sendedir bütün hilâller, yıldızlar; Sendedir bütün güneşler, galeksiler. Bütün esrâr sendedir velâkin, sakın sen sırrın peşinden koşma! Beklentilerin kulu olma! Rabbinin emirlerini harfiyen uygula!

Hakk'ın kelâmı ki O'nun emridir; ''Rabbinin sözü doğruluk ve adalet şeklinde tamamlanmıştır. O'nun sözlerini değiştirebilecek yoktur'' (En'âm 6\115) O halde algılamadaki farklılık ve değişim görünüştedir, emr ve takdiratta değil! Yağmur görünüşte buluttan gelir ve lakin, her nimet gibi o da Hakk'ın takdir ettiği rahmetidir. Isı görünüşte güneşten gelir velâkin, dünyadaki canlıları yakıp, kavurmayacak bir derecede olması Rabbinin hikmetindendir. Nitekim geçmiş zamanda, arza şiddetle çarpıp nükleer reaksiyonlara sebep olan meteor bulguları, bu nizamı dikkatleri çeker. Evrendeki düzenin gelişi güzel olmadığını göstermek üzere her iş özenle seçilip, kurgulanmıştır. Dünyadaki zamanla, evrendeki zamanın akışı bir değildir velâkin, hakikat ehlinin nazarında her anın kendisi Hakk'ın tecellisidir.

Görünüşte nice bilge kılıklı kişiler dünya ekranlarından akıl verir velâkin pek azı ilimden, dinden yana ehildir. Nice gönüller vardır ki halkın gözünden gizlidir velâkin Rabbin katında kıymetlidir; ''Muhakkak ki Rabbin kendi yolundan sapanı bildiği gibi, doğru yolda gidenleride en iyi O bilir'' (En'âm 6\117) Gel gör ki beste, kendini besteleyenlerden habersiz. İnsanoğlu, kendine kendinden daha yakın olandan habersiz! Rabba uzak düşenleri imân tacirleri kapar. Her birini kendi nefsine esir yapar. Bilki ilimsiz gayret ne ise, bilinçsiz ibadet de öyledir. Kendi zanlarını putlaştıranlar, Hakk dini yerine zann dinine sarılırlar. Bu gerçek şöylece bildirilmiştir; ''Dini (hakikatları) parçalayanlar ve kendilerini cemaatlara ayırmış olanlar var ya, senin onlarla hiç bir işin yoktur. Onların işi Allah'a kalmıştır'' (En'âm 6\159) Onlar bir ve himden diğerine yuvarlanıp, bir putdan diğerine başeğerler.

Sağıra ne söylesen duymaz. Köre neyi göstersen görmez. Meğerki gönül gözü görenlerden olsun. Hakk'a ermeyi doğüstü oluşumlarda, kerametlerde, yazılımlarda arayanlar, ''kendilerine meleklerin gelmesini yahut Rabbin gelişini beklerler'' (En'âm 6\158) Bu sanal beklentilerdir ki benliği kulluğun hakikatından ve ibâdetlerden uzaklaştırır. Gönülleri daraltanların

hidâyet ve rahmetten yana nasibleri daralır. Gönölün kıymeti neyse ona sarılır, sarıldığının soluğu yoktur da bunu görmez olur. Gönöl bahçesini zehirli kibir bahçesine çevirenler hem gülden hemde imândan mahrum kalırlar. Aşkın mânâsını beden hazzında arayanlar, bir hayalden bir diğerine koştururlar. Bilmezlerki ruhani muhabbet çeşmelerinden hakkani sevgi akar, zâlimlerin kuyusundan zulüm yılanı çıkar.

Ârife yakışan alçak gönüllülüktür, içtenlik ve hoşgörüdür. Gönöl ağlasın ki Hakk kulunu emzirsin. Âşık yakarsınki mâşuk görünsün.

Mânâ ehli, geldiği âleme nefinden arınmış döner. Dava ehli, nefsin iddialarıyla körelip aslını bilmeden cahil gider. Zorlayıcı zannın mazharı olan "emmare nefis kötülüğü emreder." (Yusuf 12\53) Gönüllerinden imânın silindiği kişiler yalan haberlerle halkı kandırırlar. Üstelik bunu, insanları hakikate erdirdikleri aldatmacasıyla yaparlar. Ateşten tad alanlar, kazdıkları kuyuda "ateşte yananların başlarına oturmuş, müminlere yapmakta oldukları işkenceyi seyrediyorlar" (Buruc 85\6,7) O halde ey dost! Faydasız bilginin değil, hakikat ilminin peşinden koş! Kibre, öfkeye değil, hizmete, hayra talip ol; huzuru bulursun! İster zengin ol ister fakir, ister âlim ol, ister cahil. Kerim kitaba sarıl. Sevgiye kul ol, aşka gönöl ol, nifakdan korunursun. Varlıksız ol şirkten korunursun. Allah'a kul ol nefinden korunursun. Bilki secde etmeyen baş kendi kuyruğunun talibidir. Kibirinin kuyruğu kendi nefisini ilâh edinmiştir. Çukur kazan kendini çukurda bulur. Kolaydan kaçan kendini zorda bulur. Öfkeye yenik düşmek, imândan güç çalar. Rabbin emrini yerine getirmek, imâna güç katar. Kim kimi küçümserse, nefsindeki kibri teşhir etmiş olur. Kim kimi kucaklarsa, gönölündeki inciye saçmış olur.

Hikmetli sözü ancak hikmetli kulak duyar. Zurnacıya ne dinletsen o ancak zurnadan anlar. Ey Sevgili! Hakikat âşığı hakikati özler, hakikati arar. Hakikat da onu özler onu arar. Bir mânânın hakikatını, anlam ve maksadını bozmadan açıklamak, karda ayak izi bırakmadan yürümekten daha lâtif hüner ister. Lâtif mânâları nefsi katmadan özümsemek, Hakk'ın lütfuyla arınmış gönöl ister; "Ona ancak tertemiz olanlar dokunabilir" (Vakîa 56\79) yüce ayeti bu hikmeti bildirir.

Câhilin bilgisi halka zehir olur. Ârifin hâli halka ilim olur. Gönöl bir olanlar, birbirlerinin dilinden de, hâlinde de anlarlar. Her şeyi olumsuz gözle görenler, ne sözden, ne de mânâdan anlarlar. Dünyada yaşayanlarla, gönölde yaşayanları bir tutma. Gönöl ehli, karşısındakinin ismini belki bilmez ve lâkin gönölünü bilir. Gönöl ehli odur ki, baktığında hikmet gözüyle bakar, idrâk kulağıyla dinler. Rabbinin yolunda adım atar, kalbi Allah için atar.

Dünya ehlinin hâlini gözünden okursunda, gönöl ehlini zor bulursun; "onları yüzlerinden tanırsın" (Bakara 2\273) yıldızlar karanlıklarda görülür. Gönöl ehli, Rabbiyle arasına giren herşeyden bunalır. Hakk yolunda yürürken, hâlindeki değişim, görenleri şaşırtır. Tecelliye mazhar olan gönöl kendi nefisini eleştirir. Zirâ, sâlih amellerini eksik ve kusurlu bilir. Rabbi'ne lâayık bir kul olamadığı endişesiyle ürperir; "Allah'ı hakkıyla takdir edemediler" (En'âm 6\91) hikmetini, derin derin düşünür. Nefsindeki eziklik duygusu, "güzel iş yapanlara daha güzeli ve fazlası var" (Yunus 10\26) nûrlu ayetinin müjdesiyle ferahlar, gönölünün gayreti ve aşkı artar. Karşılaştığı her düğümün çözümünde, "her zorlukta kolaylık vardır" (İnşirak 94\5,6) kerim ayetinden güç alarak, Rabbi'ne olan tevekkülünde sağlam durmanın önemini anlar. "Bu Allahın hidayetidir ki kullarından dilediğini bununla doğru yola yönlentir" (En'âm 6\87,88) umuduyla Hakk'ın emirlerini itina ile uygulayıp, her öğüdü öpüp başına ko-

yar. Hakk'ın gönüllere ektiği imân tohumunu ibâdetiyle sular, ilimle ve özenle besler. Zamanla sırrındaki imân nûru yakîn nûruna kavuşur. Gönül, nûr duvağına kavuşunca Rabbına gelin olur. Hakk'ın, ''Ben sizin Rabbiniz değimliyim? '' (A'râf 7\172) hitabını hatırlayıp, ezeldeki nikâhın, her an ve her nefes yenilendiğine şahid olur.

Ey aziz! O ki mânâ ve sırlar deryasında kulaç atar, derya da ona kucak açar. Öyleki, hakikatler deryasına henüz dalmış olan derya çocuğu, deryanın güzelliğinin heyecanı, gördüklerini çevresindekilere de duyurmayı diler. Nefsini, tıpkı beşikteyken konuşan İsâ (a.s.) gibi görüp söze sarılır. O ki söze sarılır, söz de ona sarılır. Dilini sözden kurtarana aşk olsun. Ey can! Her can kendi doğasına uygun bir yapıda yaratılmıştır. Doğar doğmaz yürüyüp koşan canlılar hayvanlar âleminde görülür. İnsanoğlunun önce emeklemesini, zamanla düşe kalka dik durmasını Rab- bın böyle uygun görmüştür. Nasıl ki yüksek rakımlı ulu dağlara çıkmak için bünyeyi alıştırarak hazırlamak gerekirse, hakikatlerin hazmedilebilmesi için de insanın ilmini peyderpey artırarak, saf oksijeni teneffüs edercesine, kemâlâtı özümseyebilmesi zamana bağlıdır. Gülfidanının çiçek açması vahde göredir. Her meyvanın tad vermesi mevsimine göredir. Her sırrın tadı, tadan gönle göredir. O halde, ne uyuşuk ol, ne de tezcanlı; katıksız kul ol. Kılık kıyafetle, zanlarındaki ulûhiyet imajına bürünmeye çalışanlara bakma. Buzda kristalize olmuş şekillere aldanma. Buz eridimi ne şekil kalır, ne kalıp. Güneş çekil-dimi ne gölge kalır, ne aydınlık. Ubûdiyetten şaşma. Yalandan yalancıdan gizleneni hor görme. Kimseyi inancı yok diye küçümseme. Kimsenin kusurlu hâline el sürme, sonra o ayıp sana bulaşır. Kabiliyetli olmayan kalbe mânâ tohumu ekemezsin. Rabbin ektiğini ne olsa silemezsin. Nefsiyle yüzleşip, çatışmaktan korkana da erliği öğretemezsin. Bilmez misin ki kim Hakk'dan, hakikatten kaçarsa, kaçtığı yerde yine Hakk'ı bulur. Çünkü, ''Doğu da Allah'ındır, bâtıda, nereye dönülse O'nun zâtı ordadır'' (Bakara 2\115) kendilerine takdir edilmiş olanlar yaşam programlarından kaçmak isteyenler, hayatın amacının Hakk'ı tanıyarak, O'na kulluk olduğunu anlayamazlar. Yaşanan sıkıntılar, bir şeyin değerinin anlaşılabilmesi içindir. Zirâ kolaylıkla elde edilen şeyin kıymeti bilinmez. Sağlık kaybolmadan sağlıklı günlerin değeri bilinmez. İnsanoğlu Hakk'ın lütuflarından o kadar alışıktır ki, alışkanlıklarından en ufak bir özveride bulunmak istemez. Kaza ve kaderin, Hakk'ın rızasını kazanmak için takdir edilmiş olduğunu bilmez. Şu âlemde cenneti isteyen çok velâkin, cennet için boğazından vazgeçen yok! Âhiret köşkü dileyen çok velâkin, dünya köşkünden vazgeçen yok! Kişi özlemini duyduğu şeyin peşinden gider. Âhirete özlem duyan, sâlih amellere sarılır. Dünyaya özlem duyan, dünya işlerine sarılır. Allah'a özlem duyan, Allah'ın kuluna olan özlemine sarılır.

Ey Sevgili! Dünyaya gelen, fâni âlemde vazgeçmek istemez. Bekâ yurdu Cennete giren, ''oradan hiç ayrılmak istemez'' (Kehf 18\107) Nûr perdesi, zulmet perdesinden evlâdır velâkin, hani nerede o tertemiz gönül, perdelerle avunmaz, Rabbindan Rabbına dileyip, ''Rabbına bakar.'' (Kıyamet 75\23) Nerede o nefeski, nefsinde hakkın gayrını teneffüs etmez. Hani o buğusuz ayna, nedenlerden, niçinlerden, şekilden, kalıptan sestem, sözden bezmiş, Sevgilinin cemâlinden gayrını göstermez. Bir can ki, cümle canları kendinden gayrı bilmez; güzel-çirkin, iyi-kötü, kadın-erkek ayrımı yapmadan her sûretteki Hakk'ın gayrını görmez. Ne mutlu onlara ki, ''Allah nefislerini de mallarını da satın almıştır.'' (Tevbe 9\111) Bilki varlık sırrına mahrem nice aşk dolusu gönüller var nûrlar âleminde. Nice lâtif mânâlar sahibini arar. Zıtlar âlemindeki seçkin gönülleri ziyarette.

Ey dost! Ruh güneşinin hakikat semâsından doğuşuna şâhidlik için, gecenin örtüsüne sarılı ibâdet nimetlerini gözetip, benimse. Gönül kadehinden yudumladığın, mizacını yücelten ''tesnim şarabıyla'' (Mutaffifiyn 83\27) hoşnut kılınmış nefsini ihram örtüsüne sarki, ne varlığın ne de yokluğun Sevgiliye ortak çıkmasın. Her anın hacciekber, her zikrin 'Allahümme lebbeyk' olsun! Rabbının ihsan bahçelerine ekilmiş nice ihlâslı tohumlar, yücelmiş başak misali yüzünü ilâhi sıfatlar âsumânına döndürüp, mârifetullah diler. Nice canlar zikrullahı nota olup, Rabbının ilâhisine bir harf olmayı diler. Mûzikîdeki ibâdetin kadrini mânâ ehlin-den gayrı bilen yok. Hikmete hasret susuz kalbleri, irfan ehlin-den gayrı sulayıp, doyuran yok. Bilki hikmetden maksat Rabba şükürdür. Nitekim ''Şükreden ancak kendisi için şükretmiş olur'' (Lokman 31\12) Her işin karşılığı sahibini bulur; ''İhsânın karşılığı ihsân'' değildir? (Rahman 55\56) Âşığın gönlündeki şevk ve muhabbet, mâ'suğun ihsân hazinelerinin açılma-sına vesile olur. Mürşid, müridinin gönül aynasından, Hakk'ın tecellisine şâhid olur. Her birinin sır aynasından, tecellisindeki letâfete Rabbın şâhid olur.

Şu varlık âleminde, gülyüzlü bahçıvan kadar, toprağı verimli gönül bahçesi de nâdirattandır; ''Böyle güzel bahçeye bol yağmur yağmasa da bir çisinti bile düşse bu ona yetiştir'' (Bakara 2\265) Azla yetinenler, edeb ve muabbet ehlidir. Kul odur ki, Rabbından nefsindeki yabani otların temizlenmesini, eksik ve kusurlarını göstermesini diler. Kulluğa musallat olabilecek ululuk iddialarından arınmak için Rabbının yüce katından yardım ve başarı niyaz eder; ''Rabbının izniyle (gönlü) tertemiz beldenin bitkisi (ilmî hakikatıyla uyumlu sâlih amelleri) gelişip çıkar. Faydasız olandan hiç bir şey çıkmaz'' (Âraf 7\58) kulluk hazinesi her cana na-sip olmaz.

Ey Sevgili! Bazı zehirler vardır, derde devâ olur. Bâzı damak tatları vardır, sağlığa belâ olur. Her can kendi zaafının tutsağıdır. Er kişi kendi şefkatine mağlûb olur. Öfkesine yenik düşen, karaciğerinden olur. O ki tevhid deryasına dalar, koşulsuz olarak Rabbına tam teslim olur. Bilki her gönlün gıdası ilmîne göredir. Kimi vardır, gıdasını ilâhi ahlâktan, hakkânî isim ve sıfattan alır. Yediği içtiği hikme- tullahtır, kerim kitabdandır. Allah'ın ayetlerini nefsinde bulan insan, Rabbının okutmasıyla rızkını Allah'tan alır. Kimi de vardır, kuruntularının tut-sağıdır; kuşkusuz, evhamsız, nefsi zulümsüz geçen bir günde kendini aç kalmış bulur. ''İn-sanlardan öylesi de vardır ki, hiçbir ilmî delile dayanmadan, Allah yolundan sapıtmak ve sırı eğlence olsun diye laf satın alır'' (Lokman 31\6) Böylelerinin suizanlarından hırs ve hased akrebi yetişir. Zehirli düşünceler insanı yiyip bitirir.

Kim ne arıyorsa onu, nefsinin bulunduğu yerde bulur.

Güzel söz, dile merhem olur. Güzel amel gönle meltem olur.

Kimde bir güzellik varsa o, Rabbının lûtfuna misâl olur.

İnsanoğlu yarının endişesine kapılırsa, her kayıp nefsine diken olur.

Kimilerinin dayancı, güvencesi dünya malına, mülküdür. Kimileride, âhirete dönük ibadet-lerine belbağlar. ''Tevekkül edenler yalnız Allah'a tevekkülde sebât etsinler'' (İbrahim 14\12) kutlu öğüdüyle, imânı kâmil gönüller, ancak Rabbül âlemine dayanıp, güvenirlir. Tecelli âleminde âriflere düşen nimet, doğruluk terazisinde şaşırmamak, ibâdet vakdi kulluğu hatırlamaktır. Mâdemki namaz göz nûrudur, o halde kullarının Rabba sunduğu ibâdet de, O'nun nûrlar hazinesinden sunulmuş bir ihsân olduğu unutulmamalıdır.

Gülbahçesinde ki güller vahidiyeti, gülsuyu vahdeti temsil eder. Gülkurusu misâli, her tasar-rufu Vahid Allah'a terk eden insandan arda kalan, kulluğun kokusudur ancak. Ne de güzeldir

ubûdet gülünün kokusu.

Ey Sevgili! Her gönül sahibi, Hakk'a olan ruhani yolculuğunda, kalbinde yaşadığı mânâları hâlinde de bulur. İlâhi bir sıfatın kulun ahlâkında belirmesi, onun hâlindeki değişiminin de sebebidir. İdrâkındaki açılımlar, ibâdetindeki çeşitliliğinde vesilesi olur. Bu yolculukta "Allah hikmeti dilediğine verir" (Ba-kara 2\269) Her kulun ibâdeti mânevi gelişimine göredir. Kimi vardır, farz olan ibâdetlerin yanı sıra, müsait olan vakdini namaz edâ ederek değerlendirir. Nûrunu gözlerin nûru namazda bulur. Kimi vardır, oruca doymaz, nefsinin açlıkla denetler, Rabbinin gayrına karşı, tokluğu seçer. Kimi vardır, cömertlik sanki onun elinden doğmuştur. Sadakalar, nefesine karşı korunduğu kalkan olur. Kimi vardır, her nefeste zikrullahı kalbine nakşetmiştir. Dövmesi bedeninde değil, kalbindedir. Kimi vardır aşkı ibâdet edinmiştir. Herşeyde Allahı sever, Allah'ı özler. Kimi de vardır Rabbi onu, zâtına seçtiği kullarına dahil etmiştir; o artık, Rabbiyle iştirip Rabbiyle görür. Rabbiyle nefes alıp, nefesini Rabbi için verir. Allah Teâlâ'nın belirlediği ibadetler, dince kayıt altındadır. Bunlardan her biri yerine getirildiği ölçüde ruhanî fetihlerin vesilesidir. Nefsiyle cihad edenler için "gönle sekinet nûrunun indirilmesi" (Fetih 48\4) Rabbinin yüce bir nimetidir. Kaldığı vesileye sarılmadaki gaye, gönlü nefsin tahakkümünden kurtarmaktır; "Teslim oluncaya kadar (nefis-le) savaşılmaya çağrılmak" (Fetih 48\16), beşeri kayıtlardan arınmak üzere, Hakk'ın dâvet ve emrine uymak içindir. Böylece izâfî benlikten temizlenmiş gönül, Hakk'ın tecellisine kâmil bir ayna olur. O halde, beşeri kimliğe öyle bir yokluk yaraşır ki, üzerinde nefsanîyet ismi kalmasın; gönül aynasının sırrı Rabbin nûru ile sıvansın. Varlık âlemindeki her şeyin, Hakk nûrunun halkdaki zuhuru olduğu âşikar olsun. Kemâlât aynasına bakan her insan kendi hâlini görsün. Uzun-kısa, güzel-çirkin, iyi-kötü ayrımı yapmadan ayna onlara onları yansıtın. Her kusurluda bir güzellik, her güzelde bir noksanlık göstermesi, her şeyden münezzeh varlığın ancak Cenab-ı Hakk olduğunu anlatmak içindir. Nitekim aynaya bakan kişinin kalbi perdesizse ve bir kusur görmüşse, noksanını düzeltmek için gayrete gelir. Kalbi mühürlü kişilerden ise kusuru aynada bulur. Nefsinin güzel gösterecek eğriti aynaların peşinden koşturur. "Ayetlerimizi (işaretlerimizi) yalanlayıp da onlara karşı kibirlenmek isteyenler (varya) onlara semânın (hakikatın) kapıları açılmaz" (Ar'af 7\40) yüce ayeti, bu hâlin sahiplerini bildirir. Bilki mânâ ve hakikat kapıları ruhanîyet semâsına, dâvâ ve ululuk iddiasının kapıları, nefsanîyet dünyasına açılır.

Allah, kimseyi kibirli cahillerden yapmasın. Lakâba, makâma, şekle, kalıba tapan putperstlerden eylemesin. Bilki fânî benlik bilgisizliği nedeniyle kibirlenir. Gönülsüzlüğü nedeniyle faydasız şeylerle ilgilenir. Vehim sahibi kişi, kendi kuruntusunu taşır. Gönül sahibini muhabbetullah taşır. Gülün kokusu, ruhun kokusunu taşıdığı içindir ki bülbülü aşka getirir. Resullahın (s.a.v.) nübüvetten nûrunun kokusu, Muhammeden gönüllerden aşka gelir. Her âşık mâ'sukunun sûretine hasret duyar. Zirâ gönül gözünün gördüğü şey, Hakk'ın suretidir. Varlık âleminde bir sûrete bürünmüş her kelime, O'nun kendini ifade ettiği bir mânâ ve ayetidir. Ey Aziz! "kalem" (68\1) Hakk nûrudurki gönüllerdeki kâtibi arar. Kudret elindeki gönül, kâtibin suretidir. Allah'ın ayetlerindeki sonsuz ve sınırsız hikmetler, nûrun ışıyla gönülleri aydınlatıp, "Rabbinin adıyla oku" (Al'âk 96\1) nimetine kavuşturur. "Allah dilediği kimseyi nûruna erdirir" (Nûr 24\35) Sıddık kul o nûrla mânâları okur. Sırrına eren Rabbani ilham ile, kalbdeki korunmuş sayfalar (levh-i mahfuza) kalemle yazılmasına şahid olur. Hakk'ın kendine bir nûr bağışlayıp, desteklediği kul, kendinden öncekilerden verâset olarak

intikâl eden feyzleride sırrında taşır. Sırrındaki himmet nûrları da onu taşır. Nasibindeki fetihler kadar mânâlar gönül sayfasından yansır. Bir söylem olarak tevhidi dilde taşıyan velâkin kendi özüne ermeyenlerin zihninde, bir kâmil insan imajı belirir. Bu imaja uygun kılık, kıyafetteki kimlikleri hakikat ehli diyebilir. Bilmezki değerli olan istiridye değil, içindeki incidir. Bütün gönüllerde tecelli eden Yüce Varlık, bir gönlü, diğer bir gönlün irşâdına vesile kılan, kalpleri ilâhi aşk ateşiyle tutuşturan yine kendisidir. Ruhani tasarrufun hakikati-ni bilmeyenler, oluşan mânevi akışın kuldân geldiğini zannederler velâkin her işin gerçek failinin Zât-ı Hakk olduğunu görmezler. Hem aşığın, hemde mâ'sukun, O'nun tecellisindeki Esmâ ül Hüsnâ olduğunu göremezler. "Her şeye yaradılışını veren" (TâHâ 20\50) Aziz ve Lâtif varlık, her birine ihtiyacı olduğu şeyi takdir etmiştir. Mürid, mürşidinin aynasından kendi nûrunu görür. Mürşid, müridinin aynasından kemâlini görür. Her biri Mutlak Sevgili-nin cemâline ayna olmuştur ki, halkının varlığında Cenab-ı Hakk, kendi kudret ve ilminin suretlerini görür.

Ey Sevgili! Mânâ âlemi gönüllerin âlemidir. Maddi âlem suretlerin, Melekût âlemi ruhların âlemidir. Âlem-i Ceberût nûrların. Varlığa bürünmeden önceki âlem hayal âlemidir. Misâllerle varlığı görenlerin âlemi aşk âlemidir. Aşkda eriyenlerin âlemi, âlemi fenâ, Hakk'ın varlığında varlığı bunların âlemi, âlem-i bekâ.

Hakikatların hakikati olan âlem, başlangıcı olmayan Evvel'in âlemidir. Hakikatlerin yöneldiği âlem, sonu olmayan Âhir'in âlemidir. Varlıkla yokluğun içiçe olduğu, âşikâr ve gizli âlem, zâhir'le, Bâtın'ın âlemidir. Kendini hangi âlemde bulduysan bilki o âlem senin âlemindir. Şâyet ayrılığı ve farklılığı yaşıyorsan, ikilikten çıkamadığın içindir. İkilikten kurtuluş, nefsinden arınanlar içindir. Allah'la, Allah'ta olanlar için her âlem Rabbinin âlemidir. Zirâ, "Evvel, Âhir, Zâhir, Bâtın O'dur" (Hadid 57\3) Bilki, hakikat terazisinde tartılanın değerini, hakikat ehli bilir. Tartıda haksızlık yapılmadığını, nefsinin terazide bulan bilir. Hakikatın adalet terazisinde, gönüllerin değeri belirlenir. "Selâmete ermiş kalbin" (Şu'arâ 26\89) terazideki yönü, Cennetden yana ağır basar. Sen-ben kavgasına yenik düşen kalblerin yönü aksi tarafa kayar. Âlemde kim kimi utandırmışsa, tartıda kendi utancını bulur. Kim kimi hoşnûd etmişse, tartının yönü sâlih amellere göredir. Özverili "Mutmain nefis" (Fecr 89\27), sadece kendinin değil, bütün gönüllerin hoşnûd olmasını diler. İncinmiş gönüllerin, inciten kalbleri kucaklaması, olumsuz duygulardan esen soğukluğu eritir. Gönüllerdeki muhabbetullah nûru, bütün buzları eritir. Kontrolsüz duygular, öfke ve hırçınlık ateşine atılan çırallar gibidir. Duygular susturulursa, cehennem ateşide söner. Duyguların sükûtunda akıl konuşur. Aklın sükûtunda gönül konuşur. Her ikisinin de sükûtunda kulundan Hakk konuşur.

Ey aziz! "kalemin" (Kalem 68\1) bazen akıl, bazen gönül diye bilinmesi, akli ve gönlü birleyen "ulul'elbâb"(Ra'd 13\19) için bir farklılık değildir. Kezâ "levh-i mahfûz"un (Burûc 85\22) bazen kalb, bazen külli nefis olarak değerlendirilmesi de, hikmet ehli için farklılık nedeni değildir. Zirâ, ne zamanki gönül, "emmâre nefsin" (Yusuf 12\53) zorlayıcı zanlarından ve duyguların baskısından kurtulur, saffetini bulmuş kâmil nefse olan mi'râciyla, kendi hakikatı olan küllinefs'e ulaşır. Hasret ve ayrılık bitince, varlığının kaynağının Hakikati Muhammediye olduğuna şâhid olur. Nitekim, ne zaman küllinefs kendini bir gönülde izhâr ettiğinde, Levh-i mahfûz o gönülde belirir. Mânâların gönle mâlum olması bu hikmettendir. Yeniden bedenlenme yanılgısı olan reenkarnasyon, aynı hikmetin algılanışındaki noksan ilim ve ikiliğin mazharı olan idrâk nedeniyledir. Tevhid sırrına vâkıf olanlar bilirler ki, mânâ için geçmiş

ve gelecek yoktur, yaşanan an vardır ve O "her an yeni bir varoluştadır." Dualite içindeki teorik akıl bunu açıklamaya çalışırsa, idrâklar zaman tüneline girmiş olur. Bilki beklentilerinden ölmeyen nefis, gönlün mânâ ve hakikatler semâsına yükselemez.

Ey Sevgili! Nûrun hakikati, Hakk'ın sıfatı olmasıdır. Nârın aslı ise nûrdan yaratılmış olmasıdır. Ateşi suyla söndürebilirsin velâkin Rabbının nûrunu söndüremezsın. O halde nûrdan yaratılmış olanların, nârdan yaratılmış olanlara üstünlüğünü kabul edersin. Nâra mazhar olanın ululuk taslaması, nûra mazhar olanın ruhunu ve hüviyetini görmeyip, topraktan yaratılmış cismine bakıp, aldandığı içindir. Nitekim Rabbının yüce katından bir nûrla desteklediği "muhlas kullar" (Hicr 15\40, Meryem 19\51) üzerinde nârın bir hükmü yoktur. İhlâs, kulun sırrının kudsiyetini artıran yüce bir nûrdur. Bu yüzdendir ki, ihlâs içinde yapılmayan bir ibâdetin değeri kendine göredir. Ne varki Lâtif ve Aziz Allah'ın lütfu ve inâyeti, taklitçi kullarında birgün hidâyete erdirir. Şu halde ey aziz! Rabbının emirlerini erteleme. Gönülde kalmayan, hatırdâ da kalmaz. Tevhidin nûr deryasına dolan için, bir an olsun ayrılık kalmaz. Aşkın hakikatına eren için, bir nefes olsun farklı bir benlik kalmaz. Kaybettiğini düşündüğün şeyi, bilgisizliğin karanlığında arama. Hakikat sabahına uyandığın zaman, kaybedilenin sana ait olmadığını anlarsın. Herşeyin mutlak sahibini tanırsın. Kul, kimdir ki, Rabbının mülküne ortak olsun! Beste yapmayan bestekâr, gönlünden tad almaz. Resim yapmayan ressam, sanatından haz almaz. Bütün sanatçıların sanatçısı olan Mutlak Varlık ki, her daim yeni oluşuma nefes verir, sanatını icrâ ettiği tecellisinde, ilâhi muhabbetinden ve cömertliğinden geri durmaz.

Ey Sevgili! Vurgunu göze alamayan dalgıç derinlere dalamaz. Düşmeyi göze alamayan dağcı Uludağ- lara tırmanamaz. Korku ve kuşkuyla yola çıkan yolcunun yolunu seller götürür. Sevgi ve içtenlikle yapılan yolculuk kişiyi mevlâsına götürür. Güven ne kadarsa, yol da yolcudâ ona göredir. Gönlün kabı ne kadarsa, nasibi de ona göredir.

Mânâdan yana bir koku almayanlar, dünya çöplüğünde otlar. Gülü gönüllerinde bulanlar, kendilerini gülbahçesinde bulur. Bir gözü dünya malında, bir kulağı gıybet ekranında, tek gözle de âhireti süzenlerin inançları da, benlikleri de kendilerine göredir. Her iki kulağıyla, her gözüyle, hem de gönlünün bütünüyle Allah'tan yana olanların hizmetkârıyız biz.

Fakrınızdadır bizim hamdımız

Varlığımızı yokluğa salmışız,

Rabbımızı tenzihtir tesbihimiz

Onun muhabbetinin teşbihimiz,

Zikrimiz Allah'tır bizim

Dost yolunun eriyiz.

Ey aziz! Âlemden bir güzelin gitmesi, daha güzelinin gelmesi içindir. Bir hayrın tamamlanması, yeni bir hayrın oluşumunun vesilesidir. Rabbının izzet bahçesinden, dünyanın zillet bahçesine inen insan heyhat, nasıl olur da dünyanın kulu olur! Yedi sıfat nûruyla varlığa gelmiş bu can, nasıl olurda kibre hizmetkâr olur! Asli vatanından ayrılma hüznünü yaşayacağına, âli nefisini sanal âlemin fâni tadlarına bırakır! Bedensel hazların peşinden koşmaktan, kudsi ruhunu sahibine hasret bırakır!

Sitem etme ey gönül! Sitem, herne kadar sevgiden ileri gelse de sen, güzellikleri dile getir. Geçici şu âlemde eleştiriyi seven çok, kusurluyu kucaklayan yok. Firavun nefse "yumuşak söz söylemek" (TâHâ 20\44) Rabbımızın elçilerine verdiği öğüttür. O halde kimseye

acı söz söyleme; ''güzel sözün Hakk'a yükseldiğini'' belle. (Fâtır 35\10) Söylediğin her sözde, Rabbinin seninle beraber olduğunu gözle, zirâ ''İşiten ve gören O'dur'' (TâHâ 20\46) Bilmez misin ki, her dikenli bitkiden gül yetişmez. Her inandım diyenden imânın kokusu gelmez. Muhabbet balı gönül peteğine akmadan ârif, suskun kalır. Derya coşup kabarmadıkça denizcinin yüreği buruk kalır. Hikmet çiçekleri açmadığı müddetçe, gönüldeki bahçen suskun kalır. Bütün sözler surette kalır özün yanında. Resme bakmayı bırak da Ressamı gör. Kumsala bakmayı bırak da deryayı gör. Mârifet odur ki ârif, hem sahili hem de deryayı görür. Hem müziği hem de bestekârı bilir. Misâller âleminde misâl olmadan, mânâyı seçebilir misin? Aslını tanımadan, kopyasını ayırt edebilmisin? Mürşid odurki mürid, onda kendini görür. Taklitçi, odur ki, bedeli karşılığı kendi ayıbını gösterir.

Ey can! Kalıba, alete takılıp kalma, cevhere bak! Cisim de, resim de surettir ikilik âleminde, her suretten münezzehtir zâtâ bak; ''De ki: Allah bana yeter. O'ndan gayrı, ilah yok'' (Tevbe 9\129)

Kendinden başka bir mevcûdun bulunmadığı Zâtî tecellisinde, kimdir o, görenle görülen? Kimdir o, hem söyleyip, hem de işiten? Zıtlar âleminde kalanların ''koştuıkları ortaklardan münezzehtir O'' (Nahl 16\3) Sakın, serâba bakıp da, hiçliğe varlık verenlerden olma! Gölgeye, vehime dalıp da, Hakk'a âmâ kalanlardan olma! Amellerin niyete göre, kısmetin ilâhî takdire göre olduğundan şüphe duyma! Kaçsanda, kovalasan da kader seninle atbaşı gider; zan ve hayale aldananlardan olma! O, öyle bir hakikattir ki, O'ndan gayrı yok. Öyle cömerd ve lütûfkâr ki, zihinlere sığmayan irfan sofrasını kalblerin kulluk çadırında kurar. Gözlerin göremediği nûrunu kulunun sırrından sunar.

Ey aziz! Her farklı olanı reddedersek, bizim o farklı olanlardan ne farkınız kalır! Her işin doğru olduğunu kabul edersek, bizim eğrilerden ne farkımız kalır! Anlayış, hoşgörü, gayret ve sabır ister. Herşeyi peşinen red, nefsin önyargı ve bağnazlığını sergiler. Koşulsuz muhabbet ise her birine esenlik diler. Bir şeyi dilemek, birinde mevcut olmayana ona vermeyi irâde etmektir. Rahman ve Rahim Allah ki bütün kullarına rahmet ve hayrı diler, her birinin dilediğini de, yönelişlerine uygun olarak, ya rıza ya da izniyle nasip eyler.

Ey Sevgili! Yokluğun gözüyle varlığı seyreyle. Denizin köpüğünü denizden farklı bilme. Tenin rengini bedenden ayrı görme. ''Amellerin tartıldığı günde senin de kapın çalınır.'' (Kâria 101) Sakın amellerini çok görüp de nefsinle övünme. İşin aslı tartıda anlaşılır; kime ne cefa çektiirdiysen, sâlih amellerinden silinir. Kime ne hayrda bulunduysan, kusurlarındaki ağırlık eksiltir.

İbret gözüyle dünyayı gör. Hikmet gözüyle ukbâyı seyreyle. Şeytanla meleği bir bilme! Her kapı çalanı mânâda eşit görme. Her örtünün altında saklı duranı rahmettir diye belleme.

''Muiz'' var, ''Müzill'' var, (Âli İmrân 3\26) Esmâ ül Hüsnâ tecellisinde. Lütûf ve rahmetin yanı sıra acı da var, kahrda şu dualite âleminde. Yokluğu benimsersen nefsinde, rahmet seni sarıverir. Muiz isminin bütün izzet ve cemâliyle. Benlik davasına kalkışıp, nefsini önemsersen şu fânî sûrette, izzet zillate dönüşür. Müzill sıfatının nefsi sarıvermesiyle. O halde sakın, fakirleri hor görme. Her sağır bildiğini işitmez bilme. Misâlleri misalsiz yaratan Rabbinin kudret tecellisine kim hayran kalmaz, benliklerine varlık vehmeden mektebli cahillerden öte! İrfan gözüyle Esmâyı gör. Aşkın gözüyle mevlâyı gör.

Garipleri, öksüzleri, kimsesizleri sahipsiz diye bilme!

Gönül mâbedinde Hakk'la halvet yerine, bir tekke kapısından diğerine koşuşturanlar, nûrsuz

mekânlarda nûr ararlar. Ruhunu kodlamaya hevesli ehil olmayan ellere, sakın el verme! ''Bilenle bilmeyen (hiç) bir olurmu'' (Zümer 39\9). Aydınlıkla karanlığın farkını gör. Ruhun gıdasıyla, hayvani nefsin gıdasını bir bilme. Herkezin sıfatı onun gerçek yüzüdür. Gönlü ak olanın saklayacak bir yüzü yoktur. Karanlığa kaçanın kimseye gösterecek yüzü yoktur. Gözsüz gören erleri âmâ zannetme!

Gözden göze, gönülden gönüle değişimi gözle. Hasedcinin gözüyle, rahmet gözünü bir görme. Mağrur kalblerle, kırık kalbleri de bir bilme. ''Rabbının (gönüllerdeki) mescitlerini mümin kulları imâr edip'' onarır. (Tevbe 9\18). Nefislerine zulmedenleri mimâr olarak bilme. Dilde tekrar etmekle gönülde büyümeyiz imân gülü. Akan her su birikintisinde, inciyle mercan yetiştirdiğini zannetme!

''Güzel söz ve kusur örtmek'' (Bakara 2\263), her dile, her göze nasib olmaz. Her yola çıkan maksada ermez. Her gönül veren, kâmil gönle erişmez. Nâfi ismiyle yetkin kılmazsa Zât-ı Hakk, mânâyâ ermeyenlere hayret etme. Sabretmeyen gönül, Dârr isminin tecellisiyle sırdan perdelenmişse, derdini kime söylesin diye derde düşme. Habîr sıfatıyla Hakk'ın her işten haberdar olduğunu bilmemezlikten gelme. Bilmez misin ki; ''herkez kendi yaradılış ve mizacına göre iş yapar'' (İsra 17\89). Her fitrat sahibinin hâlini eşittir bilme. Çirkinliği dile getirmek, çirkinliğe kazmayla çukur açmak gibidir. Kazma vuranı bataklık içine çeker. Açtığı çukurdaki çamuru az diye küçümseme. Allah Teâlâ güzeli sever, güzellikleri över. Güzelden gayrını var bilme! Zârif fitrat sahibi, letâfetten, cemâlden hoşnuddur. Meşrebi hafif olan, hevâyla hevese talib olur. Güneş varken karanlığı bekleme. İlim için gayret et. Rabbin için ibadet et. Hazıra konmayı mârifet sayan sohbet ehlini hakikat ehli bilme! ''Ehl-i nâr ile Ehl-i Cennet bir değildir'' (Haşr 59\20) Baş sarıklı, takkeli her misâli, Allah ehlidir diye bilme! ''Allah hikmeti dilediğine verir'' (Bakara 2\269) Cemaatlerde el üstünde tutulan, Hakk'ın katında yüzü olmayan yüzüzlerden hikmet bekleme. Ezberden okuyanla, gönülden okuyan ümmiyi bir bilme! Nice canlar can vermiştir muhabbet yolunda. Her öleni âhiret şehidi zannetme.

Nefsin zevkiyle, ruhun hazzını bir bilme! Rabbin Rabbindan öğren, câhil müminden değil! Aşkını Ma'sukdan al, dindar kindardan değil! İğneyi iplikten ayrı arama. Can neredeyse canan da ordadır. Yokluğa sal nefsin, varlığın neşesini bulursun kendinde. De ki:

Bir dert düştü kalbime

Kalbime sevgin düşrüğünden beri,

Bir huzur buldum sırrımda

Sırrımda seni gördüğümünden beri,

Ruhumdaki bilir özgün hüviyetini

Özüm aslını bildiğinden beri.

Ey Sevgili! Gülün sırrı sevgiliyi anımsatması, gönlün sırrı ezeldeki ahdını hatırlatması. Seven sevdiğiyle beraber olmak için ne soğuğa bakar, ne sıcağa; ne nimete bakar, ne belâyâ. Nefs, olup bitene bakar, gönül ise ''Rabbına bakar'' (Kıyamet 75\23); ''Bakıp da görmeyen, çağrısada işitmeyen,'' (Ar'af 7\198) işitse de idrak etmeyenler, mânâdan yana koku alamazlar. Muhabbet içinde gönülde ve özde birleşemeyenler, sözün kalıbına takılıp kalırlar. Bilmezler ki, ikilik âleminde acı olmadan, nimetin değeri bilinmez. Kayıplar olmadan, mânevi kazançlar belirmez.

Kimde aşk varsa o, gönül sahibidir. Kimde Furkan varsa o, hikmet sahibidir. Kimde himmet

varsa o, Hakk'ın hizmetindedir. Kimde imân varsa o, ümitle korku içindedir. Kimde edep varsa o, takva ve tevâzû içindedir. Kimde yakîn varsa o, hakikat ehlidir.

Gönülde ne varsa, dil onu bildirir. Özde ne varsa, nefsin rengi onu belirtir. Her renk ve resimden arınmış nefis, belirsizlik âleminde. Bizzat yaşanıp, tadılmayan hiçbir bilgi, gözle görülen gibi iknâ edici değildir. Bir esintiyle, bahçe duvarının ardından gelen gülün kokusuyla, çağrıldığı bahçede, gülleri görerek koklayanın hazzı bir değildir. Esintiyle gelen esintiyle gider. Mânâ bahçesine dâvet edilen. "Rabbından gelene tâbi olur" (Ar'af 7\203)

Ey aziz! Hiçbir besin anne sütünün içerdiği zenginliğe eşit değildir. Hiç bir bilgi Rabbından aldığı nûrda aydınlığa kavuşan gönüldeki hikmet gibi huzur verici değildir. Kimde ubûdet varsa o, ibadet sahibidir. Kimde sır varsa o, hidayet sahibidir. Kimde kalem varsa o, gönül kâtibidir. Kimde ihlâs varsa o, sıdk içindedir. Kimde şefkat varsa o, rahmet içindedir. Kimde nûr varsa o, Kur'an ehlidir. Herkezin dünyası kendine göredir. Kudsi ruh, kişinin varlık âleminin güneşi gibidir. Işığının düştüğü fânî suretin dünyasını aydınlatır. Cüzi akıl, aldığı aydınlık nisbetinde aslını tanır. Kendi varlık sırrını tanımayan insan, nasıl olurda hikmet sahibi olur? Nefsin hilesini tanımayan can, nasıl olurda nefesine hâkim olur? Gönül nefse yenik düşerse, ona gönül demezler, nefsin gölgesi derler. Nefs gönle itaat ederse, ona nefis demezler, gönlün gönlü derler.

Rabbın ihsân eğlediği mânevi güzelliklerden dahi maddi menfaatler gözetkenler, mânâ ve hakikatten yana her nefes daha uzaklaşırlar. Güzelliğin Hakk'ın bir lütfu olduğunu bilenler, "lütfun karşılığının lütûf olduğunu bilirler" (Fatır 35\30) Cenab-ı Mevlâ kime lütfetmişse, onun ahlâkı güzelleşir; kimden hidâyetini çekmişse o, zelzele geçirmiş viran belde gibidir. Maddi âlemdeki suretlerin güzelliği kalıcı olsaydı, hiçbir yüz buruşup sararmazdı! Mânâ ve hayrın güzelliği geçici olsaydı, hiçbir sâlih amel ve hikmetli söz hatırlanmazdı! Âlemde vakdini dolduran her şey tazeliğini yitirir. Vakdın geçmesiyle güzelliğini yitirmeyen cevher, Rabbın bağışladığı imân nûrudur. Her mümin kul bilir ki, "Allah katında din islâmdır." (Âl-i İmran 3\19) Velâkin, adı Müslüman yazılmakla kişi Müslüman olmaz. "Neye kulluk ettiğini idrâk etmeyen" (Şu'arâ 26\75), malın, mülkün, hırsın, hasedin, öfkenin, evhamın kulu olanın, Allah'a olan kulluğu ne kadar kemâle ermiştir? Şekerle beslediğimiz arıların ürettiği balın değerini düşüren hilekâr tüccar, bizim nefsimiz değildir? Yalanla, suizanla, gıybetle beslenen de yine bizim nefsimiz değildir? "Onları yüzlerinden, sözlerinin uslûbundan tanırsın" hikmeti (Muhammed 47\30) kimin için söylenmiştir? İmânla, şükranla beslenen mü'min ise, gönlüyle ve amelleriyle Allah'a teslim olmuş bireyin sıfatıdır. Onu Rabbı "yedirip doyurur." (Şu'arâ 26\79) Allah'a kulluk, kılık, kıyafetle değil, her nefeste varlığı O'na teslim etmektedir.

Ey can! Her ağaç kesmesini bilene bahçıvan denmez. Asmadan, meyvadan anlamayan kişi, üzüm bahçesi kuramaz. Gülden, gönülden anlamayan rehber, gönlü gül bahçesine çeviremez. Her gönlün Allah'a ait olduğunu bilmeyen baş secde edemez. Bilmezki, "Gönüller ancak Allah zikriyle huzuru bulur" (Ra'd 13\28) Dikensiz gül yetiştirmek Rabbın hüneri. Sırları nefisinden gizlemek sâdıkların edebi "Onlar kalblerin ve gözlerin döneceği günden korkarlar" (Nûr 24\37) Sevgilinin yüzünü göremeyecekleri bir anın gelmesinden sakınırlar. Bilki, karşılıksız hizmet her benliğin işi değil! Koşulsuz sevgi, her gönlün hakikatı değil! Ölmeden önce ölmek, her yiğidin işi değil! Zât-ı Hakk'a kulluk, her kulun nasibi değil!

Rabbım Sen bağışla, hâlimden şikâyetçi kullarını, Esirgeyen, Bağışlayan isminle. Sen rahmet

eyle, nefsi için yaşayan kullarına benzersiz şefkât ve muhabbetinle.

Ey Sevgili! Gönüldeki nûr gözden yansınca, Rabbindan aldığı mânâyla inci misâli gözyaşına dönüşür. Gözden damlayan inci, Hakk'ın muhabbetinin işaretidir.

Görmeyen bilmez nûrun azametini

Ermeyen bilmez gönlün hikmetini

Bulmayan bilmez incinin kıymetini

İçmeyen bilmez tesnim'in lezzetini

Sarhoş eyleyen aşkın iksirini

Özden akan nehrin rahmetini

Bilgisizlik, kişiye şerri hayr, hayrıda şer gibi gösterir.

Bağnazlık, kişiye kendi nefsinin ilâh edindirir.

Kindarlık, kişiye her hizmeti eziyet olarak gösterir.

Gönül aynası kendine bakanı olduğu gibi gösterir.

Hidayet aynası, dostlara Dostun tecellisini gösterir.

Nefsinin tanımayan insan, âlemde fütursuzca davranır.

Nefsinin tanıyan insan, benlikten soyunup, secdeye kapanır.

Erenlerin gönlü mıknaş gibi sevenleri cezbeder. Hakk yolunun yolcularını Rabbin nûrûyla Rabba sevk eder. Sahiplenilmeyen muhabbet ve rahmet, gülistan yolunu aydınlatır. Hakk'ın gönüllere indirdiği himmet mânâ yolcusunu kuşatır.

Güzün bakışı değişimi, görülenlerin anlamı yenilenir.

Gönlün bakışı değişimi, âlem başka bir âlemle yenilenir.

O'nu sende değil, O'nunla O'nda ara. Sen senlikten gittinmi, varlığın yenilenir. Mânâyâ engel olan kişinin kendisidir; kendi bilgiçliği, kendi kibridir. Zâlimin sevgisinde kendisi gibidir. Dostluk yerine gönle zulüm eker. Gönüllerdeki Dostun sevgisi âlemlere değer. Gönlü körelmiş insan, gülsuyuyla yıkansa da güzel kokmaz. Nefsin kokusu gönül bahçesine dökülmüş katran gibidir. Akreb de, çiyân da ondan kaçır.

Her can kendi benzerini arar. Ârif olan rızkını mânâ semâsında arar. "Kim ne yaparsa karşılığını bulur" (Nisa 4\123) Her zan kendi lâyığını bulur. Suizan sahibi, kendi içindekini resmeder. Resmettiğinin mânâsına dahi ermeden, nefsinin rengini belli eder.

Kin beslemek, her dindarı dinden çıkarır. Bağışlayıp, kucaklamak, her kindarı kinden uzaklaştırır. Yaşadığı her hadiseye basiret gözüyle baktığında, Hakk'ın ayetlerini gören insan, Rabbinin tecellisine şâhid olur. Görüşün güzelliği gönlü Cennet bahçesine dönüştürür. "Allah'a selim kalb" (Şuârâ 26\89) getiren insan, şüpheden arınıp, kurtuluşa ermiştir. Nice sıkıntılar vardır ki, kişinin nefsinden arınmasının vesilesi olur. Nice zenginlikler vardır ki, nefsin onların kulu olur. Nefsin "dünya hayatının süsü olan mal ve evlâdlarla sınanması" boşuna değildir. (Kehf 18\46) Acz ve muhtaçlık ne kadarsa, Rabbin ihsânı kat be kattır.

Yokluk ne kadarsa mânevi tecelli ona göredir. Lütûfkâr odur ki lütfunun sonu yoktur. Zorluk, insanın nefsinden ileri gelen bir düşünce, bir direniştir. Gönlünü de aklınıda Rabba teslim et "zorluğun içindeki kolaylığı" bulursun (94\6) Nefs insanı zorlukla korkutur. Rabbin gönlünü tevekkül ve huzurla doldurur. "Kim ihsânda bulunup sakınırsa ve güzeli tasdik ederse, bizde ona kolaylığı hazırlarız" (Leyl 92\5-7) müjdesine nail olur.

Kişinin başına ne geldiyse, o çok güvendiği aklından gelmiştir. Zann ile yol alan, zannının oyununa gelmiştir.

Kim hangi güzelliğe kavuşmuşsa, kalbinin selâmete ermesiyle gelmiştir. O halde ey dost! Kalb-i selimin peşinden koş. Olumsuz düşünce üreten zihni, evhamı, vesveseyi, şiddeti terk et; huzuru bulursun. Vehmindeki kimliği terk et; aslını bulursun.

Nefsin için yaşamayı terk et; ölümsüz hayatı bulursun.

Kimin ruhaniyetinden feyz aldığına dikkat et; Ya hakkı, ya da helâkı bulursun. Gönlün safâsı her aşka bedel; gönlünde Rabbını bulursun. İsimdende sıfatdanda geçersen, Zâtı bulursun.

”Seni senden satın alan” (Tevbe 9\111) canına karşılık, ölümsüz can verir. Malına karşılık, paha biçilmez rızk verir.

Gönüllerdeki sevgi ilâhi tecellinin eseridir; âlemi unutursun. Hem arayış, hem de buluşun mânevi derecesi nûranidir; zihni değil zevkîdir kuruntulardan kurtulursun.

Ey Sevgili! Kimileri kulaklarıyla dinler, kimileri kalbleriyle, kimileri dilleriyle konuşur, kimileri amelleriyle. Mânâdan yana yoksul olanlar, hakikatten yana da âmâdırla. Öze erenler dilsizdir. Onların gönlünden Hakk dile gelir. Kimin soluğu temizse, ondan Rahmani nefes aşka gelir. O nefes ki kendi varlığını Allah yolunda tüketir, Hakk’ın yedi sıfatıyla ”yedi başak veren bir tohum gibidir. Her başakta yüztane (güzel ahlâk) vardır. Allah dilediğine daha da artırır.” (Bakara 2\261) Has kulundaki ilâhi tecellisini genişletir. Mâlumdur ki imân, görmediği Rabba inanmak ve O’nun emirlerini tasdik etmektir; hem kalb, hem de amelle. İnkâr ise Hakk’ı yalanlayıp, O’na uymayı reddetmektir, teorik akıl ile. Bâtın zâhir olup da Hakikat âşikâr olunca, ne imânın bir hükmü kalır, ne inkârın. İkilik vehmi eridimi, varlık kendi zâtıyla kaim olur. O halde imânın gereği nedir?, diye sorarsan. Maksat odurki, hakikat semâsına uçmak isteyen müminler için imân, gönül kuşuna bahşolunan nûrani bir kanattır. İlâhi aşk nûruyla dokunmuş, ihlâs nûruyla kuvvetlendirilmiştir. Melekût ve Ceberût semâlarında uçan mânâ kuşu, sırr gözüyle görüp de imân yakîn’e erince, gönül imânın kendisi olur. Rabbın kıblesini kalbinde bulan can, nereye dönse Sevgilinin yüzünü görür. Ruhani uçuşta denge ve ahengin tesisi için, takvayla yoğrulmuş sâlih ameller kanadı lütfedilmiştir. Tevhid ruhuna ermeyen benlik ise Rabbiyle olan ilişkisinde; ’Ben benim; Sen de Sensin’ dediği müddetçe, ikilik vehminden kurtulamaz. Ne zaman ki ilâhi bir cezbe ile, ”Ben ben değilmişim. Ben dediğim meğer Senmişsin” sırrına kavuşunca, ikilik vehmi dağılır. Ölmeden önce ölmek, şeklinde bildirilen irâdi ölüm gerçekleşir. ”Yakîn gelinceye kadar ibâdet et” mekteki amacın (Hicr 15\99), Mutlak Varlığı tanımak olduğu anlaşılır. ’Sen O’nu görmüyorsanda O seni görüyor’ diye bildirilen ihsân mertebesindeki imân nûru, yakîn’e ermesiyle ikân mertebesine urûc ederek, fâni kimlikten arınmış olur. Şu halde ibâdet, Allah Teâlâyı, tanımak için yapılan bir gayret ve çalışmadır. Vehimlerdeki bir mâbuda tapınmak değil! Nefsinden arınmak ilâhi lütûf ile gerçekleşen bir olgudur. Kulun gayreti ve niyetinin safiyeti asıl olup, Hac’da Safa ve Merve tepeleri arasındaki koşuşturma misâli, özbenlikteki zezemi bulmak gibidir. İlâhi rahmet ve lütûf ile gerçekleşen nefisinden arınmış mevcûdiyet; ömrün ve ölümün Allah için olmasındaki yegâne maksat ve hakikattır. Bu aynı zamanda, Sheakespeare’in kahramanı Hamlet’e, hayatın anlamını sorgulatmasındaki sırdırda. Rabbı inkârda ısrar eden görsel benlik ise, kanatlardan mahrum kalacağı için dünyadaki sürüngenler âlemine tâbi olur. Franz Kafka’nın anlatımıyla kişi kendini böcek gibi görür. Bedenin topraktan, semâvatdan olan varlığını idrâk edemez olur. Bu durum, aşkı sakız hâline getirenlerin nefislerinin hezeyanını sevgi zannetmelerine benzer. Hakk’ı yalanlayanların sembolü zakkum ağacını, bilgelik ağacı olarak tanımlamalarına benzer. Oysa zakkum, zehirli düşünce meyvalarını ve boş

iddialarını yüklenerek, nefse zulmedenlerin kimliğidir. Kişiyi hem kör, hemde sağır eden kendi bilgisizliğidir.

Ey Sevgili! Nefsin alevli çukurundan, gönlün gülbahçesine çıkılmadıkça, huzura ermez insan! Hırstan, tamahtan, riyâdan kurtulmadıkça, ateşe yaslanmaktan kaçamaz insan! Suizandan, ithamdan, faydasız bilgiden boşalmadıkça, en ağır yük olarak kendini taşır insan! Bilki her benlik, kendi nefesine uygun olanı seçer. Her toplum, kendini yansıtan kişileri önder seçer. Bakıp da beğenilmeyen ne varsa âlemde, görenin kendinde de mevcûd olan bir yönüdür o. Dinin hakikatı olan ahlâkda bozulma varsa, toplumda yayılan salgının ciddiyetini gösteren bir işarettir o. Kendinden haberi olmayanların sanal haberlerle avunması onları âlim yapmaz; sanallığın bağımlısı yapar. Tıpkı, adı öyle konmuş (akıllı) telefonlara aklını kaptıranların hâli gibi. Geçmiş zamanı küçümseyenler, geleceğin kendilerine ne hazırladığından da habersizdirler. Kendi aralarında entelektüel olarak tanımlananların zaafı, kendi kültürleriyle kibirlenmeleridir. Bilimsel olduklarına inanan akademisyenlerin zaafı, kendi bulgularını putlaştırmalarıdır. İnsanlar arasında ayırım yapıp, bir kısmının bir kısmını küçümsediği bir toplum, ikiliğin ve hissiyatın bütün boyutlarıyla yaşandığı uyku ve gaflet âlemidir. Kezâ canı sıkılanların can sıkıntısı, kendi özlerine hasret kaldıkları içindir. Dini temsil ettiğine inanılan kişilerin kusurlarına bakılda, dinden, imânın gereğini yerine getirmekten uzaklaşanlar, imânı Hakk’a değil de halka dayandırdıkları içindir. Mânâ âleminin ehli olmayan inanç tüccarlarının kurdukları tezgâhlarda satılan fantezi ve hayallerin alıcısı çoktur. Zirâ, hikmetten yana yoksulların hakikat ilmine tâkatları yoktur. Öze eren fakirlerin ise kendilerine ait ne gecesi, ne de gündüzü yoktur.

Ey Sevgili! Gönlüyle konuşanın söze ihtiyacı yoktur. ”Rahmanın okuttuğu” kulun lisâna ihtiyacı yoktur. (Rahman 55\1,2) Söz, sûretin mânâsından haber verir. Göz, gönlün hâlini dile getirir. Gönül aydınlığı göz aydınlığıdır; görenler bilir. Gaflet hâli gönlün uykuda olmasındandır; Uyananlar bilir. Gönül bir kere gözlerini açtı mı, dünyanın büyüğü onu aldatamaz. Rabbini tanıdımı, görünümdeki çokluk Tek’in varlığını görmeye perde olamaz. Nerede bir tartışma varsa, benlikten kurtulunmadığı içindir. Nerede sükût varsa, yokluğun huzuruna varıldığı içindir. ”Kuru balçıktan yaratılmış insanın” (Rahman 55\14) kendini çamurdan arındırması, ilâhî lütufla, özdeki cevhere ermesiyledir. Secde etmeden, kendinden geçmeden, benlik kirinden, nefsin şehvetinden arınamaz insan. Fânî varlıktan soyunmak, Hakk’ın zâtından gayrı her şeyden vazgeçmektir. Mânâyı daraltan cüzi akıldan, ben odaklı bilinçten arınmaktır. Nefsi bağımlı kılan her şeyden kaçmaktır, Allah’a kaçmak!

Gülü koklayan bilir gülün sırrını. Öze eren bilir cevherin kıymetini. Hamdeden tanır hamda lâayık Zâtı. Suretler birer bahâne, Hakk’ın Zâtıdır her candaki gizli sevgili. Seven için hergün Sevgilinin günü. Nefsinden geçen için her nefes Rahmani. Beşeri huydan arınmak güzel ahlâka kavuşmaktır. Sözden, nefisten boşalmak Rahmana kavuşmaktır. Işık ve yansıma, cevher ve sûret, ”güneş ve ay bir ölçü (takdir) ileler.” (Rahman 55\5) Zaman ve mekânla sınırlı olmayan ve lâkin, zaman ve mekânda zâhir olan insana sunulan cevher sevgidir. Sevgi ve insan, cevher ve sûretin birlikteliğidir. İlâhî sevginin cezbisiyle insan beşeri kayıtlardan kurtulup, hakikat semâsına kanat açar.

Hangi beşeri haz ve lezzet, ilâhî sevginin yerini tutabilir? İnsanı kendi cevherine ulaştırmayan hangi bilgi, hakikat ilminin yerini alabilir? Semâda kader yıldızı ışıdığı anda, her can boyun eğerek; ”yıldız ve ağaç secdededir.” (Rahman 55\6) kader de, insan-ı kâmil de Hakk’ın

önünde secdededir. Değiştirmeye muktedir olmadığın herşey, Hakk'ın kudret elindedir. Kalıcı olmayan her şey birgün yokluğa mahkum olur. Gönlün değerini, dünyevi keyifler seviyesine indirmek, gönle zulüm olur. Her sanatın ustası, gayret ve çalışma ile ilâhi lütfâ mazhar olur. Her şükür, lütfu artırır; her şikâyet azâbı. Her iyilik sevâbı artırır; her kötülük günahı. Kaybetme korkusu, hakikatle yüzleşmeyi önler. Kazanma korkusu, başarıya erişmeyi engeller. O halde ne korkuyu, ne de umudu araya koyma; kim nefsini araya koyarsa, fiilin sâfiyetini önler.

Ey dost! Nasıl ki, 'kanunu bilmiyordum' mâzereti, kişiyi adalet önünde haklı çıkarmaz; ilâhi emir ve yasaklara uymamak da, Hakk'ın huzurunda mazeret sayılmaz. İnsan ruhundaki ulvi ve mânevi değerlerin esaslarını terki eden Mutlak Varlık, her insana bir kalb ve her kalbe vicdan bâğışlamıştır. "Göğü (vicdani değerleri) yükseltti ve mizanı (dengeyi) o koydu" (Rahman 55\7) yüce ayeti bu mânâyı bildirir. Emr ve yasaklardaki ölçü, her kalb sahibi için geçerlidir. Cenab-ı Hakk, hakk ve bâtılı, doğru ve eğriyi "İki yolu ona göstermiştir" (Beled 90\10) Vicdanın sesini dinleyen. Rabbinin emirlerini duyar. Umursamayan, öze hasret mâsivaya kanar. Mânevi âlemde bilgisiz, yol almak yeterli olsaydı, "Rabbim ilmimi arttır" (TaHâ 20\114) niyazı bir öğüt olarak inzâl olunmazdı. Mânâ âleminde aksak ayakla yürüyener olmasaydı, gönülle ve amelle yürüyener önde olmazdı. Dindarlığı pazarlamayı mârifat sayanlar, ilimsiz söylem ve eylemlerde bulunmasaydı, dinsizlik bu kadar moda olmaz, gölgeyi görüpde güneşi göremeyenler, bu denli çoğalmazdı.

Ey Sevgili! Hakikat ilmiyle faydasız bilginin değeri, gönlün değişiminden belli olur. Hakikatı olmayan bilginin kimseye faydası olmaz. Fuzuli bilgi, kuşku evham ve korkuyla kişiyi huzursuz yapar. Şekilde, kalıpta kalan ibâdetin ufku, kişinin maksadını nefsinin kabıyla sınırlı kılar. Hakikat ilminden ise, zenginde yararlanır, fakirde; âlimde yararlanır, cahilde. Hakikat ilminin hikmeti insanı ilâhi ahlâka kavuşturmasıdır. Kimseyi üzmemeyi, kırıp incittiği varlığın hakikatının, Hakk'ın tecellisi olduğunu öğretmesidir. Alınıp gocunan kimliğin ise vehimlerdeki bir gölge olduğunu idrâk ettirmesidir.

Bilki, ilâhi sevgidir her kapının anahtarı. Hakk'a duyulan özlemdir, her çaresizliğin dayanağı. Kendi zaafıdır, her nefsin tuzağı. Gönlün doygunluğu ilâhi muhabbetedir, taklidi sohbette değil! Ruhun huzuru kudsi tecelliyledir, zann ve vehimde değil!

Güzel düşünce, gülbahçesinin gülüdür. Sabır rehberi, bahçenin yolunu gösterir. Tevekkül durağında bekleyene Rabbim mutlaka bir vesile gönderir.

Ey Sevgili! Gönlün değeri taşıdığı hikmete göredir; onu diri kılan nûr ise ilâhi mubbettir. Gönle dalanlar bilir deryanın derinliğini; aşkdan ölenler bilir ölümsüz dirliği. Gülün mekânı gül bahçesi, sevginin mekânı gönül, gönlün mekânı ise mekânsızlık âlemdir. Kanat açanlar bilir Rabbin rahmetini. Öze ermiş gönül o gönüldürki, kendi nefsinden selâmete ermiştir. Rabbinâ benliksiz, kimliksiz, renksiz gelmiştir. Gizli, açık her şirkten arındırılmış "selim kalb" getirmiştir. (Şu'ara 26\89) Er kişi ona derlerki nefsiyle yüzleşir. Hiç şüphesiz bilir ki "Rabbı kendisiyledir. Her şeyi iştir" (Şu'ara 26\15) Yine bilirki, "hastalandığında şifa veren O'dur", "Beni (benden) öldürüp sonra (kendi varlığıyla) dirilten O'dur." (Şu'ara 26\80,81) Kelimelerine mazhar olan suretler, O'nun 'ol' emri olmadan varlığa gelemeyecek olan kabiliyetler, nasıl olurda O'nun gayrına dayanıp, güvenirler! Âlemdeki her iş O'nun irade ve kudret nûruyla gerçekleşirken, nasıl olurda sebep ve gölgeler, hakikat güneşinin görülmesine engel olur! Âlemlerin Rabbi dilemedikçe, kulun dileğinin ne hükmü olur! Ruh ki,

Hakk'ın zuhurdaki emr ve tecellisinin elçisidir, firavun âhlaklı nefse hakikatı bildirip, nûra dâvetle görevlidir. Akıl, Hakk'ın nûruyla aydınlanmışsa, hissiyat âleminden uzak kalır. Nefsin mumuyla yol alıyorsa, duygusallık ona hâkim olur; "Bununla beraber O, kullarının küfrüne razı olmaz" (Zümer 39\7); fâni benlikleriyle hakikatı örtmelerine kıyamaz. Mânâyı idrâk edip de, "Şükredenlerden razı olur." (39\7) Zirâ şükür, Hakk'a olan kulluktur, nimete değil! Hamd, Sevgiliyi övmektir, aşka kulluk değil! Övmek, yüceliğe lâayk Zâtı yüceltmektir, nefisleri sıvazlamak değil!

Ey aziz! Her can her misâle akıl erdirebilseydi, eğriyle, doğrunun ne hükmü kalırdı! Herkez hakkın yanında olunca, bâtil sahipsiz kalırdı! Kusur işleyen kimse olmasaydı, ayıpları örten Rabbın Settar sıfatı işlevsiz kalırdı! Günah işleyenler olmasaydı, Rabbın bağışlayan, günahları hesaba çekmeyen Gâfur esmâsına mazhar olacak kimse bulunmazdı. Şu halde Allah Teâlânın tecellisini cüzi aklın değneğiyle değerlendirmek, şaşarsın! Unutmaki hiç kimse kendi gayret ve tasarrufuyla bir yerlere yaklaşıp, ulaşamaz. Aksine "Cennet takva sahiplerine yaklaştırılır" (Şu'arâ 26\90) Zirâ her iş, ilâhi emr ve takdir ile gerçekleşir. Rabbın nefsin mânevi âlemleri olan ve mânâyı anlam kazandıran "her göğ (nefsin boyutlarına) vahyetti"; nefsi emmâreden nefsi sâfiyeye kadar "onları (ulvî ve suflî) iki evre de ve yedi semâ (boyutu) olarak hükmetti" (Fussilet 41\12) üst bilinci, "yakın semâyı kandillerle (hikmet nûrlarıyla) donattı" (41\12) Hikmete mâzhar olan, göremediğini görür oldu. Hakk nûru onu hayırlı bir kul kıldı. Kulluk bilincini arayan onu kendi nefsinde buldu; kulluk mescidini arayan onu kendi gönlünde buldu. Rabbın tecellisini görmeyi dileyen insan ona "kendi nefsinde ve afakta (varlığın her zerresinde) şahid oldu" (Fussilat 41\53) Sûrete bakan, varlığı varlıkta gördü; öze dalan varlıksız gördü.

Aşkî suretlerde arayan, aşkın anlamına ermedi. Sevginin, Sevgilinin bir sıfatı olduğunu bilemedi. Sevginin kendinden kendine aktığını idrâk edemedi. Her seven ve sevilenin gerçekte, özdeki ölümsüz Sevgili olduğunu göremedi; "kendi nefislerinizde de öyle, göremiyormusunuz?" (Zâriat 51\21) yüce ayetindeki sırı eremedi.

Ey Sevgili! Rabbın lütfunu O'nun emrinde ara, kendi zannında değil! Oruç yokluğun idrakına kavuşturup, gönlü doyurur. Namaz, gönlü uyandırıp, gözleri aydınlatır. Zekât, fâniyi varlık iddiasından arındırır. Mânevi himmet gönülden gönledir. Gönül gönlü tanır. Buluşma gönülde olur. İmân, gönle yerleşir. Aşk gönülde yaşanır. İlham gönle doğar. İhlâs gönülde gürbüzleşir. Takva gönlün ahlâkıdır. Şefkât ve merhamet, tecelliye mazhar gönlün sıfatıdır. Göğsün genişlemesi gönlün huzurudur. Gözyaşı gönlün nefsinden arınışıdır. Gönül nûrla dolunca her yer aydınlık olur. Her gönül aşka erseydi, kimsenin kimseden şikâyeti kalmazdı. Her yüz Yusuf (a.s.) gibi pür cemâl olsaydı, kesilmedik el kalmazdı (Yusuf 12\31) Karşılık beklemeden oluşan sevgi, ilâhi rahmetten nasibi olan gönledir. Pazarlık konusu yapılmayan ibâdet, nefsinden arınmışlara sunulan ilâhi hediyedir. Aydınlığa ihtiyacı olmayan aydınlık, selâmete ermiş gönüldeki nûru inayettir.

Ey Sevgili! Benliksiz varoluş, hem varoluştur surette, hem de yok oluşturma surette. Gölgenin varlığı güneşten, gönlün varlığı muhabbetullahtan ötürü; köpüğün varlığı dalgadan, dalganın varlığı deryadan ötürü. Âşığın varlığı Sevgiliden Sevgilinin varlığı zâtından ötürü. Sırrı akıyla arayan, aklın oyununa mat olur. Yaşam bir varlık bahçesi gibidir. Kimi gül yetiştirir, kimi acı biber; kimi kibir, kimi tevâzu eker. Kim ne ekmişse, onu yetiştirir, onu büyütür. Güzellik eken güzellik toplar; fesat eken fesat toplar. Sevgi tohumu insanı güzelleştirir.

Her hayr, Hakk'a kavuşturan bir köprü gibidir; geçenler bilir.

Her ibâdet, Cennet bahçesinin meyvasıdır; tadanlar bilir.

Her şükür, Sevgiliye sunulan bir çiçektir; toplayanlar bilir.

Cennet, yakınlık bahçesi ise, Cehennemde uzaklık çukurudur; düşenler bilir. Varlıksız varlık olmanın timsali olan doğâ'nın, özünde kirli bir düşünce, olumsuz duygu barındırmaması, Rabbin emrini koşulsuz ve yorumsuz yerine getirdiği içindir; elma ağacı, bir karşılık beklemeden meyvalarını herkeze sunar. Ondan faydalanacak olanın iyimi, kötümü olduğuna bakmaz. Ayva da öyle, kiraz da öyle. Gönül bahçelerinde bir karşılık beklemeden

hizmet edenler de, ilâhi ahlâkı benimsemiş Rahmanın kullarıdır.

Kimlik kibriyle dolu akıl hocalarından hiç biri, diğerinin meyvasını beğenmez. Malının kusurlu ve noksan olduğunu kabullenen birine çok nâdir rastlanır. meyvasını beğenmez. Malının kusurlu ve noksan olduğunu kabullenen birine çok nadir rastlanır. Kendi çaresizliğini bilen insan, başkalarının çaresizliğine bakmaz. Gönül cennetine giren insan kimseyi selâmsız bırakmaz. Âhirete intikâl edip, Hakk'a kavuşana ölü denmez, diri denir. Halkın üzüntüsü gidene değil, kendinedir. İmân taklitte kalırsa, her gidenin ardından feryadlar yükselir. Hakikat ehli vuslat sevincini yaşar. Sevdüğinden ayrılan insan sudan çıkmış balığa benzer.

Hakikate özlem duymayan insan, başını kuma gömmüş kuşa benzer.

Vehimlerdeki kimlikten ölen insan, ab-ı hayatı bulmuş Hızıra benzer.

Din tecelli demektir; "Dinde zorlama yoktur." (Bakara 2\258) Din, nasihattır; nasihat da cebir yoktur. Din, aşkıdır; âşık, Ma'sukda yok olur.

Kim yokluğa hazırsa, varlığı bulur. İlâhi takdir ile sufli âlem olan dünyaya inen insan, benlik kafesinde kendini güvende hisseder. Alışkanlıklar parmaklığının arasından sanal bir âlem resmeder; nefesine de varlık vehmeder. Kafesten kurtulan gönül kuşu, özgürlüğün doyumsuz uçuşunu keşfeder. Bilmez ki, kafesteyken tadılan bütün sıkıntılar onu nefsinden azad etmesi içindir; bütün cefâlar, özbenliğine vuslat içindir. O halde ey can! Derdi derman bil, hiçliği nimet. Cemâl ile Celâl içiçedir. Gül dikenin içinde gizlidir. Gönül evini işgâl eden her sapkın düşünce ve vesvese, evde istenmeyen yabancı gibidir. Hayatın getirdiği sınavlara karşı sabırdan daha doyurucu bir ikram yoktur. Nefsini sabırla doyur; gönlünü hikmetle.

Gülün zerafeti, yapraklarından belli olur. Gönlün zerafeti, hüsnü zannından belli olur. Sui-zan, dikene benzer; gülün kokusu, gönüldeki Muhammed'e (s.a.v.) benzer.

Her can, Hakk'a, hakikata susamıştırda, dünya serâbını kevser zanneder. Her can, mânâdan yoğrul- muşturda, cismine bakıp, kendini heykel zanneder. Hangi can ne kadar hasret çekip, ne kadar özlem duymuşsa, vuslata erme sevinci, o kadar zahmete değer. Benlikten ne kadar erimişse, varlığı müşahade zevki, o kadar yokluğa değer. Arayan aradığını bulduğunda, ne uzaklık kalır, ne yakınlık; ne hasret, ne vuslat kalır; varlık, kendi zâtıyla bâki kalır. Bilincin kendine kimlik atfettiği fânî âlemde, Hakk'ın kâmil suretini görmek yüce bir lütuftur, Rahmani tecellide. Akıl, hiç sırrına erermi, İlâhi tecellinin cilvesine! Rabbin kelimeleri hiç tükenir mi, O'nun yüceliğini övmekle!

Bir vakde sığarmı O hiç, başlangıcı ve sonu olmayan zamanın kendisiyse!

Ey aziz! Sanatçının kıymetini bilmeyen bir toplum, sanattan mahrum kalır. Amelin kıymetini bilmeyen bir insan, hakikat ilminden mahrum kalır. Kendini tekrar eden hiçbir şey yeni değildir. Yaşam hamdını barındırmayan hiçbir nefes ulvi değildir. Kesiflere açık olmayan bir insan Rabbinin tecellisini tanımıyor demektir. Zirâ "O her an yeni bir işte" Yeni bir yaratış-

tadır. (Rahman 55\29)

Ey Sevgili! Yokluğun dili mâsivâdan söz eder. İnsana varlık veren ilâhi kudret, onu aşka dâvet eder. Nefsinden eriyeni zâtına seçer. Ne dünyanın ne de ahretin kulu olmayana, ilâhi cezbe ile "feth-i mü- biyn" nasîbeyler (Fetih 48\1) Yaşadığının mânâsına eren kendisinden geçer. Onu sırrında bulan, "ravh ve reyhan" ile rahmet ve huzura erer. (Vakıa 56\89) Aşksız her inanç ve mezheb ruhsuz heykele benzer. Gönül gönülle buluşumu bütün gönüllerin bir olduğunu bilir. Seven Sevgiliyle buluşumu, tecellinin pür nûr olduğunu görür. Okuduğunun anlamına ermeyen, ne anlar 'kelimelerden'. Enâniyyetinden vazgeçmeyen, ne anlar ruhani fetihten "mağfiret eden Rabbının nimetinden" (48\1) Kim kime söz verip, el vermişse "Allah'ın (kudret) eli onların üzrindedir" (48\10) Nefse yenik düşüp de, "kim sözünden cayarsa kendi aleyhine, kim de Allah'a olan ahdına sâdik kalırsa ona büyük ecir verir" 48\16); sırrın da zâhir olur. Yokluğun varlığa olan aşkı, damlanın deryaya olan aşkı gibidir. Seven kim? Sevilen kim? Hepside O'nun muhabbetinin cilvesi değildir? Arayan, aradığı müddetçe nefesine varlık vehmeder. Bulanın varlığı ise hepten gider. Cüzi akıl, tecelli önünde iflas eder. Nûruilâhi kulu feth eder.

Ey aziz! Gönlü, Rabbının sıfatlarına mazhar olan insan, bütün kalblerin temizliği için dua eder. Nefsinin hizmetkârı insan, bütün kalbleri kendisinininki gibi kanlı zanneder. Hakikat nûrundan mahrum kalan, "aydınlık alınıp, çekilince karanlıklara gömülen" yarasalara benzer. (Yasin 36\37) "Onlar Allah'ın nûrunu ağızlarıyla (Fuzuli Söyleşilerle) söndürmek isterler." (Saff 61\8) Vehbi ve ilmi tecelliye nefsanîyetleriyle "Şirk koşanlar, hoşnûd olmasa da, Allah nûrunu tamamlayacaktır" (Saff 61\9,8) Gönüllerdeki mârifet ve hikmetini her devirde yayacaktır.

Bütün imânların tek imân olduğunu tecelliye mazhar olanlar bilir. Farklılığı gözetenler, zanlarının hayalleriyle avunup, geçinir.

Neye vesile olduğunu bilmeden niceleri hayra, niceleri de şerre hizmet eder. Işık neredeyse, karanlık oraya yönelir. Muhabbet neredeyse gönüller oraya yönelir. Selâmete erdirmek ancak Rabbın kudretindedir. İlâhi sıfatlar nûruna boyanan kalblere "Allah'tan yardım ve Feth-i Karib" müjdesi verilir. (Saff 61\13) Allah'ın peygamberlerini (son) tasdik etmek, onun mânevi değerlerine, ilkelerine, yaşantısına uymak demektir. Bu takdirde, "Allah imân edenlerden razı olsun. Kalblerinde olanı bilerek onlara sekinet (nûru) inzâl eyler ve Feth-i Karib." e mazhar eyler. (Fetih 48\18) kalbi, yani "takva kelimesini" (Fetih 48\26) ahdlarına ve yaşantılarına şâhid eyler. Zirâ her kelimenin bir şâhidi, her amelin bir kâtibi vardır. İnsan-ı kâmil kelimetullahtır. Ne varki, cennet kokusunu her gönül duymaz. Kabiliyetinin hakkını her arayan bulamaz, "Allah dilediğine mağfiret eder, dilediğine (nefsânîyetiyle) azab eder" (Fetih 48\14) Hakikatın kokusu, hakikat ehlinde eser. Fethin ruhuna hakkâ'l yakîn kullar şâhidlik eder. Bütün mânâ ve sırlara. "Şâhid olarak Allah yeter" (Fetih 48\28) Hakkani tecellide ikilik kalmaz. Hakk zâhir olunca Bâtılın hükmü kalmaz.

Varlık kitabını gönül sayfalarından okuyan insan, Rabbının "oku" çağrısında ne anlama geldiğine bizzat şâhid olur. Vehimlerdeki bir mabudu ilâh edinmek, kelime-i tevhidin anlamına ermemek olur! Nefislerini ilâh edinmiş cahillerden, taklitçi imanın ne farkı kalır! Evrende milyonlarca güneş var velâkin hiç biri gönlü aydınlatıp, feyz veren nûbüvvet nûrunun yerini tutamaz. Zira o, ışığını hiç batmayan, hiç sönmeyen cevherden alır. Tecelliye mazhar ne kadar gönül varsa, her biri aynı kaynaktan hikmet nûrunu alır. Farklılık, mânânın yaşan-

masında, tadanın damağındadır. "O ise her an yeni bir fiildedir" (Rahman 55\29) Ne mutlu ona ki nûrun ardından gider; bilgisizlik, bilgiçlik karanlığını terk eder. Kibir ehli, zihni, bilinci önemserde ibâdeti hor görür. Beşeri aklına, bilgisine secde eder de, Rabbinin emrine uymayı züll görür.

Sûretin özünde ruh yoksa o, cansız heykele benzer. Gönülde nûr yoksa, donuk bir resme benzer. Kimin hangi âleme ait olduğuna kişinin yaşamı tanıklık eder. Toplum ise sakala tak- keye, cübbeye anlam atfeder. Kimin neyin peşinde olduğunu anlamak için halkı seyretmek yeter.

Göze her güzel görünen, gönle öyle görünmez. Göz odur ki sureti değil, sireti görür. Gönül odurki gözü değil, gözdekini görür. Güzel odurki, ahlâkı, huyu, sözü güzeldir. İnsan odur ki, yaratıldığı değerlerle hemdem olmuştur. Bencil olmayan sevgiye hayat verenler, sevgiye kastedenlere rağmen cömerddirler; kendilerini acındırmayı seçenlere rağmen, kendilerini infâk ederler.

Ey Sevgili! Hayatın anlamını hayatın sahibinden sor! İnciyi deryada, canı Canânda ara! Sev- ginin hakikatını bilmek istiyorsan, sevgiyi tadarak onu Sevgiliden öğrenirsin. Hakk'ı tanımak istiyorsan, O'nun sıfatlarını tanı; varlıktaki her isim ve sıfat Zât'a aynadır. O'nun ulvi ahlâkını özümse, Rabbinı Rabbindan öğrenirsin. Hakk'ı, Hakk'la bilmenin sırrı odurki, nûra O'nun nûruna sarılmakla kavuşursun. Mâdemki sûret-i Hakk olarak O'nun sıfatlarıyla halk âlemindesin, O'nu kendi sırrında, gönlün nûrunda ara. Kâmil insanın baktığı her şey tecelli nûrunu görmeye vesile olan bir aynadır. Unutma ki mânâdan yana âmâ olan, her âlemde âmâdır. Hakikat nûruna kavuşan, varlık sırrına sırdaş olur. Gözden göze, gönülden gönüle, nûrdan nûra fark var! Gözün özelliği, görüşünün güzelliğindendir; çirkini değil, güzeli görür. Gönlün yüceliği gönül sahibindendir; Sureti değil özü görür. Sâdığın özelliği sırrındaki nûra- ni tecellidendir; Hem Hakk'ı, hemde halkı görür. Aşkın güzelliği Sevgilinin hüviyetindendir; seven ve sevilenin her birinde kendini görür. Zâtına ayna olan her şeyin sureti örtülüp, gizle- nir. Nûrul Envâr, kendi tecellisinden kendi nûrunu görür.

Ey aziz! Âli tecellinin ve ulvî ahlâkın unutulduğu toplumlarda bireylerin her biri kendi nefsi- nin perçeminden zincirlidir. İlâhi aşkla dolan kalbler ise Rabbin cezbesiyle Rabba çekilir; "hareket eden hiç bir canlı yokturki O, onun alnından tutmuş olmasın" (Hûd 11\56); Âlîm sıfatıyla kulunun idrâkında, mürit sıfatıyla irâdesinde bulunmuş olmasın. Habîr sıfatıyla se- çimlerinden haberdar olmasın. Semî sıfatıyla işitir, Basîr sıfatıyla onda görür olmasın. Ezeli ilminde mukadderatı yazılmış olmasın. Bilki ilâhi tecelliye mazhar olan gönül diridir. Her diri gönlün nasibi, "yeryüzündeki her canlının rızkı yalnızca Allah'a ait olmasın" (Hûd 11\6) Mânevi mertebesi Rabbinin katında takdir edilmiş olmasın. Gönlün nûra mazhar kılın- ması tecelli sırrıdır. Gönlü diri kılan rızık ledünni ilimdir. Hakk'ın katından nûzûl eyleyen nûrun sureti insanı kemâle erdiren tecellidir. Şu halde "kim Resûle itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur"(Nisa 4\80) yüce ayetindeki sırrın da kendisidir. O ki nefsinin "aşırı davranışla- rından ve taşkınlık yapmasından endişe eder" (TâHâ 20\45), her mânâda Rabbinin himâye- sine sığınıp, hidâyet diler. Lütûfkâr Rabbî da Feth-i karib nûruyla onun "işitip, görmesi" olur (TâHâ 20\46) Hakk, görenin kendisi iken görülen ise Hakk'ın zâtı değildir. Zirâ Zât-ı Hakk, her görünümünden münhezhtir. Firavun nefsi aklına rehber edinen insan ise, sırat-ı müstakimden sapar; kibri, hırsı ve bilgisizliği kendine yoldaş yapar. Rahmani tecelliye ken- dini veren insan, nefesine odaklandırıan her şeyden Rabbinâ kaçarak mânâyâ yol açar.

Ey Sevgili! Nasılki beşer toprağını ekime hazırlamadan ondan verimli ürün bekleyemezsin. Gönlü arın- dırmadanda gönlüde gül yetiştiremezsin. O halde aldananların yurdu olan dün- yaya kanma. Sebeplere bağlı mutlulukları kalıcı sanma. Benliklerini cilâlayıp, kendilerini satanlara inanma. Ancak ''İyiliklerin kötülükleri giderdiğini'' unutma. (Hûd 11\114) O in- sanki, nefesine varlık vehmetmeyi terk edip, izâfî benliğin iddialarına tevbe eder; ''Allah on- ların günahlarını hayırlara dönüştürür'' (Furkan 25\70); günah perdesini kaldırıp, tecellisin- deki cemâli görmeye eriştirir. Zirâ Allah güzeldir. Güzelliği sever; sâdıkları, sâlihleri zâtına seçer.

Kendi hakikatından mahrum kalan insan, sırrında tecelli eden gerçekten yüz çevirmiş gibidir. Kişiyi özünden ayıran her fâni şey, gönlü saran yabani ot gibidir. Gönül ise tecelli sahibine aittir. Her devrin bir kâmili, her gönlün bir kâtibi, her nefsin bir sahibi var Rahmete mazhar olan, deryaya yâr olur. Hikmete mazhar olan, canlara derman olur. Her sâlih amel, kalblere aydınlık veren nûr olur. Nûrsuz bir âlem külliye yok olur.

Tecelli olmadan vaad gerçekleşmez. Hakk tecelli etmeden gönül cennete ermez. Herkezin niyeti onun gerçek amelidir. Her gönlün sevgisi, kendi dileğine göredir. Bedenin diliyle gön- lün dili bir değildir. Şehvetin dileğiyle hikmetin dileği bir değildir. Her birinin âlemdeki yol- culuğu kendine göredir. Her biri kendine lâîk olanı seçer; lâîliğini bulmayan seçtiğinden vazgeçer. Ârif odur ki, seçmeyi de, seçilmeyide Rabbına terk etmiştir. Dünyadan da, uk- bâdanda vazgeçip, Rabbını seçmiştir.

Ey Sevgili! Bedeni aşikâr olmasa da gülün kokusu, mânâyı zevk edinen gönüllere erişir. Zât- ı görünmese de Sevgilinin hayali sevenlere can verir. Varlıkta görülen herşey ilâhi bir ismin sûretidir. Sûretlendiren Zâtın sıfatı ''Musavvir''dır. (Haşr 59\24) Hakk'ın isim ve sıfat tecel- lisini halkın sûret ve renklerinde görürsün. Görenin idrâkı, basiretine göredir. Basiretin nite- liği, ilmine göredir. Hakk Teâlâ- nın zâtına müşahade, başgözüyle mümkün olamayacağına göre, basiretin özü ilim gözü olur. Muhabbet gözü ise, basirete sığmayan lâîf tecelliye gön- lüde ağırlar. Gönül göz olur. Aşkın gözü Sevgilinin gözü olur; koşulsuz muhabbet, azabsız rahmet olur. Tecelli nûruna mazhar olan kul, varlığın aslının pür nûr olduğuna vâkıf olur. Gönle ekilen ceberût nûrları, gönlü ulvî sıfatlar bahçesine döndürür. Allah'a ait olan, Al- lah'la varolur; benliksiz varlık olmanın farkındalığına kavuşur. Nedenler, niçinler ve beklen- tiler gönlü mesken edinmişse, gönül nefsin oyununa gelmiş demektir. Zirâ, zihin dalgalan- dıkça, fâni âlemdeki illizyon nefse heyecan verir. Huzura eren selâmet ehli ise tevhid nûrunu, özdeki tecellisiyle bilir. Nitekim ''kendini bilen Rabbını bilir''; nefsindeki tecelliye gören, nefsindeki fâni kimlikten erir.

Derdi dünya olana söylenecek söz yoktur. Zirâ, ''onlar dünya hayatının görünen yüzünü bi- lirler. Âhi- retten yana gafildirler'' (Rum 30\7) Taklidi inançları nedeniyle, Sevgiliye olan randevuya özen göstermezler kaldıkları onlar ''hemen gerçekleşecek olanı severler. Gelecek- tekini (sabredemeyip) terkederler'' (Kıyâmet 75\21,22) İnsanların çoğu sanal dün- yayı satın alır. İçlerinden pek azını Rabbı satın almıştır. Öte yandan bastan kabza geçip, cemden farka inen ferd ölmeyi tercih eder. Zirâ bir an olsun Rabbani keşiften uzaklık, gülün yaprak dökümü gibidir. Mânâdan yana sıkıntı çekene verilecek olan öğüt, sabır sıfat kapısın- da beklemektir. Gönlün daralması, kapının açılmayacağı endişesi nedeniyledir. Oysa kabz- la kullarını edeblediren ''Allah sabredenlerledir'' (Bakara 2\153) ve ''O, onlar umutlarını kes- tikten sonra yağmuru (feyzi) indiren ve rahmetini her yöne yayandır'' (Şûrâ 42\28) O ki sıld-

dıkların tevbesine sarılır, Hakk'ın Zâtından gayrı her şeyden kesilir. Tecellinin letâfeti karşısında duyulan şaşkınlık ise, Hakk'a yakınlığın ifadesidir. "Seni şaşırmış bulup da yol göstermedimi?" (Dûha 93\7) yüce ayeti, bu mânânın şâhididir. O yol ki, nefis için kıldan ince, kılıçtan keskin, dosdoğru olanların yoludur, varlıksız varlık olarak Allah'a has kul olmaksaki mânevi sorumluluk "beli büken yük" gibidir. (Dûha 93\2) Ancak tasarruf bütünüyle Hakk'a bırakıldığında, yükü yüklenen, yükü veren Rabbı olur. Zirâ, emâneti veren, emânetin asli sahibidir.

Bu durumda kula düşen Rabbına tam tevekküldür. Nitekim "Allah kendine tevekkül edenleri sever" (Âl-i imrân 3\159) kezâ, hayatın akışı içindeki değişimleri olduğu gibi kabullenmek, tepki vermeden Hakk'dan gelene rıza göstermek, olgunluğun işaretidir. Zorluklar karşısında "sabredenleri müjdele" (Bakara 2\155) ayeti kerimesi bu hikmeti bildirir.

Ey Aziz! Ölüleridir yıkar. Ölünün ölüyü yıkadığı nerede görülmüştür! Gönlü Hakk'la diri olan ârif, hakk sohbetiyle mânâdan yana ölü kalbleri hakikat ilmiyle yıkayıp, dirlik verir. Ana sütünün göğüsten akması misali, ârifin himmetide sadr'dan gelir. Müridin gıdası olan mânâ sütü ilimdir, muhabbettir, şef- kâtdir, rahmettir. Her mânâ ehliyle paylaşılır. Her bilgi ehline hitâb eder. Bilgisizliğin yoksulluk olduğunu bilen insan, ilme sarılır. Kendini bilen Rabbına sarılır. Zirâ, "O velidir. Hamîd'dir" (Şûra 42\28) Yaşanan sıkıntılar, kişiye hakikat yoluna getirmek içindir. Gelenin yoluna gülsuyu serpilir velâkin, yol- daki tuzak ve engellere dikkat çekilir. Yolda yürüyenleri bekleyen en büyük çukur ve gaflet, kişinin kendini beğenmesidir. Nitekim mâneviyatı küçük olanın kibri büyük olur. Hırsın belirtisi kişinin iddialarından belli olur. Kalblerdeki zehir dilden dökülenlerden belli olur. Zannı temiz olanın gönlüde temiz olur. İhlâs temizliğin alâmetidir. Hakk erenlerinin huzuru simâlarından belli olur; "Görünüşlerine gelince yüzlerinde secde eseri vardır" (Fetih 48\29) Varlıksız varlık olmanın işareti vardır.

Bilki kişi etkilenmediği durumlarda tepkide vermez. Tepki gösteren ise, kendi nefsinde gördüğü bir resme bakıyor demektir. Zirâ her gören kendindekini görmüş olur. Her gönül, kendi içindekini dile getirir. Ne mutlu ona ki "Rabbının nimetini dile getirir" (Dûha 93\11)

Ey Sevgili! O göz ne güzel gözdür ki Sevgilinin nûruyla bakar; Sevgili ondan bakar. O kulak ne lâtif kulaktır ki Sevgiliden duyar; Sevgili ondan duyar. O kalb ne muhabbet dolu kalbdır ki Sevgili için atar; Sevgili ondan kendi muhabbetine bakar. "Karşılığı tastamam verilen" (Necm 53\41) nimet ve ilâhi inâyet, tecelliye mazhar olan insanadır. Varlıktaki her kâmil ferd, Hakk'ın kendi mârifetini seyreylediği Aziz ve kerim tecellisinin aynasıdır. Hazinesindeki mânâ ve sırları, Rabbani ilhâmı keşfettirerek kulunu edeb, hikmet ve ilâhi ahlâkla "zengin eden de", mânâdan mahrum bırakarak onu "yoksul kılанда O'dur" (Necm 53\48) Nitekim her kim neye odaklanıp, ne için gayret ederse onu bulur. Zirâ, "insan için çalıştığı- nın karşılığı vardır." (Necm 53\39) Rabbına kendini ne kadar verirsən, Rabbını da o kadar kendinde bulursun.

Başı ve sonu belli olanın sunacağı her şey kendisi gibidir. Sonsuz kudretin ve yüceliğin sahibi mukaddes Zâtın sunduğu huzur ve mutluluğun sonu yoktur. Huzur ve selâmet, nefsâniye- tin doyumluğu üzerine değil, hissiyatın zorlamasından kurtulmuş özgür ruhun, mânâlar semâsına yükselişi üzerinedir. Rabbın, mânevi dereceleri itibariyle "semâyı yükseltmiş" ve her bir mertebeye ait "mîzanı tesis etmiştir" (Rahman 55\7) Hakikat üzerine kök salmış nûri erleri olan kâmiller "ağaçlar" ve bu yolda tutunmaya çalışan sâlikler "bitkiler secde eder-

ler’’ (Rahman 55\6); cüzi iradelerini külli irâdeye teslim ederler. Öyleki hidâyet bahçesinin gülleri ve bülbülleri, ilâhi nizamla uyumlu edeb, ibâdet ve sadâkatlarını korurlar. Sevgilinin dâvet ve emirlerine uygun olan davranışları, şeriat ve hakikatteki ’’dengenin bozulmaması’’ içindir. (Rahman 55\8) Zirâ şeriatsız hakikat ve hakikatsız şeriatte denge yok olur.

Hidâyet erleri için her ruhani fetih ve mertebenin kendine has ’’meyvaları ve salkımlı hurma ağaçları vardır’’ (Rahman 55\11) O ağaçlarki gönülleri ledünni hikmet ve mânâ meyvalarıyla besleyen ârifler, kalblere nûrlu ’’tohumlar’’ ekip, cennet kokusu taşıyan ’’reyhanlar’’ gibidirler (Rahman 55\12) mânâ ve sırları bizzat tadarak yaşayan bir insan ’’Rabbının nimetlerinden hangisini yalanlayabilir ki?’’ (55\13) İlâhi tecellisiyle, nimetlerini ihlâslı sâdık kullarında izhar ederek, onları ölmeden önce nefsâ- niyetlerinden ’’öldüren de’’ ve hakikat üzerine kendisiyle ’’diriltten de O’dur’’ (Necm 53\44) kaldığı maddi âlem olan ’’arzda bulunan her şey fânidir.’’ (Rahman 55\27) Hakk nûruna mazhar olan bireyin fâni kimliği eriyip, vehmi varlığı dağıldığında, hiçliğin gizemi anlamını bulmuş olur. Gölge güneşe çekildimi güneşten gayrı ne kalır? Nitekim âşık gönül o güldür ki, tecellinin azemetiyle ilâhi aşk ateşinde erimiş yağ gibidir. ’’Semâ parçalandığında, yanık yağ rengindeki gül gibi olur’’ (Rahman 55\37) yüce ayeti bu hikmeti bil- dirir.

Ey aziz! Rabbin, mânâ cennetini muhlas kalblerde kuracaksa, nefesine hiçliği seçen kulunu bekâsıyla bâki kılacaksa, ’’Rabbının nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?’’ (Rahman 55\38) İdrâkların algılayamadığı letâfeti, tevazû ve huşû ile Rabbına yönelen kullarının gönülleri indirilmişse, ’’Rab- bının nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?’’ (Rahman 55\47) İsim ve sıfatlarıyla varlıkta tecelli eden’’ zülcelâl ve’l ikram sahibi Rabbının ismi mübarektir’’ (Rahman 55\78) zirâ her bir Esmâ ül Hüsnâ O’nun kutsallığına delildir.

Ey Sevgili! Dünya zevkleri kul için önemini yitirmişse, dünyayı bir başka gözle görür. Dünyaya kul olmayan insan, dünyanın yaratılışındaki hikmetide tanımış olur. İşte o zaman dünya, aldananların yurdu olmaktan çıkıp, Hakk’ın mübarek tecellisine şâhid olan, sıddıkların, şehidlerin, sâlihlerin mekânı olur. İbâdetlerin, hikmetlerin, iyilik ve güzelliklerin, dostluk ve muhabbetlerin elde edildiği ibret yeri olur. Her devri ilmüne göre hizmet ve keşiflerin tesbit edildiği, mânâ ve hakikatların yaşandığı farkın- dalık boyutu olur. Tek’in varlığının çoklukta, zıtların teklik bilincinde tanındığı hidâyet mahalli olur. Cem ve farkın kişiyi kulluk edebinden ayırmadığı, yakınlığın ve uzaklığın teoride bırakılıp, varlıktaki bütün sûretlerin birbirlerine buğusuz birer ayna olduğu himmet âlemi olur. Yokluğun aynasından Mutlak Varlığın kendi cemâl ve kemâlini seyreylediği rahmet evi olur. Bilki kıblesi dünya olan fâni âlemin kulu olur. Mâsivâ illizyonu kayboldumu hakikat apaçık görünür olur. Gönül ehli, gönlüyle vuslata mazhar olur. Seçkin kulların ’’azınlığı sonrakilerdendir.’’ (Vakıa 56\14) Onlar Âhirin gülbahçesine ekilmişlerdir.

Rabbin bilinmeyi sevip tecelli etmişse, gönülde gönüldeşleriyle paylaşmayı sever. Bilirki bu da O’nun muradıdır. Zirâ Hakk dilemeden kul bir şey dileyemez.

Ey Sevgili! Seven sevdiğinde gayrını yok bilirse, Sevgilinin muradı olur.

Hakk kulunu sevince, Rabbin sıfatları kulun ahlâkında zâhir olur.

Hakk zâhir olunca, varlıktaki her şey tecellinin keşfine vesile olur.

Gönüldeki aşk ne kadarsa, mânâdaki keşf de o kadardır.

Sırrdaki yakîn ne kadarsa, vuslat zevki de o kadardır.

Kâmildeki tevâzû ne kadarsa, aynası da o kadar berraktır.

Lütûf ne kadarsa, havuzdaki hikmet de o kadar hakktır.

Hakikati duymaya hazır olmayana gerçeği duyurmak sıkıntı verir.

Hakikat ehli ise, hakikat uğruna her şeyini verir. Gönül âlemi gönül sahiplerine göredir; şekille, kalıpla övünüp, avunanlara göre değil! Gönülün genişleyip, feraha ermesi tevhid iledir. Tevhid nûrunun zuhuru, şeriata uygun edeb ve amel iledir. Hakk'a vuslat ise aşk ve cezbe iledir. Her kim mânâyâ dar bir kalıp biçerse, diktiği elbiseyle nefes alamaz; hâlin sorumlusunun da kendisi olduğunu göremez. Bilmeyen, işin aslını bilmez. "Sağlam ipe" (Âl-i İmran 3\103) tutunmayan, nereye düştüğünü görmez. Vardığını zanneden, başlangıca döndüğünü bilmez. Bilen ise kendine varlık vermez. Tecellisiyle varlığın mutlak sahibi Allah'tır ancak! Gören, gayrını görmez!

Her bakan görebilseydi, "görmeyenle gören bir olurmuydu" (Enâm 6\50)

Her okuyan bile bilseydi, "bilenle bilmeyen eşit olurmu?" (Zümer 39\9) Hikmeti zâhir olmazdı. Kendindeki değeri bilenle, varlığındaki emânetin sırrını bilmeyen eşit değildir. Bilmeyen kendi nefesine cahil ve kördür. Her letâfetin ve kabiliyetin hüneri ise bir diğeriyle eşit değildir. Bildiğini iddia edene hikmet verilmez. Aczini itiraf eyleyen fakire nimetler tükenmez. Hakk'la bâtil nasıl ayırd edilirse, ârifle gâfil de öyle ayırd edilir. Rabbin öğretisi, Rabbindan duyup öğrenilir; "Allah'tan sakının, size öğretiyor" (Bakara 2\282) hikmeti, bu öğütü bildirir. İmânı yakîne ermiş kul, Rabbiyle Rabbindan duyar. İhlâslı olan, duyduğunu uygular. İştîp de mânâyı duymayanları, "belleyici kulakların" (Hakka 69\11) gayrını kulak sahibi sayma! Onların "kulaklarına ağırlık koymuşuzdur" (Maide 5\25) ayetini belle. Hakikat ilminin duyurulmasındaki maksat, mânâ ehlinin devamı içindir. Nasıl ki insan nesli üreyerek, gidenlerin yerini dolduruyorsa, mânâ çocuğunun ârifin sırrına mirasçı olması da, gönülün yerini gönülün doldurması içindir. Zirâ Rabbinin işi denge, "ölçü ve düzene bağlıdır" (Kamer 54\3) Takva'nın mânâsıyla tahakkuk etmiş insan, "takva sahipleri için bir öğüttür" (Hakka 69\48). Duyup da algılayamayanlar, bakıp da göremeyenler, yoku var zannedenler için değil!

Ey aziz! Mânâdaki dengeler bozulup da kuruntular gönlü basarsa, aydınlık olan ev karanlıklara gömülür. Suizann ve evhamdan temizlenmeyen kalb, korku ve sıkıntıların yuvası olur. Oysa kemâlât ağacının "kökleri sâbittir" (İbrahim 14\24); her esen zann ve kuşku yellerinden etkilenmez. Hissiyatın oyununa gelmez. "Dayanağı olmayan, kökü bulunmayan" (İbrahim 24\26) zan ve fikir sahiplerinin vehminde ne varsa, kendileri gibi fânidir. Olumsuz düşünce olarak ne varsa kendileri gibi âcizdir.

Nefsine yön arayan insan, doğru kıbleyi bulamamışsa, sevgiyi de, sevgiliyi de tanımıyor demektir. Beklentilerin ve fâni kimliğin tortusundan arınan insan ise, kaynağından akan tertemiz su gibidir kâmil insan, kemâlatı tevâzu örtüsüyle gizler. Cahil insan kibriyle hâlini teşhir eder.

İlimsiz akıl, gözsüz köstebeğe benzer. Bilki âlemdeki her zıtlık tecellideki tevhide şâhid olmak için birer vesiledir. Şu âlemde, kir ve çamur olmasaydı, temizliğin anlamı âşikâr olmazdı.

Çirkin bakışlar mevcut olmasaydı, gönül gözlüler görenlere zâhir olmazdı. Kırıp, dökener olmasaydı, kalbleri onarıp, inşa edenler bulunmazdı.

Ey Sevgili! Her bebek duasını ağlamakla duyurur. Gönül de maksadını ibâdetle duyurur. Her ibâdet, Hakk'dan "ilmimi arttır" (Tâhâ 20\114) duasıdır. Rabbin duyurmuştur. İlmi seven herkez Rabbin duasına sarılır. Zirâ dua, Rabbinin muradıdır. Mâdemki her şey Hakk'ın

irâdesi üzerinedir, cüzî irade ve ihtiyârını Rabbına teslim eden de, Rabbının irâdesini dile getirmiştir. O halde nerede o gönül sahibi ki, her zandan ve hayalden vazgeçsinde "Allah insanları dünya ve ahret hayatlarında sağlam sözle sâbit- leştirir" (İbrahim 14\27) yüce ayeti, nûruyla onda tahakkuk etsin.

Ey Sevgili! Sırrı gözetip, kollayan kulları vasıtasıyla, sırra yönelen kullarını zâtına cezbeden Rabbın hidâyet ve inâyeti, nimet ve muhabbeti ne lâtiftir. Her işinin hikmeti ulûhiyetinin gizemindedir. Tecellisindeki rahmet ve izzeti nedeniyle, zâtına seçtiği kullarına "dinde bir zorluk yüklemedi" (Hac 22\78) Aksine, muhabbetine mazhar olan kuluna, onu Rabbına kavuşturan her şeyi hamd ve şükür vesilesi kıldı. Varlık bilincini, yaşama sevinci ve kulluk idrâkıyla bağışlayan "Allah, kullarına lütûfkârdır" (Şurâ 42\18) Lütûflarının en tatlısı, kulun Hakk'la olan halvetidir. Gönülleri sevgi, merhamet ve ilim yuvası kılması da, kullarına olan rahmet, şefkat ve hikmetindendir.

O halde ey can! Kimi översen öv, bilki onda tecelli edeni övmüş olursun. Zirâ övgüye lâıyk yegâne varlık O'dur. Kimi seversen sev, her sevilende yine O'nu sevmiş olursun. Zirâ sevgi O'nun sıfatıdır. Esmâsıyla beliren varlığın tek bir mânâ yüzü yok ki, O'nu aynı suretle tanımlayalım! Resmi yok ki, şekil ve çizgilerde arayalım! Rengi yok ki, renklerde dolanalım! Gönül yüzünü nereye döndürürsen, Sevgilinin yüzünü orada bulursun. Halkın zannındaki Sevgili, kulun kalbindedir. Zirâ, Rabbın nazarı kalblereydir. Gönül sahibi neredeyse, Sevgilide oradadır. Beşeri akıl kavrayamasa da, arayan ancak kendi kalbinin sırrını arar. Sırrına ermeyen, varsayım ve zanların peşinden gider.

Bilki âlemdaki tecelli değişince, suretlerde değişir. İsimler belirince, görünümde değişir. Her bir esmânın hikmeti tecelli sırrıdır. Mânâdan yana yaşanan değişimlerde, kalbde beliren şüphe, kurntu, vesvese misâli, olumsuz ve tutarsızlıklardan "Allah dilediğini kaldırır" (Ra'd 13\39); hüsnü zann, tevekkül, takva misâli erdemleri kalbde "sâbit bırakır" (13\39) Kimde ve nasıl tecelli eyleyeceği "O'nun katındaki kitabdır" (13\39) Şu halde ey aziz! Bilki her kim geçmişine ah ederse o, Rabbının heran yeni bir tecellide olduğunu göremiyor demektir. Kendi kusurlarını bağışlamayan nefis, kibrine hizmettedir. Her an yep yeni bir farkındalığa taşınmayan idrâk, "iki günü eş geçiren kayıptadır" kutlu öğüdünü duymamış demektir.

Ey Sevgili! Mânâ ve sırları, mânâ ve sır gözüyle okuyan, maksadı anlar. Edeb ve hâl diliyle okuyan, huzurda bulunmanın kıymetini anlar. Her iş ve amelde Hakk'ın huzurunda bulunduğu bilinci, kulu edeb ve ihlâs içinde hareket etmesini mümkün kılar. Zirâ, "Rabblarının (emir ve davetine) icâbet edenlere güzellik vardır" (Ra'd 13\18) gönlü selâmete götürmek vardır. Cenab-ı Hakk, hakikatlerden yana kuluna bir nasib vermişse, onu uygulayacak zevk ve gücü de vermiş demektir. İrâde ve kudret, ilim ve muhabbet nûrları ona eşlik eder. Nefsine heyecan arayan ise mâsivâyâ dalar. Kalbinin hakikatını arayan, sırra vâkıf gönül sahibine gider. Hakk'ın ezeldaki hitâbını anımsayan, zikrin anlamına erer. Zikrin maksadına eren, gönüldeki gülbahçesinin sırrına erer. Rabbının her bir Esmâ ül Hüsnâsı gönüllere Cen- net kokusu yayan gülleridir. Ezeldaki ilâhi hitâbı hatırlatırlar. O hitâb ki "kün" (ol) sırrıdır (Yâsin 36\82), Hakk'ın ilminde mevcûd bilginin ol emriyle varlık kazanması, dâvete icâbetle "Feyekûn" (36\82) oluşur. Öyleki, ilâhi hitâbı duyma yeteneğindeki cevher, ruhlar âleminde belirerek, ulvi âlemden olan nasibini bulur. İkiliğin tadıldığı sufli âlemdaki cismâni suretiyle buluştuğunda, zıtlar âlemine has beşeri hazların tadılmasıyla, ezeldaki hitâb unutulur. Ancak özüne hasret kalan cevher kendi haki- katını arayıp durur.

Varlığının anlamını içtenlikle sorgulayan insan, lütfu ilâhi ile ezeldeki hitâbı hatırlayarak, Rabbinin dâ- vetiyle özüne dönmüş olur. Dönüş her hâlûkârda O'nadır; "O'na dödüreleceksiniz" (Bakara 2\245) yüce ayeti bu sırrın tecümanıdır. Sırta dönüşteki kalbin hâlini "Allah kabzeder (daraltır) veya basteder (genişletir) (Bakara 2\245); ona nefsinin hakikatını ilham eder. Varlıktaki perdenin ve örtünün, insanın kendi benliği olduğunu ona izhar eder. Sırta eren kul, fânî benliğini ve iradesini Hakk'a teslim ederek, beşeri kayıtların baskısından kurtulmuş olur. O halde ey aziz! Hakk'ın hitâbını hatırlamayı önleyen, gözleri hakikata karşı kör eden şey nedir? Gönül aynasındaki nefsanîyet buğusundan başka! Oysa, dünyaya karşı sağır nice lâtif kulaklar vardır ki, Beethoven misâli, gönül kulağıyla Hakk'dan duyduğu ezgiyi, halka ileten bir bestekâr olur. Mâsivâyâ karşı kör nice lâtif gözler vardır ki, Âşık Veysel misâli gönlüyle görüp, Rabbinin muhabbetine âşık bir saz olur.

Ne mutlu ilâhi tecelliye edeb ve aşk içinde şâhid olanlara.

Ne mutlu O'nun ayetlerine canlı misâl olanlara.

Ey Sevgili! Aşksız ilham olmaz; nûrsuz kalb ilham almaz. Kökü canlı ağacın yaprakları tükenmez. Kurumuş dallar ise meyve vermez. Şayet sorarlarsa; gönüllermi kabiliyetlere göredir? Yoksa, kabiliyetler mi gönüllere göre verilmiştir? Deki; asıl olan ilâhi lütuftur. Lûtfâ mazhar olan, Rabbinin cömertliğine misâldir ancak! Zirâ, "Rabbinin ihsânı kısıtlanmış değildir" (İsrâ 17\20) Güneş, güzeli de aydınlatır, çirkini de. İyiyi de ısıtır, kötüyü de. Hakikatler kapısında sebât edene, mânâ sofraları açılır. Niyetlere göre hakikatler mazharlarını bulur. Hüsnüzann nûrun mazharıdır. Suizannın hakikatı ateştir. Gördüğünün anlamına ermeyen kimse, yakınlığın ve uzaklığın mânâsını da bilmez. Sufli ahlâk, uzaklığın; ulvi ahlâk, yakınlığın vesilesidir. Zirâ, güzel ahlâk her şeriatın hakikatıdır.

Teklik bilinci yakınlığın, ikilik zannı uzaklığın ifadesidir. "İniniz oradan birbirinize hasım olarak" (TâHâ 20\123) İlâhi emri, tevhid yaşamından ikilik ve suretler âlemine intikâlin ezeldeki takdiridir. Nitekim, sen-ben ikileminde kalındığı müddetçe nefis uzaklığın acısını tadar. Beşeri sıfatlarından arındığı ölçüde yakınlık şerbetinden yudumlar. Dönüşüm ve iletişim gönülde gerçekleşir. Tevhid bilinciyle nefis, huzura erişir. İlim ve amelle! Kabz ve bast ile! Aşk ve zevk ile! Yakîn ile! Hakk'ın çağrısını Hakk'dan duyan gönül, sırrında tecelli eyleyen esmânın kulu ve tanığı olduğunu bilir. Kulda zâhîr olan esmâ da kulun nefsinin tanığıdır. Olgun insan, beşeri varlığıyla, ruhani varlığını dengede tutmakla yükümlüdür. Zirâ, hem ulvi, hem de sufli varlık, Hakk'ın emr ve takdiri üzere mevcûddur. Zât-ı Hakk, yüceliklere mazhar ulvi varlığı, "semâyı (derecelerle) yükseltti ve (sufli varlıkla iletişimde) dengeyi koydu" (Rahman 55\7) Nefse zulmedilmemesini takdir edip, kaldıramayacağı bir mânâyı tecellisine mazhar kılmadı; "Her birini gücünün yettiğiyle yükümlü kıldı" (Bakara 2\286) Şu halde tecelliden kim ne anlıyorsa gönlünde onu yaşar. Varlığın ancak Hakk'ın varlığı olduğunu müdrîk insan "Allah'a öyle ibadet ve kulluk eder" ki, Hakk'ın tecellisi olan "dini O'na hâlis kılar" (Zümer 39\2) Buna göre her kim teslimiyetinde, Hakk'ın gayrını yok bilirse, "işte o Rabbinden bir nûr üzerinde değildir?" (Zümer 39\22) Bu ihsân, yalnızca Allah ismi celâline kulluk edenin nimetidir. Allah'ın kulu, 'Abdullah'ın şükür şükürlerin âlâsıdır. O ki zillet ve hiçlikten başka, izzet sahibi Rabbin sunabileceği bir şeyin sahibi değildir. "onun için yalnız Allah'a kulluk et" mek esastır. (Zümer 39\66) Zirâ, Rabbin huzuruna yoklukla varılır. Varlık iddiasıyla değil! Bu mânâ kulun nefsinin, Rabbinin varlığında fenâsıyla gerçekleşir velâkin, nefsin yok edilmesi demek değildir. Zirâ nefis olmasa kul ol-

maz. Kul olmasa, haki- katı idrâk edecek bir bilinç ve ondan sorumlu mevcûdiyet bulunmaz. O halde nefsin fenâsından murad edilen hakikat, farklılık ve aynılık iddialarından soyunarak nefsi çıplak olarak Allah'a teslim etmektir. Bu durum "Allah katında din islamdır (teslimiyettir)" (Âl-i İmran 3\19) yüce ayetine bildirilmiş haki- kattır. Şu halde "din" lafzından anlaşılması gereken şey, isim ve fiilleriyle zuhur eden Hakk'ın tecellisi olup "hâlis din" nefsi Rabbının tecellisine ortak koşmamaktır. Bu hikmeti "ilimde derinleşenler" den (Âl-i İmran 3\7) gayrı bilmediğinden Allah Teâlâya olan kulaklarını, benliklerini ortak koşarak, gizli şirk içinde yerine getirirler ve "dini Allah'a has" kılmazlar. Bilki dünya, dualiteyi yaşayan kulun nefsidir. Dünyasız ikilik olmaz. Melekûti- yetin eline toprak unsuru geçmeden kulluk belirmez. Hakk'ın emrine koşulsuz uyan toprağını (nefsini) Rabbına teslim eder. Onu Rabbının tecellisine hazır eder. Cemâl ve celâlini tevilsiz kabul eder. Kulun nefsinin teslimiyeti, onun kıyametinin koptuğu tecelli anı olup artık o, Rabbının tasarruf ve tedbiri altındadır. Ulvi ve sufli varlığı tümüyle Hakk'a teslim ettiği içindir ki, doğruluğun senbolü "sırat-ı müstakim" üzerindedir. İlâhi sıfat nûrlarıyla beşeri kayıtlarından arındırılmış olan nefis "arz Rabbının nûruyla parlamaktadır" (Zümer 39\69) "İlimde derinleşmiş olanlar" (Nisa 4\162) Hakk'dan aldıkları nûr ve ilhamla, kendilerinden açığa çıkan ilmin derecesine şâhid olurken, nefislerini Hakk'ın tecellisine ortak koşmazlar. Zirâ "ona beyanı öğretti" (Rahman 55\4) sırınca, beyâna müdahil olmazlar. Hakk'ın "nimetlendirdiği" (Fâtîha 1\7) hakikat ilmi üzerine sâbit kalıp, ne ri'yâset, ne si'yâset, ne de ibâdet kibrinin kulu olmazlar. Hakk'a ayıracak vakit bulamayanların, kendi hakikatlarından mahrum kalarak "gazaba uğrayanların" ve zanlarının "dalaletinde" kalanların yoluna bakmazlar.

Ey Sevgili! Gönlün gıdası sevgi, nefsin gıdası açlık, ruhun gıdası hakikattir. Gönlün her coşkusu ilâhi aşk iledir. Aşksız nefes, nefes-i Rahmanî değildir. Ârifin dili sükût edince gönlü dile gelir. Aşkın sükût ettiği gönül diri değildir. Gönül ağladımı, vesvese ateşini gözyaşı söndürür. Rahman'ın Rahmeti coştumu, her gazabı söndürür. Âşıkların yüzüne bakarsan, "onların işareti yüzlerindeki secde izidir." (Fetih 48\29) görenler bilir. Teceli gönledir; gönül hem muhabbet, hemde tecelli mertebelerini bilir. Öyle ki, Sevgilinin gönüllere ektiği muhabbetle yoğrulmuş imân tohumu "filizini yarıp, çıkarmış,(hidayet ve ibadetle) güçlenerek kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş bir ekin gibidir." (Fetih 48\29) O halde söyle; seveni sevdiğine ulaştırın vasıta, Sevgilinin aşkıdan başka nedir? Seven, sevdiğine ulaşmışsa, Sevgilinin sıfatları, sevenin sıfatları olur. Sevgilinin ahlâkı, sevenin ahlâkı olur. Sevgilinin varlığı, sevenin varlığı olur. Âşıkların edebi, her iddiayı terk etmektir; benliği, benliksiz hâle getirmektir. Şu halde nefsinin değil, nefsindekini gör; nefsin, basiretine perde olmasın!

Mâ'sukluk davasını bırak da âşık ol; aşkın, vuslatına perde olmasın! Mürşidlik davasını bırak da mürid ol; iraden, teslimiyetine perde olmasın! İbâdetten maksat, Sevgilinin nûruna boyanıp, ilâhi ahlâka kavuşmaktır. Her ferdin ibâdeti, onun ahiret giysisinden olan nasibini belirler. Her birinin mânevi derecesi, ilâhi ahlâktan giyindiği Esmâül Hüsnâya göredir.

Mâsivâdan yüzçeviren gönül, hangi mânevi mertebe ve mânâ boyutunda olursa olsun, "nerede bulunursa bulunsun yüzünü (zâtını) Mescid-i Harama çevir" ir (Bakara 2\150) Zirâ, Hakk'ın tecelli ettiği gönül, varlığının tümünü Rabbına teslim etmiş o evdir ki, hakikatı itibarıyla, Rabbının koruması altına aldığı muhlas kulun zâtıdır. "Her mescidde yüzlerin O'na doğrultulması" (Bakara 2\29), gönüllerdeki kıblenin Hakk'ın zâtı olduğunu bildirir. kezâ, "bütün mescidlerde ziynetleri kuşanmak" (Ar'af 7\31) güzel ahlâka bürünmektir. Zirâ "hiç

şüphesiz mescidler (gönüller) Allah içindir.” (Cin 72\18) Bir gönül evi ki, harem-i ilâhidir, müşrikliğe açık değildir. Tevhidin lafzında kalıp, yokluklarının idrâkına varamayanlarki, ”onların çoğunluğu Allah’a şirk içinde imân ederler” (Yusuf 12\106), fâni kimliklerini Hakk’ın tecellisine ortak sanırlar. Vehimlerindeki varlık davasından ölemediklerinden, halkı görür, Hakk’ı göremezler. Oysa o gönül sahibi ki, hidayet ve inayet nûrlarıyla idrak ve ”basiret üzerinedir, (nefsi dâhil) hiçbir şeyi Allah’a ortak koşan değildir” (Yusuf 12\108) Nefesini Allah’a verenin her anı mübarekdir; her mübarek nefes, o an’ın mesihi gibidir.

Ey aziz! Mâsivâ zindanının bekçisi, insanın sanal kimliği ve nefsin kendini önemsemesidir; hiçliğine, izzet beklentisidir. Nefsinin esaretinden kurtulmak isteyen insan zann ve hayali terk eder. İradesini Mürid Allah’a teslim eder. Bu hususta aşkın gücü yeter. Nefsin açlığı, mânâ semâsının kapılarını açar. Hakikatler deryasına dalan, hikmet incilerini, ve mercanlarını keşfeder.

Bilki faydasız söz gönle usanç verir; nûrlu söz ruha kıvanç getirir.

Azab nedir? Sevgiden ve sevgiliden mahrum kalmaktan başka!

Kibir nedir? Hiçliğin, başolmak iddiasından başka!

Kemâlât nedir? Yalnızca Allah’a kul olmaktan başka!

Güller gönülde tomurcuklanmadan, kırlangıçlar kanat açmadan, selâmet baharı gelmez nefse. Her söz, Hakk’dan bir öğüt, her iş aşkla olursa sevinçle keder bir olur özde. Bir şeyin kıymetini bilmek, lâtif Allah’ın lûtûflarına şükrederek, Tecelli sahibini hamdetmektir her nefeste. Kendisindeki değeri bulan insan, kendine değer vereni de bulmuş demektir. Zirâ, izzet, kudret ve azametiyle, yokluğu var eden Allah, lûtûf, rahmet ve muhabbetiyle onlara nûrunu cömertçe ihsan eylemiştir.

Ey Sevgili! Aşk ezelden ebede akan ilâhi bir çağrı ve tekliftir. Sevenin aşkı bitse de Sevgili-nin aşkı bâkidir. Zira O, koşulsuz ve karşılıksız muhabbet cevherinin ortak sahibidir. Özermek için, gönül kadehinden şarab içmek gerek! Sevgiliye ermek için, kudret elinde aşkdan ölmek gerek! Hakk’ın delilinin kendi tecellisi olduğu gibi, aşkın delilide aşkın kendisidir. Zâtının bir sıfatı olan sevgiyi, yoktan varettiklerine bahşederek, seven ve sevileni sevgide birleyenin Tekliği ne hayret verici bir iştir. Zira o her an yeni bir oluş yeni bir tecelli, yeni bir sevgi işindedir.

Ey Sevgili! Sözü sevenlerin sözü, öze perde olur. Öze erenlerin sözü, derde devâ olur. Şeriat dili, içinde korku dikenini de barındırır. Hakikat dili, gülsuyuyla yıkanıp, rahmet ve muhabbet nûruyla bezenmiştir. Her gönlün bir sırdaşı, her mânânın bir yoldaşı vardır. Sırrında hakk olanın sırdaşı Hakk’tır; Allah’a koşanın yoldaşı Allah’tır. Ruhun sıfatı hakka uyum, nefsin huyu uyumsuzluktur. Nefsine itibar aramayanın sırrı Rabbının katındadır. Kendisi değerli olan, değersizide değerli kılar. Lütufkâr olan, kesifi de lâtif kılar. Rauf ve Rahim sıfatlarıyla Cenab-ı Hakk, ”kalbleri eğilmeye yüztutmuş (kullarını) tevbeye muvaffak kıldı. Tevbeleri kabul eyledi” (Tevbe 9\117) Onları kuşkudan, kuruntudan, olumsuz alışkanlıklardan geri döndürdü. Tecellisindeki nimetleri fakirlere ayne’l yakîn ihsân eyledi. Benlik iddiasındakileri nefislerine yoldaş eyledi. Bilki her kim; ben hazırım derse o, huzurdan uzaklaştırılmıştır. Kim; garibim derse o, karib kılınmıştır. Rabbim dindarlığıyla övünenleri, ilim ve ameliyle kibirlenenleri değil, yokluktan varlığa geldiğini unutmayıp, yokluğunu bilenleri Zâtına seçer. ”Muhakkakki Allah, Âdemi seçti” (Al-i İmran 3\83) yüce ayeti bu mânâyı ifade eder. Ahda vefalı âdem de, her hususta yalnız Rabbını seçer. Şaşarım o kalb sahibine ki, hem Rabbına

uzak düşmekten haşyet eder, hemde O'nun rızasına koştuğunu zannederken O'nun emrinden kaçır. Bilmezki, O'ndan kaçanda O'nun hükmüne koşar. Zirâ, "Allah'tan sığınılacak yer gene O'dur" (Tevbe 9\118) Her kalb kendi nefsinin uyarıcısı olduğu gibi, her ruh da kendi sırrının bekçisidir.

Varlığın hakikatına erenler, Dostun dostluğundan gayrını bilmezler; "onlar için Rablarından başka ne bir dost, ne de bir aracı vardır" (En'am 6\51) Varlıkta ancak O vardır. Bu nedenle, "sabâh akşam O'nun vechini (cemâlini) dileyenler" (En'am 6\52), Ma'sukun âşık gönüllar-de görüldüğünü bildiklerinden, gülbahçesinden ayrılmak istemezler. Gönüldeki tecellinin, O'nun hidayet, inâyet ve muhabbet nûrları olduğunu bilirler. Nitekim kim hangi sıfata, hangi ahlâka bürünmüşse, onun varlığı da ona göre olur. Sevgiden yaratılmış olanın sıfatıda sevgi olur.

Ey aziz! Yaşamaya değer ne varsa varlıkta, ölmeye değer de odur her mânâda; "ömrün ve ölümün Allah için" (En'am 6\162) olmasındaki bir hikmet de budur. Velâkin kul hayatı seçsin ki; Rabbinı Rab- bıyla tanımış olsun. Zirâ, hayata varlık veren Hayy O'dur. O'nu tanımak hususunda ve mânevi rızıklar konusunda "Allah kimini kiminden üstün kıldı" (Nahl 16\71) Gönül bahçesinde gülyertiştirenle, bahçenin güllerini seyreden yakîn'ini bir kılmadı. Şundanki, ihlâslı gönülün ahde vefâsı aşkdandır. Nefsin kulluğu ise korkuyla umuddandır.

Ruh mânâların sessiz gözlemcisi, gönül ise ateşli talibidir. Rabbi gönlü nereye dödürüp, yönlendirirse, gönül onu kendinde bulur. Şayet nefse yönelirse sufli âlemleri seyre dalar, ruha yönelmesi ilham edilirse ulvi semâlara kanat açar. Ahda vefânın sınavları her boyutta kendine göredir. Varlık kaydını nefsinden sildirmeyen, her yüceliği ve yetkinliği Hakk'a terk etmeyen insan, bütünüyle ahdına sadık değildir.

İlâhi lütuf olmadan, yoktur nefsinden arınan! Rahmet kalbi sarmadan selâmete ermez insan! "Allah dilediğini arındırır" (Nûr 24\21) Her kim Rabbinin "hidâyetine tâbi olursa, onlar için bir korku yoktur" (Bakara 2\38) nûruna sarılır. Sırrında Hakk'ın gayrını barındırmayan gönül, aşk ateşinde kav- ruldumu daha da değerli olur. Mercanlar içindeki "yakut" (Rahman 55\58), gönül kâbesinin Hacer-i Esvedi gibidir. Tecelli deryasının, müşahade ve keşif mercanlarının içindeki siyah yakut, öyle bir ahfaya yerleştirilmiştir ki, Gayûr Allah onu her şeyden gizlemiştir. Zirâ "O ahfiyayı sever," kaldığı her kab bir yakut, her istiridye bir inci barındırsaydı; âlemdeki zıtların bir hükmü kalmazdı.

Ey Sevgili! Varlıktaki her tecelli, ilâhi bir lûtûftur; ilâhi muhabbetin kendinden kendine olan rahmetinin zuhurudur. Zann ve hayal uykusundan uyanan, varlığı varlığın lûtûf nûruyla görür. Nefsinde varlık barındırsa, "insan ziyandadır" (Asr 103\2) hükmünce hüsrânını görür. Hangi mânâ kendi haddini aşarsa, mânâların mânâsına ulaşır. Hangi idrâk, idrâk sınırını geçerse hayret semâsına ulaşır. İsimsiz, resimsiz ferdlerin sırrı budur.

Ey Sevgili! Nefsine sahiplenmeyi nefsi sahiplenir. Kendine varlık veremeyene Rabbi varlık verir. Nefsâniyetin zıddı Rabbin buyruğudur. Hakikatın zıddı nefsin buyruğudur. Nefsin sükutunda, Hakk'ın onda tecelli ettiği gibi mevcut olanın, "hayatı (varlığı) ve ölümü (yokluğu) Allah içindir" (En'am 6\162) İkilikte yaşayanın, kimlik algısı sâbittir. Vahdette ne isim, ne de resim bulunur. Halkın anladığı şeriat kesret, Hakk'ın şeriatı olan hakikat vahdet- tir.

Şeriat hasret, hakikat ise vuslattır.

Gönlünü Sevgiliye verende gönül kalırmı? Sevgiliden gayrını görmeyen gözde, O'nun gayrına bir bakış kalırmı? Şu halde gözün zikri, her şeyde O'nu, O'nunla görmek, kulağın zikri

herşeyi O'nunla, O'ndan duymaktır. Ancak o zaman gönül, Hakk'ı Hakk'la zikretmiş olur. O'nu zikrettiğini zannedenler ancak, kendilerini zikrettiklerini göremezler. Unutkanlığın ve hatırlamanın bulunmadığı zikir, O'nun kendini kendisiyle zikridir. O'nun varlık âlemindeki zuhuru tecelli zikridir. Öyleki ilim O'nu idrâk edemez. Göz O'nun zâtını keşfedemez. Gören ise, kendindeki tecellinin şâhidi olur. Malumdur ki, her alışveriş ikilik âleminde olur. Tekin alışverişi, esmâ ve fiillerindeki tecellisi ileidir. Zât-ı Hakk her devirde, tecellisindeki letafetini, muhabbetini, hikmetini dile getiren kalemine mazhar kullar izhar edip, hakikatları "kalemle öğretti"ğini bildirmiştir. (Alak 96\4); "Ona (mânâları) açıklamayı belletti" (Rahman 55\4) Her birini kudret eliyle sanatının ilmine, ulûhiyetinin aşkına, hikmetinin müşahadesine mazhar kıldı. Bâtın ve zâhirdeki varlığının "hatırlanıp, tefekkürü için kur'anı kolaylaştırdı" (Kamer 54\17) Şeriat ehline şeriatı, hakikat ehline hakikatın okunmasını kolay kıldı. Kur'an ve hakikat ehlinde her birini, gülistanının kokusunu gönüllere taşıyan vesileler yaptı. Yusuf'un (a.s.) kokusunu cemâline misâl eyledi. Onun hasret gömleğini, Yakuba (a.s.), kalb ehline taşıyan ruhani esinti kıldı. Mânâyâ susamış gönül gözlerini, gülsuyuyla yıkayıp, güzelliğini müşahadeye dâvet etti.

Ey aziz! Vehimlerdeki kimliğin fakrını ve aczini görebilmesi için, kişinin nefsiyle yapacağı cihad sonucu elde edilecek başarı, ancak Cenab-ı Mevlânın kuluna olan yardımıyla gerçekleşebilir; "sana üstün bir zaferle yardım edecek" (Fetih 48\3) yüce ayeti, bu ilâhi lütfu müjdelere, gerçekte fetheden Hakk, fethedilen ise halktır. İmânın hakikatına erişebilmesi için gönle sekinet nûrunu, huzura indiren Aziz Allah, her işi ilim ve hikmetle icrâ eder; "kalblere güven indiren O'dur." (Fetih 48\4) Ulvî ve suflî âlemdeki her şey O'nun azametinin ayeti, kudretinin misâlidir. Ruh, semânın mazharı, nefis arzın mazharıdır. Hakikatın ve şeriatın "göklerin ve yerin orduları Allah'ındır." (Fetih 48\4)

Hakikat güneşinin mânâ âlemindeki zuhuruyla oluşan rûhânî devri daimin mazharı oniki ay ve kemâlat mertebelerinden Recep azametinin, Şaban muhabbetinin, Ramazan rahmet ve mağfiratin mazharıdır. Her ayın feyzi ve esmânın hikmeti onun mahremiyetinde saklıdır. Hürmet edilmesi gereken aylardaki ilâhi takdir ve feyzi geciktirmek özbenliğe zulüm olur. Kör imân ile bilgisiz inkâr zulmün kaynağıdır. Hakk'a ortak koşan nefsin zann ve buyruğuna uymak, helalle haramı birbirine karıştırmak olur. "Haram (muhterem) ayları ertelemek küfürde artırma" (Tevbe 9\37) olduğu bildirilmiştir. Her yıl mübarek günleri geriye ertelemek, nasıl bir iştir! O ki şekilden öze, inkârdan itaata, zulmetten nûra, halkdan Hakk'a döner. "O'ndan razı ve O'nun rızasına ermiş olarak Rabbına dön" er. (Fecr 89\28) Kulun O'ndan razı olması şeriatın hakikatı, O'nun kulundan razı olması hakikatın hakikatıdır. Kulun O'ndan razı olması fenâ, O'nun kulundan razı olması bekâdır.

Ey Aziz! Hakikat güneşinin nûru ışıldamadan vahdet gülleri açmaz. Gülsuyunda fânî gülün endamı kalmaz. Fenâ ve bekâ iddialarının kaynağı izafî benliğin "geçmiş ve gelecek günahlarını Allah affeder" An'ı anda yaşamağa dâvet eder. Nitekim celâli tadmayan benlik, varlık davasından fânî olmaz. Sevgilinin cemâli gönlü sarmadan hakiki aşk yaşanmaz.

Gönül ehlinin celâlden cemâle, cemâlden celâle döndürülmesindeki maksat, hem kulluğun edeb örtüsünün kaymaması, hemde ruhani nimet sofralarından mahrum kalınmasıdır. Gönül, sırrında ki ilme'l yakîn, hafisindeki ayne'l yakîn, ahfâsındaki hakka'l yakîn mazharı olur. Şu halde Hakk'a eren ancak kendi gönlündekine ermiştir. Aynadaki yüze bakan, O'nun bir vechini gördüğünü bilmez. Nefsini şeriat ilmiyle sınırlayan, hakikatın cemâlini görmez.

Bilgi, rengin ve resmin ismidir. Hakikat nûru- nun sinesinde ne vehim ne isim bulunur. Tâlib ile matlubun bulunduğu yer, vuslat deryasının sahilidir. Deryaya dalanın sahilde izi kalmaz. Vuslata erenin sözü kalmaz.

Ey Sevgili! Kalemin kâtibi Hakk olunca ne gam, ''onların eserlerini biz yazarız'' sırrı tahakkuk eder. (Yâsin

36\12) Gaffar'ın cemâli varlık kusurunu örtünce ne gam, '' ikram edilenlerden kılındı''

(Yâsin 36\27) nûru, garibana imdad eder. Bilki ne bilgisizlik bilgiyi geçebilir, ''ne de gece gündüzü geçebilir''. (Yâsin 36\40) Yaşanacak olanlardan ve yaşanmış olanlardan, ''önümüzdekilerden ve arkanızdan sakının'' (Yâsin 36\45) ilâhi ikâzı, nefisle uğraşmayı bırakıp an'daki tecelliyi görmeye dâvettir. Zirâ an'ın içinde hikmet, mağfiret ve merhamet saklıdır. Hakk'dan aldığı işaretleri görmezlikten gelen insan, mânâ ve sırlara karşı kör kalır. Nefsinin harlanmasını kabullenemeyenin benlikten soyunması vakit alır. Duyguların tatmini için yaşayanın kendinden kurtulması ömür alır. Ömrünü Hakk'a aşkla teslim eden insan ise, her vakdin cilvesinden korunmuş olur. Bilki kendiyle meşgul olmayan insan huzuru bulur.

Selâmet ve hakikat yolunu bildiren ve Hakk'ın kelâmı olan kerim kitab, gönlü ''diri olanı uyarsın ve inkârcılar üzerine de o kelim hakk olsun diye indirilmiştir'' (Yâsin 36\70) Nitekim imân ve inkâr âleminde her can kendi nefsinin şahididir. İkilik vehmi kalkınca, Zât-ı Hakk kendi tecellisinin şahidi kalır. Kulun kıyameti kopunca, ''o gün arz (benlik) ve dağlar (iddialar) sarsılır. Dağlar, kum yığınınına (hiçliğe) döner.'' (Müzemmil 73\14) İradesi ve varlık talebi olmayanın varlığı Allah'a aittir. Varlık iddianıza '' tevbe edinde nefislerinizi öldürün'' (Bakara 2\54) yüce ayeti, varlıksız varlık, sıfatsız sıfat, benliksiz hakk olmaya dâvettir. Nitekim varlığı görünür olana fakir denebilir mi? Fakir odurki, ne varlığı, ne de yokluğu görünür; fakruriyet aynasında mülkünün mutlak sahibi görünür. Dostdan gayrının görünmediği âlem aşk âlemdir. Ne varki senin senden eritmeyen ilişkiye aşk denmez, hevâ ve heves denir. Beklentilere dayanan muhabbet ise sevgi değil, ticarettir. Ferdîyet, Sevgiliyle halvet evidir; girenler bilir. Aşığın Rabbına verebileceği hiçbir şeyi yoktur. Zirâ sevgi ibâdeti de, Sevgilinin bir lütfudur. O halde Rabbına ibâdetini değil kendini sun. Nefsinin bedeli Sevgilinin cemâli olsun! Varlığın âlemlere rahmet olsun! Şayet gönül Sevgilide kaybolmamışsa, aşk onun için bir külfet olur. O Sevgili ki, Sevdiğinin vechinden görünür, gören ancak O'nun muhabbetine şahid olur. O Sevgili ki, sevdiğinin dilinden konuşur, duyan ancak O'ndan duymuş olur. Nitekim Rabbın lütfunu kulundan esirgemezken kulun da Rabbına olan gayretini esirgememesi ''kalblerin takvasındandır''. (Hac 22\32) Manâyı anlamayana ne söylene boşadır. Zirâ imânsız hayat, ruhsuz topaktır; aşksız kalb, tütmeyen ocaktır. Unutma ki Hakk'dan gayri kimseden bir şey beklemeyen benlik acı çekmez. Gönlünde suretputu barındıran, kederden el çekemez. Kaldı ki suretle oyalanan insan, suretin siretindekini göremez. Tecelliyi gören ise suretle ilgilenmez. Sevgiyi talep edenlerin karşısına suretlerin çıkarılması, Ma'şûğun bir cilvesi olup, kulluktaki ihlâs sınavıdır. O'nun gayrına ilgi duymamak ahde vefa meydanıdır.

Ey azizi! Kişi kendi hatalarını kendi seçim ve yönelişlerinde aramalıdır. ''Sizin uğursuzluğunuz sizinledir'' (Yâsin 36\19) hikmetiden ders olarak kimseyi suçlamamalıdır. Hakikatı ararken ''sizden bir karşılık istemeyen, kendileri hakka ermiş kimselere tâbi olun'' (Yâsin 36\21) öğüdünü dikkate almalıdır.

Her kötü zann ancak sahibini kirletir, iyiyi ise yükseltir. Kaldı ki kötü söz ağzı kirletir. Hal-

buki "güzel söz O'na yükselir" (Fâtır 35\10) Suçlayarak değil, uzlaşarak her farklılık sona erdirilir. Yeterki tevhid nûru gönülleri sarsın. Gel gör ki, gönlü küçük olanın kibri büyük olur. Bilgisi noksan olanın iddiası büyük olur. Hakikat ilminin örtüsü tevazû, gıdası muhabbetullah olur. Rabbını Rabbiyla görenin, Rabbin- dan gayrına yönelmesi vefâsızlık olur. Kulun "bütün varlığıyla O'na yönel" mesî (Müzemmil 73\8) sâdıkların yoludur. Hakikata erenler için, O'nun varlığından gayrı bir varlık yoktur. O halde kulun varlığından kasıt, Rabba duyulan aşkın varlığıdır. İkilik gittimi, ne aşk kalır, ne varlık; bâki kalan Hakk'ın zâtıdır!

Ey Sevgili! Nefsinde cehennem odunu taşıyan insanın gönlünde ise "içiçe girmiş cennet bahçeleri" saklıdır (Nebe 78\16) kim neye yönelmişse ona sarılır. Yeter ki sarıldığı Allah olsun her nimet, nimet sahibinin yanında sönük kalır. Kişi hangi hâlin, hangi âlemin boyasına boyanırsa, diğerinde ilgi duyar. Her hâlden, her âlemde, gına getiren, Rabbinin boyasına uyar. Bu süreç, içinde her can için "ayırışma gününün vakdi belirlenmiştir" (Nebe 78\17) Her birinin ayırıştığı mânâ giysisi kendine özgüdür. Her sıfat ve makamdan soyunanın rengi mânâlar ötesidir. Hüküm gününde, "dağlar (benlikler) yürütölüp serâb olmuştur". (Nebe 78\20) Zirâ, suret de, renk de ikilik âleminin işidir. Deryaya dalanın rengi ise deryanın rengidir. Resimler âleminde kendini çok bilgili gören, bilgisinin tek yönlü olduğunu göremez. Nefsini çok renkli bilen, renksizliğin neşesine eremez. "Ona ruhundan üfledi" (Secde 32\9) ihsânına eremese ölü toprak, hangi sırrı görüp, hangi mânâyâ ersin? Hangi kalble aşka gelip de hakka yürüsün? "Muhakkak ki her zorlukla beraber bir kolaylık vardır" (İnşirak 94\5,6) nimetine eremese, Rabbin nasıl bilsin? Zâhir- deki zorluk, kulun Rabba ulaşmak arzusu, kolaylık ise Rabbin kulu zâtına cezbetme- sidir; bâtındaki zorluk, kulun emaneti yüklenme kaygısı, kolaylık ise mülkün mülk sahibine olan aidiyetine şahid olmasıdır. Nitekim mânâda ve madde de "semâlar ve arzda ne varsa hepsinin mülkiyeti Allah'a aittir" (Maide 5\40) Her mülkün kilidi ne kadar çoksa, mânâ hazinelerinin derinliği ve zenginliği de o kadar çoktur. Mânâ âleminin sırlarını arayan inanç sahibine "semâ açılır, orada pek çok kapılar oluşur" (Nebe 78\19) O ki her kapının kilidini "lâ ilâhe" anahtarıyla açar, "illallah" hazinesine kavuşur.

Esrârın gölgeleri zât güneşine çekilince gölgeden eser kalmaz; sırrı arayan, aradığını bulmuşsa, arayandan iz kalmaz. Bilki her mânâ kapısının anahtarı aşkdan imâl edilmiştir. Hakikat yolu ise dert mozayığıyla döşenmiştir. Âşıklar yolunun taşı da toprağı da aşkdandır. Ne var ki bu yolda karşına çıkan ölümlü güzellere kanmadan ölümsüz güzeli görmek gerek! Sûrete aldanmadan, her sureti aşkına vesile yapan mutlak Sevgiliyi sevmek gerek! Mâdem ki; "O onları sever" (Maide 5\54) kafilisi yoldadır. O halde sende, "onlarda O'nu sever" (Maide 5\54) grubuna katıl, onlardan biri ol! Şayet 'onlar' kimlerdir? diye sorarsan. Bilki onlar, isimsiz, sıfatsız, çıplak ayakla tûvâ vâdesinde, varlık izi bırakmadan yürüyenlerdir. Dertle dermanı farklı görmeyenlerdir. "saklı inciler misâli" (Vakîa 56\23), mânâ ve himmet "cevherleriyle işlenmiş sedirler içinde" (Vakîa 56\15) aşka gelenlerdir. Onların nefesi, Sevgilinin nefesinden üflediğidir; onların sözü Sevgilinin dileğidir. Onlar için yaşanan her şey, "O'na yakîne ermek için bir vesiledir". (Maide 5\35)

Ey aziz! O ki "Allah'tan sakınır" (Bakara 2\282) Yani görsel benliğine bir varlık vehmetmekten sakınır, Rabbinin hikmetine mazhar olur. O'nu Rabbi okutur; "Ona Rabbi öğretir" (2\282) Her kim O'nu kendi ilmiyle ararsa, nefsinin oyununa gelir. Kim O'nu fâni kimliğiyle aramaktan sakınırsa, O'nun irâdesine teslim olup, Peygamberinin (s.a.v) sünnetine sarılır.

Halkın türettiği hiçbir sözcük, Allah'ın tastamam kelimelerinin yerini alamaz. Zirâ, "Allahın kelimeleri değişmez" (Yunus 10\64) Delil ve isbata dayanan idrâkın sınırlarıyla kasıtlı akıl hakkı kavrayamaz; "O'nun görmesi ve işitmesi aklın idrâkına sığmaz" (Kehf 18\26) Bilki aklın rehberi Rabbinin nûrudur. Şu halde 'sakınmak' tan kastedilen mânâ, ubûdetin ulûhiyet önündeki aczinin itirafı ve fakrıdır. Sakınmak, Rabbin öğretisine tâbi olmaktır, kendi aklına değil! Kaldı ki tecellisine mazhar kıldığı kullarını gönülden okutarak hakikatleri öğretene "Allah her şeyi bilendir" (Bakara 2\282) O ki mânevi açılım nimetine kavuşarak, nimetin ferahlığı içinde, nefsinde tecelli edeni unutup nimetin kulu olur, "nimete kavuşan Rabbinı unuttur" (Zümer 39\8) ikâzına muhatab olur. Ne zaman ki, nefsin erimesi maksadıyla, Rabbinin celâl tecellisi onu sarınca kulluğunu hatırlayıp. "O'na yönelerek yakarır" (Zümer 39\8); özbenliğinde tecelli eden esmânın sırrına erip, "O'nun kelimelerini değiştirecek yoktur" (Kehf 18\27) deryasınadalar. Zâtındaki cevheri "bilenle bilmeyen bir olur mu?" (Zümer 39\9) mânâsını yaşar. Tevhid sırrına mazhar kul odur ki, umuda bel bağlamaz, korkudan korkmaz. Hissiyat onun sahibi olamaz. Kulluğu ve tevekkülü ancak Allah'adır; varlığı Allah'ındır.

Ey Sevgili! Gülbahçesinin hikmeti ilâhi rahmet; âşıkların sureti ilâhi muhabbettir. Yaşanılan her hayat nimet; nimetin özü tecellideki vahdettir. Bir başkasının bulunmadığı tecellide, aşkın sureti mecâzidir. Velâkin misaller âleminde bir suret ve isimle görünümüne gelmesi, hakikatı itibariyle varlığında delilidir. O halde suretteki seven ve sevilenden maksat nedir? Misâller, mânâ ve hakikatlerin anlaşılabilmesi içindir. Gülün vücudunun gülsuyunda erimesi misâli, aşkda erimek mecâzdan hakikate ermek içindir. Seven ve sevilenin misâl âlemindeki resim ve suretleri, Ölümsüz Sevgilinin muhabbet sıfatına işaretler. Misâlden hakikate intikal edildiğinde ne resim, ne suret kalır. Hayalin görüntüsü kaybolunca bâki kalan Sevgilinin zâtıdır; "azamet ve ikram sahibinin vechi (zâtı) bâkidir" (Rahman 55\27) Şu halde bir sûretle misâle mazhar olan fânî benlik, ancak kendisi ve kendi benzeri misâlleri tanır. "O'nun bir benzeri olmayan" (Şûrâ 42\11) Mutlak Hakikat ve ölümsüz hayat sahibini tanıması, misâlleri halkeden zâtın, ona kendi varlığını tanıttığı kadarıdır. Buna göre "Allah'tan sakının" (2\231, 3\130) ayeti kerimeleri, Hakk Teâlânın zâtı hakkında zanna dayalı, noksan yorumlarla çelişkiye düşülmemesi için bir uyarıdır. Her uyarı kerem sahibi Rabbin kullarına olan muhabbetinin ve şefkatının delilidir. Zirâ seven, sevdiğini sevdiği için uyarır. İdrâksızlık tuzağına düşülmemesi için ona rahmetle hidâyet eder; sakınmayı benimseyenlere de nûruyla inâyet edip, onları takvanın hakikatına dâvet eder. Zâtına dâvet edip, seçtiklerini de nûruyla cezbederek, dilediği mânâ ve sırlar hakkındaki bilgiyi, yakîn ile gönüllere ilham eder; O'nu O'nun ilmiyle bilmeyi nasib eder. Şu halde her birey O'nu O'nun bildirdiği nisbette bilebilir. Bu yalın gerçek, "Allah'ı hakkıyla takdir edemediler" (Hac 22\74) Hikmetiyle bildirilmiştir. O'nu lâıkiyle tanıyabilmek hususunda kulun aczini ve yetersizliğini, Rabbin kudretini ve yüceliğini, hüviyetinin idrâk dışı olduğunu vurgular. Nitekim bilenlerce malûmdur ki, Hakk'ın tecellisi O'nun nûrunun misal âlemindeki yansımasıdır. İrâdi ölümle kimlikten soyunmuş fakirlerin, varlık iddiasındakilerle alıp vereceği bir şeyleri yoktur. Gönlü dünyayla dolu olanların, ahiretten yana olacakları mânâ da kendilerine uygun olacaktır.

Gönül mâdenindeki cevherden mahrum olanlar, zihnin fantezileriyle oyalanırlar; "bırak onları dalıp, oynadıklarıyla başbaşa" (Zuhruf 43\83) yüce ayeti, kendi varlık sırrından habersiz kalanların, dünya yaşamındaki süreçte, faydasız bilgi ve şeylerle oynaşmalarına işaret eder.

Nitekim kişiyi, O'nun gayrına (mâsivâyâ) yönlendiren her yeni ilgi alanı onu, hakikat bilgisine karşı kör ve sağır eyler. Kaldığı her iddidan ve kendini önemsemekten vazgeçmeyen kişi huzura ermez. Her fânî şeyden ölmeyen insan kendi özünü bilmez. Bilki Allah için yapılan her gayret Allah'a ulaşır. Sahiplenilen her şey sınav vesilesi olur. Kendini yenilemeyen insan, kendindeki potansiyelin de farkında olmaz. Kerim kitabdaki hikmet ve mânâların her çağın ilmi derecesine göre indirildiğini görüp, okuyamaz. "Her an yeni bir iş" ve oluştaki olan Rabbın tecellisindeki zenginliğe şahid olamaz. Hiçbir şeyin tekrar etmeyeceğine inanan birey, kendindeki tekâmülün de bir yaşam boyu devam ettiğine şahid olur. Misâl ve mülk âleminde görülen sûretlerin bir illizyon olduğunu idrâk ettiğinde, hepsinin aslının dayandığı hakikatı da görmüş olur, kaldığı hakikatı arayan her ferd, aradığının her yerde ve kendinde bulunduğunu "ayetlerimizi (işaretlerimizi) dış âlemde ve iç âlemde göstereceğiz" (Fussilet 41\53) yüce ayetinin, yaşamın her kademesinde gerçekleştiğine şahid olur. Nitekim misâl âleminde, kendi kalbinin hakikatını arayan kişi, dileğinde kararlı ve samimi ise, kalbin suret-teki görünümü olan her isimle buluşur. Mânâları müşahade etme gözü olan o ismi (fuadı) bulan insan, kendi kalbini de bulmuş olur. Bu sırrın bilincinde olan insan, rüyalarda gösterilen suretlerin taşıdığı isimlerin anlamlarına odaklanırsa, rüyayı da doğru tâbir etmiş olur. Yaşamdaki rüyadan da uyan- mış olur. O zaman ister dış âlemde olsun, ister iç âlemde, isimlerde tecelli edenin hikmetine de şahid olur. Böylece bilir ki, ruhun nûrunun yanında her suret gölge hükmündedir. Gölgenin varlıktaki sırrına erenler, gölgeye varlık atfetmezler. Yokluktan gölgeyi varlığa getiren kudret sahibinin ilmene, keremine, yaratışındaki eşsiz kudretine hayran kalırlar.

Ey

Sevgili! Sırrındaki varlığı tanımayan ve kendini ifade etmekte zorlanan insan sıkıntı içindedir. Tevhid nûru ve hakikat ilmiyle darlık kalktığında feraha erişilir. Nitekim bir ressam sanatını uygulayamadığı, bir yazar kalbindeki mânâları dile getiremediği, bir mümin ibâdetini edâ edemediği zaman, kendini mânevi darlık ve huzursuzluk içinde hisseder. Uygulamanın eşliğindeki ruhani esintilerle gönül, açılım ve keşfin genişliğine erişir. İç âlem dış âlemle buluşur; bâtın zâhir olur. Mânevi açılım yaşanmadan, kimi yöntem ve çabalarla, ruhani hazza ve hakkâni ilhama kavuşulmaz. "Yaratan Rabbın ismiyle oku" mak (Alak 96\1), Rabbın okutmasıyla mânâ ve sırları kalben yaşamaktır. Hakk'ın işaret ettiği hikmetleri, dış ve iç âlemde, O'nun nûruyla, farkına vardırarak bir müşahade ve keşif içinde tanımaktır. Bireyin kendi bilgi ve görgüsünün hudutları içinde varlığı algılamaya çalışması yeterli değildir. Hakikatleri görmekte ve anlamaktaki aczini idrak etmeyen bir "insan kendini kendine yeterli gördüğü için azar." (Alak 96\6,7) Ubû- diyet-Rubûbiyet terazisindeki dengenin bozulması, kişinin fânî nefsinin beğenerek aklına güvenmesinin sonucudur. Bilmezki kuldaki kemâl, Rabbın keremiyle mukayese edilemez. Rabbın lûtfu, bağışı ve cömertliği ulûhiyetindeki yüceliğe göredir. Kulun gayret ve çabası ise kulluğundaki acz ve muhtaçlığı nisbetindedir. Rabbın ihsânı, kereminin zenginliğine, nimetlerindeki çeşitlilik yaratışındaki mükemmelliğe göredir. Cömertliği, lûfunu önemsememesi, hikmet ve inâyeti, görünen ve görünmeyen âlemlerdeki tecellisidir. İlâhi sıfatları olan güzel ahlâk nûrlarını kullarına ikramı, O'nun nimetinin ve hidâyetinin delilidir. Şu halde mânâ ve sırların içeriğini ilim nûruyla idrâk, O'nun okutmasıyla mümkündür. Bilki "Rabbın kerem sahibidir" (Alak 96\3) öyleki kaf ile kâdir, Rı ile Reşid, Mim ile Mecîddir. Yücelik sahibi Rabbın okutması, kulun dağarcığında bulunmayan bilgiyi, ilâhi hikmet nûru olan "kalemle öğretmesidir" (96\4,5); kulunu kemâle erdirip onu

reşid kılmasıdır. Ancak bu takdirde şekilden öze, zandan hakikate, halktan Hakk'a "dönüş Rabbınadır" (96\8) sırrı, hâl ile ilmedilir. Bu bilinci önleyip, "engellemeye çalışını," kulluğunu edâ ettirmeye "mâni olanı gördün- mü?" (96\9,10,11) ikazı, nefsi azdırmanı tanımağa dâvettir. Zirâ, kulluk bilincinden kibirle uzaklaşan benlik Rabbını tanımıyor demektir. Bilgiç kimliği onun zebaniliğidir. Rubûbiyeti "yalanlayan ve yüz çeviren" insan (Alak 96\13) kendi yetersizliğini göremediği gibi, onu yokluktan varlığa getiren "Allah'ın her şeyi gördüğünü bilmiyor" (96\14) demektir. Kulluktaki yüceliğin, hiçliğin idrâkında, "secde edip yaklaş"makta (96\19) olduğunu ve bunun, nefsanîyet sıfatlarından arınmaktan geçtiğini de bilmiyor demektir. Oysa Allah'ın kelâmı olan" kuranı bir dağa indirseydik, elbette sen onu Allah haşyetinden parça parça olmuş görürdün" (Haşr 59\21) yüce ayetinin çağdaş bulguların ışığında anlamlarından biri de odur ki; berki tecelli karşısında, dağın kütle yapısını meydana getiren element, partikül ve moleküllerin, atomlar olarak dağılıp, parçalandığına ve dağın dağ görünümünden çıktığına şahit olurdun. Başgözü bu sırrı idrâk etmeğe muktedir olmadığı içindir ki, "Rabbı dağa tecelli ettiğinde" (Araf 7\143) Musa (a.s.) dağın yapısının dağılıp, çözülüşüne şahid olduğu gibi, cismanî vücûdunu meydana getiren milyonlarca hücrenin beyindeki nöronların, dağılıp, havada yüzüşü karşısında haşyet hâlinde kendinden geçti. Moleküllerin, nasıl bir araya toplanmasıyla, maddî bir suret ve şeklin halk edilişindeki ilâhî kudrete şahid oldu. Rabbının tecellisindeki azameti ve yüceliği ayn'el ve hakk'el yakîn tasdik etti; "İnananların ilkiyim" dedi. (Araf 7\143) Rabbının, "Biz misâlleri tefekkür etsinler diye veriyoruz" (Haşr 59\21) sırrına hayran kaldı. Zâtından gayrı ulûhiyetinin sahibi bulunmayan "O Allah ki O'nun gayrı, ilâh yoktur. Görünmeyen ve görüneni bilen "Alîmdir" zâhirde "Rahman" ve bâtında "Rahimdir" (Haşr 59\22) Zâhirde maddî varlığı şekil ve sûretleriyle sâbit tutan ve bâtında gönüllerin sahibi olarak "Meliktir" (59\23) Mânevî ve maddî varlığı dağılıp, parçalanmaktan koruyan sıfatıyla "Selâmdır" (59\23); varlığı emniyet içinde tutarak, güven veren "Mümindir"; dilediği gibi tecelli ederek her şeye boyun eğdiren "Cebbardır" (59\23) Tecellisinde her noksanlıktan münezzeh oluşuyla "Mütekebbirdir" (59\23); görünmeyeni görünür, bilinmeyeni bilinir kılan "Hâlık ve Bâri Teâlâ, esmâ tecellisinin nûrlarıyla onlara" şekil verip, ayrıntılarıyla varlığa getiren "Musavvirdir" Esmâ ül Hüsnâ "O'nundur" (59\24) Mânâ ve madde, soyut ve somut her şey "semâlardaki ve arzdeki her şey O'nu tesbih eder" (96\24) O'nun yüceliğini dile getirerek, Rububiyetinin önünde ki ubûdetlerini ifâ ederler. Zirâ "O Aziz ve Hakîmdir". (96\24)

İlahî! Her aradığını aşkında bulan can vechinden gayrına bakmaz; her nimetin senden olduğunu bilen insan nimetlere kul olmaz. Senden kaçan ancak Sana sığınır; Sana kavuşan kendinden kurtulur. Vâhi-diyyet, vahdetin tecellisi olduğu için denilmiştir ki, vâhidîyyetin şuhûdu, vahdetin vücûdu vardır. Vâhi-diyyet sıfatta, vahdet zâtdadır. Vâhidîyyet nisbette, vahdet hüviyettir. Muhabbet gönülde, şuhûd sırdadır. Fazilet ilimde, dostluk ruhtadır. Deki hepsi, O'ndan, O'nadır. Kendini gören, kendinde tecelli edeni görmez. Nefsinden eriyen, Sevgiliden gayrını görmez. Aşkî sahiplenilen hüsrana uğrar. Aşkda eriyen vuslata erer. Hem dünyayı, ukbâyı seçmek halkın tercihi. "Deki Allah bana yeter" incisi (Zümer 39\38) deryaya dalanların seçimi. Allah'ı hatırlayan, dünya ve ahireti unuttur. Hatırlamanın zikrin anlam ve tadı bundadır.

Bir karşılık bekleyen, beklentisinin bağımlısı olur. Ancak sabreden kurtulur. Âdemoğullarından her kim Cennetten çıkmanın acısını nefsinde buluyorsa onda, nimetlerden ayrılığın buruk-

luğu vardır; onları özler. Her kim Rabbından ayrılığın haşretini kalbinde buluyorsa orda, Sevgiliye kavuşmanın heyecanı vardır; Rabbını gözler. Nimetle perdelenen, uzaklığın haşyetini tanımaz; yakınlığın nimet olduğunu bilen, vuslattan gayrına kanmaz. Her işin değerini arttıran şey, niyetin temizliğidir.

Her başlangıca can katan kelime besmeledir. Kalbin temizliği onunladır. Her dert onunla devâ bulur. Her sıkıntı onunla felah bulur. Gönül onunla diridir. Kulak onunla Rabbından duyar. Sırrın hikmeti ondandır. O'nu O'nunla tanımak besmele iledir. O'nun ismiyle başlamak, kendi kimliğinden ve isminden ölmektir. O'nun ismiyle başlamak, O'ndan gayrı her şeyden vazgeçmektir. Besmelenin hükmü O'nun adına O'nunla hareket etmektir. Besmeleyi özümseyenin nefsinden örtünmesi kulluktur. O ki kulluğunda sabittir. Sırrı takva ile Allah'ta bâkidir. Takva, Rabbin emrine uyanın ahlâkıdır. Emre uyanın örtüsü edeb iledir; "Takva örtüsü hepsinden hayırlıdır" (Araf 7\26) yüce ayeti bu fazileti bildirir. O ki örtündüğü iddiasıyla nefsin üstün görür, kendini önemseten her giyim ve kuşam, sahiplenilen her ad ve makam, nefsin kendini teşhiridir. Oysa takvanın hakikatı benlikten arınmaktır. İradeyi Hakk'a teslim etmek benliklerin takvasıdır. "Temeli takva üzerine kurulu mescid" (Tevbe 9\108), içinde Rabbından gayrını barındırmayan ârifin gönlüdür gönül mescidinde takva gülleri yetiştir. Soğanla sarımsağın talibleri bellidir. Gönül sahibi bir insanın değerini artıran şey, imânına uygun olan yaşamıdır. Yaşam boyu inandığını uygulayan kişi, çırakken usta olur. Cahilden âlim olur. Hakikatler deryasında yüzen zerre, gayba daldımı deryayla derya olur. O ki zararlı alışkanlıkları huy edinir, artık hangi kaba konulsa zehir zehir kalır. Melek yüzlü olsa da vesveseci vesveseyle beslenir. Takva sahibi nûrla beslenir; "Azığın en hayırlısı takvadır" (Bakara 2\197) öğüdü, bu hikmeti dile getirir. Bilginin noksanlığı, kişiyi daha âciz yapar; ilmin üstünlüğü, âlimi daha faziletli kılar. Sınavlar ikilik âleminde. Ferdiyetin huzuru tekliğindedir. Kişiyi kendi cevherinden ayıran her şey fitnedir. Allah aşkıyla dökülen gözyaşı, şekilde kalan ibâdetten daha değerlidir. Kimilerinin eleştirisi, kimileri için övgü olur; kimilerinin övgüsü, kimileri için zulüm olur. Çirkin söz söyleyeni küçültür, muhatabını yüceltir. Doğruluktan sapan ancak kendisi nedeniyle sapar. Eğrilikten başkasını sorumlu tutmak sorumluluktan kaçmaktır. Hayıflanmak, nefisle mücadeleden kaçmaktır. Hissiyattan arınmak, nefse hâkim olmaktır. Sözün tükendiği yerde amel sözün yerini alır.

Beklenti kişiyi edilgen yapar. Haşyet kişiyi etken kılar. Sakınan insan çalışıp, çabalar; sakınmayan benlik, yangelip yatar.

Yalan haber, kişiyi birbirine düşman eder. Hakikat ilmi, her birini diğerine dost eyler.

Mânâda kimin kıymeti yaklaşmışsa gönüldeki "ay yarılr" (54\1) Celâl ve cemâlin elindeki kalb, Rabbından aldığı ışığı yansıtan dolunay olur. Kimin sırrgözü neyi müşahade ediyorsa onun âlemden aldığı zevk de odur. Sevgilinin yüzünden gayrını görmeyenin şuhûdu likaullah olur. İrâdi yönelişle nefsinden ölenin Rabbiyle Rabbında dirilmesi," sizi önce öldürecek sonra tekrar diriltecek ve sonunda O'na döndürüleceksiniz" (Bakara 2\28) yüce ayetini sırrında yaşayanların durumunu bildirir.

Ey aziz! Resimlerde çizili sanal arslanla, dağdaki diri arslan eş değildir. Gerçek dost olan hakikat ehlini tanımak, diri arslanı bulmak misâli nâdirdir.

Ey Sevgili! Gülün kokusu, gülün varlığına delildir; gönlün kokusu, aşkın varlığına delildir. Sûret ile mânâ, Zâhirle Bâtının varlığına delildir. Sûret, mânânın örtüsü, mânâ suretin özü, hakikat, mânâyla sûretin kendisidir. Rahman'la sûretler belirir; Rahim'le mânâlar keşfedilir.

Allah ismi celâli sûretle mânâyı birler, zâtının hüviyetinde, resimle ismi siler.

Manâ ve suretleri birleyeni bilmek, enfüste tecelli edenin nûruyla, afakta beliren misâl ve işaretleri tanımaktır. Bir mânâ ve sureti misâlden kaldıranın, onun yerine daha güzelini ikâme ettiğine şâhid olmaktır. Bu görüş ve bilişte, şayet içsel varlıkla dışsal varlığı birlemezsen, bâtınla, zâhirin varlığını ayrı zannedersin; kendinle âlemide farklı bilirsin. Oysa sen ve âlem birsin! Rabbının âlemdeki ayeti, Hakk'ın tecellisisin!

Bilki her bir esmânın nûruyla Fatiha okumak, Rabbının tecellisini tanımaktır. Nefsinden arındırılmış her nefes, nefesi Rahmanîdir. O! nefesten açığa çıkan himmet Rabbani, hikmet hakkani, lütûf ilâhidir. Ne

varki Rabbının ismini dilde anmakla, kalbde yaşamak eş değildir. Bilmek, bulmak olsaydı, deryaya her dalan inci toplardı.

Görmek, olmak olsaydı, her can kendi özüne ererdi.

Şu fâni âlemde, her nefsin aldandığı bir sûret vardır. Her kalbin yöneldiği bir hakikat vardır. Arayanın varlığı, varlığı görmeye engel olur. Ancak kalbiyle bakan, eşyanın hakikatını görür. Hissiyat ağına takılan benlik, vesvese örümceğine av olur. Bilki bilincin olmadığı yerde kesâfet olmaz; gönlün olmadığı yerde letafet bulunmaz. Karanlık, aydınlıktan kaçır; dert ve sıkıntı, karanlığı aşmak içindir. Huzur ve saadet, aydınlığın getirdiğidir. Şayet kulluk nimet içinse, Rabba kim kulluk edecek!

Şayet sevgi sevilme içinse, aşk deryasında kim aşkdan ölecek!

Laf üretmekle nehirler geçilmez; şeriat sandalıyla, hakikat küreği gerek!

Endişe ve kuşkuyla dağa tırmanılmaz; ârife gözü pek yürek gerek!

Ne dünyanın ne de ukbânın nimetlerine aldanmayan "boyunduruk altına alınmayan, yer sürmeyen (el etek öpmeyen), ekin sulamayan (mal için çırpınmayan), serbest dolaşan (çıkar peşinde koşmayan), renginde hiç alaca bulunmayan (yaşantısı inancına ters düşmeyen) bir ineştir (suretdir)" (Bakara 2\71) Hayvani ruhuyla, ruhani varlığını Allah'a adanmış kişidir tevhid ehli! Nefsâni sıfatdan, ilâhi ahlâkaka mirac eden kişidir sırr ehli! Nimetden, nimet sahibine vuslattadır Hakikat ehli! "kalblerine buzağı sevgisi (nefsi tatmin) dolduranlar" (Bakara 2\93) can pazarında ölüm korkusu yaşarlar; gönülleri Allah aşkıyla dolanlar, her nefeste ölüme yoldaş olurlar.

Ey aziz! Dildeki zehir, yılanla akrebde bulunmaz! Gönüldeki hikmet balı, arı kovanında bulunmaz! Nûru görünce, karanlığı görmek ne mümkün! Sevgiliyi görünce, kendinde kalmak ne mümkün!

Nefsinle sahiplendiğin her hayr, sana senden hesap sorar. Nefsinde kabullenmediğin her kusur, sana senden koşar. Her ibâdetin bir lütuf olduğunu bilen insan Allah'a hamd eder. Her şikâyetin kahr ipliği olduğunu görmeyen, nefesine zulüm elbisesi örür. Nefsin fâni dünyasından yana ne varsa, hepsi de birer aldatmaca; geçici âlemde varlık diye bellediğin ne varsa, bilki odur mâsivâ! Nefsinin tufanına kapılan kişi, ne yaptığını, ne söylediğini bilmez. Haddini bilmeyen kul Rabbını bilmez. Hakk'a yakınlaştırdığı bilgiçliği içinde, Allah'ın kitabındaki yasakları çiğneyenlerin âleminde ne hakiki bir dalgıç bulunur, ne de hikmet incisini tanıyan; ne âşık bulunur, ne de aşkı ilâhiyi yaşayan. Nefsâni haz arayanların, faydasız bilgiyi önemseyenlerin "karşılığında kendilerini sattıkları şey ne kötüdür. Kendilerine fayda vereni de- ğilde zarar vereni öğrenirler" (Bakara 2\102) yüce ayetiyle bildirilmişlerdir. Nitekim izâfi benliklerini kuşkuyla, kibirle doldurulanlar, bağımlısı oldukları şeyleri terk edemezler. Oysa nefsi bağımlı kılan her şey "dünyada ne varsa hepsi fânidir"

(Rahman 55\26) uyarısını da kabullenmezler. Alışkanlıklarının esiri olanların, hakikatı duydukları zaman yüzlerinin karardığına şahid olursun; "yüzler vardır ki o gün asıktır" (Kıyamet 75\24) yüce ayetindeki misâlleri karşında bulursun.

Varlıktan da yokluktan da soyundumu insan, ne varlığa bürünür, ne yokluğa özenir. Zâhirle Bâtının hüviyetinde, fâniden yana bir kimlik mi kalır?

Ezelle ebed deryasında, başlangıcı ve sonu bulunmayanın zâhirdeki en Kâmil tecellisiyle, bâtındaki hamdın kadrini bilmek için, gönül kabını nurla sıvamak gerek. Sedefsiz bir kalbde, mârifetullah incisini bulmak ne mümkündür!

Ey Sevgili! Gönüller muhabbete mazhar olunca muhabbetullahı doymazlar. Ruhlar nûra mazhar olunca mârifetullahı doymazlar. Sırrlar vuslata mazhar olunca cemalullahı doymazlar. Dostluk kulun sıfatı olunca amelide dostluğa uygun olur. Kişinin sıfatı düşmanlık olursa her şey ona düşman gözüktür. İlâhi ahlâk kulun sıfatı olunca "Allah'ın rengine boyanır" (Bakara 2\138) Nefsin sıfatı kişiye hâkim olursa, "Rabbına âsi olup yolunu şaşırır" (TâHâ 20\121) Nitekim ruh itaatın nefis isyânının mahallidir. Ruh ahda vefânın, nefis isyânının mazharıdır. Nefs dünya için, gönül Allah içindir.

Şerita uyun ibadetle, hakikate uygun yaşam ilâhi izdivacın şahidleridir. İlâhi ahlâka yönelmek, kemâ- lâtın hakikatına tâlib olmaktır; "Rabbımız bize yüce katından hususi birrahmet bağışla ve bize yönelişimizde başarı hazırla" (Kehf 18\10) duası, uzlete ve Hakk'la halvete çekilenlerin muradıdır. Talebe uygun edeb içindeki yaşam katıksız kulluktur. Aczini ve haddini bilen insan edebi koruduğu müddetçe Hakk'ın tecellisindeki letâfeti müşahadeden mahrum kalmaz. Bilki edeb olmadan basiret açılmaz. Basiret olmadan hikmet tanınmaz kudret olmadan nimet belirmez. Hakk nûruyla Hakk'ı görenlerin tevhidi, yorum yapmadan hamd ile hayatı yaşamak, nefse varlık vehmetmeden, Allah ile Allah için varolmaktır.

Ey aziz! Hikmetler âlemindeki bir ayetin mânâ ve maksadının kulun sırrında açığa çıkması, inâyet nû- ruyla Hakk'ın kuluna hidâyet edip, onu hikmetle nimetlendirmesidir. "Allah Âdemi, Nuh'u, İbrahim ailesini ve İmran'ın ailesini seçip âlemlere üstün kıldı" (Âl-i İmrân 3\33) yüce ayeti, inâyet ve hikmetin Hakk'ın ezeldeki takdiriyle gerçekleştiğini vurgular. Hakk'ın okutmasıyla Rabbının ayetini okuyan ferdin kalbinde yerleşen nûr, kulun gönlündeki güllerin hakikatıdır; "İbrahim'in makamından kendinize bir namaz yeri edinin" (Bakara 2\145) yüce ayeti; Rabbın ihsân ve ikrâmına mazhar olmak üzere, ahda sâ- dık kulları dostluğa davet eder. Her nefeste Allah'ın huzurunda bulunduğu bilinci, dostluğun temelidir. Nasıl ki her ferd seçtikleriyle kendi değerini buluyorsa, Rabbını seçen kul da O'na olan ah- dına karşı vefâlı olur. O halde ey Sevgili! O'nun yasakladıklarından kaçınarak ve emrettiklerini yerine getirmek suretiyle, sen de Rabbını seç ki, seçiminin dahi Rabbının seçimiyle gerçekleştiğine şahid olursun. "kendileri için bizden hüsnâ takdir edilmiş olanlar" (Enbiyâ 21\101) ayeti kerimesi, ezeldeki ilâhi takdiratla Hakk'ı seçenlerin akıbetini bildirir. Seçkinlerin, "dini Allah'a has kılmaları" (Zümer 39\11, Mümin 40\14) tevhidi yaşayanların ibâdet âdabıdır. Hakk'ın varlığıyla varolmak ise İlâhi lütufla gizli şirkten kurtulmaktır. Beşeri tıynet-i itibariyle nefis çok renklidir. Melâmet ise renksizliği gerektirir; kimliği değil! Aşk ilâhi, benlikten ölmeyi seçtirir, olmayı değil! Mânevi dönüşüm süresinde Hakk'ın kulunu idrakdan uzaklaştırmasındaki hikmet, nefsin dünyaya olan tutkusunu göstermek içindir. Kulunun daha samimi ve arınmış bir aşk içinde zâtına dönüşü için hazırlamış olduğu gazabın içindeki rahmetidir. Öyleki, Allah'a duyulan sevgiden gayri hiçbir sevginin, ilâhi muhabbetin yerini dol-

duramayacağını kuluna yaşatmasıdır. Tıpkı cennetten dünyaya, mânâdan maddeye indirilen Âdem'in ruh hâli gibi. Hakk'a yakınlık ve uzaklık duygusu, kişinin kendi mânevi hâline göre algıladığı bir durumdur. Kuluna şah damarından (nefsinden) daha yakın olan Rahman'ın rahmetinin eksilmesi söz konusu değildir. Noksanlığı tadan, kulun kendi benliğidir. Kaldığı uzaklık nedir? Hakk'a hasretten gayrı! Aşk nedir? Nûruna müştak olmakdan gayrı! Vuslat nedir? Nefsin fenâsında Hakk'ın zuhurundan gayrı!

Ey Sevgili! Her kim gönül kadehinden kurbet şarabından tatmışsa, Rabbini zikirden geri durmaz. Her kim sırrında tecelli nûruna mazhar olmuşsa Sevgiliden gayrını görmez. Bilirki Hakk Teâlâ kimi dâvet etmişse, O'nun dâvetini geri çevirebilecek kimse yoktur. Her kimide çağırmamışsa, O'na O'nsuz vuslat edebilecek hiç kimse yoktur.

İnsanın evrende ''şerfli kılınması'' (İsrâ 17\76) aklın üstünlüğü iledir. Aklın üstünlüğü ilim ve amel iledir. Hakikat ilminin fazileti ise keremindendir. Rabbının sıfatlarına mazhar olan insanın sırr aynasından Esmâ ül Hüsnâ görünür; yeterki sırrı görecek göz. Hakk'ı sığdıracak gönül, canını Cananın satın aldığı kul bulunsun.

Ey Sevgili! Mecâzi aşk sevenle sevilen arasındadır. Aşkın hakikatında seven, sevilen bir'se, aradaki kimdir? Sevgiliye kavuşamayan âşık için hasret zulüm olur. Zulmün bitişi, âşğın ma'sukda erimesiyle mümkün olur. Kalıcı mutluluk, kalbin Rabbini görmesidir. Aldatıcı mutluluk ise nefsin aşkın suretiyle avunmasıdır. Nitekim hissiyat nefsin hayatıdır; hakikat ise kalbin hayatı. Hakiki zikir, aşk içinde kulun kendini unutmasıdır; ''unutkanlığında kasıt bulmadık'' (TaHa 20\115) yüce ayeti, unutkanlığın içinde kasıt yoksa iradenin de bulunmadığını bildirir. Zira kasıt irâdidir. Kendini unutanın iradesi ilâhi aşk içinde erimişse, ikilik algısı kaybolur; cüzi irâde, külli irâde içinde kaybolmuşsa, mâsivâ da kaybolur. Özetle, Hakk'ı gören kendini görmez olur. Lâyık olmayana verilen her şey onda sırttır; lâyığında ise görünmez olur. Zirâ, Âdemoğlu seçilmiş olsa da, bilirki kulluğun hakkını lâyıkiyle yerine getiremez; ihsân olmadan nimete eremez. Bilki râzı olmadığı bir hâl içinde nefsi dizginlemek sabırdır. Hâlınden râzı olan ise sabırdan rızaya yükselmiştir.

Yasaklardan uzaklaşmak sabırla, emre uymak ise rızâ iledir. Derlerseki; ''emirlere uyarak mı yasaklardan uzaklaşabiliriz? Yoksa yasaklardan uzaklaşmak mı emirlere uyabiliriz?'' Deki; emirlere uymakla beraber, yasaklardan uzaklaşmıyorsan kendine ve Rabbına karşı ikiyüzlü duruma düşersin. Yasaklardan uzaklaşmana rağmen emirlere uymuyorsan, kendini beğenen kibirlilerden olursun. ''kötülüğü en güzel hâlde defet'' (Müminün 23\96) yüce ayetinde, kötülük önce zikredilip, güzellik ardından bildirildiğine göre, önce yasaklardan kaçın ki Rabbına karşı münafık olmayasın; ''onlarki boş ve yararsız şeylerden yüz çevirirler'' (Müminün 23\3) ayetindeki hikmetinde ruhuna uygun davranmış olursun yasaklardan kaçınmak emre itaattir. İbâdet ise, itaat edene ihsân olunan güzellik ve ilâhi lütuftur. Önce abdest, yâni nefse muhalefet, sonra ruhani huşû içindeki namaz benliğın ikilik ve nefsâniyet âleminden kurtuluş yoludur. Nitekim abdestli olmayan kimse şeriat namazına duramaz. Nefsinden arınmayan ise hakikat namazında daim olamaz. Hakikat ilmi, kalbi ve ameliyle hakikatı arayanın nasibidir. Akıyla bildiğini iddia edenin değil! Mânâ ve hakikat ehli, Allah'ın rahmetinin gölgesine sığınmıştır. Dünya ve iddia ehli, Bilgiç nefsinin kibir ateşine yaslanmıştır. Ulvi mânâ ve hakikatleri inkâr edenler, ''sizde kendileri gibi inkâr etmenizi ve onlara eşit olmanızı isterler'' (Nisa 4\89) O ki nefsin karanlığında kalmıştır, kalbin yolunu bulamaz. ''Allah'ın saptırdığı kimse için katiyen yol bulamazsın'' (Nisa 4\88) ayeti kerimesi, bu yalın gerçeği bildir-

miştir.

Misâller âleminde suret suretle, mânâ mânâyla birlikteliği diler. Sufli ile ulviyi, suretle mânâyı, nârla nûru bir arada tutan Rabbının kudsiyetinin azametindeki kudreti idrâk, ne mümkün! Tevhid ehli bilirki, mânâ ve maddenin birlikteliği ancak ilâhi takdiret ile mümkün kılınmıştır. "İnsanın zayıf yaratılmış" olması (Nisa 4\28) nefsin, maddi hazlara olan düşkünlüğündendir. Mânâya yönelen ise Hakk'a yönelmiştir. Madde geçici, mânâ kalıcıdır; "Allah daha hayırlı ve kalıcıdır" (TaHa 20\73) yüce ayeti, be- kânın Allah katında olduğunu bildirir. "Allah'tan lütfunu isteyin" (Nisâ 4\32) ayeti kerimesi, maddi âlem yerine mâneviyatı dilemenin, Hakk'ın zâtına seçtiği kulları için gerçekleşeceğini beyan eder. Hakk'ın nûruna mazhar olan kalb, ruhundaki esmânın sırrına şâhid olur. Dostun nûruyla Dosta kavuşmak kalıcı huzurdur.

Ey aziz! Allah'tan gafil bir kimsenin nimete şükreder görünmesi nefsin hilesidir. Zira Allah'ın yasakladığı bir şeyin nimet diye tanınması mümkün değildir. Nimet odurki, Allah'a vuslata vesile olur. Nimet gibi gözükenin hakikatı, şeytanlaşmış nefsin kendini azdirmasından başka bir şey değildir. Birbirlerini suçlayarak, kinlerine mağlub olanların dedikodusuna iştirak etmek, onların işlerine aracılık etmek gibidir; "kim kötü bir işe aracılık ederse onunda ondan bir payı olur" (Nisa 4\85) Gıybet, gelişip büyüyen bir yılan gibidir. Söyleyeni de, dinleyeniyi de yutuverir. Oysa güzelin yanında güzellik vardır. "O'na ancak güzel sözler ulaşır" (Fâtır 35\10) yüce ayeti takva ehlini bildirir. Farklılık kalktımı her şey aslına kavuşur; Rabbina teslim oldumu diken güle dönüşür.

Ey Sevgili! Gönül odurki Allah iledir. Nefs odurki kendi kendiyledir. Her güzel güzelliğini Hakk'tan alır. Her mânânın rızkı ayrı gelir. Nefsin nasibi dünyadan, gönlün nasibi mânâdandır. Cenab-ı Hakk sufli sıfatlardan arındırarak, ulvi sıfatlarla donatmak üzere, kulunu hissiyatla sınar. Hislerine hâkim oluncaya kadar onu nefsiyle yüzleştirir. Nitekim, kişinin kendi nefsinin karanlığından daha karanlık başka bir şey yoktur. Kâmil insanın ruh güneşinden daha aydınlık başka bir şey yoktur, Zirâ, ruhaniyet, güneşi Rabbının nûruyla kaim ve O'nun bir lütfu olduğu içindir ki hiç batmaz. Bilki nefsin kendine eziyeti zahmet iledir. Dikenin güle dönüşümü rahmet iledir. Gönül kulağı duymaya hazır olunca, baş kulağı da duyması gerekeni duyar. Mânâya kulak verenler "ancak idrâk ile dinleyenler dâvete uyarlar" (En'am 6\36) Cisimden yana diri, mânâdan yana "ölülere gelince Allah onları (nefislerinden öldürdükten sonra) diriltir (hakikate erdirir), sonra O'na döndürülürler" (En'am 6\36) yüce ayeti, bu hikmeti bildirir. Sırta erenler için, "bugün size dininizi ikmal ettim" (Maide 5\3) ayeti kerimesindeki "Bugün" sözü, idrâke erenler için farkındalık anını bildirir. "Dinin ikmal edilmesi" ise, ilâhi tecellinin farkına varan benliğin, bütünüyle Rabbına teslimiyetidir. Teslimiyetin hakikatı olan 'din' sözü tecelliye ifade eder. "Üzerinize olan nimeti tamamladım" ifadesi, sizi tecelli nimetini müşahadeye muvafık kıldım anlamındadır. Öyleki, Rabbın izzet ve celâline, muhabbet ve cemâline şâhidlik etmek, erişilebilecek yüce bir nimettir. Bu nimet ancak, dünya ve ahiretini birleyen mânen kıymeti kopmuş olan ferdlerin nasibidir. Ne varki kulluğundaki acz ile, yokluğunun sırrına ermeyen benlik, Rabbının zuhurunda ki azameti göremez. Bu sırta vakıf olmak üzere "Rabbın katındaki ecel" (En'am 6\2) kul için belirlenmiş vakittir. "Dünya hayatını isteyen" (Necm 53\30) yakîn'den yana nasibi kesiktir. Vakdi gelen için tevhid nûrunun özde yerleşmesi yakîndir.

Ey aziz! Esmânın ismini bilmekle, esmâ nûruna ermek bir değildir. Sırr ve nûr kapılarının

anahtarları ''gaybın anahtarları, Allah'ın yanındadır'' (En'am 6\58) Esmâ ve sıfat nûrlarının kuldaki yansıması, Rabbin kudretine delildir. Gölgenin hükmü güneşe çekilmektir. Tecelli sırlarını ''dinlerini oyun ve eğlence hâline getiren ve (beşeri haz ve lezzetlerle) dünya hayatının aldattığı kimseleri (kendi hâllerine) bırak'' (En'am 6\70) ayetince bildirilmiştir ki her can kendi seçiminin karşılığını bulacaktır. Bilki Hakk'ı inkâr etmekle, Hakk'ı tanımamak aynı şey değildir. O'nu tanımayan bilgi noksanını telâfi edip, nefsini ıslah ederse bilsinki Allah çok bağışlayan ve esirgeyendir.'' (En'am 6\54)

Ey Sevgili! Mâdem ki O, kulunun zannına göre tecelli etmektedir, o halde zannını temiz tut, Rabbin tenzih etmiş olursun! Kalbini mesken tut; Rahman'ın tecellisine şahid olursun. Sırrın mahfuz tut; Melik'in nûrunda gaip olursun.

Bilki kimin kusuru fazlaysa o, affa daha layıktır.

Kimin bilgisi fazlaysa, onun sınavı daha ağırdır.

Gönlün hoşnudluğu hoşgörüden gelir. Şefkatı küçük olanın azabı büyük olur. Rahmeti büyük olanın gazabı küçük olur.

Kalbine ektiğin tohumu dikkat et; sevginin karşılığı sevgi, kahrın karşılığı kahr olur.

Halkın görmek istediği halka, Hakk'ın görmek istediğini Hakk'a göster. Her kim işini Hakk'a havale ederse, işin yükünden kurtulmuş olur. Her kim varlığını ve Hakk'ın gayrını Hakk'a teslim ederse, nefsin varlık vehmetmekten kurtulmuş olur. Her kim kalbini ve himmetini Zât-ı Hakk'a yöneltirse, ruhani doygunluğun himmetini bulmuş olur. ''O gün ancak kalb-i selim fayda verir.'' (Şuara 26\89) Bilki her idrâk, bir idrâksizliğin neticesi, her idrâksizlik bir idrâkin dâvetçisidir.

Kendini kendinden kurtarmayan insan ölü hükmündedir. Ölümün ölüye iletebileceği her şey kendisi gibidir. Bir aşk ki ölüleri diriltir, o ölümsüz Dirinin muhabbetidir.

Ey Sevgili! Mânâ şekle büründümü puta dönüşür. İbâdet öze erdimi aşka dönüşür. Muhammed'deki (s.a.v.) mim ilâhi muhabbet değil midir? Sâdıkdaki sâd, ahde vefânın işareti değil midir? Dile gelen mânâ sır olmaktan çıkar. Gönle inen sır dile tâbi olmaktan çıkar. En güzel amel, Allah'ı nefsin tercih etmektir; ''yapmakta oldukları güzel işler sebebiyle Allah onların dostudur.'' (En'am 6\127) yüce ayeti, bu hikmeti dile getirir. Kendini gördüğün her işte hakiki faili görmezsin. Rabbin nefsin tercih ettiğin hiç bir işte kendini göremezsin. Her kim nefsin eziyet ederse Rabbin tecellisine âmâ kalır. Her kim öze dönerse Hakk'ın gayrına âmâ kalır. Niyet asıl, amel neticedir. Niyet cem, amel farkdır. Nefsin için teleb ettiğin her şey ikilik âleminde; ''Orada yaşayacaksınız, orada öleceksiniz ve oradan çıkarılacaksınız'' (Arâf 7\25) yüce hitabı, âlemi Fark'ta yaşayanları bildirir. ''Yine O'na döndürüleceksiniz'' (Araf 7\29) Hikmeti, farktan cem'e geçişin sırrını bildirir. İkilik âlemi, ikiliği yaşayan halktan öğrenilir. Tevhid ilmi tevhidin sahibi Hakk'dan öğrenilir. Şariat ilmini yerine getirmeyen kimseye hakikat ilmi kapalıdır. Câhil kişi söyleyi ile kendini ele verir. Kâmil kişi sırrıyla gözlerden ve gönüllerden gizlidir, ''gözler Onu göremez O gözleri görür''. (En'am 6\103) Ayrım yapan farklılıkları görür. Ayrım yapmayan her birinde diğerini görür.

Sahip olduğuna inandığın her şey sana Allah kaşısındaki tevekkülünü sorgulattır. Mülkün sahibini tanıyanın tevekkülü onun yaşantısında gizlidir. Geçmişini geleceğe taşımayan insan, endişeden kurtulur. Yarının hesabına dalan, an'ın güzelliğini tadılmaktan mahrum kalır.

Bir insanı değerli kılan ondaki ilim ve ahlâktır. Ameli olmayanın ilmi de, ahlâkı da riyâdır. Kalbinde bulmadığın bir cevabı dilinde de hazır etme! Temiz söz, temiz gıda gibidir. Kirli

söz kalbi fesada uğratar. Güzel söz söyleyemeyenin sükûtu, asgari güzelliştir. Câhiller çekişir. Alimler sükûtu tercih eder. Kendisi değerli olan, herkeze kendilerindeki değeri gösterir. Kendini değersiz bulan, herkezi kendisi gibi bilir. Gönül evi temiz olanın, yaşadığı ev de temiz olur. Hâli dağınık olanın barınağında dağınık olur. Her güzelliğin aslı edebittir. Edebi olmayanın kulluğu kâmil olmaz. Aşkı olmayanın yakınlığı olmaz. Kudreti olmayanın zararı olmaz.

Ey aziz! Gayret seni terk etmedikçe sen gayreti terk etme! Her şeyi lütûf bilmedikçe lütûf bekleme! Yardımı dile getirmek, yardım edilene eziyet olur. Hakk'ı dile getirmek nusret sahibine zikir olur. Kişi neyle aldanmışsa boynunda taşıdığı kement de odur. Hangi musubetle yola gelmişse, nefsinde bulduğu nimet de odur.

Bir mânâ ve hâle "sıdk içinde girip, sıdk içinde çıkmak" (İsra 17\80), izzet ile girip, zillet içinde çıkmamak demektir. Buna ancak kalbinde Allah'ın gayrına yer vermeyenler erer. Zirâ "Allah'ın gayrı her şeyin bâtil" olduğu vecizesi bilenlerin mâlumudur.

Herkezin dileği, ona nefsinin hâlini gösterir. Herbirinin kalbi, onda tecelli edenin kadrini gösterir. Has kullarının gönlünde kendi tecelli sırlarına şâhid olan Zât-ı Hakk'ın kendisidir. İbâdet, keyif hâline dönüşürse, ibâdet olmaktan çıkar, nefsâniyet olur. Halkla sohbetin Hakk'la sohbet olduğunu bilen halveti daimidir. Dostu gören göz için uzaklık kalmaz. Dosta eren için yakınlık uzaklık kalmaz. Hakk'ın seni buluşturduğu kimse, nefsinle aradığın kimseden daha hayırlıdır. Yükün ağırlığını hisseden, teslimiyetin hafifliğine eremeyendir. Gaflet ve kibir, benliklerini diğerlerine üstün görenlerin tuzağıdır. Allah'a nasıl bir misâl olduğunu düşün; "kendi kendini sorgulayacak olarak nefsin (sana) yeter" (Kıyamet 75\14) Bireydeki şefkat ve muhabbet arttıkça, hiddet ve vesvese azalır. Hikmet ve fazilet arttıkça, gaflet ve çelişki azalır. Hakk'ın dâvetini duymayan kulak nefsinin talebiyle meşgul olur."O, sabahı (idrâk vakdini) aydınlatır." (En'am 6\96) Hakk'ın gayrıyla nefisler yorgun düştüğü içindir ki "geceyi dinlenme zamanı kılandır" Her rehberin yol gösterişi ondaki kabiliyet ve ilme göredir. Aklın ve gönlün rehberliğiyle, umudun ve korkunun rehberlikleri, halk edilişlerindeki sır ve kulların ihtiyacına göredir. Asıl olan onları vesile kılan Rabbın hidâyet ve inâyetidir. Zirâ O'nun velâyetindeki hikmeti, ilâhi muhabbetine, azametindeki rahmetine, vaadindeki vefâya, ikramındaki cömertliğine, nimetlerindeki mârifete göredir.

Ey Sevgili! Gülün sahibini gören gülle ilgilenmez.

Gönlün hakikatını bilen gönülle ilgilenmez.

Sözün özüne eren satırla ilgilenmez

Siretin sırrına eren suretle ilgilenmez.

Ölüye diri demem; aşkıdan öldürdüğünü kendinden diriltmedikçe!

Fâniye bâki demem; O'ndan O'na O'nunla dönülmedikçe!

Mânâ kovanına girmek için, kalbden sırta yol gerek!

Hikmet balını tadmak için, Nefsinden nefese aşk gerek!

Tecelli deryasında tecelliye son yok. Hikmet sofrasında hikmete doyan yok. Gönül yaprağında Sevgilin izi gizli. Cennet yaprağında Âdemin varlık günahı çizili. Kendinden başka bir şâhidin bulunmadığı gayb bahçesinde, gaybın şâhidi kim? Âsumanın esmâ bahçesinde zâtının şâhidi kim? "Şâhid olarak Allah yeter" (İsra 17\ 96) ayetince bildirilen tanık, kulun sırrında tecelli eden değildir? Onun bütün fiillerinin şâhidi, tecelli sahibinin zâtı değildir? Hayatın Hakk'a ait olduğunu idrâk, Hakk'la hayat bulmaktır. Kendini görmekten ölmek,

hayat sahibini görmektir. Bilki, ibâdetsiz ibâdet ne demek ise, varlıksız varlık, olmak da odur. Hatıralar, duyguların resmedilmesidir. Gönül 'ravha'(huzura) erdimi, 'reyhan' (Rabbani esintiler) nefsi kemâle erdirir. (56\88) Sırrın sırrı sırrı kuşattımı, ne duygu kalır, ne resim. Varmışcasına görünüp de, serâb misâli hayallerin eridiği zuhurda, yokluğa varlık denebilir-mi? Yoku varlıkta bulmak ne mümkün!

Âlemdede varlıktan gayrını görmek ne mümkün!

Halk âleminde beşeri görüntüsü korunan velâkin, varlıksız var olanın ne bir irâdesi ne de talebi bulunur; Allah'a ait olanın kendine ait kimliği kalır mı? Senden senlik gittimi, sende benlik kalır mı? O'nunla kaim olan Rabbin muradıdır ancak! O ilâhi muraddır, kulu kendi cevherine taşıyacak olan!

Bilmez misinki, kişinin inancına uygun bir mânânın suretini görmesi, zannındaki bir hayalin şekil ve kalıba bürünmesinden başka bir şey değildir. Hayalin görüntüsü, kullun zannında vehmettiğinin resminden gayrı değildir. İnancın letâfetine veya kesâfetine göre mânâ hayale bürünür. Görünen suret, o şey hakkındaki bilgiye göredir. Mârifet ise, onun hakikatını bilerek tanımaktır. Sûret ve renkler âleminde izâfi benliklerine rol arayanlar, kendi gölge ve fantezilerinden başka bir şey bulamazlar. Şu da varki, mânâyı müşahade eden her şâhid, ancak kendi sırrındakinin şâhididir. Vehim zann ile, vesvese nefs ile. İmân kalb ile yakîn sırr ile. Edeb ahlâk ile, irfân feyz ile, ubûdet takva ile. Lâtif bir sıfatın kulda görünmesi onun için takdir edilmiş olan takva giysisidir. Hakikat ve sadâkat ehli için ilâhi takdirat, "onların takva sözünü tutmalarını sağlamıştı" (Fetih 48\26) ayetiyle bildirilmiştir ki, dini kendi nefislerine has kılmayıp, Allah'a tahsis edenler, Allah'ın kendilerini inâyet nûruyla hidayet ettiği kullarıdır. Onları kuddusiyet nûruyla yıkayarak, zâtının gayrından arındırarak takva ile kaim kıldığı canlarının ruhlarını hakikat ilmiyle sular. Kaygı ve vesvesenin hâkim olduğu nefsin karanlığından kurtararak, yakîn ve huzurun hüküm sürdüğü gönül aydınlığına çıkarır. Esmâ ve sıfat tecellisi âlemi kesrette belirgin olur; "Allah katındaki ise daha kalıcıdır" (Kasas 28\60) Şöyle ki, sıfat tecellisini yaşayanın bir sıfatdan diğerine inti- kâli hâlinde, bir önceki sıfatın hükmü ondan kaldırılır. Allah ismi celâli ise bütün sıfatları zâtında topladığı içindir ki Allah indindeki kalıcıdır. Muradı ilâhiyle bâki kalan, zâtî tecelliye mazhar olandır. Vahdet sırrının mazharı odur. Sırma mazhar olanın O'nun gayrına rağbet etmesi mümkün değildir. Kalbin nasibi ilâhi cemâlden yana, nefsin nasibi ise celâlden yanadır. Lûtfâ mazhar olan ile zulme mazhar olan bir değildir. Hem vahdeti hemde kesreti kendinde birleyen, insânî cevher değildir? Nitekim mânâdan yana gönlün duyduğu öğütte ne kadar hakikat payı varsa nefsin tepkisi de o şiddettedir. Teferruata bakan kesrette kalır. Özüne dalan vahdeti bulur. Gönlü mânâdan yana uzaklaştıran mâsivâdır. Ârifi zâtdan perdeleyen isimle sıfattır. Fakrın kemâli aczedir.

Ey Sevgili! Gerçek aşkı yudumlayan gönlüden daha vurgun ne vardır; Hakk'ı söyleyen dilden daha tutkun ne vardır. Gönül, tadmadan bilmez. Nefs, ölmeden ermez. Ruh, aslına dönmeyen bilinmez. Soyut ve somut âlemlerde, "semâlarda ve arzda ne varsa, Allah'ın ilminde olduğunu görmez misin? Üçünün saklı fısıldaşmalarında dördüncüsü O'dur." (Mücâdele 58\7); bilmez misinki, kalb nefs ve ruhun kendi âlemlerindeki gizli iletişimlerinde sırda tecelli eden O'dur. Kalb mâsivâdan, nefis benlik iddiasından arınıp, ruh da emrin mazharı olarak sâfiyetini koruduğunda, "üçün dördüncüsü O'dur" (58\7)

Kalb, aşkı aramaktan vazgeçince aşkın hakikatına erer.

Nefs, kendini görmekten vazgeçince müşâhadeye erer.

Ruh, izzeti zilletinde bulunduğunda fakra erer.

Kalb, Neden ve niçinlerle ilgilenmekten caydığında.

Nefs, Tafsilatla uğraşmayı bırakıp sonuca baktığında.

Ruh, Hakk'ında ki hükümden razı olduğunda, ''üçün dördüncüsü mutlak O'dur'' (58\7)

Kalb Rabbından gayrı bir maksadı kalmadığında,

Nefs, kendisi için bir varlık aramadığında,

Ruh, Hakk'ın gayrını âlemde bulamadığında, ''Mutlaka O, onlarla beraberdir'' (58\7)

Kalb, Basiret gözü kaymadığında

Nefs, Celâl ile cemâli eşit gördüğünde

Ruh, Likâullah onda kalıcı olduğunda, kendine kendinde ''Şâhid olarak Allah yeter'' (İsrâ 17\96)

Esmâ, sıfat ve fiilin hakikatı zâtî tecellidir. Zirâ ''üçün dördüncüsü O'dur'' (58\7) O'nun tekliği ise sayı ile değil, varlığın tevhidiyledir. Şu halde ''beşincinin altıncısı O'dur'' (58\7)

Zirâ O'nun gayrı, gerçek bir mevcûd yoktur. Her misâl O'ndandır. Her işâret O'nadır.

Velâkin hangi renk, renksizliğin hakikatına sahip çıkabilir? Hangi kayıt, her kayıttan mü-nezzeh olanı sınırlandırabilir? Kalb ameline bakmadığında, nefsin ilminden arındığında, ruh, isim ve sıfata kanmadığında ''Şâhid olarak Allah yeter'' (İsrâ 17\96) Aklın hükmü sona erdiğinde, gülistan gülizârdan dile geldiğinde, nefsin cüzi irâdesi dize geldiğinde, tecelli nûru kendini kendinden seyirdedir. Zira her şeyin aslı O'dur.

Ey aziz! Aşksız ilim kendi aleyhine delil olur. Hidâyet nûru fakirin hayretini mucib olur. Her çokluk, Tek'in birliğine misâl olur. Her zıtlık, varlığın tevhidinde delil olur.

Her şerr, bir hayrın zuhuru vesile olur. Her özveri nefsin sıdkına zemin olur. Her yıldız, karanlığın delinmesine karine olur. Her noksan, kemâlin zuhuru vesile olur.

Hayr da, şerr de kişinin nefsinde belirir. ''İyilik ve takva konuşulduğunda'' (Mücâdele 58\9) metânet nûru yükselir; kötülük ve kusurlar konuşulduğunda şeytaniyet beslenir.

O ki muhabbeti destur edinir, her candan mihribâna yükselir. Fâsıkla oturan Fâsık kalkar. Sâdıkla oturanın sıdkı artar. Cahilin sesi ruhu bezdirir. Hakikat ilmi ölüyü diriltir.

Gönül neye ilgi duyuyorsa onunla, ya alçalır, ya da yükselir. Hayattır diye dünyaya sarılan, mânâdan yana mahrum kalır. Hayy ile hayat bulan, Kayyum ile kaim olur.

Senin Hakk ile zâhir olmanla, Hakk'ın sende Zâhir olması, ''kabe kavseyn'' ile ''ev ednâ'' (Necm 53\9) arasındaki fark gibidir.

Hakk kuluna göz olunca, Hakk'ın gayrı âlemden silinir.

Nefsin gözüyle bakan kendi hâlindeki körlüğü görür.

Hakk'ın nûruyla bakan, Hakk'ın her işteki hikmetini görür.

Her biri niyetinde ne varsa, onda kendi kalbini görür.

Kişi neyi dâvet etmişse nefsine, onu bulur hayatın içinde.

Rabbından razı olan şükre mazhar olur. Şikâyet eden nefsindeki azabın kaynağı olur. Bir canki selsebili özünden tadar, âşık gönüllere ab-ı aşk olur. Bir marifetki nefsi öldürür, bütün canlara ab-ı hayat olur.

Bir katresi bin ömre bedeldir hikmeti ilâhının

Gönül mahzenlerinde dinlendirilir mârifetullah iksirinin,

Her nefesi hakkı zikirdir hakikat ehlinin

Her amele hamd ile övgüdür tevhid ehlinin,
Her birinden aşk ile dile getir inciyle mercan

Her candan hakk ile okutur Furkanı Rahman.

Ey Sevgili! Her kelimenin titreşimi, her titreşimin bir sırrı vardır. Ruhani himmet, sırrını ondaki nûrdan alır. Zirâ nûruyla tecelli eden her ismin mânevi kudreti vardır. Gönül hangi isme yönelirse, o nûra kendine dâvet etmiş olur. Vehmindeki varlığa tevbe eden, Allah'ın Tevvab ismine mazhar olur. Genişlikte Rabbına yönelenin darlığında, Rabbı ona yönelir. Zorluğu tadmayan ferahlığın kıymetini bilmez. Sıkıntısız nimeti bilen, huzurun kıymetini bilmez. Her anını Sevgiliye tahsis edenin ömrü isrâf edilmemiş, her esmânın sırrı onda toplanmış olur. Hakk'ı tanımak, Hakk'ın nûruyladır. Kim kimi hakikatı itibariyle tanırsa, onda zâhir olan Hakk'ın tecellisini tanımış olur. Kimin muradı ezeldaki murada uygun gelirse, duası kabul edilmiş olur. Vakde uymanın gereği vakdin faziletindendir. Her ibâdetin hikmeti, her vakdin şâhidi vardır. Her ayet, Hakk'ın rahmetinin şâhididir. Bilki güzel söz, güzel amel demektir. Güzel amel, Allah'ı hamd ile övmek demektir. Her Salih amel, sahibini cennete taşır. Uygulanmayan her söz, boş bir iddia olarak kişinin karşısına çıkarılır. Yalnızca vakde bağlı ibâdetlerde değil fakat, yaşamın her anında Rabbıyla dolu olanlar "namazlarında daimidirler" (Mearic 70\23) Onların kalblerin- deki huzur, tevhid nûrudur. Kalblere şevk ve şen getiren ruhani esinti, ilham nûruyla birlikte gelir. O ki, gönlüyle duyup, gönlüyle konuşur o, keşif ve müşahade, gönül ve ilham ehlidir. O ki, gözüyle okuyup, diliyle konuşur o, zann ve evham ehlidir; "Nefsinin ona neler fısıldadığını biliriz" (Kaf 50\16) yüce ayeti vesvesenin nefis üzerindeki etkisini bildirir. Nasıl ki bir gram altının değeri bin gram taşın kıymetinden fazlaysa, her şeyin gerçek ağırlığı da sırrında taşıdığı mânevi değerlerden anlaşılır. Gönüller de öyle! Her amel sahibinin ihlâsına göre, her nefis onda zâhir olan ahlâka göre tartılır. Yaşamı Rabbı için olanın değeri, Rabbın katındadır. Gönülde beliren mânâ, tecelli sahibini görmenin neş'esi gibiyse, hangi söz onu dile getirebilir? Gönüldeki huzur, tecelli sahibinin ihsânı ise hangi rahatlık daha güven verici olabilir?

Nimeti değil ve lâkin nimet sahibine yönelenin maksadı, kalbindeki safiyete göre değildir? Kendi isteklerinin yükünden kurtulmuş birey, hürriyetin hakikatına kavuşmuş kişidir. Kime karşı olursa olsun, kalbinde kin ve öfke besleyen insan, nefsin kibrinden erimiş değildir. O ki Hakk'ın Selâm sıfatına mazhar olmuştur, her sıkıntı ve sapkınlıktan korunmuştur.

Ey aziz! Hiçbir işin kendi kontrolünde olmadığını gören insan Hakk'ı tanımış olur; "Bilmezlerki onlara gelen sıkıntı (başkalarına bağladıkları) uğursuzluk da Allah katındandır fakat çoğu idrâk edemez" (A'raf 7\131); her nimet ve musibet, Hakk'ın tasarrufudur bilmyen göremez. Ölmeden önce nefsâniyet- lerinden öldüklerinden, Hakk'ın Zâhir olduğu kullar, "yarattıklarımızdan öyleleri vardırki, daima hakka rehberlik ederler ve Hakk olarak hakkı yerine getirirler" (A'raf 7\181) yüce ayetiyle tahakkuk etmişlerdir. Onlarki, nefisleri mâsi- vadan yana ölüdür, "Allah yolunda öldürülenlere ölümler demeyin, onlar (Allah katında) diridirler, siz idrâk edemezsiniz" (Bakara 2\154) yüce ayetinin sırrına mazhar olmuşlardır. Ölmeden önce ölmek, ölümü sevip yaşamı terk etmek değildir! Onlar dünya zevklerinden ve Hakk'ın zâtının dışında her şeyden yüzçevirdiklerinden, sanki hayattan zevk almasını bilmeyen, yaşama küskün ölü benlikler gibi görünürler. Basiretleri mânen kör olan madde bağımlıları, onların hakikat üzere diri olduklarını görmezler; kalbleri ölü, nefisleri canlı olanların, nefisleri ölü, kalbleri diri olanları tanımları beklenemez. Oysa fâni âlemle avunanlar "ecel-

lerinin yaklaşmış olabileceğine hiç bakmazlar’’ (A’raf 7\185) Hakk’ın irâdesinin dışında ’’kendilerine herhangi bir fayda veya zarar verecek’’ (A’raf 7\196) gücün bulunduğunu göremezler. Bilki varlığı varlık görür. Mâsivânın gözü ancak mâsivâyı görür.

Ey can! Fakirin valığı yoktur ki, gam ve keder ona hâkim olsun!

Kendine ait muradı yoktur ki gözü âlemlere kaymış olsun!

İrâdesi yoktur ki, sabrı veya rızası bulunsun!

Nefsinden özgür olanın zinciri yoktur ki, zaman ve mekâna bağlı olsun!

Ey Sevgili! Allah’ın gayrını taleb edenler, Hakk’ı bırakıp da halkla avunan gâfil benliklerdir. Nefsini nefsiyle kandıranlara bir ikâz olan, ’’Allah’ı bırakıp da kendinize uydurma mâbud-larmı ediniyorsunuz’’ (Saffat 37\86) yüce ayeti, kulları kendilerinden sakındırır. Zirâ Hakk’la Hakk’a yürüyen insan, O’ndan gayrı her şeyi O’na terk eder. Müminin imtihanı kendi nefsiyledir. Nefsiyle yüzleşen kişi zorluğun nereden kaynaklandığını görmüş olur. Bu durum, ’’müminleri güzel bir sınavla sınamak için yaptı’’ (En- fâl 8\17) yüce ayetince tesbit edilmiştir.

Hakk’ı Hakk’la yaşamak varken, fâni parıltılarla vakit öldürmek, vakdin kıymetini bilmemek olur. Âlemlerle ilgili her husustaki taleb ve red, nefsinde varlık barındıranın gönül levhasında belirir. Gönlü sâfiyete erdiren ise, tecellinin şâhididir. O ki Hakk’ı halkın fiilinde görür, Hakk’ın muvahhididir. O ki Hakk’ı halkın muhabbetinde görür, aşk ile Rabbına yürür. O ki ameline sahiplenmeden ve nimet beklemeden takva sahibidir, Zât-ı Hakk’ın seçkinidir; ’’O’nun velileri takva sahiplerinden başkası değildir’’ (Enfâl 8\34) yüce ayetince bildirilmiştir. Şu halde takva sahibi insan, Allah’tan sakınıp, kendine varlık vehmetmekten sakınan kişidir.

Ey aziz! Beşeri kimliğini Hakk’la kendi arana koyman benlik perdesidir. Nefsine varlık vehmettikçe kendine varbilip, Hakk’ı Hakk’ın gayrında ararsın. Yokluk deryasına hazır olduğunda, geçmiş ve gelecekte soyunup, varlığı varlığa terk edersin. Ancak bu takdirde Hakk’a olan teslimiyetin sensiz gerçekleşmiş olur. Zirâ, ’’Allah ve Resûlü Allah’a şirk ko-şanlardan uzaktır.’’ (Tevbe 9\3) Şöyleki, Hakk’ın mutlak varlığına ortak koşmak, her işte Hakk’ın gayrını gerçek fail gibi, görmektir. Oysa hiçbir olay Allah’a rağmen gerçekleşmez. Allah yolunda öldürülenlere dövünüp, mateme bürünmek, Allah’ın gayrına kudret vehmederek O’na şirk koşmak olur. Hakk’ın takdirini halka mâl etmek mânevi körlüğün ötesinde tevbe gerektiren bir hâldir; ’’Eğer tevbe ederseniz bu sizin için daha hayırlıdır’’ (Tevbe 9\3) yüce ayeti, Hakk’ın İlâhi hükmüne hiçbir yaratığın ortak olamayacağını apaçık bildirir. En büyük müşrik ise, kişinin nefsindeki bilgiçliği, kibri ve öfkesidir. Tevbenin inananlara bahşedilmesi ise Aziz Allah’ın has rahmetidir. İlâhi hükmün yüceliğini idrak edip ona hürmet göstermeyenler, kerbelâ dahil oluşan her işin O’nun ilâhi takdiriyle gerçekleştiğini göremezler; ’’Deki; bizim başımıza ancak Allah’ın bizim için yazdığından başkası erişemez’’ (Tevbe 9\51) yüce ayeti, bu yalın gerçeği beyan eder. Ölümü hor görenler, ölümün Allah’a kavuşmak için takdir edilmiş kader olduğunu göremezler. Hakk’ın tecellisindeki hikmetleri nûr gözüyle görecektir ’’yaşayanın açık bir delille yaşaması için böyle yaptı. Çünkü Allah hakkıyla İşiten, Bilendir’’ (Enfâl 8\42) yüce ayeti bu mânâyı bildirir. Zirâ Cenab-ı Hakk’ın her işi yücedir. Bilki kendi nefsinden temizlenenin nefesi sâfi muhabbettir. Sultani ruhdan kastedilen kudret ilâhi lütuftur. Sırrının kudsîyeti nûrundan gelir. Nûrun kudreti Rabbının heybetinden gelir. Kula düşen hürmet Hakk’ın her işi karşısında O’nun hükmüne rızâdır. Hakk’ın hükmü-

ne teslim olandan daha Müslüman kim vardır? Kendi hakikatına garip olandan daha garip kim vardır? Bilki hicret, nefsin taleble- rinden Rabbin emrine dönmektir. Hicret, değersiz olandan değerli olana yönelmektir. Kayıtlı olan herşeyden, her şeyden münezzeh olana sığınmaktır. Fâni varlığının bir hükmü kalmadımı, nefsinin hakikatını tanır insan. ''Allah'ın apaçık gerçek olduğunu bilmek'' (Nûr 24\25) Hakk'ı nûruyla tevhiddir.

Ey dost! Bir hizmetin değeri onun az veya çok olmasıyla değil, sonucuyla belli olur. Bir müşşid müridini iyi besleyemiyorsa, iyiliğin gereğini yerine getirmekte kusurlu demektir. Bir talebe, eğitmenin öğütlerini uygulamıyorsa ilmin hakkını yerine getirmiyor demektir. Ne varki öğüt veren öğüdünde geniş olsun, belkide o kendi öğüdünden fayda bulur. Öğüt dinleyende dinleyişinde samimi olsun, belkide o öğüt ona umud olur; ''İnsanlar, umudlarını kestikten sonra yağmuru yağdıran Allah'tır'' (Şûrâ 42\28) Zira ''rahmetini yayandır gerçek Dost ve hamda lâıyk olan O'dur.''

Ey Sevgili! Kusurlu ve noksan olanın noksanlığı, kâmil olanın kemâlâtından bir şey eksiltmez. Kötülüğün görünümde olması, iyiliğin yokluğuna delil olmaz.

Tevhid deryasından haberi olmayanların, sıdkında sâbit kullar için ''Rablarının katında doğruluk derecesi bulunduğundan'' haberi olmaz. (Yunus 10\2) ''Kademi sıdk'' olan doğruluk ölçüsü, ''bildirilenleri tasdik edip, doğrulayanların'' hakikatıdır. (Saffât 37\52) Ubûdetlerindeki amelleriyle, ilimleriyle, yaşamdaki hâlleriyle! Musaddık, hem doğrulayan hem de doğrulanmış olandır, Rabbinin inâyet ve hidâ- yetiyle. Hakk'dan geleni tasdik edip, uygulayanın derecesi sıdkta erdemdir. Hikmetler deryasına daldığında, her mânâ ve hâle, her makama ''sıdk içinde dâhil olup, sıdk içinde çıkmak''tır. (İsrâ 17\80) Rabbinin muradını muradında bulmaktır. Musaddık odur ki, kalbiyle huzuru, ruhuyla melekûtu, sırrıyla tecelliye gözler. Kalbiyle Esmâ ül Hüsnâya, ruhuyla sıfatlar nûruna, sırrıyla Zâti tecelliye mazhar olur. Kalbiyle ilme'l yakîn, ruhuyla ayne'l yakîn görür. Sırrıyla hakk'el yakîn keşif ve müşahedeye varır. Bilirki, bir nimet yerinde kullanılmadığı zaman, nimete zulmedilmiş olur; bir hikmet yerinde kullanılmadığı zaman, kaybedilmiş olur. Bilirki, ''zan, hakk namına hiç bir şeyin yerini tutmaz''. (Yunus 10\36) Bilirki dikenî güle çeviren, kalbleri hâlden hâle döndüren kudret sahibi Hakk'ın hikmetine sual olmaz. ''Eğer dileseydik her nefse hidâyetini verirdik'' (Secde 32\19) kerim ayetinin nûruyla görürki, her benlik salt hakikate yönelmiş olsaydı, dünya ile ilgili işler zaafa uğrardı; herkez dünyayla yetinseydi, dünya da Allah için yaşayan kimse kalmazdı.'' Rabbin dileseydi bütün insanları tek millet yapardı. Oysa onlar çekişmeye devam edecektir'' (Hûd 11\118) hikmetini doğrular. Nübüvvet nûruyla akan fey- zi ilâhiyi ve sünneti nebeviyi yaşantısıyla tasdik eder. Cenab-ı Hakk'ın kulunu mânevi ziynetlerle ve marifetullahla süslendirmek üzere lütfeylediği rızklar, Rahmanın hazinelerinin zenginliğine birer misâl- dir ancak. Lâtif hikmetleri gönüllere indirerek, vakdin idrak ve hazırlığına göre, yeni mânâ ve fetihlerin dile getirilmesi için, ''O, taze et yemeniz'' ve tevhid deryasındaki bâtinî sırları ''açığa çıkarmanız üzere denizi hizmetinize verendir'' (Nahl 16\14), nûrunun feyziyle gayba dalar. Musaddık, Hakk'ın Sâdik sıfatına mazhardır. ''Allah'tan başka kim doğru söyler?'' (Nisâ 4\87) ayetinin nûrundan aldığı ışıkla, Hakk'dan halka hakkı anlayış ilmine hizmet eder. Yine Musaddık olduk odur ki; ''Allah ve Resûlünün doğru söylediğini'' (Ahzâb 33\22) doğrular; hem kalb, hem ruh, hemde sırrıyla; imân ile, ihsân ile, ikân ile.

O halde ey dost, Hakk'ın hidâyet edip, zâtına seçtiğinin gayrından hidâyet isteme. Rehber olarak seçtiğinden de dünyalık bekleme; ''Deki; Hakk'a Allah iletir. Öyle ise Hakk'a ilet-

mi uyulmaya daha lâyıktır yoksa, hidâyet verilmedikçe kendi kendine doğru yolu bulamayamı?” (Yunus 10\35) Zirâ kimileri vardır, yalnızca dünyayı ister, ”kur’an onlara kapalıdır” (Fussilet 41\44); kimileri vardır onlar için dünya, Hakk’a vuslat için bir vesiledir; ”Dünya hayatına razı olup, onunla yetinenler ve ayetlerimizden gafil olanlar” (Yunus 10\7), Allah’ın yasakladıklarını bir nimet olarak görürler. Taki, ”helâk olanlar açık bir delille helâk olmaları için” (Enfâl 8\42) böyledir. Kulun değeri kulluğuyla tartılır. ”Deki; Bana Allah yeter” (Tevbe 9\128) yüce ayeti, Allah’tan gayrı her şeyden yüz çevirmiş olanların nasibidir. Öyleki, ibâdetin bir ihsân olduğunu bilen insan, ibâdetine sahiplenmez. Hikmetin Hakk’ın bir lûtfu olduğunu bilen insan, ilmiyle övünmez. Varlığın Allah’ın bir emâneti olduğunu bilen insan, nefesine zulmetmez. Zulmeden ise bilgisizliğinin sonucuna katlanır. Zirâ insanın beşeri sıfatlarında, ”zulüm ve cehâlet” vardır. (Ahzab 33\72)

Ey aziz! Kimin, ”hakkında daha önce aleyhine hüküm verilmiş” ise (Hûd 11\40) onunla aynı mânâ evinde ve selâmet gemisinde buluşma imkânı yoktur. Varlık âlemini suret ve hissiyatları eşliğinde yaşayanlar olduğu gibi, kalbleriyle, sırlarıyla, nûrlarıyla müşehade edenlerde vardır. ”Hepinizin dönüşü ancak O’nadır” (Yunus 10\4) ve ”Dönüşünüz ancak Allah’adır” (Hûd 11\4) ilâhi hüküm, dönüşün niteliğinin dünya yaşamına göre gerçekleşeceğini bildirir. Dünyadan nasibinin azalacağı endişesini terk ederek, Hakk’a dönenler azındadır. Velâkin Hakk’ın rahmeti, hidâyete tâbi olmayanlarıda kapsar. Zirâ rahmeti gazabını geçmiştir. ”Allah bağışlayan ve rahmet edendir” (Nisa 4\96) ayeti kerimesi ilâhi cömerdliği bildirir. Gönüllerki ilâhi tecellinin ağırlandığı ibâdethânelerdir, gönle kuşku ve vesvese girdiğinde gönüldeki ay tutulmuş gibi olur. Öze döndüğünde, Rabbin nûrunu nûrunda bulur. Zirâ varlığın hakikatı pür nûrdur.

Ey Sevgili! Kalbini yitirdiğinde Allah’tan hidayet dile; nefsin yitirdiğinde Allah’tan Allah’ı dile. Nefsinden ruha geç, ruhuda bırak ekildiği yerde. Kim neye imân ederse, kim de neyi inkâr ederse, kim kime yakınlaşırsa, kimde kimden uzaklaşırsa, ”Bu Senin (Hakk’ın) sınavından başka birşey değildir” (A’raf 2\155) kimi rahmetle, kimi lânetle, kimi muhabbetle kimide hasetle sınanır. Kimi ihlâsla, kimi takvayla, kimi rızâyla kimi de tevekkülle sınanır. Kimin zaafî neredeyse onunla sınanır. Sınavlardan hoşlanmayanda, sınanmamakla sınanır. Zirâ sınavlardan mahrumiyet, yakınlık vesilesinden ve muvaffakiyetten mahrumiyettir. Oysa ”Allah muhakkak sabredenlerle beraberdir” (Bakara 2\153) Çünkü sabır en güzel amellerdendir. Halk için ağır sınav, Hakk’ın takdirine boyun eğmektir. Varlığa gelen de, giden de O’nun takdiri içindedir. ”Allah işinde galiptir” (Yusuf 12\21) Zirâ O, her işin gerçek sahibidir.

Kim ne seçerse seçsin, Hakk’ın ezeldeki takdirini seçmiş olur. Kim ne karar verirse versin, O’nun hükmüne boyun eğmiş olur. Kim seçimden şikâyetçi olursa, Allah’tan şikâyetçi olmuştur. Kim şükürünü dile getirirse, Rabbin yanında bulmuştur. Kulun kıymeti, Rabbin onay verdiği kıymet nedeniyledir. Zirâ, Hakk’ın hidayeti olmadan kimsenin amelinin kendisi için yeterli olamayacağı hakikat ehlinin ilmindedir.

Ey aziz! ”Arzda muhakkak sâlih kullarım vâris olacaktır” (Enbiya 21\105) ilâhi hükmü, dünya döndükçe hidâyet, inâyet, muhabbet nûrlarına, salaha erenlerin vâris olacağını bildirmiştir. Zirâ Hakk’ın keremi ve mağfireti olmadan ne bir güzelliğin ne de bir hayrın sahibi değildir. İlâhi hikmetlere olan verâset ise ilâhi bir bağış ve yüce bir nimettir. Hakikate vâris sâlih kul odur ki, kimsenin kusurunu yüzüne vurmaz. Her iş de gerçek fail olan Rabbin gö-

rür. Sen-ben ayrımı yapmaz; her birinde esmâ ve sıfatı görür. İrâdesini İlâhi irâdeye teslim ettiği içindirki, Hakk'ın takdirine razı olur. Sâlih kulun sözcüsü derki; nefsi öldürün velâkin gönüldeki kemâlin cemâli ''Yusuf'u öldürmeyin. Onu bir kuyuya (kaderin) derinliklerine bırakın'' (Yusuf 12\10) Mukadderata göre vakdin ne getireceği bilinmez, ''geçen kervanlardan biri (Hakk'ın muradını kabullenen hâller) onu bulup alsın'' (Yusuf 12\10) Zirâ her sıkıntı ve dert, mânevi yükselişin merdivenleridir. Gösterilen her şevkât ve muhabbet Hakk'ın rahmetinin coşmasının vesilesidir; ''zulmedenlere meyletmeyin yoksa size de ateş dokunur'' (Hûd 11\113) Nefs, hakikatı dileyen gönle, ''kapıları kapattığında ordan (dünyadan) arzula-
dığı şeyi (geçici haz ve rahat) elde etmek ister'' (Yusuf 12\23) kemâlât sahibi kul ise ''Allah'a sığınırım Muhakkak ki O benim (beşeri varlığımın da) sahibidir'' (Yusuf 12\23) diyerek nefsiyle cihad eder. Nefs kalbe karşı çaresiz kalınca, kalble birlikte semâvata '' ikisinde kapıya koştular'' (Yusuf 12\25) Zirâ her ikinin de gerçek sahibi Mutlak Varlık olan Hakk Teâlâdır. Velâkin nefsin maksadı başka, kalbinki başkadır. Nefsin maksadı dünyevi şehvet, kalbin muradı ilâhi aşktır. Nefs yüceltmeyi sever. Gönül fakrın kıymetini bilir. Onlarki kendilerini Allah'la yüceltmeye çalışırlar, ne kadar dindar görünselerde Hakk'ın tecellisini hiç tanımamışlardır. Onlar ''kendi hallerini değiştirmedikçe Allah onların hâllerini değiştirmez'' (Ra'd 13\11) Her biri hangi mânâ için yaratılmışsa onu dileyip, onda kolaylık bulur. Her biri muhtaç olduğu şeyi diler. Sevenin dili sevdiğinin zikrinde, gözü zâtında olur. Göz sevgiliyi görmedimi körlük çeker. Gönül sevgiliye erdimi hasret biter. Gülün guncası suret dikeninde, Hakk'ın guncası gönlün siretindedir. Ârifin ömrü kendisinden murad edilen hizmete göredir. Zirâ onun ömrü nefsi için değil Allah içindir. Mânevi hâli, Allah için olanın sureti Sûret-i Hakk'dır. Mânevi hâli, dünya için olanın sureti sûret-i halktır. Güzellik ve çirkinlik, kişinin kalbindeki mânâ üzerine ruhani suret kazanır. Öğüt karşılıksız olduğu takdirde kıymetlidir. Ücreti karşılığı yapılan sohbetin kıymeti, satın alınan dünyalık bir malın kıymetinden fazla değildir; Etkisi de ona göredir. Hangi gönlün hangi ölçüde hangi mânâyı hâmil olup, hangisine hâmil olamayacağı Hakk'ın rahmeti ve ihsânına göredir; ''Allah her dışının neye hâmile kalacağına, rahimlerin neyi eksik, neyi ziyade edeceğini Allah bilir. Onun katında her şey ölçü iledir.'' (Ra'd 13\8)

Ey Sevgili! Her insan sırrında saklı olanı bilseydi o, sır olmaktan çıkardı. Her mümin nefsini tanımış olsaydı, hiç kimse tecellinin cahili kalmazdı. Kulu Rabbına yöneltmekten önleyen her şey nefsindeki şey- taniyettir. Hakk'a teslim olduğunu iddia edenin, O'nun gayrıyla avunması mümkünmüdür? Teslim kul odurki, ilgilendiği her şeyde O'nunla O'nu görür. O'nunla O'ndan yer O'ndan içer. O'ndan duyar, O'nunla konuşur. Nefsine teslim olana ise ''hesap sorucu olarak nefsi yeter.'' (İsrâ 17\14) Bilki her es- mânın mazharı kendi mertebesini bulur. Her birinin yolu, ezelde takdir edilmiş olan yoldur. Mânevi mertebelerden huzur kalbde, sürûr sırrda, fakr nefistedir. Makam-ı İbrahim, Makam-ı Sıdk, Makam-ı ubûdet bu yolun işaretleridir. Birleyen, tasdik eden, fakra eren has kul, Muvahhid'dir, Musaddık'dır, Müftekir' dir. Hakikat ilminin vârislerinden her birinin nasibi, ubûdetindeki ihlâsa ve yakîn'e göredir; ''Muhakkaki biz (ilimle) hayat verip, (nefisleri) öldürürüz ve biz vârisleriz ''(Hicr 15\23) yüce ayeti verâsetin asli sahibini gösterir. Zirâ, Zâtına seçtiği has kulunun nefsinin fenâsında, onda bâki kalan O'dur. ''Rabbım beni tek (vârisiz) bırakma,(gerçi) sen vârislerin en hayırlısı'' (Enbiya 21\89) yüce ayetindeki dua, âlemin hidâyet, rahmet ve hakikat ilminden mahrum kalmaması için, Hakk'ın kuluna yaptırdığı dâvettir ki, Mu'cibe'd De'avât

sıfatıyla kulun muradı kabul edilsin. Muhabbet burağı ile mirac eyleyen kullarını lütfuyla ''karanlıklardan (zihin labirentinden) aydınlığa (hakka) çıkarıp, feyziyle rahmet indiren O'dur'' (Ahzâb 33\43) Nitekim vârisin sırrında bulduğu feyz ilâhi, himmeti ruhanidir. Hakk'a vuslatı nazari değil, kalbidir. Maksadı nefsanî değil, hakkânidir. İlhamı kesbi değil, vehbidir. Hikmeti lafzı değil, Rabbanidir. Desteği akli değil nûranidir; ''kullarından dilediğine emrini hâmi ruh indirir'' (Nahl 16\2) yüce ayetince bildirilen o ruh, nebi için vahiy, vasî için ilhâmdır. Tevhid ve kur'an ehli, içinde bulunduğu mâ- nevi dereceye göre mânâyı idrâk eder. Farkındalığı ya bir hakkâni keşfe ya da mânevi müşahadeye dayanır. Her hususta ''Hakk'ın hükmüne karşı gelmekten sakınır'' Zirâ bilir ki, her birine ''doğru yolu göstermek Allah'a aittir'' (Nahl 16\9) kimin hangi mânevi mertebeye intikal edeceği ilâhi takdirata göredir. ''O'nu yüce bir makama yükselttik'' (Meryem 19\57) ayeti kerimesi, mânevi derecelerin ancak Hakk'ın takdir ve kudreti içinde olduğunu bildirir. Kâmil kul için yüce makam Allah Teâlâya kulluktur ki, fakrın hakikatıdır. Ubûdet makamındaki müftekir o fakr'dirki, nefesine varlık vehmetmekten arınmıştır. Zirâ onun ''gözü şaşmaz'', ubûdet makamını aşmaz. Bu hususta Hakk'ın hikmetini akıl kavrayamaz Mâsivâya kul olan, sırâ vâris olamaz. ''Allah kimi hor ve hakir kılsa, ona değer kazandıracak hiç kimse yoktur'' (Hac 22\18) Değerli kılınmış has kul ise, Rabbına olan ahdına sâdık, nefesine varlık atfetmeyen, zâhir ve bâtındaki mânevi suretini Hakk'ın rahmet muhabbetiyle taşıdığı kul olur. Rabbının ''rızasına ulaşmış kişidir'' (Meryem 19\6) Hakk'ın huzurunda bulunma bilincindeki kur'an ehlinin ''namazda sesini yükseltmemesi'' (İsrâ 17\110), hakkani keşif ve mânevi müşahadenin şevkiyle şata hata girişilmemesi içindir. ''çok da kısılmaması'' (17\110) ubûdet şuurundan uzaklaşılması maksadıyladır. Zira kul kuldur. Rab da Rab. Denge ve ölçü, kur'anın hakka olan rehberliğindendir. ''Biz kur'anı hakk olarak indirdik, O'da hakk ile indi'' (İsrâ 17\105) yüce ayeti, Hakk'ın gönüllerdeki tecellisinin hakk olduğunu bildirir. Gönüllerin, Hakk'ın katından gelen hitâbı ve mânâyı idrâk etmesi, gönlün kur'an okumasıdır. Okutan ise Rabbidir. ''Onu (kalbinde) toplamak ve okutmak bize aittir. Onu okuduğumuzda okunuşuna tâbi ol. Muhakkak ki onu (mânâ ve sırlarını) açıklamak da bize aittir'' (Kıyamet 75\17,18,19) yüce ayetince te-yid edilmiştir. Şu halde, Hakk'ın hakk olarak gönüldeki tecellisi, kulunun gönlünü hakikat ilmiyle ihyâ etmesidir. Kâmil kul, kur'anı yakîn nûruyla ve kalbdeki tecelliyle okur. Okutulan ayetin mânâ ve maksadı, okutulan kulun hâli ve kalbi olur. Allah'ın gayrına nazar etmeyenin hâli, kalbiyle Hakk'ın cemâline şâhid olanın hâli gibidir. Mâsivâ ise hissiyat oyunlarının sergilendiği enâniyyet tiyatrosu gibidir. Zirâ insan için kendi benliğinden daha ağır bir cezaevi yoktur. Ne zamanki nefsinden arınır, Rabbının inâyetiyle zulüm zindanından kurtulmuş olur.

Fenâ deryasına dalmayan, bekâ sahiline çıkamaz.

Celâli tadmayan, cemâlin neşesine kavuşamaz.

Ey Sevgili! Varlığı sırf Allah için olan, Allah ehlidir. Kur'anı mecdi gönlünde bulan, sırâ mazhar kur'an ehlidir. Allah'a muhabbet duyan, Allah'ın muhabbet ve rahmetle hidâyet eylediği takva ehlidir. Allah'a vuslat eden, Allah'ın sırâ sûrûr (neşe) ve gönle irfân cenneti bahşeylediği selâmet ehlidir. Hakk'a kavuşanın neşesi, Allah'ı Allah ile bulduğu içindir. Ne mutlu Rabba yönelipde, Rabbını Rabbiyla bulanlara. Ne yazık, mânânın lâfzında kalıp, dünyanın hırs ve süsünden kurtulamayanlara.

Lâtif hakikat ve sırları taşıyıp, kaldırılabile fitratında olmayanlar, ''hakkı dinlemeğe de tahammül edemezler'' (Kehf 18\101) Gönül ki, mânâları hâmi hurma ağacı gibidir. Hikmet

meyvasıda hurma misâli olgun ve tatlıdır. Kalbin ruhuna, ruhun da sırrına yönelmesi için, ”hurma dalının kendine doğru silkelenmesi” (Meryem 19\25), sâlih amellerle, irfân meyvalarından ve hakk kelâmından nasiblenilmesi içindir. Nitekim her bir ruhanî fetih, kalb için mânevi doğum gibidir. Ruh nefsinden halâs oldumu, ilâhi muhabbetin ve Rabbani hikmetin neşesini sırrında bulur. Gönül de mârifetullah nûruna mazhar olur. Kâmil insan, ezeldeki ilâhi takdire göre sırrındakine âgâh olur. Kâmillerden her birinin sırrı ”nereye dönerseniz Allah’ın yüzü karşındadır” (Bakara 2\115) hikmetindeki zâtî tecelliye göredir. Kim Hakk’ı ne kadar tanır, o ilmin nûruyla O’nu görmüş olur. Allah’ın kulları arasında ayırım yapanlar, Allah’ı hiç tanımamış olanlardır. Hakk Teâlâ, bir kuluna kendini tanıtmak isterse, ne onun inancını küçümser, nede ibâde- tindeki farklı usullere bakar velâkin, onun kalbine bakar; hangi akide, hangi mezheb, hangi amelde olduğuna bakmaz. O’nu kendine lûtfuyla çekip alır. Varlığını Varlığıyla kaim eyler; zâtını zâtına dost eyler. Dilerse bunu melekleri vasıtasıyla gerçekleştirir. Gönül peteğini tavaf eden melekler, ruha şifâ verici hikmet vaz’ederler. Kalb hikmet balıyla dolunca, bal onun varlığı olur. Gönülün dilinden akan bal, ruhlarla şifâ olur. Ne varki ”O, inananlar için bir hidâyet ve şifâdır” (Fussilet 41\44); İnkâr ehli için değil! Bilki her gönül sahibinin vârisi bulunur. Her kâmilin gönül ehli vardır. Gönüldaşlar, sırrın mânevi mirasçılardır. Ârifin mazharı esmâ ve sıfata göre, her biri yakınlık derecesince mirastan nasibini alır. Sırrında Allah’ın gayrı bulunmayanının himmeti yüce olur. Yücelik, övgüye lâyık olan Mâcid Allah’tan ötürüdür. O ki nefsinden temizdir, şerefini Allah’ın mecdinden alır. O ki Rabbına dua edip, hakka dâvet eder, Hakk ile Hakk’a gider. O ki kulluğunu aşkla ifâ eder, Rabbının İhsânıyla tevhid nûruna erer. Hakk’ın tevhidi, kulluk farkını idrak ile Hakk’ın tevhidini Hakk’a bırakmaktır. Zirâ varlığı, Mutlak Varlık olan Allah Teâlâ birler. Halkın ”bilgisi ise O’nu kuşatamaz” (TâHâ 20\110) Beşeri akıl O’nu kavrayamaz. Ruhun hakikatını, yaradılış sırrını, himmetlerin kaynağını, hakikatlerin haki- katını, Zât-ı Ahediyeti O bilir. ”O, sırrı da, ahfayı da bilir” (TâHâ 20\7) kimin hangi tecelliden yana nasibi olduğu O’nun ilmindedir. Kimin berzahta bulunacağı, kimin tecelli deryasında esmâ ve sıfata bürüneceği O’nun irâdesine göredir. Neyin nereye dönüşüp, dönüşmeyeceğini bilmekte Allah’ın ilmin- dedir. Bilki varlık âlemindeki her insan, kendi dâvet ettiğinin peşinden gider. Bunlardan tabiatı tanrı benimseyenler ”onlar için bir üstünlük vesilesi olsun diye Allah’ın gayrını ilâh edindiler” (Meryem 19\81) Zirâ Allah’a secdeyi ve kulluğu hakirlik bildiler. Vakıt o vakittir ki, imânın hakikatını inkâr edip, ”salâtı (anlam ve ruhunu) kayıp eden ve dünyevi tutkularını peşine düşen bir nesil gelmiştir.” (Meryem 19\59) Bunlara imân tüccarlarının ilâvesiyle, ”hangisi makamca daha iyi, cemaatı daha güzel (çıkarlara uygun)” (Meryem 19\73) derdine düşenler vardır.

İmânları halkın iktidarınadır, Hakk’ın değil! Zann ve özentî ile egolarını şişirenler, kulluğun tevâzûdan, secdeden, fakrdan geçtiğini bilmezler. Oysa bilenlerin mâlumudur ki, Cehennemliği cennete koysan rahat etmez. Cennetliği cehenneme koysan şikâyet etmez. Her biri fitratına uygun davranır.

Hissiyata ve cismânî hazza teslim olan her insan, o an için Allah’a olan teslimiyetinden çıkmış olur. Alınan abdestle teslimiyet yeniden sağlanır. Daimi abdestli bulunmanın ve nefsi itaat üzere sâbit tutmanın amacı da budur. Öte yandan dünyada defalarca bedenlenmeyi hakikat zannedenlerin ”yeniden dirilecekleri güne kadar hayata dönmelerini engelleyen bir berzah âlemi vardır” (Müminin 23\100) Tıpkı misâl âlemindeki taklit ehlinin, nefsâniyetin

karanlığından, ruhaniyetin aydınlığına kavuşmasını "engelleyen bir berzah bulunduğu" gibi. (Rahman 55\20) Ey Sevgili-

li! Kim hayatını Hakk'a vermişse, ölümsüz hayatı bulmuştur. Kim de hayatı nefesine maletmiş- se, nefisini başına dert almıştır; "Doğrusu onların çoğu hakkı bilmezler. Bu yüzdende yüz çevirirler" (Enbiyâ 21\24) yüce ayeti, tecelli sırlarına ermeden, tevhid nûrunu görmeden, benliklerinden erimeden hakkı reddedenleri bildirir. Hakkıyla Varlığı tanımayan ve her an yenilenen evren teorilerinin ötesine geçemeyenler, nefisten kalbe, kalbden ruha ruhtan sırra eremezler. Ayrıntılarda kalanlar aslı bilemezler.

Gülü tanımayan, gülfidanına ilgi duymaz. Gönlü tanımayan gönüldeki Sevgiliye özlem duymaz. Kalbin ilâhi nazargâh olmasındaki hikmeti bilmez. Malumdur ki gönül, emr âleminden olduğu içindirki mu- habbetullaha mazhardır. Tecelli hikmetinin keşf mahalli ruh olup, sırrın aynasından Sevgilinin cemâli müşahede edilir. Hafî, Hakk'la sohbetin ve ayne'l yakîn vâdisi, ahfa, fakra ermişlerin ve hakka'l yakîn tecellisidir. İlâhi aşka mazhar olan bir gönlün, rabbının onu hâl'den hâl'e döndürüşünde, Hakk'ı tenzih ile tes- bih etmesi murad olunur. Varlık sırrına câhil kalan insan ise, kalbine de, nefisine de zulmeder, "Ey nefislerinin aleyhine haddi aşan kullarım, Allah'ın rahmetinden ümid kesmeyin. Allah bütün günahları bağışlar" (Zümer 39\53) yüce ayeti, nefislerini dünyayla, gönüllerini körlükle, ruhlarını vesveselerle, sırlarını gizli şirkle karartanları tövbeye dâvet eder.

Ey aziz! Hakikat bilgisine dayanmayan ve hiç kimseye bir fayda sağlamayan her tartışma, gönülleri yaralayan ve meyva vermeyen sivri bir diken gibidir. Nitekim, "İnsanlardan bazıları, bilgisi, rehberi ve kitabı olmadığı halde, Allah hakkında tartışır" durur (Hac 22\8) Nûrsuz akıl, kibir kulu olup, her iddiası Allah'a teslimiyetinin önüne sed çeker. Tecellinin farkına varmayıp, varlığının kıymetini bilmeyen "insanların çoğu inanmazlar" (Ra'd 13\1) Buna mukabil Cenab-ı Hakk, kendine seçtiği kulunu tecelli nûrunun aydınlığına kavuşturur. Berki tecellisiyle ona "korku ve umud şimşegini gösterir" (Ra'd 13\12) Ona, vuslatın ancak ilâhi aşkla gerçekleştiğini tattırır. Rahmed ve umud yağmurlarıyla kalbi yıkayıp, arındıran "yağmur yüklü bulutları meydana getirir." (13\12) Hidâyetin Zâtından geldiğini göstermek üzere, mecâzi suretleri görünümünden silmekle kulunu zâtına cezbeder. Onu kendine âşık eder. Sınavlarından emin olmamaması için de onu haşyetle tanıştırır. Böylece, "Allah anıldığı zaman kalbi ürperen" (Hac 22\35) dostları arasına katılmasını nasib eyler. Takva ve ihlâsını daimi kılıp, "namazı dosdoğru kıldırır" (Hac 22\41) Salâtı, huşû ve huzûr içinde, içine vesvesenin karışmadığı, nefsin ibâ- detiyle gururlanmadığı, alçak gönüllülükle edâ ettirir. Ona, Hakk'a muhtaçlığın bilincindeki doğruluğu bağışlar. Rızanın gazabı, edebin haddi aşmayı önlediğini öğretir. Belânın içine takvayı sokar, derdin içine devâyı sokar. Haşyeti muhabbetinin içine sokar, rahmetini azabın içine sokar; "Allah geceyi gündüzün içine, gündüzü gecenin içine sokar" (Hac 22\61) Yokluktan varlık çıkarır. Nûrdan nâr, nârdan nûr çıkarır. Tecelli eden her şey O'nun nûrudur; "Göklerdeki ve yerdeki (gayb ve misâldeki) her şey O'nundur" (Hac 22\64)

Ey Sevgili! Kimin nasıl ibâdet edeceği, idrâk sahiplerine, bilgi ve inançlara göre değişir. Cenab-ı Hakk, "her topluluk için kendilerine uygun bir ibâdet yolu vermiştir" (Hac 22\67) Hiç kimsenin bir başkasının usul ve yöntemi hakkında, yani "din işlerinde çekişmeyi" (22\67) doğru bulmaz. Bilirki kullarından her biri, kendi yolunun doğruluğuna inanır. Bu nedendirki, "Allah uygulamakta olduğunuzu daha iyi bilir", "tartıştığınız konuda, kıyamette ara-

nızda hüküm verecektir'' (22\68,69) kutlu hitâbıyla onları edebe dâvet eder. Gel gör ki, Rabla rekabet eden ve camilerde ahkâm kesen kimileri Hakk'ın kullarını ibâ- dethanelerden soğut- ma gayretindedirler. Kendi nefisleriyle cihadı beceremeyenlerin, halkı camilerden uzaklaştı- racak zorlamalara hakkı yoktur. Hakk dinin aşk dini olduğunu bilenler, her cana anlayış ve saygı gösterirler. Şekil ve biçimi aşka tercih edenler, kendi kibir örtülerini gösterirler. Bilki insanlar, kendi içlerinde özümseyerek, yaşayamadıkları kendisine ulaşmanın mümkün olma- dığına inandıklarının ya heykellerini yaparlar, ya da kendi zanlarında ki ruhani bir kimliğin taklidini, giyim ve kuşamlarıyla kendi bedenlerinde heykelleştirirler. Oysa şekle dayanan her özenti onları Hakk'tan Hakikatten uzaklaştırır, bilmezler. ''Yaratanların en güzeli olan Al- lah'ın şanı yücedir'' (Müminün 23\14) yüce ayetince yarattıklarının işlerini yaratana bırak- mak nefsin fakruna erenlerin edebidir. Bilki gönüller gaflette kalırsa, nefisler ruhani şehvete sarılır. Basiretler körelirse, ruhlar nûrdan mahrum kalır. Bilenler âlemden çekilirse, ilim ök- süz kalır.

Ey Sevgili! Kendilerinden bir şey çıktığına inananlar, bunun karşılığını halktan talep ederler. Herşeyin Allah'tan gelip, Allah'a gittiğini bilenler, Allah'tan Allah'ı dilerler. Erhamür rahi- min sıfatıyla Cenab-ı Hakk ''Merhametlilerin en merhametlisidir'' (Yusuf 12\92) velâkin, O'nun rahmeti, kullarının eğitmin- deki şaşmaz adalet ve düzenini önlemez. Zirâ, ''Muhak- kak ki Allah adaleti, iyiliği emreder.'' (Nahl 16\96) O lûtfunun içinde mekrini (sınavlarını) gizler. Belânın içinden kulunu selâmete çıkarır. Yalan ve iftiraya uğrayanları, ''bunu kendi- niz için şerr zannetmeyin; aksine sizin için bir hayırdır'' (Nûr 24\11) yüce ayetiyle müjdeler. Hakk'ın sınavlarının büyüklüğü, imân sahibinin imânına ve yakîn'in mertebesine göredir. Lûtfunun büyüklüğü de O'nun takdirine göredir. Zirâ, ''nimet olarak size sunulan ne varsa Allah'tandır ''(Nahl 16\53) yüce ayeti, her nimet ve güzelliğin O'nun hikmet dolu tecellisiy- le gerçekleştiğini bildirir. Zât-ı Hakk, kendine seçtiği kulun sevdiklerini elinden alır, onların yerine zâtî muhabbetini verir. Varlığını elinden alır, onun yerine kendi varlığını verir. Böyle- likle zorlu sınavlar karşısında çirkinlik güzellikle, kötülük iyilikle, nefsanî arzular sâlih amel- lerle defedilir. Olumsuzluklar hoşnudlukla, hissiyat hissiyat- dan feragatle defedilir. Vesvese- ler karşısında kendisine sığınmayı öğütler; ''Deki: Rabbim! (Nefsimdeki) şeytanların vesve- selerinden sana sığınırım. Onların benim yanımda (zihnimde) bulunmalarından Sana (zâtına) sığınırım'' (Mü'minün 23\97,98) Rabbına sığınan kul, O'nun emr ve yasaklarına uymakla mükelleftir. Ancak o takdirde ahde vefâlı gönül, ilâhi nazargâh olma nimetine erdirilir. İlâhi muhabbete mazhar olmasının yanı sıra, gönlün nazargâh olmasında ki hikmetlerden biri de, Hakk'ın kuluna mânâ ve sırları açmasıdır. Nitekim vahiy ile peygamberlerin, ilham ve keşf ile hakk dostlarının gönülden okutulduğu, âriflerin bilgisindedir. ''oku'' (96\1) kutlu emr ve dâveti, ümmi gönledir. Basılı esenlerden değil, ilâhi ihsan ve Rabbani ilham ile okutulan gönlün, ümmi gönül olduğu sırta erenlerin mâlumudur. Okunan emr ve mesajları peygam- berler, bir düzen ve tertib içinde alırken, hakk dostları için bir sıra ve tertib yoktur. Keza, peygamberler kendilerine ''indirileni tebliğ ile görevli'' iken (Maide 5\67), dostların gönle ineni bildirmek görevi yoktur. Meğerki nimetin aşk ile dile gelmesi, Hakk'a olan hamdın edâsı için olsun. İlâhi nazargâh olması nedeniyle ümmi gönül, derin bir idrâk ve manevî rabı- ta ile hakkâni keşfin ve müşahedenin mahallidir.

Hakk ve bâtılı ayırt eden Rabbani bir Furkan ve lâtifedir.

Sır ve mânâları okuyan imân nûrunun merkezi, keşif ve müşahedeye erdiren yakînin özüdür.

Gönlün bir Furkan melekesine kavuşması Allah Teâlâya olan ahdına, sıdkına ve aşkına bağlıdır; ”Şayet Allah’tan sakınırsanız (nefsinize varlık vehmetmezseniz) size Furkan verir” (Enfal 8\29) yüce ayeti, bu hikmeti bildirir. Furkan ile bâtil hükümsüz kılınır. Tevhid nûru, hakkı hakk olarak gösterir. Öte yandan, ilâhi nazargâha mahal olan ümmi gönül, bilgiyi kısıtlayan ve kişisel çıkara dönük akıl ile değil, Hakk’dan gelen hikmet, kavrayış ve işaretle sırra erer.

Gönlü hidâyete ve inâyete taşıyan nûr, kemâlât derecesine göre, ilme’l, ayne’l ve hakka’l yakîn ile zuhur eyler. Şu halde denilebilir ki, Rabbin katından insana bağışlanmış olan en değerli hazine ve cevher gönüldür. Gönlün değerini anlayan insan, kendindeki varlığında değerini bilmiş olur. Buna göre gönül gözünün korunması, Hakk’ın gözetimindeki kulun edebi olmalıdır. O ki, Hakk’ın gayrına bakmaz, ihlâs ve sıdk sahibidir. O ki Hakk’ın gayrını görmez, keşif ve müşehade sahibidir. O ki, Hakk’ın gayrıyla meşgul olmaz, ilâhi nazargâha mazhar olan gönül sahibidir. Böyle bir gönül sahibi kâmil, Hakk’ın gözetiminde, Hakk’la Hakk’a yürür; Hakk’da yürür. O ki; hakka yol göstericidir. O nûrdur. ”Onlarki Rabbinin yüceliğinden haşyetle titrer, ” ve ne nefsin, ne de bir başkasını ”Rabba ortak koşmazlar” (Mü’minün 23\57,59) nûr ehlidir. Onlar ki, gönlün gizemine ermedikleri gibi, kibirleri nede niyle nefsin hilelerine yenik düşmüşlerdir, hakikate karşı, hem kör hem de bilgisizdirler. Hakikat dışı kimi zanlarıyla kalbleri nefislerine nazargâh olmuştur. Bunlar, ”kâfirlerin kalbleri kur’ana karşı gaflet içindedir” (Müminün 23\63) yüce ayetinin muhatabıdır. Nitekim sınırlı olanı, sınırsız olana tercih etmek kalbin körlüğüne misaldir.

Her canlıyı Hakk’ın tecellisi olarak görüp, bilmek gönül aydınlığına misâldir.

Ey Sevgili! Hakiki tevhid, Hakk’ın tecelli ettiği her yer ve her şeyde O’nun tekliğini görmek. Tecellisindeki zenginliğe ve çeşitliliğe bakıp, Zâtın varlığını birden fazla ve farklı varlıklar olarak algılamak ise zihinlerin illizyonudur. Resimleri incelemek, ressamı görmek gibidir. Bestelediği eserleri dinlemek, bestekârı bilmek gibidir. Yazdığı kitablara okumak, yazarla sohbet etmek gibidir. Esmâ ve sıfatlarını tanımak, Zât-ı Hakk’ın tecellisine mârifet içindir. Zirâ hakikata olan ”Hakk’a dâvet ancak O’na olan dâvettir.” (Ra’d 13\14)

Nefsindeki arzın bilincinde, her iddiadan soyutlânarak, tecelli ettiği her şeyde Hakk’ı görmek kalblerin vuslatıdır. Hakk ile Hakk’ı bilmek tertemiz ruhların vuslatıdır. Keşf ve ilham ile mânâlara vâkıf olmak sırların vuslatıdır.

Aşk ile nûr sahibine yönelmek dostların vuslatıdır.

Melekût ve mânâ âleminde ”gökdende tertemiz bir su indirdik” (Furkan 25\48) yüce ayeti, vuslat ehlinin hidayet, inâyet, muhabbet ve yakîn nûrlarıyla arındırılıp, ferahlatıldığına delilidir. Hakikat ilminin suyu tatlı ve doyurucu olup, irfan ve hikmetler deryasındandır. Tuzlu ve acı olanı ise fitne, inkâr ve iddia ehlinin nasıblendiği denizdendir; ”birinin suyu tatlı ve susuzluğu giderici, diğerinin ki tuzlu ve acı iki denizi salıveren ve aralarına aşılmaz bir engel koyan O’dur” (Furkan 25\53) yüce ayeti, iki zıt yaratılışa dikkatleri çeker. Her biri, kudret ve irade sahibi Hakk’ın yaratışındaki zenginliğine misâldir. Ezeldeki ilâhi takdiri nedeniyle ki, fitratı said ve mümin olan ”temiz kadınlar, temiz erkeklere, temiz erkekler de temiz kadınlara yaraşır” (Nûr 24\26) yüce ayetiyle, doğru seçimde bulunmanın önemi vurgulanmıştır. Ayeti kerimede kadınların öncelikle zikredilmiş olması, eş tercihinde kadının rolünün önemini bildirmek içindir. Zira ailenin çekirdeği kadın, reisi erkektir.

Ey aziz! Allah ile Allah’ta huzur bulanın mâsivâsıyla yetinmesi mümkün değildir. Mâsivâyıla

yetinenin ise hakiakadı benimsemesi beklenemez zirâ, fitratı uygun değildir. İlâhi müşahede, hakka nazargâh kalbi gözetirken, ârifin Hakk'ın gayrına ahde vefâ değildir. ''Kim de tevbe eder ve sâlih amel işlerse (huzura kavuşturan eylem ve ibâdetlerde bulunursa) işte o, Allah'a tevbesi kabul edilmiş olarak (nefsin vebalinden kurtulmuş olarak döner.'' (Furkan 25\71) Ne zaman ki kalb celâl ve cemâli, nefis zillet ve azameti, sırr hakkani keşf ve kudsiyeti tanır, Aziz ve Hakîm olan Allah'tan gayrını tanımaz olur. Her ferd, yaşamı kabullenışı ve eylemleriyle Hakk'ın katındaki kendi değerini bulmuş olur. Laf ile değil, Hâl ile tadıp, şâhid kılındığı her şeyden hoşnudlukla, kâmil bir imân ve tevekkül içinde Allah Teâlâya teslim olmak, fâni kimlikten arınmaktır. Aşk ile Hakk'a kavuşmaktır.

Yakîn nûrunun kalbi aydınlatmasıyla, tevhid nûrunun ruhu sarmasıyla, kudsiyet nûrunun sırrı kuşatmasıyla Rabbin ihsan ve kerem hazineleri, O'nun cömerdliğine vesile olur; ''Ademoğlunu şerefli kıldık'' (İsrâ 17\70) yüce ayetinin mânâsı âşikâr olur. Bilki her bir ayet, Hakk'ın kelâm nûrudur; ''onlarki hem sözün güzeline (Hakk'ın kelâmına) yönlendirilmişlerdir, hemde övgüye lâyık olanın (Hamid Allah'ın) yoluna hidâyet olunmuşlardır'' (Hac 22\24), hakikat ilminin ve Resûllahın (s.a.v.) sünnetinin varisleri olarak şerefli kılınmışlardır. O kâmiller ki, yaşantılarındaki misâl ve varlıklarının safiyeti itibariyle, Hakk'ın tecellisine mazhar olan 'Güzel kelime' dirler. ''Daha sonra gelecek olanlar için, (mâsivâdan) hakka dönsünler diye kalıcı kılınmışlardır'' (Zuhruf 43\28); fenâdan sonra bekâya mazhar olmuşlardır. Sünnetullahın takipçisi ve güzel ahlâkın işareti olan güzel (tayyib) kelime, ''kökü (arzda) sabit, dalları (sâlih amelleri) semâda (melekûtda) olan bir ağaç gibidir'' (İbrahim 14\24) Hakk'a olan ahdına sâdik kaldığı içindir ki, ''sıdkı taşıyan ve onu tasdik edenler müttekilerdir'' (Zümer 39\33) yüce ayetiyle teyid edilmiştir. Müttaki sıfatıyla kâmil insan, hayrın ve takvanın kendinde yerleştiği o kimsedir ki, nefsinde enâniyyetden, kalbinde Hakk'ın gayrından arınmış, ruhuyla kelimeyi tevhidin, sırrıyla ilâhi aşkın misâlidir; ''Azim olan Rabbin adını yücelterek tesbih et'' mek (Hakka 69\52) onun yaşamdaki varlık sebebidir.

Ey aziz! Hakikat ilmi odurki, ''ona ne önünden, nede ardından bâtil gelemmez'' (Fussilet 41\42) Allah'ı ve Allah'tan indirileni inkâr edip, küçümseyen, yalan haberi önemseyip, benimseyenlere gelince, ''şeytanların kime ineceğini size haber vereyimmi? Onlar aldanmaya ve yalana düşkün kimselere inerler. Bunlarda şeytanlara kulak verirler ve onların çoğu yalancıdır'' (Şuarâ 26\221,222,223) yüce ayetiyle mühürlenmişlerdir. Ego larını ilâh edinircesine büyüklük taslayanların dünya eğlencesine gösterdikleri özenin binde birini gerçek varlığı tanımak için göstermemeleri, kendi akıbetlerinin göstergesidir.

Ey Sevgili! Hayatın anlamını sorgulayan insan, kendinden kurtuluncaya kadar geçmişiyile hesaplaşır; Fâni benliğinden kurtulduğunda da, nefes aldığı her anın değeriyle hesaplaşır. Zirâ alınan her nefes Hakk'ın huzurunda olup, kıyametin anlamına erenlerin tesbihidir. ''İşte onlar (mukarrebûn) yaklaştırılmış kimselerdir.'' (Vakîa 56\11); Hakk'ın tecellisindeki izzet ve azameti gönül gözüyle müşahedeye, ruh gözüyle her nûrun hakikatı olan nûru'l emmâre, sıfatlar âlemi âlem-i ceberûta yaklaştırılmışlardır. ''Korunmuş Kitabda'' ki (Vakîa 56\76) saklı hikmet incilerine, kalblerde ekili ilâhi ahlâk tohumlarına yaklaştırılmışlardır. Beşeri ve geçici zevklerin yerine, ulvî mânâ ve ruhani keşiflere (fetihlere) yaklaştırılmışlardır. Teoriye dayanan düşüncenin ve taklitte kalan inancın yerine, imânın hakikatına eriştiren ''yüce Rabbinin adını tesbih et'' meğ (Vakîa 56\74) yakınlştırılmışlardır. İnsanoğlu, fâni benliğine sarıldıkça uzaklığın soğukluğunu, nefsinden eridikçe yakınlığın sıcaklığını duyar. O ki daldı-

ğı tevhid deryasında, varlığın sırrına erip, aslına döner, her candan Hakk'ın varlığını seyreder. Ölmeden önce benliğinden arınarak dünya ve ahiretini birleyenlerden ise, "selam sana mutluluğa ermiş sağdakiler" (Vakıa 56\91) hitabıyla karşılanır. Dünya ve ahiretini birleyip, hakka ermeğe dâvetli her gerçek müminin, yaşamını Rabbın emr ve yasaklarına uygun olarak tanzim etmesi, "yüce Rabbının adını tesbih etmesidir." (Vakıa 96\91) Yaklaştırılmış olanın (mukarreb) tesbihi ile (ayn'el yakîn) vuslata ermiş olanın (sâbikûn) tesbihi aynı safiyette değildir. Zirâ ilkinde varlık tortusu vardır. Sâbikûn, yakınlığın ve uzaklığın bulunmadığı katıksız marifetin mazharıdır. Aldığı her nefeste Hakk'ın gayrının bulunmadığı tesbih, "halka'l yakîn" (Vakıa 56\95) olup, tevhid nûrunda eriyenlerin tesbihidir. "Nimet Cennetindekiler" in tesbihi (Vakıa 56\12) mutlu sağdakilerin tesbihidir. Bunlar, yaklaştırılmış olanlara özenen velâkin, cennet nimetlerinin mutluluğuyla yetinenlerdir.

Ey aziz! Hakk'ın kelâmına mazhar olan ve nefsinde berindirdiği açık ve gizli şirkten arınanlar, mânâ ve melekût âleminin sırlarına nail olurlar. Sırrların sırrına (ahfa) ise "ancak tertemiz olanlar dokunabilir" (Vakıa 56\79) korunmuş kitabda mahfuz olan Kur'anı kerimdeki hikmet, işaret ve misâlleri ancak berrak bir akıl ve gönül ile kendilerindeki değere ermiş olanlar idrâk edebilir. Hakk'a yönelen çoğunluk, "mutluluğa eren sağdakiler varya, ne mutludur onlar", özbenliklerini hakka ermenin mutluluğundan mahrum bırakıp, cehâletin karanlığına ve "bahtsızlığa baştan soldakiler, ne de bahtsızdır onlar" (Vakıa 56\8,9) yüce ayetleriyle, fitratları birbirine zıt, âlem-i fark'ta kalanlar olduğu anlaşılmaktadır.

Ey Sevgili! Hakk'ın kelâmı ve canlı ve sözlü kitabı olan her insan, Hakk'ın kelâmı yazılı kitabı olan Kur'anı kerimle buluşup, özdeştiğinde, sırrında tecelli eden gerçek varlığın şâhidi olarak, nefsinde yazılı olan Hakk'ın ayetlerini okur. Hakk'ın tecellisiyle kendini ulvi mânâ ve hakikatlere yükseltici, nefساني ve sufli taleblere karşı alçaltıcı bulur zira, "O, alçaltıcı ve yükselticidir" (Vakıa 56\3) Mânevi değerler ki, "mücevherlerle işlenmiş tahtlar üzerindedir" (Vakıa 56\15), ilâhi ahlâk nûrları, kulu nefsinden arındırıp, ruhunu yükselten birer nimet, hidâyet ve muhabbettir. Sâlih ameller ve kalıcı ibâdetler ki ubûdet mücevherleridir; kalbi, mânâ ve hakikatler âlemine taşıyan tahtlar gibidir.

Mukerrebûn, içtikçe nefsaniyeti şişirmeyen aksine, içtikçe ruhani keşif ve vecde vesile olan "çağlayarak akan suyun başındadırlar" (Vakıa 56\31) Sâbikun ise, daldıkları derya ile derya olmuşlardır. Öte yandan hakikatları küçümseyip, reddeden veya bağınaz ve biçimsellikte kalan taklidi inançlarıyla kibirlenenler ise, içtikçe böbürlenlen, kalblerini vesveseyle, zihinlerini suizanla besleyen yakıcı ve "kaynar sudan" (Vakıa 56\54) nasiblenirler.

Ey aziz! Bir örneğe dayanmadan yokluktan var edip yaratan Bâri ve Hâlık Teâlâ Hazretleri, teorik aklın ve akademik ilmin idrâk edemeyeceği bir surette varlığı yeniden şekillendirmeğe kâdirdir. Ölüm ise, yeniden yaratışın vesilesidir. "Bilmeyeceğiniz bir şekilde, yeniden yaratmak üzere ölümü takdir ettik" (Vakıa 56\60) yüce ayeti bu hikmeti bildirir. Nitekim fâni âleminden ölen, bâki âlemle yeniden yaratılmış olur. Nefsinden ölen, Hakk'la dirilir. Kibirden ölen, tevâzuyla dirilir. İnkârdan ölen, imânla dirilir; "Ölen Allah'a yakın kılınmış kimselerden ise (mukarreb) ona huzurlu ve idraklı yaşam (Ravh), (sâbikûndan ise) güzel rızk (Reyhan) (Rabbani esintiler) ve (mutlu sağdakilerden ise) Naim cenneti vardır" (Vakıa 56\88,89) İlâhi! Bizleri ibâdetlerimizle perdeleme velâkin, Zâtına olan ibâdetlerimizden de mahrum eyleme! Zâtını tanıyıp, bilmekle ilimlerdir velâkin, faydasız bilginin kulu eyleme! Tecellini müşahade ile nimetlerdir velâkin, şuhud zevkiyle cemâlinden mahrum eyleme! Gönüllerimizi

Zâtî muhabbetinle şenlendir velâkin, vecdin ve neşenin kulu eyleme! Ruhlarımıza sâlih amel-lerle şifâ nasib eyle velâkin, bizleri amellerimizin kulu şifâcî eyleme! Varlıkta halk ettiğin işaret ve misâlleri idrâk etmeyi, nasib eyle velâkin, bizleri Zâtının gayrına kul eyleme!

Ey Sevgili! Bülbülü coşturan gülün sûreti, aşkı yaşatan sevgilinin hayali, nûra kavuşturan nûrun rüyetidir. Ne bir surete, ne de bir hayale bürünmeden görülen rü'yet Hakikat-ı Muhammediye nûrudur. Rü'yet eden kişinin varlığından fenâsı, rü'yet edilen varlığın nûrunda bekâsıdır; gören gördüğünde eriyince, gören görülen bir olur. Âlem-i fark kaybolunca, âlem-i Cem Zâhir olur. Bilki kendini tanıman gerçekte, kendinde tecelli edeni tanımandır; "hidâyet-erecekleri en iyi O bilir" (Kasas 28\56)

Neyi yaşayıp, neye mazhar olduğunu bilmeyenden daha bilgisiz kim vardır! Kendindeki hazineye ermeyenden daha garip kim vardır! "Allahtan bir, yol gösteren olmaksızın, kendi nefsinin hevesine uyandan daha sapkın kim vardır!" (Kasas 28\50) İnsanoğlu, "iyilikten önce kötülüğün acele gelmesini ister" (Neml 27\46) Hakikatten önce yalan habere inanmayı tercih eder. Kalıcı sevgiden önce, geçici sevgileri seçer. Özbenliğini görmeden önce nefsinin zulmünü seyrederek. Selâmetten önce belâyı dâvet eder. "Hayrı seçer gibi şerri benimser." (İsrâ 17\11) Vuslat güneşinden önce hasret ateşine yaslanır. Yakınlığın ferahlığından önce uzaklığın sıkıntısına katlanır. Cem denizinden önce fark denizinde yüzer. Sağlıklı beslenmeden önce faydasız besinle meşgul olur. Şükürden önce şikâyeti meslek edinir. İmândan önce küfrü meziyet bilir; "Rabbın elbette onların kalblerinin gizlediği şeyleri de, açığa çıkardıklarını da mutlaka bilir". (Neml 27\74) Nefsin tutku ve dürtüleri her haksızlığın askerleridir. "O ve askerleri yeryüzünde (sufli sıfatlar arzında) haksız yere büyüklük tasladılar ve gerçekten bize (şekilden öze, farkdan ceme) dönemeyeceklerini sandılar. Biz de onu ve askerlerini yakaladık (yazgılarına teslim ettik) ve onları (suyu acı ve tuzlu) denize attık. (özbenliklerine zulmeden) Zâlimlerin sonunun nasıl ol-duğuna bak" (Kasas 28\39,40); kibir ve nefsanîyetin kulu olanlar, Hakk'ın tecellisine olan şuhûddan marum bırakılmışlardır. İlim ve hikmet ise, kemâle erenlerin nâsibidir; onların özelliği, her devri, her ilmi, her sevgiyi kapsayıp, kuşatan ve her surete ve her hayale bürünen Muhammedi hakikate olan bağlılıklarıdır. Öyleki, Allah'ın gayrının sevilmediği, Allah'ın gayrının bilinmediği, Allah'ın gayrının yüceltilmediği, Allah'ın gayrına yönelinmediği hakikat, Muhammedi hakikattir. Sırrın vârisi kâmil insan, ulvi ve sufli yaradılışı kendinde birleyen ve beşeriyet arzından melekûtiyet semâsına yükselen sâbit bir dağ gibidir; "dağları görürsün, onları hareketsiz sanırsın. Halbu ki onlar (telvine boyanan) bulutların geçişi gibi hareket ederler. Bu her şeyi sağlam, yerli yerince yapan (temkine eriştiren) Allah'ın sanatıdır." (Neml 27\88) Bilki Allah'ı anıp, O'na yönelenlerin yalnızlık duygusu biter; mânâ âlemi genişler. Dünyayı düşleyen nefesi biter, varlığı daralır. O halde "Allah'ı anmak elbette daha büyüktür" (Ankebût 23\45) Zirâ gerçek zikir, O'nun seni ibâdete, aşka ve ilme dâvetidir.

Ey Sevgili! Yaşadığın her iş ve ilişkide Allah'ın rızasını ara, iznini değil! Zirâ, rızada hayr, huzur ve rahmet vardır. Her sapkın iş ve ilişkide bireyin nefsanîyeti vardır. Her sâlih amel nefesine mal etmediğin ameldir. Edilgenlik sıfatı anayı yavrusuna bağımlı kılar. Ruhani keşif ve Rabbani ilhamlar gönlü sırlara mahrem kılar. Her an hakkani fetih ve mânevi reşahatın nimetini tadan insan, Rabbının tecellisindeki sonsuz ve sınırsızlığa şâhid olur. Hakikatın tevilini kendi tefsir diliyle sınırlandıran insan ise, kendi yetersizliğinin ve aczinin şâhidi kılınır. Her ferd, mazhar olduğu kadarıyla nûrdan nasibini alır. İhsân olunan feyz kadar kalbinde

hikmet nûr- larını bulur. Gönül, kendi hakikatını bulur. Nefsinden arındığı kadar, tevhid nûrunu zâtında bulur. Nefsini bilen Rabbini bulur. Her birinin mânâ kabı ne kadarsa, tecelliden alacağı da o kadardır. Gönül toprağına ne ekildiyse, hasadıda o olur.

Rabbın her kimi seçmişse bu onun hayrınadır. Her kimde ''Bunlar bana bendeki bilgiden dolayı verilmiştir'' (Kasas 28\78) bilgiçliğini taslarsa, kibrinin kulu olur. O ki, âlemde bir kudret sahibi olduğunu zanneder, sınavların en zorlusunu nefesine dâvet eder. O ki, nefsindeki aczi idrâk etmeyip, ''O'na kulluk edin ve O'na şükredin'' (Ankebût 29\17) ikâzını önemsemez ise, ''Allah'tan başka ne bir dostunuz, ne de bir yardımcınız yoktur'' (Ankebût 29\22) yüce ayetinin hikmetine eremez; Allah'ın gayrı gerçek bir varlık bulunmadığını idrâk edemez. Her kimde hakka ermişse, kendinde tecelli eden nûrun vuslatına ermiştir ancak, Hakk'ın Zâtına değil! Seven, gerçekte kendindeki bir mânâyâ âşık olmuştur, aşkın suretine değil! Mânâ ve sırlar ''ilim verilenlerin kalblerindeki apaçık ayetlerdir'' (Ankebût 29\49) zihninin oyunu değil!

Ey Sevgili! Hakk'ın isim, sıfat ve fiilleriyle varlığa getirdiği her şey O'nun tecelli arzıdır; ''Muhakkak ki benim arzım geniştir'' (Ankebût 29\56) yüce ayeti, her mânânın bir suretinin tecelli arzında belirlediğini bildirir. Bâtında saklı duran hazine zâhirde mevcut olur. Hakk'ın Hakk olarak belirlediği suretlerin mânâlarını kâmil insan ilme'l yakîn keşfeder, ayne'l yakîn müşahede eder. Her birinin sırrını hakka'l yakîn özümser. Bâtılın misâl olmasındaki hikmeti de ibretle seyrederek. Tecelli arzının genişliği, misâl- lerdeki zenginliği sergilerken, özlerindeki tevhide idrâkları dâvet eder. Ne varki, halkdaki hakkı göremeyen insan şekilden öze geçemez. Tecelli arzındaki Hakk'ın varlığını birlemeyen insan tevhid sırrına eremez.

Varlık âleminde bir surette kimliğe bürünen izâfî benlik, denizdeki dalga misâli, suretinin ancak bir an için görünümüne gelip, görünümünden kaybolduğunun farkında değildir. Zira ''onlar dünya hayatının ancak dış yönünü (maddi boyutunu) bilirler. Ahiretten yana (mânâdaki boyuttan) gafildirler.'' (Rum 30\7) Deryada esen ilâhî kudret ve hikmet rüzgârlarının gücüyle boy gösteren dalgacık, kendini ayrı bir birim gibi gördükçe, varlığının hakikatı olan deryanın farkına varıp, kendi hiçliğine akıl erdiremez. Suretinin ancak ''belirli bir süre için yaratıldığının'' (Rum 30\8) Bilincine varamaz. Farkındalığı kemâle ermiş insan ise, yokluğun ve varlığın Allah'ın ilminde kayıtlı olduğunu bilir. O'nun Esmâ ül Hüsna tecellisiyle varlığın belirlediğini müşahede eder; ''akşama girdiğinde (bâtında örtünen) sabaha kavuştuğunda (zâhirde açığa çıktığında) Allahı tesbih eder'' (Rum 30\17) Allah'ı tesbih etmek, O'nun tecellisindeki mükemmelliği yüceltmektir; ilim, ibâdet ve muhabbetle O'nu ta'zim etmektir. Varlığa getirdiği her misâl için bir yer ve zaman tayin ettiğini hikmet ve ibretle görmektir. Zâtının kâmil tecellisi olan vec- hine irfan ve edeble nazar etmektir. Gel gör ki, çağdaş yaşamın getirdiği konfor ve zenginlik içinde kulluğu içine sindiremeyenler, alışkanlıklarının ötesine geçemezler. Ancak başları sıkıştığında ve duygusal fırtınalar karşısında zorlukları yönetemediklerinde, Hakk'ın vahdet ve engin rahmet gemisine sığınır; ''gemiye bindikleri zaman imânı yalnız Allah'a has kılarak O'na dua ederler'' (Ankebût 29\65) kendilerini güvende hissedip, Hakk Teâlâ ''onları karaya ulaştırınca, bir de bakarsın (O'na) şirk koşuyorlar'' (Ankebût 29\65, Rum 30\33)

Ey aziz! Her canlı kendi türüyle huzur bulur, farklı türlere karşı tedirgin olur. Benzer ruhani yapıda olanların birbirlerine sıcaklık duyması, farklı yaratılıştaki olanların birbirleriyle uzlaşmamaları aynı sebebe dayanır. Cenab-ı Hakk her birine uygun ve ''kendileri ile huzur bul-

ması için aynı türden eşler yaratması ve araların da sevgi ve merhamet tesis etmesi O'nun delillerindendir'' (Rum 30\21) Nitekim gönül sahibi bir insan, kendisi gibi gönül ehliyle kolay ilişki kurabilirken, nefsanîyet sahibinin yine nefsanîyet ve kibir sahibi bir diğeri ile çatışmasıda, tecelli arzındaki genişliktendir. Zira her biri bir mânânın suretidir. Rabbının arzının genişliğini bilen kâmil insan, herkezi oldukları gibi kabul edip, onları tevhid nûrunun ışıyla gözler; kesretteki (çokluktaki) vahdeti (birliği) izler. İnancı hangi yöreye ve dini töreye bağlı olursa olsun hepsini, kendi inançlarında hakkı yaşayan, Allah'ın tecellisinin mazharı olan kulları olarak değerlendirir. Avustralyadaki Aborjini, Alaskadaki eskimoyu, Afrikadaki Masaiyi, Amazondaki yerliyi aynı tevhid gözlüğüyle görür. '' Muhakkakki imân edenler, Yahudiler, Sabirler ve Nasaradan (hrisyanlar) her kim Allah'a ve ahirete inanır ve sâlih amel işlerse (imânına uygun insanca yaşarsa) onlara korku yoktur ve onlar mahzun da olmazlar'' (Maide 5\69 Bakara 2\62) yüce ayetlerini, tecelli arzındaki genişliğin ve ilâhi rahmetin müjdecisi bilir. Zira inanç sahibi her toplum için Allah'ın gayrı bir ma'bûd olmadığını bilir. Hakk'ın varlığı hangi isimle tanınmış olursa olsun, ''hangisiyle ibâdet ve dua ederseniz, çağrının hangisiyle çağırırsanız, bütün güzel isimler O'nundur'' (İsrâ 17\110) ayeti kerimesinin bu hikmeti bildirdiğini bilir. Keza, ''her ümmete uygulayacakları bir ibâdet tarzı gösterdik'' (Hac 22\67) ayeti kerimesinin, şeriatın tatbikinde farklılıklar olabileceğini velâkin hakikatların hakikatı olan Hakk Teâlânın, her inanç sahibi toplum için Tek olduğunu bildiğini bilir. Kimilerinin; 'benim gibi inanmayan, düşünmeyen, benim gibi ibâdet etmeyen imân sahibi değildir.' Şeklindeki hezeyenlerinin, şekil ve biçimi putlaştırıp öze eremeyenler, farkda kalıp cem'e ulaşamayanların hâline misâl olduklarını görür. Her toplumda kendilerini dinin ve şeriatın temsilcisi zannedenler bulunur. Bunlar, fâni benliklerin Hakk'a ortak koştuklarının farkında dahi değildirler. Oysa gönlün ve nefsin ''semâ- nın ve arzın yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olmasında O'nun delillerindendir. Şüphesiz bunda bilenler için ibretler vardır'' (Rum 30\22) ayeti, gönül ve akıl sahibi herkezi vahdet deryasına dâvet eder. Hakikat ehli bilirken, ''semâda ve arzda olan herkez, istisnasız kul olarak Rahman'a döner'' (Meryem 19\33) Sevgili için kendi nefsinden vazgeçen, Sevgilinin sevgilisi olarak haka erer.

Ey Sevgili! Rüyanın tâbiri hayatın tefsiridir. Hayatın tevilini ise uykudan uyananlar yapar. Zirâ uykunun zıddı uyanıklıktır. Şöyleki, dünyevi uyku olan mâsivâdan uyanan insan, varlığın hakikatını idrâk eder. Nefsinde barındırdığı suflî sıfatlardan arındığında, özünde saklı duran ulvî sıfatlara olan dönüşümü yaşar; beşerî ahlâktan ilâhî ahlâka intikal eder. Vahdet sırrına kavuşmanın farkındalığında, Sûret-i Hakk olmanın neşesini özgürce tadar. Böylece ancak Allah'a kul olmanın huzurunu insanca yaşar. İdrâk ve dönüşüm sürecinde her kim sıkıntılar karşısında sabrederse, yüzleştiği musubetlerin, kendine yakınlaştırmak için Hakk'ın kullarına sunduğu vesileler olduğunu öğrenir. ''Başına gelen musibetlere karşı sabırlı ol'' (Lokman 31\17) ayetindeki öğüdün, huzura işaret ettiğini anlar. Bilirki her kim şükrederse o, hikmete kavuşacaktır. Her kim de hikmete ermişse, şükürün hakikatına kavuşmuştur. ''And olsun biz Lokman'a, Allah'a şükretmesi için hikmet verdik'' (Lokman 31\12) ayetindeki nûra kavuşur zirâ, her ayetin nûrunda birden fazla hikmet vardır. Hikmet, hayrların a'lâsı, şükür, Hakk'a olan ubû- detin mânâsıdır. Bilki, kişinin kendisi ve âlem hakkındaki zannı ne ise, dilinden o duyulur. Rabbı hakkında kalbindeki zannı ne ise, yüzünden o okunur. Zannı temiz olanın hem hamdı, hemde şükürü kâmil olur; hem ilmi, hemde ameli sâlih olur. Kişinin

yüzleştiği hayal kırıklığı ve hicran olan azab, onun nef- sâni beklentileri ve şikâyetleri nede- niyledir. Hâinden hoşnud olmayan insan, Rabbindan da razı değil demektir. O halde kişinin hoşnudsuzluğu, tattığı azabın kendisidir. Nitekim hayal ve şikâyetten hoşnud olan, yaşadığı alışkanlığı terk edemez. Azabı tadanda tattığından hoşnud olmalıdır ki hâinden vazgeçmek için gayret göstermez; "insanların kendi işledikleri sebebiyle karada (sûrette) ve denizde (nefiste) bozulma ortaya çıkmıştır. Allah yaptıklarının sonuçlarını onlara tattıracaktır (ki) belki geri dönerler" (Rum 30\41) yüce ayeti, azabı tatmanın kişinin kendi ameliyle nefsinde gerçekleşeceğini bildirir. Olumsuz hissiyat, düşünce ve kederle beslenen azab, ikiliği yaşa- yanın tattığı bir hâldir kesretten vahdete dönüp, ikilik kalkınca, azab da kalkar. Şikâyet bitin- ce şükür artar. Gelgörki, kendinde bir güç olduğuna vehmeden insan, kendi vehmiyle nefesine azab eder. Oysa "sizi güçsüz yaratan" (Rum 30\54) yüce ayeti, güç ve kudretin ancak yara- tıcı olan Cenab-ı Hakk'a ait olduğunu bildirir. Nitekim yokluktan yaratılan varlığın gücü ve kudreti, aczi nisbetindedir. "Sonra güçsüzlüğün ardından size güç veren" (30\54) ayeti ke- rimesi ile bildirilen mânâ, "sizi taşıyabileceğiniz nisbette idrâke erdirip, ulvi sıfatlarıyla bah- şeyler Hakk'ın emr âleminde, misâller âlemine getirmesindeki hikmete dikkatleri çekmek- tir. Tecelli sahibi Rabbin kendini teslim eden insan, vehminin oyunundan ve nefsindeki azabından kurtulmuş olur. "Sonra gücün ardından yine güçsüzlük (fakr) ve ihtiyarlık (kemâl) veren Allah'tır" (30\54) ifâ eder; nefse fakrının mânâsını yaşatıp, kulunu kemâle erdirenin Rabbi olduğudur. Dikenin güle dönüştüren ilâhi kudret ve iradenin, çamurdan insan yaratıp ona imân nûrunun bağışlanması ne yüce ve sırlı bir iştir. Sırta eren insan, imânın yakîne er- mesiyle keşf ve müşahade nimetine kavuşur. İlmini yazılı kaynak ve haberlerden değil, Habir Allah'tan alır. Hikmeti kalbinde bulur. İmân nûrundan mahrum kalan ise "onu uydurdu" (Secde 32\3) yalanıyla hakkı reddedip, sosyal medya sapkınlığına sarılır. Üstelik uyduruk diye nitelendirdiğin kendi tezine temel kaynak gösterir. Dünya uykusundan uyanmayan nef- sin misâli, derin komadaki hasta gibidir. Bunlar görmedikleri halde görmüş gibi davranan, bilmedikleri halde bilgiçlik taslayan, "işitmedikleri hâlde duyduk diyenler" gibidir. (Enfal 8\21) "Doğrusu onlar Rablarına kavuşmayı inkâr etmektedirler" (Secde 32\10) Rabbla yapı- lan ezeldeki sözleşmeyi unutmaları nedeniyle, "Bizde sizi unuttuk, unutmaya karşı azab tadın" (Secde 32\14), (Sâd 38\26) İlâhi hükmün mazharı olmuşlardır.

Ey Sevgili! Sevgi ve rahmetten daha yüce bir sıfat olsaydı, Rabbin âlemi onunla yaratılırdı. İlimden daha aydınlatan bir hikmet olsaydı, gönülleri onunla donatırdı. Edeb ve güzel ahlâktan daha kâmil bir nitelik bulunsaydı Peygamberini (s.a.v.) onunla nimetlendirirdi; "O ki her şeyi güzel yaptı" (Secde 32\7) nûrlu ayetin, ibadetden daha sevimli bir vasıta olsay- dı, kullarını onunla irfân sofrasına yaklaştırırdı. Acz ve fakr'dan daha alımlı zillet bulunsay- dı, sevdiklerini onunla zâtına kavuştururdu. Oysa "hiç bir nefis, amellerine karşılık olarak, kendileri için saklı olan gözyaşının bilemez" (Secde 32\17) Zirâ insan görünümde olanı görür, gaybda olanı göremez. Var olanı bilir, yok olanı bilemez. Halbu ki Allah Teâlâ hem açıkta olanı, hem gizli olanı, hem varlığı, hem yokluğu bilir. Zirâ "O Evveldir, Ahirdir, Zâ- hirdir, Bâtındır. O her şeyi bilir." (Hadid 57\3)

Ey Sevgili! Kalbe ferahlık veren her şey Rahmanidir. Huzursuzluk verip şüphe ve tereddüde düşüren her şey nefsanîdir. Allah güzeldir. Güzelliği sever. Hakk'dan kalbe inen mânâ ve ilham, güzelliğin ve hikmetin ifadesi olarak gelir. Kalbi huzur ve sevince taşır. Ruhunun sırrın- daki nûra kavuşturur. Allah Teâlâ "Semâya yönelip, ona (kalbe) ve arza (nefse); 'isteyerek

veya istemeyerek gelin' dedi.''(Fussulet 41\11) Gönül isteyerek Rabba yöneldi. Nefs ise zulmü seçip, isteksizliğini gizleyerek, zorunlu olarak yöneldi. Neticede ''ikisi de,'' isteyerek geldik dediler. (Fussulet 41\11)

Nefsin itiaatı riya oldu. Gönlün itaatı rızâ oldu. Bu hikmettedir ki, ezeldeki ilâhi takdir ile, ilhamın kalbe inmesi nasib oldu. Nefs ise varlığın mânâ ve maksadına tahkik ile mecbur kılındı. Bu hususta kişisel ve kısıtlı olan akıl nefse rehber oldu. Gönlün rehberi aşk oldu. Zihinde at koşturan vehim ve zanlar, akla engelleyici tuzaklar kurdular. Aklın her tökezlemesini nefse, mânevi ve yükseliş gibi sundular. Buna göre hakikatı tahkikte nefis, taklitte kaldı. Gönül tahkikte Hakk'la hakka vardı. Kuşku evham ve vesvese nefse yoldaş oldu. İhlâs, tevekkül ve sabır gönle dost oldu. Kibir, hased ve suizann nefse yâr oldu. Güzel ahlâk, tevâzu ve imân gönle nûr oldu. Rabbinin nûruyla Rabbinı buldu.

Ey aziz! Gönle inen ilham ve hikmet, Hakk'ın kuluna tevdi ettiği emanettir. Emanete sahip- lenen ona ihanet etmiş olur. Emanetin asli sahibini bilen Hakk'a itaat etmiş olur. İddia ve takva sahipleri kendi fitratlarını tanımış olur. Gönlünü Rabbinin teslim edenin emanetini Rab- bı taşıyıp, kaldırır. Böylece kalb, huzura ermenin mutluluğuna kavuşur. İddia ehli ise kendi iddialarıyla baş başa kalır. Bilki emanetin varlığı hakikat ehli için lütuf olur. Benlik sahipleri için azab olur; ''Allah münafık erkeklerle münafık kadınlara, müşrik erkeklerle müşrik kadı- lara azab etmek, mümin erkeklerle mümin kadınların da tev- belerini (benlikten arınışını) kabul etmek için'' (Ahzâb 33\73) kazayı kadere bağladı. Böylece ilâhi takdir üzerine ''ema- neti insan yüklendi'' (33\72) Azab ehli, Hakk'ın kullarında zâhir olan sıfatları nefsinde mal etti; ''Ben görür, ben işitirim. Ben söyler ben bilirim. Ben irade eder, ben kadirim. Ben o diriylim iddiasıyla hem kör cehaletin, hem de haksızlığın sembolü zulmün taşıyıcısı oldu. Tevhid ve hakikat ehli ise, sübûti sıfat nûrlarının nefsinde yansıdığına şahid olup, hakikatla- rının ise Rabbi olan Hakk Teâlânın zâtında olduğu bilincinde, her namazdaki rûkû ve secde- de Allah'ı överek kulluğunu ifade etti. Gönül kâbesindeki tavaftada yedi sübûti sıfatın Hakk'a ait olduğunu teyid edip, fâni benlikten soyundu. Hakikatı görüp, nefsindeki iddialar- dan tevbe edenler için Rabbinı tevvab buldu. Allah'ın çok bağışlayıcı ve merhamet edici ol- duğuna nefsinde afakta şahid oldu. Övgüye lâyık varlığın, her âlem ve mânâ boyutunda Hakk'ın Zâtı olduğuna ikna oldu; ''Hamd, semâlardaki (ulvi boyutta) ve arzdeki (sufli boyut- ta) her şey kendisinin olan (tecellisine mazhar olan) Allah'a mahsustur'' (Sebe 34\1) yüce ayetini kalben ve amelen tasdik etti. Hakk'ın Ahîr sıfatıyla ''Ahirette de hamd O'na mahsus- tur'' yüce ayetiyle O'nun hüküm ve hikmet sahibi olarak Hakîm, her şeyden haberdar olan Habîr olduğunu sırrından bildi.

Ey dost! Hakk Teâlâ, kimin hangi mânâ ve dereceye inip, hangi mertebe ve hikmete yüksele- ceğini bilir ''Allah arza gireni, arzdan çıkanı, semâdan ineni ve oraya yükseleni bilir'' (Sebe 34\2) Benliğin nefsin kesif âlemine nasıl girdiğini ve nefsanîyet âleminden kalbin lâtif âle- mine nasıl yükseldiğini bilir. Ruh ve mânâ semâsından, cisim ve sûret arzına ineni ve bura- dan hakikatlar semâsına yükseleni bilir. Zirâ kullarını kemâle erdirerek, ''derecelerle yüksel- ten Râfi O'dur'' (Mü'min 40\15) Kezâ, ''ininiz bir kısmınız bir kısmına düşman olarak'' (Bakara 2\36) ilâhi emrin gereği, vahdet semâsından, kesret arzına inişin hikmetini, bilenler bilir. Sûret-i Hakk olarak varlığa gelen ve en güzel fitratın timsâli ''ahseni takvim'' semâsın- dan, nefsanî sûretin timsali ''esfele safilin'' arzına (Tin 94\4,5) inişini basiret gözüyle gören- ler, ölmeden önce benlikten ölenlerin, ilâhi sıfatlar âsumanına yükseldiğini de görür. İnişinde

rahmet, yükselişinde rahmet olduğunu bilenler, Rabbin ''hergün bir işte'' (Rahman 55\29) olduğunun bilincindedirler. Nüzûl ve urûcun sırrını hakka erenler bilir. Bilirler ki, değişim ve dönüşüm süreklidir. İki günü eş geçiren ise mânâyı müşahededen kayıptadır. Bilki kul kulluğunda sâbit durdukça, varlığını sâbit tutan her şey sâbit durur. Ayaklar kaymağa başlarsa, her zemin kaygan olur. Akıl, buzlu satıhta sörf yapmaya bayılır. Aklı ve gönlü birleyenler sağlam zeminde durur.

Ey Sevgili! İhsân olmadan ikan olmaz. İn'âm olmadan ilham olmaz. Bazı ilhamlar vardır yağmur gibidir. Bazıları ise damlaya damlaya gelir. Bazıları vardır vakde bağlıdır. Bazıları vardır mertebeye bağlıdır. Nûrun nûrla buluşması ilâhi lütuflara bağlıdır. Sevmenin de boyutları vardır. Kimin sevgisi dilindedir. Kimininki gönlünde. Kimi nefsi için sever. Kimi nefsin-den daha çok sever. Nefsin sevgisi kendi zaaflarınadır. Gerçek sevgiliyi tanıyan, nefsin tercihlerini terk eder. Allah ve Resûlünün (s.a.v.) muhabbetiyle hakk yolunda yürümeyenin, hakkâni mânâ ve sırlara ermesi vâki değildir. ''Ancak temiz kelime O'na yükselir'' (Fâtır 35\10) kâmil insan o tertemiz ve güzel kelimedir ki, Hakk'a yükselişi Esmâ ül Hüsnâyı nefsinde birlemesi ve ilâhi ahlâkı benimsemesiyledir. Hakk'ı tanıyanın ilmi mertebesi O'na olan yakınlığın derecesini gösterir. Sâlih ameller ise yükselişin vesileleridir. Hikmetin ve vesilenin sahibi ise izzet sahibi Rabbidir; ''kim izzet istiyorsa, izzet bütünüyle Allah'a aittir'' (Fâtır 35\10) Sapkınlık olan günah ve sâlih amel olan takva, nefis için birer seçenektir. Allah Teâlâ ''ona (nefs) fücûrunu (sapkınlığı) ve takvayı (sakinmayı) ilham etti'' (Şems 91\8) velâkin. Seçiminde onu mecbur kılmadı. Kim hangi ilhamı benimserse, onu dâvet etmiş olur. Sapıtan, haddi aşmanın sonucunu yaşar. ''Muhakkak ki kullarım üzerinde senin bir hakîmiyetin yoktur'' (İsrâ 17\65) yüce ayeti, Hakk'ın dışında hiç kimsenin zorlayıcı bir gücü bulunmadığını bildirir. Takvası kâmil olan, Rabbinin korunması altındadır; noksan olan ise zaaflarıyla sınanır. Bilki tek ve mutlak hakikat, Hakk Teâlânın varlığıdır. Tecellisine mazhar olan her şey O'nun arşıdır. Hakk'ın tecellisini göremeyen insan, kendi varlık iddiasıyla O'ndan perdelidir. Bilgisizlik, bilginin perdesi, şekil ve renk gözün perdesidir. Madde ise mânânın perdesidir. Nitekim maddi âlemden gayrına inanmayan bir kişi ile, dünya yaşamının bir geçiş âlemi olduğunu bilen ve ''ahiretteki yaşamın daha kalıcı ve hayırlı olduğuna inan'' (Duha 93\4) Bir müminin, ortak idrâk içinde olmadıkları açıktır. ''İki deniz eşit olmaz. Biri tatlıdır (mânevi) susuzluğu giderir, içimi kolaydır (ferahlık verir) Diğeri ise tuzludur, acıdır (evham ve huzursuzluk verir)'' (Fâtır 35\12) kimin nefsi hangisine yönelmişse ondan nasiblenir. Şüphesiz hakikatı göremeyen ''kör ile gören bir olmaz karanlıklar (bilgisizlik) aydınlık (ilim) bir olmaz'' (Fâtır 35\19,20) Ruh ve maddenin birlikteliği, Hakk'ın kudretine delildir.

''Allah her canlıyı sudan yarattı'' (Nûr 24\45) ayeti, biyolojik beden sahibi bütün canlıların ortak özelliğinin su olduğunu bildirir. Ancak beşeri sûretlerde benzer 'dna' özelliklerinin bulunmasına mukabil, yazılımlarının ve esmâ dizilimlerindeki ruhani farklılıklar, onları ayrı türler şeklinde gelişmesini mümkün kılmıştır. Maddi yapılardaki ortak mikroorganizmalara bakarak, onların ruhsal yapılarını dikkate almamak, bilimsel bir yaklaşım değildir. Zirâ sureti kılan asıl etken ruhtur. Kaldıki, bitkisel, hayvani ruhaniyetler bulunduğu gibi, insani ruhlar arasında da farklılıklar vardır. Her biri kendileri için en uygun olan sureti yerleştirmişlerdir. ''O sizi tek bir nefisten yaratandır. (Sırrına uygun) bir yerleşme yeri (benlik), birde emanet olarak konuştu-racağınız bir yer (beden) vardır. İdrâk ehli için ayetleri ayrıntısıyla açıkladık'' (En'âm 6\98)

yüce ayeti, nefis ve beden, lâtif ve kesif birlikteliğin işaretlerini vurgular. Bütün canlı organizmaları sadece beyindeki faaliyetlere göre değerlendirmek, fizyolojik yapıya bakıp, sürücü koltuğundaki nefsi tanımamak olur. Oysa nefsinin tanıyanın Rabbini bileceği, mânâyâ erenlerin mâlumu- dur. Latif ve kesif âlemlerin oluşumunu bildiren ayet dikkat çekicidir; "O semâları (mânâ âlemini) ve arzı (maddi âlemi) altı günde (evrim sürecinde) yaratılmıştır" (Hûd 11\7) kezâ, mânâ âleminden maddi âleme intikal eden ruhun, beşeri âlemde yerleşeceği bir vasıta olan beden, niteliği de bildirilmiştir. "Sudan (meniden) bir beşer halkedip, onu nefes ve sıhriyet yakınlık bağına dönüştüren O'dur Rabbin kâdirdir" (Furkan 25\54) İnsan denilen ve ruh ve maddeyi kendinde birleyen varlığın hakikatını görmeye reddedenlere, "ölümden sonra mutlaka dirileceksiniz, desen inkâr edip; bu açık bir büyüden (hakikatı olmayan) başka bir şey değildir; derler" (hûd 11\7) Zirâ, bilmezlerki, hakiki mev- cud olan varlık, esmâ sıfat ve zâtıyla tecelli eden O'dur. "Arşı (gönlü) istiva edip (iradesini hâkim kılıp) geceyi (yokluğu) kendini takip eden gündüze (varlığa) katan, güneşi, ayı, bütün yıldızları (ruhu, kalbi ve kemalatı, idrâk mertebelerini) hükmüne tâbi kılan Allah'tır" (A'râf 7\54) İlâhî tasarruflarını yarattığı meleklerle muradına uygun ve mümkün kılan O'dur. Birden fazla hizmet alanlarına göre "melekler ikişer, üçer, dörder kanatlıdır" (Furkan 35\1) mânâ âlemiyle ilgili hizmetlerin yanı sıra doğanın oluşumunda görevliler mev- cûddur. Tüketilen besinlerin enerjisiyle cisimlerin oluşumuna hizmet edenler gibi, karanlığı aydınlığa çeviren, sesi ileten, ekranlarda objeyi görünür kılan, çeşitli frekanslarda yayınların oluşumuna hizmet edenler gibi.

Ey Sevgili! Seni dünyaya bağlayan her şey, seni Hakk'dan alıkoyar. Seni ahirete bağlayan her şey, seni ahiret nimetleriyle oyalar. Seni Allah'a kavuşturan her şey, Allah'ın sona olan inâyetidir. Yakîn öyle bir pınardır ki, kimileri ondan ilme'l yakîn, kimileri ayne'l yakîn tadar. Hakka'l yakîn ile ilme'l yakîn'in zevkine varmıştır; "şüphesiz bu, kalbi olan (Hakk'ın gayrına yönelmeyen) ve şahid olarak kulak veren kimse içindir" (Kaf 50\37) Nefsini bir diğerinden üstün gören insan, kendinde ve karşısındakinde tecelliye göremediği içindir. Yücelik ve üstünlüğün Allah'a ait olduğunu bilebilseydi, halkdan önce Hakk'ı görmeye öncelik verir, kalbinde Rabbinin gayrına yer vermemiş olurdu; "hani o Rabbin temiz kalbe gelmişti" (Saffat 37\84) yüce ayetindeki hikmetide anlamış olurdu. Hakk'ın gayrından kalbi arındırmak zekâtın hakikatıdır. Nitekim bunun için kimileri dünya malından zekât verir, kimileri ilminden, kimileri kendince önemseydiği ziyetinden. Kimi öldükten sonrası için organlarını verir. Kimi de ölmeden önce nefsinin kalbini Allah'a verir.

Yaşarken ölümün mânâsına eren insan, hayata sahiplenmeyi terk edip, irâdesini ve varlığını tümüyle Sevgiliye verir. Buna ancak Allah'ın lütfuna mazhar olanlar erer. Allah'ı, Allah'ın tanıtmasıyla tanımak, gönlü cennet de bulmaktır. Zâtını tanıtmamanın karşılığı Cenâb-ı Hakk, kulun emânetinde olan canlı lütfuyla kendi inâyetine satın alır. Böylece, önceden yaşamın kendine ait olduğunu zanneden izâfî benlik, varlığının Allah'a ait olduğuna müdrîk olur. Hakk'ı tanıyan her kâmil, Allah'ın nûruyla Allah'ı tanımış olur. Yakîn'in aslı budur. Hakk'a talib olanın, kendi noksanını ve aczini bilmesi de O'nun hidayetiyle gerçekleşir. Rabbindan aldığı ilimle "doğruyu getiren ve onu tasdik eden takva ehli"dir." (Zümer 39\33) Takva sahibi, kullarının geçmişini en güzel hâliyle geleceğe intikâl ettiren O'dur. Bu hikmet "Allah, onların önceden yaptıklarının en kötü olanlarını bile silip, yaptıklarının en güzeline karşılık olmak üzere mükâfatlarını onlara verecektir" (Zümer 39\35) yüce ayetinde bildirilmiştir.

Bilki sevdiğinin yolundan ayrılan insan, nefsini Rabbına tercih etmiş olur. Sevgiliye ulaşmak, ciddiyet, tutarlılık ve özveri gerektirdiği için nefse meşakkatle gelir. Alışık olduğu bağımlılıkları terk etmek ona ağır gelir. Nefsin Rabbını inkâr etmesi ise aczini ve hiçliğini göremediği içindir. Varlığın tekliği, idrakına sığmadığı içindir. Ne varki varlık iddia eden hiç kimse, "semâlarda (ulvi âlemde) ve arzda (sufli âlemde) zerre kadar bir şeye sahip değildir" (Sebe 34\22) Mânevi ve maddi mülkün gerçek sahibi bellidir velâkin, hakk nûrundan mahrum olanların hâlleri "sen onların baktığını görürsün, halbu ki onlar (hakkı) göremezler" (İsrâ 7\198) yüce ayetince bildirilmiştir. O ki dünya malına bakıp, güvenir, kalbinde nûr yoktur. "Biz hangi ülkeye bir uyarıcı göndermişsek, oranın varlıklı ve şımarık zenginleri; biz sizinle gönderileni kabul etmiyoruz; derler" (Sebe 34\34) Zirâ kibir ve Hakk'ı inkâr, dünyanın kullarıyla, cahillerin ortak niteliğidir. Oysa Allah'ı tanıyan ve edebli hiçbir insan Allah'a kul olmaktan gocunmaz. "Ne Mesih ne de mukarreb meleklerde Allah'a kul olmaktan çekinmezler O'na ibadetten kaçınan ve kibirlenenlerin hepsini huzurunda haşredecektir" (Nisa 4\172) ayeti kerimesindeki öğüdü ve uyarıyı da önemsemezler. Kendine nefsini vekil edinen nerede! Allah'ı vekil edinen nerede!

Ey aziz! Hakk'ın kelâmında hikmetden ve hayrdan gayrı bir şey yoktur. Halkın sözünde her noksanlık ve yetersizlik vardır. "Ey imân edenler Allah'tan sakının ve doğru söz söyleyin" (Ahzâb 33\70) yüce ayeti, ağızdan çıkan her olumsuz kelimenin sahibine vebal olduğunu bildirir; "kötü tuzak ancak sahibini kuşatır" (Fâtır 35\43) Allah'ın ayetlerini kuşkuyla okuyanlar, hakktan yana bir koku alamazlar, "bizim zikrimizden yüz çeviren ve dünya hayatının keyfinden başka bir şey istemeyenlerden yüz çevir. İlimden (hakikatten) yana erişebildikleri son nokta budur" (Necm 53\ 29,30) Buna mukabil, nefsini ve kalbini O'na teslim edip, Hakk'dan hidâyet taleb eden ve "Allah'a ve Peygamberine itaat eden kimse büyük bir kurtuluşa ermiştir" (Ahzâb 33\71) Rabbının inayetiyle Rabbına gidende Rabbına ermiştir; "ben Rabbıma gideceğim O bana yol gösterecektir" (Saffat 37\99) yüce ayeti bu nimeti bildirir. Her kim gönül kabını Hakk'ın gayrından boşaltırsa, muhabbet, inayet ve hakkaniyetle Rabbı onu doldurur. Kim bu yolda sabırlı olursa lütfâ mazhar olur. İlâhi sınavlar, lütuflara mazhar olunması içindir; Hakk'ın rahmetinin genişliğinin bilinmesi içindir.

Ey Sevgili! Kişi ne kadar sessiz kalırsa, o kadar çok kalbiyle beraber olur. Ne kadar nefsiyle beraber olursa, o kadar çok mânâdan uzak durur. Gönlün okumadığı bir hikmeti gözün okumuş olması, bilgiye erişmek için yeterli değildir. Zirâ gönül gizli olanı okur. Nefsin gözü ise sırra yabancı kalır. Gönle yerleşmeyen hiçbir şey özünsenip, benimsenmiş değildir. Eyleme geçmeyen hiçbir bilgi gönle yerleşmiş değildir. Gönül hakikata erdimi ondan geri dönmez. Nefs ise yöneldiği hiçbir şeyde güvenilir değildir. Gönlün gözü Rabbına yöneliktir. Nefsin gözü kendi hevesine dönüktür; "nefsin arzusu kişiyi Allah yolundan saptırır" (Sad 38\26) gönlün arzusu ise, hakikatlerin hakikatı Hakk Teâlâya kavuşmaktır. Hakk'ın nûruyla tecelli ettiği gönül mekânların en hayırlısıdır. Rabbının yüceliği karşısında nefsini küçük görüp, aczini bilen insan Allah'a ibadet eder. Nefsine üstünlük taslayan, ibadeti ya reddeder, ya da terk eder. Sınavlar karşısındaki sabır kalbin faziletini yüceltir. "Yoksa siz, Allah, içinizden (nefsiyle) cihad edenleri belli etmeden ve sabredenleri ortaya çıkarmadan cennete mi gireceğinizi zannettiniz?" (Âl-i İmran 3\142) yüce ayeti; nefisle mücadele etmenin ve onun arzularına karşı koymanın önemini belirtir. Ubûdetin bilincine varan insan, Allah'a olan ibâdetini aşkla yerine getirir. Zirâ hayatının Allah'a ait olduğunu bilir. Nefsiyle ibâdet eden ise, görev

olarak gördüğü ibâdetini sorumluluk duygusu içinde yerine getirir. Zirâ hayatın gerçek sahibini gönül gözü görmemektedir. Nitekim imânın kemâli olan ikân mertebesi, Allah'ın tecellisini görerek ibâdetidir. İmânın diğer boyutu olan ihsan mertebesi ise, Allah'ı görüyormuşçasına ibadettir. Cihad edenin, sabreden ve Hakk'ı müşahade edenin mertebeleri belirgin olur. "Ta ki Allah, imân edenleri (mertebeleri itibariyle) ortaya çıkarsın ve içinizden şâhidler (müşahade ehli) edinsin" (Âl-i İmran 3\140) yüce ayeti mânevi derecelerin belirişindeki hikmeti bildirir. Nitekim tecelliye görmeyen göz şâhid sayılmaz. Nefsinden vazgeçmeyen benlik şehid sayılmaz. "Allah zulmedenleri sevmez" (Âl-i İmran 3\140) Zirâ, nefsindeki iddiasıyla özbenliğine haksızlık edenleri sevimli bulmaz. Onları ibâdetinden uzaklaştırmakla cezalandırır, tevbe edenleri rahmetiyle kuşatır. O, "rahmetini dilediğine tahsis eder. Allah üstün lütuf sahibidir" (Âl-i İmran 3\74) Varlığın kendisi için değil, Rabbi için zuhur ettiğini idrâk eden insan, "Allah, dilediğini doğru yola hidâyet eder." (Nûr 24\46) yüce ayetindeki hikmeti gönlüyle okumuş olur. Benlik mülkünü, mülkün gerçek sahibi Rabbına teslim etmekle de nefesine zulmetmekten korunmuş olur.

Hakk'ı yaşamak Hayy ile hayat bulmaktır; zann ve vesvese ile aldanmak değil! Suizann gönlü karartır; "İşte bu sizin Rabbiniz hakkındaki (sui) zannınızdır ki o sizi hüsrana uğrattı" (Fussilat 41\23) yüce ayeti, bu durumu bildirir. Bilki aradığını kendinde bulamayan insan onu dışarıda da bulamaz. İnsana fayda sağlayan bilgi, ona kendi nefsinin hakikatını tanıtan bilgidir. Nitekim nefsinin bilen kişi, hem Rabbinin bilir, hemde nefsindeki şeytaniyeti, hem takvasını bilir, hemde fücûrunu. Kim en çok neye yönelirse onu kalbinde bulur; "o ne güzel bir kuldu. O Allah'a çok yönelen bir kimse idi" (Sad 38\44) ayeti kerimesi, yönelenlerin derecelerini bildirir. "Şüphesiz katınızda onun için yakınlık ve dönüp geleceği güzel yer vardır" (Sad 38\40) yüce ayetinde bildirilen yakınlık, Rabbin kuluna olan yakınlığıdır. Hakk'ın kuluna olan yakınlığı, ilahi sıfatların onu sarmasıyla erişilen güzel ahlâkın yanı sıra, yüce katından ilham ile ihsân eylediği ilimdir, ibâdet, hikmetdir. Akıldır, keşiftir, müşahadedir; Hidâyettir, inâyettir, muhabbetir. "Dönüp geleceği güzel yer." Onun melekûtîyeteki hakikatı ve ahritteki mânevi suretidir. Rabbin nezdindeki suret, suflî âlem olan dünyadaki varlığın, ulvî âlem olan ahiritteki bâtınıdır. Bir suretten, diğerine intikâl mânevi gelişme ve ilâhi takdire göredir. Kişi ayrılıp gittiği yerden ilâhi takdire göre geri döner. Sonunu bilen başlangıca döner. Ulvî âlemde suflî âleme inen, ulvî âleme geri döner. Kezâ ölmeden önce enâniyyetinden ölen insan, Hakk'ın varlığıyla dirilince, nefsanîyetin hükmü sona erer; "İnsanların diriltilecekleri güne kadar (şeytana) mühlet verilmesi" (Sâd 38\79,80,81) nefislerdeki şeytani sıfatların "bilinen bir vakde kadar" geçerli olduğunu bildirir. Samimi ve tutarlı bir niyet ve amel ile Rabbına yönelen muhlas kulun, Rabbinin koruması altında bulunması; suflî âlemin çekiminden kurtulan insanın, Hakk'ın katındaki ulvî varlığına dönüşünü bildirir. Öte yandan karşılıklı atışarak, birinin bir diğeriyle çekişmeyi âdet hâline getirmesi nefislerdeki şeytaniyetin delilidir. "Cehennemliklerin birbiriyle çatışması şüphesiz bir gerçektir" (Sâd 38\64) yüce ayeti, bu hâlin sahiplerini bildirir.

Ey Sevgili! Rabbiyle yalnız kalan gönül Rabbinin tanır. Allah'la yetinen kula Allah kendini tanıtır; "Allah kuluna yetmezmi?" (Zümer 39\96) yüce ayeti bu mânânın sırrıdır. O halde ey gönül, insan olman sıfatıyla sana kendisini tanımak mülkünü ihsân eyleyen Rabbindan, hem dünyada hem de ahrette nimetin devamını dile. Zirâ O'nu tanımanın bir sonu yoktur. Hangi rızık, hangi mülk, O'nun katındaki ilimden daha büyük, daha yeterli olabilir? "Rabbim bana

mülk verdin; olayların (mânâların) yorumundan bir ilim öğrettin. Dünya ve ahrette Velim sensin'' (Yusuf 12\101) yüce ayetini gönlüyle okuyan insan, O'nun dostluğunun nimetini idrâk etmiş olur. Oluşan her işi, Rabbinin esmâ tecellisiyle yorumlayan insan, eşyanın hakikatını tanımış olur. Böylece Hakk'ın tecellisisni hem nefsinde, hem de afakta müşahade etmiş olur. Her bir ayetin yol gösteren, keşfe dâvet eden, işaretlerle dolu bir nûr olduğunu öğrenir. Bilirki nazari aklın delilleriyle yorumlamak, olayları anlamamaktır. Bilirki, aklın kavrayamayacağı mânâ ve sırları, dilerse Rabbi keşif ve müşahade nûrlarıyla nefse tattırır. Bu zevke varan insan, Rabbinin nûruyla tanımış olur. Yine bilirki ''Allah, kimi hidayete erdirirse artık onu (hakkdan) saptıracak hiç kimse yoktur'' (Zümer 39\37) Hakk'ın kelâmı olan her ayet, birden fazla işaret ve mânâ taşıdığı içindir ki, onu gönül gözüyle okuyan her ferd, ilmi dercesine ve rabbından aldığı feyze göre yorumda bulunur. Böylelikle her biri kendindeki nimeti dile getirmiş olur; Sırlar, keşiflerle aydınlanmış, gönüller zikirle şifâ bulmuş, gözler müşahade ile nûrlanmış olur. Ruhlar, hikmetle fethedilmiş olur; ''Doğrusu o, kendilerine ilim verilenlerin kalblerindeki apaçık ayetlerdir (işaretler)'' (Ankebût 29\49) ayeti kerimesi, işaretlerdeki hikmetin şahidi olur ''Allah, rızkı dilediğine bol bol verir ve dilediğine kısar'' (Zümer 39\52), ilhama mazhar olan insan, Rabbinin rızasını arar. Zirâ, Hakk'ın tecellisinin işareti olan ''dini Allah'a has kılarak On'a kulluk et'' mek (Zümer 39\2), kalbi Allah'ın gayrı her şeyden temizlemek- tirki, Allah kuluna yetsin. Tecelli sahibini tanıyan ârif, bu işi gönüllü yapar. Yapmayanın sınavları hazırdır. ''Gökleri ve yeri hakk ile yarattı'' (Zümer 39\5) yüce ayeti, ulvî ve sufli âlemdeki her işin yaratılışındaki hikmetin Allah katında olduğunu bildirir. Nitekim ''Allah'ın (tecelli) arzı geniştir. Kim hangi mânâyâ yönelirse onun esmâsını nefsinde bulur. Yeter ki Allah'ı tanımak için gayret gösteren insan, nefsi için bir beklenti içinde olmasın. Zirâ, ''dini Allah'a has kılarak O'na ibadet etmek'' (Zümer 39\11), O'nun gayrını araya koymamaktır. Kaldı ki Hakk'ın arzındaki kulun varlığı bizatihi ibâdetdir. Rabbinin esmâ ve sıfatlarına mazhar olarak varlık bulan insanın âlemdeki zuhuru ona ibâdetdir. Mâdem ki insanın yaratılmış olmasındaki maksat Rabba ibâdetdir; O'nun irâde ve tasarrufuna karşı çıkabilecek hiçbir güç mevcûd değildir. Ne var ki kulun Rabba olan ibâdetini imân ilemi, yoksa isyan ilemi yerine getireceği, ezeldeki takdire ve kulun yönelişlerine göredir. Zirâ said de, şâki de O'na ibâdet etmek üzere varlığa gelmiştir. Kimileri ibâdetini yalnızca O'na yönelmekle yerine getirir. Kimileri ibâdetine dünyevi veya uhrevi beklentilerini dahil eder. Kimileri de nefsini dilediği şeylerle eğlendirerek edâ eder. Hangi esmâ kula hâkimse, tavrı da ona göredir. Allah'ın arzının genişliği; ilâhi isimlerin O'nun kullarıyla bağının genişliğini vurgular. Her insan kendi fitratına uygun olana yönelir. Aşkla Allah'a yönelip Rabbinin takdirinden razı olanlar azdır. Kendinden hoşnud olmayan insan, farkına varmadığı yönden kendini yok etmeğe çalışır. Nefsinde yaşadığını, zâhırde de hastalıklarla kendine dâvet etmiş olur. Allah'tan râzı olan ise koşulsuz O'ndan razıdır. Öteyandan bir başkasına zarar veren, ancak kendine zarar vermiştir. ''Kimde saparsa ancak kendi aleyhine sapmıştır''(39\41)

Ey aziz! Huzura ermiş gönül, hakikat ilmiyle aydınlanmış olan gönüldür. Sekinet nûru, kalbe huzur verir. İnâyet nûru, Rabbin tecellisindeki hikmeti bildirir. Tevhid nûru, nereye dönülse O'nun vech-i cemâlini gösterir.

Ârifin Rabba kaçması, Rabbin nûrunda huzur bulmasıdır; ''sen, o gün kimi (nefsâni) kötülüklerden korursan, ona rahmet etmiş olursun'' (Mü'min 40\9) yüce ayeti, Rabba kaçanın

korunduğunu bildirir. Allah'a ibâdet, inancın gereğini idrâk ve muhabbet içinde ihlâsla yerine getirmektir. "O, dereceleri hakkıyla yükseltendir" (Mü'min 40\15) Gönülleri muhabbetle, nefisleri ihlâsla, ruhları ilimle yüceltir. Sırları, Rabbani feyizle yüceltir. Onları, sâlihlerin, şehidlerin, sıdıkların derecesine yükseltir; "Kullarından dilediğine irâdesiyle ilgili ruhu indirir" (Mü'min 40\15) Hakikat ilminden bilgi vermesi için gönüllere ilham nûrunu indirir; ruhunu Peygamberinin (s.a.v.) nûrunun sırrına bağlar.

Ey Sevgili! "Allah dilediğini kendine seçer. Kendine yönelenleri de hakka ulaştırır" (Şûrâ 42\13) Hakk Teâlâ bir kulunu kendine seçerse onun ne günahına bakar, ne sevabına. Dilerse O, en günahkâr kulunu zâtına cezbedip, tecelli nûrlarıyla onu tertemiz kılarak, kendine dost eyler. Dilerse O, en dindâr kulunu uzaklığın hüsrânına sevkeder; "herşeyin melekûtu O'nun ellerindedir." (Müminûn 29\88) Hakk'ın melekûtu, O'nun celâl ve cemal tecellisidir. Tecelli sırları ve her şeyin hakikatı O'nun ilminde ve tasarrufundadır. O, melekûtiyetin melikidir. O'nun tasarrufuna sual olmaz. Buna mukabil O'nun tasarrufu altında bulunan "her nefis amelinin karşılığı rehindir" (Müddessir 74\38) Kim ne yapmış, hangi işe girişmişse bunun hesabı nefisinden sorulur. Hesap sorucu olarak nefsi ona yeter. Eyleminin vesilesi olan her uzuv "kulaklar, gözler, deriler (sahibinin) aleyhine şahidlik eder" (Fussilet 41\20) kim hangi iddiada bulunmuşsa onunla sınıanır. Bir delile sahip olmadan iddiada bulunanın iddiası onu rehine alıp, kuşatır. Hakk'ın vahdetine inandığını iddia eden velâkin, söylem ve davranışlarıyla farklılığı ve ayrımcılığı öne çıkaran kişi, iddiasında samimi değildir. Hakk'ın hidâyet nûrundan yoksun kişi, karanlıkta düşüp kalkarak yön bulmağa çalışan kimse gibidir. Söyleneni anlamadan yorumda bulunan insan ise, bilmediği bir şeyi biliyormuş taklidi yapan bilgisiz bir kişidir. Faydasız bilgiyle dolu bir zihin kişiyi şaşkın, nefisini riyâkar yapar. Böyle bir insanı kendi nefsi müşrik yapar. Âlemdeki suretlerin çokluğuna bakıpta onları tevhid nûrunun aydınlığı içinde göremeyen insan şirke düşer. Sûretlerin her birinde Hakk'ı müşahade etmiş olsaydı, vahdet nûrunu hem gönlünde hem de sırrında bulurdu. Bilki suret ve işaretler mânâyâ misâl olmak için, gönül ilâhi aşka delil olmak için vardır. Sırrın sırrına erenlerin delile ihtiyacı yoktur; Hakk'ın isim ve sıfatlarıyla tecellisi, O'nun varlığının delilidir. Öte yandan "kendilerine gelmiş hiç bir delil olmaksızın Allah'ın ayetleri (tecellisi) hakkında tartışan kimseler" (Mümin 40\35), kibir ve körlükleri nedeniyle O'nu inkâr etmektedirler. Zirâ O'nun kerim kitabındaki emr ve yasaklara uymak nefislerine zor gelmektedir. Nitekim "Allah, aşırı giden şüpheli kimseleri böylece saptırır" (Mümin 40\34); onları Hakk'ın varlığına delil aramakla saptırır. Rabba dönüşten yana kuşku duyanlara ise delillerini apaçık göstermiştir. "Onlara afakta (dışâlem) ve enfüste (içâlem) göster- receğizki, O'nun hakk olduğu açıkça belli olsun. Rabbin her şeye şahid olması (tecellisi) yetmezmi?" (Fussilet 41\53) yüce ayetince bildirilmiştir. Sûrede, afakın enfüsten önce zikredilmiş olması, yaratılışlarındaki önem ve öncelikleri nedeniyledir. Nitekim bu husus "Semâların ve arzın yaratılışı, insanların yaratılışından elbette daha büyük bir şeydir. Ancak insanların çoğu bilmezler" (Mümin 40\57) ayetince anlatılmıştır. Ne varki kimilerinin kendi egolarından gayrına körlükleri, hakikate karşı isteksiz ve duyarsız olmaları nedeniyledir. Hakikate karşı, "körle gören, imân edip, sâlih amelde bulunanla, inkâr edip kötülük yapan bir olmaz" (Mümin 40\58) yüce ayeti bu hususu vurgulamaktadır. Bilki keşif ve müşahade, Rabbin tecellisine göredir. Hakk Teâlâ kulu- nun gönlünde tecelli ettiğinde, O'nun varlığını enfüste keşfetmiş olur. Hakk Teâlâ kulu- nun sırrında tecelli ettiğinde O'nu âfakta, varlığın her zerresinde müşahade etmiş olur. Şu

halde kul için öncelik tecelliyi tanınmasıdır ki, nefsini bilen Rabbını bilmiş olur.

Ey aziz! Hakikat ilmi, Hakk'ı tanıyan için secde vesilesidir. Ne varki, gönlü secde etmeyenin secdesi şekilde kalır. Hakk'ın tecellisini müşahade etmeyenin şehâdeti âhirete kalır. "Allah'ın kendine yettiği" kul (Zümer 39\36), kalben secdede olan kuldur. Mânâ ve işaret, "gece gündüz, güneş ve ay (ruh ve sûret) O'nun ayetlerindendir (delillerindendir). Güneşe ve aya secde etmeyin. Şayet Allah'a kulluk ediyorsanız Allah'a secde edin" (Fussilet 41\37) yüce ayeti, kalb secdesinin hakikatını tanıttığı gibi, nefisleri ilâh edinenleri de uyarmış olur. "O'nun işaretlerinden biri de odur ki, sen dünyayı (aciz kulu) kupkuru (kalbi kırık) görürsün. Onun üzerine yağmuru (rahmet) indirdiğimiz zaman kıpırdayıp (ilâhi feyzle) kabırır. Muhakkak ki onu (mârifetullahla) diriltin, ölüleri de (gaflet ehlinide) diriltir. O, her şeye kadirdir" (Fussilet 41\39) yüce ayeti, gerçek tasarrufun kimde olduğunu bildirir. Zirâ, "herşeyin melekûtu O'nun elinde olanın şanı ne yücedir" (Yâ Sin 36\83) O, dilediğini lütfuna mazhar kılar. Sır perdesinin gecesini keşif ve müşahade gündüzüne eriştirir. Secde, gönüller için şifa, nefisler için keşiftir; gören gözler için müşahade, sırlar için pür nûrdur. Sûcûdun tertibindeki sin, cim ve dal harflerinden; sin, kemâlâta dâvetli insanî cevheri, cim, secdeyle mükellef sûretin ihtiyacı olan mânevi gıdayı, dal, beşeri vücûdu meydana getiren her unsurun Rabba olan şükrünü ifade eder. En doğrusunu Aziz Allah bilir. Hakk'a değilde, kendi aklına secde eden kişi ise doğayı ilâh edinmiştir zirâ, "kendilerini çağırdığın şey Allah'a ortak koşanlara ağır geldi" (Şûra 42\13) ayetinde bildirilmiştir.

Ey Sevgili! "Allah'ın kendine seçtiği" kul ile "kendine yönelenleri hakka iletmesi" (Şûrâ 42\13), ilâhi takdirata göre mânevi derecelerde ki önceliği bildirir. Tecellinin ilki özel, diğeri geneldir. Şöyleki; Hakk'ın kendine seçtiği kul, "kendi katından bir kuvvet (sultani)" (İsra 17\80) ve vuslat nûruyla Zâ- tına cezp ettiği ruh olup, sıfatı sultanîdir. Miracı kudsi âlemedir. Tecelliye olan müşahadesi derin tefekkür iledir. Varlığı Allah için olup, nûru hakka'1 yakîndir. "Allah'ın ondan razı, onun da Allah'tan razı" (Maide 5\119) olduğu ruhaniyetin misâlidir.

Allah'ın, "kendine yönelenleri hakka erdirmesi", hakikatı arayan kullarının gönlünü mânâ âlemine açarak, zulmanî perdeleri kaldırmasıdır. "Rabbından bir nûr üzere" (Zümer 39\22) yürümekte olanları, mâ- nevi feyzlerle besleyip, ilmen aydınlatmasıdır. Miracları melekûti âleme olup, tecellideki şehâdet- leri nûr perdeleriyle örtülüdür. Cenab-ı Hakk, yüce katından "sultani bir güç" (Rahman 55\33) bağışlayıp. Zâtî muhabbetiyle kulunu kucaklamadıkça, kişisel gayretle mirac kemâle ermez; nefis, asli sâ- fiyetine, gönül, tayyip ismetine, sır sırrın hakikatına yükselmez. İnsan-ı Kâmil, kudsi ruha mazhar olan o varlıktır ki, âlemlere rahmet olarak gönderilmiş Resûlullahın (s.a.v.) mânevi suretinde ve beşeri kimliğinde tecelli etmiştir. Bu hakikat, "Kim Resûle itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur" (Nisa 4\80) yüce ayetinde ifadesini bulmuştur. Allah dostu her müminde, Resûle (s.a.v) ittibâ ettiği nisbet ve ölçüde ve ilâhi takdir ile nûrunu nûrullahı kenetlemiş olur. Cûzi nefsin aslı, külli nefis olduğu gibi, nârında aslı nûrdur. Nefis, bütünüyle Hakk'a teslim olup, tezkiye edilmedikçe, nâr nûra dönüşmez. Ateşi tadmayan altın, sâfiyetine erişmez. Zulmet perdesiyle örtülü fâni kimliğe ve nefsin "üzerine ateşten alev ve duman gönderilir" (Rahman 55\35) Buna göre, kişinin nefsindeki cehennem alevi sönmedikçe, aklın kısıtladığı (duman) perdeler kalkmaz ve gönül mânâ cennetine giremez. Dünya ve ahretini birlemeyen insan sırrın sırrına eremez. Bireyin beşeri vücûdundan ahiret vücûduna intikâli, dünyadaki yaşam sürecinde gerçekleşir. İlâhi

ahlâkı benimseyip, nefsin irâdi ölümünü tadan ferdin intikâl süreci hızlanmış olur. Dünyevi kişilik fenâya erince uhrevî hüviyet aşikâr olur. İbadetlerden maksat da budur; Miraca zemin hazırlayan salât gibi; nefsanîyet ateşini söndüren zekât gibi. Hakk'ın gayrına duyulan tokluğun vesilesi oruç gibi. Cûzi nefsten külli nefse olan yolculuğun sembolü hac gibi.

Ey aziz! Ruh güneşinin yükselişine mazhar olan kul, kulluğundan ayrılmaz. Zirâ, her can ''Rahman'a kul olarak döner''. Dönüşün vakdini bildiren ''ayırım süreci (yevmil fasl)'' (Mürselet 77\13), her nefsin ahirette bürüneceği ruhani suret olan ahiret vücûdunun belirlendiği zamandır. Sürecin işleyişi ve hitamı hayatın akışı içindedir. Bu süreç içinde, her benliğin kabiliyeti ölçüsünde atacağı adımlar, yapacağı seçim ve fiiller, onun akibetini belirler. Yöneldiği esmâ ve sıfatlar kaderini tayin eder. Hakk'ın ''ol'' emri üzerine, kudsi âlemden tertemiz bir ruh olarak melekût âlemine intikal eden nurani cevher, burada insani ruhun mânâ ve hüviyetine bürünür. Misaller âlemi olan dünyaya intikalinde ise, nefsin his ve hareket âlemindeki kabliyetlerini tanır. Hakkani nimetlerle donatılmış olduğu mânevi vücûdundaki sübûti sıfatların hissi karşılığını, beşeri bedeninde de bulur. Semi sıfatının karşılığını duymakla, Basir sıfatının karşılığını görmekle tadar. Ulvî âlemden sufli âleme inerek beşeri varlık kazanan ruhun vatanına dönüşü, ayrışma günü olarak bildirilen ''yevmil fasl'', dünya yaşamında başlayan süreçtir. Takdir edilmiş olan ömrün nihayete ermesiyle, ahiret vücûduna olan intikal tamamlanmış olur. Ayeti kerimede zikredilen ''ertelenmiş olan vakit'' (Mürselat 77\12), hükme bağlanmış olan ömrün tamamlanması içindir. Ahiret vücûdunun nûru, beşeriyet âleminde kazandıklarıyla ölçülüdür. Nûrun parlaklığı (mertebesi) her ferdin sıdkı, ilmi, ahlâkı, ihlâsı nisbetinde ve Hakk'dan aldığı vuslat esintilerine göredir; her birinin sırrından Hakk'ı müşahedesine göredir; ''hani o Rabbına sırrından (hafiden) seslenmiştir'' (Meryem 19\3) yüce ayeti, kâmilin Rabbına olan niyazının niteliğini bildirir. O ki, sırrından Allah der, O'nun gayrını terk eder. O ki, zâhirde ve bâtında Hakk'ın tecellisini müşahade eder, ilminin artışı niyaz eder.

Ey aziz! Ücreti belli olan şeye herkez sahplenebilir; belli olmayan şeyin kıymeti Hakk'ın katındadır. Koşulsuz ve bir karşılık beklemeden sunulan sevgi, edâ edilen hizmet ve ibadet gibi. Bilki her kim bir şeyi uydurursa, Rabbı onun kalbini mühürler. Kim bir hayr ve güzelliği işlerse, basireti genişler. Sâlih amel kırık kalbleri onarır. Lûtfu ilâhi, bütün gönülleri donatır. Adaletten yoksun bir kalbden daha kırık, Hakk'ı görmekten mahrum gözden daha karanlık ne vardır? Velâkin '' O, insanlar umutlarını kestikten sonra yağmuru (rahmeti) indirir, rahmetini her yöne yayandır. O, dost olandır. Hamda (övgüye) lâayık olandır'' (Şûrâ 42\28) Sevenlerin birbirinden ayrılması, Allah sevgisinin hiçbir sevgiyle kıyaslanamaması içindir. İster maddi isterse mânevi olsun, bir çıkar karşılığı olmayan ilişki ruhanidir, hakikidir, Allah içindir.

Ey Sevgili! Basireti nûrla sıvanmış gönül, her şeyi nûruyla görür. Kemgözlü kalb, her işte kusur aramayı marifet bilir. Güzellik, kişinin kendi görüşündedir. Çirkinlik, kişinin kendi bakışındadır. Kâmil olan mânâyâ bakar. Noksan olan şekle bakar. Her biri diğerrinin aynasından kendine bakar. Olayların dışyüzüne değil de, içeriğine bakılıp, Hakk'ın tecellisindeki melekût müşahade edilmiş olsaydı, ''Rahmanın yaratmasında (tasarrufunda) hiçbir noksanlık bulunmazdı.'' (Mülk 67\3) Nitekim gönüller tevhid nûruyla donanınca, gözler de ferâset nûruyla bakar. Sevdiğinin gözünden Sevgili bakar. Sevdiğinin dilinden Sevgili zikreder. Hakikatı bilen insan, müminin ferâsetinden sakınır. Zirâ, mümin kulunun sırrında tecelli eden

Mümin'i bilir. "Yakîne erenlerden olsun diye İbrahime semâların (mânâ âleminin) ve arzın (madde âleminin) melekûtunu hakikatını gösterdik" (En'am 6\75) yüce ayeti bu sırrı bildirir. İmân, ihsân ve ikân mertebelerinden olan ikân mertebesi, yakîn nûrunun sırda yerleşmesidir. Kâmil insan basiretindeki feraseti, hakka'l yakîn o nûrdan alır. Varlığı bizzat o nûr olur. Mânâ ve madde âleminde oluşan her fiil ve işte, Hakk'ın tasarrufundaki hikmeti, o nûrla müşahede eder. Ârifin mânevi hakikatları görmesi, yaradılış aynasında kendi nefsinin suretine bakmasıyla gerçekleşir. Her suretide o gözle görür. Sûretlerin ifade ettiği mânâ ve haberi okuyarak idrâk eder; rüyaların anlamını da buna göre tâbir eder. Rabbının esmâlarla ilettiği mesajı algılar. Bilirki, esmâ tecellisinden gelen nûrani yansımalar, kulun mânevi hâllerini tanımlar. Bilir ki, sırrı arayan, aradığını kendinde bulmalıdır. Zirâ, mânâ ve hâlleri tadıp, yaşayan, insanın kendi varlığıdır. Bilirki, hâlin hakikatı, Hakk'ın esmâ ve sıfatlarıyla kulundaki tecellisidir. İlâhi esintiler, kul ile Rabbı arasındaki mânevi yakınlığını ve tevâfuku bildirir. Nûzûl ile urûc tevâfuk ederse nûr nûra kavuşur. Rıza rahmetle buluşur. Hakk'ın tecellisindeki ce- mâli dünya yaşamındayken müşahede edenler, ahireti dünyaya taşıyanlardır. Kıyametin anlamına beşeri âlemdeyken erenlerdir. O'nun cemâl ve celâl tecellisine ayne'l yakîn şahid olanlardır; "ay tutulduğunda," nefis çaresizliğini idrâk ettiğinde (Kıyamet 75\8), "güneş ve ay bir araya getirildiğinde", ruh ve nefis tek bir hakikat ile yüzleştiğinde (75\9), insan "kendi varlığının anlamını sorgular." (75\14) Yaşanılan bu sürecin tamamlanmasıyla, "o günün (vakdin) sonunda (insanın) durduğu yer Rabbının huzurudur" (Kıyamet 75\12) Varlığı Hakk'a ait olan insan haberi Rabbından alıp, Rabbına verir. Gönüller ne sunup, neyi ertelediye, hepsinin haberini verir. "O gün sırlar açığa çıkar" (Tarık 86\9) görerek bilir ki, yaşanılan hiç bir şey hata olduğu için değildir. Zirâ, "insan başıboş bırakılmış değildir" (Kıyamet 75\36) Her ferd tadması gerekeni tadıp, ihtiyacı olduğu bir mânâ ve hâlin gereğini yaşar. Bilirki, Cenab-ı Mevlâ asla, "kullarına karşı zulmedici değildir" (Fussilet 41\46) Mânâ ve hakikat- ların idrâkını perdeleyen şey, kişinin kendi ilgisizliği ve bilgisizliğidir. Hakikat bilgisinden zevk alan bir kişiyle, dünyevi hazlarla nefsi doyurmanın peşindeki kişinin, mânevi yolculukları bir değildir. Basiretle gören için, hayatta yaşanılan her şey, mânâyı gösteren bir misâldir, işarettir. Misâli doğru okumak, tecellideki hikmete şahid olmaktır. Perdeler kaldırılıp, mânâ ve sırlar açığa çıktığında, "yüzler o gün ısl, ısl parıldar" (Kıyamet 75\22) Kullarının sırrından sırrı aydınlatan Cenab-ı Haktır. Bu nedenle- dirki hakikat ehli "Rabbına (karşı) nâzırdır" (75\23); yüzünü nereye çevirse, Rabbının tecellisini görüp, ibret alır.

Ey aziz! Hakikat değişmez, onu yorumlayanların yorumu değişir. Hayatı yaşayanların, hayata verdikleri anlam değişir. Değişken olan her şey, onun geçici olduğunun delilidir. Kalbler, Rabbının elinden değişimi yaşar. Selim kalb, Rabbına yönelip "O'nu vekil edinir" (Müz-zemmil 73\9) İnkâr edip, sapıtanın gönlü daralır. Hidâyet sahibi Allah Teâlâ, sonsuz rahmeti, keremi, şefkati ve muhabbetiyle her canlıyı, her toplumu kucaklarken, O'nun nûruyla âlemde beliren kullarının bilgisizliği, O'nu görmelerine perde olmaktadır. Bunun temel nedeni, her biri gerçekte O'nu görürken, gördüğünün o olduğunu bilmemesidir. Seven her âşık, sevdiği suretin, O'nun bir sureti olduğunu görmemesidir. Kendine varlık vehmeden her birey, kendi nefsinde tecelli eyleyen varlığın, O'nun bir tecellisi olduğunu tanımamasıdır. Oysa varlığa gelmekteki maksat, Hakk Teâlâyı tanıyarak O'na kul olmaktır. Nefsin taleblerine yâr olmak değil! Her nefsin kendine karşı delili, kendi varlığıdır. Varlığı tanımayan Hakk'a delil arar.

Nasılki atmosfer, güneşin yakıcı ışınlarından dünyayı koruyorsa, Zât-ı Hakk da, nûrunun şiddetine karşı kullarını beşeri gölgelerle, nûrani perdelerle korur. Bilki çaresizliğin çaresi, Allah'a kul olmaktır. Kulluğun hakkı, Hakk'ın emirlerine uymaktır.

Ey Sevgili! Her mümin kulluğun hakkını verdiği oranda değerini bulur. Nefsinden uzak olduğu ölçüde Hakk'a yakın olur. Nitekim asıl olan, kulluğun hakkını hakkıyla bilmektir. Kulluğunu bilen insan, rubûbiyet-ubûdiyetin anlamını bilir. Nefsini bilen, Rabbini bilmesi, hakikat ilminin her şeyin başı olduğunu bildirir. Her kim Hakk'ı daha iyi bilirse, kendi haddini de bilmiş olur. Haddini bilen insan Rabbiyle hidayet yarışına kalkışmaz. Zirâ hidayet bir menfaat karşılığı yapılan bir rehberlik değildir. "Ben onlardan bir rızık istemiyorum. Beni doyurmalarını da istemiyorum" (Zâriyat 51\57) yüce ayeti, Hakk'ın Zâtına muhtaç olan kullarından, kulluk yükümlülüklerini yerine getirmelerinden başka bir beklentisi bulunmadığını bildirir. O, Zâtının idrakından münezzeh, varlığı itibariyle, Âli, Mecîd ve Hamîd'dir. Kim Rahmet peygamberine (s.a.v.) inzâl olunan ayeti benimserse, kulluk hakkını ve haddini bilmiş olur; "deki: Ben resûller içinde türedi biri değilim. Bana ve size ne yapılacağını da bilmem. Ben sadece bana vahyedilene uyarım" (Ahkâf 46\9) mülkünün şeriksiz sahibi olan Mâlikül Mülk "imân edenlerin yarımcısıdır" (Muhammed 47\11) rubûbiyetine ortak koşanların değil! Dünyevi ve uhrevi her şehvetten arınmadan din ve ahiret işlerinde önderlik iddiası, büyüklük taslamaktır. Cehâlet kurduna karşı her insan kendi nefsinin çobanıdır. Gecenin karanlığını, Hakk'ın ilim ve ibadet nûru aydınlatır. Ubûdiyet, hiç bir kişi ve kuruluşa ihâle edilemeyecek bir yükümlülüktür. Taklidi inanç ile yetinmek, kulluğun hakkını hakkıyla yerine getirmek değildir. Bilki zulüm, nefsin heva ve heveslerini kalbe dayatmasıdır. Nefsin bir şeyi istemekte ısrar etmesi, Hakk'ın onu cezalandırmasıdır. "O ki nefsinden kaçır, O halde Allah'a koşar" (Zâriyat 51\56) Nefs kırsığına gem vurulurki yolunu şaşırmasın. Sırtında sürücüsünü kabul etmeyen at, itaat etmek istemeyen nefsanîyet gibidir. Oysa "Kim Allah'a ve peygamberine itaat edip, sâlih amel işlerse, Allah onu içlerinde ırmaklar akan Cennete koyar" (Muhammed 47\12) kalbin aşkla Rabbına yönelmesi, Rabbının onu mükâfatlandırmasıdır.

Ey aziz! Malumdurki bir şeye aşırı yakınlık, onun görünmesini zorlaştırır. Deryada yaşayan canlılar, diğer canlılarla ilgilendikleri için deryayı göremezler. Deryanın her zerresinde, deryayı gördüklerini bilselerdi, onun varlığını sorgulamazlardı. Halkın gözüyle halka bakan insan Hakk'ı göremez. Ayne'l yakîn nûrunun aynasından bakan Ârif ise, Hakk'ın gayrını görmez. Ne varki hakikatı göremeyene, hakikat yolunda zorlanana, evhama kapılanlara, "köre, topala, hastaya güçlük yoktur" (Fetih 48\17), imânını koruması ve Hakk'ın emirlerine uyması hâlinde, "karanlıklardan nûra (hakikata) çıkarmak üzere O size salât eder" (Ahzâb 33\43); rahmetiyle kullarına tecelli eder. Emr âleminden halk âlemine inen ilâhi rahmet, Hakk'ın kullarına olan lütfu ve inâyetidir. Rızanın gazabı örtmesi, rahmet ileidir. Her kim inancına göre hayatını düzenlerse Rabbini vekil edinmiş olur O'nu vekil edinen Hakk'ın rızasına erer. Rızaya kavuşan kalb selâmete erer. Takvanın hakikatını yaşayan Ârif "Hakk'ın verdiklerini alıp, şükredenlerden olur" (A'raf 7\144) Hâlimden hoşnud olmayan benlik, talep eder. "Kullarımdan şükür edenler azdır" (Sebe 34\13) yüce ayeti bunu teyid eder. İlâhi rahmet ise her birinin ihtiyacına göre nûzul eyler. Hakikatı görerek "imân edenler ancak Allah ve Resûlüne inanan, ondan sonra şüpheyi düşmeyen" lerdir. (Hucuret 49\15) Sıdk ve yakîne erenlerin hâli budur. Öte yandan dini bilgileri yüklenip, kibirle kirlenlere hitâb; "deki: Siz dininizi (imândan yana algılarınızı) Allah'amı öğretiyorsunuz?"

(Hucuret 49\16) yüce ayetidir. Kullarına hidâyet etmek için Hâlık ve Bari Teâlânın, halk ettiklerinin gölgesine ihtiyacı yoktur; "İslâm oldular diye sana lütufta bulunduklarını zannediyorlar. Eğer doğru kimselerseniz, sizi imâna erdirmesinden dolayı Allah size lütufta bulunmuştur" (Hucuret 49\17) yüce ayeti, ruhbaniyete özenenleride uyarır. Bilki en çok yakınlık iddiasında bulunan benlik en çok O'ndan mânâden uzak olandır. Bu durum, "nefsinin ona verdiği vesveseyi de biliriz" (Kaf 50\16) yüce ayetiyle tesbit edilmiştir.

Ey Sevgili! Yeryüzünün suret, misâl ve renkler âleminde yaşayanlardan bazıları özenip, imrendiklerin bir hayalin bağımlısı olurlar. Renkler ve zevkler dünyasının cümbüşünde, renksizliği seçenler azınlıktadır. Arzın ve fakruriyetin idrâkında, Allah'a olan has kulluğu içine sindirenler ise azında azıdır. Onlar, Hakk'ın ünsiyet çadırlarında mahfuzdurlar. Halkın nazârından uzaktadırlar.

Söyle ey can Allah aşkına! Aşkda eriyenin aşkı nasıl artar? Sevdigine kavuşmuş bir can neye özlem duyar! Hakk'a halis bir kul olmaktan daha büyük bir mülk kimde var! Ehli yakîn için âlemde rahmetten öte ne var!

Demir cevherini ateşe atarlarki, istenilen mânâ ve sûrete uygun bir misâl olsun. Ateşteki demirin rengi kıpkırmızı olur, sanki o ateş olmuştur. Ne varki görünümündeki sûretinin başkalaşması, onun demir cevheri olduğu hakikatını değiştirmez. İşlem tamamlanıp, soğuması için suya atıldığında, her biri kendi fitratında sabit kalır; demirin demir, ateşinde ateş olduğu anlaşılır. Bunun gibi, her misâlden münezzehtir olan Rabb, rablığını; kulda, kulluğunu korur. Aczini bilen Rabbini bilmiş olur.

Ey Sevgili! Kişinin yaşamına yön verip, onu hakka iletmeyen hiçbir inanç imân değildir.

Allah'ın bildiği ilâhi emr ve yasaklarına uygun olmayan yaşam İslâm değildir. İlim, ibâdet ve güzel ahlâkı muhabbetle birleştirmeyen ilâhiyat marifetullah değildir. Resûlullah (s.a.v) sünnetine uygun olmayan ibâdet şeriat değildir. Mânâsı bilinmeden yapılan ibâdet hakikat değildir. Güzel ahlâka taşımayan ibâdet kemâlât değildir. İlim, ibâdet ve güzel ahlâk ancak muhabbetullahla bütünleşir. Zirâ, her şeyin başı, en saf hâliyle Allah aşkıdır. Muhabbetullahın içinde zerre kadar nefsin katkısı yoktur. Şayet varsa o, ilâhi aşk değildir. Mâlumdurki nefsin katkısı, ya dünya ya da ahiret içindir. Dünya ehli, dünyaya sahip çıkmaya çalışır. Âhiret ehli ahireti sahiplenmeyi mârifet sanır; "oysa ahiret de, dünya da Allah'ındır." (Necm 53\25)

Ancak Allah ve Kur'an ehli, Allah'tan Allah'ı diler. O'nun nûru cemâlini her âlemde müşahade eder. Ehl-i Kur'an, ayne'l ve hakka'l yakîn, mânevi keşf ve nûrani müşahade ile görüp bilmiştir ki, "Allah semâların (ulvi âlemin) ve arzın (sufli âlemin) nûrudur." (Nûr 24\35)

O'nlara, beşeri ve uhrevi şehvet ateşinin tutuşturamadığı, insaniyetin hakikatını taşıyan sırrın kaynağından, ilim, ibâdet ve güzel ahlâkın aydınlığını ilâhi aşk ateşinden alırlar. "Nûr üstüne nûr", rahmet üstüne rahmet, muhabbet ötesi muhabbettir. Mânâ ve misaller âlemindeki mertebeler, ilme'l, ayne'l, hakke'l yakîn hücrelerindeki gönül kadehlerinden, hikmet ve inâyet yıldızlarıyla, velâyet hakikatlarını tattırır. Mâsivâdan uyananları, idrâk, dönüşüm ve farkındalığın aydınlığına kavuşturur. İlme'l yakîn, sırrın idrâkı, ayne'l yakîn, hafi'nin açılımı, hakka'l yakîn ahfa'nın hakikatıdır. İlme'l, ayne'l ve hakka'l yakîn fanuslarından Hakk Teâlâ, tecellisindeki mânâ ve hakikatları, ihlâs nûruna vâris kalblere ilham eyler. Her mertebeye uygun olan ilim, ibâdet ve güzel ahlâkı esmâ ve sıfat nûrlarıyla ihsân eyler. Sufli âlemdeki mânâlara "arza muhakkak ki sâlih kullarım vâris olacaktır" (Embiya 21\105) yüce ayetiyle, kullarını iyiliğe, güzelliğe ve aşka dâvet eder. Hakk'ı akıl ve deliller vasıtasıyla tanımayı seçenleri, ilmi idrake yöneltip, "Muhakkak ki düşünen bir toplum için ibret vardır" (Nahl

16\69) yüce ayetiyle onları ilme'l yakîne dâvet ve teşvik eder. İlimden zevk alan kullarını da, ''ehli yakîn için arzda (zâhirde) ayetler (mânâ ve işaret) vardır'', '' kendi nefislerinizde de (sırrınızda da) öyle, görmüyormusunuz?'' (Zariyat 51\20,21) ayetleriyle, afak ve enfüste hakkı ayne'l ve hakke'l yakîn keşf ve müşahedeye dâvet eder ki, nefsinde tecelli edeni bilen, varlığın her kademesinde de Hakk nûruna şâhid olsun. Hakka'l yakîn, ''Rabbından açık bir delil üzerine bulunan kimse'' nin yakînidir. (Muhammed 47\14) Mertebelerindeki farklılıklar; ''deki: Muhakkak ben Rabbımdan açık bir delil üzereyim'' (En'am 6\55) ve ''Rabbından açık bir delile dayanan ve kendisini bir şâhidin izlediği kimse'' (Hûd 11\17) yüce ayetleriyle bildirilmiştir. 'Mânâdan yansımalar' adlı kısa bilgi notumuzla, ayrıca (Tekasür 102\5,7, Vakıa 56\95, Hakka 69\51) yüce ayetlerin ışığındaki yansımalar dile getirilmiştir.

Ey Sevgili! Hakikat ilmi odur ki, fâni kimliğin gizli kibir ve önemsenme arzusunu arındırılıp, Allah aşkıyla incelmış gönüllere, ''ince deri sayfalara'' ki, ''Satır satır yazılı kitab'' tır (tûr 52\2,3), Rabbına aşkla ibâdet edip, Rahmanın nazarına mazhar olan kalbe ''Beyt-i Mâmura'' (Tûr 52\4), mânâ ufkunu daraltmayanların semâsı olan ''yükseltilmiş tavana'' (52\5) ve her an yeniyeni bir tecelliye mazhar olmanın neşesiyle ''kabaran (sırlar) deryasını'' (52\6) ''Andolsun ki Tûr'a'' (Tûr 52\1), Hakk'ın duyulduğu beldeye ve hakkı duyan cana, her şeyin yazılımı ilim nûruyladır. Bilki dost kahrını çekmek, nefsin zûlmüne katlanmaktan evlâdır. Sonsuz ilâhi rahmet onlara ulaşınca dek, haktan kaçan benliklere, ''Muhakkak ki Rabbın azabı gerçekleşecektir'' (52\7) Zirâ Hakk'ı inkâra rağmen, hakikatın açığa çıkmasını önleyen ve ''ona engel olacak hiç bir şey yoktur'' (52\8) Hakikatların açılımı karşısında, zanna dayanan bilgi sahiplerinin varsayımları ''o gün (hayretle) çalkalanır'' (52\9) Teori ve iddialarına bel bağlamış kimlikler, Tûr misâli un gibi dağılıp gider ''dağlar yürür gider'' (52\10) Varlığın vahdetini ve Hakk'ın tecellisini, ''din devri bitti'' diye ''yalanlayanların vay hâline'' ki ''onlar daldıkları illizyon bataklığının da, bâtulla oynamaktadırlar'' (Tûr 52\11,12) Hakk'ın, mutlak varlığı karşısında, fâni kimliklerine varlık vehmetmekten sakınan ''müttakiler cennet ve nimetler içersindedirler'' (52\17) ilimde derinleşenlerin nimeti, baldan tatlı mânâ ırmaklarından akar. Sır kadehlerinden sunulan hikmet ''şarabından içenlerin ne başları ağrıtılır, ne de kulluk farkındalıkları giderilir'' (Vakıa 56\19)

Ey Sevgili! Kendi varlığından fânî olan ferd, Hakk'ın varlığını Hakk'la Hakk'da bulur. Hakk'a dâvet, kişinin kendi varlığının hakikatını tanımaya olan dâvettir. Zirâ, Hakk'ın delili, misâller âlemindeki kulun varlığıdır. Kendi iç âlemi olan nefsini bilen Rabbını bildiği bilgisi, bu yüzden âriflerin ilminde ve kalbindedir. Çünkü âlemi melekûtda ve âlemi mülkte, ''O, semâlarda ve arzda Allah'tır'' (En'am 6\3) Ulvi ve suflî âlemlerdeki her misal ve sûret O'nunla vücûd bulur. O'nun varlık âlemindeki tecellisine bir son bulunmadığına göre, Hakk'ın esmâ, sıfat ve fiilleriyle beliren mânâ ve hakikatlerin keşfine ve tanıklığı- nada bir son yoktur. Kezâ, O'nun kerim kitabındaki ayet ve işaretlerin idrâk ve zevkine ermeninde bir sonu yoktur. Kur'anı kerimdeki ayetlerin, her nefes inzâl olunan mânâ ve sırlarını kalbinde bulmayan insan, onun lafzını ve kelimelerin dizilişindeki mânâyı, onu çevirenlerin ilmine göre okuyup, bilgi sahibi olur. Hakk'ın Kur'an okuttuğu ferd ise, mânâları gönlüyle okur. ''Şüphesiz onu toplamak ve okumak bize aittir'' (Kıyamet 75\17) yüce ayetince bildirildiği üzere, Rabbın okuttuğu ümmî gönül, farklı zaman dilimlerinde, aynı ayetten farklı mânâlar alıp, lisanlarda görünmeyen bir hikmeti kalbinde bulur. Hakk'ın okutması ile halkın okuması arasındaki fark, cem ile fark, zevk ile idrâk arasındaki fark gibidir. Kitabı lisânıyla okuyan

hâfız, kendi ezberindeki bilgiyi tekrarlamış olur. Kalbiyle okuyan insan ise, isterse o dile vâkıf olmasın, onun lisânı Rahman'ın ona okuttuğu ayetin mânâ ve sırrıdır; "Rahman Kur'anı öğretti", "ona açıklamayı (mânâyı) öğretti" (Rahman 55\1,2,4) yüce ayetleri bu hikmeti bildirir. Her gönlün mânâları zevk edinişi kendinedir. Hakikat ehli, gönül sahiple-rinden her birinin tadıp, beyan ettiği mânâları kabul eder. Zirâ, Hakk'ın tecellisindeki letâfeti müşâhede eder. Bilirki mânâların keşfi, zihin ile değil, kalb ile olur. Fikir yürüten cüzi akıl, attığı her adımda, idrâk edeyim derken hikmeti kısıtlamağa çalışır; aklın kavrayamayacağı letâfeti kalbin kavradığını bilmez; farkdan cem'e geçemez. Ehli gönül, ezelde Rabbına ver-miş olduğu ahdi ve cem'i hatırlar. Zihin ise ancak hayalin öngördüğüne bakar. Bilki, gönle huzur ve güven vermeyen hiçbir bilgi hakikat ilmi değildir. İnsanı kemâlâta taşımayan hiçbir sohbet, halk sohbeti değildir. Hakk teâlâ, mânâ semâsının değerini, ona yerleştirdiği düzenle yükseltmiştir; "Allah, semâyı yükseltti ve ölçüyü koydu" (Rahman 55\7) yüce ayeti bu fazi-leti bildirir. Rubûbiyet için ölçü, rahmetin gazabı geçmesidir. Ubûdiyet için ölçü, Hakk'a sadakat ve "emr olunduğu üzere dosdoğru olmaktır" (Hûd 11\112); Allah için varolmaktır. Her canlıya karşı davranışlarda, "tartıyı adaletle tutup, teraziyi eksik tutmamaktır" (Rahman 55\9) Uygun olmayan söz ve hareketlerden kaçınmaktır; "arzda (mânâları) saptıranlar olarak dolaşmamaktır" (Hûd 11\85)

Ey Sevgili! İnsanın beşeri varlığıda bir ölçü içindedir. Biyolojik beden, toprak, su, hava ve ısı unsurlarından belli bir ölçüye göre tertib edilmiştir. Bâtınî anlamıyla toprak, teslimiyetin huzurunu ve bereketini; su, rahmetin ferahlığını ve rızkın hikmetini, ateş, nefsin yakıcılığını ve şehvetini, hava, hakikatın teneffüsünü ve kudretini simgeler. Ateş suyun zıddıdır, hava suyla uyumludur. Gazabı rahmet bastırır. Nefsin ateşini suyla alınan abdest söndürür. Sufli unsurlar âlemine inişten maksat, ulvi mânâlar semâ- sına yükselerek Hakk'a rücû etmektir. Beşeri vücudun, ahret vücuduna intikal miracın ruhudur. Kul nefsinden ruhuna mirac etsinki özüne dönsün. Sidreye varsın. Nûr nûra kavuşsun; Rahmet Rahmetle buluşsun. Kalbde yerle-şen ulvi mânâların teyidi, güzel ahlâk ile olsun. İlâhi nûr olan hikmet, gönle basiret, nefse edeb, ruha keşf, sırra müşâhede nasib eyler. Gönül kâtibi her mânânın ayrıntı ve inceliklerini kalemle bildirir. Hakk'ın kalemle öğrettiği bilgi ilâhi ilimdir. "Nûn'a kaleme, onunla yazı-lanlara and olsunki" (Kalem 68\1) yüce ayetiyle bildirilmiştir ki, Hakk Teâlâ, kendi katında-ki ilâhi hikmete, saf akılla bâtından zâhire çıkan ilmin çeşitliliğine yemin eder. Nûn ki ilâhi ilim nûrudur, ona ancak en yüce kalem olan saf aklın taşıdığı bilgiyi nübüvvet nûru dile geti-rir. Her ayet, gönül levhasının yapraklarına satır satır yazılır. Beşeri idrakla kayıtlı cüzi akıl, neden ve niçinlerle ilgilenip, delillerle öğrenebildiğinden, saf aklın mazharı olan gönlün ni-metlerinden yana özürlüdür. Zirâ Rabbani ilhâm zihne değil, kalbe özgüdür.

Ey Gönül! Yerinde kullanılmayan iyilik başa kakılır. Ölçülü olmayan sözün bedeli ağır olur. Kişi, nefsi için istediği her şeyde, ya kaybı, ya da ayrılığı yaşar. Allah için sevdiği her şeyde hakkı ve cem'i yaşar. Beşeri unsurların ağırlığından ancak Allah'ın lütfu inâyeti, hidâyeti, muhabbetiyle kurtulunur. Gönül toprağı, ilim ve ibâdet nûrlarıyla sulananların sözünden mânâ; hâlimden takva, suretinden güzel ahlâk filizlenir.

Ey Sevgili! Saf akıl, saf altın gibidir. Rahmani ilkâ, Rabbani ilhâmın kaynağı dürr-i yektâ (has inci) gibidir. Ona musallat olabilecek her yabancı unsurdan arınıp, korunduğu oranda kemâlât nûrunu bulur. Yaradılış sırrını müdrik kâmil insanın sırrından yansır. Semâlar ki, mânâ ve melekût âleminin timsali olup, âlem-i cem'e mazhardır ve arz ki, madde ve suretler

âlemi olup, âlem-i fark'a mazhardır. "Semâ- lardaki ve arzdaki her şey Allah'ı tesbih etmektedir. O, Azizdir, Hakîmdir" (Hadid 57\1) Her iki âlemi de birleyen insan hakikat ehlidir. İzzet ve hikmet sahibi Cenab-ı Hakk, kullarınca bilinçli, ya da bilinçsiz takdis ve tenzih edilir. Bütün âlem her nefeste O'nu tesbih ile ta'zim eder. Severken, sevilirken, görürken, işitirken, söylerken O'nu tesbih eder. Tevhit nûrunun ışığıyla Hakk'ın tekliğinin farkına varmış olanlar O'nu, ilim, ibadet ve muhabbetle ta'zim ederler. Farklılıklar âleminin çekiminde kalarak, Hakk'ın tecellisine şahid olamayanlar da, yaradılışları itibariyle Hakk'ı ta'zim ederler. Zirâ varlıkta olmayan bir kalb varmıdır? Mümin de, inkârcının kalbinde Allah'ın kudretiyle atar. İnkârcının kalbi, varlık sırrının idrâkında olmadığından kulluğun erdemini bilmeden atar. Hakikat ehli ise, tesbih ve ta'zimin anlam ve maksadını kalbi ve aklıyla bilir. Bilirki, vahdette kesreti görmeyen, Hakk'ı bilmemiştir. Kesrette vahdeti idrâk etmeyen, Tek'in hikmetine ermemiştir. Oysa Allah Teâlâ, hem vahdetin hemde kesretin sahibidir; "semâların ve arzın mülkü yalnızca O'nundur" (Hadid 57\2) Zirâ, varlıkta O'nun tecellisinden gayrı bir mevcudiyet yoktur. Zât-ı Hakk kemâliyle tecelli edip, Esmâ ül Hüsnâ nûrlarıyla varlığı istivâ etmiştir. Başlangıcı olmayan "O, İlk, (nihayeti olmayan) Son, (her misâlden münezze) Zâhir, (her idraktan münezze) Bâtındır" (Hadid 57\3). Rububiyetiyle Zâhir, Ulûhiyetiyle bâtındır. İsimlerle Zâhir, sıfatlarla Bâtındır. Fiilleriyle Zâhir, Hüviyetiyle Bâtındır. Mülküyle Zâhir, Mâlik ül Mülk olarak Bâtındır. Varlığı vücûda getirmesiyle Zâhir, Vücûddan subûta çekişiyile Bâtındır. O, "diriltir ve öldürür" (Hadid 57\2) O'nun nûrunda fâni olan, O'nun nûruyla bekâ bulur. Vahdette dirilen, kesretten yana ölü hükmündedir; "O, Rabbından bir nûr üzerinedir" (Zümer 39\22) İzâfî benliği fâni kılan kudretin, onu kendi varlığıyla varetmesi, ne büyük bir lûtûf ve cömerdliktir. Buna ancak lâtif ve Cevâd Allah muktedir. "Sana bir hayır verecek olsa onu kimse gideremez. O'dur her şeye gücü yeten kâdir" (En'âm 6\17) O, kudreti ve irâdesiyle yokluğu varlığa katar. "Geceyi gündüze katar" (Hadid 57\6); Varlığı da yokluğa çeker, "gündüzü de geceye katar" (Hadid 57\6) Ey dost! Bilenlerce mâlumdur ki, her insan hayalinde canlandırdığı bir sûreti sevip, ona bağlanır. Hayallerdeki suretlere olan düşkünlük, âlemden vazgeçilmemesinin de temel nedenidir. Varlığın yokluğa çekilmesindeki maksat, hiçbir hayalin ebedi olmadığının idrâkına olan dâvettir. İdrâk eden, Ölümsüz Diri olan Zât'a yönelir. Kendi varlığından vazgeçmek nefse zor geldiğinden acı çeker. Yaradılıştaki hikmete nîsyan içinde bulunduğundan, isyan çukuruna düşer. Ne zaman ki Hakk'ı hatırlar, Hakk'da onu hatırlar (zikreder). Ancak o zaman, her sûrette zuhur edenin hüviyetini basiret ve ibretle fark eder. Gönül ve akıl sahiplerinden beklenen kemâl budur. Gönülden kasıt, selim kalb, akıldan kasıt, saf aklın hükümrân olduğu tecellidir. Bilki âdem, bütün bir insaniyetin ismidir. İlim ve marifet âdemde kemâlini bulur. Bütün makam ve lakablar, âdemiyeti şereflelendirmek içindir. Velâkin âdem için en büyük şeref Allah'a kulluktur. Bu kemâle sahib olan âdemin ismi abdullahtır. Kendi iç âlemine, kehf mağarasına çekilenlerin kalbi selâmeti bulur. Selim kalb, Esmâ ül Hüsnâ nûrlarıyla aydınlanınca âlemdeki her şeyi Rabbın tecellisi olarak görür; her şeyde Rabbını Rabbıyla görür. Saf akıl, mârifetullahı mazhar olur. Gerçek hazine budur, keşif ve müşehade ziyet, selim kalb ve saf akıla sunulan inâyet nûrlarıdır. Nûra mazhar olan insan kulluğunun dışına çıkmaz. Kâmilin gönlü bir istiridye gibidir. Sırrından yansıyan yakîn nûrunun sureti olan inci, saf aklın timsalidir. Seçkin aklın emsâli dürr-i yekdâ feyzini dürr-i beyzâdan, ilk akıldan alır. "Allah'ın ilk yarattığı şey akıldır" meâlindeki hadis, bu hikmeti bildirir. O ki Hakk'a itaat edip, secde eder,

varlık deryasındaki her zerre Allah'ı ta'zim eder. Deryadaki bütün balıklar ağızlarında bir inciyle zuhur eder. Kendi gönüllerinde ki cevherden habersiz âdemleri haberdar eder. Nefsi safiye- nin bir inciye benzetilmesi, sırrındaki nûrdan ötürüdür. İstiridyenin özündeki sedef incinin parlaklığını artırır. İlim, ibâdet, güzel ahlâk ve muhabbetullah nûrları da sedef misâli gönülleri parlatır. Saf akıl in- cisi, Rabbını Rabbiyla tanır. "O'dur Hakîm, Habîr" (En'âm 6\18)

Ey Sevgili! Her insan kazandığı ilim nisbetinde kendini bilir. Rabbını da öyle bilir. Kâmilin ârife üstünlüğü ârif, kendi nefsinin bilirken kâmil, her nefste tecelli edeni bilir. Ârif, Rabbını kendiyle bilirken, kâmil Rabbını Rabbiyla bilir. Ârif, varlığı ilme'l yakîn bilirken kâmil, ayn-e'l ve hakka'l yakîn bilir. Dürr-i yekdâ, Resûlullahın (s.a.v.) sünnetinin varisleri olan ef-râdın mertebesidir. Has inci misâli ferdler cem hâlinde gaybtadır. Din, Allah içindir; Allah'ın kullarını birbirine kırdırmak için değil! Zirâ aksi takdirde tevhid olmaz, farklılık olur; birlik olmaz, ayrılık olur. Tevhid deryasına dalan ferdleri Hakk'ın gayrı halk bilmez olur. Allah'ın irade ve dileğini, nefsin dileğinden üstün tutan kullar, Allah ehlidir. Yaşamlarını Hakk'a ve O'nun emrlerine hasretmişlerdir; "Allah yolunda mallarınızla ve nefislerinizle mücadele, bilseniz sizin için daha hayırlıdır" (Saff 61\11) yüce ayeti, hiçbir beklenti içinde olmadan hakk yolunda yürümeyi öğütler. Bilki maddi ve mânevi nikâh, çifti tek yapmak içindir. Zirâ her şeyin hakikatı tevhiddir. Her insan sonunda kendi benzeriyle beraber olur. Zıddıyla irşad, ferdin kendi hakikatını buluncaya kadardır. Zıddlar birlendiğinde, farklılık kalmaz, tevhid âşikâr olur. Vahdet deryasındaki insanın, kendisine verilenle yetinmesi, Rabbından razı olması demektir. Zirâ, her şeyi alıp, veren hakiki fail ve gerçek varlık Allah Teâlâdır. Allah'ın tecelli etmediği kalb, metruk bir ev gibidir. Buna mukabil, Allah'ın tecelli etmediği mümin bir kalb yoktur. Kalbin hâlden hâle dönüşü, Rabbın inzal eylediği nûrların çeşitliliği nedeniyledir; ihlâs, sekinet, inâyet, yakîn, lütuf ve fetihler benzeri ilâhi nûrların gönülde yansımaları mânevi hâller yaşanır; "Allah'tan yardım ve fetih" (Saff 61\13) yüce ayeti, nefisleriyle cihad edenlere Feth-i karib'i müjdeler. Nitekim "indirilen nûra imân etmek" (Tegâ- bün 64\8) Allah'a imân etmektir. İmânın kemâle ermesi için "Allah nûrunu tamamlayacaktır" (Saff 61\8) Ne varki, Allah'ın tecellisinde bir ortağı bulunmadığını idrak etmek istemeyenler, insanları putlaştırıp, köleleştirme gafletine düşerler. Hakikatların açıklanacağı vakit geldiğinde "O gün Allah onları topluca diriltip, yaptıklarını kendilerine haber verir. Onlar ise unutmışlardır. (oysa) Allah her şeye şahiddir". (Mücadele 58\6) Ey dost! Başkalarının hayatlarına müdahale edip, yönetmeyi mârifet sayan benlikler, kendi hayatlarından hoşnud olmayanlardır. Oysa her kim nefsin zorlamalarından ve ona kölelikten kaçarsa, zulümden kurtulmuş olur. Bu kaçış içinde, dünya ehli âhiret ehlinden kaçır. Âhiret ehlide dünya ehlinden kaçır. Allah ehli ise her ikisinden de Allah'a kaçır. "Allah zikrine koşup, alışverişi bırakmak" (Cuma 62\9) âhireti hatırlayarak, dünyayı unutmak seçkin müminlerin hakikatıdır. "Allah'a koşmak" (Zâriyat 51\50) ise, her âlemi unutup, Allah ismi celâlinde yok olan seçilenlerin hakikatıdır. Evin seçkinliği, sahibinden gelir. Gönülün güzelliği, onda tecelli eden Rabbından gelir. O ki, kulluk edebiyi edebilenip, haddini bilir, Rabbının muradını kendi muradı bilir. O ki Hakk'ın katındaki ilme bir son bulunmadığını bilir, "Rabbından bilgiyi artırmasını" (TâHâ 20\114) dilemenin, nübüvvet dili olduğunu bilir. Hikmet balını gönülden tatmış olanın, suni petek ve şekerle üretilen taklitleriyle yetinmesi beklenemez. Nitekim hakka'l yakîn tadarak imân edenle, kulaktan duyarak takliden imân edenin hazzı bir olmaz. Bilki hakikat

bilgisi, onu bilenlerin bilgisinden daha üstündür. Allah'ın muhabbeti, Allah'a muhabbet duyanların muhabbetinden daha yücedir.

Ey Sevgili! Mânâlar değişince isimlerde değişir. Şöyle ki, mânâyâ mazhar olan insanın hâli, mânâyâ uygun olarak değişince, hayata bakışı ve yaşamı yeni bir açılımın işareti olur.

Hakk'dan geleni kabullenen gönül, kendinde tecelli eden ismin tasarrufuna şahid olunca, yaradılıştaki hikmeti ve sırrındaki hazineyi keşfetmiş olur. Basiret nûruyla ayne'l yakîn teyid eder ki, mânânın içeriğini bilmek, mânâyâ mazhar olan sûreti bilmekten daha derin bir bilgidir. Nefsinde açığa çıkan ilâhi isimlerin mârifetiyle Allah'ı bilmek Allah'ı Allah'ın nûruyla bilmektir. İnsan ki, Rabbının tecellisine mazhar, ulvi ve sufli mânâların bir sûretidir, ilâhi isimlerin hidâyet ve tasarrufunda âlemde beliren yüce bir varlıktır. İnsanın şerefi, Rabbının yüceliğinden gelir. Kaldı ki Allah Teâlâ, yücelik ifade eden her mânâdan daha yücedir. Veren elin, alan elden üstünlüğü, sırrındaki yücelik nedeniyledir. Sevenin sevilene olan üstünlüğü, gönüldeki sevginin koşulsuz ve karşılıksız olmasındaki nimet nedeniyledir. "Nimeti dile getirmek" (Duha 93\11) Rabbın dilediğidir.

Ey Sevgili! Sûretteki insandan insandaki sırra yükselmeyen benlik, mevcûdiyetinin hakikatını tanımayan yaratık gibidir. Bu durum, "Tevratla yükümlü tutulup da onu yüklenip taşıyanların hâli, ciltlerle kitab taşıyan eşeğin hâli gibidir" (Cum'a 62\5) yüce ayetince belirtilmiştir. Hakikatı taşımak ilim ve akıl ile, amel ve edeb ile, güzel ahlâk ve gönüldeki takva iledir. Uygulanmayan inanç ve bilginin altında benlik ezilir. İmân eden, imânında samimi ise, buna amelleriyle isbata dâvetli ve yükümlüdür. Yükümlülük her ferd için geçerlidir. Ancak, Hakk'ın kullarını doğru yola ileterek, "onları hidâyete erdirmek sana ait değildir. Velâkin Allah hidâyet eder" (Bakara 2\272) yüce ayeti ve "Muhakkakki senin Rabbın (hakk) yolundan sapanı iyi bilir. Hidâyete erenleri de en iyi bilendir" (En'am 6\117) ayeti kerimesi, din ve imânı kendi tekellerinde görenlere yapılmış ilâhi bir uyarıdır. Resûlullahın (s.a.v) nezdindeki hitab bütün müminleredir. Nitekim kendine sorulmadıkça açıklamada bulunmamak, her soruya cevap verme telaşına kapılmamak, bedeli karşılığında hidâyete kalkışmamak kâmillerin edebidir. Her anı Rabbının huzurunda bulunanlar, Hakk'ın hidâyetine ortak koşmazlar. Nitekim nefislerini Rabba ortak koşan "zâlimler topluluğuna Allah hidâyet etmez" (Cum'a 62\5) Zirâ, imânına şirk katan her benlik nefisine zulmetmiştir. Buna mukabil, imânın hakikatını yaşantısının her anına taşıyan tevhid ehli, tecelli nûrlarına bir son bulunmadığını bildiğinden, "Rabbımız nûrumuzu bizim için tamamla" (Tahrim 66\8) duasıyla, ilim ve hikmete duydukları susuzluklarını ibâdetleriyle dile getirirler. Hakikat ehli bilirkî, her mânâ ve mertebeye has nûr mevcûddur. İmân nûru sadrda, sekinet nûru sırdadır. Tesbih nûru dilde, tevhid nûru gönüldedir. Yakîn nûru ruhta, velâyet nûru özdedir. Vesâyet, hilafet nûrlarının hepsi de Kur'an ve nübüvvet nûrun- dan feyz alır. Hidâyet ve inâyetin mânevi mertebelerindeki üstünlük, "sizin en üstününüz Allah katında en takva sahibi olanınızdır" (Hucuret 49\13) yüce ayetince bildirilmiştir. Bu hususta her kâmil, taşıyabileceği yükümlülük kadar sorumludur. Hakk yolunda zerre kadar kırılgnalık, kulu nûrdan ve yeni açılımlardan mahrum bırakılır. Bu mânâ, "Bize karşı kendin için yardımcı bulamazdın" (İsrâ 17\75) yüce ayetince bildirilmiştir. Zirâ, fark'dan cem'e yükseliş Hakk'ın ilkâ eylediği ruhun inâyetiyle gerçekleşir; "bize yüce katından bir rahmet lütfeyle ve kemâlât ihsân eyle" (Kehf 18\10) duası, erkîşilerin ibâdetidir. Bilki, nefsin kendi irâdesiyle yüklendiği her şey, ona kaldıramıyacağı bir ağırlık verir; "Rabbımız, gücümüzün yetmediği şeyleri bize yükleme" (2\286) niyazı, nefsin

arzını idrak edenlerin ibâdetidir. Hakk Teâlânın irâdesiyle kula yüklenen her ağırlıkta ise Rabbın nûru ve yardımını vardır; "sana ağır bir kelim indireceğiz" (Müzzemmil 73\5) yüce ayeti, Hakk'ın kelâmını, Hakk'ın nûrunun taşıdığını imâ eder. Nitekim Resûlullahın (s.a.v.) nübüvvet nûru; kitabı kerimin lafzını ve sırrını taşır. Ey dost! Dilden çıkan her söz, bir mânânın mânevi surete bürünmesi demektir. Kişi ahirette o suretle yüzleşir. Allah Teâlâyı hamd ile tesbih etmekten daha güzel bir söz ve suret olmadığı gibi, surete bürünen her kelimede kişinin mânevi hâli belirlenir. Rabbının ismini yücelteni Rabbı yüceltir. O halde, "Allah'ın bildirdiği kelimelerle Allah'a yönelmek" (2\37) Âdem (a.s.) den bu yana bütün âriflerin ibâdetidir. Faydasız bilgiye sahiplenerek nefsi tatmin etmek ise cahillerin işidir. "Ol" ilâhi emrinin mazharı olarak bütün âlem, Hakk'ın kelimelerinin birer suretidir. Kelimelerin harflerle dile gelmesi, nefsin yönelişi ve seslenişidir. Kelimelerdeki mânâların notalar hâlinde dizilişi, sesin suretteki titreşimidir. Harmonik titreşim ise muzikinin belirişidir. İnsan ruhu ki, Rabbının ulvi bir bestesidir, insanın varlığı, aldığı her nefeste titreşen latif bir muzikidir. Gönüldeki titreşim huzur ve güven verici ise, ondan açığa çıkan tertemiz kelime Rabbına yükselir. Sufli âlemin zevklerinden ulvi âlemin hazzına yönelir. Âlemdeki her şey; Allah Teâlânın yaratışındaki yücelik nedeniyle değerlidir. Zira her şey O'nun esmâ ve sıfat nûrlarının suretidir. Hakkâ'l yakîn, Hakk'ın yüceliğine nefsinde ermiş kâmillerin titreşimidir; nefsin hiçliğinde, Rabbın kudretine, rahmetine, kudsiyetine, şâhid olanların hakikatıdır.

Ey Sevgili! Ayakların denizde ıslanması ile vücûdun tümüyle deryaya dalması bir değildir. Tecelli deryasına dalan her ferd, nasibi kadar marifetullahtan feyz alır; keşf ve müşahedeye mazhar olur. Her can aşkı kadar Sevgiliye yol bulur. Kendini verdiği kadar O'nu kendinde bulur. Sevdiğini nefsi için değil, Allah için, Allah ile seven, sevgisinde sağlam durur. Zirâ, sevgide Allah'ın bir nûrudur.

Ey Sevgili! Hakk'ın ölçüsü, Hakk'ın rahmetidir. Cenab-ı Hakk, "rızkı dilediği ölçüde indirir." (Şûra 42\27) Mânevi ve maddi rızkın kulun taşıyabileceği ölçüde olması, ölçüde şaşp, dengeyi kaybetmemesi içindir. Zirâ rızkın ölçüsü halka kalsaydı, âlemde taş üstüne taş kalmazdı. Niceleri için maddi nimet sapkınlık nedeni olduğu gibi, benliği sâfiyete ermemiş kimileri için de ruhani açılım, ayakların kaymasının nedeni olur. Bilki, kimin kabiliyeti hangi yöndeysen, rızkındaki ölçüde o istikâmettedir. Şu açık bir hakikat ki, kâbiliyet tohumlarını kullarına ihsân eden Hakk Teâlâ, rızkın ölçüsünü de en iyi tayin edendir. Kaldı ki, rızkın indiği insan, Hakk'ın esmâsına mazhar olan varlıktır. Nitekim "O her an yeni bir işte" (tecellidedir) (Rahman 55\29) O, her an ve her yerde esmâsıyla beraberdir; "O, sizinle beraberdir" (Hadid 57\4) yüce ayetince bildirilmiştir. Hakk'ın tecellisindeki ilâhi letafeti müşahade eden kul da, her an Rabbıyla beraberdir. Rızkın mazharı olan kullar, "mallarında isteyene ve mahrum kalmışa belli bir hakk tanıyan kimselerdir" (Meâric 70\24,25) Başkalarına tanıdıkları hakk nisbetinde ve Hakk'ın hakkını Hakk'a verdikleri ölçüde, Hakk'ı tanımayaya hakk kazanırlar. Zirâ en büyük rızık ve nimet, Allah'ı Allah'ın ilmi ve öğretisiyle bilip tanımak ve ancak O'na kul olmaktır; "dini Allah'a has kıl" manın anlamı budur. (Mümin 40\14) Bilgisizlik, bilgiye düşman olur. Gönül sevgiye muhtaç olur. Kulun ihtiyacını Rabbından gayrı kim daha iyi bilebilir? Varlıktaki birliği idrâk etmemiş insan, "Rabbı onu sıkıntıyla sınavıp, rızkını daralttığında: 'Rabbım beni aşağıladı' der" (Fecr 89\16) Rabbının sınavındaki rahmeti, feyz ve hikmeti göremez. Sufli âlemin geçici zevklerindenense, Hakk'ın katındaki "Rabbın rızkı hem daha hayırlı, hem de daha kalıcı" (TâHâ 20\131) olduğunu bile-

mez. Nimetlere kul olmaktansa, nimetleri ihsân eden Rezzak Allah'a kul olmanın daha hayırlı olduğunu göremez. Mânâ ve sırlarda perdelerin kalkmasının, Rabbın bir sınavı olabileceğini bilemez. Her sınavın bir uyarı ve öğüt olduğunu idrâk edemez. Oysa her hususta Hakk'ın mağfiretini dilemek, Hakk'ın rahmetine vesiledir. İstiridyenin içindeki inci misâli nimet, mağfiretin içinde gizlidir. Nefsin taleblerine, Rabbın sabır sıfatıyla karşı koymak, en değerli bir ibâdetdir. Mânevi rızık ve feyzin ''belli bir ölçüyle indirilişi'' (Hicr 15\21) Mu'tî ve Muksît Allah'ın takdiri ve tasarrufudur. Bilki, Rahman'ın rahmetini taşımayan hiçbir kazanım hayırlı değildir. Nefsin kibrini silip, Hakk'ın huzuruna taşımayan hiçbir bilgi ve ibâdet Allah için değildir. İbadetlerden mahrumiyet ise gafillerin rızkıdır.

Ey Sevgili! Her söz mânâsı itibariyle tartılır. Hitâbın geldiği yönden değer kazanır. Her söze Rabbiyle başlayan Rabbini gönlünde bulur. Her işe Rabbiyle kalkışan Rabbini yanında bulur. Her ibâdete Rab- biyle kalkan, her yönden Rabbının vechini bulur; O'nun vechi cemâli ki, O'nun zâtıdır, tecellisinin mülkünde, mülkünün yöneticisi olarak Melik ve sahibi olarak Mâlikülmülk O'dur. ''Mülk elinde olan ne yücedir. O, her şeye kadirdir'' (Mülk 67\1) O'nun gayrı hiçbir varlık, hakiki tasarruf sahibi değildir. Mânâ ve melekût semâlarında içiçe uyum içinde tecellisine mazhar kılmıştır. Ulvi ''semâlardaki yedi tabakayı yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin'' (Mülk 67\3). Aklından geçeni karşında bulursun. Gönlünden geçeni kendinde bulursun. Farklılık âleminde kalan, ayrılığı, gayrılığı, seçer. Hakk'a eren tevhide özümser. Gelgörki, basireti açılmamış kişiden yaşantısındaki olayları algılamasını bekleyemezsin. Nefislerine sımsıkı sarılanlara özveri ve paylaşmanın bir ibâdet olduğunu öğretemezsin.

Ulvi mânâ ve melekût semâlarından Rabbın nuzûl eylediğinde, kulun yedi subûti sıfatla Rabbına urûc eylediğini gösteremezsin. Hakk'ın muradını ve hakkını yerine getirmeyenden, gönüllü ibâdetin feyz ve değerini ona belletemezsin. ''Rabbının adını anarak bütün benliğine O'na yönel'' menin (Müzzemmil 73\8) hazzını, hakka yönelmeye tattıramazsın. Herşeyi Allah için isteyip, ''Allah için terket'' menin (Müzzemmil 73\10) anlamını öğretemezsin. ''Sen sevdiğini hidâyete erdiremezsin'' (Kasas 28\56) Bilki Allah'a yönelene Allah yönelir. Merhamet edene merhamet edilir. Kimin dünyevi rızık peşinden koşacağını, kimin nefsiyle mücadeleye girişeceğini Rabbın bilir. ''İçinizden bir kısmınızın Allah'ın lûtfuyla rızık aramak üzere arzda dolaşacağını bir kısmınızın ise Allah yolunda savaştığını Allah bilmektedir.'' (73\30) İlim olmadan varlık bilinmez kendi sırrını bilmeyen Rabbini bilmez. Nefs kulluk yörüngesindeki ölçünün dışına çıktığında, uzaklığın ateşini tadar. Dünya yörüngesinden çıktımı güneş batıdan doğar. Bilki kulluk ölçüsü, Hakk'ın emirlerine uyum ve itaattir. ''Beni yarattığımla yalnız, baş başa bırak'' (Müddessir 74\11) yüce ayetince, yarattıklarının işlerini Hakk'a bırakmaktır.

Ey Sevgili! Hakkıyla Allah'ı bilip, tanımak ne mümkün! Her kim Allah'ı tanıtmaya çalışırsa kendi nefsinden konuşmuş olur. Kimin nefsi Hakk'ın varlığında fâni olmuşsa, Rabbi ondan konuşur. Varlığı fâni ve aciz olan varlığı mütekebbir ve kadir olanı hakkıyla nasıl tanısin? Zaman ve mekânla sınırlı olan, Müteal ve Müstean olanı nasıl tanımlasın? ''Allah'ı hakkıyla takdir edemediler'' (En'am 6\91, Hacc 22\74, Zümer 39\67) ayeti kerimeleri, fiilleriyle, sıfatlarıyla ve ve zâtıyla Hakk'ı tevhide dikkatleri çeker. Ulvî ve suflî âlemde Kavî ve Azîz sıfatlarıyla Hakk Teâlâ Zâhir ve faildir. Zâtına ortak koşulmasından yana münezzeh ve Alî'dir. Zâtıyla Alî, Rububiyetiyle yücedir. Tecellindeki letafet nedeniyle gözlerin idrâkından yana

bâtın, varlığın her zerresinde Lütfu ve ilmiyle zâhirdir. Semâların ve arzın nûru olarak zuhur eylediği her şeyin hakikatını Habîr sıfatıyla tanır. Akıllar O'nu kavrayamaz, nûruyla varlığı O kavrar. Hakk'ın nûrunda fâni olan, O'nun nûruyla O'nu tanır. Bilki gönül gözü açılmadıkça kişi varlık sınırına ermez. Benlik perdesi kalkmadıkça, kul Rabbına ermez. "Tâki yakîn nûru gelir" (Müddessir 74\47) Ancak o zaman aşîkâr olur. "Perdeni kaldırdık artık gözün keskindir" (Kaf 50\22) yüce ayetince, yakîn nûru gönlün ışığı olur. Hakk'dan gelen mânevi esintiler, Rabbani ilhamlar olarak kalbe iner. Gönle inen nûr, kalbdeki iletişim kanallarını aydınlatıp, harekete geçirir. Rabıtalı kalblerden her biri, kabiliyeti nisbetinde feyzden nasibini alır. İlim sahibinin basireti açılır. Mârifet sahibinin keşif ve müşahedesi bol olur. Nûr sahibinin yakîni kâmil olur. Mümin kulun mânâları görüp, hakikatları işitir olması, Rabbının ona sınavlar hazırlamasıdır. "Bu sebeple onu işitir, görür kıldık" (İnsan 76\2) yüce ayeti, bu hikmeti bildirir; "biz ona yolu gösterdik" kelimınca hakikat yolunu gören insan "ya şükredip yürür, ya da nankör olur" (İnsan 76\3) Kimin maksadı Allah ise, başka maksadı kalmaz. Kimin sevgilisi Allah ise başka arzusu kalmaz. Allah ehli, Allah Teâlânın ihsan eylediği hakikat azığını "seve seve (mânâdan yana) yoksula (rehbersiz) yetime ve (nefsine mağlub) esire yedirir" (İnsan 76\8) Hakikat ilmiyle doyan insan, başka azık aramaz. Mânevi mertebesi insan olan ferd nefsine eğlence aramaz. Hakk'ın emrine muhalif hiç bir bilgi, hakikat ilmi sayılmaz.

Ey Sevgili! İnsanın kendi kusurlarına tepki göstermesi, başkalarının kusurlarına tepki göstermesinden daha hayırlıdır. Kişinin kendi ilminin artması için gayret göstermesi, başkalarına vaaz vermesinden daha faydalıdır. Sûretler tabulaştırılırsa perdeler kesifleşir. Gönül Hakk'ın gayrından arınırsa perdeler erir. Nitekim sûretle ilgilenen göz Hakk'ı göremez. Her bakan Hakk'ı görse de, gördüğünün Hakk olduğunu bilmez. Kim Allah'ı severse, sevdiği her şeyi de Allah için sever. Zirâ gerçek âşık, her şeyde sevdiğinin tecellisini gözler. Hakk teceli etmese, kulda benlik belirmez. Sırrında gizli olanı bilse insan, nefsine varlık vermez. Hakk tecelli etmese, âlemde mülk görülmez. Mülkün sûreti olmasa Mâlik ül Mülk bilinmez. Bilki kim ne yazıp, ne söylemişse o, kendindekini anlatmış olur. Rabbı ne hikmet vermişse, ancak o kadar bilip, onu tanıtmış olur. Zihnin değil velâkin, kalbin ihatâ etmediği hiçbir şey yoktur. Zirâ, kalbin niteliği Hakk'ın nûruna tecelligâh olmasıdır. Gönül mahsenine girip, Hakk şarabından tatmamış olanlara yapılan hitâb, "onların kalbleri yokmudurki, onunla düşünüp akıl etsinler" (Hacc 22\46) yüce ayetidir. Mânâ ve sırları, Rabbının okutmasıyla ümmî gönül okur. Zirâ aşık gönül, Rab- bıyla Rabbından işitip, Rabbını Rabbıyla bilir. Zihnin dalgalandırdığı akıl ise, kavrayamadığı şeyden ürküp, çekinir; "gözler O'nu idrâk edemez. O gözleri idrâk eder." (En'am 6\103) bu mânâyı bildirir. Nitekim ego merkezli akıl, varlıktaki sûretleri farklı birimler olarak görür. Gönül ise, her sûrete bürünmüş varlığı Hakk'ın tecellisi olarak görür. Diğer bir deyişle akıl, Hakk'ın gayrını tanıırken, gönül Hakk'ı tanır. Şu halde Hakk'ı arayan her can, Hakk'a ancak O'nunla kavuşur. Bu maksatla camiye giren, âlemi kesretten, âlemi vahdete intikâl eder. O ki tevhidi idrâk eder, nefsinin ifnâ eder. O ki sırlardan yana sağır, mânâdan yana kördür. "Kim dünyada kör ise ahirette de kördür" (İsrâ 17\72) Hakikat âşîkâr olduğu zaman "semâ yarıldığı zaman", ilim sahipleri kayb olduğu zaman "yıldızlar döküldüğü zaman", enâniyyetlerine sarmalanmış benlikler "kabirlerin içindekiler çıkarıldığı zaman", "herkes (hakikate ermeden) önce yaptığı ve (hakikate ermesine rağmen) erteleyip yapmadığı şeyleri bilecektir." (İnfîtâr 82\1,5)

Ey Sevgili! Bilki dostluk ikili ilişkide olur; ikilik kalktımı, bâkî kalan O'dur. Hâ Mim öyle bir tecelli- dirki, yedi ilâhi sıfat Hâ ile nüzûl eder, Mim ile tenezzül eyler. Zâtı ve sıfatlarıyla, insanın sırrında Rubûbiye- tiyle zuhur eden Kudsi Varlık, sıfatlarının kulda tahakkuk etmesiyle, yakın semâya tenezzül eyler. Hayat, ilim, irâde, kudret, işitme, görme ve kelâm sıfatlarıyla insani cevhere "şah damarından daha yakın" (Kaf 50\16) olan ilâhi tecelli, benlik perdesiyle örtülüdür. Velâkin, karanlığı delmeye hazır hakikat ışığı özdedir. Beşeri sûrete bürünmüş fâni kimlik ise kendinde emanet duran sıfatlara sahiplenme yanılgısı içindedir. Bilmezki, Hakk'ın terbiye edici niteliği olan rubûtiyeti, nefsin ubûdiyetinde O'nun sıfatlarıyla gerçekleşir. İlim ve irfân olan ilâhi feyz, bu sıfatlarla insanda belirir. Hakk'ın ezeli kudretinin, kulun yeteneklerinde zâhir oluşu yine O'nun ulvî sıfatlarıyladır. Sırrın farkında olmayan insan, rabbının tecellisiyle işitip, görmesine rağmen, kendinden işitip görenin Rabbî olduğunu bilmez. Ne zaman ki Rabbının lütfu inayetiyle bu sırra erer, varlığının O'nun bir tecellisi olduğu gerçeğini idrâk eder. Eda eylediği her namazdaki rükûda, kulun hamdını kulundan işitenin Rabbî olduğunu "hamda lâyük olan Rabbımdır" tesbihi ile beyan eder. Böylece Rabbını Rabbının nûruyla övmüş olur. Bilirki, olumlu her iyilik ve güzellik Hakk'ın Hakk olarak zuhurudur. Olumsuz olan ise, bu hakikatten gafil nefsin, ilâhi sıfatların zıddıyla benlik iddiasıdır. Nitekim, "sana gelen her hayır Allah'tandır. Ne kötülük oluştursa nefsindendir" (Nisâ 4\78,79) yüce ayeti, bu durumu bildirir. Hakk'ın sıfatlarının Hakk'a ait olduğunu tesbih ile rükû da itiraf eden kul, secde ile de, O'nun mutlak hüviyeti huzurunda, fâni kimliğinin fenâsını idrâk eder. O ki, sırrın sırrına ermiştir, ne enfüse, ne de afaka bakar. "Tarıkın ne olduğunu bilirmisin! Karanlığı delen yıldızdır o" (Tarık 86\2,3) yüce ayetince, Hakk'ın nûruyla Hakk'a bakar. Nefsine varlık vehmetmekten arınan insan "Sırların sıranıp yoklandığı süreçte" (Tarık 86\9) Rabbının lütfuyla benlik iddiasından kurtulur. Bir insanki, nefsi mâsivâdan, sırrı sıfatdan, zâtı varlık davası olan gizli şirkten arındırılıp, ferahlatılmıştır, "Rabbının en yüce ismini tesbih et" (A'la 87\1) emrinde, Rabbının bildirdiği isimlerle, Hakk'ı yüceltip, Allah'a hamd eder. Kâmilin tesbihinde, ilâhi isimler mânâlarını izhar eder. O ki nefsine mağlup olup, hakikatı ya örter, ya da inkâr eder, "cehennemi kâfirler için hapishane yaptık" (İsrâ 17\8) yüce ayetindeki hükme boyun eğer. Kaldı ki, her benlik kendi iddiasıyla sınava girer. Kimileri Hakk'ın fiillerine, kimileri sıfatlarına, kimileri de haddi aşp Hakk'ın zâtına ortak koşar. Dünya sahnesinde sergilenen oyun sona erip, halk âlemden dağıldığında, kimin mânâ, kiminde dava ehli olduğunu arafta araf ehli tesbit eder. Hakk nûruyla bakan araftakiler, gözleriyle yaptıkları nefsanîyet taraması sonucunda kimde ikilik virüsü bulunduğunu, kimin saf ve temiz olduğunu belirler. Kimin aşk içinde eriyip, selâmete yürüdüğünü, kimin gizli şirkte kaldığını görüp "herkezi yüzlerinden (özlerinden) tanır" (Araf 7\46) Onlar ki âraf ehlinin ışın taramasına takılıp kalır, gözlerini hakikat ehlinin bakışlarından kaçırılmaz olur. Bunlar, arındırılıncaya kadar arafta kalır. İlâhi lütfu mazhar olarak ikilikten "arınan mutlaka kurtuluşa kavuşur" (A'lâ 87\14) kalbleri kin ve düşmanlıktan temizlenmiş olanlar Hakk'ın hidâyetiyle selâmet yurduna ulaşır. Hakikatı inkâr eden "Füccarın kaydı Siccîndedir" (Mutaffifin 83\7) Aksine arınmış olan "Ebrârin Kitabı İlliyyin'dedir" (Mutaffifin 83\18) Mukarrebûn'un içtiği kaynak ise ne odur ne de budur, tadanların şûhudundadır. Ey Sevgili! Gönül kemâle erip, "ay dolunay hâline geldiği zaman" (İnşikak 84\18) her hâl hamd ve hoşnutluk içinde yaşanır. "Muhakkakki hâlden hâle (mânâdan mânâya) geçersiniz" (İnşikak 84\19) hikmetince, her hâlin hakikatını keşif, Hakk'ın tecellisindeki yeni bir müşe-

hadeyi oluşturur. Zirâ, "O, her an yeni bir işte (oluştadır)" (Rahman 55\29) Hakk'ın okuttuğu gönöl, mânâ ve sırları kalbinde toplar; Hakk'dan duyan gönlün nûru parlar. Her birinin kabiliyetine göre Hakk "en kolay olana kolaylıkla iletir" (A'la 87\8) Nefsinden Hakk'a kaçışmış gönöl, "orada hiçbir boş söz işitmez" (Gaşıye 88\11) Zirâ, Hakk'ın kelâmından gayrı bir şey işitilmez. Bilki hakikat ehli, hiç kimseyi sorgulayıp, hesaba çekmez. Çünkü bilir ki her nefsin "sorguya çekilmesi ancak Allah'a aittir" (Gaşıye 88\26) Nitekim bu mânâyâ şâhid olmak üzere namaza ilk duruşumuz da, içimizdeki Münker ve Nekir. 'Rabbın kimdir?' diye sorguladığında, sorgulayanın Rabbım olduğu, kulundan cevap vereninde O'nun yönlendirmesi ve lütfu ilâhisiyle, kendi ayetiyle tilâvet ettirdiği idrâk edildi. "De ki O, Allah Tektir. Sameddir. Doğurmamış, Doğmamıştır. O'nun bir dengi yoktur" (İhlâs 112\1,4)

Ey Sevgili! Bir'i kim birler, Bir'den gayrı! Tek'i kim bilir, kendinden gayrı! Oysa aşk ikilikte yaşanır, seven ve sevilenin zuhûruyla. Âşık nasıl şaşmasın Sevgiliyi özünde bulunca. Öz huzura kavuşur, gayrından kurtulduğuunda. Benlik, hayrette kalır, sırrın karşısında. Gönöl ise kaybolur, Hakk'ın nûrunda. Akıl gözü'nün görmediğini, sırr gözü görür. Baş gözü'nün görmediğini, imân gözü görür. İdrâk gözü'nün görmediğini, ihsan gözü görür. Hakk'ın lütuf gözüyle bakan, nûrun zuhurûnu görür. Varlık siretle örtününce, sûreti izhar eder. Işıkla örtününce, gölgeyi izhar eder. İsim ve sıfatlarıyla Hakk, kendini izhar eder. Kudret sıfatıyla kulundan Rabbı iş görür. Bâsir sıfatıyla kulundan Rabbı görür. Vedût sıfatıyla Rabb, seven ve sevilenin sûretine bürünür. "Sizi de fiillerinizi de Allah halketmiştir" (Saffat 37\96) yüce ayetince her şey, Hakk'ın tecellisiyle gerçekleşir. O ki lütuf gözüyle Muhammediye nûrunu görür, kendi kimliğinden ölür. Vahdet nûru kulu sarınca, Hakk'dan gelip, Hakk'a ait olan, hakka'l yakîn Hakk'a vâsil olur. Nûr varlığı alınca, ne resim, ne ikilik kalır. Ne sıfat, ne sûret kalır. Ne de fâninin varlığı kalır. Vahdetin farkındalığındaki hiçlik için, sükûnetle özümseven huzur ile tanımlanamayan neşe, Bâkî'nin fâniye tattırdığıdır. "Kullarım arasına katıl ve gir Cennetime" (Fecr 89\29,30) ayetince bildirilen mânâ, ilâhi aşk şerbetinden tadanın sırrındadır. Ancak o zaman, her sûretin aslının nûr olduğu anlaşılır. Kezâ sırr sahibi has kulların siiretleri nûruyla ona görünür. Fâni benliği, Hakk'ın hüviyetinde gizli şirkten arındırılmış olur. Her şeyin aslına döndürüldüğu böylece âşikâr olur. "Huzura ermiş nefis, sen O'ndan razı. O'da senden râzı Rabbına dön" (Fecr 89\27,28) yüce ayetinin hikmeti ümmi gönlün hakikatı olur.

Ey aziz! Bilki her iddia, sahibine; her söz, söyleyene döner. Her hayr, işleyene, her çirkinlik, bakana döner. Nefsâni duygulardan arınan can, kendi özüne döner. Hakikat ilminin aydınlığı, kula gün ağarmasıdır. Bu yolda kiminin gecesi uzun olur. Kiminin karanlığı aydınlığa tez kavuşur. Kimi için de geceyle gündüz eşit olur zira, her vakdin huzuru Kâmil için olur.

"Fecre ve on geceye andolsun" (Fecr 89\1,2) yüce ayetleri bu nimetin beyanıdır. "Çift'e ve Vitr'e" (Fecr 89\3) ayetince, ikilikte kalanla, Tekin haremine girenin hâli belli olur. Her can, yönelişindeki sâfiyetinin karşılığını bulur. Ferdlerin tevhiddeki huzuru, fâni kimlikten yokluğu huzurudur. Karanlığın hükmü sona erip, "geçip gittiği zaman geceye", (Fecr 89\4) yüce ayeti her gönlün fecr vakdinin kendine göre olduğunu bildirir. Zirâ, takdir edilen vakit gelmeden, hakikat ışığı doğmaz, gece de gün de Rabbın tecellisiyledir; "bunların akıl sahibi için yemin değerı yokmudur?" (Fecr 89\5) yüce ayeti, aklı ve gönlü birleyenler için fecrin, gönöl aydınlığı olduğunu bildirir. Nitekim, kim hangi mânâdan, hangi mânâyâ intikâl ettirilmışse, o mânânın hâline uygun edeb ile amel, hakikat ilminin fecridir. Bilki hakikat ehli tek-

tir. Tekin suretleri ise âlem-i kesrette O'na hizmettedir.

Ey Sevgili! Hikâye okumakla hâl sahibi olunsaydı, aşka ne gerek vardı? Aşk, âşığı kendisinden eritmedikçe, onun için 'fenaya erdi' denilmez. Kendini aşk ateşine atmayana âşık denilmez. Sevgi sıfatı, pek cilveli bir sıfattır. Hem cemâli hemde celâli özünde barındırır; "insana zorluk içindeki hilkatinin" de delilidir (Beled 30\4) İnsanoğlu için zorluk, nefsin zaaflarına karşı koymak olduğundan, acı çekmesine rağmen benlik kendinden vazgeçmek istemez. Aşkın cemâl yüzüne bakan, gayrını görmez. Aşkın celâlini tadan, nefsin görmez. "Nefsini arındıran kurtuluşa ermiştir" (Şems 91\9) Nefsine uyan kaybetmiştir. Aşkın hakikatına ermek üzere, bağımlı olunan her fânî şeyden vazgeçerek, nefsâni sevgiden Rahmani sevgiye intikal, her âşığın nasibi değildir. Meğerki ilâhî yardım ve kuvvet ona verilsin. Bu hususta temiz bir kalb ve saf niyet gerek. Kararlı bir yöneliş ve dayanağı Hakk olan bir himmet gerek. Mâlumdurki her insanın ilmi ve ameli, onun Allah katındaki kıymetini belirler. Hakk'ın: "Bilinmeyi sevdiği için âlemleri yarattığı" bildirilmiştir. O halde saf sevginin eşliğindeki bilgi, O'nun emrettiği şekilde uygulanırsa, kişi kendi yaradılışındaki hikmeti, tanımış olur. Buna mukabil, her şeyi nefsi için isteyen insan, Allah için halk edilmiş olduğunu tanımamıştır. Hâl ile yaşayıp, hakkıyla bilmedikleri ve emre uymadıkları halde, hemen her konuda laf üretmekle ve aşktan bahsetmek, bilgi ve sevgiye saygısızlık olur. Ey dost! Sana nasıl davranılmasını istiyorsan, her keze öyle davran. Kime ne değer veriyorsan, aynı değerın sanada verileceğini unutma. Sırrındaki cevhere kavuşmak için Rabbinla pazarlık etme. Aczini ve hiçliğini belle.

Ey Sevgili! Hakk'ı Hakk'la tanımak, O'nun tecellisini nefsinde bulmaktır. Hakk'ı Hakk'la tanımağa kalb vasıta kılınmıştır. Zirâ kalbin hakikatı, Rabbin elinde hâlden hâl'e dönerek, kendinde tecelli edeni tanımasıdır. Buna mukabil, Hakk'ı kendi çabasıyla aramağa çalışan beşeri akıl, delillerle ilgilenip, bilgi ve bulgularıyla meşgul olduğundan, halkın sûretlerini görür velâkin Hakk'ı göremez. Zâhirdeki mülkü görür velâkin bâtındaki meliki göremez. Hakikatı nûr olmayan hiçbir sûretin varlık kazanamayacağını bilmeyenler, Hakk'ın zâtını bir sûretle sınırlamamakla beraber, her sûretin O'nun bir tecellisi olduğunu göremezler. Her misâlin, misâllerden münezzeh Zât'a işaret ettiğini bilmezler. Mâlumdur ki, her sûret O'na muhtaç iken, O hiç bir sûrete muhtaç değildir. O halde, muhtaç olan muhtaç olmayanı ilmen ve aklen nasıl kavrasın, nasıl kuşatsın! "Muhakkak ki O, her şeyi kavrayıp, kuşatandır" (Fussilet 41\54) yüce ayeti, halka Hakk'ın önündeki edebi hatırlatır. Gerçek edeb, Allah Teâlânın mutlak varlığı karşısında, fânî kimliğe bir varlık vehmetmeden, Hakk'ın tecellisini nefsinde tanımaktır. Allah'tan sakınmanın anlamı bizce budur. Kendini öne çıkarmadan Allah'a kul olmak hidâyete erenlerin nasibidir. Her kim hakikat ilminin aydınlığına kavuşmuşsa, beşeriyetin karanlığı onu korkutmaz; "örttüğü vakit geceye andolsun" (Leyl 92\1) Her kim Hakk'ı tanımışsa, bilgisizlik onu kuşatmaz. "Açılıp, aydınlatıldığı vakit gündüze" (92\2) Her kim sırra erip, vahdet bilincine kavuşmuşsa, zıtların varlığı onu şaşırtmaz. "Erkeği ve dişiye yaratana andolsun" (92\3) yüce ayetleri, her birinin yönelişi ve işinin fıtrata göre olduğunu bildirir; "muhakkakki işleriniz değişik maksatlara göre çeşitlidir" (92\4) hikmetince, kimileri dünya saltanatı ve mevkii için ömrünü dünyaya verir. Kimileri ahiret nimetleri için kendini ibâdete verir. Kimileri hem dünya, hem de mânevi makam uğruna nefsinin şişirir. Kimi de nefsinin bütünüyle Allah'a verir; "âhiret de dünya da bizimdir" (92\13) ayetinin ışıltısıyla Allah ehli bilirki, Allah'ın mülkü Melikül- kuddüs olan Allah'a aittir. Buna göre, her kim

Cennet ve Cehenneme göre değil de, özünde bulduğu fitrat ve muhabbete göre Allah'a kul-luk ederse, Allah'ın lütfu ve inâyetiyle hidâyete erer. Her kim, Rabbinin kendisi hakkında en hayırlı olanı takdir ettiğine güvenirse, Rabbinin himmetiyle, kendisi için en hayırlı olana erer. Kimde bu hususta tereddüte düşerse, tereddütünün neticesiyle yüzleşir. Bilki, insanın belini büken ağırlık, kendi varlık iddiasıdır. Hakk'ın lütfu ve keremiyle sanal kimliğinden arınan insan, benlik yükünden kurtulmuş olur. "Belini büken yükü üzerinden kaldırmadık mı?" (İnşirah 94\2,3) yüce ayeti, beşeri yükün ancak Allah'ın inâyet ve lütfuyla kaldırılacağını vurgular. Hakk'ın feth ettiği insan, mânânın hakikatını tadar.

Ey aziz! Zıtların varlığı, görenler için, Hakk'ın tecellisinin apaçık işaretleridir. Kimi zaman iki zıt bir araya gelince rahmete vesile olur; sıcak ve soğuk hava bir olunca yağmur boşalır. Etken ve edilgen, erkek ve kadın bir olunca, her biri diğerine ayna olur. Neslin çoğalmasına vesile olur. Kimi zaman da, zıtlardan biri diğerinin yokluğuna vasıta olur. Gün ağarınca karanlık kaybolur. "Hakk gelince bâtil yok olur" Rahmet üstün gelince azab rahmete dönüşür. Sufli ahlâk ulvi ahlâka dönüşür. Her niyet, gayretle beslenir. Her kim inancına uygun adım atarsa hakkında hayırlı olan gerçekleşir. "İnsanı en güzel sûret- te halk ettik" (Tin 95\4) yüce ayeti, kulun, Rabbin ulvi sıfatlarının ahlâkıyla varlığa geldiğini hatırlatır. Bu nimeti idrâk etmeyerek, güzel ahlâk semâsına kanat açmayan benlik, sufli olan beşeri sıfatların esiri olunca "onu aşağıların aşağısına indirdik" (Tin 95\5) ilâhi hükmü gerçekleşmiş olur. Böylece, önceden takdire bağlanmış olan hüküm, herkezin kendi seçimi ve yönelişinin karşılığını bulmuş olur. Kişinin kibri ve nefsanîyet iddiası onun daimi karanlığı olur. Kime karşı olursa olsun, kalbinde kin ve husûmet besleyen rahmete erişmesi çok zorlu olur. Hangi inanca bağlı olursa olsun, Allah'ın kullarını aşağılayanların varacağı yer "aşağıların aşağısıdır" kim bağışlayıp, kucaklarsa, Rabbıda onu kucaklayıp, bağışlar. Nefsinin sufli kayıtlarından kurtulan insan, karanlığı olmayan aydınlığa kavuşur. Allah adına, Allah'a kavuşmayı zorlaştıranlar, Allah'a kavuşmakta zorlananlardır. Kusuru örtenler, kusurları örtülecek olanlardır. Rahmetin gazabı geçtiğini özümseyenlere "onlar için daimi karşılık vardır" (Tin 95\6) yüce ayeti, mânevi keşif ve fetihlerin sonu olmadığını bildirir. Sevgilinin her işinden zevk alan insan için, her şey hakk sohbetidir. Ey Sevgili! Allah'ın göstermediğini hiç kimse göremez. O'nun gösterdiğini ise, görenden gayrı hiç kimse bilmez.

Ey Sevgili! Bir karşılığa dayanan sevgi, hakiki sevgi olmadığı gibi, bir beklentiye dayanan ibâdet de, halis ibâdet değildir. Karşılıksız ve koşulsuz olan muhabbet ve ibâdet nefsin katkısından arınmıştır. Allah sevgisine kavuşmuş olanlar, sevgide bir noksanlık yaşamazlar. Derdin derman olduğu nimet, ilâhi muhabbettir. Hakk'ın "nimetini dile getir" mek Hakk'a ibâdetidir. (Duha 93\11) "kötü sözün söylenmesini Allah sevmez" (Nisâ 4\148) Allah'tan sakınanlar bilir. Acıyı tatmaktaki maksat, denge içinde ke- mâle kavuşmaktır; ölçüyü koruyanlar bilir. "İmân edip de imânın gereğini (hakkıyla) yerine getirenler ne kadar da azdır" (Sad 38\24) Ârifler bilir. Hakk'ın varlık âlemindeki zuhuru, esmânın suretiyledir; "yüzünü nereye döndürürsen döndür O'nun yüzünü görürsün" (Bakara 2\115) hikmetini, Hakk'ın tecellisini nefsinde müşahade edenler görür. Her keşif, ilâhi bir lütuftur. "O'nu bir nûr kıldık, onunla kullarımızdan dilediğimizi hidâyete erştiririz" (Şuara 42\54) yüce ayetindeki nûr, "Allahın ipi" (Âli İmran 3\103), hakikikat bilgisi, saf sevgi, akıl ve gönül birliği, yazılı olan kerim kitab, sözlü kitab olan Resûlullah (s.a.v) ve vârisi olan kâmillerdir. Basiret nûruyla Hakk'ın delillerini tanıyanlar bilir. Hikmetin sevgiyle dile geldiği akıl, etken olan unursa,

gönülde edilgendir. Ruh ve nefis gibi, her biri kendindeki tecelliye işaret eder. İşaretin sırrını, dostun dilinden anlayanlar bilir. Varlıktaki her şey, yaratıcının kudretine delil olduğu için değerlidir. Mânâ ve sırları, "yaratan Rabbinin adıyla oku" yanlar bilir. (A'lak 96\1) Allah'ın yarattığına saygı, Allah'a duyulan saygıdır. Güzel söz, Hakk'ın katına yükseltici olduğu için güzeldir. Güzel iş, hayra vesile olduğu için kıymetlidir. Kimin daha faydalı olduğunu tesbit için dünya yaşamı değerlidir. İbâdetin yerine getirilmesi dünyada gerçekleşeceği için, yeryüzü değerlidir. "Secde edip yaklaşmak" (Â'lak 96\19) nefsin ibâdetidir, kulluğun anlamına erenler bilir. "kendini yeterli gördüğü için azar insan" (Â'lak 96\ 6,7), terazide şaşmayanlar bilir. İbâdetler, Rabbin kuldân açığa çıkardığı nimetlerdir. Nimetin sahibi Allah olduğu gibi, sâlih amelin ve bütün güzel fiillerin de gerçek sahibi O'dur, kâmiller bilir. Kul övgüye lâyık olanın Rabbi olduğunu, O'nun emirlerine uymakla tasdik eder. Rabbına tam teslimiyet ile kulluğunu teyid eder. Mânâ âlemindeki ruhani yükseliş ve mânevi keşifler, sâdık kullara eşlik eder. Her bir ferдин mânâdan yana nasibi, ezeldeki ilâhi takdire ve ferдин kabiliyetine göredir. Kiminin nasibi cemâlden yana, kiminin nasibi celâlden yanadır. Dostları görenler bilir. Hakk'ın tecellisine nefsinde şahid olan için, varlığın kadri özde belirir. Hakk'ın kadrine şahid olmak, bir ömre bedel olan "bin aydan daha hayırlıdır" (Kadir 97\3) Fânî kimliğinden arınmış insanın selâmete ermiş nefsi, Hakk'ın varlığının en kesin delilidir "Fecrin doğmasına kadar selâmet doludur" (Kadir 97\5). Sâlihler bilir. Beşeri kimliklerini Hakk'ın varlığına ortak koşanlar, gerçek mevcûdu ya görmeyenler, ya da inkâr edenlerdir. Bunlar "kendilerine apaçık delil gelinceye kadar (hakikatı örtme) gafletten ayrılacak değillerdir" (Beyyine 98\1) yüce ayetini, esenliğe erenler bilir. Ey aziz! Bir karşılık beklemeksizin hakka yönelip, Allah'la Allah'ta huzur bulmak, "dini Allah'a has kılmaktır" (Beyyine 98\5) Allah Teâlânın mutlak varlığına nefsi ortak koşmadan, tecelliye Allah'a has kılmaktır; bilinen ve bilinmeyen Esmâsıyla, fiil ve sıfatlarıyla, âlemde zâtıyla tecelli eden varlığın, O'nun varlığı olduğunu görerek, dini Allah'a has kılmaktır. Hakiki tevhid, kişinin kendine varlık atfetmeden varlıktaki tevhidi idrâk etmesidir. Allah'ı birlediklerini zannedenler, sen-ben ikilemi içindeyken, varlıktaki tevhidi göremezler. İkilik âlemindeki şekil ve sûretlere aldanıp, hakikatı görmeyenleri, kendi inançlarıyla bırakmak, Hakk'ın uygun gördüğü yöntemdir; "Allah de: Bırak onları, daldıklarıyla oynaya dursunlar" (En'am 6\91) yüce ayetince bildirilmiştir. Zirâ her birey varlığı, kendi idrâkına göre bilir. Karşısındaki kişiyide kendi gönlünün hâline göre tanıır. İnsanoğlu, tecelli deryasının sahilinde, deryanın dışladığı kabukları, taşları toplamakla avunurda, deryaya dalmaz. Hissiyatına kanıp, nefsinden Allah'a kaçmaz.

Bilki Allah'ın gayrından bir talebde bulunan insan, Rabbına ortak koşmuş olur. "Allah'tan başkasınıma yardıma çağırırsınız? Şayet sâdıksanız!" (En'am 6\40) yüce ayeti, tevhid erlerini uyarır. Kimi zaman kul, Hakk'a hakikat dilinden seslenir; Rabbi ona şeriat dilinden cevap verir. Bazen Hakk kuluna, hakikat dilinden seslenir, kul Rabbına şeriata uymakla cevap verir. Hakk'ın elindeki kalem için her şey sahibinin ona yazdırdığıdır. Zira hüküm O'nun olur.

Hakîm O'dur.

Ey Sevgili! Sevgiyi kendi benliğiyle sınırlayan kişi, muhabbetin genişliğini daraltmış olur. Hikmeti kendi bildikleriyle sınırlayan kişi, ilmin ufkunu daraltmış olur. İmânın anlamını kendi idrâkıyla sınırlandıran kişi, Hakk'ın rahmetini daraltmış olur. Her dilden söylenen sözü, Hakk'ın hitabı olarak dinleyen insan, Allah'ı Allah'tan duymuş olur. Her sözü nefsin kulağıyla dinleyen insan, Hakk'ın hitabını duymamıştır. Varlıktaki her sûretin Hakk'ın tecel-

lisi olduğunu müşahade eden insan, Esmâyı tanımış olur. Sırrında saklı duran cevheri keşfetmemiş insan, insaniyetin özünü tanımamış olur. Nefsiyle ha- kikâti örtenlerin hâli budur. İbâdetin kendisine fayda vermediği insan, imânsız namaz kılan kişi gibidir. Zulmün nefesine zarar vermediği insan, hâli hakkında hüsnüzan sahibidir. Zirâ o, hâlin hakikatında Rabbının şâhididir.

Çirkinlik sahibinin cezası, elinden çıkan çirkin iştir. İyilik sahibinin karşılığı, yapmış olduğu iyiliğin kendisidir. Her hayr, Allah'ın bir lütfudur. Yaptıkları hizmetin Hakk'a kavuşmalarına vesile olacağına inananlar, "hayır işlerine koşarlar" (Mü'minûn 33\61) Hakk'ın dâveti üzerine "Allah'a ve Resûlüne inananlar Cennete koşarlar" (Hadid 57\21) Allah'ın gayrına tahammülü olmayanlar, nefsi bırakıp "Allah'a koşarlar" (Zâriyat 51\50) kimi korkuyla, kimi umut ile, kimi de aşk ile Allah'a koşup, O'nun iradesine boyun eğler; "semâlar ve arzda- kilerden her biri, kendileri de, gölgeleri de ister, istemez Allah'a secde ederler" (Ra'd 13\15) "Semâdakiler", ilâhi tecellinin farkına varıp, gönüllü olarak, "arzdakiler" ise beşeri varlığın ötesini görmediğinden gönülsüz olarak secde ederler. "gölgeleri" olan fâni kimlikleri de, Hakk'ın emr ve irâdesine boyun eğler. Bilinçli secde, Hakk'ın mutlak varlığı karşısında izâfî benliğe varlık vehmetmemektir. Bilinçsiz secde, Hakk'ın tecellisini müşahade etmeyen kişinin, takliden zannındaki bir mabuda boyun eğmesidir. Gönülsüz secde ise, kulluğu içine sindiremeyen iddia sahiplerinin, ezeldaki ilâhi takdire zorlanıyor olmalarındandır. "Semâya ve arza isteyerek veya istemeyerek geliniz" (Fussilet 41\11) ayeti kerimesindeki Hakk'ın hitabını hatırlatır. Gönüllü secde eden insan, Rabbın emirlerine itaat etmek sûretiyle, varlığının hakikatını tanımış olur. Gönülsüz kişi, kendi hakikatını tanımaktan mahrum kalır. Allah'ın hakikatını O'ndan gayrı kim tanıyabilir! Ahâdın önünde diller tutulur.

Ey aziz! Vesveseyle dolu bir kalb, berraklığını yitirmiş bir ayna gibidir. Oysa rahmetin yayılışı, her an Hakk'ı hatırlamakla oluşur. Zirâ, "O, her an yeni bir oluştadır" (Rahmân 55\29) Kul ise tecellinin ve rahmetin mahallini oluşturur. Gönlün kabı ne kadar derinse, taşıyabileceği hikmet de ona göredir. Şüphe dolu bir zihin ve oynak bir zekâyla değil, berrak bir akıl ve temiz bir kalble Rabbına yönelen insan, varlığın tekliğine şahid olur. Sevgilinin gönülde tecelli eylediği an, o gönlün kadrinin belirlediği zamandır. Allah için aldığı bir nefes, nefsin için aldığı ömür dolusu nefesten daha hayırlıdır. Zât-ı Hakk, kendine seçtiği kulu halkın gözlerinden uzak tutar. Zirâ mâneviyattan maddiyat âlemine inen insanın hâli, gökde- kinden emin olan yerdekinin hâli gibidir. Hangi tavşan, kartalın pençesinden güvende olabilir? "Semâdakinin sizi yere geçirivermiyeceğinden eminmisiniz?" (Mülk 67\16) yüce ayeti bu durumu bildirir. Rabbani feyz ve ilhamı, kendi nefsinin erdemine bağlayan kişinin bu hâli elinden alındığında, suyu çekilmiş dereye döner. "Suyunuz çekilirse, size kim temiz bir akarsu getirir?" (Mülk 67\30) yüce ayeti, bu durumu resmeder. Kişi niyet ve maksadını açıkça söylesin veya dile getirmesin, Rabbı onu mutlaka bilir. "Sözünüzü gizleyin yahut onu açığa vurun, muhakkak ki Allah, sinelerin özünü hakkıyla bilir" (Mülk 67\13) Söz açıktan söylenmişse, şâhidler onu kaydeder. Gizlendiği için kayıt dışında kalsada, Hakk kulunu özünden bilir.

Özü temiz olmayanın sözü maksada ulaştırmaz. Zannı temiz olmayanın hayali hakka ulaştırmaz. Gönlün çekişi bir yöne, nefsin çekişi başka bir yöneyse, ikilik olduğu müddetçe can özüne ulaşmaz. İyiliği kendi nefsinden, kötülüğü başkalarından bilen insan, hayrın ve şerrin nereden geldiğini bilmiyor demektir. İyi olan, hayr çeşmesinin başında durur. Kötü olan,

çeşmenin yolunu şaşırmıştır. Ümid olunurki birgün o da hakikat yolunu bulur. Herkezin kaygısı kendi emeline göredir. Her yolculuk kıyafeti, seçilen yola göredir. Hakikat yolcusunun giysisi, ilim, ibâdet, edeb ve tevazûdur. Bu yolda şâhid olunan her misâl, akli olana ibrettir; mânâya ermek için. Yaşanılan her hâl, gönlü olana hidâyettir; Hakk'a ermek için.

Ey Sevgili! Âhiret evinde kiminle beraber olmak istiyorsan, dünya evinde de onunla beraber ol. Kime dost olmak istiyorsan, her âlemde onunla ol. Bu âlemde kaynaşan her âlemde kaynaşır. Bu âlemde gönüldaş olan, her âlemde yoldaş olur. Komşu komşuyu, göz gözü, gönül gönlü görür. Gönül Rabbına komşu oldumu, her daim Rabbının cemâlini görür.

Dünya hayatındaki bütün gayretler, bilgiler, ibâdetler tek bir şeye erişebilmek içindir; kendindeki cevhere! Allah'a ait olan Allah'a döner. "Biz Allah içiniz ve O'na döneceğiz" (Bakara 2\156) yüce ayeti, bu hakikata dikkatleri çeker. Bu yalın maksadın dışında, nefsi tatmin için yapılan hiçbir çalışma, elde edilecek hiçbir imkân, kişiyi daimi huzur ve kalıcı mutluluğa taşımaz. Zira o, yaradılış maksadına uzak düşmüştür. Allah'tan gelen bir işaret ise bireyi hakikat kapısına götürür; "Allah'ın yardımı ve fetih geldiği zaman (Nasr 110\1) yüce ayeti, bu mânevi nimet, feyz ve hidâyeti bildirir. Gel gör ki, kişi özüne samimi bir özlem duymadıkça, ne okusa, ne duysa, ne yaşasa ona fayda etmez. Her kim dünyayı sahiplenmeye çalışırsa, dünya onu oyuna getirir. Kim Allah'a sahiplenmeğe çalışırsa, nefsinin oyununa gelir.

Nefsini dosta tercih eden benlik, ikilik vehminden erimez. Ad ve mekân değiştirmekle insan değişmez. Rabbını kendine tercih eden insan, varlık sırrına erer; ikilik zannı, ebediyen sona erer. Bilki her can Hakk'ın tecelli deryasıdır. Sûretler sahilinde oyalanmayıp, özün deryasına dalan insan, tecelli sırlarına şâhid olur. Her şeyin, Allah'ın bir bağıışı olduğunu gören kişi, kendisi için farklılık aramaz. Her şeyin Allah'tan geldiğini bilen kişi, kimsede kusur aramaz. Eleştiriyi kabullenmeyen kişi kendi zaafına tanık olur. Aczini kabullenmeyen kişi, Hakk'ı hiç tanımamıştır. Yaptığı her işi kendi becerisine bağlayan kişi, eşyanın hakikatını göremez. Gören göz için, hiçbir sebep ve teferruat, hakikatı görmesini perdeleyemez. Ârif olan bilirki, âlemdeki hiçbir olay, Allah'a rağmen gerçekleşmez. Zirâ "yaş ve kuru ne varsa hepsi apaçık bir kitabda kayıtlıdır" (En'am 6\59)

Olayların iç yüzünü göremeyenler, görebildikleriyle ya dövünür, ya da övünürler. Hakikat ehli ise sessiz gözlemcidir. Zirâ bilirki, "Allah olan biteni hakkıyla görendir" (Hadid 57\4) İnsanın aradığı gözünün önündedir; saklı değı! Huzur, nefsin sükûtundadır, arzularında değı! Sahildeki köpük, denizin varlığına, tüten duman, ateşin varlığına delil olduğu gibi; sûret de, mânânın varlığına delildir. Âhiretin tohumu, dünya yaşamında ekildiği için, hiç bir yaşam boşuna değıldir! Sevgi sıfatı, seven ve sevilenin vücûdlarında kendini izhâr ediyorsa, hiçbir sûret mânâsız değıldir!

Hakiki tasarruf sahibi Rabbının hiç bir takdir ve tecellisi boşuna değıldir! Ne varki, sadece sûret ve mi- sâllere takılıp, kalmakda doğru değıldir. Sûretten maksat sirettir. Gönülden maksat aşka ermektir. Aşk- dan maksat Ma'sukta erimektir. Her misâlden ibret alarak, misâllerin yaratıcısını tanımak, her misâlden münezzeh olana kul olmakla başlar. Ancak samimi ve sâdık bir kul, Rabbını Rabbıyla tanır Rabbını tanıyan insan, mânâ kapısı olur. Nasilki ağustos güneşini tatmayan insan, yakıcı sıcaklığın ne olduğunu bilmez! Buzu görmeyen insan dondurucu soğğun ne olduğunu bilmez; sûret de mânâda fâni olmadan, mânâya ermez. Her şeyin, o şeyin kendisiyle bilindiği, bilenlerin ilmindedir. Doğruluk ve eğrilik, güzellik ve çirkinlikten her biri zıddıyla belirirki, mânâlar belli olsun. Mânâ ehli, mânâlarda derinleşsin. Dava ehli,

iddialarıyla çelişsin. Sûretler ki, mânâların büründüğü misâllerdir, sûretteki şekil ve kalıbı önemseyen göz, özü göremez. Cüzden vazgeçmeyen külle ermez. Misâller âlemindeki gayretler, özdeki mânâyâ kavuşmak içindir. Sûretteki insan, sırrındaki kâmile kavuşmak içindir. Mânâların anlaşılıp, anlaşılamadığı, kişinin olaylar karşısındaki tepkisinden belli olur. Söylenen sözün doğruluğu, kişinin amelinden belli olur. Nefsini ma'bûd edinenin hâli kibrinden belli olur. Her kim varlığı arıyorsa onu, kendi yokluğunda bulur. Âşığın hâlini âşıklar bilir. Sessizliğin derinliğini ârifler bilir. Herkezin her konuda, her şeyi bildiğini iddia ettiği bir yerde kâmil, sükûtun erdemini bilir.

Ey dost! Kıblenin mânâsından sorarlar? Deki: Herkezin kıblesi, kendi derdine göredir. Müminlerin kıblesi ''yüzlerindeki secde izinden bellidir.'' (Fetih 48\29)

Bütün farklılıkların kalktığı kible, bütün yolcuların buluştuğu rahmettir.

Bütün sûretlerin buluştuğu kible, bütün mânâların dönüştüğü hakikattir.

Bütün sevenlerin özümsemiği kible, bütün gönüllerin ihtiyacı muhabbettir.

Bütün canların yöneldiği kible, bütün susuzların aradığı ab-ı hayattır.

Ey Sevgili! Her kim mutlak varlık olan Allah'a sahiplenmeğe çalışırsa o, kendi zannındaki bir kavrama teslim olur. Her kim kendini O'na bırakırsa, Hakk'ın varlığında fâni olur. Varlıksız varlık olmanın anlamı, fakrını bilene âşikâr olur. Kendi varlığının hakikatını arayan insan, onu kendinde bulur. Asıl olan kendim diye tanımlanan varlığın hakikatını bulup, tanımaktır. ''Nefsini bilen Rabbini bilir'' şerefli hadisinin maksadı, tamda budur.

Sevgilim hitâb etti: 'Ver o canı Cânânına!' Canı verince Sevgilime, sanki ben O oldum; kendime dönüp bakınca, kendimi bulamaz oldum.

Bilki her nefsin şâhidi, insanın kendi varlığıdır; ''Rabbının her şeye şâhid oluşu yetmezmi?'' (Fussilet 41\53) yüce ayeti bu hikmeti bildirir. Zirâ varlık, Allah'ın varlığıdır. Kulun tanıklığı ise Hakk'ın tecellisine olan tanıklığıdır. Hayatın anlamını sorgulayan insan, kendi yaşantısındaki seçim ve tercihleriyle sualinin cevabını vermiş olur. Kezâ, kendi değerini bilmek isteyen insan, başkalarına verdiği değerden, kendi değerini öğrenmiş olur. Her söz, söyleyene göre değer kazanır. Hayatını şükürle geçiren insan, hayatını değerlendirmiş olur,

Ey gönül! Öyle bir sevgili sev ki, yüzüne her baktığında, sana yepyeni bir mânâ gösterebilir. Öyle ki, hayretin ve özlemin daha da pekişsin.

Derseler ki: Sevenmi Sevgilidir? Yoksa, sevilenmi Sevgili!

Deki: Her ikisi de birdir. Farklılık isimlendirmededir. Gözden yayılan nûr gönle ulaştı, göz ile gönül bir olur. Sevilen, Sevgilide eridimi, Seven ile sevilen bir olur. Âşıklar sevgiyle, ârifler ilimle beslenir. Fakirler Allah'la beslenir. Her birinin gıdası kendi safiyetine göredir. Bir eser, kişisel duygu ve düşüncelerle meydana geliyorsa bu, halk için edebiyat olur. Hakk'da fâni gönül, Rabbının satırlarına bir kalem ise, mânâyı yaşayan için bu hakikat olur. Biri lisânı halka, diğeri lisânı Hakk'a misâl olur. Her ikisi de, tâliblerine faydalı olur. Kitabdan maksat, kendini bulup, kendin olmaktır. Hayattan maksat, ruhuna lâayık insan olmaktır. Gönle giren her olumsuz düşünce ve vesvese, gönlün bağışıklık sistemini zehirleyen virüs gibidir. Anında dışlanmazsa, bünyede yerleşerek güç kazanır. Şükürün yerini şikâyetler doldurur. Oysa yüzgüzelliği, gönül güzelliği demektir. Gönlü kirli olanın yüz aynasında paslı olur. Kirli düşünce ve vesveselerle ibâdet eden insan, abdest almadan namaza duran mümin gibidir. Oysa gönül, ''Sâdik kâtiblerin elinde tertemiz ve değerli sahife'' gibidir. (Abese

80\14,15,16)

Ey Sevgili! Nasıl ki çeşmeler açık kalınca, hamamdaki kurnalar dolup taşar, gönül de Rabbin lütûf esintileriyle, hikmetle dolup taşar. Ne hamamın suyu kesilir, ne de gönlün feyzi eksilir. Zirâ her ikisi de, Hakk'ın elinde birer alet gibidir. Seçkin olan her insan, lütfa mazhar bir çeşme gibidir. Hakikate ermeyi seçilmeye değil, ancak çalışmaya bağlayanlar, kendi nefislerini ilâh edinmiş olanlardır. Zirâ onlar için gayretten başka bir şey yoktur. Gayretin değerli olduğunu bilen ve fakat lütuf olmadan ha- kikatı taşımanın mümkün olmadığını bilenler, kulluğun anlam ve erdemine erenlerdir. Âdem'den (a.s.) bu yana, ilâhi sıfatları yüklenmek insan olarak seçilmenin delili değildir. Aksi takdirde, değirmen taşıyı gayretle döndüren bir beygirden insanın ne farkı kalırdı. Hayvani ruh değil, insani ruh mânâyâ ermek için seçilmiştir. Eşek arısı değil, bal arısı bal üretmek için seçilmiştir. Her birinin fitratı, seçilmiş olduğu işi yerine getirmek içindir. Ne kadar gayret edersen et, bir sıırğı domatese döndüremezsin velâkin ilâhi lütuf, sırıkta domates yetiştirmeni sana nasib eyler. Hakk Teâlâ seçtimi, seçtiğini hikmet ve hayırla donatır. Ancak ''Allah dilediğini kendine seçer'' (Şûrâ 42\13) çalışmakla elde edilemeyecek ilmi gönül çeşmesinden akıtır. Yeter ki kişi onu, kendi gayretinin bir sonucu bilmesin. Övgüye (hamda) layık olan Rabbinin yerine, nefsin becerisi olarak bellemesin. Gayret, ikilik boyutunda kaldığı müddetçedir. Lütufta ise, ikilik kalkar. Lütuf mazhar olan ile lütuf bir olur. Zirâ fânî benlik kaybolmuştur. Ey dost! Kalemın kâtibini tanıması büyük bir fazilettir velâkin, yazılanları 'ben yazdım' diye iddia etmesi büyük gaflettir. Aklın aşkda yeri varmıdır? Şayet varsa o, aşk değildir. İlâhi aşk öyle bir inci, öyle eşsiz bir cevherdir ki, gayretle ele geçmez. Kendinden vazgeçip, deryaya atılmayan lütfa ermez. Sevgiliye sunmak için nefsin fakrında, aşkla dolu bir kadehten daha iyi bir kalb bulunmaz. O kulunu sevmeden ne kadar gayret edilse, O'na vâsil olunmaz.

Ey Sevgili! İlâhi aşk ateşi öyle bir nûrdurki, Hakk'ın gayrı ne varsa gönülde hepsini eritir. İlâhi aşk ateşi öyle bir nûrdurki, nefsinden eriyeni Rabbiyle zenginleştirir. İlâhi aşk ateşi öyle bir nûrdur ki, sevgiliye hasret gönülleri vuslata erdirir. Bilki varlıktaki her şey Allah'ın tecellisine bir misâldir. Kendinden önce başkalarını düşünen insan hakikat ehlidir. Her insan kendi idrâk mertebesinde bakarak âlemi ona göre gözler. Basiret nûruyla bakan, baktığı şeyin hakikatını görür. Halk ki, Hakk'ın varlıktaki gölgesidir, gölgenin sahibine çekilişi halkın Hakk'a dönüşüdür. ''Allah'tan geldik, Allah'adır dönüşümüz'' (Bakara 2\156) yüce ayeti bu hikmeti bildirir. Dönüşün niteliği ise nefsin sâfiyetine göredir. Kimileri huzur içinde, kimileri zulüm içinde, kimileri de nefsinden arınmış olarak döner. Kaldıramayacağı bir işin altına giren insan, nefesine zulmeder. ''Ey kendilerine karşı haddi aşan kullarım'' (Zümer 39\53) yüce ayeti, ölçü ve insafı aşan kişileri uyarır. İddia sahibi iddiasından dönmezse, ''kendi elle-riyle kendini tehlikeye atmış olur'' (Bakara 2\195) Her ferdin Hakk'a dönüş yolculuğu doğ-duğu gün başlar. Yaşam boyunca kimileri makamına, kimileri bilgi ve becerisine güvenir. Kimileri ibâdetine, ''kimileri de malının kendisini ebedileştireceğini sanır'' (Hümeze 104\2) kalb kırmayı âdet edinip, gönül kâbesinin Hakk'ın katındaki değerini önemsemeyenlere ''Rabbin filsahiplerine (büyüklenenlere) ne yaptığını görmedinmi?'' (Fil 105\1) yüce ayeti hatırlatılır. Cenab-ı Hakk, hem korku hemde umuda vesile olması için kullarına belâyı gösterir. ''Biraz korku ve açlıkla imtihan'' (Bakara 2\155) her çağda anımsatılır. Sınavları idrâk edip, ''çok sabreden ve çok şükredenler için elbette işaretler bulunur'' (Sebe 34\19) ayeti kerimesi, insanları tefekküre dâvet eder. Hakk'ın sınavından Hakk'a sığınmak en doğru yol-

dur. Belâyı indiren o olduğuna göre, onu kaldıracak olanda O'dur. Belânın şartlarına uyum sağlamayan ve belâyıla zıtlaşan insan Rab- bıyla savaşmış olur. Oysa, ister bilgisiz, isterse bilgili olsun "gece gündüz, Rahman'dan sizi kim koruyabilir?" (Enbiya 21\42), "Onları Allah'tan koruyacak kimse yoktur" (Yunus 10\27) yüce ayetleri bilgisiz bilgiçleri uyarır. Belâ bana dokunmaz diyen câhilleri belâ sarıverir.

Hakk'ın varlığı koruması ise genel ve özel koruma olmak üzere iki türdür. "Rabbın her şeyi koruyandır" (Sebe 34\21), "kürsüsü (mülkündeki tecellisi) semâları (ulviyi) ve arzı (sufliyi) kapsamıştır. Onları korumak O'na ağır gelmez." (Bakara 2\255) ayeti kerimleri, genel korumanın kapsamını bildirir. "Allah onu, onların kurdukları tuzaklarından korudu" (Mümin 40\45), "onu (Meryem'i ve soyunu kovulmuş şeytandan koru" (Âli İmran 3\36), "Allah (Yusufu (a.s)) en hayırlı koruyucudur" (Yusuf 11\64), "Allah seni (s.a.v.) insanlardan korur" (Maide 5\67) yüce ayetleri, Hakk'ın kullarına olan özel korumasına örneklerdir.

Ey Sevgili! Belâ nereden geldiyse, şifâda orada aranmalıdır. Akrebin zehirinin panzehiri akrebin kendisidir. Her belâ kulları kendi özlerine dönmeye teşvik eder. Gönül evinde kalmak, Rabbiyle halvet etmektir. Halkın çoğunluğunun korunma kaygısı, "cehennem ateşinden korunmaktır" (Tahrim 66\6) Ebrarın (iyilerin) korunma kaygısı, Rabba uzak düşmekten korunmaktır. "Allah, onları o vakdin şerrinden korur" (İnsan 76\10,11) Mukarrebûnun kaygısı ise, Hakk'ın tecellisine olan müşahededen bir an için olsun gafletten korunmaktır. "Korkudan emin kılan evin Rabbına kulluk etmek" (Kureyş 106\4), Hakk'ın tecellisine şahid gönüllerin, Allah'a olan has kulluğudur. Nitekim, "Allah'ın dostlarına korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerde" (Yunus 10\62) yüce ayeti, kalblerin şifâsının Allah Teâlâ olduğunu bildirir. Öte yandan belânın inmesiyle, dünya malını önemseyenler, belâ karşısında malın kendilerini kurtaramayacağını öğrenirler. Kendi bilgi ve becerisine güvenenler, becerilerinin belâ karşısında çare olmadığını öğrenirler. Aldıkları tedbire güvenenler, tedbirin takdire boyun eğdiğini öğrenirler. Hakikatı arayanlar, "sapkınlığı ve sakınmayı nefse ilhâm edenin" (Şems 91\8) Rabbları olduğunu görürler. Kimin gerçek vücûd, kimin mevhum mevcûd olduğuna şahid olurlar.

Ey aziz! Vedûd Allah kullarını bir şarta bağlı olmadan sever. Hata ve kusurla dolu olsalarda onları sever. Zirâ Allah, kusurları örtüp, mağfireti ve bağışlamayı sever. İyilik ve güzelliği sever. Kalbi kırıkları, muhtaç olanları sever. Rahmetinin varlıktaki yayılışını sever. İhsanda bulunmayı, karşılıksız nimet vermeyi, cömertliği sever. Zannın temizini, güzel ahlâkı, güven vermeyi sever. Allah, sevmeyi ve sevilmeyi sever. Sevdığının iyiliği için, sevdiklerinden uzak durmayı içine sindirenleri sever. İçtenliği, dürüstlüğü, özveride bulunmayı sever. Nefsini terk edenleri zâtına dâvet eder.

Ey Sevgili! Özdeki rahmet ne kadarsa, gönüldeki muhabbet de o kadardır. Rahmet, kalbleri yumuşatır. Muhabbet, âşıkları kuşatır. Kusurlar, belâlarla arındırılır. En yakın olan, en çok sınanır. Sınavlar, kendimizle yüzleşmek için fırsatlar yaratır. Her eyleminde "insan kendi benliğinin tanığıdır" (Kıyamet 75\14) Bilki kendi nefsiyle yüzleşen insan, kendini daha doğru tanır. Yüzleşmekten kaçan benlik, kendi hakika- tına yabancı kalır. Yaratılanı tanımak, yaradanı tanımadır. Varlıktaki her şey, Hakk'ın hakk olarak zuhurudur; herşeyin hakkını bilerek ona ait olan hakkını vererek Hakk'ı tanımak en faziletli yoldur. Mânâ ve sırlar bizzat tadarak tanınır. İlâhi aşkı tatmayan, Vedâd'ı tanımaz. Her canı kucaklamayan, Rauf'u tanımaz. Zât-ı Hakk ki, "rahmeti nefesine yazmıştır." (En'am 6\54), Allah için yaşayan benlikte

merhamet tükenmez. Rahmetle dolu gönülde muhabbet bitmez. Tekin rahmeti, toplumda muhabbet olarak varlığa bürünür. Zirâ Allah'ın dili rahmet ve muhabbettir. Allah'ın peygamberini (s.a.v.) seven her kez O'nun rahmetine kavuşur. O'nu takip eden her insan emin beldeye ulaşır. Şu halde, her hususta Rabbini dost edindi ki, Rabbında seni dost eylesin. Her işte Rabbini vekil edinki, Rabbında seni vekil eylesin. "Vekil olarak Rabbin yeter" (İsra 17\65) nimeti, nefsin hidâyete erdiren. Her hususta Allah'a tevekkül ediyorsan "Allah vekil olarak yeter" (Ahzâb 33\3,48) Mânevi ve beşeri varlığın Allah içinseki, "semâlar ve arz da ne varsa O'nun içindir, vekil olarak Allah yeter" (Nisâ 4\132,171) Buna göre, "Rabbî vekil edinmek," bireyin nefsin de tecelli eden ve kalbleri hâlden hâle döndüren ilâhi esmâyı kabullenerek, varlığı ona göre idrâk etmektir. "Allah'ı vekil edinmek" ise, esmâ ve sıfatlardan soyunmaktır; Allah'ın varlığına fâni olup. O'nun varlığında, O'nda kaim olmaktır. Varlıksız varlık olmanın anlamı budur. O mümin ki nefsine Hakk'ı vekileyler, "müminlere yardım etmekte bize düşer" (Rum 30\47) yüce ayetindeki en hayırlı yardımcı sıfatıyla Nâsır Allah, kullarını müsterih eyler. Belâlar karşısında imânı zayıf olan sarsılır. Tevekkülü kâmil olan Rabbına sığınır. Gözlerini korkunun bürüdüğü insan, nazârını Rab- bından ayırmış olandır. Kâmil insan odurki, yüzünü nereye döndürürse döndürsün belâyı değil, Hakk'ın tecellisini görür. Eşyayı değil, eşyanın hakikatını görür. Oysa zihin, korku üretir. Vesvese sağlığı tüketir. Bilgisizlik, mânevi ölümdür. İnsanoğlu sanki hiç ölmeyecek gibi yaşar. Ölüm kapıyı çalınca şaşar. Oysa ölüm, bir değişimin başlangıcıdır. Varlığın farklı bir boyuta intikâlidir. Hayat ve ölüm, intikâl kapılarıdır. Sübût âleminde (sabitken) vücûd âlemine (varlığa) olan intikâlin boyutlarıdır. Hayat, imânın sınıandığı, ahiret ise, imânın hakikatının yaşandığı boyutlardır. Varlığın her boyut ve safhasında, kulun Rabbının dilediğinden çok, Rab- bî kulunu diler. Ayrılığı değil, kavuşmayı sever. Vücûd âleminde, sûretlerdeki farklılığın sebebi, onların hakikatleri olan ilâhi isimlerin zenginliğindendir. Esmâdaki çeşitlilik "ağaçlar kalem, denizler mürekkep olsa" (Lokman 31\27) yazmakla bitmez. Tecellideki devamlılık asla sona ermez. Âhirete intikalde, tecelli sürekli ve ebedi olduğu içindirki varlık, varlığını kesintisiz sürdürür. Dünya hayatındayken hayattan alınan haz, ölümün olmadığı boyutta daha tatlıdır. Bu hazza ancak takva sahipleri ulaşır. Dünya ve ahiretini birleyerek yaşayanlar, yeyüzünde bulunurken de bu nimete kavuşurlar.

Ey dost! Allah Teâlâ mânâ ve maddede "dengeyi bozmamayı"(Rahman 55\8) öğütler. Her aşırılığa karşı insanları uyarır. İnsanlar birbirlerinin noksan ve kusurlarını arayacaklarına, övgüye lâıyk yönlerini dikkate alsalar, eleştirilerinden de daha yapıcı olurlardı. Cenab-ı Hakk, kusurları örten Settâr, güzellikleri seven Cemîl'dir. Güzellikleri sevdiği içindirki, iyilik ve güzelliklerin dile gelmesini sever. Hata ve günahları örter. Nitekim tenkit yapıcı olduğu takdirde hayırlı ve faydalıdır. Yıkıcı olduğunda, zararlı ve bâtıldır. Kendi kaygılarını ve olumsuzluk virüsünü birbirlerine taşıyanlar, olumlu hiçbir şeye tahammül edemezler. Nitekim "yolun eğrisi de vardır. Allah dileseydi hepinizi doğru yola iletirdi" (Nahl 16\9) yüce ayeti, fıtratları işaret eder. Mâlumdurki akrebin fıtratı, zehirli kuyruğuyla herkezi sokmaktır. Emâ- neti taşımakla yükümlü olan insan, emânetin önem ve değerini kavrayamadığı içindirki, ekolojik dengeyi bozduğu gibi, kendi yaradılışındaki maksadıda unuttuğundan, yaptığının karşılığını bulur. Oysa, emâneti umursamamak "Rabbın nimetini yalanlamak" değilmidir? Mutlak varlığın, "sakın dengeyi bozmayın" (Rahman 55\8) İlâhi uyarısı ile "öğüt alanlar için (elbette) ibretler vardır" (Nahl 16\13) Ruhani, fiziki ve ekolojik denge, Rabbin nimeti

değildir?

Ey Sevgili! Hakk'ın 'ol emri' halkın diliyle oluşur. Güzelliği dileyen güzelliği bulur. Kötülüğü dillendiren karşılığını bulur. Karşısındakinin değerini bilen, kendi değerini görmüş olur. Bilgiyle amel eden, bilgiyi özümsemiş olur. Her insanın derecesi sırrındaki tecelliye göredir. Hakk tecelli etmeseydi, varlık yokluk bilinmezdi. Hakk zuhur etmeseydi, rahmet ve muhabbet kalblerde belirmezdi. O, irade etmeden hiç bir şey gerçekleşmez. O'nu tanımayan, tecellinin anlamını bilmez. Kendini tanımayan sırrı bilmez. Kişi ancak kendindeki tecelliye tanır. Varlık hakkındaki bilgiside odur. Hakîm Allah, herkezi kendi inançlarına göre kabul eyler. Her birinin zannına göre tecelli eder. O dilemeden, kimse imân edemez. O dilemeden, kimse Müslüman (teslim) olamaz. "Allah, kime hidâyet dilerse onun göğsünü teslimiyete açar. Kimi saptırmak isterse göğsünü (teslimiyet sıkıntısıyla) daraltır." (En'âm 6\125) O'nun dilediğini herkez kendi nefsinde bulur. Ezeldeki takdirini sırrında bulur. Olumsuz insan, zararı kendi nefsinde bulur. Kâmil insan, her güzelliği kendinde bulur.

Her işte Rabbına teslim olanın, kendi tasarrufu yoktur. Her sûrette Hakk'ı görenin, düşmanı yoktur. Kim Rabbıyla zıdlaşırsa, yaşamdan hoşnûd olmaz. Kim Rabbına tevekkül ederse, O'nun tecellisine doyum olmaz. Korkuyu tatmayan, tevekkülü tanımaz. Tevekkül sahibi olmayan, güvende olmaz. Ferahlık içinde yaşayan, darlığın anlamını bilmez. Kendini güvende hisseden, vesvese nedir bilmez. Hiçlik, insanı yakınlaştırır. Bencillik, insanı uzaklaştırır. Şüphe ve tereddüd, teslimiyetin zıddıdır. Zaaflarıyla yüzleşen insan, fâni kimliğini tanır. Gönül aynasından herkez kendi hâlini görür. Aczini bilenin gönlünden Rabbı kulunu görür. Allah sevgisi taşımayan kalb kabir taşı gibidir. İnancına uyumlu yaşamayan insan, metruk yapı gibidir. Cezânın içinde de hayr gizlidir, belânın içinde de! Allah Teâlânın her tasarrufu sâfi hayrdır. Varlıktaki tekliği (tevhidi), hakikat nûruyla idrâk edememiş kişi, sûretleri görüp özü göremediğinden, Hakk'ın tasarrufundaki hikmeti kavrayamaz. Her olaya nefsin gözüyle bakan insan, gerçek fail Rabbı göremez. Her salgında canları teslim alan yetkili, virüs değil, Azrail'dir. Gönüllere üfleyen melek İsrafil'dir. Mutlak varlık, insanlara şifâyı Şâfi, faydayı Nâfi, hakikat bilgini de Alîm sıfatlarıyla verir. İlmiyle kâmil insan, Hakk'ın tecellisini görür. Noksan olan, olaylardaki sebepleri görür. Görenin üstünde her zaman bir gören vardır. Vakalar nedeniyle huzur kalbden silinirse, denizcinin teknesi başıboş kalır. Her hususta sabır, imân teknesinin kaptanıdır. "Allah'ın yardımı ve fetih geldiği zaman" (Nasr 110\1). Her zorluk aşılar. Her can kendi nefsinin fâtîhi olur. "Kimin elleri kuruduysa" (Tebbet 111\1) o, kayıptadır. Kim nefsinden arınmışsa o, lütuftadır. Zihinleri fantezilere sevk eden her şey nefsinden, gönülleri ferahlığa ileten her şey Rabbından gelir.

Halka hizmet hayırlı ameldir. Sâlih amel şayet nûr değil ise, o halde nedir? Zor zamanlarda, kimin insanlara hizmet için koşuşturduğu, kimin de başını kurtarmayı tercih ettiği amelinden belli olur.

Kimin sözde, kimin özde dost olduğu, sınav vakdi âşikâr olur.

Rabbım herkeze kendi kıyametlerini tattırır. Şaşkın insan kime inanıp, kime dayanacağını şaşırır. Sâlihlerin dayanağı kalblerinde kayıtlıdır. Mânâda "Ölü iken ve kendisine bir nûr verdiğimiz kimse, karanlıklar içinde kalan kimse gibi olurmu!" (En'âm 6\122) yüce ayeti, bu hâlin sahiplerini bildirir. O ki, karanlıklardan çıkmayı ister, nefsinin nûr sahibine kilitler. Kimin nûru daha berraksa yürüdüğü yol da o kadar aydınlık olur. Kimin nefsi daha kıymetliyse, hâli de o kadar karanlık olur. Her gönül, nâsibi kadar feyz alır. Ciddiyetten uzak olan, kendi

nefsaniyetiyle baş başa kalır. Kendisi muhtaç olanın, kimseye verebilecek bir şeyi de yoktur. "Ey insanlar! Siz Allah'a muhtaçsınız. Zengin (ganiy) ve övgüye lâyık (Hamid) olan ancak O'dur" (Fâtır 35\15) yüce ayeti kullara kendi hakikatlerini hatırlatır. Hakikatı yokluk olanın, ancak Allah ile varolduklarını, bilinç kazandıklarını bildirir. İnsanoğluna nefsini tanıtmak ona bağışklık kazandırır. Aczini tanıyan insan, nefsindeki bencillik virüsüne karşı önlem alır. Peygamberler vasıtasıyla Rabbin, kullarına önerdiği önlemler, O'nun müminlere hazırladığı korunma kalkanlarıdır.

Ey Sevgili! Zıtlar olmasaydı, mânâlar bilinmezdi. Sûretler olmasaydı, isimler belirmezdi. Câhil olmasaydı, âlim bilinmezdi. Etken-edilgen, aydınlık-karanlık, iyi-kötü ayırımı olmazdı. O halde birinin varlığı, diğerinde mevcûdiyetini gerektirir. İmân, inkârı mümkün kılar. Korkuya kapılan umuda bağlanır. Günahkâr olmadan, tevbe kâr olmaz. Ölüm hayatın ayrılmaz bir parçasıdır. Mürşid, müridin, mürid de mürşidin aynasıdır. Mürşidin nûru müridin gönlünden doğar. Mürşid, kendi kemâline müridin aynasından şâhid olur. Mürid, kendi nefsinin mürşidin aynasından görür. Her mânevi ilişkinin özünde gönül bağı vardır. Ruhtan ruha muhabbet ve himmet vardır. Düşünce ve aklın erişemediği yerde gönül devreye girer. Gönülden gönüle nûrani bir akım geçer. Bu akış, Hakk'ın hidâyetiyledir. Hidâyete erdirdiklerinin himmet eliyle, "Allah, dilediğine yardım eder" (Rum 30\4) Müridin nefesine karşı üstün gelmesine yardım eder. "Rabbının ismini zikredip, bütün varlığıyla O'na yönelen" (Müz-zemmil 73\8), iradesini Rabbin irâdesine teslim eder. "Allah, hidâyet ettikten sonra, sakınmaları şeyleri (bilgi ve sırları) kendilerine açıklar" (Tevbe 9\115) Onlara hidâyet ettikten sonra, sakınmayanları sorumlu tutar. Sakınanları ise nefsinden öldürür. Zâtında dirlik verip öze erdirir. Mürşid, Rahmani nefesin sûretteki mi- sâlidir. Mürşidini seven mürid, gerçekte Mürîd Allah'ı sevmiştir. Rahmanın sûretini mürşidinde görmüştür. Mürşidin sûretine bürünen bâtındaki Hakk, rüyalar âleminde de müride görünür. İlham ile ilim ihsân edip, güzel ahlâkı telkin eder. Zâhirdeki mürşid, bâtındaki Hakk'ın rüyalarındaki mesajını, müride tevil eder. Dünyanın da bir rüya olduğunu, gerçek varlığın ancak Hakk'ın varlığı olduğunu beyan eder. İlâhi hikmet, kulun hâline göre, "ona takvayı (sakınmayı) ve fücûrunu (taşkınlığı) ilham eder." (Şems 91\8) Rabbinı sınamayan mürid, sınavlardan selâmetle geçer. Takva, ilâhi emre rıza göstermektir. Fücûr, kadere karşı koymaktır. Bilki kendi nefesine söz geçiremeyen kişinin mürşidliği, yanıltıcıdır. Kendini tanımayan insan, müridin mânevi hâllerine yabancısıdır. Herkeze kendinden bahseden insan, yokluğun huzurunu tadamaz. Yokluğunu tadmayan insan, varlığın kokusunu alamaz.

Ey aziz! Varlığı ne kadar idrâk etsende o, sendeki bir zandan başka bir şey değil! Kendini ne kadar tanımış olsanda o, sendeki bir hayalden başka bir şey değil! Varlığa nefsin gözüyle baktığında görülen, şekil ve kalıptan başka bir şey değil! Gönül, göz oldumu görünen, Sevgiliden başka bir şey değil! Sırrına sırrımdan bakan, O'nun gayrı değil! Gel gör ki bütün âlem, O'nun cilvesinden başka bir şey değil! Sevgiliyi tanımasan da O, seni kucaklar. O'na sâdık kalmasanda, seni bağışlar. Günahını sevaba döndürür. Hâlini salâha döndürür. Gönlünü O'na verene lütfunu verir. Nefsinin O'na verene nûrunu verir. O'na kavuşmayı dileyene, önce yokluk sonra varlık verir.

Bilki derdi aşk olanın, dermanı da aşktır. Yoldaşı Hakk olanın, yolu da hakktır. Sırrında Hakk olanın, sözünde hakktır.

Kimi insan vardır, büyüklük taslar velâkin, nefsinden korkmaz.

Kimi insan vardır, ölümden korkar velâkin, Allah'tan korkmaz.

Kimi can vardır, hayatı şikâyetle, nefesine eziyet geçirir.

Kimi can vardır, halka hizmetle, Hakk'a ibâdetle geçirir.

Kimi can vardır, canı Cânâna satıp, her anı muhabbetle geçirir.

Düşmanla uzlaşmayan, barışı bulamaz. Dertle uzlaşmayan, dermanı bulamaz. Fakrıyla uzlaşmayan, varlığı bulamaz.

Gönül, aşkla sıvandımı, pas tutmaz. Nefs, nûrla sıvandımı, kin tutmaz.

Çorak toprağa ne eksen, tutmaz.

Kibir olamasa, tevâzû bilinmez. Gâfil olmasa, kâmil bilinmez.

Âşık olmasa, Mâ'suk bilinmez. Âbudiyet olmasa, Rububiyet bilinmez.

Hakk zuhur etmese, muhabbet bilinmez.

Dedilerki: Sosyal mesafeyi korumazsan, ölürsün!

Dedimki: Sevgilimi kucaklamadığım an, diriyken ölüyüm.

Dünyayı sarıp, sarmalayan belâdan korkan çok velâkin, canda varlık bırakmayan ilâhi aşkdan korkan yok. Âlemlerin Rabbinin işlerini anlayacak akıl, hiç kimsede yok.

Her dil, gönül kabındaki dille getirir. Eğri gönlün sözünde eğridir.

Ağzından çıkan sözden sakın. Sevgi dili, her eğriliği düzeltir.

Cahilin dikenini dilindedir. Ârifin fazileti ilmindedir. İlâhi kudret odur ki, dikenli nefisleri güle döndürür.

Ey Sevgili! Allah'ı zikretmek, Allah'ın gayrı her şeyi gönülden silmektir. Kendini Allah'a veren varlığı, Allah'ı zikir olur. Rabbin zikredeni Rabbı, nefsinden arındırır. Zikir, ibâdetin yanı sıra hatırlamak anlamında olduğundan, zikrin gönle inişi, özbenlikte tecelli eden gerçek varlığı hatırlamaktır. Allah'ı hatırlayanı Allah hatırlar. "Allah'ı unutanı" Allah unuttur. (Haşr 59/19) Allah'ın kulunu hatırlaması, ona hidâyet etmesidir. Allah'ın kulunu unutmaması, onu nefsiyle baş başa bırakmasıdır. Hakk'ı hatırlayan insan, kendini unutup Hakk'ın varlığında fâni olur. Kuluna kendini hatırlatan Allah, kulunu kendi sıfatları olan ilâhi ahlâkla donatır. Özetle gönül cenneti, ilâhi ihsân olan gizli hazinenin, bânından (gizinden) zâhire (açığa) çıkışıdır. Ne varki mânâyı bilmek ile mânâyı yaşamak eşit değildir. Aşkı yaşamayanın aşkı bilmesi, aşk değildir. Sevgilinin varlığında yok olmayan âşık için Sevgili, farklı bir varlık olarak kalır. Hakiki tevhid (teklik) ise varlığı iki görmemektir. İsimle sıfatı zâtdan farklı görmek, sûrete bakıp, sireti görmemektir; örtüye aldanıp, özü görmemektir. Belâyı gören, onu göndereni görmüyorsa, sebeplere takılıp, hakikatı görmüyor demektir. Hakikatı görebilmek, sebepleri görmekten daha değerlidir. Nitekim şehid, hakikatı görenin sıfatıdır. Kendi tecellisinin şâhidi olduğu içindir ki Allah'ın sıfatı Şehid'dir. Sıfatların gerçek sahibi O'dur. Kulun şehid sıfatı dahi mecâzidir. "Gaybı (gizliyi) ve şehâdeti (açığı) bilen O'dur" (En'âm 6/73). Bâtın ve zâhir O'dur. Görünmeyen, görülenden gayrı değildir. Gayrı gören ise, varlığın tekliğine şâhid değildir.

Malumdur ki, insanın gerçek varlığı olan ruhu, nûr âlemindeydir. Nûrun surete bürünmüş olan hâline, şehâdet âleminde dünyada şâhidiz. Bilinç, şâhidliğin zaman içindeki akışıdır. İdrâk, yanılgıların farkındalığa kavuşmasıdır. Kişi zan ve hayalden uyanmadan neyi idrâk etsin? İdrâka ermeyen, neyi düzeltip, nereye yönelsin? Kendisi eğri olan, farkındalığın doğruluğuna nasıl erişsin? O ki, sanal kişiliğini tevhid deryasında eritmez, onun fenâsı da, bekâsı da lafta kalır. Kulluğunu unutanın hâli sapkınlıktır. Aczini hatırlayanın hâli ilâhi lütuf-

tur. Nârın dostuyla nûrun dostu bir değildir. Sınavlar karşısında kişinin haki- katı, yüzünden okunur. Tepkileri, hâlinin tercümanı olur. Bilki, şehâdet âleminde görülen her şey hakikate işarettir. İsimle sıfat Zatâ işarettir. İsimle sıfatdan soyunan fakir, Zâtî tecelliye şâhiddir. Kendisi işâret olana, işâret ne gerek! Renksiz renk ne gerek! Hakk'ın tecellisine şâhid olmayan benlik "esfe- lesafilin" (Tin 95\5) suflî âlem boyutunda yaşar. Hakk'a şâhid olup, varlıktaki tevhidi idrâk eden için, âlemden daha mükemmeli yoktur. Zirâ, Hakk'ın tecellisinde kusur yoktur. Sevgilinin yüzünü göremeyen, O'nu hatırlatan işâretlerle yetinir. O'nu görenin varlığı elden gitmiştir. Sevgilinin aşkından ölen, O'nun varlığıyla diriltiştir. "Yüce Rabbinin yüzünü özleyen, mutlaka rızasına erecektir" (Leyl 92\20,21)

Ey aziz! Kime hangi isimle hitâb edersen et; O'na hitab etmişsindir. Kimden ne duymuşsan, mutlaka O'ndan duymuşsundur. Zirâ O'nun tecelli etmediği varlık yoktur. Sen kendini Sevgiliye vermedikçe, O da sırrını vermez. Sen nefsinden ölmedikçe, Cemâlini göstermez. Velâkin sakın aldanma! Sen O'ndan el çeksen de, O, senden el çekmez. Perçeminden tutar da, seni kendine çeker. Gönlünden tutarda, seni aşka çeker.

Vakdi gelen kuş, kanat çırpır. Hazır olmayanı ne kadar teşvik etsen, ancak sana el çırpır. Bilki her yürünen yol, doğru yol değil! Her atan kalb, âşık değil! Her seven can, sevdiğine sâdık değil!

Îlâhî aşk rûzgârları gönül kuşunu uçurur. Sırrının Süleymanı, rûzgârı emrinde bulur. Muhabbet mülkü öyle bir mülkdür ki, ne kadar versen, o kadar çoğalır. Ne kadar çekinsen, o kadar garip kalır. Gönül mahzeni yakınlık şarabıyla dolunca, sâkînin görevi kalbleri doldurmaktır. Konuk kalbleri hoş tutmaktır. Sevgilinin sevgilileri gayrına mahremdir. Gayrı var mıdır ki, dersen? Ne gayrı, ne de aynısı vardır velâkin, gayrı var zannedenler vardır. Îlâhî aşk, mecâzi aşklar gibi gelip, geçici değildir. Hakk'ın dâvetine uymayan nefis huzurlu değildir. O'na tam tevekkülü olmayanın özgüveni de olmaz. Nefsinden haberi olmayanın ilmi kâmil olmaz. İnsanın özbenliğine sevgi duyması, sırrında tecelli eden varlığa duyulan muhabbettendir. Zirâ, seven, sevilen ve sevgi O'dur. Sevgi sıfatı kendini ifade etmek ister. Sese, söze, tene bürünür. Renksizliğin kendini ifadesi, her renge bürünmekle gerçekleşir. Semâya bak. Ulvi yönünü görürsün. Dünyaya bak suflî yönünü görürsün. Doğaya sarıl. Kendini kucaklamış olursun. Ey Sevgili! Seni senden alan, seni kendisiyle var eden yüceler yücesi Allah'a hamdolsun. Bana benden yakın Sevgiliye nasıl hitâb edileceğini bilemediğimden, gönlümü dillendiren O'nun sevgisi oldu. Derdime çare olan, derdi verenin kendisi oldu. Âşığın kıskançlığı, Ma'sûkun kıskançlığı yanında, ateşin önünde savrulan duman gibidir. Her iki âlemin zevkini gönlünden alır da, gayrına yönelmene rızası yoktur. Şayet her baktığında O'nun gülyüzünü görüyorsan, senden daha zevk sahibi kimse yoktur.

Bilki, hayatın anlamını sorgulamak, kendi değerini aramaktır. Aranılan cevap mutlaka gelecektir. Yeter ki kararlı olunsun! Kendi değerini bulmuş insan, herkezdaki saklı cevheri görür. Özünden habersiz insan, herkezi kendisi gibi görür. Dünya denilen sanal âlem, kişinin ona bakışından başka bir şey değildir. Bakış değişimi, âleme verilen önem de değişir. Hiç değişmeyen değer ise bireyin sırrında gizlidir.

Hayatı sevmek, dünyayı değil, hayatın gerçek sahibini sevmektir. Zirâ, gerçek diri "Hayy O'dur" (Bakara 2\255) Hakk'la hayat bulmuş insan, rûşdünü bulmuştur. Hayattan bezmek, kendin için takdir edilmiş olanı reddetmektir. Şayet onu değiştirebilecek bir gücün yoksa, kaderle barışmak yaşamı hoşnudluk içinde yaşamaktır. Hiçbir şeyin kalıcı olmadığını

bilen insan, ne gelene sevinir, ne de gidene üzüldür. Hakk'ın varlığı ârifin yegâne gayesidir. Aşk dile getirmeyen bir gönül, güzelliği dile getirmeyen bir dil, kendi varlığına yabancı kalır. Oysaki insan ''ahseni takvim'' (Tin 95\4) en güzel biçimde olan ilâhi sûrette yaratılmıştır. Hakk'ın sıfatları halkda zâhir olmuştur. Nitekim iyiler, fitratlarına uygun davrandığı için iyidirler. Kötüler, yaradılışlarındaki güzelliği göremediği için öyledirler. Çirkinliğin sözcüsü insan, ancak kendi ruhunu yaralar. Her ferdin amelinden niyeti belli olur. Karşısındakini hafife alan kişi, dünya terazisinde kendi değerini tartmış olur. İyiliği övende, ancak Rabbini övmüş olur.

Her şeyin en güzeli, en kısa ve özlü olanıdır. Sözün en güzeli uyumlu olanıdır. Söz uzadıkça mânâdan uzaklaşılır. Bir şeyi anlatmaktansa onu yaşamak en özlü olanıdır. Aşkın tarifi olurmu!

Bilki, ruhun sohbeti kendinden kendinedir. Nûrun hikmeti, gizliyi açığa getirmesidir. Ruh hayatın, nûr hakikatın vesilesidir.

Dünyevi kimliğini önemseyen insan, yaşamın bir rastlantı olduğunu inanıp, doğayı mâbûd edinir. ''O'na kulluk etmesi emr olunan'' (Zümer 39\11) İnsan, Hakk'ın varlığını müşahade edip, hüviyetindeki tekliği bilir.

Ey aziz! Gönül sevdimi, farklılık biter. Kaderiyle çatışmayanın, kederi biter. Her haberin olumlu yanını gören insan, olumsuzluğu tâliblerine bırakır. Her işte Rabbının tecellisini gören insan, nefsinin tümüyle Rabbına bırakır. Yaşanan olaylar karşısında gösterilen tepkiler, herkezin inancının derecesine göredir. İşin içine para, politika pâyeye girdimi, her birinin imânı kendi gerçeğiyle yüzleşir. Ölüme hazır olmayanların tepkisi hiddet doludur. Yaşam ve ölüme yoldaş olanların tepkisi hoşgörülü olmaktır. Hakikatı yokluk olanın tepkisi de, tepkisizlik olur. Ehli tevhidin hâli budur. Vakdi gelmeden açan çiçek, dikkatleri kendinde toplar. Mevsimi geldiğinde açan gülleri herkez kanıksar. Bilki değerli olan her şey gözlerden saklıdır. Sırlar, sır sahibine söylenir. Sırdan bi haber olana kendi dilinden seslenilir. Gönül geniş olan için ''Allah'ın arzı geniştir.'' (Zümer 39\10) sıkıntı ve kasvet ise, nefsin kendinden şikâyeti-didr. Zira o, pek sabırsızdır.

Görmezmişinki sevgisiz bir kalb, kurumuş ekin gibidir, ''sonrada onu bir kırıntıya döndürür'' (Zümer 39\21) yüce ayeti, Hakk'ın her misâli gözler önüne serdiğini bildirir. Misâllerden öğüt almayan insan, hakkı kendi dışında arar. Her misâli nefsinde bulan insan, kendindeki deryaya dalar. Taşımayacağı bir işe özenmek, nefse zulüm olur. Hiçbir şeye sahip lenmemek, her ağırlıktan kurtulmak olur. Gönül fırınında pişen her şey kolay hazmedilir. Fırını ilâhi aşk ateşiyle beslersen, her mârifet kıvamında pişmiş olur.

Gönül sevgi tarlasına dönüşürse, gönlün kokusu, gülbahçesinin kokusu olur. Âlemlerin Rab-bı kuluna inâyet ederse, her muradı Hakkın muradı olur. Zirâ, ''Allah dilemedikçe bir şey dileyemeyeceği'' (Tekvir 81\29) onun hakikatı olur.

Nefsin ölçüsü edebe göredir. Aşkın ölçüsü gönle göredir.

İlmin ölçüsü akla göredir. Rızkın ölçüsü Hakk'a göredir.

Deki, her şey O'nun irâdesine göredir.

Ey Sevgili! Sevgilinin varlığında ölmek, Sevgilide dirilmektir. Yokluğun varlığa gelişi de, gidişi de O'nunladır. Gecesi de, gündüzü de O'nunla doludur. İnsanoğlu, gelecekte haber vereni özümser de, Hakk'dan geleni önemsemez. Övülmeyi benimser de, eleştiriye gelemes. Kendi yurdundan uzaklaştırılmamış, bir Hakk dostu varmıdır? Hicret etmeyen bir nebî var-

mıdır? Âlemdeki herkez kendi doğru bildiğini uygular. Kimin doğruluk sahibi olduğu onun, insanlarla, hayvanlarla, tabiatla olan ilişkisinden belli olur. Faydasız bilginin sahibi, kibrinden belli olur.

Hakikat bilgisine ermiş insan alçak gönüllü olur. Hakikatı bilmekten daha büyük fazilet, güzel ahlâk sahibi olmaktır. Hakk’a kul olmayı bilmekten daha büyük fazilet, Hakk’a katıksız kul olmaktır.

Gönül neyle hoşnûdsa, bilki onun kuludur. Nefs, neyle avunuyorsa, bilki onun putu odur. Varlıksız varlık olan ”Rahman’ın kulları, arzda alçak gönüllülükle yürürler” (Furkan 25\63); O’nun nûruyla görürler.

Kalb aynası sırla sıvanmış olanın, kendi de sırdır. Özü sır olanın, sözü de sırdır. Âbide ibadet, zâhide zühd yaşarır. Ârife mârifet, gönle muhabbet yaşarır. Âşığa niyâz, Ma’şuk’a lûtûf yaşarır. Sevgi dilinden herkez anlar, gaybın dilinden dalgıçlar anlar. Her sâhil, bir deryanın bittiği yerdir. Tecelli deryasının ise sâhili yoktur. Zirâ, deryalara varlık veren Hakk’ın sözlerine bir son yoktur; ”Yedi deniz eklense, Allah’ın kelimeleri tükenmez” (Lokman 31\27) Ârife bir ses, bir misâl yeter. Kâmile bir nefes, bir an yeter.

Gönlü diri olana bir aşk yeter. Nefsi diri olana bin aşk yetmez.

Âlime bir öğüt yeter. Câhile bin öğüt yetmez.

Mü’minin malı, mülkü imânıdır. Hakk’la halvete girenin şâhidi kendi ahdıdır.

Hakk, kime kendini arattırırsa, ona varlığının anlamını sorguladır.

Kimi nefesine köle yapmışsa, onu hayallerle avundurur.

Bir yüzü güzel gösteren, senin O’na sevgi dolu bakışıdır. Cemâlin güzelliği, görenden ötürü! Sana hüznü yaşatan her şey, senin onu algılayışıdır. Celâlin şiddeti, tadandan ötürü!

Anbarı sevgiyle dolu olan, sevgi dağıtır. Hakk’ın vasıtasız sunduğu rızık, ilâhi aşdır. Aşk şarabından içenin ”ne başları ağrıtılır, ne de akılları giderilir” (Vakıa 56\19) Belki hayretleri teskin edilir. Yerde ve gökte, sufli ve ulvi âlemde, O’nu O’nunla görenin ”çevrelerinde (hizmet meleş) gençler dolaşır”(Vakıa 56\17) Sevgililerini Sevgili, kendi içirip, doyurur.

Ey aziz! İlâhi aşkdan ölenlere ”ölüler demeyin onlar diridirler” (Bakara 2\154) velâkin, ölmeden önce kendilerinden ölmeyenler göremez. Her âlemde vazgeçmeyi akıl sahipleri idrâk edemez. Meğerki gönüller, aşkla dolsun. Nefsler, nefsaniyetten arınmış olsun.

Maldan, mülkden, sıfatdan, makamdan vazgeçemeyen benlik, kendinden nasıl geçsin! ”Onlar ki kendilerine bir belâ geldiği zaman; biz Allah içiniz ve biz O’na döneceğiz derler” (Bakara 2\156); O’nunla O’ndan O’na dönerler.

Her kalbe gönül demezler, aşka gelmedikçe

Her başa Mü’min demezler, secde etmedikçe

Her bilene ârif demezler, kendini bilmedikçe

Her ölene şehid demezler, hakka ermedikçe

Kimin âşık, kimin ma’şuk olduğunu erenler bilir. Kendilerine sıfat arayanların izinden, iz sürenlerden olma! Nefsinin kalıbını üstün görenlerden olma! Toprak neredeyse, rahmet oraya yağar. Acz kimdeyse, inâyet oraya yağar. Gönül neredeyse, muhabbet oraya yağar. Hikmet kimdeyse, saadet oraya yağar.

Nefsin dili şehvetindedir. Gönlün ziyneti muhabbetindedir. Hakikat ehli ki, ”Rablarından salâvât (inâyet) ve rahmet üzerinedir” (Bakara 2\157)

Hakk’la hakk olanın canı Sevgilidedir.

Her âşık derde girmez. Her dikenden gül yetişmez.

Her okuyan sırrı bilmez. Her bakan nûru görmez.

”Allah, zâlimleri hidâyete erdirmez” (Bakara 2\258)

Her ruhun cömertliği nûruna göredir. Her cana can bağışlayan Cevad Allah’ın cömerdliği yüceliğine göredir.

Nefsle mücadeleden daha yorucu bir şey yoktur. Duyguları seyretmekten daha ibret verici bir şey yoktur. Kusurları kabullenmekten daha hafifletici bir şey yoktur. Herkezi kucaklamaktan daha ferahlatıcı bir şey yoktur.

Ey Sevgili! Ne kimse senin yerine ibâdet edebilir, ne de senin yerine ölebilir. Ne kimse senin yerine kuruntulardan kurtulabilir, ne de senin yerine mutlu ve huzurlu olabilir. Her şey sende, seninle gerçekleşebilir; ”Kim zerre miktarı hayır yaparsa onu görür” (Zilzal 99\7) Her kim zerre kadar aslı olmayan şeyin varlığına inanırsa, nefesine eziyet etmiş olur; ”Kendi elleriyle yapmış olduğunun karşılığını bulur” (Âl-i İmran 3\182)

Bilki ikilik kalkmadan tevhid yaşanmaz. Aşkda ölmeden ikilik kalkmaz. Dert kapısının tokmağıdır kuruntu! Hakk kapısının anahtarıdır imân nûru gönlünü Hakk’a verende gönül ne arar! Nefsini Hakk’a teslim edende vesvese ne arar! Geçmişî sırtında taşıyan, yükten kurtulamaz. Geleceğin hayalini kuran, an’ın tadını çıkaramaz. Zihin sükûta erdimi, kalb huzuru bulur. Rabbinin lütfuyla ancak, nefis sükûtu bulur. Perde nedir, benlikten başka! Gönül nedir, aşkdan başka!

Ebedi âlem seni beklerken, fânî âlem için duyulan sıkıntı, bülbül bahçedeyken gülistana kuzgun aramak gibidir. Sevgili gönlündeyken, aşkı gayrında aramak gibidir. Hiçlikteki sevgi, her şeyden daha sevimlidir. Heyhat, yalanın zerre kadar değeri yoktur velâkin, tâlibi çoktur. ”Yakutla mercan” (Rahman 55\58) deryanın sinesinde velâkin; dalmaya tâlib yoktur. Zâhirde gizlidir Bâtın. Mehtabın ışığında gizlidir güneş. Gözler halka bakar, eşyanın sûretini görür. Gönül, Hakk’la Hakk’dan bakar eşyanın hakikatını görür.

Bütün gönüller O’nda olunca, her gönlün sahibi O’dur.

Bütün canlar O’nun olunca, her candaki Cânân O’dur.

Yüce mukaddes Varlık, şayet kullarına danışarak iş tutsaydı, âlemde ne uyum, ne de düzen kalırdı. O, kullarına musallat ettiği belâlarla onlara düzeni ve varlığın değerini hatırlatır.

İhsân eylediği sayısız nimetlerle gönüllerini alır. Her kim akli ve ilmi derecesine göre O’na sahiplenmeye çalışırsa, mülkünün ortaksız sahibinin kim olduğunu onlara hatırlatır. İmânla beslenenin imânı gürbüz olur. Öfkeyle beslenen ateşe dost olur.

Ey aziz! Ya âlemi seçeceksin, ya da âlemden vazgeçeceksin

Ya nefsini seçeceksin, ya da nefsinden öleceksin

Nefsinden örtünmeyenin örtüsünü yel alır. Nefsindeki firavundan kaçana ”denizde kuru bir yol açılır” (TâHâ 20\77) Davasıyla, hevâyla, sözle sazla yürünmez bu yol. Âşîyanın yolu, taklit ehline yokuş, âşıklara pek hoşdur. Nefsin firavunlaşması, kabiliyatinde barındırdığı mânâlara yönelişine göredir. Ulvi ve suflî âlemlere özenmesi, kendisindeki sıfatları tanınması içindir. Bilki her sıkıntı ve kuruntu benlikten doğar. Her şikâyet ve feryâd bir iddiadan doğar. Hakikat yolunu tutmak için, benlikten arınmak gerek. Vuslat yoluna varmak için, nefsi Hakk’a sunmak gerek. Hakk’ın kitabında kayıtlı, ”iki nalını çıkar” (TâHâ 20\12) emri, nefsi temizliğe dâvettir. Emre uymak, varlık vâdisinden, yokluk vâdisine geçiştir. Addan, sıfatdan, maldan candan soyunan nûrânî cevher ”Tuvâda” (Nâziyat 79\16) Rabbinin hitabını duyar.

Hitabı duyan insan nefsiyle cihada başlar. İlimsiz, amelsiz cihad, rehbersiz kervan gibidir. İhlâssız, aşksız gönül, mehtâbsız akşam gibidir.

Her göz kendine bir nûr arar. Her gönül kendine sırlı bir bahçe yapar. Bahçıvanı Muhammed (s.a.v) olan bahçe, muhabbetle coşar. Güllerle, zikirlerle donanan bahçeden, cennet ırmakları akar. Bahçedeki her gül, aşkın yüzüdür. Her gönül, Hakk'ın yüzüdür. "Yüzünü nereye döndürürsen O'nun yüzüdür." (Bakara 2\115) Güzel olan, hayrın yüzüdür. Sevgiliden mahrum kalan, nefsin yüzüdür. Asıl olan kalb temizliğidir. Ayna pâk olmayınca, görünen her şey puslu olur. Kablar riyâ ile doluysa, gülsuyuna yer yoktur.

Rızkını aramakta bir sivrisinek kadar ısrarlı olmayana, söylenecek söz yoktur. Vehimlere sığmayan, gönüllere sığar. Ömürlere sığmayan, deryaları yutar. İkilik âlemini her benlik seyreder. Vahdet âlemini seyir ölmeye bedel. Her dil kendi lâıyığını söyler. Her can kendi sevdiğini özler. Hani nerede o aydın gönülki, Allah ona yeter. Kelebek misâli, hayatı günûbirlik yaşarsan, gönül kanatları benlik yükünden kurtulup, mânâ âlemlerine kanat açar. Hakk'ı yaşayan can sırları kendine kanat yapar.

Ey Sevgili! Hakk'ın hitâbını kulak değil gönül duyar. Sese, söze, harfe sığmayan hitâb, sana senden seslenir. Rabbın duyurduğu kul ancak, O'nun hitâbını duyar. "Ben, senin Rabbınım" (TâHâ 20\12) kelâmıyla kerim Allah, kulunun sırrından varlıktaki suretine seslenir. Rabbını duyan insan için mâsivâ kaybolur. Varlık, hakka'l yakîn zâhir olur; âşık gönül Hakk'la Hakk'da dirlik bulur. Kimine göre o, aklın sesidir. Kimine göre o, aşkın sesidir. Nasılki, her canın rengi, kendi nefsinin rengidir, kendi özünden duyulan ses de Hakk'ın sesidir. "Allah dilemedikçe siz bir şey dileyemezsiniz" (İnsan 76\30) nûrlu ayetinin hikmeti, her dileğin Allah için terkidir. Ancak o zaman, her dileğin ardındaki gerçek dilek, Rabbın dileği olur. Nitekim O, dilemedikçe kul duymaz. O, dilemedikçe perde kalkmaz. O, dilemedikçe müminin imânı ihsâna kavuşmaz. Şu dünyaki hayaller, zanlar âlemidir. Herkez hayal eder. Herkez kendini bir şeyler zanneder. Nefsiyle yaşayan mümin, kendi zannını Rabbının rızâsı bilir. Nefsinden ölü, Rabbıyla diri insan "Allahın râzı olduğu" (Beyyine 98\8) rızânın ne olduğunu bilir. Bilki, kimin nefsi diriye o, gaflet ehlidir. Kimin gönlü dertliyse o, aşk ehlidir. Kimin nefsi ölü, gönlü şense o, hidâyet ehlidir. En güzel öğüt ameldir. Amelini herkeze gösterme. Senden istenmedikçe kimseye öğüt verme. Hakk'ın kuluna hediye eylediği en değerli mücevher gönüldür. Gönlünü heder etme. Sakız çiğneyene sır verme. Kıymetini bilmeyene gönül verme. Secde etmeyen baş, kendini yüce görür. Ârif insan ancak, aczini bilir. Hangi iyilik senin elinle gerçekleşmişse onu, kendi elin bilme. Hangi güzellik dile gelmişse onu, kendinden bilme. Benlik kalktımı perde kalkar. "Andolsunki sen bundan gafletteydin. Şimdi senden perdeni kaldırdık gözünden, artık gözün keskindir" (Kâf 50\22) yüce ayetince hatırlatılan gaflet ve zillet hâlini unutma.

Varlık konuşturursa yokluk konuşur. Aşk konuşturursa gönül konuşur.

İmân konuşturursa amel konuşur. İrfân konuşturursa izân konuşur.

Hakk konuşturursa insan konuşur.

Ey Sevgili! Hiçliğin değerini bilmeyen, nefsine ünvan satın alır.

Yokluğun sırrına ermeyen, nefsine hüsrân satın alır.

İkilik âleminden vazgeçmeyen, nefsine hicran satın alır.

Asli vatana dönüş vakdi geldiğinde, sufli âleme ait bedeninin toprağa döner. Ulvi âlemine ait ruhun kendi hakikatına döner. Gönülde ilâhî aşkı yaşayan da, elbet sevdiğine döner.

Bilki, dünyaya kaptırdığın şey geri dönmez. O halde gidene dertlenme. Dünya aşkı dertle, riyayla karılmıştır. Nefsi şişirir, gönlü eritir. Ona özenme. Sevgilinin nûru erenlerin gönlündedir. Kalbleri serinletir. Gayrına yönelme.

Kimin hangi âleme inandığı amelinden belli olur. Aşk ehlinin hâli sohbetinden belli olur. Dostun hakikatı vefâsından belli olur.

Deryanın kıyısında oturanlardan değil, dalanlardan ol.

Nefsimi mâsivaya bağlayanlardan değil, kurtulanlardan ol.

Hayat, bir kaç solukluk an iken, değerini bilenlerden ol.

Vakdini ziyân edenlerden değil, öze erenlerden ol.

Belâ zamanı, sabır zamanıdır. O halde "İmân ile sâlih amel işleyip, hakkı, sabrı tavsiye edenlerden" ol. (Asr 103\3) Kalbe ektiğin tohuma dikkat et. Kimin gönlüne ne ekilmişse o biter. Kiminden nefret, kiminden muhabbet yetişir. Kiminden öfke, kiminden edeb yetişir. Dikenlerle dolu şu âlemde, gönül ona derlerki onda, gülistan yetişir. Yüzünü güneşten mahrum etme, geceyi mehtâbdan bülbulü gülden mahrum etme, gönlü aşkdan. Her hayale koşup sarılma, bilgiyi samanlıkta arama. Canı Cânândan mahrum etme, özünü mevlâdan. Denize düşen yılanı sarılır. Tevhid deryasından sakın şaşma. Şu âlem imânla güzel. Şu dil zikirle güzel. Şu sofa oruç ile güzel. Şu kilim namazla güzel. Şu göz Sevgiliyle güzel. Şu gönül aşk ile güzel. Şu insan Allah'la güzel.

Ey Sevgili! Hakikat ehli odurki, sana senin kalbini gösterir. Kalbini gören insan, kalbindeki Sevgiliye kendini verir. Varlık serüveni ilâhi muhabbetle başlar. Her mânâ ve güzellik aşkın eliyle gönle gelir. Nefsin karanlığından nûrun aydınlığına uçmak üzere gönlün kanatları açılır. Mâsivaya varlık vehmetmekten sakınan kalblere, gülbahçesinin sır kapıları açılır. Gül kokusuyla kendinden geçen kalb, cümle varlığı kendinde görür. Sevgilinin nefesinde nefsin-den fâni olan benlik ise ne kendini, ne de varlığı görür.

Söze sığmaz aşkın ötesi. Ömre sığmaz varlık ötesi.

Varlıksız varlık olmak, soluksuz soluk gibidir.

Sözden öze ermek, dudaksız ağız gibidir.

Yokluğa eren, kendine vücûd aramaz.

Özün özüne eren. Gayrına bakmaz

Derdi aşk olanın, aşkın gayrına dermânı yoktur.

Derdi hakk olanın, hakkın gayrına mecâli yoktur.

Nefs dikenini mâsivâyı beslenir; gönül goncası aşkla,

Kanadı kırık kuş ona derler ki, nûrla beslenir.

Ne dilek varsa kalbte, bilki perdedir ona.

Tek bir diken kalmamışsa dilde, bilki selâmettir ona.

Aşka ermek için sabır değil, ölmek gerek.

Hakk'a ermek için naz değil, niyaz gerek.

O ki ben bilirim iddiasına girer, işi baştan ters gitmiştir.

O ki zihnini değersiz fikirden arındırmıştır, gönlünü korumuştur.

Karşısındakini anlamağa çalışmak, onu eleştirmekten daha faziletlidir.

Ondaki değerın ortaya çıkması için gayret göstermek, kendindeki değeri ona göstermekten daha sevimlidir.

Her kim din adına insanları aşığılarsa, dine zulmetmiş olur.

Her kim kimsenin ayıbına bakmazsa, kendi dinini korumuş olur.

Hiç bir beşeri yakınlık, ruhani yakınlıktan ileri değildir.

Hiç bir ruhani hasret, sûrete duyulan hasretten geri değildir.

Ruhun ruhu sevmesi, ezeldeki ilâhi muhabbettendir.

Gönlün nûrla bezenmesi, Rabbının lütuf ve inayetiyledir.

Sevgili odurki, göz O'nun gayrını görmez. Kalb onsuz nefes almaz. Dost odur ki, gönül onun muhabbetine doymaz. Veli odurki "onlar umutlarını kestikten sonra yağmuru indirip, rahmetini yayar" (Şûrâ 42\28) Güzel odur ki, yaptığı her iş onun güzelliğini artırır; "kim bir iyilik yaparsa, onun iyiliğini artırınız" nûru onun nasibi olur. (Şûrâ 42\23)

Çirkin odur ki, insanların ayıbını, günahını yüzlerine vurur.

Âşık odur ki, her gönlünden yükselen aşkın sesi olur.

Aşka düşen gönlü, Sevgilinin gayrıyla avutmak çare değil.

Aklı, nefsin çıkarı için kullanmak, mârifet değil.

İnsanları inançlarından soğutmak için dini kullanmak, imân değil.

Tabiatın düzenini bozacak işe kalkışmak, hiç kimsenin haddi değil.

Ey Sevgili! Sesin yansıması neyse dağda, maddenin de hakikatı odur mânâ karşısında. Denizden kumsala vuran köpük neyse âlemdede, beşeri sûretde odur hakikat önünde "köpük atılıp gider. Allah, hakla bâtili misâllerle gösterir" (Ra'd 13\17) Seven ve sevilen arasında ikilik kalmışsa, renksizliğin sırrını orada arama. Aşk deryasına dalınca, Hakk'ın nûrunda benlik arama. Tevhid nûrunda eriyenin her canı cuma günü gibidir. Okunan her ezanı Muhammedi, aşka dâvet gibidir. Vehmindeki varlıktan Allah'ın seni arındırması, seni senden kurtararak, "sana apaçık fetih" nasib eylesidir. (Fetih 48\1) Seni suflî âlemin çekiminden, ulvî âlemin ruhaniyetine yükseltmesi, "sana olan nimetini tamamlamasıdır" (Fetih 48\2) Seni benlik putundan azad ederek, ruhuna dostluğunun nûruyla mağfiret etmesi, "seni benzersiz bir zafere (mânevi açılıma) erdirmesidir" (Fetih 48\3) Gönlünden, Sevgiliden gayrının silinmesi, "kalbine sekine (huzur) nûrunun inzâl" edilmesidir. (Fetih 48\4) Varlıktaki tekliğin sırrına ermek, "cuma günündeki salât için çağrılmak" gibidir. (Cuma 62\9) Hakk'ı Hakk'la yaşamaya çağrılan insan, Hakk'ın gayrını terk eder. Bu hikmeti idrâk edemeyen benlik suflî âlemin nitelikleri olan "bir ticaret ya da eğlence görüp (huzur hâlinden) dağılıp ona gider" (Cuma 62\11) Zirâ bilmezki latif Allah için yaşam, kerim "Allah'ın lütfudur. Onu dilediğine verir" (Cuma 62\4)

Ey Sevgili! Kimi fakir görürsen, bilki o zengindir. Kimi meczûb görürsen, bilki o akıldır.

Kimi garib görürsen, bilki o karibdir. Kimi âşık görürsen, bilki o Sevgilidir. Sevgilinin aynasından Sevgili kendini görür. Sevenle sevileni gayrı bilen rüyâdadır. Bilki O, her an bir candadır.

Varlıktaki tekliği ilmen idrâk edip, gönül gözüyle keşfedip, sırrındaki nûrla O'nu görmeyen insan, Rabbını vehminde arar. "Daha önce hiçbir şey olmadığı halde kendisinin yaratılmış" (Meryem 19\67) olduğunu hatırlamayan insan, kendine varlık atfeder. Benlikteki farklılık duygusu, kulun, tevhidi algılayışındaki noksanlığındandır. Mânânın lafzında kalıp, öze eremediğindendir. Aşka eren için sen-ben bir olur. Bilki âşıklar onda yok olmadan, onun adı aşk olmaz. Erenler onda ölmeden, onun adı hakk olmaz. Mâsivânın ikilik kuyusundan tevhid nûrunun ipiyle çıkılır. Belâ ve nimetden önce Hakk'a sarılan, sonrasında da O'na sarılır. İşin öncesinde Hakk'ı gören, sonrasında da O'nu görür. Zirâ fiili değil, Rabbını görür.

Bilki hiçbir ibâdet maksat değildir. Maksat Allah'tır. İbâdet, Sevgilinin emrini yerine getirmek maksadına uygun olan vasıttadır. Vuslata kavuşturan en güzel vesile ise güzel ahlâktır. "Vesileyi dilemekten" (Maide 5\35) maksat Allah'a sarılmaktır. Allah'ın sıfatlarıyla sıfatlanmak "Allah'ın boyasıyla" boyanmaktır. (Bakara 2\138) Nefsinin yazılımını öğrenen insan, onun dizilimindeki zaafalarını tesbit eder. Ona ilâhî ahlâk aşısını tatbik eyler. Sufî sıfatların ulvî sıfatlara dönüşümüdür güzel ahlâk. Şayet nefis, kısıtlayan aklı tâkib ederse, kendi benliğini ilâh edinir. Kalbini takip ederse; vecdin himmetiyle Allah'a yönelir. Hakk'ın gayrından uzaklaşan benlik, tevhid bağına girer. İhsân kâsesinden hikmet şarabını tadar. Rabbani esintilerle ferahlayan gönül diline, ledünni üzüm salkımları sunulur. Nimet edeb ile, ilim amel ile, hikmet hâl ile, imân ihlâs ile elele verirse, mânâların keşfinden, sırların şahidliğine geçit verilir. Kalbini, sırrındaki nûra bağlayan ârif, cemâlin letâfetini yaşar. Hâlindeki hazdan da arınan kâmil, Hakk'a halis kul olur.

Ne yazık o kimseye ki, her şeyi öğrenip bilirde, kendini bilmez.

Sevilmeyi bilirde, aşkın içinde yanıp, erimeyi bilmez.

Varlığı abes olanın varlık dâvâsı, hiçliğin nimetini bilmeyenin zehridir. Fânî olanın beylik dâvâsı, aczini bilmeyenin kibridir. Bilki Allah'tan "Allah'ı çokca zikir" (Cuma 62\10) dlenir.

Haddini bilen kimseye söyleyecek bir sözü yoktur; kendi nefesine nasihattan başka! Kulluğunu bilen kimseden bekleyecek bir şeyi yoktur; Rabbının huzurundan başka! Nefsini Hakk'a teslim eden benlik iddiası yoktur; Sevgilinin murdından başka!

Her an O'nun huzurunda, O'nun gözetiminde yaşayan insan, nasıl olur da O'nun gayrını anar. Nasıl olurda mümin gönül, Sevgiliyi anmayı belli vakitlerde sınırlı tutar. Bilmezmi ki âşıkların "salâtı daimidir" (Mearic 70\23) Aşk ilâhî onların zikridir.

Ey aziz! İzzet ve kudret sahibi Allah yüce sıfatlarıyla günahları örterken, kusurları dile getirmek, O'nun rahmet ve mağfiretini tanımamaktır. "Nefislerinizi ayıplamayın ve birbirinize lakablar takarak aşağılamayın" (Hucurat 49\11) yüce ayetindeki ilâhî ikâzda umursamamaktır. Bilki başkalarının benlikleriyle meşgul olanlar, kendi benliklerine tevbe edecek vakit ayıramazlar. Benlik dâvâsından her "kim tevbe etmezse onlar zâlimlerin kendileridir" hükmünden de kurtulamazlar. (Hucurat 49\11)

O halde ey can! Ne günahı küçümse, ne de Allah'ın mağfiretini.

Ne kendini önemse, ne de nefsiyle dünya ekranlarında boy gösterenleri. Bilki günahın hazzını, Allah korkusu örter. Sevabın hazzını, benlik iddiası besler. Kimi vardır, derdine derman arar. Kimi vardır, dermanı derde dalmakta bulur. Rabbının verdikleriyle yetinmeyen insan, Rabbından talebte bulunur. Sevgilinin tecellisindeki hikmeti gören insan, her talebi Sevgili için terk etmiştir. Allah'ın verdiklerinden razı olmayan, Allah'a nasıl hamdedebilir? Sevdığının tasarrufuna rızâ, Sevgiliye olan tevekkülün teminatı değildir? Hakk'la halkı birbirine karıştırmayanların edebi; Hakk'ın nûruna sarılmaktır. Ancak o zaman halkın sûretleri gönülden silinir. O'nun gayrına yönelmenin hüznü erir. Görünen her şey Hakk'ın zuhuru vesile olur. Zirâ varlıkta O'ndan başkasının bulunmadığı aşîkâr olur. Nitekim kendi varlığından kaybolan âşık, Ma'sukunu özünde bulur.

Ey Sevgili! Aşka erenin sevgisi, aşkında gizlidir. Sırta erenin sırrı, sırrıyla örtülüdür. Gönül gözüyle gördüğün her şey aşkı dile getirir. Aşkın gözüyle gördüğün her şey Sevgiliyi gösterir. Görmeyene vebal yoktur. Dert de, dermen da görenlerin gönlündedir.

Bir şeyi görmek, onu hakikatı itibariyle tanımaktır. Aksi takdirde sûrete bakmış olursun. Bir şeyi görmek, onun sırrına ermektir. Aksi takdirde kabuğu tanımış olursun. Bir şeyi görmek, gördüğünü kendinde bulmaktır. Aksi takdirde farklılık ve ikilik boyutunda kalırsın. Âşkta varlık kalırmı! Nefsinde varlık kalıntısı barındıran benlik, aşkı ilâhiyi tatmamıştır. İlâhi sevgiyi içinde hissetmeyen, onu gayretle elde edemez. Özüne dönmeyen, sırta eremez. Hakk'ı arayanlar, kendilerini verdikleri ihlâs ölçüsünde O'nu bulurlar. Hakk'a erenler, benliklerinden öldüklerinden, varlıkta bulunmazlar. Âlemdeki sûret ve renklere dalarsan, varlığın vücûdunu birden fazla görürsün. Öze erersen, varlığı aynı vücutta yaşarsın.

Diri olan varlık Allah'tır. O'nun izzet ve kudret elinde cümle halk, ölüden farksızdır. Hakk'ı görmek isteyen, kendine diri bir gönül arasın. Bulamazsa kimseyi değil, kendini suçlasın. Zirâ, kalbini mâsivâyla doldurmuştur. Hakk'ı bırakıp, halka dönmüştür.

Bilki gönül ehli rehber oldumu, âşıklar yolunu tutarsın. Nefsin rehber oldulumu, zulmet perdeleriyle karanlıkta kalırsın.

Kalbe öyle bir muhabbet yakışırki, seni senden alsın. Öyle bir hikmet yakışırki, bütün bilgiler yetersiz kalsın. Cana öyle bir Cânân lâzımki öz, özüne dalsın. Nûrla sıvanmış gönül kabını nûrların nûru aydınletsin. Kendi tecellisiyle örtülüdür esrarı Hakk. Kendi muhabbetinde âşikardır İlâhi aşk. Varlığın her zerresinde Hakk'ı müşahede eden için mâsivâ kaybolur. Yüzünü nereye döndürürsen, Sevgilinin vechi cemâli âşık olur.

O ki kendini tanıdı, kendinde tecelli edeni tanıdı.

O ki kendine câhil kaldı, bildiği her şey ona perde oldu.

O ki aradığını Rabbiyle aradı, Rabbiyle Rabbini buldu.

O ki aklıyla aradı, vehminin oyununu nefsinde buldu.

O ki aşkı idrâk etmeye çalıştı, aşksız kaldı.

O ki Hakk'ı idrâk etmeye çalıştı, idrâksız kaldı.

Akıl ancak, Hakk'ın emirlerini idrâk edebilir. Aşka olan dâvete, yanık gönül iştirâk edebilir.

İdrâk, ilimle doymak ister, gönül sevgiyle, ruh Sevgiliyle.

Yakınlık, ilimdedir, ahlâktadır, ihlâstadır.

Vuslatta, ne yakınlık ne de uzaklık kalmamıştır. Zirâ, tevhid nûrunun içinde, O'nun gayrı bir renkte kalmamıştır. Tâlib, matlub olmuştur. Seven sevilen olmuştur, isimle sıfat, zâta yâr olmuştur.

Ey aziz! Allah'ın bildirdiğini bilmek, onunla amel etmektir. Allah'ı bilmek, Allah'ın bildirdiğini bilmekten daha derin ve eşsizdir. Zirâ Aziz Allah'ı bilmenin sonu yoktur. "Evvel, Âhir, Zâhir, Bâtın O'dur" (Hadid 57\3) Hakk'ın gayrı hakikat yoktur.

Allah'ı bilen, ilmiyle, ameliyle, ibâdetiyle değil, ancak ve ancak O'nun lütfuyla, keremiyle, cömertliğiyle O'na kul olunabileceğini bilir. İhlâsı ölçüsünde ameli, muhabbeti ölçüsünde hidâyeti, edebi ölçüsünde hikmeti artar; "Allah rahmetini dilediğine verir" (Bakara 2\105) Bilki ilmin sâfiyeti, ilimden arınmaktır. Sevginin sâfiyeti, aşktan arınmaktır. Özün sâfiyeti, benlikten arınmaktır; "her nefis ölümü tadacaktır" (Ankebut 29\57) yüce ayeti, ölmeden önce ölmeye olan dâvettir.

Bir şeyin kaynağı, onun gayrının bulunmadığı zâtıdır. Tecelliye mazhar olan benlik, tecellinin nûrunda kaybolur. Bâki kalan tecelli sahibinin zâtıdır. Ruh Allah'ın bekâsıyla bâkidir. Gönül, varlığın tekliğini görünce, her şeyde Rabbının tecellisini görür. Zirâ mâsivâdan arınıp, halkdan bir beklentisi kalmamış nefis, tertemiz bir kaynaktan nasibinde olanı tatmıştır.

”Herkesin yöneldiği bir kıblesi vardır” (Bakara 2\148) Âşıkların kıblesi, Sevgilinin zâtıdır. İlâhi muhabbet kulun gönlünü sarınca aşk, gönlün mührü oldu. Nûru Muhammed kulun sırrını aydınlatınca, ferdâniyyet, sırrın nûru oldu.

Ey Sevgili! Seven sevdiğini zikrederken, sevilen sevdiğiyle zikreder. Her kim sevdiğine kavuşmayı dilerse, onu nefsinde metheder. Her kim kavuşmuşsa, övgüyü sevgiliye terk eder. ’Ben Seni övemem, Sen kendini övdüğün gibisin diyerek, kulluğunu itiraf eder. Sevgili de ona ta’zim ederek, varlığına saygınlık nasib eyler.

Îmân, gönül goncasını gayrete getirir. Gönül goncası, bülbülü aşka getirir. Aşk, bülbülü yiyip bitirir. Dikene razı olmayan, güle kavuşmaz. Fakrını tatmayan öze kavuşmaz. Her bahçeyi terk eden bülbül, gül- bahçesine kabul edilir. Her muradı terk eden mürid, nimet bahçesine kabul edilir. Bilki seven, sevdiğinden çekinmez. Güveni tam olan, sevdiğinden şüphe duymaz. Çekingenlik, muhabbetin ve tevekkülün eksikliğindendir. Sakınmak ise, tevekkülün kemâli, haşyet de, aşkın delilidir. Söyle ey can! ”Karanlıktan aydınlığa götüren” kimdir? (Bakara 2\257) ”Seslenenin yakın bir yerden sesleneceği güne kulak ver” (Kaf 50\41) Gönül aşkın dâvetini duyduğu an, nefsinde Hakk’a çağrıldığı andır; ”o gün huruc (enâniyyetten çıkış) günüdür” (Kaf 50\42) Nefsi terk edenlerin kıyametlerinin koptuğu diriliş günüdür. Gel gör ki, hakikatten uzak duran, teferruata dalar. Vuslattan mahrum kalan hayale dalar. Nasıl ki aynı vücûda ayak olmakla gönül olmak eş değildir. Parmağa tırnak olmakla, başa göz olmak bir değildir. Her birinin işlevi kendine göredir. Her birinin kabiliyeti ve görevi, ilâhi takdire göredir. Kimileri câmiye dindar girip, imânsız çıkar. Kimileri de dinsiz girip, imân sahibi çıkar. Her birinin şâhidi kendi amelidir. Niyetinin sorgulayıcısı kendi nefsidir. Nasıl ki cevherin konulduğu kabı korumakla, cevheri korumak bir değildir; gönlü korumakla, gönlün sırlarını korumak eş değildir. Ârif odur ki, hem gönlü, hem de sırrını korur. Fakir odur ki, yokluğunu Rabbı korur.

O ki,

nefsinin kusurlarını bilir. Bilişi Rabbının inâyetiyledir.

O ki, ubûdiyetin anlamını bilir. Rubûbiyyet onun haddi değildir.

Amelin güzelliği, ihlâsın güzelliğindendir. Gönlün güzelliği, Sevgilinin tecellisindendir. Gönül aşka boyun eğip, nefis Hakk’a itaat ederse, mârifetin letâfeti her âleme bedeldir. Nitekim her ”kim, nefsinin cimriliğinden korunursa kurtuluşa erer” (Tegâbûn 64\16) Kim, uykuyu sevgiye tercih ederse, Sevgiliden mahrum kalır. Kim, fikri zikre tercih ederse, zikrullahtan mahrum kalır. Kim kalbini Allah’a verirse, ”Allah da onun kalbine hidâyet verir” (64\11) Kim, Allah’a ne kadar açlık duyarsa, Allah da onu o kadar doyurur. Kim, Hakk’ın gayrından Hakk’a dönerse, takva sahibi olur; ”bir kimse Allah yolunda takva sahibi olursa, Allah ona girdiği (nefsâni) darlıktan çıkış yolu gösterir” (Tâlak 65\3) Mânevi ufku genişletip, hakikat kapısını açar. Kim, nefsinin dünyadan yana Allah için öldürürse, Rabbı da ona daha önce ”bilmediği bir âlemde” (Vakıa 56\61) hakikat âleminde yeniden bir varlık verir.

Kim, Hakk’ın katında yüce olanı küçümserse, kendini küçültmüş olur.

Kim, halkın gözünde küçük görüleni yüceltirse, Rabbını yüceltmış olur.

Ey Sevgili! İbâdetiyle kibirlenip, ruhbanıyete özenen bir mümin olmaktansa, hâline tevbe edip, ”Allah’a yönelen kul” (Sâd 38\44) olmak ne güzeldir. Zirâ, amelin en güzeli kalbin temizliği, hıyanetin en beteri gizli kibirdir. Nefsin, kendini sidreyi müntehâda görmek ister. Rahman, nefsinin, kulluğa dâvet eder.

Hâbinden şikâyet eden, Rabbını şikâyet etmiş olur. Hâline şükreden Rabbına hamd etmiş

olur. Gönülde muhabbet varsa, gönlün kokusu hakk olur. Dilde şikâyet varsa, koklayana eziyet olur.

Gözlerde dünya olduğu müddetçe, gönüllerde mânâ daralır.

Gönüllerde mevlâ olduğu müddetçe, gözlerde dünya ufalır.

O ki kendi fiiline güvenir, fiili nefsinin dikenidir.

Hayrın sahibinden gizlendiği fiil, Rabbının nimetidir.

Gökkuşağı renklerindeki farklılık, onların birlikteliğini önlemez.

Kültürel ve zihinsel farklılık, gönüllerdeki muhabbeti önlemez.

Nefsinin şerrinden korunan insan herkese karşı gülyüzlüdür.

İlminin şerrinden sakınan insan herkese karşı alçakgönüllüdür.

Kalbin açılımı öyle bir sırdır ki bundan, ne nefsin, ne de kalbin haberi olur.

Ey Sevgili! Gönüller yıpranıp, yaşlanmaz yıpranan, nefislerle bedenlerdir. Aşkın yaşı olurmu? Ruhlar eskiyip, çürümez çürüyüp kokuşan zihinlerdeki kirli fikirlerdir. Hakk'ın tecellisine son olurmu? Mevcûd olanı sahiplenmediğin, mevcûd olmayanı düşlemediğin zaman dahi nefsinden emin olma.

Dünyadan beklentisi olduğu halde, dünyayı kötü-

leyen nefis, dünyanın bendesi olur.

Hiç bir âlemi umursamayan insan,

Allah'a kul olur.

Kusurlar dile getirildimi, güzellikler görünmez olur.

Güzellikler dile getirildimi, çirkinlikler görünmez olur.

İlim, dilde olduğu takdirde tevâtür, gönülde olduğu takdirde aşk, amelde olduğu takdirde hakktır; "biz ona hakk olarak indirdik, o da hakk olarak indi" (İsrâ 17\105) yüce ayeti bu hakikatı açıklar. Bilki gönül ferahlığı kalbin nûruyla, nefsin fenâsı aşkın nûruyla, ruhun aydınlığı Hakk'ın nûruyladır. Gönlün kokusu öyle bir gülün kokusudurki, aşka susamış bülbüller mânâ fidanlarına konarlar. Gülbahçesinde toplanan kalbler, Sevgiliye istek duyarlar.

Mânâ goncalarının açılımı, hâle ve vakde bağlı olduğu için- dirki, "insanların idrâklarının gelişimine fırsat vermek üzere, (varlık kitabının) dura, dura (özümseyerek) okunması için kısım kısım indirdik" (İsra 17\106) yüce ayetiyle, nûrun indirilişindeki hikmet özellikle vurgulanmıştır. Nitekim imânında ve amelinde sâdık kullar için, ayetlerin mânâ ve sırları, nefsin mertebesine göre her an gönüllere inmektedir. Halkın rağbet ettiği her âlemde koparak, Hakk'la uzlet âlemine intikal eden ehli yâsin, Rabbani esintileri koklar. Yaşanılan olaylar karşısında gösterilen tepkiler, gönüllerdeki cemâlin ve nefislerdeki kemâlin karşılığıdır. Her kim huzura, gönül güzelliğiyle gelirse, "onun için, ondan daha hayırlısı vardır" (Kasas 28\84) Gülbahçesinin coşkusuna âşinâ olanlar için her şey, olması gerektiği gibi kusursuz ve güzeldir. Âlemde "çirkinlik söylentilerinin yayılmasını arzulayan kimseler" (Nûr 24\19) için ise, her şey kendi kalblerindeki yansıtan bir aynadır. Nitekim olumsuz duygu ve düşünceler, tıpkı "engin bir denizdeki yoğun karanlıklar gibidir" (Nûr 24\40) Aldatılmaktan en çok korkanların, en çok aldatanlar olması gibi; zulümden en çok korkanlarda "zâlim olanların kendileridir" (Nûr 40\50) Evinin soyulmasından en çok endişe edenin, soyguncunun kendisi olduğu gibi. Hakikat ehli, hiç kimseye karşı husumet duymaz. Zirâ, herkesi Hakk'ın bir tecellisi olarak görür. Nefsinden önce başkalarına verdiği öncelik, yine aynı basiret ve tevhid nûru nedeniyledir.

Ey Sevgili! Gönül, muhabbet çeşmesi olunca, dilde, hikmet pınarı olur. Dil, dava kabı olursa, nefsde, büyüklük iddiasında bulunur, "biz onu arzda (benliklerinde) üstünlük taslamayanlara,

bozgunculuğa yol vermeyenlere veririz’’ (Kasas 28\83) yüce ayeti, Hakk’ın Âhir sıfatıyla kimde tecelli eyleyip onu bâki kılacağını; kimin feyzden nasib alıp, kimin nasibsiz kalacağını bildirir.

Kendi şanı ve lakabı için çalışanla, Allah için hizmet eden birmidir? Nefsinin itibarını gözetnele, nefsinin fakrına yönelen aynı emeldemidir? Bilki nefsin rahatlığı maldan, kalbin huzuru takvadan, sırrın huzuru mevlâdan gelir.

Muhabbet olmadan sunulan bilgi, kişiyi endişeye düşürür.

Aşkla dolu gönle sunulan hikmet, onu hayrete düşürür.

Göz nûrunu arayan insan, secdeye varsın. Özün nûrunu bulanın gönül secdesi, her an daim olsun. Merhametlilerin merhametlisi Rabbın her kusuru bağışlar, yeterki nedâmet samimi olsun. Aradığını bulunduğu yerde bulamayan kişinin gezintisi, nefsin beklentilerini tatmin içindir. Oysaki maksat nefsi doyurmak değil, her beklentiden vazgeçirmektir. Kendine âşık olan benliktense, kendini yeren nefs, öze daha yakındır. Hakk’ın ’’kendini kınayan nefse yemin’’ (Kıyamet 75\2) etmesi, Rabbın katındaki değerini gösterir. Kendini öven benlik, nefsindeki hevâ ve hevesi tanımadığını gösterir. Bir şeyin hakikatına ermek için onu tanımak gerekir; ’’İşin içyüzünü anlayanlar ancak, onun ne olduğunu bilir’’ (Nisâ 4\83)

Ey Sevgili! Gönlünü Rabbına verenin gönlü, Rabbın tecelligâhı olur. Celâl tecellisi nefsin fenâsını irâde eder. Cemâl tecellisi ilâhi muhebbeti ihsân eder. Rabbıyla nefsi arasına mesafe koyan insan, Rabbına hasret duyar. Benlik perdesini aradan kaldıran, Rabbından Rabbına koşar. İrâdenin sağlığı, irâdenin Rabba teslimiyetindedir. Gönül ona derler ki, Rabbından gayrına meyil etmez. Ârif ona derlerki, Rab- bından gayrına varlık vermez.

Ârife sormuşlar, ’’şöyle, bir olay karşısında nasıl davranır, neye göre tepki gösterirdin?’’ Ârif; ’Bilmem’ diye cevap vermiş.’’ Nasıl olur?’’ demişler. ’’Senin gibi bir kâmil, nasıl davranılacağını bilmez- mi?’’ Ârif cevap vermiş; ’’şayet iradem benim tasarrufumda ise, elbette nasıl hareket etmem gerektiğine karar vermem gerekir. Velâkin, irâdem Rabbımın irâdesine bağlıysa, Rabbımın nasıl davranacağını ben bilemem.’’ Yine sormuşlar; ’’ferdâniyetin anlamı nedir?’’ Demiş ki; ’’ilâhi kıskançlık, kulunun ne bir şeye sahiplenmesine izin verir, ne de bir şeyin ona sahiplenmesine.’’ Vahdet, tecelli deryasına dalmaktır. Kesret ise, dünya ve ahiretin farklılığını yaşamak.

Bilki mârifet yolunda yürümek, Hakk’ın emirlerine uymakla olur.

Aşk yolunda yürümek, herkesi karşılıksız sevmekle olur.

Hakk yolunda yürümek, varlığı Hakk’a vermekle olur.

Hakk’ı tanımak, Esmâül Hüsnâyı tanımak ve onunla ahlâklanmaktır. İsimle sıfat ki zât’ın örtüsüdür. Her mümin kendindeki rahmet, şefkat, edeb, hikmet, muhabbet, lütûf ve fethe göre ilâhi ahlâkla örtünür. O ki yaşadığı her olayda Hakk’ın ayetlerini gönlünde bulur, Rabbının okutmasıyla özündeki hakk kitabını okuyan Hakk’ın has kuludur. Ne varki, hâli yaşamayanın bilgisi taklitte kalır. Hâlleri tanınması- da taklitteki zannına göredir. Bilmezki nefsin tad aldığı ibâdet hâlis ibâdet değildir. Gözlerden akan gözyaşı, sevgiliye duyulan hasretten- dir. Vuslata erenin tepkisi, tepkisizliktir. O ki nefsinin gölgesi, kulluğundan büyüktür kibir ehlidir. İlmiyle, ameliyle, kişiliğiyle kibirlenen, ’’arzda (sufli boyutta) haksız yere kibirlenen- leri ayetlerimden (mânâ ve sırlarımdan) uzak tutarız’’ (Araf 7\146) yüce ayetinin muhatabı olur. ’’Ne zaman ki kibirlenip, yasaklandıkları şeylerden ötürü öfkelenip, aşırılığa kaçtılar. Onlara şöyle dedik: Aşağılık maymunlar olun.’’ (Araf 7\166) Birbirlerinizin benliklerini taklit

etmek sûretiyle, beşeri sıfatlara takılın. Özün tahkiki olan hakikat âlemine kanat açmayın. Nefsiniz size yâr olsun!

Ey aziz! Hakikat ehlinin riyasetle, siyasetle ne işi var! Secde eden başda, başolma iddiası kalırmı! Bilki "Secde et, yaklaş" (Alak 96\19) yüce ayeti, nefsinden Hakk'a kaçanlara yapılmış dâvettir. Dünyaya yaklaşan, dünyalıklarla uğraşır. Ukbâya yaklaşan, ahiret nimetleriyle uğraşır. Allah'a yaklaşan ise, Allah'ın gayrını görmez olur. Bilki gönül kabı suizanlarla, önyargılarla doldumu fesada uğrar. Nefsindeki her iddia, kemâlattaki bir noksanlığın ifadesidir. Kalbin tamiratı, her dava ve şikâyetten vazgeçmekle başlar. Geçmişe sünger atan insan, kalbini sahibine sunar; "Allah dilediğini arındırır." (Nûr 24\21) Kim Allah'tan gafil olursa, dilini gıybete açar. Dildeki gıybet, gönüldeki nimeti siler. Kalbdeki muhabbet dildeki zehri defeder. Kim kimi aşağılarsa, aşağılık maymun olur. Kim kimi överse Rabbını yüceltmış olur.

Mevcûd olanı gönlünde bulamayan, O'nu farklı hânelerde arar. "Allah'a selim kalb sunan" (Şûra 26\89), Rabbını Rabbıyla anar. Selâmete ermiş gönül, Hakk'ın tecellisinin gözlemcisidir. Mânâ kapılarından geçmek ise yakîn nûruyla sırra erenlerin nasibidir.

Nefse olan uzaklık, Sevgiliye yakınlığın vesilesidir. Benliklerinin kıyametine "inanmayanlar onun çabuk gerçekleşmesini isterler. İnananlar ise ondan sakınırlar ve bilirlerki o hakikatdır" (Şûra 42\18); "ne biliyorsun, belki de o saat yakındır" (Şûra 42\17) ikazı, her an nefislerindedir. Nefislerindeki fakru yaşayanları "Allah, kendi lütfüyle zenginleştirir" (Nûr 24\32) Vuslat yolunun rehberi Hakk'ın nûrudur. Zirâ "Allah, semâların (ulvî âlemin) ve arzın (suflî âlemin) nûrudur" (Nûr 24\35) Şu halde himmetini Allah'tan alanın yolu nûrlu, zâtı huzurludur.

Ey Sev-

gili! Çok söz kişiyi hakikat ilminden ayırır. Fayda ve zarar hesabına dalanın, mânâdan yana ufku dardır. Halkla söyleşmektense, Hakk'ın hitâbını dinlemek gönle huzur ve güven verir. "Şüphesiz Allah, dilediğine işittirir. Sen kabirlerin içindekilere (yürüyen ölümlere) işittiremezsin" (Fâtır 35\22) yüce ayeti, bu hikmeti dile getirir. Hakk sohbetinin tadını alan bir gönül için, halkın söylevi pek yavan gelir. Fuzûlî bilgiyle midesini dolduran benliğe göre hakk sohbeti, nefse ağır gelir. Zirâ, "İnsanlardan bazıları (hakikatı itibariyle) iman etmedikleri halde, Allah'a ve ahiret gününe inandık derler" (Bakara 2\8) Oysa inançları ve yönelişleri ancak dünya hayatına ve maddeyedir.

Bilki fitne ve belâ kahr için değil, sınav içindir; beşeri ve uhrevi her ıddadan nefsi arındırmak için gelir. Baş da, sonuda rahmettir. Böylece, "Allah, imân edenleri (enâniyet) günâhından arındırmak ister" (Âl-i İmran 3\141) kulunun mâneviyatının yükselmesini murad eder. Her sınav halkdan Hakk'a kaçmanın vesilesidir. Fitne karşısında "öfkelerini kontrol eden ve insanların (davranışlarını) bağışlayan" (Âl-i İmran 3\134) İnsanın kalbi sıhate kavuşup, nefsi takvaya sarılır. Nitekim Allah'tan kaçanla, Allah'a kaçan arasındaki fark, kalbidir, ilmidir, ruhanidir. Her ferdin tepkisi, nefsindeki tecelliye idrakına göredir. Mâlumdurki, bir şeye her şeyden daha yakın olan, o şeyin kendisidir. Şu halde, "şahdamarından daha yakın" (Kaf 50\16) ayetindeki işaretin anlamı, ona göre değerlendirilmelidir. Bu hususta nefsanî akıl ile, nurânî aklın idrâkı eşdeğildir. Kalb nûruyla akıl nûrunu birleyen "akıl ve gönül sahibi (ulu'lelbâb) insan" (Bakara 2\269), Rabbani hikmete mazhar olur. Bu sırrı, biz-zat tadarak yaşayan "ulu'lelbâb'ın başkası anlayamaz" (Âl-i İmran 3\7) görenlerle (ulu'lebsâr), gördüğünü gönlünde birleyenler, nefislerinde ve afakta "bunu idrâk edebilirler"

(Ra'd 13\19). Rabbından Rabbiyla işitenler onlardır. Gönül diliyle söyleyenlerde onlardır. Ey aziz! Gönüldeki tecelli ile sırdaki tecellinin niteliği bir değildir. Kalbdeki tecelli, gönlü müşahedeye götürür. Sırdaki tecelli ise nefsi yokluğa götürür. Fakr'a erenin gözünden gören ile dilinden söyleyen, tecelli sahibinin kendisidir. Mânâların dile geldiği kalbler, irfan güllerinin yetiştigi edeb ve nimet bahçeleridir. Her bahçe, ilâhi muhabbet nûrlarıyla sulanır. Her mârifetin râyihası, ârifin sırrındaki tecelli nûru- nun kokusunu taşır. Kezâ, mânâ bahçelerinde yetişen cennet meyvalarını gönüllerinden tatmış olanlar, ahiret boyutunda, "kendilerine rızık olarak sunuldukça. 'Bu daha önceden tatmış olduğumuzun benzeridir', derler" (Bakara 2\25) Zirâ onlar, dünya ve âhireti birleyerek, varlıktan soyunmuş, cüzden külle intikâl etmişlerdir. Bilki Hakk'a olan hasret, inâyet nûrunun; velâyet nûru vuslatın işaretidir. Her işaretten arınan cevher, işaret edilene kavuşur. Nefsin sükûtu, huzurun vücûdudur. "Rahman'ın haşyetiyle sesler kısılır" (Tâ- Hâ 20\108) Hakikat güneşi karşısında gölge, kendine varlık vermekten çekinir. Şekilden öze, intikal edenler, fâni kimliklerine önem vermezler. Her hususta Rabbını yüceltenin müşahedesi kâmil olur. Noksanlığın tümü, gözlerdeki mâsivâ sisi nede niyledir. Sis dağıldımı, Hakk'ın tecellisi âşık olur. Bu süreçte "Rahman'ın razı olduğu ve sözüne rıza gösterdiğinin dışında şefaât fayda vermez" (TâHâ 20\109) Şefaât, Hakk'ın nûruyladır. Her hayırlı iş ki, Hakk'ın nûruna mazhardır, sâlih amel kulun kusurlarının şefaâtıdır. Bağışlayan bağışlanır. Kulu özüne kavuşturan tevhid nûru, ilâhi şefaattir. Tevhid nûru- na boyananda renkmi kalır. Kalb, Sevgiliye kaçmışsa, kalbe sahipmi aranır!

Ey Sevgili! Bilenlerin mâlumudur ki herkes ancak kendi benzerini tanıyabilir. Bir benzeri ve eşi olmayan zât, nasıl tanımlanabilir! O'nun kendini tanıtmayı, kendi tecellisiyledir. Rahman'ın tecellisi, O'nun varlık âlemindeki kitabıdır. Her sûret, varlık kitabından bir harf, her iş ondan bir sıfat, her ruh ondan bir kelimedir. Şeriatı, hakikatıyla yaşayan ferdin varlığı takvâ nûruyla sabitlenir; "Allah kelimeyi takva ile sâ- bitledi" (Fetih 48\26) yüce ayeti, bu hikmeti bildirir.

Mânâyı dile getirmekle, mânânın özüne ermek bir değildir. Dile getiren, dile getirdiğinin ruhuna ermeyen; özüne eren ise, hâli anlatmaya gerek görmeyendir. Kişi kendini kendinden bilir. Bilinmeyen her söz fuzûli gelir.

Ey Sevgili! Kalbin dirliği, ilâhi aşkdan; ölümü, inkârdan gelir. Nefsin yönelişi dünyaya, ruhun yönelişi ukbâyâ, sırrın yönelişi mevlâyadır. Sevgiğini nefsinden daha çok sevmeyen âşık, Sevgiliye yâr olamaz. Hakk'ın muhabbetindeki yüceliği ve rahmeti, her mecâzî sevgiden tenzih etmek gerekir. Kalbin ilâhi muhabbetden aldığı zevk, latif Allah'ın gönüllerdeki tecellisine göredir. Ârifin himmeti, mazhar olduğu nûra göredir. "Ey imân edenler! Rükû edin, secde edin, Rabbınıza kulluk edin ve hayır işleyinki kurtuluşa eresiniz" (Hac 22\77) yüce ayetinin bâtinî anlamlarından biri de odurki; rükû, tevhidi sıfatın; secde, tevhidi zâtın, hayırlı amel de tevhidi ef'alın sûretidir. Rabba kulluk, Rabbin nûruyla Rabbi tanımak olup, zevki tevhid içinde, nefsin enâniyyet iddiasından kurtuluştur. Mâlumdur ki Rabbi tanımak ilim mârifetiyledir. Mârifetullah nûru âlimi yükseltir, câhili alçaltır. İhlâs, tevekkül, sabır ve rızâ nûrları, huzurun yolunu aydınlatır. Salâtın edâsı ve zekâtın mânâsı ile tahakkuk eden insan "Allah'a sınıksı sarılır." (Hac 22\78)

Her vâridatın, kalbe inen her mânevi feyzin bir nûru ve şâhidi vardır. Hayırlı amel, ilme'l yakîn; rükû, ayne'l yakîn, secde, hakka'l yakîn mazharıdır. İmân nûru, kalbin; ihsân nûru, ruhun, ikân nûru, sırrın şâhididir. Sırta mazhar ârifin "Rabbından ilhamlar alıp, tevbe

etmesi'' (Bakara 2\37), sır gözünün hiçbir mânâ, makam ve nimete takılmaması içindir. Aksi takdirde kul, Rabbin değil, hâl'in kulu olur. Nitekim her mânâ ''kapısından eğilerek girerken'' (2\58), Âlemlerin Rabbindan mağfiret dilemek, feyzih idrâkında ve hazmında oluşabilecek kusurların bağışlanması içindir. Her Rabbanî hikmetin ve ruhanî açılımın, ''Allah'ın, ihsânı ve rahmeti'' (Bakara 2\64) olduğunun unutulmaması içindir. İlâhi inâyet nûru odur ki, mazharını güzel ahlâka ve hayra vesile kılar. Enaniyyetin fenâsında, Hakk'ın bekâsına şâhid kılar. Şayet, hakikata davet edenin varlığı ortada ise onda, hakikatten yana bir koku alınmaz. Kendi gölgesi yoksa o, Rabbanî rahmettir, zevkine doyulmaz.

Bir şeyki taleb edilir o, herkesin zihninde ve dilindedir.

Bir talib ki muradına ermiştir o, Sevdiğinin sinesindedir.

Ey aziz! Her lisanla aynı mânâyâ işaret ediliyorsa, lisanlardaki farka takılmak niye! Her kabda aynı cevher varsa, kabın kalıbına takılmak niye! Şu iyidir, bu kötüdür, bu güzeldir, o çirkindir diyerek, ''Dillerinin uydurduğu yalana dayanarak, Allah'a karşı; şu helâldir, şu haramdır'' (Nahl 16\116) şeklinde fetva verenler, kulluk sınırında haddi aşanlardır. Kendi benliklerini ilâh edinenlerin, ''tevbe edip, nefislerini öldürmeleri, örneksiz yaratıcının katında daha hayırlıdır.'' (Bakara 2\54) Ne var ki bazılarına beşeri ve uhrevî ''kudret helvası'' (2\57) çok tatlı ve çekici gelir. Nimete aldanarak, nimet sahibine verdiği kulluk ahdını unutup, şirke düşen benlik, kendi nefesine zulmetmiş olur. Oysa kendi nefesine düşman olan ancak, Hakk'a kul olur. Asıl haram odur ki, tevhidden tefrikaya düşmektir. Bilki, her olumsuzluğa, olumlulukla cevap veren insan nefisini aşmış olur. Her aşırılığa, aşırılıkla tepki gösteren insan, kendini tekrarlamış olur. Kendinden kaçan kendindeki tecelliyi tanımaz. Sınanmayan bir şeyin değeri anlaşılmaz ''Verdikleriyle sınamak için, kiminizi kiminiz üzerine derecelere yükseltmiştir'' (En'am 6\165) yüce ayeti, bu hikmeti bildirir. Hakk yolunda hakikat ehline aklıyla bağlı olanlar, mâneviyatı da akıl boyutunda yaşarlar; gönlüyle bağlı olanlar gönülde aşkı yaşarlar. Beşeri aklın idrâkı ile, kalbin aldığı haz bir değildir. Akıl, kısıtlayıcı olduğu içindirki perdeler kalkmaz. Aşkı yaşayan gönüller ise ferman tanımaz. Akılla yönelenlerin idrâk edemeyeceği mânâyı, gönülle bağlananlar yaşar. Aklın kabullenmekte zorlandığına ise, gönül koşarak gider.

Akıl, kendi varlığını sürdürmek için yaşar. Gönül ise Sevgili için yaşar. Derki, ''hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabbi Allah içindir'' (En'am 6\162) Nefsinden arınmış kişi, Hakk'ın gönüllü bendesidir. Nefsiyle kaim kişi, nefsinin kölesidir. ''Hatırlat, hatırlamak müminlere fayda verir'' (Zariyat 51\55) yüce ayeti, benlikleri kulluğa dâvettir. Benlik dolusu ibâdetdense, muhabbetle yoğrulmuş tevbekâr bir kalb daha hayırlıdır. Sitem kokan bir ağızdansa, gül kokan bir nefes daha huzurludur.

Ey Sevgili! Hakikat ehlinin gönlü irfan doludur. Zirâ Hakk'ın gayrına örtülüdür. Her kalbin mânevi bir örtüsü vardır. Ârifin örtüsü takva, kâmilin örtüsü vera'dır. Kudsiyet nûru Sâdıkın örtüsüdür. Sıfatın zâta yâr olması, sıfatın zâtı tesbihidir. Zâtın zâtını hamd, tesbihin özüdür. Zâtın, âlemlerdeki tecellisi; kendi varlığını hakk olarak tesbihidir. Kulun gönlünde mazhar olduğu Esmâ ül Hüsnâya boyanması, onun Rab-bını tenzih ile tesbihidir. Hakk'ın gönüllerde nûruyla tecellisi, Rabbin kullarını lütfuyla tesbihidir. Tevhid ile tesbih nefsin, tevhid ile tezkiyesidir. Kâf ile Nûn'un sırrına eren, ilmin başlangıç noktasına döner. Sonunu bilen, başlangıca rücû eder. Her son yeni bir oluş, yeni bir başlangıçtır. Zirâ ''O, her an yeni bir oluşta, yaratıştıdır.'' (Rahman 55\29) Vav'ın kadehinden içenin ''ne başı döner, ne aklı karışır.''

(Vakıa 56\19) Gönle inen mânâ, lâtif bir şerbet gibidir. Özkaynaktan tadılan mânevi haz, ârifin kulluk idrâkını şaşırtmaz. Zirâ, kâmilin nazarında Hakk'ın gayrı bulunmaz. Sır gözü-nün ışığı tevhid nûrunun ışığıdır. Nûra kavuşmuş olanın, Rabbının dilemediği bir şeyi temenni etmesi zarif değildir. Zirâ her dilek, nefsin talebidir. Nefsinden eriyenin talebi, talebsizliktir. Hakikatı yokluk olanın talebi bulunur mu? "Âlemlerin Rabbı Allah, dilemedikçe, siz dileyemezsiniz" (Tekvir 81\29) yüce ayetinin hikmetini, özünde hakkı yaşayanlar bilir. O ki, irâdi her işini Allah'ın irâdesine terk eder; Rabbının hükmüne boyun eğer.

O ki, aşk ve ihlâs ile ibâdet eder; Rabbı, "nefsi tezkiye eder" (Nûr 24\21)

O ki, tevâzu içinde münacat eder; Rabbı, kulunun hayrını murad eder.

O ki, "Allah bize kâfidir" zikrindedir, (Tevbe 9\59); Rabbı, kereminden ihsân eder.

O ki, dünyasında, âhiretinde kendisi için değildir; onun varlığı, Allah içindir.

O ki, kulluğunu bilir; varlıksız olmanın anlamını bilir.

O ki, yokluk diliyle dua eder, nefesine dönük bir muradı yoktur.

O ki, Sevgilinin ahlâkına bürünür, Sevgilinin muradı olur.

O ki, Rabbı onun dilinden murad eder; O'nun lütfunun sonu yoktur.

O ki, kendi değerine ermiştir, onun nezdinde fakir ile zengin ayrımı yoktur. Güzel, çirkin farklılığı yoktur. Belâ, nimet tefriki yoktur. Zira her şeyin takdir edildiğini bildiğinden, tevhid dışı görüşü yoktur.

Ey aziz! Halktan Hakk'a kaçmak, zulmetten nûra koşturmak; Allah (c.c.), koşanın yanında, kaçanın sırrında, her anı Rabbıyla dolu olanın zâtındadır. Varlığın her zerresinde Hakk'ı müşahede edip, gönül mescidinde ibâdet edenler, taş ve topraktan inşa edilmiş yerlerin ibâdete kapanıp açılmasına ne üzürlürler, ne de sevinirler. Gaflette olmayanların gönülleri, her anın feyziyledir. Rabbı hamd ile tesbihlerinde daim olanlar, Hakk'ın dostlarıdır. Sâlihler, tevhidi efa'ın; şehidler, tevhidi sıfatın, sıddıklar, tevhidi zâtın mazharıdır. Hepsisi de Hakk'ın nûruyla rızklanırlar. Kendi eylemlerinde Rabbını ortak koşan değil, Rabbın eylemlerinde kendi eylemini Rabbına bırakan insan, tevhidi efa'ın mazharıdır. Kendi sıfatlarında Hakk'ı gören değil, Hakk'ın sıfatlarında beşeri sıfatlarından arınan insan, tevhidi sıfatın mazharıdır. Kendi mevcûdiyetinde Hakk'a eren değil, Hakk'ın mevcûdiyetinde nefsinden eriyen insan tevhidi zâtın mazharıdır.

Ey Sevgili! Zâhirde görünen her şey, idrâkın bir sûretidir. İdrâk, gözden gönle indimi, sûretin hakikatı görünür. İkilik vehmi eridimi, vahdet görünür. Nefs, mevcûdiyet duygusundan arınınca, gerçek mecûdu görür; "nefse ve onu düzenleyene." "Fücürünü ve takvasını ilham etme" (Şems 91\9,10) yüce ayetince, nefsini Hakk'a teslim deden insan, kendine varlık vehmetmez. Ölmeden önce ölen can, Rabbın ihsân eylediği ruhun nûruyla yeniden dirilir. Bilki, kiminle kavgalıysan, Rabbınla kavgalıdır. Kimi kucaklayıp, şefkat gösteriyorsan, Allah'ın rahmetiyledir. Kalbinde Allah olanın kalbi buruk kalırmı hiç! Hakk'a boyun eğer boyunda, bencillik olan dargınlık kalırmı hiç! Teneffüs edilen havayı oksijenin kuşatması gibi, hakikat bilgisi kulun ilmini kuşatır. Denizdeki zerrelere deryanın kuşatması gibi, ilâhi aşk ateşi kulun gönlünü kuşatır. Varlıktaki her surete can veren ruh gibi, kendi tecellisiyle "O, her şeyi kuşatmıştır" (Fussilet 41\54) Her şeyin tasarrufu Hakk'ın elinde, her işin takdiri O'nun ilmindedir. "Allah'ın, insanlar için açtığı rahmeti, engelleyecek yoktur" (Fatır 35\2)

Ey Sevgili! Mânâ diliyle söylenenleri, hâl diliyle yaşayanlar bilir. Dâvâ diliyle anlatılanları,

dünya süsüne bağımlı olanlar bilir. Her idrâk sahibinin idrâk diliyle konuşan insan kemâlât sahibidir. Bir denizki mânâ ve sırlarla doludur, "onun içimi hoş, suyu tatlıdır". Bir denizki iddia ve hırs doludur, "onun suyu tuzlu ve acıdır". (Fatır 35\12) O ki, "ne yana dönse Allah'ın yüzünü görür" (Bakara 2\115), hem iç âlemde, hem de dış âlemde Rabbini Rabbıyla bulmuştur. Ahadın vahidiyetine, Tekin çoklu görünümüne, Hakk'ın varlıktaki tecellisiyle şahid olmuştur. Hakk'ı müşahedenin hazıyla "yüzler vardır o gün ışıltı ışıltıdır" (Kıyamet 75\22) O ki, "Allah'ın kalbinde imân yazıp, katından bir ruhla desteklediği" (Mücâdele 58\22) kuludur, Hakk'ın gayrı her şeyden arındırıp, korunmuştur. O ki, kendini kendiyile tekrarlar, nefsaniyet kafesinde hapsolünmüştür. Bilki Rabbin inâyet nûru, gönlün Hızırıdır. Beşeri sûret kafesindeki gönül kuşunu, mânâ semâsında hürriyetine kavuşturan himmet odur. Bir gönül ki şifası namazdadır; "bana kulluk et. Beni hatırlamak üzere namazı ikâme eyle" (TâHâ 20\14) ayeti kerimesi, gönül gıdasının, namazı idrâk etmekte olduğunu bildirir. Her şey vahidiyetle başlar, ahadiyette son bulur. Her şey aslına döner. Zirâ Evvel Âhir O'dur. O ki, insanlığını bulmuştur, "en güzel sûrette yarattık" (Tin 95\4) ayetince, sûreti Hakk olarak kemâlini bulmuştur. Varlıktaki ferdâniyete hakk olarak şahid olmuştur. O ki, ikilikte kalmıştır, yakınlığın sıcaklığından, uzaklığın soğuklığına "aşağıların aşağısına reddedilmiştir." (Tin 95\5) Varlıkta mevcûdu olmayan bir şeyin, sûret itibariyle varlığa gelişi, onun esmâ tecellisiyle, ulvî âlemde suflî âlem olan yeyüzüne inişidir. Ahadiyetin vahidiyete bürünüşüdür ki, Bâtın Zâhir O'dur. Hakk'ı müşahedenin, kesintisiz ve farkındalık içinde yaşanabilmesi, imânın haki- katını idrâk üzere, hayra dönük hayatın korunmasına bağlıdır. "Ancak imân edip, sâlih amel işleyenler için eksilmeyen bir karşılık vardır." (Tin 95\6) yüce ayeti, bu hikmeti bildirir. O ki, bir şeyin sûretini aydınlatır, o şey ışıktır. O ki, bir şeyin hakikatını aydınlatır, o cevher nûrdur.

Bir şeyin yüzü ki, onun zâtıdır, yüzün örtülmesi, onun Hakk'ın gayrına örtünmesidir. Mânâ özüne ermeyenlerin sûret örtüsüyle meşguliyetleri, kalblerin hakikatten yana olan kâbiliyetleriyle ilgilidir; "Allah, onlarda bir hayr bulsaydı, onlara işittirirdi" (Enfâl 8\23) yüce ayeti, Hakk'ın kelâmındaki mânâ ve sırları duymanın hayra bağlı olduğunu bildirir. Hayr da, şerr de Allah'tandır. Hakk'ın katındaki ilminde, kimin hayra mazhar olacağı ise ezelde takdir edilmiştir. Kimin işittiğiyle amel edeceği, kimin duysa da buna uymayıp, umursamayacağı bellidir; "O, kendi yolundan sapanı en iyi bilendir. Doğru yolda yürüyeni de en iyi bilendir." (En'âm 6\117) İçinde maddi veya mânevi bir beklentinin bulunmayıp, sahiplenilmeyen fiil sâlih amel olup, Allah içindir. İçinde herhangi bir tanımlamanın bulunmadığı idrâk, hakikate yakın olandır. "örtünü temiz tut" (Müddessir 74\4) emri, enâniyyetin dayanağı olan suflî olan beşeri sıfatlardan ve Hakk'a lâîk olmayan her mânâ ve iddiadan arınmağa dâvet tırki kul, Rabbinin nûruyla örtünmüş olsun. Zirâ kudusiyyet nûru, kulluğun hakikatına ermişlerin örtüsüdür. Nefsin benlik iddiası ise kişiyi "sarp bir yokuşa" sevkeder (Müddessir 74\17)

Ey Sevgili! Nefisler, tevhidi efalın mazharıdır. Sâlih fiili icrâ eden velâkin ona sahiplenmeyen insan, nefisinden arınmış olur. Sûretler, tevhidi sıfatın mazharıdır. Hakk'ın zuhuruyla insan, ilâhî sûretle örtünmüş olur; kulluk şuurundan ayrılmadan! Siretler, tevhidi zâtın mazharıdır. Esmâsıyla Hakk âşikâr oldumu, bâtil ebediyen kaybolur. Hayatın sahibi Hayy Allah'tır. Hakk Teâlâ esmâ ve sıfatlarıyla rahmet ve adalet üzerinedir. "Rabbının kelimesi sıdk ve adalet olarak tamamlanmıştır" (En'âm 6\115) Sıdk, safi lütûf olup, Hakk'ın adlında ka-

hırda gizlidir. Şöyleki, nefsin adaletten yana nasibinde O'nun emr ve yasaklarına uymak olduğu gibi, itaatsizlik de bulunur. Her fiilin karşılığını vermek ise Hakk'ın adaleti gereğidir. Allah'ın takdir edip, kulun nefsinde gerçekleşen her iş ve oluştan nefsin hoşnudluğu sıdk sahibinin hâlidir. Her bir mânâyâ sıdk içinde girip, sıdk içinde ayrılan insan, daima olumlu ve hoşgörülüdür. Bu nedenledirki kâmil insan sıdkın mazharıdır. Allah'tan adalet değil, rahmet niyaz edilir. Allah Teâlâ ise hem sıdk hemde adalet üzere nefislerde tecellidedir. Ey Sevgili! Hayalinde idrâk ettiğin şeyin sûreti her ne ise onu, o sûretle tanımlamış olursun. Böylece kendi tanımınla idrâkını da sınırlandırmış olursun. İdrâkın sıkıntısı budur. Zirâ idrâk, nefsin bir niteliğidir. O halde idrâksız kalma velâkin, idrâkına da kanma. Akıl nûrunun ötesi, keşif nûruyladır. Nûr sahibinden ayrılma ki, müşahedesiz kalma. Mânâsı anlaşılamayan bir kelime, ruhsuz bir heykele benzer. Mânâsı kalbde sabitleşmiş bir kelime ise deryadaki inciye benzer. Kelimeyi Sıdk'ın tâlibi de, sahibide pek nadirdir, varlığı yakuta benzer. Kimine ümmi derler, kimine ledünni. Bilmezler ki ümmi ledünnidir; ledünnîde ümmi. Rabbani gönül odurki, hem âşıktır, hem Ma'suk; hem ümmidir, hem ledünni. Ümmi odurki, Rabbının okutmasıyla okur. Ledünni odurki Rabbı, ümmiden okur. Âşık odurki, aşkı Ma'suktan alır. Ma'suk odurki, aşk sıfatını âşıktan yaşatır. Her biri isimle sıfattır. Varlığı ilâhi zâtdan alır. Her isim anlamını, sırda ekili tohumdan alır. Fıtrat tohumunun sulanışı ilim ve ibadetle, şeriat ve hakikatladır. Gübresi muhabbet, meyvası tad veren güzel ahlâktır. Şayet gönül tarlası olumsuz duygularla, önyargılarla beslenirse, vesvese otları tarlaya musallat olur. Tevekkül, sabır ve rızâ nûrla- rıyla bezendimi, huzurun yuvası olur. Bilki nefsi için şükreden, nimete şükreder. Nimet sahibine şükreden Allah'a şükreder. "Allah'a şükret" (Lokman 31\12) Öğüdüne kulak veren hikmete erer. Mânevi bir açılım için dahi olsa, nefesine varlık vehmeden, Rabbına ortak koşmuş olur; "Allah'a ortak koşma" (Lokman 31\13) öğüdüne kulak veren, nefesine zulmetmekten korunmuş olur; "Allah, benim Rabbim- dir. Rabbıma hiçbir şeyi ortak koşmam" (Kehf 13\38) yüce ayeti, dünyevi ve uhrevi her hevesten, enâniyetindeki her iddiadan kurtulmanın çaresi olur. Kendi yaratılışına şahid olmayanın, Rabbın tecellisine olan şahidliği ancak, Rabbının lütfuyuladır. Oysa kimileri vardır hikmeti, kendi gayret ve akademik çalışmalarına bağlarlar. Halbuki, hakkani hikmet "bağının suyu dibe çekilirse bir daha arayıp, bulamazsın" (Kehf 18\41) uyarısı, Rabba ortak koşmanın illetini gösterir. İletin gerçek sebebi gizli kibirdir. Bilki bıkkınlık, nefsin kendine duyduğu hoşnudsuzluğun ifâdesidir. Nitekim vesveseli kalb sıkıntılı olur. Tevekkülden yana orada güvensizlik duygusu baskın bulunur. Her şeyden kuşku duymak ise imânın zıddıdır. Onlar ki, nefsin karanlığını gönül nûruna, halkın ilgisini, Hakk'ın muhabbetine; geçici mutlulukları, ebedi huzura tercih ederler. "Bizi hatırlamaktan yüz çeviren kimseden geç. O yalnız dünya hayatından başka bir şey istememektedir." (Necm 53\29) ayeti kerimesinin muhatabı olurlar. Bilmezler ki, dünyadaki denge hassas teraziler üzerine kuruludur. Ne zaman yeryüzünde bir belâ zuhur etse, belânın inmesi de, kaldırılması da bir hikmete göredir. "Eğer Allah, insanların bir kısmıyla, diğer bir kısmını savması olmasaydı, elbette yeryüzü bozulurdu. Fakat Allah'ın lütfu âlemlerin üzerindedir" (Bakara 2\251) yüce ayeti, bu hikmeti bildirir.

Ey Sevgili! Gül goncalarının, gülsuyunun içinde eriyip gitmesi misâli, ârifin nezdinde, Zât-ı Hakk'ın gayrı her şey silinmiştir. Bu mânâdan olmak üzere, cünûb ona derlerki, Hakk'ın gayrına varlık vehmeder. Cünûn ona derler ki, ilâhi muhabbetin elinde gayrından erimiştir. Rububiyet vasıflarının ve onun karşılığında ubûdiyet sıfatlarının zuhuru için, ulvi ve sufli

âlemler inşâ edimiştir. Bu mânâ, ulvî âlem olan ''semâyı ellerimizle kurduk. Muhakkak ki onu (hikmetler itibâriyle) genişleteceğiz.'' Keza suflî âlem olan ''dünyayıda zıt (zıt nisbetlerle) döşedik. Ne güzel döşeyenleriz'' (Zâriyat 51\47,48) ayetlerince bildirmiştir. Buna göre dileyen kişi, mana âlemi olan âlemi melekûta; dileyen kişi de, maddî âlem olan âlemi mülke yönelir. O ki, nefsânî perdeyi ruhanî görüşe; dünyayıda âhirete tercih etmiştir, nasibi de ona göredir. O ki ahiret nimetlerine gözü kaymıştır, onlarla hoşnûd edilir. O ki, Hakk'ın zâtını her varlığa, her âleme tercih etmiştir, ''Allah'a koşun''(Zâriyat 51\50) ilâhî dâvetinin tâlibidir. Rabbin o kadar lütûfkârdır ki, her birine muradının karşılığını verir. Tecellî hazinesi muhabbet, rahmet ve adalet üzerinedir.

Ey Sevgili! Varlığa gelmeden önce varlığa hasrettir insan. Rabbin tanımadan önce Rabba âşıktır insan. İdrâklar acizdir Hakk'ı tanımakta. Kendini kendiyle tanıtır mevlâ. Hakk'ın tecellisi aşk ve ilim iledir. Varlığının sırlarını bildirmesi, kendi katındaki hikmete göredir. Gaybın âlemlerdeki zuhuru, zıd mânâ- lardaki esmânın sûretlenmesidir. Gayba imân, gaybın sahibiyedir. ''Onlar gayba inanır'' (Bakara 2\3) yüce ayetindeki 'onlar', imânı yakîne ermiş ârifleri bildirir. Kimileri vardır, bilgileri mânevi keşif ve ruhanî müşahede nûruyla değil, taklidi zan ve ideolojik kavramlar üzerinedir. Bunların sohbetlerinde geleceğin kaygısı, dünyevi ve uhrevî lezzetler vardır velâkin, ne kadar sözünü etselerde ruhanîyetten eser yoktur. Kimileri vardır, kendi bilgi dağarcığındaki bir fikri, Mutlak Hakikat olarak benimser kendi fikrini kendine put edinir. Velâkin, çelişkilerle dolu varlığında huzur ve selâmet yoktur. Kimileri vardır, imânı akılsızlık olarak tanımlar; ''biz hiç akılsızların imân ettiği gibi imân edermiyiz? derler'' (Bakara 2\13) İmân devri bitti, akıl ve bilgi çağı başladı diye iddia ederler. Velâkin, hakikat ilminden, tev- hid nûrundan mahrum olduklarının farkında değildirler. Nefse dönük aklın kısıtlayıcı niteliğinden de habersizdirler. ''İnsanlardan öyleleri vardır ki, Allah'a bir beklentiyle ibâdet eder. Kendisine bir hayr isâbet ederse rahatlar. Bir musibet dokunursa yüzüstü geridöner'' (Hacc 22\11) Rûya ve kuşku içindedirler. Kimileri de vardır, kendi enâniyetlerini evrensel ruh ilân ederler. Kendi psikolojilerine uygun olmayanları küçümser, nübüvvet nûrunu ve kerim kitabı peşinen reddeder. Bunların bilgileri de amelleri de kendi benliklerini tatmin içindir. Nitekim ister dünya için olsun, isterse âhiret zevkleri için olsun, kendi nefislerini doygunluğu için yaşayanlar, enâniyetlerinden asla vazgeçmek istemezler. Bunlar, hayalî misâllere gönül verirler de, her sûrete can veren gerçek varlığı göremezler. Zirâ, basiret ''gözlerinin üzerinde bir perde (enâniyyet) vardır'' (Bakara 2\7) Kimileri de vardır. ''Sırf Allah yolundan saptırmak için Allah hakkında (entellektüel) tartışmaya kalkar'' (Hacc 22\9) Bunlar da, nefsânîyetlerindeki şeytaniyete müşteri ararlar. Hiçbiri bilmez ki, muhabbetullahla diri gönül, hakikat bilgisini Hakk'dan vasıtasız alır. Faydasız bilgiyle dolu benlik şehvetini, nefsinin iddialarından alır. Nefislerini gıybetle, öfkeyle zehirleyenlerin şifâsı, gönülleri rahmetle dolu olanların huzurundadır. Hakikatten mahrum kalanların mânevi körlüğü, enâniyetlerine olan düşkünlüğü nedeniyledir. Övgü veya eleştiri niteliğnde gördükleri her söze tepki gösterirler. Tepkilerinin şiddeti, enâniyetlerine olan yoğunluğu nisbetindedir. Benlikten arınmışların tepkisi, tepkisizliktir.

Ey Sevgili! Mânevi üstünlük, ilim ve ahlâk yönündendir. Tevhid ilmi ve ilâhî ahlâk, her şeyden daha faziletli ve yücedir. Nasıl ki pekmeze dönüştüğünde üzüm salkımları görünümünden kaybolur velâkin, ondan tadan her cana haz verir. Hayallerdeki sûretler de gönülden silindi mi, Sevgilinin yüzü her sû- retten görünür. Nitekim sûret aşkı dahi ilâhî aşkın bir yansıması

olarak varlığa bürünür. Kimi sûret aşkı vardır, Hakk'a ulaştırır. Kimi ilişki vardır, Hakk'dan uzaklaştırır. Tevhid sırrı, her sırrın sırrıdır. Tevhid ilminin sırrına erenler, "sadece Sana ibâdet eder ve sadece Senden yardım dileriz" (Fatiha 1\5) ayetince, kulluklarını vehimlerdeki bir mabûda değil, yakîn nûruyla müşahede ettikleri Zât-ı Hakk'a tahsis eylemişlerdir. Ondan gelen rahmet ve hidâyet nûrlarıyla O'nu bilmenin yüceliğine şâhid olmuşlardır. Bilirler ki, keşif ve müşahede, enaniyyetle değil, ilâhi inâyetledir. İnâyet, Rabbin seçkin kullarına olan lütfu ilâhisidir. Hakk'ın sıfatlarıyla sıfatlanan insanın sufli sıfatlarından arınması, "bize doğru yolu göster" (Fatiha 1\6) niyazının karşılığı olan ilâhi lütufla gerçekleşir. Zirâ, ancak ilâhi ahlâk, kulu Allah'a kavuşturacak olan en doğru yoldur. Hakk Teâlâ, kulunu kendi sıfatlarıyla donattımı onu, beşeri sıfatlarından fâni, kendi ahlâkıyla bâki kılar. İnsanın varlıktaki mevcudiyetinin nefsi için değil, Allah için olduğu farkındalığına eriştirir. Böylece, "kendilerine lütufta bulunduklarının yoluna" iletir (Fatiha 1\7) . Ârifin varlığı ki ancak Allah içindir, Allah'ın sözlü kitabı olarak, gerçek mevcudun Allah olduğu hakikatından zerre kadar şüphesi yoktur; "O kitab onda asla şüphe yoktur." (Bakara 2\2) yüce ayeti bu hikmeti de bildirir. Bilki zann zihinde, yakîn ise gönüldedir. Yakîn nûru gönül aynasındaki sırdır. Ârifin aynasına bakan her insan, kendi hâlini görür.

Ey Sevgili! Yerde toprak olmadan gülfidanı yetişmez. Toprak gibi teslim olmadan, insan kemâle ermez. Aşk tadmadan, gönül cevheri keşfedilmez. Benlik, aşkda erimeden Sevgiliye erilmez. Bilki, nefse muhalefet, halkın ibâdeti, aşka ermek ârifin ubûdetidir. Gönülde ve amelde "sıratı müstakim" (Fatiha 1\6) üzerine olmak, alınan her nefeste istikamet üzere bulunmaktır. Kalb gözünü Hakk'ın tecellisindeki yücelikleri müşahadededen ayırmamaktadır. "Emrolunduğu üzere istikâmet et" mektir. (Hûd 11\112) özetle, bir an için olsun vahdet bilincinden ayrılmamaktır. İstikameti korumak ise, irâdeyi bütünüyle Hakk'ın irâdesine bağlamaktır. Tecellisinin her kademesinde, Hakk'ın gayrını görmemek gözlerin istikameti, O'nun gayrına yönelmemek gönlün istikameti, rıza va sabra sarılmak, nefsin istikameti, tevhid- den kopmamak ruhun istikameti, güzel ahlâkı korumak sırrın istikametidir. Gel gör ki beşeri akıl, isbat için delil arar. Basiret gözünün rehberi ise mârifetullahtır. Gönlü mesken tutan mârifet nûru sırta yerleşirse, mümin için ferâset olur. Mümin, mümine ayna olur. Âlemde oluşan her şey gaybın sahibinin eliyle olur. Ne geçmişin, ne de geleceğin derdiyle dertlenmeyen insan, kendinden kurtulmuş olur.

Ey aziz! Mecâzi aşk ne ise ilâhi aşk önünde, mecâzi varlıkta odur Hakk'ın önünde. Şu ikilik âlemi olan yeryüzünde, paylaşmanın güzelliği kadar sınavı da ağır olur. "Sizden bir kısmını kısmına imtihan (vesilesi) kıldık. Sabredecekmisiniz? Rabbin Basîrdır" (Furkan 25\20) yüce ayeti sınavın özelliğini bildirir. Zirâ insan, en çok sevdikleriyle, en yakınlarıyla sınanır. Sabreden, sabrın hikmetine erer. Ne var ki nefsindeki şeytaniyetin tahriklerine aldanarak, teklik bilincinden ikilik hazzının pençesine düşen birey, gönüldeki huzur ortamından uzaklaşmış olur. Yasaklı ağacın meyvası çekici gelince, asli vatandan gurbete düşen âdemin hâli budur. Farklılıklar âlemi olan dünya, zıt mânâların sûretlendiği bir boyut olup, ubûdiyet bilinci bu âlemdeyken hatırlanıp, idraka dâvetlidir. "Onları emrimizle hakka erdiren önderler kıldık" (Enbiyâ 21\73) yüce ayetindeki 'onlar', ehli hakikatdır ki, ubûdiyetleri ancak Zât-ı Hakk'adır. Edepleri, Hakk'ın gayrını gönülden arındırmaktır. Mânevi temizlikten maksat da budur. Kimin himmeti yüceyse, maksadıda yucedir, menzili de.

Ey dost! Kim ilâhi tecelliye zevk ile müşahede edemiyorsa, onun imânı henüz yakîne erme-

miştir. Zirâ ehli yakîn, ulu bir ağacın kökleri gibidir. İhlâs dallarından irfân meyveleri yetişir; ”bu ağaç Rabbının izniyle her zaman meyvesini verir” (İbrahim 14\25) kâmil insan, güzel ahlâkıyla ”dalları semâyâ yükselen bir ağaç gibidir” (14\24) Vesvese veren yasaklı ağacın aksine, Rabbın güzel bir misâl olarak gösterdiği ağaç, sıdka ermiş kulun mânevi mertebesidir. Nitekim mâneviyat sahiplerinden kimileri vardır takvaya sarılmıştır; Muhakkak ki mütakiler (takva sahipleri) Cennetlerde ve ırmak kıyısındadır” (Kamer 54\54) yüce ayetince bildirilmiştir. Kimi yakîn sahibi vardır ki, kendisi kelimeyi takvadır. ”Meliki Muktedir’in huzurunda sıdk mevkiindedir” (Kamer 54\55)

Bilki Cennet ırmağının kıyısındaki Muttaki, ırmağı seyirdedir, ayne’l yakîn. Sıdkın mazharı muvahhid ise hakka’l yakîn, nûranı ırmak gibidir. Rabbının rahmet, mağfîret ve mârifet nûrları ordan akar. Hakk’a âşık gönülleri ilim ve irfanla sular. İlim veren süt ırmağı, sohbe tadveren bal ırmağı gibi.

Ey Sevgili! Rabba kavuşmak aşk iledir. Aşkın talibi insan, ölü kalbler arasında diri kalmış gönül gibidir. Gönüldeki siyah yakut, ledûnni ilme mazhardır. Gönül fuadı her an Rabbının tecelligâhıdır. Öyleki Hakk, mürid olunca; kulun muradı, Allah olur. Kul murad olunca, müridin mürşidi Zât-ı Hakk olur. Sıdk makamındaki insan ki, hakikatı Muhammediyenin zâhirdaki yüzüdür, zıtlar âleminde Hakk’ın sıfatlarıyla görünür. O ki, bâtındaki hakikatı itibariyle sırrında Diri olan, Bilen, Duyan, Gören, İrâde eden, Kâdir olup kelâm eyleyen Rabbıdır, onun varlığı Hakk’ın cemal sıfatıdır. ”Rahman’ın yarattığınsa hiçbir uyumsuzluk göremezsin” (Mülk 67\3) yüce ayetince bildirilen tevâfukun mazharıdır; sözûyle özü, inancıyla yaşantısı birdir. Zât-ı Hakk’a olan kulluğu onun şeriatı, Hakk’ın varlığıyla kaim olması onun hakikatıdır.

Ey aziz! Kişi kendindeki sırra ârif olursa, Rabbını bilmiş olur. Şöyleki, nefsinin fakir, Rabbını gani bilir. Nefsinin zelil, Rabbını Aziz bilir. Nefsinin aciz, Rabbını Kâdir bilir. Nefsinin âmâ, Rabbını Basîr bilir. Nefsinin câhil, Rabbını Alîm bilir. Nefsinin ölü, Rabbını Hayy bilir. Nefsinin mülk, Rabbını Malikel Mülk bilir. O ki, varlıktaki gizli hazinenein bütün güzellikleriyle âşikar olduğunu görür, Esmâ ve sıfatlarıyla Zât-ı Hakk’ın tecellisindeki mükemmelliği görür. Ey Sevgili! Gönül pınarından ne akarsa, dile gelen de odur pınar başında. İsimle resimle oyalanan kabukla, boncuk toplar. Sıfat deryasına dalan inciyle, mercan toplar. O ki zât deryasına kavuşmuştur, ne inci ne mercan arar velâkin, Hakk’ın muradına dalar. ”Allah dilediğini (muradı) kendine seçer. Kendine yönelenleri (müridleri) de hidâyet eder.” (Şûrâ 42\13) Zâtına seçtiğine ubûdet ihsân eyler. Kendine yönelenleri de ubûdiyetine mazhar kılar. Varlık âlemindeki her şeyin değeri zıddıyla belirir. Demir cevherinin kıymeti kor âteşinde belirir. Ateş, potansiyel kabiliyetin açığa çıkması ve faydalı hâle gelmesi için bir vesiledir. Velâkin, ateşten, ateşe de fark vardır. Fitne ve belâ ateşinde nefsin sınavları oluşur. Gönül cevherinin değeri aşk ateşinde belirir. Her cevherin hakikatını onun özünde bulursun; gay- bın hakikatı Hakk’ın katındadır. Hakk’dan yansıyan mânâları halkın zuhurunda bulursun. Tıpkı, resmi ressamın, şiiri şairin, müziği bestekârın, sevgiyi sevenlerin canında bulduğun gibi. Hakikat ilmini de hayırlıların yanında şâhid olursun; ”siz insanlar için en hayırlı topluluk olarak varlığa geldiniz. Hakk’ı emreder, onu inkârdan sakınırsınız” (Âli-İmran 3\110) yüce ayetince bildirildiği üzere, hakikat ve iyiliğe yönelişin ve sakınılması gerekenden kaçınmanın dahi, ezeldeki ilâhi takdire göre belirlenmiş olduğunu öğrenirsin. Her tohumun kabiliyetinde ne varsa, onun açığa çıkışındaki kolaylığa şâhid olur, zorlaştırılmış olandan uzak durursun.

Bilki sabırların en güzelini, Allah’a kavuşmak için sabredenlerin yanında sabırların en zorlusuna, kaderlerine sabredenlerin nefsinde şahid olursun. Karanlığın içindeyken, karanlığın yoğunluğunu göremezsin. Velâkin, aksayfaya bir leke düştüğünde onu hemen fark edersin. Bunun gibi, nefsinde beşeri sıfatlar hüküm sürerken, sufli âlemdeki zulmet perdelerinin yoğunluğundan, kendi hâlini idrâk edemezsin. Nefsin ulvi sıfatlarla arındırıldığında, elinden çıkan en ufak bir hayrı dahi sahiplenemezsin. Nitekim o kimseki, nefsine haklılık sebepleri ve mazeretler aramaz, duyduğu her eleştirinin Hakk’dan geldiğini, yaşadığı her güzelliğinde, Hakk’ın bir lütfu olduğunu bilir. Tevhid nûrunun kendisinde yansıdığı kulun hâli budur. Allah adını anmakla güzelleşir nefsin kokusu; muhabbetullahın kokusudur gönül erlerinin kokusu. Nûrun nûrunda fâni olanın, nûrun nûrunda bekâyı tatmasıdır hakikat kokusu. Mâlumdurki sûret, resim ve renklerle misâller âlemi belirir. Misâller, mânâların hayali âlemdeki sûretleridir. Nitekim dünya, zıt mânâların sûretlendiği oyun ve aldanış âlemidir. Buna mukabil mâsiva görünümünden kaybolduğunda, Zât-ı Hakk’ın bir surete bağlı kalınmadan yaşanılan nûrani müşahede, nûrun nûru görmesidir. Bu mânâ Hakk’ın nûzûlu (inişi) ve kulun ruhani urûcuyla (yükselişiyle) gerçekleşir. Hakk’ın nûzûlu, kuluna olan tevâzusu, kulun miracı dahi, O’nun ilâhi lütfudur. Nitekim bu hikmet, ”O yalnızca vahyolunan (lütfun) kendisidir” (Necm 53\4) ayetince açıklanmıştır. Resûlullahın (s.a.v.) nûruna kavuşanlar bilir. Hakk’ın nûruyla nûzûlu ”sonra yaklaştı, tedelli etti (sarktı)” (Necm 53\8) yüce ayetince bildirilmiş olup, müşahede de ”İki yay arasının” misâlinde bildirildiği gibi, Nûrun mukaddesatındaki heybete şahid olunur ki, ”gördüğünü fuad (kalb) yalanlamadı” (53\11) ayetince bildirilmiştir. ”Daha da yakın” (53\8) gerçekleştiğinde ise, müşahede eden, müşahede ettiği nûrun azametinde fâni kılınır. İkilik algısının kalktığı, aynının ve gayrının bulunmadığı ”evedna” da, doyumsuz huzur, sebepsiz mutluluk, misâlsiz farkındalık, varlıksız varlık özümseir. Böylece, Hakk nûrunun nûzûlu ve kulun ruhani miracı buluşmasında, Hakk’ın mutlak Hüviyeti ve kulun fakrının hikmeti, kulun nefsinde ve gönlüne nakşolunur. Bu durumda, müşahedeye erenin ”ne görüşü kayar, ne de haddi (ubûdet bilincini) aşar” (53\17) Zira lütfu mazhar olan bilirki, suret ve misâller âlemindeki her şey ve her kimlik geçicidir. Kalıcı olan Hakk’ın hüviyetidir. Bilirki, fâni kimlik hüküm sürdüğü müddetçi ikilik âlemindeki cüzi bilinç olan enâniyyetin varlığı vehim olunur. Teklik bilinci olan vahdet halinde ise, zâtın hüviyetinin nûruyla örtünüşü idrâk olunur. Nitekim, vahdet nûrunun misâller âlemindeki tecellisi esmâ ve sıfatlarınca zuhuruyladır. Beşeri varlığı fâni âlemde olsa da, Hakk’ın lütfuyla, esmâ ve sıfatının mânâ- sına ârif olan insan, zâtındaki cennetin mânevi sâki- nidir. Ubûdete mazhar oluşu, Rabbinin ezeldaki ilâhi takdiridir. Bireyin özbenliğini saran ilâhi sıfatlar, onun dahil olduğu mânevi cennet boyutlarıdır. Bireyin nefsindeki ’tedelli’, onun esmâdan yana olan cevherinin hakikatına eriştiren tecellinin kendisidir.

Ey Sevgili! Sırrınla yöneldiğin her şey sana sırrını verir. Varlıktaki her zıtlık, dengenin tesisidir. Dengenin tesisinde uyumsuzluk yoktur; ”Rahmanın yaratışında hiçbir uyumsuzluk (tefavüt) göremezsin” (Mülk 67\3) Doğadaki denge, ilâhi takdirin işleyişindeki kusursuzluğun şahididir. Nitekim denge (tevâfuk) ezelde takdir edilmiş hükümle uyum içinde bulunma yeteneğidir. Yeteneğinin hakkını veren her ferd, halk edildiği ilâhi tecelliyle uyum içindedir. Çarpık misâller, doğru misâlleri görmeye; fâni âlem, bâki âleme yönelmeye mâni değildir. Âlemi kesret, âlemi vahdeti yaşamaya mâni değildir. Öte yandan, zıt mânâları tadmış olmak-taki kasıt, fâni âlemdeki hiçbir şeyin kalıcı olmadığını da öğrenmek içindir. Tıpkı vakdi israf,

vakdin kıymetini idrâk için; hastalık, sağlığın önemini bitmek için, yokluk, varlığın anlamına ermek içindir. Bâki kalan ancak O'dur. Bilki Hakk'ın heybeti, letâfetindeki cilveye mâni değildir. Kullarına olan muhabbeti, adaletine mâni değildir. Bâtındaki gaybı, zâhirdeki tecellisinin bilinmesine mâni değildir. Bu nedenledir ki Allah Teâlayı tanımak, O'nu layıkıyla tanımanın mümkün olmadığı bir nisbet ve acz içinde, O'ndan gelen ilimde, ilim deryasına dalmaktır. Hakk'ın varlığıyla, Hakk'da var olmanın farkına varmak, akletmenin yetersiz kaldığı nisbette, saf aklın özüne ermek gibidir. Nitekim tefekkürden kasıt, zihnin sükûtunda, sessizliğin sesini dinlemektir. "Allah dilediğine işittirir" (Fâtır 35\22) Allah'ı tanıma lütfunu yaşayanlar, O'nu tanımanın hikmetini, kalblerinde buldukları nûra dayandığını bilirler. Yine bilirler ki, Allah'ı tanımayı, Allah dilediği için dilemişlerdir. Bunlar, Hakk'ın 'muradı' olan ve zâtına seçmiş olduğu kullarıdır. Allah'ı bilmeyi kendisi için isteyeninin sıfatı 'mürid' dir. Hidayet, yine O'nunla, O'ndan, O'nadır. Hakk'ın bilinmeyi dilemesi, O'nun iradesinin 'murad' olan kulunun gönlüne aşk ve hikmetle ilham olarak inmesidir. Şayet 'mürid', nefsâniyet karanlığından arındırılmamışsa, kendi iddiasından gelen bir talebi, Hakk'ın dileği olarak kabul etme yanılgısına düşebilir. Bu sınavdan ihlâsın hakikatına ermiş ve maksadı ancak Allah olan muhlas bir kul selâmetle çıkabilir. Hakk'ın muradı olan muhlas bir kul, sorgu ve sualsiz Hakk'ın iradesine ve emirlerine bütünüyle uyar. Bu uyuşla, ubûdiyet nefsin, muhabbet kalbin, ünsiyet (yakınlık) ruhun, mârifet sırrın nasibidir. Allah'ın dilemesi 'murad', mârifet nûruyla Rabbini bilir. Akıl nûruyla hakk ve bâtil ayrımını yapar. İmân nûruyla edebe bürünür Yakîn nûruyla özüne erer. Temkin nûruyla huzura erer. Tevhid nûruyla nefsenden geçer. Ey aziz! Derlerseki, 'hayatta başarılı olmanın sırrı nedir'? Deki; Allah Teâlâya katıksız bir kul ve kâmil bir insan olmanın erdemini, alınan her nefesle sürdürebilmektir. Bilki, beşeri bir sûret ile varlığa gelmeden önce her insanın isimlendirilmiş olması, O'nun ilâhi takdiratındandır. Nitekim, "Allah ne dilerse hükmeder" (Mâide 5\1) Varlıktaki her bireyin, esmâ ve sıfatdan yâna olan nasibi bu hükmün gereğidir. Bu hükme göre her ferd, ezelde kendisi için takdir edilmiş olan mânevi derecesine yükselip, mirac edebilir. Neredenmi? Beşeri sıfatlar âlemindeki fâni kimliğinden (arzdan), Hakk'ın katındaki mânevi hüviyetine (semâya). Bu hususta Hakk'ın emrine harfiyen riayet, "akdi ifa" (5\1). O'nun hükmüne rızâ ve teslimiye-tin işareti, ihrama bürünmenin de hakikatıdır. Zirâ, beşeriyet elbisesinden soyunmak, ihrama girmenin şartıdır. İhrama girenin kalbinde hiçbir olumsuz duygu ve hatıranın saklanılmaması, varlıksız varlık olmanın gereğidir. "İhramdan çıkıldığı zaman avlanmak" tan (Maide 5\2) kasıt, haddi aşmamak ve ona kapılmamak kaydıyla, dünyadan olan nasibini aramaktır. Mânevi uzlet hâlinde, bunu engellediğine inanılan bir kimse hakkında olumsuz duygu ve öfke beslemek, bireyin kendi sâfiyetine, benlik çomağını sokması gibidir. "Mescidi Harama girmenizi engelledikleri için bir topluma karşı duyduğumuz soğukluk, sizi haddi aşmağa sevk etmesin" (Maide 5\2) yüce ayeti bu durumu açıklar. Kaldı ki her sıkıntı ve ferahlık Allah'tandır. Açığa çıkması ise ilâhi hükme ve vakde bağlıdır. Her işte ilâhi tecellinin farkına varan insan için "din kemâle ermiş" olur.(Maide 5\3) Din den anlaşılması gerekenin, Hakk'ın tecellisi olduğunu idrâk, o kul için nimet olur "üzerinize nimetimi tamamladım" (Maide 5\3) yüce ayetince bildirilmiştir. Hakk'ın irfan sofrası (maide) kurulduğunda, her ferd için nasibindeki nimet, onun için helaldir. "Deki sizin için bütün temiz nimetler helâl kılındı" (Maide 5\4) yüce ayetince, iyilik ve güzellik, temiz nimet olarak helâl, düşmanlık ve öfke haramdır. Gönüllerin hoşnudluğu helâl, nefsâni kışkırtmalar haramdır. Hakikat ilmi ve

ibâdet temiz nimet, zihni ve nefsi bulandıran her iddia haramdır.

Ey Sevgili! Varlığın sırrını, onu sırrında bulanlar bilir. Kendisi apaçık ortada iken, "hani ya bunun varlığı?" diye soranlar, ya kör ya da cahildir. Nitekim insanoğlu, kendi özbenliğine karşı "çok zâlim çok câhildir" (Ahzab 33\72) Ressamın sergilediği resminde, ressamı göremeyen, bestelediği müziğin esintisinde, bestekârın mânâsına eremeyen, nefsinde tecelli edenin hüviyetini tanımayan insan, âlemlerin Rab- bına karşı hem bilgisiz, hem de ilgisizdir. Mâlumdurki bir şeyin kendi değerine ulaşabilmesi için katıksız olması gerekir. Kişinin kendi hakikatını görüp, Hakk'a has kul olması için, nefsinin sâfiyetine erişmesi gerekir; "İbrahim, hanıfî (nefsini Hakk'a) ortak koşanlardan değildi" (Nahl 16\120) İstiridyenin mânâ incisine kavuşabilmesi için, nefsin kabuğunun sabır nûruyla sıvandığını yaşayanlar bilir. O halde inciye toprak bedende arama. Aşk ve mârifet deryasına dal ki, mânâ ve ilhamlar resifinde mercanı, inciye, yakutu bulasın. Sâlihlerin, şehidlerin, sıddıkların sırrına eresin. Mercanlar, ilme'l yakînin; inci, ayne'l yakînin, yakut, hakka'l yakînin timsalidir. Sembollerin anlamını Rabbın en doğrusuyla bilir. Nefsine varlık vehmettikçe, zan ve vesveseler dünyasının dalgıcısın. İddiadan yana ölüp, mânâdan yana yeniden doğduğunda, marifetullah deryasının dalgıcısın. Enâniyyet lâbirentindeyken kaçış yolları tıkalıdır. Kurtuluş yolu, benlikten toptan kurtuluştadır. Nefsinden boşanmayan, mânâyı nasıl nikâh kıysın! Bakışını düzeltmeyen, tevhid basiretini nasıl bulsun! Bilki aşkı, âşıkların kalbinde bulursun. Tek olan Sevgilinin cemâline, hakk ehlinin gönlünde şâhid olursun. Kendi fantezi ve hayalleri üzerine ubûdiyet evi inşa edenlerin durumu, örümcek ağı gibidir. Oysa, "örümcek ağı ne kadar da çürüktür" (Ankebût 41\29) Akıl ve gönül, aklın ve gönlün sahibini tanımak içindir. Her ilâhî sıfatdan yana nasibin, sıfatların aslî sahibini bilmek içindir. Bu denizde akıl, mercan; gönül, inci, ruh, yakut gibidir. Melekûtiyet deryasına dalanlar bilir. Deryadaki zerrenin, deryayı görememesi kişinin nefsindeki tecelliye tanıyamamsı gibidir. Oysa nefsin bilen Rabbını bilir. Dereler nehirlerle, nehirler de denizlere koşar. Zirâ, hepsinin aslı birdir. Mümin, müminle, münkir münkirle dost olur. Yılanın tavşanla dostluğu kalıcı değildir. Hiç kimse özüne uygun olmayanla birlikteliği sürdüremez. Balık karada, fare denizde yaşayamaz. Çobanın dostu kurtlar değil, çoban köpeğidir. Herkezin rızkı yöneldiği şeye göredir.

İddia ehli, önderlik davasını politika sahnesinde sergiler. "Altın buzağıya tapınan" (Bakara 2\54) tapındığı şeyin kulu olur. Ruhbaniyete özenenlerin sonu, nefsâniyetin ucûbet çukurudur. Şeytaniyetin takipçisi, iblisin resmini çizer. Ateşin aşığı, koluna iblis döğmesi yaptırır. Her birinin zaafi, onun varlık âlemindeki nefsaniyet tuzağıdır.

Hakikat ehli, her unvan ve makamdan, her şekil ve sûretten soyunup da özüne çıplak döner. Yakutdan da, inciden de, mercandan da feragat eder. Kişi taşıdığına inanılan her mânevi ağırlıktan soyununca, benlik yükünden ve gizli şirkten arınmış, varlıksız varlık olarak safiyete erer.

Ey Sevgili! Karanlığı beyaza boyayabilirmisin? Gece lambası, odanı aydınlatsa da, geceyi gündüze çeviremez. Göle maya çalmakla yoğurt elde edilebilseydi, her imânsıza bir inci, her kibirliye irfan verilebilirdi. Ne varki, Zât-ı Hakk kulları için ne dilemişse odur, her birinin sıfatdan yana nasibi; odur her birinin hilkattan yana hakikatı.

Nasıl ki zâhirdeki şeriatın bâtını hakikattır, her misâlden yana maksat da mânâyı tanımaktır. O ki gönlünün Hızırını bulmuştur, ab-ı hayata kavuşmuştur. Bilki, kişi aradığını kendinde bulmadıkça, maksadına kavuşmaz. Arattıranı kendinde bilmedikçe huzura kavuşmaz. Aşka

ermek için, ihlâs gerek. Sırta ermek için, kendini unutman gerek. Hakk ereni odur ki, baktığında onda kendini görürsün, öze daldığında, onu kendinde bulursun. Ayrılık ve gayrılık zandadır. Oysa O, her candadır. Gülbahçesinde gülden gayrı yetiştirilmez. Âşıktâ, aşkın gayrı bulunmaz. Kim nereye yönelmişse bilki o, kendi aslına yönelmiştir. Kim kendine ermişse o, sevdiğine ermiştir. Mânâ çocuğu, beşikteki İsa (a.s.) gibidir; gönlün nûrundan varlığa gelir. İrfan sofrasından katıksız ilim getirir. Onunla ölü canlara dirlik verilir. Hakikat şarabı gönül kadehinden içilir. Sunulan her hikmetin üstünde yeni bir hikmettir. İnciyi inci, yakutu yakut yapan ilâhi aşk iksiridir. Aşksız bilgi, nefsin kandırmacasıdır. Nasıl ki alev topu olan zâhir güneşi, dünyanın karanlığını yutuyor. Hakikat güneşi de nefsâniyet karanlığını yokluğa salıyor.

Ey Sevgili! Bir şeyin sûreti perde olmaktan çıkınca, o şeyin hakikatı belirir. Zaman, imânın sûretinin gösteri hâline getirildiği bir vakit değil, kalbdeki ihlâsın hakikatının sınıdığı bir andır. Öğrendiği bilgiyi kendine put edinen her gâfil, kendi ilminin sûretiyle Hakk'dan uzaklaşır. Hakk'ın katından gelen Rabbani ilimle Hakk'ı tanıyan ârif, Hakk'ın ilminin azameti önünde kendi bilgisinden soyunur. Kulluk seccâdesine tevâzû üzere oturulur. Hakk'la hakikat sohbeti gönlün uzletinde yapılır. Bâtındaki secdenin mânâsı sin, cin, elif, dal, he harflerinin suretiyle zâhir olur; sin den maksat, insan denilen sûretteki varlığın hakikatına işaretir. Zirâ o, Rabbına ibâdet, Hakk'ın tecellisine şâhid olmak üzere, O'nu tanımak maksadıyla âleme getirilmiştir. Bu müşahede de cim'den maksat, celâl ve cemâlin heybeti karşısında, izzetin Hakk'a, zilletin halka ait olduğunu teyiden kulluğun idrâkıdır. Elif, hamda lâıyk varlık önünde, nefsinden fâni olanın varlıksız duruşudur. Bu durum, dal'ın temsil ettiği beşeri ve biyolojik kimlikten vazgeçmeyi gerektirir ki, he ile Hakk'ın hidâyeti ve hikmetiyle nûzul eylesin. Sûret secdesi fakr'ın hakikatına ermek içindir. Her fâni şeyden Allah için feragat etmektir. Fakr'ın harflerinden olan Fe, fazlı ilâhiyle nimetlenmenin işareti olup, Kaf ile kadim olan kayyum Zâtın elinden nefsin hiçliği tadılıp, Rı ile rûbûbiyetin önünde Rabba vuslatın huzuruna erişilir; "muhakkak ki sonunda Rabbına ererler" (Necm 53\42) hikmetinin nûruna boyanıp, "muhakkak ki O'dur (zâtıyla) zengin eden de, (kulu nefsinden) fakra erişiren de" (Necm 53\48) ayetinin sırrıyla tahakkuk ederler.

Ey aziz! Taşıdığına inandığı şeyin ağırlığını hisseden kişi fakra ermemiştir. Hakikatın onu taşıdığı ferd ise rahmet ehlidir. Fakra ermek için, "secde edin Allah'a ve O'na kulluk edin" (Necm 53\62) yüce ayeti, fakrın ve secdenin rehberidir. Bilki Hakk'ın varlığıyla yetinmeyen bir insan, hiçbir şeyle yetinmesini bilmez. Allah'ın kendisine yettiği kul ise, O'nun gayrıyla ilgilenmez. Kişi, kendi eliyle derdi kendine dâvet eder. Zira nefsin varlık iddiası derdin kendisidir de bunu bilmez. O halde en güzel unutkanlık, aşkın galebesiyle kendini unutmandır. Öte yandan insanlardan ilgi ve iyilik bekleyen kişi, kendine hasım dâvet etmiş olur. Zira, yaptığı iyiliğe sahip çıkan kişi iyilik yaptığı kişiyi küçük görüp, onu kendine borçlu bilir. Nefsini küçük gören ise, her iyiliğin ve güzelliğin Rabbından geldiğini bilir. Güzeli ahlâk, hiçbir hizmeti ve ibâdeti kendinden bilmemektir. Bilki ilim arttıkça edeb artar. Muhabbet arttıkça istikâmet artar. Amel arttıkça inâyet artar.

Ey Sevgili! O'nu arıyor olman, O'nun sana kendisini arattırmasına bağlıdır. O'nunla olman, O'nun sana olan lûtfuna bağlıdır. O'nda olman senin varlığının fakrına bağlıdır. Şu varki, Hakk'ın tecellisine şâhid olmayan bir benlik rabbani değildir. Sevgilinin cemâlini görmeyen göz, mâsivadan arınmış değildir. Allah için atmayan bir kalb diri değildir. İnsanı kâmil, te-

celli deryasındaki siyah yakut gibidir. Zirâ celâl ile cemâli nefsinde birlemiştir.

Kimin gözü dünyaya takılmışsa o, Rabbını tanımamış demektir.

Kimin gönlü ukbâya dönükse o, fakrı tatmamış demektir.

Her kim mânâ güllerini derlerse onları, Sevgilinin yoluna sersin.

Her kim fakrın hakikatını dilerse nefsin, Rabbına teslim etsin.

Herkezin mânâ âlemi kendi hâline göre kurulur. Sevgilinin yoluna baş koyana, düğün dernek kurulur. Âşık odur ki Mâ'suktan aldığını bildirir. Fakr odur ki Hakk, ondan mânâ ve sırları bildirir. Korku ve ümid, kişinin nefsine varlık atfetmesidir. Zirâ ümid, nefsin talebidir. Gerçekleşmediğinde bazen Rabbına küsebilir. Korku ise Rabba uzaklığın işaretidir. Hakk'ın tecellisine göre hâli değişse, inandığı gibi yaşayan birey, imânın hakikatı üzerine sâbitlenir. Nitekim hayâta ve ölüme sahiplenmeyen insan Allah içindir. Kulun fâni kimliği, Hakk'ın bâki hüviyetinde eriyince özbenlik, varlıksız varlık olmanın nimetine erer. Nârın nûra dönüşmesi, nefsânî sıfatların rabbani sıfatlara olan dönüşümüdür. Rabbani kulun secdesi yüzünden bellidir. Allah'a ait bir kul olmanın bilincinde, "Rabba hâlis kul (rabbani) olunuz" (Âl-i İmran 3\79) yüce ayetinin nûruyla nûrlananlar ehline bellidir. Bilki kişi kendinden Rabbına dönmedikçe Rabbaniyyun'dan değildir. Nefsiyle ilgilendiği müddetçe, korkuyla ümid arasında gelip, gidicidir. Hakikata eren için, hakikatın yerini hiçbir şey dolduramaz. Hakikatı yaşayan için hakikat hiçbir zaman kaybolmaz. Hakikata dalan için, ondan hiçbir iz kalmaz.

Ey Sevgili! Vahdet nûruyla sırrı örtenler, örtünmenin sırrına erenlerdir. Çoklukta tekliği özümseyenler, ölmeden önce ölüp, mukaddes Beytin Rabbına haccedenlerdir. Bâtından zâhire geliş ve zâhirden gayba dönüş, "ölümü ve hayatı yaratan O'dur" (Mülk 67\2) ayetince bildirilmiştir. Ayeti kerimede, sırasıyla önce yokluğun işareti olan 'ölüm sonra, yokluktan varlığa geliş olan 'hayat' kelimeleri vurgulanmıştır. Ruhun bir sûrete bürünerek varlığa geliş, beşeri hayatın başlangıcı ve öze dönüşü ise biyolojik hayatın sonudur. Ancak kudsi ruh ölümsüzdür. Nitekim ruhun geldiği âlem olan melekûtî âleme dönüşü, kendi aslî hakikatına dönüşüdür. "Arzın ve semânın melekûtu" (En'am 6\75), sufli ve ulvi âlemlerin mânâ ve sırları, Mâlikelmülk tarafından kullarına açıklanır ki, imân nûru ilme'l yakinden ayne'l yakine erişsin. Kişi, kendi ilmiyle Hakk'ın tecellisindeki yücelikleri keşif ve müşahededen mahrum kalmasın. Kalbler, keşfin; sırlar, müşahedenin mazharıdır. Kalbler, vahidiyetin; sır, vahdetin tecelligâhıdır.

Yollar ki yol almakla yürünür, kul kendi gayretiyle elde ettiği bilgisinin yetersizliğini itiraf etmedikçe, hakikat ilminden olan nasibini bulamaz. Kaldıki tahsilli olmak, kişiyi mânâlara sırdaş yapmaz. Cenab-ı Hakk, kulunu mârifet nûruyla donatmadıkça basiret gözü, ilmi hakikatleri göremez. Zirâ halkın gayreti, Hakk'ın lütfunun yerini dolduramaz. Tadmayan bilmez. Akıl, idrâk edemez kaldıki her bilimsel keşif, ilâhi bir lûtufla gerçekleşir. İsterse bu gerçek, anlamlı bir rastlantı diye tanımlanmış olsun.

Hakk'ın nazargâhı olan ümmi gönül gibi. Hakk'ın tecelligâhı olan secde mahalli, her sufli duygudan arınmış olmalıdır ki, lûtfu ilâhiye mazhar olsun. Hakikatlerin sûretleri, hakikatleri görmeye mânî olmasın. Kur'an dili Rahmani olduğundan, O'nun kelimelerindeki mânâ ve sırlara, Rahman'ın arındırdığı dokunabilir. Kerim kitabın nûzûlu, halkın dili olan Arapça ve mealleri olan diğer lisanlarla açıklandığından, mânâların algılanışının da kelimelerin dış kalıplarındaki ifadelerle sınırlı olması, hakikatlerin ruhuna hâlel getirmez. Ne varki hikmetin

yerine hissiyatı, mânânın yerine mâsivayı, kalbin yerine kalıbı tercih edenler, taklidi bilgidenden, tahkiki ilme geçemezler. Her mânâ ve yönden Hakk'ın vechini görenler, O'nun tecellisindeki letafet ve rahmeti müşahade ederler. Malumdurki her insan, kendi ameliyle kendi değerini bulur. Hizmet edilmeyi bekleyen, hizmet edenin faziletine eremez. Nefsi için yaşayan, hayatın mukaddes anlamına eremez. Bir insanki acziyle, kusurlarıyla Allah'a yönelip, O'na tevekkül eder, Rabbinin rızasını kendi ameliyle değil, O'nun engin lütfu ilâhisinde arar. Şayet her gözden görenin O olduğunu bilersen, gülbahçesinden gayrını görmezsin. Hakk'ın nûruyla bakarsan, Zâtın esmâ ve sıfatlarıyla tecellisini müşahade edersin. Aşkın gözüyle bakarsan her yönde Sevgiliyi görürsün. Bilki kimin nefsi hâlis ise, onun sıfatı Zâta yâr olur. Kimin varlığı, kayıtsız şartsız Hakk'a teslim ise, onun zâtı bahtiyar olur.

Ey aziz! İnsanın aklı zâhirdeki ilim ile, gönlü ise bâtındaki ilim ile meşgul olur. Zikreden, zikrettiğini kendi özünde bulur. Hakikatın bâtın olmasındaki maksat, kalb sahibinin hikmet suyunu bulması için, kazdığı kuyuyu derin kazması gerektiğine işarettir. Şeriatın zâhir olmasındaki maksat ise, halkın huzur ve mutluluğunun kolaylıkla karşılanmasına yönelik ilâhi rahmet ve hidâyet nedeniyledir. Nitekim, "dinde zorlama yoktur" (Bakara 2\256) İnançlarda baskı, taatlarda zorlama Allah'ı tanıyanların işi değildir. Bilki bâtındaki feyz Rahmani, vesvese ise şeytanidir. Mülkün mutlak sahibini bilen her ârif, 'feyz Rabbimdir' diyerek hiçbir esere ve hayra sahiplenmez. Buna mukabil Hakk'ın tecellisini tanımayan kişi, 'bu hikmet bendendir' diyerek, nefsinin Rabbına ortak koşar. Bilmezki âlemde oluşan her işin gerçek sahibi O'dur; "onların amellerini ve ortaya koydukları eserleri yazarız. Biz her şeyi apaçık bir kitapta kaydetmişizdir" (Yasin 36\12) yüce ayetince apaçık kitab, kimine göre levhi mahfuz, kimine göre kalb, kimine göre kulun vücududur. Hakikatın, bâtın; şeriatın, zâhir olması misâli, ihsân edilen (vehbi) sırlar, âlemde oluşan (kevnî) hakikatlerle açıklanmıştır. Bu mânâdan olmak üzere kalb teşbihin, sır ise tenzihin mazharıdır. Tenzih ile teşbihi birlemeden, tevhidi idrâk edemez. Zâhiri farklı, bâtını farklı bilen, özün hakikatına eremez. Hakk'ın, hakkı duyurduğu kul hakikate dâvetlidir. Sekinet nûru- nun meltemi gönüllere güven ve huzur verir.

Ey Sevgili! Önden giden, erken hesaba çekilir. Dönüşü geciktirenin yükü belini eğiltir. Rubûbiyet-ubûdiyetteki "ölçüyü adaletle koruyan" ve hayatın akışı içinde aşırılığa kaçmayıp, "dengede şaşmayan" dır. (Rahman 55\9) Rahman'ın kulu, Rabbinin nimetlerini yalamamış olur.

Mânâları tanımayan değil, tanıyan ol! Anlatan değil, dilsiz misâl ol! Noksan bilgi ile hüküm vermek, kâmillerin işi değildir. Bilmediğini inkâr etmek, imândan değildir. Gönlü sevgiden mahrum kılmak, âşıkların işi değildir. Varlık serüvenine nefsinin katan insan, iddialarıyla sınanır. Nefsinden arınanın sırrını Rabbi, zâtının nûruyla doldurur.

Her bir mânânın sırrını kalbde bulmaya, hakikatı okumak denir.

O sır ile tahakkuk etmeye, hakikate vâsıl olmak denir.

Fenâya ermeyenin vuslatı olmaz. Vuslatı olmayanın müşahadesi kâmil olmaz. Hakk'ın varlığında nefsin fenâsına vahdeti vücûd, Hakk'ın varlığıyla bekâsına vahdeti şühûd denir. Varlıksız varlık olmak vahdeti vücûd, varlığı varlıkta seyir vahdeti şühûddur. Fenâ içindeki fenâ ile, bekâ içindeki bekâ her tanımlamanın ötesindeki ilâhi bir lütuftur. "Allah dilediğine verir" (Cuma 62\4) Bilki amel olmadan, sözle yakîn hâsıl olmaz. Yakîn nûru olmadan, hakka vâsıl olunmaz. Mânâ âleminin doktorları gönül dostlarıdır. Dost sözü nefse acı gelir; ruha

şifa verir. Hakikat önünde her benlik zelildir. Hâlin hakika- tına erenler için, nefsin iştirak ettiği hiç bir amelde bereket, kalbin iştirak etmediği hiç bir amelde ihlâs yoktur. Ârifin vechi onun mânâ yüzüdür. Gözleri, aşkın dili; kalbi, Hakk zikriyle diridir. Sırrı, vahdet bahçesidir. Tevhid toprağında vahidiyet gülleri yetişir. İhlâsın karşılığı ihsân gülüdür. Ahdıvefânın karşılığı inâyet gülüdür. Takvanın karşılığı yakîn gülüdür. Aşkın karşılığı fenâ gülüdür. Ubûdetin karşılığı bekâ gülüdür.

Ey aziz! Nasılki göz nûru, eşyayı sûretiyle görmek için gerekliyse, gönüldeki basiret nûru da, eşyanın hakikatını görmek için vesiledir. Mânâ âleminden yana gönülleri karanlıkta kalanların nasibi, deryanın şekil ve sûretlerini seyirden ibârettir. Mânâ âleminden kalblere ihsân olunan ilham ise, mâsiva denizinden çarpık haberlere karşı, gönüllere huzur veren letâfet nûrudur. Her nûrun kudreti, ârifin sırrının kud- siyetine göredir. Hakk'ın varlığında fâni ve Hakk'ın varlığıyla diri kalblerin ''çevrelerinde hizmet eden gençler (ilhamperileri) dolanır'' (Vakîa 56\17) kudsi mânâ ve sırların kaynağı olan ''main (vâridat) çeşmesinden doldurulmuş ibrik, sürahi ve kadehlerle'' (Vakîa 56\18) ilme'l, ayne'l, hakka'l yakîn hikmet nektarı sunulur. Tadılan mârifet şarabı, dünyevi haberler gibi baş ağrıtmaz, ölçüyü kaçırıp, kedere sebep olmaz. Ne de zihinler mânâdan yana bunalmaz. Faydasız söze ne yol, ne de talib bulunmaz. Bilki fâni âlemdeki beşeri kimlikler bâdem kabuğu gibidir. Kabuklar kırılıp dünyevi kişilik fenâyı tadmadan, insanoğlu sırrındaki hikmeti anlayamaz; tecelliye tanıyamaz. Ruhani müşahede olmadan, Sevgilinin cemâline kavuşulmaz.

Mânâ âlemi, Rubûbiyet- ubûdiyet dengesini koruyanlar içindir. Zirâ ulvi âlem olan ''Semâyı Allah yükseltti (yüceltti) ve mizanı (dengeyi) O koydu'' (Rahman 55\7) İzzeti zâtına, zilleti kullarına yazdı. Kulun kul, Rabbin da Rabb olduğu mizânda ''sakın dengeyi bozmayın'' (Rahman 55\8) ayeti kerimesiyle, ulûhiyetine ve tasarrufuna ortak koşan kullarını uyardı. Mânâ ve dâvâ âlemlerinin, iki ayrı deniz olduğunu bildirdi. ''Aralarında bir engel vardır, birbirlerine geçip karışmazlar'' (Rahman 55\20) nûrlu ayetiyle de, ulvi ve sufli âlemlerin sınırlarını bildirdi. Nitekim, mânâ âleminden olan latif ruhun yönelişi ukbâyâ, iddia âlemin- den olan nefsin yönelişi, sufli âlem olan dünyadır. Mânâ âleminden çıkan inci ve mercanla, dünya âleminin denizinden çıkan inci ve mercan, mânevi ve maddî rızkın sembolleridir. İl- kinden ilim ve irfan nimeti belirir. Diğeri, beşeri süs ve zevkler içindir. Rabbin ''iki denizi salıvermiştir kavuşmak üzere'' (Rahman 55\19) velâkin, her ferd kendine uygun olana yöne- lir.

Ey Sevgili! Hakikatı, onu yaşıyandan duymakla, mânâlar deryasını hiç görmemiş bir kişiden, onun tarifini dinlemek eş değerde değildir. Rubûbiyetten gelen ilim nûrunun ışığında ''Rah- manın Kur'an öğretmesiyle'' (Rahman 55\1) halkdan gelen bilgiyle kişinin kendince Kur'an talim etmesi bir değildir. Gülkurusunun râyihası ile yapay gülün kokusu eş değildir.

Ey Sevgili! Bir şeyin mânâsı ya sûreti itibariyle, ya da hakikatı itibariyle görünür. Sûret, mânânın örtüsü; hakikat, onun ruhudur. Kimileri mânâyı idrâk ile bilir. Kimileri zevki kadar tadar. Kimi irfan ile müşahede eder. Kimi mânâda eriyip öze erer. Kimi de ne seyrettiğini bilmeden öylece göçüp gider. Her mazhariyete ait tecelli, kendinden kendinedir. Ârif odur ki, irfanını herkese göstermez. Kâmil odur ki yaşantısı itibariyle varlığı bizatihi irfândır. Müşa- hedenin hakikatı olan şuhûd, mânâların derinliğine seyr makamıdır. Allah Teâlânın nasib eylediği kadar. Keza sıfatlardaki tecelli, ilâhi ahlâktan yana takdir edildiği kadardır. Sıfatlar arasında ayırım yapmayan insan, benliksiz varlığın anlamına erer. Nitekim, varlığının delili

yokluk olanın izâfî benliği, çölde beliren serâba benzer. Varlığı varlıkta bulanın misâli, der-
yaya kavuşan akarsuya benzer. Bilenler için apaçık gerçekliktir ki hiçbir fânî, ne bir kazancı
kendi gayretiyle elde edebilir, ne de mukadder bir kayba kendi irâdesiyle karşı gelebilir.

”Kudret ve kuvvet ancak Allah’a aittir” (Kehf 18\39) O, ne dilerse o olur. Kaldığı, her kim
Hakk’ı kendi bilgisiyle ararsa, bilgisi ona perde olur. Her kim Hakk’ı kendi kimliğiyle ararsa,
varlığı ona perde olur. Her kim Hakk’a, Hakk’ın ilmiyle ve irâdesini O’na teslim ile giderse,
nefsinin aczinde, Rabbının kudretini tanımış olur. Kusurlu vehim, vahşi bir ata benzer. Ona
bineni teper. Hakikatı şekilde arayan, aşksız âbide benzer. İbâdetlerin en lâtîfî, Allah’ın tecel-
lisini müşahade ile O’nu tenzih ile tesbihtir. Bilki ezeldeki ahdını hatırlayan insan, varlık
sırrını zâtında bulur. ”Allah’ın zikri (hatırlanması) en büyüktür” (Ankebût 29\45) Zirâ vak-
de bağlı olmayıp, Rabbın dâvetine bağlıdır. Şöyleki, Allah’ı, Allah’ın kendisi hatırlatır.
O’nun gayrı gerçek bir varlık sahibi yoktur ki, bir başkası O’nu hatırlatsın. Varlık âlemindeki
”ayetlerimizi ancak (nefsine) zulmedenler inkâr eder” (Ankebût 29\49) yüce ayeti, hakikat
ilmini reddeden kibirli benliklerin nefislerine zulmettiklerini bildirir.

Ey Sevgili! Zâhirdeki kevni kerametlerin, bâtındaki ilmi hakikatleri, kemalât mertebelerine
göre idrâk edilir. İlmi hakikatlar açısından suda yürümek, imânın hakikatını ayne’l yakîn
müşahade edip, isim ve sıfat deryasında yol almaktır. Havada yürümek, mânâ semâsına kanat
açıp, hakka’l yakîn melekûti hakikatler bizzat kavuşmaktır. Su, velâyeti asgarın; semâ
velâyeti kübranın mazharıdır. Nübüvvet asumanı, velâyeti ulâya mazhardır. Arz, teslimiye-
tin; ateş, isyanın simgesidir. Cüzi iradenin külli iradeye teslimiyeti, akan suyun içinde sürük-
lenen toprak zerrelere gibidir. Mânâların bükümü kudret iledir. İlmi hakikatlere ermemiş bir
kişinin hâli, hakikat ehlinin yanında arzın semâ karşısındaki aczi gibidir. ”Semâdakilerin sizi
yere batırırmeyeceğinden eminmisiniz?” (Mülk 67\16) yüce ayetince bu hikmet dile geti-
rilmiştir. Her ferdin ruhani derecesi ise, ”O, sadıkların (mânevi mertebelerin) içeriğini zâtıyla
bilir” (Mülk 67\13) ayetiyle bildirilmiştir. Mâlumdurki maddî âlem, mânâ âlemi önünde
bükülür. Bu hikmet, ”arzı size boyun eğdiren O’dur. O halde arzın omuzlarında dolaşın ve
onda (Allah’ın sunduğu) rızkı arayın. Dönüş ancak O’nadır” (Mülk 67\15) yüce ayetince
açıklanmıştır.

Ey aziz! Her hakikat sahibi insan, dinleyenlerin anlayacağı bir dilden konuşur. Mânâyı duyan
her bireyde, kabiliyeti ölçüsünde nasibini alır. Nitekim bu mânâ, ”her Resûlü yalnız kavmi-
nin diliyle gönderdik ki onlara (Hakk’ın emirleri) açıklanmış olsun” (İbrahim 14\4) ayetince
bildirilmiştir. Nitekim dünyevi diller arasında çeşitlilik bulunduğu gibi, insanlar arasında da
fitrî farklılıklar mevcuttur. Gülün lisanı gülce, gönlün lisanı sevgiyedir. Akıl, lisânını haki-
katlerden; ruh, lisânını Rahmani nefesten alır. Gel gör ki mânâlara karşı mühürlü kalbler, aş-
kın hakikatını tadamaz. Mânen görüp, duyanlar için hakikatler âşikârdır. Basiret gözünün
körlüğüne sebep, nefsin bencilliğidir. Vesvese, suizannın sonucudur. Zannını temiz tutan
insan, vehmindeki ikilik algısından arınır. Râzı olduğu her şey insanı huzura kavuşturur. Sı-
kıntı ve huzursuzluğun vesilesi hâle olan şikâyetir. Oysa bir işte başarıya ulaşmanın güzelli-
ği, o işin zorluk derecesidir. Sanal âlem virüsüne karşı en etkili koruyucu aşı hakikat ilmidir.
Uygulanmayan bilgi ise şifa verici değildir. Nefsin doygunluğuna dönük hiçbir arayış,
Hakk’a kulluk değildir. Hakk’ın adaletini halk idrâk edemez. O’nun rahmeti hâkim olmasa,
kalbler mânâ zenginliğine eremez. Hakikat ilmini vehim, algılamaya çalışırsa, çaresiz kalır.
Zihin, tanımlamağa çalışırsa, sapıtır. Gayblardan gelen hikmet, gönlün bâtınında yaşanır.

Ey Sevgili! Nâr gibi güle dönüşmeden gülşene alınmaz gönül
 Sitem dikenini dilden terkedilmeden güle dönüşmez gönül
 Her âlem gözden silinmeden didârı görmez gönül
 Aşk ateşinde nefis erimeden öze erişmez gönül.

O ki ilâhi aşkı özünde hisseder, sırrınca Hakk’a döner. Sırrını nefsinden de gizleyen öze tez döner. ”Dönüş Allah’a dır” (Nûr 24\42) Şu âlemde kimi gönül vardır güneş gibi ışıldar. Kimi vardır dolunay misâli parlar. Kimi gönül de karanlıkları delen yıldız benzer. Sıddıklar, şehidler, sâlihler gibi. Hakikat güneşi hakkal yakîn fethedip, aydınlatır, Hakk’a sâdık kulları. Hakikate takat getiremediğinde dolunay ferahlatır, gecenin kabzını. Mânâ ve sırlar deryasında yön bulmakta zorlananlara, yardımcı olur kılavuz yıldızlar. Her birinin ışığı, mazhar olduğu nûra göredir. Kimi ayne’l yakîn, kimi ilme’l yakîn ile dir. Her birinin hikmeti, ezeldenki ilâhi takdire göredir. Bulanlar bilirkî gizli define, gönlün gizinde gizli. Bulmayan sorsun kendine. Alelâde mâdeni altın cevherine dönüştüren kimin kudreti? Kanlı et parçasını yakutu süveydâyâ dönüştürmek kimin hüneri? Bilenler bilirkî sabır incisi gözyaşında dizili. Gülümseyen her yüz, sanki Sevgilinin vechi Hoş gör eu gönül, Hakk’a mühürlü olan kalbleri. Ne kadar gayretle yıkarsan bulaşıkları o kadar çabuk arındırırsın nefsin kirini. Benlik kirini ibâdet temizler, kalb kirini muhabbet temizler. Varlık kibrini fakuriyet temizler. Bilinmez kime nasibdir, ölmeden önce ölmek. Bilinmez kime nasibdir, Dostun lütfuyla Dosta ermek. Bilinmez kimin işidir, âlemden nasibsiz gitmek. Nasiblerin en hayırlısı, ne o yana, ne de bu yana bakmadan Allah’a katıksız bir kul olarak dönmek. Zirâ ulvi ve sufli âlemlerde, ”semâlar ve arzda kim varsa Rahmana kul olarak döner” (Meryem 19\93) Kulluğu reddeden nasibsiz döner. Şu halde bakma sakın ”Yeryüzünde şaşkın şaşkın dolaşanlara yoldan çıkmış (fâsıklar) için üzülme” (Maide 5\26) Tevhid nûruyla gör ki, mânâyı reddedene dünya yakınlştırılır. Dünyayı reddedene ahiret yakınlştırılır. Nefsinden ölene hakikat yakınlştırılır. ”Ey imân edenler Allah’tan sakının. O’na yakınlşmaya yol arayın” (Maide 5\35) yüce ayeti, Allah’a ancak Allah’ın emrettiği yolda yürüyenin yakınlştırıldığını bildirir. Zirâ her ”kim Allah’ın indirdiğiyle hükmetmezse” (Maide 5\44) kendi nefsine zulmetmiş olur. Onun hükmünün hakk ve âdil olduğuna güvenmezse, nefsinin Rabbından üstün görmüş olur. Nitekim nefsin kanununun hüküm sürdüğü yerde adalet gelişmez. Oysa adalet sahibi ”Allah, adil olanları sever” (Maide 5\42). Öfkesine ve hırsına yenik düşmeyenleri sever. Ne varki, fânî âlem olan dünya önemini korudukça, ikilik algısı hüküm sürer. Allah için her âlemden vazgeçen sırta erer.

Ey Sevgili! Ne melek olan şeytanlaşır, ne de şeytan melekleşir. Kimin fitrat soğanında ne varsa ondan o yetişir. Sünbül soğanından sünbül, gülfidanından gül yetişir. Her çiçek ilgi ve sevgiyle büyüüp güzelleşir. İnsan gibi insan olan, insanlığın erdemine erişir. Her can Rabbinin muhabbeti ve ihsânıyla, Hakk’ın katındaki kulluğa tez erişir. Bilki kulun tartıdaki değeri onun gayretidir. Nitekim ”onların hepsi kıyamet günü O’nun huzuruna ferd olarak gelir” (Meryem 19\95) İster kıymetli bir cevher olsun, isterse bir kum zerresi, toprakta yetişen her şeyin aslı topraktır, kişinin beşeri varlığı toprak, ruhu ise semâdaki yıldızlar gibidir. Gelgörki, toprağa bakan semâyâ bakmaz. Semâyâ dalan toprağa bakmaz. Deryaya dalan dereye kanmaz. Nefsinden arınan nâm aramaz. Bir işin sonunu görmek isteyen, o işin nasıl başladığına akıl nûruyla bakıp, gönül nûruyla ibret alsın. Nefsin gözüyle bakan ise, ne başı ne sonu görür, o ancak nefsinin dürtülerini görür! ”Nefislerinin onlar için hazırladığı gelecek ne kö-

tüdür’’ (Maide 5\80) yüce ayeti nefsin körlüğüne işaret eder. Kaldığı nefsin dünyası susuz kuyu gibidir. Ruhaniyet semâsı ise huzur evidir. Gıdası toprak ve iddia olan mânâ âlemine dalmaz. Gıdası güzel ahlâk olan mâsivaya bakmaz. Nasıl ki gülfidanları bahçeleri renklendirir, hâlis imân nûruda gönülleri öyle şenlendirir.

Ey Sevgili! Kim kime baktıysa onda kendini görmüştür. Kim kimi bilmişse onda kendini bilmiştir. Kim kimi sevmişse onda kendini sevmiştir. Zirâ, varlığın aslı tektir. Farklılık özde değil, sûretlerdedir.

Kimi göz vardır nefsinden gayrını görmez. Kimi, göz vardır aynadaki sûreti görür. Kimi göz vardır aynayı görür. Göz ona derler ki, ne aynaya ne de sûrete bakar. Baktığında Tek’in tecellisini görür. Sûret isimdir, görmek ise sıfat. İsmi, sıfatı bırak da Zâta bak! Nefsinden ruha geç, ruhu da ekildiği yerde bırak! Sen âlemden geçmedikçe dünya sende zâhir olur. Sen senden geçmedikçe ruhun nûra perde olur. Ne gideni beklet, ne geleni reddet. Hükümün gereğini yap.

Bilmez misin ki dertle tanışmayan, dermanı da tanımaz. Yol almayan maksadına ulaşmaz. Üzüntü ve keder, dünya yaşamına olan düşkünlükten ileri gelir. Dünyadan vazgeçene dünya vızgelir. ” Dünya hayatı bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir’’ (En’am 6\32) yüce ayeti, nefsinin beklentilere olan düşkünlüğünü belirtir. Oysa hakkı bilene bâtil zarar vermez. Güzelliğe erene çirkinlik zarar vermez. ”Hidâyet üzere doğru yolda yürüyene ondan sapmış olan zarar vermez’’ (Maide 5\105)

Ey aziz! Hakk’ın konuklarına Rabbin ziyafet sofrasıdır oruç. Nefsin açlığının kıymeti ”semâdan inen bir sofradır gibidir.” (Maide 5\114) Öyle bir sofraki imânı yakîne erdirir. Kalblere hikmet tohumu ekilir. Öyle bir sofraki onunla cemâle ve kemâle erilir. Dünyaya kanmayan, şekil ve kalıba takılmayan, emir ve yasaklara harfîyen uyup, aşka doymayanlar bu ziyafete dâvetlidir. Her anı Hakk’ın gayrına tok bir gönül için huzur ve sükûnet daimidir. Zirâ o öyle bir sofradır ki, oruç ve huzurla mümin kalbler teskin edilir. ”Müminlerin kalblerine huzur indiren O’dur’’ (Fetih 48\4) Huzur, nefsin fenâsında, özde tecelli edeni bilip, görmektir; edeb ve irfan ile. Aşk ve ihsân ile. Hikmet ve yakîn ile. Bilki benliğin hüküm sürdüğü yerde huzur bulunmaz. Huzurun hükümran olduğu yerde zulmet bulunmaz. Daimi selâmet huzurlu kalbdedir, ibâdettedir, nûru inâyettedir. Rabbin hakikat âlemine olan dâvetini kullarından ”ancak hakkıyla dinleyenler icâbet eder’’ (En’am 6\36) Mânâdan yana kalben ”ölümlere gelince Allah, onları (hakikat ilmiyle) diriltecek sonra da O’na döndürüleceklerdir’’ (En’am 6\36) Nefsinden ölenin Rabbiyle dirilmesi Allah’ın mucizesidir ”fakat onların çoğu (bunu) bilmez’’ (En’am 6\37) Yine bilmezler ki, davadan mânâyâ, mâsivâdan hakikata dönüş, her ferd için bir vakde bağlıdır. Her biri için ”O’nun katında belirlenmiş bir ecel vardır’’ (En’am 6\2) Ezeldeki hüküm ne ise, ecel de o zaman gerçekleşecektir. ”Allah dilediğini şaşırtır (hayrete düşürür) dilediğini de doğru yola iletir.” (En’am 6\39), melekût semâsına yerleştirir. Nitekim kişiyi hayretten heybete kavuşturup, dertten kurtaracak olan, derdi veren den gayrı değildir. ”O, dilerse yakardığınız hususta belâyı kaldırır’’ (En’am 6\41); düğümü açıp, benliği şirkten kurtarır. ” Ve siz ortak koştuklarınızı unutuverirsiniz’’(6\41) Şu halde her hususta kula düşen tedbir, kendisini ilâhi aşka teslim etmektir. Ancak o zaman insanın varlık iddiası temizlenir. Hayale boyalı sûretler gezinir dünya semâsında. Yunus gibi dalınca aşk deryasına, Mâşukun yüzü görünür zât deryasında.

Ey Sevgili! Benliğini terk etmenin karşılığında bir şey beklemeyen insan, muhabbetullahın

hakikatına erer. Ölmeden önce ölmek, Sevgili için her şeyden vazgeçmek demektir. Zirâ maksat, ne ruhani bir ticaret, nede şehvettir. Allah için O'nun varlığında, fâni benlikten erimektir. Deryaya kavuşan akarsuyun adı, sanı kalırmı? Varlık, deryanın varlığıdır artık, gayrı kalırmı? Hakikatlerin hakikatı O'nun katındadır; "hüküm ancak Allah'ındır" (En'am 6\57) Hikmet O'nun katındadır; "Gaybın anahtarları O'nun yanındadır" (En'am 6\58) Bilki hakikat ilmi, hakikat ehlinin yanında, dünya ve makam ticareti, dünya ehlinin yanındadır. Her ferdin yaşantısı onun eğilimini gösterir. Öğüdü Hakk'dan alan, yaşantısını ona göre düzenler. Nasihatı halktan alan güzergâhını ona göre seçer. Her gönül kendi cinsinden olana meyleder. Her çeşmenin suyu, kaynağına göre tad verir. Ölüm korkusunu kurban eden insan, nefsinin ölümünden çekinmez. Zirâ bilirki nefsinden öleni, Ölümsüz Diri'nin muhabbeti diriltir. O'nun muhabbeti ise nefsinden nefsinedir. Bilki hakikat âleminde her şey kendinden kendinedir.

Ey Sevgili! Bütün bilgilerin özeti kendi hiçliğini bilmektir. Mutlak varlığın karşısında kendini varbilme kuruntusundan erimektir. Bilki kulluğun özelliği Rabba boyun eğmektir.

Hakk'ı Hakk'la bulana Hakk'ın gayrı ne gerek!

Hakk'ın kulunu kulluğa kabul etmesi O'nun takdir ve hükmüdür. Kulun O'nun hükmüne rızası, kulluğun özülle bütünleşmesidir. Hakk Teâlânın esmâ ve sıfat tecellisinin görünümü çeşitli ve çok renklidir velâkin, hepsinin aslı ve hakikatı tektir. "O, sizi bir tek nefesten meydana getirdi" (En'am 6\98) yüce ayeti bu hikmeti bildirir. Sûrete bürünmüş her nefsin ise kendine özgü bir yaşam bilinci vardır. Kimi alışkanlıklarıyla yaşar, kimi korku ve umutla. Kimi gönlüyle yaşar, kimi sırrıyla. Bazıları kendilerini biyolojik bir cisim olarak algılar. Bazıları da kendilerini organik bir beyin şeklinde tanımlar. Mânâ ve sırlardan yana "gönlü ve gözü ters çevrilmiş", (En'am 6\110) hakikatlara sırtını dönmüş olanlar, vesveseli benlikleriyle baş başa bırakılmışlardır. Kimi benlikler de vardır ki, ölümden korkar da Allah'a hesap vermekten korkmaz; kendi benzerlerinden sakınır da Rabbından sakınmaz. Bilmezlerki her insan, kendi sırrının uf- kunda Rabbını tanır. Nefsindeki tecellide O'nun ayet ve delillerini bulur. Böylece mâsivadan mânâyâ, misâllerden hakikate yol bulur. Bilgi, görgüye; görgü, özü tanımağa kanat olur. Nasılki güneşin ışığı eşyayı aydınlatıp, görünür kılar, velâkin ne eşya güneş, ne de güneş eşya olur. Bunun gibi ruh da cisme can verip, Hakk'ın nûruyla onu aydınlatıp, bedeni hareketlendirir, velâkin ne ruh beden, ne de beden ruh olur. Madde ve mânâ âlemlerinin bilinmezliklerinde hakikat ehli, gönüllerdeki sırları aydınlatan yıldızlar gibidir. "O'dur kara ve denizin karanlıklarında kendileriyle yol bulasınız diye sizin için yıldızlar oluşturan" (En'am 6\97) yüce ayeti bu mânâyı da bildirir. Maksudı Allah olan her hakikat tâlibi, Allah'tan gayrı her şeyden arınmağa dâvetlidir. Zirâ hakikâtların Hakikatı ancak O'dur. Kaldığı, sevgisinde sâdık olan, Sevgiliden gayrı neyle avunabilirki! "O'nu bırakıp da başka dostların peşinden gitmeyin" (A'raf 7\3) yüce ayeti, pek latif bir öğüttür.

Ey aziz! O ki, kulluğunu değil, nefsini önemser, nefsine üstünlük arar. O ki diğerlerini küçük görüp, "Ben ondan daha üstünüm" (A'raf 7\12) dâvâsına girişir, iddia sahibini iddiası Hakk'a uzaklığın ve soğukluğun sebebidir. Gönlü ve gözü hakktan yana tersine çevrilmiş benlik için takdir edilen ömür, kendilerine "mühlet verilenlerden" (A'raf 7\15) olmasından ibarettir. Oysa bilgi, bilgiyle; tevâzu, alçak gönüllülükle, muhabbet, muhabbetle artar. Rahman'a kullukla hakikate hakikatin sahibiyle ulaşılır. Bilki ibâdet yağmur tanesi gibidir. Damlaya damlaya göl olur. Sırlar âlemine dalan, nefsinden eriyince mânâyâ sırdaş olur. Gel gör ki

amelsiz bilgi, sahibini nasıbsız kılar. Aşkın cilvesi gönlü derya kılar. Hakk'ın hikmeti kulunu sevgili kılar. Varlığı tanımak varlıkla olur. Kendini tanıyan kendindeki nûru bilir. Hakk'ın görmesine izin verdiği kul nefsindeki tecelliyi görür. Her görüş sahibinin gördüğü, kendindeki ilme göredir. İlmin zenginliği yakînin derecesine göredir. İlme'l, ayne'l ve hakke'l yakîne erenlerin ''kimileri de kimilerine göre üstün kılınmıştır.'' (İsra 17\21) Tıpkı derece bakımından ahiretin dünyaya olan üstünlüğü gibi, mânânın maddeye, siretin sûrete üstünlüğü gibi. Bu mânâdan olmak üzere kimileri deryanın yüzeyinde yol alır, kimi derininde, kimleri ise deryayı hiç görmemiş, hiç tanımamıştır.

Hakk'a yakınlıkta üstün kılınanlar için, ''deki: Allah'ın kulları için oluşturduğu ziyneti ve temiz rızkı kim haram kıldı'' (A'raf 7\32) yüce ayeti yakınlığı inkâr edenlerin, mânâdan yana bilgisizliklerini gösterir. Zirâ, bilmezlerki gönüllere inen rızk ilham ile gelir, ibâdet ziynetiyle süslenir. Kulluğa sarılmakla genişler. Mânâ ve sırları keşif âriflerin ziyneti, Hakkın tecellisindeki cemâli müşahede kâmillerin rızk nimetidir.

Ruhun gıdası olan güzel ahlâk, güzel ahlâkın kaynağı Resûlullahtan (s.a.v.) gelir. Kimin ziyneti ne kadar gizliyse, ziyneti görmeyi dileyenlerin rağbeti de o kadar çok olur. Kimin ziyneti ne kadar açıktaysa, kanıksanması o kadar tez olur. Bilki sırrın sırrını bilen, sırlara sırdaş olur. Sırta ermeyen söze yoldaş olur.

Ey Sevgili! Hakikatı bilenler için ayetler ve misâller mânâ âlemine bir köprüdür. Sûretten sirete, kabuktan öze dönmek için. Sözden amele, zulmetten nûra kavuşmak için. Bilki mutlak hakikat ne söze sığar, nede misâller O'nun kudsiyetindeki ulviyeti hakkıyla temsil eder. Yaşanılan her şey, mânâdan bir tad alabilmek için. Her şey gönlü aşk goncasına dönüştürmek için. O gönül ki, kendindeki gülü görüp benlik dikenini terk eder, Sevgilinin muhabbeti ve inâyeti gönül yurdunu imâr edip güzelleştirir. ''Güzel yurdun bitkisi (ilmi ve amelleri) Rabbinin izniyle yetişip büyür. Habis olandan ise faydasız nebattan (boş sözden) başka bir şey çıkmaz. ''(A'raf 7\58) Ma'suk gönül odur ki, gülün kokusu ondan yayılır. Rabbanî esintiler, âşık gönüllere ilham olur. Sevenlerin kalbinden kan değil nûr akar. Erenlerin dilinden öfke değil, övgü sızar. Temiz kalb odurki, Hakk'ın rahmeti ve lütfuyla, nefsin zulmünden kurtulmuştur. Nefsin hâkim olduğu benlik ise ne öğütten, ne de öğüt verenden hoşnud olur. Gûlbahçesinde hakka erenler, Hakk'ın kelâmından gayrını işitmezler. Mânâ ve sırlardan yana ''kalbleri mühürleneler hakkı işitmezler'' (A'raf 7\100) Bilki olumsuz duygu ve düşünceler hem kalbi hem de aklı mühürler.

Âlemlerdeki nimet misâl iledir. Samimi ibadet amel iledir. Mânâ ve sırlar âlemine geçiş, benliği terk iledir.

Bilki her şey kendi benzeriyle gelişip yetişir. Sevgiden sevgi, saygıdan saygı oluşur. Zıtlaşmak nefislerin alışkanlığıdır. Taklitçi, taklitçiyi takib eder. Sarhoş, meyhanenin yolunu gözler. Sevenler, Sevgiliyi izler. Kimin kalbinde ne varsa gönül ona yönelir. Her kalbin yönelişi, hoşnud olduğu şeyedir. ''Artık seni hoşnud olacağın bir kıbleye döndürüyoruz'' (Bakara 2\144) yüce ayeti, gönüllerin bu özelliğini bildirir. Zulmet ehli, zulmetle hemdem olur. Nûr ehli, nûr ile hoşnud olur. Hakikate erenler için âlemdeki her şey, mânâ ve sırların keşfine vesiledir. Oluşan her iş, Hakk'ın tecellisindeki hikmeti müşahade için bir karinedir. İnkâr ve zulmet ehli, şerr için akıl tüketip, zaman öldürür. Şerri nimet bilir. İtaat ve hizmet ehli, her hayırlı amel için gayrete gelir. Âhiret nimetini hayrın semeresi bilir. Hakikat ve tevhid ehli ise, Hakk'ın gayrını gönülden silmiştir. Hayatın ve ölümün ancak Allah için olduğunu bilir.

Şu fâni âlemin büyüğü, firavundan mükâfat bekleyen sihirbazların ipine benzer. Hakikat ilmi ise Musa (a.s.) 'nın elindeki a'sâya benzer. Dünya ehlinin faydasız söz ve iddialarını ve "onların uydurduklarını yakalayıp, yutar" (A'raf 7\119) Nefsini ilâh edinenin hâli apaçık ortaya çıkar.

Ey aziz! Ulvi ve suflî âlemler Allah Teâlânın mülküdür, "kullarından dilediğini ona vâris kılar" (A'raf 7\128) Güzel yurdun vârisi ile habis yurdun vârisi bir değildir. Ahdına sâdık bir kul ile vefâsız dost eş değildir. Sakınmak, yakınlığın, yakınlık; nimetin vesilesidir. Her kim kendi renginden vazgeçerse, Sevgilinin rengine boyanır; "rengi Allah'ın kinden daha güzel olan kim vardır?" (Bakara 2\138) Allah'tan sakınarak kendine varlık aramayan kuldân daha sâdık kim vardır? 'Ben maldan da, varlıktan da vazgeçmişim' diye söyleşen herkese aldanma. Vazgeçen odur ki, dünya malını ağzına almaz. Dünyayı önemseyen odur ki, dünyadan bahsetmeye doymaz. Bilki hakikat ehlinin himmeti gönülleri güle döndürür, taşı suya çevirir. "A'sânı taşa vur, diye vahyettik. Ondan oniki kaynak fışkırdı" (A'raf 7\160) On iki ilâhî sıfattan, gönüllere feyz akıtan nûr pınarları kuruldu. Her gönül kendi sırrını bildi. Her sırr sahibi, nefsinde tecelli edeni gördü. Tevhidin mânâsını bilerek yaşayan ve "kitaba sımsıkı sarılıp, salâtı ikâme edenler" (A'raf 7\170) Hakk'ın ecrine nail oldu. Gönüller sözlü bir kitab oldu. Bilki tevhid âleminde, şu-bu ayrımı yoktur. Tuvâ vadisinde, senliğe-benliğe yer yoktur. Allah'ın varlığı ile yetinenlerin varlığı yoktur. Mânâdan yana perdelilerin, idrâktan yana nasibleri yoktur. Tevhid sırrı sırrında yerleşenler için kusurluyu kucaklayıp, bağışlamak, Allah'ın sıfatıyla sıfatlanmaktır. Her işte önce iyiliği ve güzelliği görmek Allah'a olan has kulluktur. Bilgisizlikten yüz çevirmek, Allah'ın ilmine sarılmaktır; "af yolunu tut, iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir" (A'raf 7\199)

Ey Sevgili! Sevgiden daha kutsal ne var şu âlemde, sevgi, seni sırrındaki Sevgiliye kavuşturmuşsa. Sevgili olarak Allah'ı seçen insan, Rabbından gayrı hiçbir şeyi O'na tercih etmez. Gelgörki, O'nu seçenlerden her biri de O'nu, O'nun seçtirilmesiyle seçmiştir. Ezeldeki ahda uyup, Rabbını nefesine tercih etmiştir. Bilki hiç bir vesile, muhabbetden daha etkin değildir. Hiçbir bilgi, hakikat ilminden daha derin değildir. Hiçbir söyleşi, hakk sohbetinden daha aydınlatıcı değildir. Ne varki, hakk sohbetini dinleyip, mânâsına erebilmek için sükût gerekir. Hem dilde, hem gönülde, hemde nefiste. Onlar ki "onu dinlemeğe hazır olduklarında bir birlerine susun dediler" (Ahkâf 46\29), sükûtu Hakk kelâmını duymaya vesile bildiler. Şöyle ki, Hakk'ın rızasını nefsin rızasına tercih etmek âşıkların sükûtudur. Hakk'ın varlığını nefsin varlığına tercih etmek Ma'suk'ların sükûtudur.

Bilki İmân nûru gönülde yerleşmedikçe suhûlet (kolaylık) gerçekleşmez.

İhsân nûru ruhu sarmadıkça sükûnet (rahatlık) gerçekleşmez.

İkân nûru sırda kök salmadıkça sekinet (kalıcı huzur) gerçekleşmez.

Hakikat yolunda kişinin nefsiyle yaptığı "savaşta ayaklara sebat vermek için üzerinize semâdan (ledün- niyetten) bir su (feyz) indiriyorduk" (Enfâl 8\11) yüce ayeti; ilâhî yardımın Hakk'ın katından gelen hikmet; himmet ve muhabbetle gerçekleştiğini bildirir. Sebat, hakikat yolundaki kararlılığın korunması içindir ki ayaklar kaymasın. Nefsânî dürtü ve hissiyat benliği sarmasın. Nitekim bu hususta bir lütuf olarak "Allah, kişi ile kalbinin arasına girer" (Enfâl 8\24) ki, kul nefesine yönelmesin. Fâni benliği Rabbına olan vuslatını engellemesin. O halde kalbin, enâniyyet bahçıvanını takib etmesin! Bahçıvan odur ki seni gülistana (tevhid bahçesine) götürür. Her yol gösterene güvenmeyesin! Rehber odur ki seni hakikata (likâ-

ullahâ) götürür. Gayretsiz kişiyle yoldaş olma! Seni yoldan alıkoyar. Hayallerle avunan kişiye aldanma! Seni beklentilerin kulu kılar.

Ey Sevgili! Kaynağından beslenmeyen akarsu bir gün kurur. Özen gösterilmeyen gönül bahçesi mânâ çiçeklerinden mahrum kalır. Bilki ilim ve sevgi, akıl ve gönül sahiplerini besler. Gönülgözü, mevcudatın (eşyanın) hakikatını keşifle beslenir. Sırr gözü, gaybın sırlarını müşahade ile gelişir. Ubûdiyet (genel kulluk) ibâdetle beslenir. Ubûdet (has kulluk) mârifetullahla gürbüzleşir. Nûr gözünün gıdası nûrun gayrı değildir. Güneş, kendi ateşiyle beslenir. Hakikat ehli, Hakk'ın gayrına toktur. Sırrı bilmeyen câhil onu inkâr eder. Sırta eren kâmil Allah'a hamededer. Mârifetullah nûru tecelli edince, mânâdan yana körleri görür kılar. Sırta sağır kulakları işitir, ölü kalbleri diri kılar. Ne var ki kul nefsinden ölmedikçe ecelle zıtlaşır. Ölmeden önce ölen, Hakk'ın kullarını Hakk'ın tasarrufuna bırakır. Bilki nefsin ölümü, nefsin yok olması demek değildir. İlâhi irâdeye boyun eğip, gizli ve açık her şirkten kurtulması demektir. O halde ey dost. Her canı can bilme! Can odurki canını Cânâna vermiştir. Her kalbi billûr bilme! Billur kalb odurki nûru Muhammedden gayrı her şeyden beridir. "Ey imân sahipleri! Hayat verecek şeye sizi çağırdığı zaman Allah'a ve Resûlüne uyun" (Enfâl 8/24) yüce ayeti, ölümsüz dirliğin Allah'ın dâvetine, emirlerine, Resûlünün ahlâk ve sünnetine uymaktan geçtiğini bildirir. Bilki sen, sendekini sensiz bulursun kendindekini bulursan, tümüyle kendinden kurtulmuş olursun. Sevenlerin her sözü selâmet diler. Erenlerin her nefesi âsumandan (ilâhi sıfatlar semâsı) eser. Kendi nefsiyle yürüyen insan ayaklarına güvenir. Aşk ve tevekkül kanadıyla kanatlanmış gönül âşiyana (melekût âlemi) yükselir. Bilki her kuşun yuvası bir değildir. Her yükselenin irtifası kendi derecesine göredir. Kartallarla serçelerin kanadı eşit değildir. Mânâ ve sırlardan yana gâfiller, hakikatı duyup, "ayatlerimiz onlara okunduğunda; tamam işittik. Dilersek bizde bunun bir benzerini söyleriz. Öncekilerin söylemlerinden farklı bir şey değil bu! derler" (Enfâl 8/31) Bilmezler ki akıllarına sığmayan hikmet, gönüllere indirilir. Düşüncelere gelmeyen nimet, sırları mesken edinir. Her gönlün nûru kabına göredir. Her kulun ilmi tecelliye göredir. Kullar arasında ayırım yapmak ise ikilikte kalmak demektir. Kim kime hizmet ederse, kendine hizmet etmiş olur. Şerre hizmet eden, şerrin kulu olur. Hayra hizmet eden, hayra vesile olur. Hayrın en hayırlısı Allah'ı nefesine tercih etmektir. "Allah bana yeter. Ona tevekkül ettim" (Tevbe 9/129) yüce ayeti mâşukların yurdudur.

Ey Sevgili! Sırta erip de, dilsiz kalmaktır ölmeden önce ölmek.

Nefsi yitirince, Sevgiliyi nefsinde bulmaktır ölmeden önce ölmek.

Benliksiz kıyamda, kimliksiz mevcud olmaktır ölmeden önce ölmek.

Perdeler kalkarsa, varlığın kalırmı hiç ey bilinç!

Hakk nûru varlıkta zâhir olunca, ikilik kalırmı hiç ey bilgiç!

Hayatın anlamına ermeyen, varlığın sırrına nasıl ersin?

Yaşamamı lâıyıkıyla beceremeyen, ölmeden önce nasıl ölsün?

Her sırrın gizemi Rabbın sonsuz rahmetindendir. Bilki rahmet, Hakk'ın mağfiretinin; muhabbet ise, O'nun lütfunun müjdecisidir. Yüzündeki tülü açtımı Sevgili, O'na bakabilecek göz kimde var?

Esmâ tecellisiyle örtündümü O, hasretine dayanacak güç hangi sinede var?

Her coşkulu hatibi, her hünerli kalemi hakikat ehli sanma. Kendi nefsinin sarhoşudur benlik kalemi. Ruhunu kurtardıysan nefsin şerrinden, odur gönlün hür kalemi. "Nûn ve'l kalem"

(Kalem 68\1) yüce ayetindeki nûrlu kalem, hakikat ilminden olan nasibini havzu kevserden alır. ''Muhakkakki biz verdik sana kevseri'' (Kevser 108\1), sırrınca, feyzini Resûllah'ın (s.a.v.) nûrundan alır. ''Sana ve sana uyan müminlere Allah yeter'' (Enfâl 8\64) ayeti kerimesi bu hikmeti bildirir. O öyle bir havuzdur ki, ''Rabbı onu seçti de onu sâlihlerden kıldı'' (Kalem 68\50) ayetince, Hakk'ın seçtiği kullar ona erişir. O öyle bir havuzdur ki ondan ''Sâd'' (38\1)'a mazhar ve zikirleri (varlıkları) ancak Kur'an olan sıdıklar rızklanır. Öyle bir havuzdur ki onlar, Allah'ın kahhar varlığının kudsiyeti karşısında fâni benliklerine varlık vehmetmekten sakınanlar nimetlenir. ''Allah, sakınanları sever'' (Tevbe 9\7) yüce ayeti, bu hikmeti bildirir. Bilki sakınmak, nefsi gizli şirk virüsünden temizlemektir. Ne varki nefsi uyan için dünya, taşıması ağır bir yük kesilir. Nitekim âlemden bir karşılık isteyen benlik, ağır bir borç altına girmiş gibidir. Oysa, ''Rabbının hükmüne sabreden'' insan (Kalem 68\48) nefsinin zulmünden beridir. Allah'ın kendisine yettiği kul için ''Allah, (onun) yükünü hafifletir.'' (Enfâl 8\66) Öyleki kudsi tecellisiyle kalbdeki sekineti (kalıcı huzur) genişletir. Kalbdeki kalıcı huzur, fâni kimliğin erimesiyle ilâhi hüviyetin bilirmesidir. Huzurun genişliği nedir? Diye sorarsan, bilki hiçbir şeyin sana sahiplenmediği huzurlu yaşamdır gönül genişliği. Bu mânânın sahipleri bilirdi, hissiyatı sahiplenmediğin takdirde, hissiyat da sana sahiplenemez. Akıl ve gönül birlenince, tevhid nûru güneş gibi özde belirir. Mânâ ve sırları keşif ve müşahede sâdıkların sadıklarının genişliğince. Sıddık, Hakk'ın has tecellisine mazhar olan kuldur. Hakk'a sadık kulun sırrı Resûllah'ın (s.a.v.) nûruyla dolu iken, ''Sen onların içinde iken, Allah, onlara azab edici değildir.'' (Enfâl 8\33) yüce ayeti; sıdk ve ihlâs sahiplerinin, ayrılık ve uzaklık acısı tatmayacaklarını bildirir. Ruhani varlığının hakikatını müdrik olduğu müddetçe ''O'nun velileri sakınanlardan başkası değildir'' (Enfâl 8\34) Ne varki mânevi yönelişlerinde, nefsi hafife alıp onunla cihaddan kaçınanlar için; ''yerinize sizden başka bir toplum getiririz'' (Tevbe 9\39) İlâhi ikazı, ruhani yolculuktaki hassasiyetin ve edebin önemini dile getirir.

O halde ey dost! Kâfiri dışarıda arama mümini de öyle, kendi nefsindedir kâfir! Kendi gönlündedir Mü'min!

Ne hayallerin peşine düşüp, duygusallığın kulu ol, ne de olumsuz zan ve vesveselerine yenik düşüp, korku ve ezikliğin bendesi ol.

Allah'a vuslatın ölümsüz yaşam olduğunun bilincinde ''Allah'ın, indinde ki büyük mükâfaat'a'' (Tevbe 9\22) mazhar ol. Dünya hayatındaki mükâfat, ilâhi ahlak nûrlarıyla bezenmektir. Bilki kişi ne yaşamış olursa olsun, şu hikmeti benimserse gönlü huzurlu, nefsi rızaya ermiş olarak hoşnud olur. ''Deki: Allah, bize ne yazmışsa, başımıza ancak o gelir. O'dur bizim mevlâmız. İmân edenler ancak Allah'a tevekkül etsinler'' (Tevbe 9\51)

Ey dost! Hakikat ehli, nefsinin değil, nefsindeki tecelliye gören kişidir. Mazeret beyan eden kişi, kusuru kendinde değil, başkalarında arayan kişidir. Her ki kendi irâdesiyle bir tasarrufta bulunursa o, nefsiyle baş başadır. Her kim Hakk'ın irâdesiyle bir yönelişe sevk edilirse o, sakınanlardandır. Gönül ehli, beşeri alışkanlıklardan ve dünyadan olan beklentilerinden tümüyle vazgeçmedikçe huzurun genişliğine ermez. Allah yolunda nefsiyle savaşmadıkça ruhani yaşamdan zevk almaz.

Ey Sevgili! Benlikten fakra erip, fakrıda terk etmektir hidayete ermek. Ne varlığa bürünüp, ne yokluğa özenmek, ne âşikâr olup, ne de gizlenmektir hakka ermek. Her kim inancını alışkanlık ve taklit üzerine benimsemişse, kalbini kuşkudan, nefsinin vesveseden, zihnini vehim-

den arındıramaz. Bilki zihin, düşünce sarmaşıklarıyla kaplı bir dehliz gibidir. Tefekkür ise gönlün serin sularına dalmak gibidir. Nefs, ikilik âlemi olan dünyaya talibtir. Gönül ise Allah'a aittir. İlâhi tecelliye mazhar olması nedeniyle gönül, aşkla secdeye gider. Nefs, ilâhi irâdeye boyun eğerek, emre itaat üzere secde eder. Gönül, taşıdığı aşk nedeniyle ilâhi lütfâ, nefis ise kusur ve noksanları nedeniyle ilâhi mağfirete mazhardır. Hiçbir nimet için değil velâkin, Rabbının dâvetine aşkla koşanın secdesi kâmindir. Varlıktaki tecellinin bilincinde olan insan "öğüt verildiğinde, büyülenmeden secdeye kapanıp Rabbını hamd ile tesbih eder" (Secde 32\15) Secde ile enâniyyet iddiasından eriyen insan, Hakk'ın varlığıyla dirlik kazanır. "O diriltir ve öldürür" (Tevbe 9\116) yüce ayetince, irâdi ölümle nefsinin fenâsına hazır olanı Cenab-ı Mevlâ, zâ- tının nûruyla diriltir. Kulun zâhirdeki secdesiyle, bâtındaki secdesi tevhid deryasında birleşir. Secdenin sırlarından biri de odur ki, secde ile tevbe edenlerin O'na "dönmeleri için Allah, tövbeleri kabul eden Tevvab ve Rahimdir" (Tevbe 9\118) gel gör ki şu fâni âlem de kimileri "dünya hayatına razı olup, onunla tatmin olurlar" (Yunus 10\8) kimileri de dünyadan takvaya dönüp "hepimizin dönüşü ancak O'nadır" (Yunus 10\4) idrâkıyla hakka sarılırlar. Şöyle ki, nefsinden kalbine yönelen insan, Rabbının nûrunu gönlünde bulur. Bunlar "salâtlarında huşû içindedirler" (Mü'minün 23\2) sufli sıfatlardan ulvi sıfatlara yöneldiğinde, hakkanî ahlâkı nefsinde bulur; "Onlar emânetlerine ve ahidlerine riayet ederler" (Mü'minün 23\8) kalbden ruha intikâl edildiğinde zâtî tecelliye sırrında bulur, "işte bunlar (halka) vâris olacaklardır." (Mü'minün 23\10) Hidâyete erenlerce malumdurki, hakikatların hakikatı ancak Hakk'ın katındadır. Yine bilirlerki, "hakka Allah hidâyet eder" (Yunus 10\35) Hakk'ın hakka hidâyet ettiği kul, Allah'ın eliyle Allah'a dönen kuldur. Hayatı bütünüyle Rabbına aittir. Yaşamı ve ölümü, Allah ile Allah içindir. Irâdesi, ilâhi irâde içinde eridiğinden ikilik âlemindeki vücûdu mecâzidir.

Ey aziz! "Hakk'a erdirenmi tâbi olunmaya lâyıktır, yoksa kendisi hidâyeti bulmakta yetersiz kalanmı? Nasıl hükmedersiniz?" (Yunus 10\35) diye sorulduğunda, insanların "çoğu zan ve varsayımlarının ardından gider. Muhakkakki zann hakikatın yerini tutmaz" (Yunus 10\36) Beşeri âlemin sen-ben ikileminde kalındığı müddetçe, vahdet nûru kulu kucaklamaz. Kendi varsayım ve fantezileriyle hakkı arayanlar, "ilmini kavrayamadıkları ve kendilerine bilgisi açıklanmamış bir şeyi" (Yunus 10\39) tanımlayıp, tanıtmaya çalışırlar. Bunu yaparken de, dünyevi bir karşılık beklemeyi kendilerine hakk bilirler. Bilmezlerki hırs ve hased ateşi ancak teslimiyeti ve tevekkülü kemâle ermiş kullar için "serin ve zararsız" olur. (Embiyâ 21\69) Söylediğinin hakikatını gönlünde bulamayan ise hakka vâris değildir. O ki duyduğunu imân nûruyla dinler, duyduğu ilmin feyzi himmet nûruyla gönle iner. Kaldığı "Allah, dilediğine duyurur" (Fâtır 35\22) Mâlimdurki Hakk'a vuslat yolculuğunda pek çok yol ve usüller vardır. En büyük sakınca "Allah'ın yolundan ayıran yola" (En'am 6\153) uymaktır. "Sizden herhangi bir ücret istemeyen kimselere tâbi olun. Çünkü onlar hidâyete ermişlerdir" (Yasin 36\21) yüce ayeti, hakikat ehlini işaret eder. Bilki ilâhi emirleri aşkla yerine getirmek Allah için süslenmektir, kulluk şuurunu yüklenmek, emânetlerin büyüğünü yüklenmektir. Esmâ ve sıfat nûrlarıyla zâtî tecelliye mazhar olan yegâne varlık insandır. Zirâ o, aşka ve ilme mazhardır. İlâhi aşka ve vâhdet bilincine eren insan, sırma mazhar olur. Sırrın sırrına eren ise, Hakk'ın kâmil tecellisine mazhardır. "Ona insan yüklendi" (Ahzâb 33\72) yüce ayeti, sırrında taşıdığı ilâhi hikmete vâris insanı kâmilî bildirir. Yüklendiği sırrın idrâkında olmayan benlik ise, "zalim ve câhil" olmakla nitelendirilmiştir. İlâhi rahmet, taşıyamayacağı sorum-

luluğu her canlıya yüklemes. Sırrın sırrı, her kalbe emânet edilmez; "Allah, sadece sakınanların kını (ilâhi fazlını) kabul eder" (Maide 5\27) Ey dost! Kimileri için "beyaz geceler," tabiatın karla örtülmesidir. Kimileri için beyaz geceler dolunayın geceyi aydınlatmasıdır. Kimileri içinde teheccud vâkdi, nûrun kalbleri kucaklamasıdır.

Ey Sevgili! İlim sahipleri bilirki, Cenabı Hakk'ın kerim kitabındaki her surenin ve başındaki besmelenin okunmasındaki hikmet, o surenin maksadına vâkıf olmak, mânâsına ermek ve ayetlerin sırrıyla tahakkuk etmek içindir. Her yeni açılımın ve mânâ güneşinin doğuş yeri gönüldür. Zuhur yerindeki tecelliyat ise, ilâhi takdire ve "belli bir ölçüye göredir" (Kamer 54\49) Bir mânânın hakikatını o sırrın sahibinden duymak, o mânânın kalbde nûruyla zuhurudur. Ümmi odur ki, Rabbindan duyduğunu gönülüyle duyar, okuduğunu Rabbinin okutmasıyla okur. Kudret elinde kalem olması, sahibinin elinde Rabbani sırları dile getiren bir vasıta ve mânevi işaretlerin görüldüğü bir ayna olmasıdır. O gönül ki lütûf ve rahmeti kendinde birlemiştir, nimete ermiştir. Bilki lütûf, beşeri kayıtlardan soyunup, tecelli deryasına dalmaktır. Rahmet hakka hasrette kalana muhabbet ve şefkatle doyurmaktır. Lütûf, ilâhi ahlâkla ahlâklanmaktır. Rahmet, kötü ahlâktan korunmaktır. Lütûf, mânâ ve sırların kalbde dürüldüğü keşif ve müşahedeye erme. Rahmet, beşeri sıfatlardan doğan kusur ve noksanların arındırılmasıdır. Lütûf, vuslata koşmaktır. Rahmet, uzak düşmekten sakındırmaktır. Lütûf, Dosta erme. Rahmet, Dostun gayrını dost edinmemektir. "Deki: Allah'ın, lütûf ve O'nun rahmetiyle işte bununla sevinirler" (Yunus 10\58) ayeti kerimesinde lütûf esmâsı, rahmet sıfatından önce zikredilmiştir. Zirâ, lütûf özele, rahmet ise genele tahsis edilmiştir. Lütûf, meşakkatsiz nimete erme. Rahmet, meşekkatın mağfirete dönüşmesidir. Lütûf, mânâ ve hakikatlere ermeyi nasib eyler. Rahmet, sıkıntılardan selâmete erdirdir. Allah Teâlâ, ilâhi lütûfünün fiilleriyle kullarını rızklandırır. Rahmetiyle zâtına ortak koşmaktan sakındırır. Lütûf, Rabbin inâyet ve hidâyetiyle hikmete kavuşmaktır. Rahmet, takvaya sarılan kulları hakkın gayrından arındırmaktır. İnsan bazen işlediği bir kusur neticesinde lütfa mazhar kılınır. Bazen de sahiplendiği hayırlı bir fiil nedeniyle uzaklık rüzgârına maruz kalır. Benlikten doğan her iddia, kendi ateşinde yanarak temizlenir. Rabbin rahmeti gazabını geçmiştir. O'nun lütûf ilâhisi her nimetin fevkindedir. Hakk'ın lütûfuna mazhar olan en mümtaz varlık insandır. Yâ Sin hitabının muhatabı ve sûreti Hakk olarak insan, ruhunda taşıdığı ilâhi sır nedeniyle; "Allah, insanlara karşı çok lütûfkârdır. Fakat onların çoğunluğu şükretmezler" (Yunus 10\60) Zirâ letâfeti nedeniyle Hakk'ın varlığını ve şükürün ifade ettiği mânâ olarak kullarından kendini öven, Rabbin nimetini idrâk edemezler. Bilki şükür fiili, ilâhi bir tecelli olarak Şekür Allah'a aittir. Hakk'ın letâfeti nedeniyle iç âlemlerinde O'nun varlığını keşfedemeyen ve dış âlemdeki tecellisini müşahade edemeyen kullarını, rahmet sıfatı ve mağfiretiyle kucaklar. Mukaddes kitabında bildirmiştir ki, "gözler O'nu görüp, kavrayamaz velâkin O, gözleri kavrar" (En'am 6\103) Kullarının her hâline vâkıf olan "O, Latif ve Habîrdur." Rabbinin tecellisini nefsinde müşahade eden ise abdüllâtif olarak sıfat nûrunu özünde bulur.

Ey Sevgili! Hakk tecelli etmeden hiç bir varlık zuhur etmez. Zuhur eden emâniyyet ise kendi bilinciyle kayıt altına alınmıştır. Beşeri kayıtların hükmündeki benlik, geçmiş ve geleceğin telaş ve hissiyatına kapılırsa huzurun yerini kaygı alır. Oysa huzur, Rabbin hükmüne sabır ve O'na tevekkülle olur. "Sen Rabbinin hükmünü sabırla bekle" (Kalem 68\48) yüce ayeti, üzüntü ve sıkıntının kaynağının benliğin kaygıları olduğunu vurgular. Gönlü Rabbiyle dolu olanın, Hakk'ın gayriyle alışverişi yoktur. "Rabları onlara kendi katından rahmet, hoşnudluk

ve (mânevi) Cennetler müjdeler’’ (Tevbe 9\21) Rıza ve hoşnudluk, keder ve kaygının yerini alır. Bilki Yâ Sîn, bir şeyin özüdür. TaHâ, onun tahâreti, sufli kayıtlardan arındırılmış sıfatıdır. Hakikat ilminin tâhir vârisleri, ilimleriyle, fiilleriyle, güzel ahlâkla tahakkuk ederler. Dünyanın vârisleri ise, beşeri kimlikleriyle ve sahiplendikleriyle kayıt altına girerler. Lütûf ve rahmetle hoşnud edilenlerin sevinci dünya vârislerinin ’’topladıklarından daha hayırlıdır’’ (Yunus 10\58) Bilki ilâhi aşkın vârslerinin ne rengi, ne deseni, ne lakabı, ne makamı vardır. Nefsine varlık vehmedenin sıfatı fânidir. Ferd odur ki, Rabbinin bekâsıyla Bâkîyi tanır. Rahman ve Rahimden olan nasibini ubûdiyetinde bulur. Rûbubiyetin Rabba ait olduğunu teyiden takvaya sarılmıştır. İşte bu onun Rabbiyle arasına hiç bir şey koymamasıdır. Bu nimete erdiren ’’Allah, kullarına lütûfkârdır’’ (Şura 42\19)

Ey Sevgili! Hakikatların taliblerine ulaştırılması ilim ve amel iledir. İlmiyle âmil olmayan insan, inandırıcı ve güvenilir değildir. İlmiyle amel olan birey, ilmi yüklenip de onunla iştigal etmeyen kişiden üstündür. Kadiki bilgisiyle amel etmeyen, keşif ve müşahede kapılarını kendi elleriyle kapatmış olur. Bu durum A’raf Suresinde şöyle bildirilmiştir. ’’Kendisine ayetlerimizi veriğimiz halde onlardan sıyrılıp çıkan kimsenin haberini oku’’, ’’Dileseydik elbette onu bu ayetler vesilesiyle yükseltirdik. Fakat o dünyaya (beşeri zevklerine) saplandı ve boş heveslerin peşine düştü.’’ (A’raf 7\175,176)

Bilki doğru bilgi hakikate erişmenin aracıdır. Ancak onunla amel edilmediği takdirde ilim, onu taşıyanda zâhir olmaz. Amel edildiği takdirde ilim, onu yaşayanın kendisi olur. Hakikatle tahakkuk etmenin anlamı budur. Nasılki kanunların uygulanmadığı bir ülkede anarşi hâkim olur. İlâhi kanunların uygulanması halinde tecelli sırlarının algılanıp, anlaşılması ilmen mümkün olur. Nitekim bâtındaki haki- katın zâhir oluşu şeriatın uygulanmasıyla olur. ’’Muhakkakki Rabbin katındakiler O’na kulluk etmekten kaçınmazlar’’ (A’raf 7\206) ayeti bu hususu bildirir. Onlar ki Hakk’ın nûruyla aydınlanmışlardır, ubûdetleriyle Esmâ ül Hüsnâyı tanımışlardır. Nitekim Hakk’ın nûruyla yol alanın ahlâkı, Esmâ ül Hüsnânın 99 ahlâkıdır. Ebced ilmine göre Hâ Mim harflerinin toplam değeride 99 dur. ’’Biz onu kullarımızdan dilediğimizi hakikate erdirdiğimiz bir nûr kıldık’’ (Şûrâ 42\52) yüce ayeti, bu hikmeti bildirir. Nasılki enaniyyete misâl olan kişi kibrin hâldiliyle nefesine işaret eder, takvaya sarılıp, nefsin sükûtuna misâl olanda edeb diliyle Hakk’a işaret eder. Âşığın hâli, tecelli deryasındaki dalgaların titreşimi gibidir. Ârifin ilmi, Sevgilinin sinesinden zuhur eden bâtın gibidir. Bilki muhabbetin özüne erenin koşusu, adımsız, tanımsızdır.

Ey aziz! ’’Güneşi takip ettiğinde ay’’ (Şems 91\2) teorik akıl, idrak edemediğinde gönlü takip eder. ’’Güneş katlanıp dürüldüğün de’’ (Tekvir 81\1) Mânâ ve hakikatler gönülde dürüldüğünde, ’’ağarmaya başladığında sabah’’ (Tekvir 81\18) hakikat ilmi belirginleştğinde; ’’göz kamaşıp, ay tutulduğunda, güneş ile ay bir araya getirildiğinde’’ (Kıyamet 75\7,8,9) basiret gözü kamaşıp, akıl hayrete düştüğünde ve kayıt altına alınanla kayıtlara sığmayan bir araya getirildiğinde, ledünni hikmet güneşi ’’alev alev yanıp aydınlatan bir kandil’’ gibidir (Nebe 78\13) Onlar ki hakikatı kendi sâfiyeti içinde arayıp, öğrendiğini tatbikiye hazır, ’’O, dosdoğru yürümek isteyenler için bir öğütdür’’ (Tekvir 81\27,28) Hamdın hayretin yerini aldığı en yüce zikirdir. Ulvî ve sufli sıfatların mâzharı oluşuyla ’’insan karışık bir sudan’’ (İnsan 76\2) yaratılmıştır. Sufli yönüyle nefsanî tutkuların ve geçici zevklerin peşinden gider. Ulvî yönüne döndüğünde, aklıyla keşfeder, gönlüyle müşahade eder, sırrıyla hilâfet eder. Hakikatları Rabbindan dinlemek üzere, nefsin sükûtu nisbetinde mânâları ’’işiten’’ ve gönlü-

nü verdiği ölçüde ilâhi işaretleri ''görür'' kılınmıştır. Âlemdeki her işin ve yaşanan her hâlin hakikâtının Hakk'ın tecellisiyle oluştuğunu ayne'l yakîn gördüğünde bilirki, mânâdan yana gafil olanlar da kendi hâllerini görüp, algılayacaklardır; ''Onları gözle onlar da görecektir'' (Saffat 37\175) yüce ayeti bu hikmeti bildirir. Şu farklılığı, vâhidin vâhidiyetini görenin görüşü lütûf ile, benlikte direnenin bakışı nefsinin kendisine azab etmesiyledir. Hakka'l yakîne mazhar olan kâmil insan ise, her bir esmânın nûruyla işitip, görür. ''Onları gözle. Onlarda görecektir'' (Saffat 37\179) yüce ayetinin ikinci kez nüzulundaki hikmet, ayne'l ve hakka'l yakîn nûrlarıyla ulaşılan mânevi görüş menzillerine işaret içindir. Hakka'l yakîne eren insan, Rabbinin lütûf ve inâyetiyle gördüğü mânâları görmeyene de gösterir. Gerçekte, kâmilin gözünden gören ve varlığın hakikatını bildiren zât-ı Hakk'tır. Zirâ gerçek fail O'dur. Bilki bir şeyin işitilip, bilinir ve görünür olması, Hakk'ın isim, sıfat ve fiilleriyle varlıktaki tecellisidir. Âlemdeki her şeyin özü olan insan, Hakk'ın kemâle erdirdiği kuludur. Semâdaki dolunay insanın kemâlatını sembolize eder. Onun doğusundaki kızılık ilâhi aşkı, ışıldayan aklı, Rabbindan aldığı nûru simgeler. Kemâlât sürecinde insanın mânevi derecelerindeki hâli, ayın evreleri gibidir. ''Ay için de bir takım menziller tâyin ettik'' (Yasin 36\39) suresi, bu menzilleri bildirir. 28 harfin nûrundan feyz alan insan, 14 ü nüzul, 14 ü urûc mertebesinde kemâlî bulur. Kemâl harfleri olan Kef, Mim ve Lam'ın değeri 90 dır. 90 rakamı ise harflerden Sad'a işaret eder. O halde görki kemâlât, Sad'a mazhar olan Sâdıkların menzili, sıddıkların evidir. Subhan Allah doğrusunu bilir.

Ey Sevgili! Allah'ı nefsi için sevenle, Allah'ı Allah için sevenin sevgisi bir değildir. Nefsaniyeti için var olanla, Allah için mevcut olanın mertebesi eşit değildir. Dünyadan bir talebi olmayan ve dünya- nında ondan alacağı bir şeyi bulunmayan insan, ihlâsın özüne ermiş kişidir. İhlâs öyle bir nûrdurki, kulu enâniyyet iddiasından arındırır. İhlâs nûru, sekinet nûruyla huzurun kalbe yerleşmesine vesile olur. Şeytani ilka, memnû ağacın meyvası olan ulûhiyet sırrının insana gösterilmesidir ki, onu sahiplenecek kişi rubûbiyet iddiasında bulunarak tevhidden tefrika düşsün, vahdet huzurundan kesret huzursuzluğuna insin. Allah Teâlâya has kulluk idrakı olan ubûdetinden sapsın. ''Muhlas (İhlâsa erişmiş) kulların hariç, '' ''onların hepsini azdırıp, saptıracağım'' (Sâd 38\82,83) yüce ayetleri, şeytani ilkaya karşı ihlâsın, Hakk'dan gelen bir hidâyet ve nefis sapkınlıktan koruyan bir kalkan olduğunu bildirir. Allah Teâlâ'nın kalbine ihlâs nûru ihsân eylediği kul, vehmindeki varlık iddiasına tevbe eder. ''Rabbı onu seçkin kıldı, tevbesini kabul etti'' (TâHâ 20\122) yüce ayetince bildirilen Âdem (a.s.) misâli muh- las kul, enâniyyet günahına tevbe ederek gizli şirkten arınmış olur. ''Ben dinimde ihlâs ile Allah'a ibâdet ederim'' (Zümer 39\14) yüce ayeti, ubûdetin yalnız Allah'a has kılındığı takdirde katıksız olduğunu bildirir. Kim bu hakikatı unuttur, ''Kim zikrinden (anımsamaktan) yüzçevirirse, muhakkakki ona dar bir yaşam (boyutu) vardır'' (TâHâ 20\124) Fâni kimliğinin dar kalıpları içinde bencilliğini sürdürür. Bilki ihlâsla yapılmayan hiç bir amel beklentisiz değildir. Kişinin nefsinin araya katarak yaptığı amel muhlas değildir. İhlâsa ermiş kul, her güzelliğin ve iyiliğin mutlak failinin Allah olduğunun bilincinde, elinden çıkan salih bir amele sahiplenmez.

Ey aziz! İlâhi hikmetler kendileri için belirlenen yerlere akar; ''güneş kendisi için belirlenen yerde akar'' (Yâ Sin 36\38) Hakikat ve hidâyet güneşi, rabbani gönülleri aydınlatıp, Aziz ve Alîm Allah'ın takdiriyle, ihlâslı kalblere feyz akıtır. Hikmet ve inâyet pınarlarından akan mânevi rızklar, ilâhi takdir ve emre uygun olarak infâk edilir. ''Onlar seve seve yiyeceği

yoksula, yetime ve esire yedirirler’’ (İnsan 76\8) Hikmet azığı bulamamış fakirlere, mânâdan yana yetim kalmış kalblere, nefesine yenik ve esir düşen kimliklere verilir. Ancak bunu yaparken bir karşılık beklenmez. ’’Sizi yalnız Allah rızası için yediyoruz. Sizden bir karşılık ve teşekkür istemiyoruz’’ (İnsan 76\10) ayeti kerimesi, nefsin hazzının, sâlih bir amelin içine dahil edilmemesi gerektiğini bildirir. Zirâ bir karşılık beklenerek yapılan her işte nefsanîyet gizlidir.

Ey Sevgili! Zâtından sakınan takva sahiplerine Cenab-ı Hakk, kerim kitabındaki hikmetleri öğretir. ’’Allah’tan sakının (korkun, korunun) Allah size öğretiyor’’ (Bakara 2\282) yüce ayeti, ilim nûrunun müjdecisidir. İlmîni imânın gereğince ve ilâhî ahlâkı benimsemekle yeri ne getirmeyen kişi hakikate eremez. İmânını ilimle pekiştirmeyen kişi de, taklitten tahkike geçemez. Tahkik ve taklidi yaşayan her ferdin bir mânâ ve hakikatı vardır ki, onun sırrı odur. Kezâ her sûretin bir hakikatı vardır ki, bedendeki nefsi odur. Varlığını bir sûret olarak algılayan kişi, sûretler dünyasında taklidi zevkleri nefesine yâr edinir. Özbenliğinde ve dış âlemde tecelli eden tahkik ederek tanıyan insan ise, ruhun kudsiyetini idrâk ile Rabbını yâr edinir. İnsanoğlu hangi seçimde bulunursa bulunsun ’’Allah, sizi nefislerinizden hesaba çeker’’ (Bakara 2\284) yüce ayetince sorgulanır. Kulluğunu yalnız Allah’a tahsis eden, ihlâsa kavuşur. İnsanki isim, sıfat ve fiilleriyle Hakk’ın tecellisine mazhar bir oluşumdur, her birinin sırrı Rabbin katındadır. Zirâ O’nun varlığından başka bir kaynaktan varlık bulan hiçbir şey yoktur. Bu hikmetdendir ki, varlıktaki her şeyin hakikatı olan ’’Esmâ ül Hüsnâ O’nundur’’ (TâHâ 20\8) Esmâ ül Hüsnâ nûrları, Rabbanî ilham, Hakkânî hikmet ve marifetullah ırmaklarının aktığı huzur ve muhabbet pınarlarının besleyen hakikat ve sır hazineleridir. Her kim ilâhî ahlâk sıfat nûrlarının ahlâkıyla ahlâklanırsa, inâyet ve hidâyet güneşinin ışığında, kendi varlığından akan tecelliyi seyrederek. Ancak fânî nefsin, izzet sahibi Rabbına ortak kılmaz. ’’Rablarından sakınanlara altlarından (iç âlemlerinden) ırmaklar akan köşkler (mânevî dereceler) vardır’’ (Zümer 39\20) yüce ayetince bildirilmiştir. Onlar, Rablarından gelen dâveti gönül kulağıyla ’’dinleyip de sözün en güzeline uyan kullarımı müjdele. İşte onlar Allah’ın hidâyete (hakikate) erdirdiği kimselerdir’’ (Zümer 39\18) Hakikat ilmin nûru, kalbdeki imân nûrunu kucakladığında; ihsâna ermiş benlik, basiret gözüyle Rabbinin tecellisini müşahade eder. Nefsindeki ve âfaktaki Hakk’ın ayetlerini keşfeder.

Ey Sevgili! Geçici olan her şey yaratılışı itibarıyla yokluktan ibarettir. ’’O’nun vechi (zâtı) dışında her şey yok olucudur.’’ (Kasas 28\88) Zirâ, gerçek mevcut ve Bâki Varlık O’nun zâtıdır. Âlemde isim ve sıfatlarıyla tecelli eden O’dur. Hakk’ın tecellisini tanıyanın, kendi fânî varlığı hakkında ne bir hükmü, ne de bir irâdesi (seçimi) yoktur. İrâde sıfatının asli sahibi olan mürid O’dur. Dolayısıyla ’’Hüküm O’nundur.’’ (28\88) O’nun ezeldaki ilâhî ilminde ne takdir edilmişse, her şey bu hükme uygun olarak ’’O’na döndürülür.’’ (28\88) Bu dönüş ve dönüşüm içinde varlıksız varlık olma huzurunu akıl idrâk edemez. Bu nedenledir ki, ’idrâk edilemeyeceğini idrâk, bizâtihi idrâktır’ denilmiştir. Nitekim Hakk’ın Mutlak Varlığında kimlik bilinci eriyenin ne sultanlığı, ne kulluğu kalır. Ne imânı, ne inkârı kalır. Hakk’ın kahhar varlığı, varlığın hakikatı olur. Fâninin enâniyeti Rabbinda yok olunca, varlığın haki- katını Rabbül âleminin varlığında bulur. Bu mânâyı nûrani tecellinin ne olduğunu bizzat yaşayan tadar. Hakîm Allah, dilediğine hakk ile hikmet ve hakikat bilgisini vererek kulunu hayra kavuşturur. Nefsin yitirdiği ilmi Rabbi verir. Onu ruhani keşif ve Rabbanî müşâhedeye eriştirir. ’’O’na hikmet ve ilim verdik’’ (Kasas 28\14) yüce ayeti, her hayr ve ihsânın O’nun hüküm

ve tecellisiyle gerçekleştiğini bildirir. Mânevi yolculuğunda neyin olumlu, neyin olumsuz olduğunun seçimini Rabbına bırakan insan. "Bana göstereceğin her hayra muhtacım" (Kasas 28\24) hikmetine sarılır. İlmin en latifinin, Rabbının ilmiyle Rabbını tanımak olduğunu öğrenen ferd ise, "Rabbım ben Sana muhtacım" niyazına sarılır. Allah'a duyulan muhtaçlık derecesi (fakruriyet), Allah'tan gelecek olan latif tecellinin vesilesi olur. O ki nefsinde hiçbir nam ve sıfatla, hiç bir mal ve makamla kayıt altında değildir ve Rabbının huzurunda, aczin kemâli içinde kıyamdadır; ancak o takdirde, tümüyle Allah'a muhtaçtır ki gerçek fakir ve sufi odur. Zât-ı Hakk'a muhtaç olanın durumu, kutsal bir vâdide bulunan hâli gibidir. Tecelli vâdisi her hayrın ve iyiliğin, ledünni hikmet ve ruhani saadetin nüzûl eylediği mübarek bir menzildir. Kul açısından "vâdi- nin sağ yönü" (Kasas 28\30) kulun ihtiyacı olan ilimdir, hikmettir, ubûdettir. Rabbın hüküm ve muradına göre ilâhi nimete nail olunur. Rabbın katında ise vâdi ve ağaç, kudsi nûrunun tecelli eylediği bir vesiledir. Zirâ Zât-ı Hakk, her vesileden, her taraf ve yönden münezzehtir. O ki özbenliği yönünden içinde mânevi bir şevk ve hararet duyar, ilâhi aşk ateşi onu tecelli nimetine cezbeder. Öyleki, "Ben bir ateş hissediyorum, umudum odur ki size ondan bir haber getiririm" (Kasas 28\29) heyecanıyla, nefsinde ruhundaki semâyâya, dağa yönelir. Bir vâdiki Hakk'ın hitâbı, kuluna hidâyet, fenâ, bekâ ve velâyet canibinden gelir; tecelliye mazhar olan ruh aldığı feyzi gönle intikal ettirir. Gönülün mânâsı nefsin fenâsıyla buluşur. Sırrın mânâsı ilâhi ahlâk ile bekâ bulur. Bir ağaç ki memnû değil mübarektir, yasaklanmış değil, ikram edicidir, yemyeşil varlığı ilâhi muhabbetin nûruyla ısıtılmıştır. Hidâyet ağacının meyvası fazilettir, şefkattir, kemâlattır, hakikatdır. Buna mukabil, "ben en iyi bilirim" iddiasında olup, "Allah'tan, bir yol gösterme olmaksızın kendi nefsinin arzusuna uyandan daha sapkın kim vardır?" (Kasas 28\50) kaldı ki Hakk'a erişmek isteyenlerden her birini hakka iletmek mümkün değildir. Zirâ amaç Allah'a erişmek değil, Allah'a kul olmaktır. "Muhakkak ki sen sevdiğini hidâyete erdiremezsin. Fakat Allah, dileğini hidâyete erdirir. O, hidâyete erecekleri daha iyi bilir" (Kasas 28\56) ayeti, ezeldiki ilâhi takdire göre O'nun hükmünün yürürlükte olduğunu bildirir. Kalbleri hidâyete, ruhları muhabbete, nefisleri sekinete, sırları velâyete erdiren olan Hakk Teâlâ, kendi nefislerine kuşku ve vesveseyle zulmedenleri başarılı kılmaz. Fâni benliklerinden vazgeçemeyenler, "yurdumuzdan (enâniyetlerinden) koparılıp, çıkarılıyoruz" (Kasas 28\57) korkusuna kapılırlar. Hakk'ın varlığında benliklerinden eriyenlerin, "ledüniyattan bir rızık ve (hikmet) meyvalarının kendisinde toplandığı korunaklı bir yere (aczin kemâline) yerleştirildiğini bilmezler." (28\57) "Onlar Allah'ın kadrini lâyıkıyla takdir edemediler" (En'am 6\91), yüce ayetinin nûruyla gusül edildiğini de bilmezler. Yine bilmezler ki, kim irade ve seçimini Hakk'a bırakırsa, "Rabbın, dilediğini yaratır ve seçer" (28\68) hükmüne rıza gösterir. Zirâ "onların irâdi tercihleri yoktur" (28\68) Nitekim "kendilerine ilim verilmiş olanlar" (28\80) Rabbın hükmüne olan sabrın kıymetini bilir. Zirâ sabır, selâmettir, lütûftur, Rüşd'dür. Sin, Bâ Rı harfleri ilâhi sıfatlardan Selâm'ın, Berr'in, Reşidin karşılığıdır. Sabır sıfatıyla, sıkıntılar karşısında rahmetini gösteren, Rakîb sıfatıyla kulunu gözetip, Reşid sıfatıyla kemâlâta erdirtir. Rabbında fâni olanın, Rabbın bekâsıyla bâki olması, varlıksız varlık olma nimetidir.

Ey Sevgili! Önceden göremediklerini göstermek sûretiyle, mânevi açılım ve ruhani güzelliğe can veren irâde, her an yeni bir yaratışta olan Rabbının tecellisindeki kudretidir. İdrâk edilemeyen bir mânânın anlaşılır olması O'nun ayetlerindendir. Dalınan her ilmi derinliğin fevkinde bir derinliğin bulunması, âlemlerin Rabbının sırrı deryasından kullarına bağışladığı

nimetlerindendir. Bu bağış ve feyz semâsın-daki kalbin özelliği, Rabbına duyduğu muhabbet ve nûruna olan ihtiyacıdır. Kalbin urûcundaki ihlâs, imân, muhabbet, hidayet, keşif ve müşahede nûrları gibi. Nüzuldaki ilim, inayet, sekinet, sıdk ve velâyet nûrları gibi. İtikâfdaki gönüllerin nûrlanıp, aydınlandığı, müferridin (ferdin) tekliğe çekildiği vakde (zilhiccenin on gecesine) nefislerin Rabba kurban olarak sunulduğu zamana yemin verilmesi, nûrların doğduğu vakdin değerini vurgulamak içindir. "Andolsun o fecre ve on geceye" (Fecr 89\1,2) yüce ayetinde bildirdiği üzere, fecrin karanlık yönü, bireyin kendi hakikatına olan bilgisizliği ve aldatıcı bilgilerle aydınlığa kavuştuğunu iddia etmesidir. Fecrin aydınlık yönü ise hakikat ilmine ve tevhidin anlamına kavuşarak gizli şirkten arınması ve zâtındaki tecelliye hakka'ı yakîn tadmasıdır. Aldatıcı olmayan ve gerçek aydınlık olan 'fecrin' tanyerinin ağarmasındaki anlamı bizce budur. Kezâ "andolsun çifte ve teke" (Fecr 89\3) yüce ayetindeki and, zıtları kendinde toplayan velâkin, tekliğin bilincine ermiş nefse atfen yapılan bir yemindirki; her benlik, kendi asli değerine ulaştığında kemâlatı tamam ve "Rabbı, ondan hoşnud" olur. (Fecr 89\28)

Ey aziz! Nasılki her mevsim kendi zamanında hüküm sahibidir, ibâdetlerde öyledir. Bir vakdin değeri, diğer vakdin devreye girmesiyle yer değiştirir. Nasıl ki yaz mevsiminde elde edilen ürünün besin değeriyle, kış mevsiminde fayda sağlayan nimetin kıymeti eşit değildir; vakdinde edâ edilen her amelin feyzi de kendine göredir. O vakdin değerinin belirgin ve kâmil olduğu zaman onun 'feci' yâni fecri sâdik olan şafak sökme vakdidir. Allah'ın emirlerine olan inancın, Allah'a olan imândan olması gibi, vakdin feyzini arayıp bulmak da Rabbin dâvetine uymak demektir. Kulun Rabbıyla görüş, duyması, Rabbıyla yürümesi, farz ve zorunlu olmayan ibâdetlere aşk ve ihlâsla koşması demektir. "Rabbının mağfiretine koşun" (Âli-i İmrân 3\133) yüce ayeti, akıl ve gönül sahiplerine yapılmış bir dâvettir. Bu dâvete uyan ve varlığı Allah için olan insan, hayatıda Allah için sever. Nefsi için yaşayan insan, hayattan çabuk bezer. Kaldığı her kim, fâni âlemdeki kimliklerle uğraşırsa, ruhaniyet semâsından feyz alamaz. Buna mukabil kalb dosdoğru oldumu, nefsin hükümranlılığı kalmaz. Bilki her mânâ ehlinin büründüğü giysi ulvî bir sıfattır. O sıfatın hikmeti, mânâ ehlinin zâtına işaretidir. Sıfata uygun hâl ve davranışları zâtındaki ahlâkıdır. Halk, Hakk'a; sıfat, İlâhi Zât'a tâbi olunca, ihsân olunan her ulvi ahlâk onda zâhir olur. İsim ve sıfatdan uryan olmak ise, her sûret ve siretten Zât'a kaçmak olur. "Koşun Allah'a" (Zâriyat 51\50) yüce ayeti kulları, mâsivadan mânâyâ, dünyadan âhi- rete, enâniyyetden ubûdete koşmaya dâvet eder. Muttakiler dâvete icabet eder. Zirâ nimetden nimete koşanla, şikâyetten şikâyete koşanın koşusu bir değildir. Bu koşudaki Kur'an ehli, Zât'a olan yönelişinde hafidir. Tevhid ilmini, sırrında sırrı olan ahvada bulur. İlâhi takdire göre sırr, kulun kendi fitratı ve sıratıdır. Varlığının sebebi Rabbinin zuhurdaki muradıdır.

O ki sıratı üzerinde müstakimdir, Rabbinin emri ve muradı iledir. Bu hikmetin idrâkı olan tanyerinin ağarması "akıl sahipleri için yemin niteliğindedir" (Fecr 89\5) keza sıratı müstakimde bulunmanın nimeti, karanlıktan aydınlığa çıkmış olmanın huzurudur. Emrolunduğu üzere dosdoğru olarak Rabbinin dâvetine uyan kul, varlığı idrâk olan fecre erişmiş olur. Rabbinin ahlâkıyla ahlâklanmak üzere, beşeri kimliğini kurban ederek fenayı tadan benlik, Rabbinin bekâsıyla bekâ kazanıp, fecrin hakiki aydınlığına kavuşmuş olur. Ubûdiyetin gereğini yerine getiren insan, yaşantısıyla da Allah'a hamd etmiş olur. Kulun Rabbinin sıfatlarına olan hamdı rükû ile, Rabbinin zâtına olan hamdı sücûd iledir. Kendi muradını Allah'ın muradı

için terk eden insan, suflî sıfatdan ulvî sîfata yükselir. Güzel ahlâka kavuşmak, nimetlerin en değerlisidir. Sâlih ameller ise, fiilin gerçek sahibinin Rabbı olduğunu bildiren delillerdendir. İnsanın ''yaratıkların en hayırlı olmasının'' (Beyyine 98\7) nedeni, onun sâlih amelleridir. Her güzelliğin, Rabbının bir lütfü olduğunu müdrik bir ferd, her sâlih amelin, O'nun kere-miyle gerçekleştiği bilinciyle Rabbına hamd ve senâ eder.

Ey Sevgili! İmânın hakikatında şüphe bulunmaz. Güzel ahlâk hiç kimsede fesad aramaz. Kim kime güven verirse, Rabbının güvencesine kavuşur. Güvenilir insan mânen yükselir. Güven-sizlik ve kuşku, sahibini geriletir. En zayıf olan en cesur olandır. En çaresiz olan, rahmete en yakın olandır. Katılık kalıba değil, kalbedir. İyilik sözde değil, fiildedir. Her ibâdet sâlih bir amelin şâhididir. Fecrin şâhidinin sabah namazı olduğu bildirilmiştir. Allah'ın nûrlarıyla kalbin aydınlanması fecr'dir. Fecrin harflerinden Fe Fettah, Cim Câmî, Rı Rezzak esmâsının mazharıdır. Subhan Allah en doğrusunu bilir. Fettah sıfatıyla Cenabı Hakk, zulmeti nûra ka-vuşturur. Gönüllere hibe eylediği feyz ve hikmet ile bâtındaki mânâ ve sırları kullarına açar. Fettah sıfatına mazhar insan, ruhani olgunluk yolunda merhale kateder. Hakk'ın emirlerine uygun amelleriyle istidadındaki cevhere kavuşturulur. Câmî sıfatıyla Cenab-ı Hakk, âlemler-deki zıt mânâ ve sırları zâtında birleyerek, mânevi ve maddî varlığın vahdetini gerçekleştirir. Kulların bu sıfatdan yana nasibi, ruhani ve cismanî varlığın, ulvî ve suflî ahlâkın insan deni-len varlıkta toplanmasıdır. Rezzak sıfatıyla Cenab-ı Hakk, ruhani ve cismanî gereksinimlerle ilgili mânevi ve maddî rızkları kullarına eriştirerek, ihsânda bulunur. Kulların sıfatdan yana nasibi, ezeldeki ilâhî takdire göre ve varlıklarını sürdürebilmeleri için muhtaç oldukları ruha-nî ve beşerî gıdaya kavuşmalarıdır. Bu sıfatın hikmeti, Rubûbiyet nimetleriyle ubûdiyet şük-rünün buluşmasıdır. Her esmâ nûru o kul için sıratı müstakimdir. İlâhî sıfatlar nûrundan ve güzel ahlâktan yana nasibi olmayan insan, enâniyet karanlığının içindedir. Vesvese ve alınganlık benlikteki gizli şirkin delilleridir. Kendi nefesine söz geçiremeyen benlik, hiç kimse ile geçinemez. ''O (ki) Rabbından bir nûr üzeredir'' (Zümer 39\22) hiç kimseyi küçümsemez gönül, aşkın vecdiyle kendinden geçimi ''ay tutulmuş'' olur. (Kıyamet 75\8) Nefs, Rabbın azametiyle eridimi güneş tutulmuş olur. Kalbin basireti ve nefsin zilleti bir araya geldiğinde Rabbının tecellisi aşikâr olur. Zirâ muhabbet, gönlün; zillet, nefsin, nûr, sırrın izzet ve aza-met Rabbınındır. Her olayı ve her işi bir musibet gibi görenlerle, Rabbından aldığı nûr üze-rine yürüyenlerin ''arasına içinde rahmet, dışında azab bulunan kapılı bir sur çekilir'' (Hadid 57\13) Rabbının dâvetine uyan amelleriyle de inandığı gibi yaşayan insan rahmete mazhar olur. Her şeyde bir olumsuzluk ve fitne arayan benlik, kendi nefsindeki azaba misâl olur. Olumsuzluğu ve uğursuzluğu benimseyenler ''ashab-ı meş'eme'' (Vakıa 56\9) olarak tanımlanmışlardır. Nitelikleri hem kendilerine, hem de çevrelerindeki huzursuzluk vererek, değersizlik duygusu yayarlar. Buna mukabil tevhid nûrunun ışığında ve imânlarında sebat etmeleri nedeniyle öncelik kazanan ''sâbikun'' (Vakıa 56\10), Hakk'ın 'karib' sıfatının mazharı olarak da ''mukarrebûn'' (Vakıa 56\11) olarak bildirilmişlerdir. Hakk'ın varlığında fânî benliklerinden arınarak, 'varlıksız varlık olma' bilincine kavuşmuşlardır. Zirâ Hakk'a yakın olan yok olur. Bâki kalan O'dur.

Ey aziz! ''İnsanoğlu henüz varedilip bahse değer bir şey değilken'' (İnsan 76\1) ve vücûd âlemine gelmeden önce kendisine nimetler bahşedilmişken, nasıl olurda Rabbına ibâdet etmez? Varlığa gelişi, Rabbının tecellisiyle gerçekleşirken, nasıl olurda O'nun tekliğine akıl erdiremez. Oysa ''Allah'a ve Resûlüne imân edenlere gelince işte onlar sıddıklar ve şehid-

lerdir. Rablarının katında mükâfatları ve nûrları vardır’’ (Hadid 57\19) Bilki vahdet sırrına ermiş ferd, kimsenin inancını sorgulamaz. Yaşam tarzına karışmaz, kimseyi horlamaz. Hakk’ın tecellisine mazhar olan her canlıya saygı gösterir. Böylece ilâhi tecellideki mizana (dengeye) ve hikmete uyarak ’’adaleti yerine getirmiş’’ olur (Hadid 57\25) mukarrebûn bilir ki, ’’Dünya hayatı aldatıcı bir meta, oyun, eğlence, bir süstür. Aranızda büyüklük taslama, mal evlat sahibi olma isteğidir’’ (Hadid 57\20) Hakk erenleri, dünyanın geçici zevlerine, geçici alışkanlıklarına, politik zıtlaşmalarına nefsini tüketmez. Dünya yaşamını, imânın hakikatına kavuşturacak bir fırsat olarak görür. ’’O, hanginizin daha güzel amelde bulunacağını sınamak için ölümü ve ömrü yaratmıştır’’ (Mülk 67\2) yüce ayetinin hikmetine uygun olmak, Allah için olan mevcûdiyetini sürdürür. Mukarrebûn onlardır ki, Rabbani cezbeye gönülleri ilâhi aşkla, özbenlikleri ilâhi ahlâka yakınlaştırılmışlardır. İnsanın sırrında tecelli eden kudsi nefsin fâni kimliğinden arındırılmasıyla, Hakk’ın katındaki ulvi değerinin belirmesine vesile olan hikmete kavuşturulmuşlardır.

Ey Sevgili! Bir kalb ki Rabbına kavuşmadan Rabbından gayrı hiç bir şeyle avunmaz. Rabbi da onu nefsinde karşı aciz bırakmaz. Sen-ben ayrımcılığına takılıp, kalmak, tevhid nûrundan yana bahtsızlık yaşamaktır. Oysa tevhid ve Kur’an ehline, Cennet ağaçlarının hikmetli dallarından sarkan ledünni feyz ve mânâ ’’meyvaları yakındır’’ (Hakka 69\23) kalblerin gıdası olan mâfîretullahtan yana gönüler âfiyetle doyar. Nefsin kibirle sahiplenmediği hiçbir keşif ve Rabbani nimet hazımsızlık yapmaz. Kibirli nefsin en gizli putudur, ’’putlara tapınma pisliğinden sakının ve yalan sözden kaçının’’ (Hac 22\30) yüce ayeti, beşeri kimliklerin büyüklük iddialarının ve zerre kadar hakikate dayanmayan her lafzın bir kir olduğunu bildirir. Kibirli olan iddiasında direnir. Nefsinin sezini bilen samimi tevbeyle temizlenir. Nasıl ki bir hik- mete kulak vermek, peşinen onu reddetmeden, kalb nûruyla dinlemek demektir, kimin ne maksatla dinlediğini, kalblerin özünü bilen Rabbi bilir. Duyduğu her sözde ’’daima kusur arayıp, ayıplayan’’ kişi (Kalem 68\11), hiç bir sözdeki mânâ ve maksadı anlayıp, hakikatını kavrayamaz. Kendine söyleneni kalbiyle değil, nefsiyle dinleyen kişi, karşısındakinin sözünde çelişki arar ki onu, onun aleyhine kullanabilsin. Bu hâl büyüklük taslayanların içine düşükleri enâniyyet çukurudur. ’’Oysa izzet (yücelik) ancak Allah’ındır, Resûlünüdür ve imân edenlerindir.’’ (Münafikûn 63\8) O ki memnû meyveyi yemekten pişman olmaz, yüceliği kendi nefsinden bilir. O ki kulluğunu aczini bilir, Rabbinin esmâ ve sıfatını O’nun varlığının şahidi bilir. Yine bilir ki hakiki izzet olan yücelik ve gerçek kıymet Allah Teâlâındır Resûlünün izzeti (kıymeti), Rabbinca risâletle görevlendirilmiş olması ve varlıktaki her şeyin O’nun nûrundan halk edilmiş bulunmasıdır. İmân sahiplerinin izzetleri olan mânevi değerleri ise, imâna uygun yaşamları ile ahlâki davranışlarındaki tutarlılıkları ve tevekküllerindeki ihlâslarıdır. Mümin kullardan sâlihlerin izzeti, amellerdeki başarıya Hakk’ın ihsanı ile erişmeleridir. Şehidlerin izzeti ilâhi bir lütûf ve irâdi ölümle nefsin fenâsına kavuşmalarıdır. Sıddıkların izzeti, Rabbla Rabblarına olan vuslatlarındaki sadakâtlarıdır. Ne var ki kuların izzeti mecâzi olup, Allah Teâlâ’nın izzeti hakikidir. Her kim kendi nefsinde karşı dürüst olursa, hiç kimseye karşı ikiyüzlü davranamaz. Zirâ ihlâs, içi dışı bir olmak demektir. Kaldı ki kişi ne kadar gizlesede ’’Allah, kalblerin içini bilir.’’ (Tegâbûn 64\4) Nasılkı enâniyyet gafletinden arınan insan ’’giysilerini temiz tut’’ muş olur (Müddessir 74\4); kalbini mâsivadan yana temiz tutan ferd de sırrında tecelli edeni tanıyabilmesi için, nefsinin Hakk’ın gayrından arındırılmış olur. Böylece takvaya sarılmakla nefsinden örtünmüş olan benlik ’’Rabbını, azametiyle

yüceltmış'' olur! (Müddessir 74\3) kalıcı olmayan her şeyden arınmış kalbin nûru yüzlere vurunca ''o gün yüzler ışıl ışıldır'' (Kıyamet 75\22) Nasıl ışıldamasın ki! Onlar, Rabbani tecelliye müşahedenin nûruyla sırlarından ''Rabblarına bakarlar'' (Kıyamet 75\23) Bu süreçte sâlihler, huzurun hazzını; şehidler, varlıksız varlık olmanın huzurunu, sıddıklar, Hakk'ın bekâsıyla müşerref olmanın lütfunu yaşarlar. ''Onların yüzlerinde (keşif ve müşahede nûru olan) nimetlerin sevincini görürsün.'' (Mutaffîfin 83\24)

Ey aziz! Hakikat ilminin sahipleri olan kullar, hiç kimseyi dışlayıp, uzaklaştırmazlar. Zirâ, ''Ne bilirsin? Belki de o arınacak'' (Abese 80\3) ilâhi ikâz ve öğütünden ders alırlar. Ayne'l yakîn ile görürler ki Cenab-ı Hakk, bir kulunda hangi esmâ ve sıfatla tecelli edecekse, onun sûretini de ''dilediği bir biçimde'' oluşturur (İnfîât 82\8) Bilirlerki, kim kendi varlığının mârifetine ne kadar ulaşabilmişse, Rabbini da o nisbette tanımış olur. ''Sırrların sınıandığı gün'' (Târık 86\9), sır, sessiz tanık; nefis de amellerinde şâhidlik edilendir. Hafıza meleklerinin şâhidliği ise, her şeyin kayda alınıp, saklanıp, korunmasıyla ''hiçbir nefis yokturki, üzerinde bir hafiyz (koruyan) bulunmasın'' (Târık 86\4) yüce ayeti, bu mânâyı açıklar. Hakk'ın kendi varlığına olan şâhidliği, O'nun esmâ, sıfat ve fiilleriyle âlemdeki tecellisidir. ''Şâhide ve şâhidlik edilene andolsun'' (Buruc 85\3) yüce ayetince bildirilmiştir. O halde ey dost! Rab- bının tecellisine müdrik ol. O'nu, O'nunla, O'ndan tanıtan kitabı kerimin ''hakk ile bâtili ayırd eden bir söz'' (Târık 86\13) olduğunun bilincinde, ''yüce Rabbinin ismini tesbih et'' (A'la 87\1) ve hakka'l yakîn sırrında yaşa.

Ey Sevgili! Bilki sır o şeyin hakikatıdır. Sırrın kudsiyeti, onun ilâhi bir nûr oluşudur. Bu hikmetdendir ki sır sahibi kalb, Rabbini Rabbiyle bilir. Sırr, nûrun bâtını olup, zuhura geliş kalblerdeki tecellisiyledir. Gönüller, sırların yerleştiği beldeler gibidir. ''Şu beldeki emindir.'' (Tin 95\3) Yüce ayetinde bildirildiği gibi Rabbinin nazargâhıdır. Nasılki bedenlerin dirliği ruh ile, mânâ ve hakikatlerin keşif ve müşahadesi gönüllerdeki sır ile. Nûrun tecelli etmediği bir beldeye gönül denilmez. Aşkın esrârına ermeyen bir gönle sır sahibi denilmez. Aşk nedir?, diye sorarsan: Bilki aşk, Hakk'ın muhabbetini halkın sûretlerinde gönülleri kapsamasıdır. Aşkın esrârı nedir? Diye sorarsan: Bilki o, hiç tükenmeyen ilâhi cemâl, sûretlerle sınırlandırılmayan ezeli celâldir. Misâller âlemi olan dünyada kalbler sevgiyle doyurulur, ruhlar hilim ve huzurla. Nefisler ibâdetler örtünür, sırlar ilimle zenginleşir. Gönlünü mâsivadan yana boşaltıp, aşk ve ibâdetle ''nefsini arındıran kurtuluşa ermiştir'' (Şems 91\9) Kin ve nefretle teklik bilincini ''kirlenip gömende kaybetmiştir'' (Şems 91\10) Nasıl ki nefisler ibâdetle örtünüp, güzel ahlak ile güzelleşiyorsa, sırlar da Rabbani feyz ve ledünni hikmetle olgunlaşıp bütünleşir. Her ihtiyaç sahibini Rabbi, muhtaç olduğu şeye yönlendirir. ''Seni fakr bulup (zâtıyla) zengin etmedimi?'' (Duhâ 93\8) yüce ayeti, varlığın hikmetine eren insanın, Rabbinin tevhid nûruyla ve teklik bilinciyle nimet- lendirildiğini bildirir. Buna mukabil Hakk'a muhtaç olmadığını iddia eden sapkın ''insan, kendini yeterli gördüğü için azar'' (A'lak 96\6,7) Her kim Rabbini övmek maksadıyla tatmış olduğu mânâ ve lütufları dile getirirse o, ''Rabbının nimetini bildir''mış olur. (Duha 93\11) Nitekim Hakk'a ibâdet için varlığa gelmiş olan her insan ve tabiattaki ''her şey O'nun hamdını tesbih eder'' (İsra 17\44) kalbiyle secde eden sıddık, sırrıyla da Rabbini tazim eder. O'nun nûruyla, O'nu yüceltir. Mânâ ve letâfetten yana kapalı olanların ''kalblerine, onu (Hakk kelâmını) anlamamaları için bir kilit ve kulaklarına ağırlık veririz'' (İsra 17\46) yüce ayeti, kendi hakikatlarını inkâr edenlerin içine düştükleri aczi bildirir. Bilki mânâların kapalı oluşu, sınavların etkinliğini pekiştir-

mek içindir. Kulun Rabbının hükmüne rızası, musibetleri selâmete dönüştürür.

Ey aziz! Rablarını aşk ile tesbih edenler, O'nun nûru cemâlini görenlerdir. İlâhi ahlâkı benimseyenler, "insanı en güzel surette yarattık" (Tin 95\4) yüce ayetinin sırrına erenlerdir. Zirâ en güzel biçim ve suretten kastedilen mânâ, ilâhi yedi (subûti) sıfatın mazharı olan ve sureti hakk olarak tanımlanan insani cevherdir. Hakkani sıfatları kendine maletmesi nedeniyle beliren biçim ve suret ise "onu aşağıların aşağısına indirdik" (Tin 95\5) hükmünce bildirilmiş olan sufli ahlâktır. Nefsânî her tepki ve zararlı alışkanlıklar "esfeli sâfilin" olan senben âleminin niteliklerindendir. Dünya ehli, tutkularını paylaşır, zıddıyla çekişip çatışır. Mânâ ehli, tevhidin huzurunu, özün nûrunu paylaşır.

O ki sufli âlem olan dünyevi kimliğinden ve ikilik vehminden arındırılmıştır, Tek olan Rabbinca mânen feth olunmuştur. "Allah'ın yardımı (nusreti) ve fetih geldiğinde" (Nasr 110\1) yüce ayeti, teklik bilincindeki yaşamın ancak, nefsâniyete karşı yapılan kararlı mücadele ve Rabbının nusreti ile kazanılacağını bildirir. Gayret kuldan, lütûf Allah'tan. Enâniyyet iddialarının kökünden kazınıp, atıldığı, "başlarınızı traş etmiş, saçlarınızı kısaltmış olarak güven içinde Mescidi Harama (Hakk'ın korumasına alınmış emin belde olan has kulluk nimetine) kesinlikle gireceksiniz" (Fetih 48\27) ayeti kerimesi, muhlas kulların huzur ve selâmete erişeceklerinin müjdesini bildirir. Zannın ve faydasız bilginin Hakk'ı kuşatamayacağı gerçeğini bilmeyenler, fethin mânevi boyutlarına da akıl erdiremezler. Bilki kalbin, ruhun ve sırrın tecelli nûrlarıyla fethi, imânları kemâle ermiş müminlerin nasibidir. Tevhid ve Kur'an ehlin-den olan sâlihler, cemâl dolunayının kemâliyle; şehidler, hakikat güneşinin celâliyle sıddıklar, tevhid nûrunun sırrıyla fethin mazharıdır. Her birinin letâfeti, kalblerindeki ihlâsın derecesine göredir. Her birinin sâfiyeti, ruhlarındaki mârifetin kemâline göredir. Her birinin nimeti, sırlarındaki tecellinin kadrine göredir; "Onlar için belli bir rızık vardır. (ilâhi nimetler olan) meyvalarla onlar ikram olunmuşlardır" (Saffat 37\41,42)

Ey Sevgili! Nefsine acıyan dünyanın oyununa gelir. Nefsini arındıran Rabbına yönelir "O ne güzel kuldu o, evvâb idi" (Sâd 38\30) ayeti kerimesi, nefsinden Rabbına rücû edenin Rabbına aşkla bağlandığını bildirir. O ki, kalbinde Rabbının celâli, ruhunda O'nun cemâli ile Allah'a yönelir o, evvâbdır. O ki, beşeri sıfatlardan hakkânî sıfatlara, sufli ahlâktan ulvi ahlakâ rücû eder o, evvâbdır. O ki, benliğin ikilik vehminden sırrındaki teklik bilincine yönelir o, evvâbdır. O ki, mâsivâ âleminin fâni kimliğinden, hakikat âleminin bâki hüviyetine rücû eder o, evvâbdır. "İçtenlikle Allah'a yönelenler için müjde vardır" (Zümer 39\17) yüce ayeti, Hakk'a yönelişte ve ihlâsın özünde nefsânî bir kalıntının bulunmamasının faziletini bildirir. Dünya yaşamında içten bir yönelişte Rabba rücû edenlerin durumu "arz (beşeri varlık) Rabbinin nûruyla aydınlanır" (Zümer 39\69) ayetiyle ifade edilmiştir. Zirâ evvâbın kıyameti dünyada iken öncelikle gerçekleşmiştir. Nitekim ölmeden önce fâni benliklerinden vazgeçenler "Dönüş ancak O'nadır" (Mü'min 40\3) ayeti kerimesinin mânâ ve ruhuna hakka'l yakîn kavuşmuşlardır. O'nun mukaddes tecellisindeki letafet ve izzete hayran velâkin, O'nu lâıyıkıyla idrâk ve takdir edememenin aczi içinde ancak, O'nun engin lütfunun ve sonsuz rahmetin müjdesiyle O'na kavuşmuşlardır. "Azâb size gelmeden önce O'na teslim ol" (Zümer 39\54) uyarısını özbenliklerinde hissederek enâ- niyyetlerine tevbe etmişlerdir. O ki, kesret âlemine fâni zevklerinden, vahdet âleminin ruhani keşifler semâsına yönelir, O'nun nûruyla O'na rücû eder. Aşkla yerine getirilen her sâlih amel, O'na yönelişin ihlâsına şâhidlik eder. O ki, gıybetten ibâdet, tenkidden tazime, kibirden kulluğa hem kalben hem de nefsiyle yönelir,

mânevi ufkunu genişletip, ruhunu yüceltmek maksadıyla Rabbı "kullarından dilediğine emrinden ruh ilka eder." (Mü'min 40\15) Sırrındaki o ruh ile evvâb, hakikatlardan yana nasibindekileri keşfeder. Rabbının nûruyla Rab-bının tecellisini müşahade eder. Buna mukabil, Rubûbiyetin ve yüceliğin göklerde olduğunu zanneden firavun benlik, nefesine bir kibir kulesi inşâ etmeyi ister. Enâniyyetinin veziri emmâre nefsinden "Bana yüksek bir kule inşa et belki o sebeplere (ulûhiyete ulaşmanın yollarına) erişim" iddiasında bulunur. (Mü'min 40\36) izzetin ve ulûhiyetin, gökleri ve yeri yaratan kudret sahibi Allah'a ait olduğunu kabul edemez. Nefesine olan düşkünlüğünden ilâhi aşkın hikmetine akıl erdiremez. Bilmezki Hakk'a yöneliş ancak iyi niyetle olduğu takdirde ve Rabbının yardımıyla başarıya erişir. Önyargılarla ve faydasız bilgilerle hakkı arayış, nefsi önemsemekten başka bir şey değildir. İmân sahiplerinde kuşku yaratacak varsayımlarla ortaya çıkmak imândan değildir. Karanlık kuyuda iğne aramak ne ise, nûrsuz yön arayışı da öyledir. Gönüllerdeki evreni keşfedemeyenler, hakikat ilmini faydasız yönelişlerde arayacak kadar "körlüğü hidâyete tercih etmişlerdir" (Fussilet 41\17) Bilki her insan kendi zannının karşılığını bulur. Hüsnü zann cemâle kavuşur. Suizan kendi çukurunu kazar, "kötülük tuzağı ancak sahibini kuşatır" (Fâtır 35\43)

Ey aziz! Her hitâb, onu duyup, anlayacak olanın idrâkına göredir. Ayrılığa düşülen her husus ve algılamada "hüküm Allah'a aittir" (Şurâ 42\10) İlâhi takdir ve hüküm, kimileri için mânevi uzaklığın, kimileri için de ruhani yakınlığın vesilesidir. Kimileri için sıkıntı ve sınav, Hakk'la halvet ve ünsiyet için Hakk'dan gelen bir nimettir. Dünyevi zevklere düşkün kimileri, içinse, nefsin katlanamayacağı "acı veren bir azabtır" (Duhân 44\11) Nitekim nefislerinin arzu ve taleplerine söz geçiremeyenler, benlikleriyle yapılacak her mücadeleden kaçarlar.

"imân edenler keşke cihat hakkında bir süre tenzil edilseydi! Derler. Hükmün açık bir süre inzal olunup onda savaştan söz edilince, kalblerinde hastalık olanların ölüm korkusuyla baygınlık geçirenin bakışı gibi baktığını görürsün" (Muhammed 47\20) Zirâ dünya hayatının zevklerinden nefsi koparmak onlar için ölmek demektir. Oysa hayatın kendisi nefis için zorlu bir cihad yeridir. Yapılacak cihadda zaaf göstermek, öze dönüşün yolunu kesmek gibidir.

Oysa kula düşen "İtaat ve güzel sözdür" (Muhammed 47\21)

Ey Sevgili! Ruhun her âlem için kendine has bir vücûdla varlığa gelişi ilâhi bir hükmün sonucudur. İnsanoğlu dünya yaşamında beşeri sûretiyle birlikte iken nefsiyle nikâhlıdır. Âhiret hayatına intikâl hâlinde, kendi elleriyle hazırlandığının karşılığı olan ahiret vücûduyla nikâhlanır. Kişinin mânevi sûreti ne ise, ona yön veren himmeti de odur. Şayet takva sahibi olarak sakınanlardan ise, nefsiyle yaptığı mücâhe-denin ruhani kazanımı iledir. Nitekim her benliğin ahir vücûdu Rabbının katında "kazandıklarına karşı bir rehindir" (Tûr 52\21) kendilerindeki tecelliden hoşnud olanlar "Rablarının kendilerine verdikleriyle mutlu olarak (ruhani) cennetlerde (feyz) nimetleri içindedir." (Tûr 52\17,18) Her âlemde ve her işte Rabının gözetimi altında olduğunun bilincinde olan benlik yaşantısını buna göre düzenler. Hüsnüzann ve tevekkül ile Rabbına yönelen ferd, nefsin arındırılması maksadıyla kendisi için hazırlanmış olan hayat programları önünde "Rabbının hükmüne sabreder" (Tûr 52\48) Zirâ bilir ki hüküm, Rabbının Hakem ismiyle tecellisidir. "Allah'ın hükmü budur. Aranızda O hükmediyor. Allah, Alîmdir Hakîmdir" (Müntekine 60\10) yüce ayeti, Hakk'ın verdiği hükmün gerçekliğini bildirir. Böylece her can, kendi seçim ve tercihlerinin karşılığını Rabbının hükmüyle bulur. Alîm ve Hakîm sıfatlarıyla Cenab-ı Hakk, kulunun fitratındaki yeteneklere göre yönelişlerinin karşılığını yerli yerinde, tam ve eksiksiz verir. Yüce mevlâ, mülkündeki tasarrufla-

rında Hâ ile Hakîm Kaf ile Kâdir, Mim ile Melik'tir. Hakk'ı, Hakk'ın nûruyla tanıyıp, varlıksız varlık olmanın huzur ve selâmetine erenlerin, Rabbın hükmüne olan tavırları, "Rabbî hamd ile tesbih et" mektir. (Tûr 52\48) Zirâ onlar bilirki, ilim ve hikmet sahibi Allah Teâlâ, her övgüye lâyıktır. Öte yandan iddialarla diri bir nefis, katlanamadığı her şeyden şikâyetle bulunur. Kendinden olmayan herkezi eleştirir. Kalbindeki kötümserlik diline dolanır. Olumsuz duygular gönülleri katılaştırır. Bilmezki katlanamadığı kişiler, nefsinin bir yansımasıdır. Güzel insan güzelliği görür. Çirkin bakış, çirkinliği dile getirir. Bilki kişi neye sahiplenip, neyin peşinden koşarsa onunla sınıanır. Herşeyden Allah için vazgeçen insan, Rabbına katıksız bir kul olur. Fânî kimliğinden arınmış insan "nefsin arzuları ile konuşmaz" (Necm 53\3) Halkın sûretlerinde Hakk'ın tecellisini görmenin idrâkı içinde, hamd ve şükür nimetinden ayrılmaz. Sakınmanın hakikatına erenler, hiç kimseye karşı nefsânî sıfatlarda yaklaşmazlar. Rablarının güzel ahlâkını kuşanıp, her işte irâdelerini O'na teslim ederler. Böylece Hakk'ın fiillerinin halkın elinden açığa çıktığı bir mahal olurlar. Kuddüs Allah'ın muhabbetinin gönüllerini bürümesiyle, benlikten arınmasının sâfiyeti içinde, kurbîyetin ve ünsiyetin yaşanıldığı nazargâh olurlar. Bilki benliksiz varlık olma şuuru, kısıtlayıcı aklın kavrayamadığı varoluş boyutudur. Beşeri zevklere düşkün olan hayvani nefisten, özbenliğin hakikatı olan Rahmani nefese inti- kâl; unsurlar âlemi olan dünyanın cezbisinden kurtularak, melekût âlemine geçişin sınırınıdır. Sufî âlem olan halk âleminden, ulvî âlem olan emr âlemine geçişinin boyutunu "sidrei muntahâ" yı Hakk nûru- nun bürüdüğünü bilenler bilir. Her şeyde Hakk'ın ayetlerini müşahade edenin görüşü, gönlün ihlâsına, takvasına, kemâlatına ve ilâhî lûtfâ göredir. Göz, gözû; gönül, gönlü; nûr, nûru görür. "Dünya hayatından başka bir şey istemeyen kimse" nin (Necm 53\29) ilminden ulaşabileceği her şey, şekil ve kalıbı bilip, tanımaktan ibârettir. Ey aziz! Bilki kalbler Rabbın yed-i tasarrufundadır. Onları ya hikmetler gülistanı eyler, ya da cehaletler kafesine çevirir. Nefsine heyecan arayanla, ruhunu ukbâya taşıyanın yönü bir değildir. Nasıl ki tabîi ölüm ruhun bedenle olan ilişkisinin kesilmesidir; irâdî ölüm de, nefsin Rabbının varlığında kendinden geçip, erimesidir. İrâdî ölüme hazırlığın bir misâli de uyku halidir. Uyku durumunda iradeleri ellerinden alınan ruhlar, mânâ ve melekût âlemine cezpedilirler. Allah Teâlâ "ölüm vakdi gelen nefsi tutar. Zamanı gelmeyen bir vakde kadar (beşeri âleme) geri gönderir." (Zümer 39\42) irâdî ölümle Hakk'a yönelenlerin nefsin Zâtî muhabbeti ve rahmetiyle kendine seçen Allah Teâlâyâ hamdolsun. Başkalarına muhtaç olmaksızın kurtarıp "onu (kendi varlığıyla) zengin kılanda O'dur (hakikatdan yana) yoksul bırakan da O'dur" (Necm 53\48)

Ey Sevgili! Kur'anı Kerim, geçmişte yaşanan olayların hikâyelerinin anlatıldığı bir tarih kitabı değildir. O, her devirde ve her insani değer için ilmi, ruhani ve nûrani boyuttaki mânâ ve hakikatların idrâk edilip yaşanabildiği, âlemlerin Rabbî Allah Teâlânın kelâmıdır. O, hem iç âlem olan nefislerinde ve hem de dış âlem olan varlık mertebelerinin her kademesinde, Hakk'ın ayetlerini keşif ve müşahade edenler için sırların sırrı bir rehber ve kılavuzdur. Her bir harfinin nûruyla ayetlerin açılışı, Allah'ın varlığından gayrı her şeyden arınmakla dâvetli kullar için, Rablarının onlara ihsân eylediği en yüce bir nimet ve lütûftur. O, her çağın gereksinimlerine ve bilimsel keşiflere imkân verip, sırları aydınlatan bir nûrdur.

Ey aziz! Nasılki nefsiyle bakan insan her şeyde celâli görür, gönlüyle bakan da celâlin içindeki cemâli görür. Bunun gibi, Kitab-ı kerimi kendi bilgisinin sınırları içinde okuyan kişi, kabındaki kültür hazinesi kadar mânâdan nasibini alır. Varlığını Allah'a adayan ve Rabbının

okutmasıyla okuyan mümin, sırların sırrına şâhid olur. Rahmani tecelli, sâdık sıfatına mazhar olan kula, mânâ ve hakikatları özbenliğinden okutur; "Rahman, Kur'ânı öğretti" (Rahman 55\1) yüce ayeti, bu hikmeti bildirir. Hakk'ın nûruyla Hakk'ın kitabını okumak, onu yalnızca göz ve dil ile değil, gönül ve aşk ile hikmet nûruyla okumaktır. "Andolsun ki Kur'anı tefekkür edip, öğüt almak için kolaylaştırdık. Varmı düşünüp öğüt alan?" (Kamer 54\17,22,32,40) yüce ayetleri insanları sessiz tefekkür ve derin murakebeye dâvet eder. Bilki ilâhi sıfatların hakikatını tanıyıp, idrâk etmek öğüt almaktır. O hakikatlerle tahakkuk etmek ise ilâhi ahlâka boyanmaktır.

Malumdur ki her dindar insan, kendi toplumunun itikadına göre Mabudu'nu öylece tanır. Ancak kâmiller, Allah'ı, Allah'ın nûruyla tanır. Dünya hayatında Hakk'a kavuşmayı dileyen her can, nefsinden vazgeçmekle sınanır. Ölmeden önce nefsinden erimeyi talep eden her ferdin kıyamet saati yaklaşmış ve gönül, fenâyı tadmış demektir. "Saat yaklaştı ve ay yarıldı" (Kamer 54\1) ayeti kerimesinin bâtını anlamlarından biri de bizce budur. Zirâ gönlün fenâsı olan ay yarılışını takiben, nefsin fenâsı olan kıyametin yaklaşması, Rabbin kuluna ihsân eylediği varlıksız varlık olma şuur ve nimetidir. Ne varki bu lûtfâ şâhid olmayanların, hakikatlardan yana yüz çevirmeleri, hikmetden yana mahrumiyetleri demektir. Oysa "onlara verilen (bilgi) büyük bir hikmettir. Velâkin (yüzçevirenlere) uyarılarnı fayda verir!" (Kamer 54\5) Faydasız ve taklidi bilgilere itibar edenlerin, hakikatlardan yana ilgisizlikleri ne hazindir. Nefsaniyyetle- riyle mânâları perdeleyenler için "bu çok çetin bir gündür" (Kamer 54\8) Emmare nefsin sahipleri, inanmak istedikleri şeylere inanır, inanmak istemedikleri hakikatları ya görmezden gelir, ya da yalanlarlar. Oysa "yakında o topluluk (Bedir'de) yenilecek ve arkalarına dönüp kaçacaklardır" (Kamer 54\45) Ey aziz! Nedir Bedr'in mâneviyattaki anlamı? Kalbin nefisle mücadeleye girdiği cihad meydanı değildir o? Erler meydanında ki zorlu savaşta, nefsin kıyametinin kopacağı o saat bil ki "vaad edilmiş olan vakittir" Bu uğraşta benlik sahibinin kendinden vazgeçebilmesi, her kayıptan "daha şiddetli ve acı vericidir" (Kamer 54\46) Bu meydanda ki erkişiler "Allah uğrunda hakkıyla cihad etti" (Hac 22\78) öğütünü aşkla yerine getirirler. Dünya yaşamında bu mücadeleye girişip de Rabbin inâyet nûruyla, enâniyyetlerinden arınan "takva sahipleri (mânâ) cennetlerde ve (hikmet dolu) ırmak başlarındadırlar" (Kamer 54\54) Buna mukabil, kendi özbenliklerini beşeri kimliklerinin kibriyle perdeleyenler, mânâ ve hakikatlardan yana tam bir gaflet "sapkınlık ve çılgınlık içindedir" (Kamer 54\47) Değil kendi ruhunu tanımak, bedeninde ki organ ve hücrelerini dahi tanıyıp, yönelemiyenlerin "hayat bu dünyadan ibârettir. Ölürüz, yaşarız, bir daha diriltilecek de değiliz" (Mü'ninün 29\37) şeklindeki hezeyanları, ancak kalblerinde ki kördüğümün işaretidir. Zirâ gözler perdelendimi, misâller görülmez olur. Gönüller perdelendimi, hakikatler görülmez olur. Sırlar perdelendimi, hikmetler seçilmez olur. İnsanın ruhu Nuh (a.s.) gibidir. Nefsini Hakk'ın vahdet, hidâyet ve rahmet gemisine dâvet eder. Enâniyyet tufanından kurtulmak için kalbini Hakk'ın inâyet ve muhabbet nûrlarıyla besler. Rabbin emrine uyan insan, Hakk'ın gözetiminde, imân, ihsan ve ikân ile takva gemisini inşa eder. Hayatı nedâmet içinde değil, melâmet içinde yaşar.

Ey Sevgili! O her yerde bulunur velâkin herkez O'nu bulamaz. O dilemeden kimse O'nu arayamaz. O'nu bulmayanın hasreti artar. O'nu bulanın kıyameti kopar. O ki O'nun cemâlini sırrında müşahade eder. Rabbinin Esmâ ül Hüsnâsını tanımış olur. O ki nefsinin aczinde O'nun celâlini tanır, Zâtı Hakk'ın her şeyden münezzeh olduğuna şâhid olur. Aşk ne ölçüde

ise, ünsiyet de o nisbette dir. Kabz ve nisbette ise, bast da ona göredir. İhlâs ne kadarsa, fazilet ona göredir. Mârifet ne nisbette ise, heybet de ona göredir. Şu misâller âleminde kimileri nefsin iddialarıyla sınıanır, kimileri kalbin hakikatıyla. Kimileri sıdkın ismetiyle sınıanır, kimileri sırrın mahremiyetiyle. Takva ne kadarsa taharat da o kadardır. Dostluk ne kadar derinse, yakîn de ona göredir. Vuslat günü gelip çatınca, bulanda bulmayan da ''Allah'ın, hakkın kendisi olduğunu apaçık bilir'' (Nur 24\25)

Hakk'ın tecelli âleminde ilâhi isimlere mazhar olan insan, Rahman esmâsının nezaretinde nefsiyle girdiği cihadda, Basît esmâsının nûruyla genişler, Dârr esmâsının nûruyla aczini ve noksanını idrâk eder. Fânî benliğin kendi aczini görmesi ona acı gelir zira, nefsi henüz diridir. Nefsinden erdiği nisbette kalb, huzur ve selâmete erişir. Reşid esmâsının nûruyla tahakkuk edince, varlıktaki tecellinin Hakk'ın kendisi olduğunu apaçık görür. Tevhid ehli sırrın kemâline Kur'an nûruyla kavuşur. Bilki gözler misâlleri görmek içidir. Gönüller muhabbeti tadmak içindir. Sırlar sevgiliye vuslat içindir. Şükrün dile gelmesi bazen sabır ile gerçekleşir, bazen amel ile, bazen sükût ile gerçekleşir, bâzen nimetin beyanı ile. Nasilki ibâdetin üstünlüğü besmeleyle başladığı içindir, ibâdetin dürüstlüğü de ihlâs içinde edâ edildiği içindir. İbâdetin fazileti ubûdeti korunması için, ibâdetin maksadı, sevgilinin dâvetine uymak içindir.

Ey aziz! Kendi özlerine olan bilgisizlikleri nedeniyle hakktan perdelenenlerin ''kalbleri bu hususta cehâlet içindedir'' (Mü'minün 23\63) Zihinleri faydasız şeylerle dolu olduğundan, mânâ ve sırları duyduklarında ''onların çoğunluğu hakktan hoşlanmazlar'' (Mü'minün 23\70) zirâ benliklerinden vazgeçemezler. Bilmezlerki nefsin hoşlandığı şey bâtil, gönlün hoşnûd olduğu ise hakktır. Öte yandan mümin olduğunu söyleyenlerin, ölümsüz Diri Allah'ın yanı sıra, ölümlü kişilerden medet ummaları, kalblerindeki gizli şirkin işareti değildir? Dünyevi veya uhrevi makam ve mevkiye önem verenlerin hâli, nefislere duyulan düşkünlük değildir? Ne zamanki Rabbanî tecelli belirir, imân nûru ihsâna kavuşur. Hakk'a kavuşan gönül kemâle erince yakîn, sırra yerleşir. Şekil ve kalıpta kalan her şey kendi aleyhine tanık olur. Nasilki delilsiz laf üreten benlik, ürettiğine kendisi inanır, insanın sınavı insan iledir. Kime karşı olursa olsun, kimin kalbinde zerre kadar kin varsa, onun nefsiyle derdi var demektir. ''Sen onları derli toplu sanırsın halbu ki kalbleri darmadağınaktır'' (Haşr 59\14) yüce ayeti, bu hâlin sahiplerini belirtir. Kaldıki kimileri hakikatı kavramış gibi görür velâkin ekonomik, sosyal, politik sebep ve bahaneler nefisleri sarınca ''içlerinden bir bölümü (hakktan) yüz çevirir'' (Nur 24\48), hakk ve adaleti kendilerine göre tanımlayanlar, şayet duydukları ''hakikat kendi lehlerine ise itaat edip ona gelirler'' (Nur 24\49) Kendi çıkarlarına uygun değilse uzaklaşırlar. Bilki şu fânî âlemden nefsin arzuları her rene bürünüp de göze öyle görünür. Beşeri kimliğine varlık vehmeden insan, zannındaki hayali silmek istemez. Kabullenemediği gerçeği görmek istemez: ''Onları sana bakar görürsün, halbu ki onlar görmezler'' (A'raf 7\198) Fenâyı tadmayanlar bekâyı görmezler. Hiçliğini kabullenmeyenler hakkı görmezler. Ey aziz! Şayet insanoğlu sırrında tecelli edeni görebilseydi, gayrına bakarmıydı! Rabbinin kendisine verdiği nimetle yetinseydi, gayrını istermiydi! ''Nûr saçan'' tecelli güneşini ruhunda görebilseydi, ''nûru yansıtan ay'' ın gönülde beliren hikmet nûru olduğunu bilirdi. (Furkan 25\61) Rabbinin kendisine verdiği değeri bilebilseydi, fânî âlemle eğlenirmiydi? Bilki tevhid nûru her farklılığı giderir. Her insanın değerinin Hakk'ın katında olduğunu gösterir. ''Allah, sakınanlarla beraberdir'' (Tevbe 9\36) O ki aklıyla değil, gönlüyle

yönelir, ilâhi aşka erişir. O ki nefsiyle değil, ruhuyla yönelir aslına erişir. "O ki namaza kalktığında seni görür" (Şuarâ 26\218), Sevgiliye vuslattan başka kula ne gerekir!

Ey Sevgili! İmân edenler için varlıktaki her şey bir lütuf olup, hamd ve şükür vesilesidir. Kuşku ve inkâr ise karanlığın yüzü olup, hakkı reddedenler için azâbın sûretidir. "O, size ayetlerini gösterecek, sizde onları tanıyacaksınız" (Neml 27\93) yüce ayetince, Allah Teâlânın tecellisindeki işaret ve misâl-lerin idrâkı ya lütuf, ya kahr ileldir. Ya hayr, ya şerr ileldir. Ya hikmet, ya zulmet ileldir. Ya genişlik, ya darlık ileldir. Ya rahmet, ya adalet ileldir. Ya rıza, ya red ileldir. Nefisler büründükleri mânâ itibariyle O'nun tecellisine mazhar olur. Hakk Teâlâ, varlık âlemindeki nimetlerini akıl ve gönül sahiplerine zâtî muhabbetiyle gösterir. Âriflere, mânâ âlemine yaklaşmayı kolaylaştırarak hidâyetini gösterir. Kâmillere, varlığının dışında her şeyden uzaklaştırarak inâyetini gösterir. İnkârcılara "çekindikleri şeyleri onlara göstererek" (Kasas 28\6) korkuyla tanıtır. "güçsüz düşürülüp, ezilmekte olanlara lütûfta bulunarak" (Kasas 28\5) rahmetini gösterir. O, sâlihler ilim ve hikmet vererek mârifetullahın işaretlerini gösterir. Şehidlere, onları enâniyyetlerinden arındırarak cennetlerini gösterir. Sıddıkları, cemâlin kemâlini müşahade nimetiyle şereflendirir. İbâdetiyle kibirlenenlere "farkında olmadıkları tuzak kurar" (Neml 27\50) Hakk'ın tuzağı ve mekri, onların farkındalıklarının kararması, ruhani şehvetlerinin kendilerine sınav olmasıdır. Bilki nefsin önemsenmeyi benimsemesi bir zehirdir. Ancak samimi tevbe panzehirdir.

Şeriat sahipleri O'nu, zâhirdeki tecellisiyle tanır. Tarikat sahipleri O'nu, bâtındaki tecellisiyle tanır. Hakikat sahipleri O'nu, O'nun nûruyla tanır. Âşıklar O'nu, kalblerindeki hasret ateşiyle tanır. Vuslata erenler O'nu, beşeri kayıtlardan arınıp, benliksiz tanır. Zulme uğrayanlar O'nu "Rabbim beni bu zâlim kavimden kurtar" (Kasas 28\21) duasıyla tanır. Eğrilip, bükülmeyen yolu arayanlar, "umulur ki Rabbim beni sebil yola iletir" (Kasas 28\22) umuduyla tanır. Böylece kendilerine nimet verilenlerin yoluna erişenler O'nu, tevhidi efali, tevhidi sıfatı, tevhidi zâtı bizzat yaşayarak tanır. O'nun ayetlerindeki nûru görenler, O'nu sâlih amellerin gerçek sahibi olarak tanır. O'nun güzel ahlâkına erenler, O'nu hakkani sıfatlarındaki tecellisiyle tanır. O'nun varlığında kendi kimliklerinden eriyenler O'nu, O'nun hüviyet nûruyla tanır. Hakikat yolunun tâlibi olan müridler, kabzın içinde fenâyı tadarak O'nun samedâniyetini tanır. Hakk'ın muradı olan kullar, bastın huzuru içinde velâyet sahibini tanır. O'nun nimetleriyle tanışanlar, O'nu şükür diliyle tanır. Dert yüküyle yüzleşenler O'nu, hamd diliyle tanır. Her nimet ve belânın O'ndan geldiğini bilenler, nimetin de, belânın da maksat olmadığına idrâkında, O'ndan, O'na sığınarak acz ve aşk diliyle tecellisini tanır. Bilki Dost'u dostlar, Kur'an nûruyla tanır. İnkâr edenler, Hakk'ın ayetleri nedeniyle hakka ulaşamazlar; müminler de yine Hakk'ın ayetleri sâyesinde bâtili hükümsüz kılarlar. Hakk'ın kendine seçtiği kulları, her husustaki seçim hakkını Hakk'a terkederek, O'nun hakkını O'nun için ifâ ederek misâl olurlar. Hakk'a yönelenler, O'nun emr ve yasaklarına itaatla kulluk bilincine misâl olurlar. Başkasını nefislerine tercih edenler de tevhid sırrına misâl olurlar. Hakk'ı reddedenler, O'nun ayetlerini inkâr ile kibirli benliklerine misâl olurlar. "O gün onlara karşı bütün (hak-kani) haberler kapanmış olur. (Kasas 28\66) Bilki onların huzurlu anı kısa, huzursuzlukları uzundur. Aydınlıkları geçici ve aldatıcı, zulmetleri uzun ve kalıcıdır. Onların güveni az, vesveseleri çoktur. Gayretleri az, zahmetleri çoktur.

Ey dost! Dünyevi arzular bataklık gibidir. İçine girdikçe dibe çeker. Nefsânî beklentiler nefesleri tüketir. "Yeryüzünde haksız yere büyüklük taslayanlar" ın (Kasas 28\38) döneceği

yer ezelde takdir edilmiştir. Dünyada faydalı olan şey, hayra vesile olacak iş görmektir; ”Allah’ın sana ihsân eylediği gibi sen de iyilik yap” (Kasas 28\77) öğüdü, ayetlerin ruhunu görenler için yüce bir dâvettir.

Bilki her kim ne için halk edilmişse onun dönüp geleceği yerde odur. Şekil ve kalıpta kalan, kendisine uygun bir mânâyâ döner. Kendisine hakk farz kılınanın döneceği yer, özüne uygun mânâ değeridir. Fâni âlemden bekâ âlemine Rahmanın kulu olarak dönenlerin ruhu huzur doludur.

Ey Sevgili! ”Allah

zikri elbette büyüktür” (Ankebut 29\45) Şöyleki: Hakk’ın Zâtına delâlet eden ismi celâlini anmak, cemâl tecellisi esmâ ve sıfatlarını anmaktan daha kapsayıcı ve işaret ettiği mânâ itibariyle ekberdir. Zirâ Allah ismi şerifi, cümle esmâsına delâlet eder. Akdes zâtın ulûhiyetini anmak, mukaddes Rubûbiyetini anmaktan daha azametlidir. Kezâ rubûbiyetini anmak, ubûdiyeti anmaktan daha uludur. Öte yandan O’nun rahmetini anmak, gazabını anmaktan daha kerimdir. Lûtfunu anmak, rahmetini anmaktan daha latiftir. Nimetini anmak, azâbını anmaktan daha kadirşinazlıktır. ”Siz beni zikre- dinki ben de sizi zikredeyim” (Bakara 2\152) yüce ayeti şükür vesilesidir. Şu halde kalbi ve sırrı her şeyden arınan müminin Allah’ı hatırlaması, hem dünyayı, hemde ukbâyı hatıra getirmesinden daha faziletlidir. Allah’ı anmak ibâdetlerin en ahde vefâlısıdır. Vakde bağlı olmadığı için de sürekli. Allah zikri, hem özen gerektirir, hem güven verir. Allah zikri, hem huzur getirir hem selâmete eriştirir. Allah zikri, hem fenâyı idrâk ettirir, hem Hakk’la, Hakk’da bekâyâ kavuşturur. ”Öyle ise akşama girdiğinizde, sabaha kavuştuğunuzda Subhan Allah’ı tesbih edin” (Rum 30\17) yüce ayeti şanı yüce Allah ismi şerifini anmanın bir nimet olduğunu bildirir. Akşam, fenânın; sabah, bekânın işaretidir.

Ey dost!

Varlık âleminde ruh ve maddenin, ulvi ve suflî âlemlerin içiçe olmasında, O’nun tecelli işaretlerinden. Kalbin ve nefsin, ”semâ ve arzın O’nun emriyle durması (birlikteliği) O’nun (hikmetinin) delillerindendir” (Rum 30\25) Bir kimseki varlığı ve yaşantısı Allah içindir, amellerini nefsi için değil, Allah için işler, tecelli sahibine yönelerek ”yüzünü hanif bir kimse olarak dine çevir” miştir. (Rum 30\30) Bir kimseki ”Bilgisizce nefsin arzu ve heveslerine uymuştur” (Rum 30\29) Fâniyi cilâlayıp, önemseten gaflet aynasında kendini kandırmıştır. Oysa mâlumdur ki, Mürid Allah’ın tasarrufuna izâfî benliğin irâdesini ortak koşmak gizli şirk. ”Allah’a ortak koşan kimse” (Rum 30\42), tecellideki vahdeti idrâk edemediğinden, huzur ve selâmeti kendi gayretinde arar. Böylece ilâhî aşkın hediyesi olur. İlâhî lûtf nime-tinden gafil kalır. Ne varki Allah’a yakınlık ve has kulluk, aşk içinde, emrolundu- ğu üzere dosdoğru olmak ve varlığı bütünüyle Allah’a teslim ederek, O’nun emr ve yasaklarına dön- mektir. İlâhî emr ve yasaklar bireyin vicdan sayfalarında kayıtlıdır. O halde ey sevgili, ”Allah’tan geri çevrilmesi mümkün olmayan bir gün gelmeden yüzünü (zâtını) dosdoğru dine çevir” (Rum 30\43) Bilki görsel benlik, beşeri kimliğin vesveselerinden, zihnin fantezi ve hayallerinden arınmadan kalb huzura kavuşmaz. Dünyevi kimlik algısı önemini koruduğu müddetçe, her şeyi nefsi için yapar, isterse o ibâdet olsun! İkilik âleminin oyun ve beklentilerinden vazgeçilemeden, vahdet âleminin hakikat boyutuna geçilmez. Kendi nefislerini hak- kıyla tanımayanların ve iddialarını lâıykıyla ”bilmeyenlerin kalblerini (kendi kimlikleriyle) Allah, böylece kilitler” (Rum 30\59) Nitekim, imânı yakîne ermemiş, idrâk şafağı sökmemiş bir müminin kalbi, her tevekkül sınavında tereddüt ve kuşku içinde çırpınır. Buna mukabil, tecelli deryasının esintilerinde, tam tevekkül ve güzel bir sabır ile yol alan gemici ”Allah’ın

vaadının hakk’’ (Rum 30\60) olduğuna şâhid olur. Bu sureç içinde ’’insanlar bölük bölük ayrılır’’ (Rum 30\43) Dünya ile benliği arasına bir engel koymayanlar, dünyanın ağırlığını sırtlanır. Âhireti yegâne gaye olarak görenler, tevhid sırrından mahrum kalır. Böylece Allah’a ortak koşmanın içine hem dünya hem de ahiret özlemleri girmiş olur. Oysa ’’ortak koşmak büyük bir zulümdür’’ (Lokman 31\13) ayeti, ortak koşmanın nefse haksızlık etmek olduğunu bildirir. Diğer taraftan çeşitli mistik ve fiziki deneyimleri, Allah’a olan ibâdete eş bilmek ise, Allah’ın öğretisine ortak koşmaktan öte bir şey değildir. Entelektüel kimliklerini önemseyenler secde edemezler. Halbu ki ’’namazı ikâme eylemek, emr ve yasakları uygulamak, kötülüktan vazgeçirmek, başa gelenlere sabır muhakkakki azmedilmeye değer işlerdendir’’ (Lokman 31\17) İyilik eden, kendi nefesine iyilik etmiş olur. Namaz, kişiyi her kötülüktan korur. Başa gelen sıkıntılar ise kulun mâne- vi derecesini yükseltmek içindir. Sınavlar karşısında sabır, bu sınavı hazırlayan Allah ile Allah içindir. Kim ’’iyi davranışlar içinde kendini Allah’a verirse gerçekten en sağlam kulpa yapışmıştır’’ (Lokman 31\22)

Ey Sevgili! ’’Bizim ayetlerimize öyle kimseler inanırlar ki, kendilerine onlarla hatırlatıldığında secdelere kapanırlar ve böbürlenmeden Rablarına hamd ile tesbih ederler.’’ (Secde 32\15) Bilki her kulun fıtratı ve hakikatı itibariyle, mânevi derecesine göre secdesi vardır: Şeriat secdesi âbidlerin, aşk secdesi ariflerin, sıdk secdesi kâmillerindir. Teslimiyet secdesi müridlerin, heybet secdesi muradların, üns secdesi ruhlarındır. Edeb secdesi nefislerin, halvet secdesi kalblerin, vuslat secdesi sırlarıdır. Gönül neyle doluyorsa, gayrına kayıtsız kalır. Allah muhabbeti ve marifetiyle dolu bir kalb, halkın ilgisine kapalıdır. Şayet sevilen Zât, sevenin kendi benliğine duyduğu sevgiden daha büyük değilse o, gerçek sevgili değildir. Kişinin imânı kendi canından daha değerli değilse o, imânın hakikatı değildir: ’’Peygamber, imân edenlere kendi canlarından önce gelir’’ (Ahzâb 33\6) Zirâ o mukaddes ruh, ilk tecellinin ve her insani cevherin özü olup, âlemdeki her varlık, O’nun mübarek nûrundan halk edilmiştir. Şu halde Resûlullâh’a (s.a.v.) duyulan sevgi gerçekte, bireyin kendi aslına duyduğu muhabbetir. Mâdemki her şey O’nun vasıtasıyla varlığa gelmiştir ve hiçbir şey kendi özüne yakın olmasından daha ileri değildir o halde, her birinin hakikatı aynı hakikata olan aidiyetleridir. Ne varki bu özellik herkezi Nebi yapmaz. Çünkü, bir şeyin sûreti, aslın gayrı değildir velâkin, aslın aslı da değildir: ’’Andolsunki Resûlullah’ta sizin için güzel örnek vardır’’ (Ahzâb 33\21) ayetinde kastedilen mânâ, benliksiz var oluşun misâli olarak, Allah Resûlünün yaşantısı ve güzel ahlâkıyla ubûdetidir. Nasılkı zikir dilden kalbe indiği zaman letaif şenlenir, güzel ahlâk da bilgiden amele dönüştüğü zaman sırra yerleşir. Tıpkı muhabbetin gönülden ruha nakşolunmasında öze yerleşmesi gibi.

Ey aziz! Mânâ âleminin gül kokan yollarında imân nûru ve himmet senin burağın olur. İlâhi aşk ve hakikat ilmi senin burağındır. Sâlih ameller ve ibâdetlerin sana Burak olur. ’’Ey imân edenler Allah’ı çokca zikredin’’ (Ahzâb 33\41) yüce ayetince bildirilen zikir senin burağındır. Bilki kalbler mânâ evleridir. ’’evlerinizde okunan Allah ayetlerini ve hikmetleri zikredin (anın)’’ (Ahzâb 33\34) yüce ayetiyle Hakk’ı hatırlayanların ’’içlerinde kinden, öfkeden ne varsa hepsini söküp attık’’ (Arâf 7\43, Hicr 15\47) nimeti zâhir olur. Olumsuz duygu ve anılar Allah zikriyle zail olur. Kin ve öfke yüklü duygular kişinin hayra ve huzura ulaşmasını önler. Tervâzû ve muhabbetle yapılan secde hakikata rehberlik eder. Hakk’ın ayetlerini hatırlayıp, uygulayan insan Kur’an secdesini yerine getirmiş olur. Aziz ve kerim Allah, hidâyetini hem mânâ, hem de madde ehline teklif etmiştir: ’’Allah, göğe ve arza; isteyerek veya istemeye-

rek gelin', dedi '' (Fussilet 41\11) Hakk'ın kerim sıfatlarının mazharı olan mânâ ve hakikat ehli, Hakk'ın muradını kendi muradı bildi, Rabbına aşkla geldi. Hakk'ın Aziz sıfatının muhatabı olan şekil ve taklit ehli, tevhid sırrına câhil kaldığından, şüphe, kuşku ve vesvese içinde itaat etti. Latif ve Habir Allah, mânâ âleminin letafetinden, maddi âlemin sufli boyutuna ineni ve maddiyattan mânevi- yata yükseleni bilir. ''Allah, arza gireni ve ondan çıkanı, (ilâhi takdir ve ilham olarak) semâdan ineni, (Dua ve ibâdet olarak) oraya çıkanı bilir'' (Sebe' 34\2) Kimin gönül ehli, kimin küfür ehli, kimin ilim ehli, kimin kibir ehli olduğunu bilir. ''Muhakkak ki Allah, semâların ve arzın gaybını bilendir'' (Fatır 35\38) Kimin imânında sağlam durduğunu, kimin eğri olduğunu, kimin zâlim, kimin âlim olduğunu bilir kimin huzur ehli, kimin keşif ehli, kimin müşahede ehli olduğunu bilir. Kezâ, ''kendilerine ilim verilenler, Rabbından sana inzal olunanın hakkın kendisi olduğunu bilir, onun Aziz, Hamidy'in yoluna ilettiğini görürler'' (Sebe' 34\6) Zira onlar, Hakk'ın kelâmını, Hakk'dan duyarlar, vakdin kalem ve lisanı kâmil olarak, kendilerine verilen ilim ölçüsünde hakkı dile getirirler. Bilirlerki Kur'an ehlinin gönlünde yerleşen hakikat ilmini ve sırta yerleşen yakîni kimse değiştiremez. Yine bilirlerki; ''eğer saparsam ancak kendi aleyhime sapmış olurum. Eğer hakikate erersem bu da Rabbımın bana vahyettiği iledir'' (Sebe' 34\50)

Ey dost! Kendi çıkarına dönük kişisel akıl, ancak evrensel akıl ile bütünleştğinde kısıtlayıcı olmaktan çıkar, kavrayıcı olur. İlâhi ilme mazhar kalem olur, kalb de Hakk'ın gayrından arındığında, mârifetül- laha mazhar olur. Bilki gönül, ruhun sözcüsü; kalemde, evrensel aklın sözüdür. ''Güzel sözler ancak O'na yükselir'' (Fâtır 35\10) yüce ayeti bu hikmeti bildirir. Gönül ve akıl birlikteliğinden kastedilen mânâ budur. Subhan Allah en doğrusunu bilir. İlâhi! Zâtı akdes hüviyetinle, kullarının Seni münezzeh kılmasından da münezzehsin. Varlığının bir- lenmesindende münezzehsin. Kim Seni birleyebilirki, Sen zâten Birsin. Her mertebede zuhur eden varlık Sensin. Tecelli arşındaki mülkünün ortağı bulunmayan Allah Teâlâ, kullarının ikilik algısından Aliyy'dir. Vahdetin mânâ ve sırrına ermeyenler gizli şirkin gölgesindedirler: ''Onların çoğu Allah'a ortak koşarak imân ederler'' (Yusuf 12\106) yüce ayeti, müminleri farkındalığa dâvet eder. İmân sahiplerinin kendi benlikleri dâhil, Hakk'ın mutlak Varlığına ortak koştukları her fâni şey gizli şirktir. Nefsinin kulu olanlarla, kulluğunun kulu olup, Allah'la gururlananlar, tevhid nûrunu ayne'l yakîn görmemiş, Allah'a has kulluğun ruhuna hakka'l yakîn vasıl olmamışlardır. ''Öyleyse O'na kulluk et ve O'na tevekkül eyle. Rabbın amellerinizin hiçbirinden gafil değildir.'' (Hûd 11\123) ayeti, inanç sahiplerini katıksız kulluğa dâvet eder. Tecelli denizinde beliren fırtınada öğüt veren âlim kaptan ile öğüdü önemsemeyen cahil tayfa arasına dünyanın mâsivâ dalgaları girerse dünya, cahili kapıverir. ''Derken aralarına dalga girdi, böylece o da boğulanlardan oldu'' (Hûd 11\43) ayeti kerimesi, benliksiz varoluşun ve Allah'a dayanıp güvenmenin, ancak Allah ile Allah için olduğu takdirde fayda vereceğini gösterir. Kişinin bilgisizliği ve enâniyeti, kendi noksanının şahididir. Bilki gönül huzuru, Rabbına olan koşulsuz tevekkülde bulur. Kuşku ve güvensizlik, huzursuzluğun ve mutsuzluğun temel nedenidir. Hakikatı duymalarına rağmen kayıtsız kalarak, her aşırılığı kendilerine hak sayıp. ''nefislerine zulmedenlere meyletmeyin, size ateş dokunur'' (Hûd 11\113) ayeti, nefse yapılan zulmün ateş olduğunu ve hakka uzaklık duygusunu taşıdığını bildirir. Zulümden kurtuluş ise ateşin zıddı nûr iledir. ''Gündüzün iki tarafında ve gecenin gündüze yakın saatlerinde namaz ikâmet et. Çünkü iyilikler kötülükleri giderir'' (Hûd 11\114) insanı Rabba uzaklık hissiyatından arındıran Dost'un nûruna kavuşturan vesile

namaz ve sâlih amellerdir. Her namaz bir nûr ve sâlih amel, her sâlih amelde iyiliktir ki, noksan ve kusurları örter. İlâhi hikmet nûru öyle bir lütfu ilâhidir ki kâmil idrâke eriştirir. İlâhi takdire olan rızan, nefesine yaptığın iyiliktir ki zulümden korunmana vesile olur. İmânını enâniyyet iddiasından ve gizli şirkten arındırsan, ruhun saffetini tanımış olursun.

Ey Sevgili! İlgi ve sevginin yalnız kendine yönelmesini talep eden kişi talebiyle talep ettiğinden mahrum kalır: "Yusuf'u öldürün veya onu uzak bir yere atın ki, babanızın sevgisi yalnız size yönelsin" (Yusuf 12\9) yüce ayeti bencil sevgiye işaret eder. Sevgiye ve sevgiliye sahiplenmek, ikilik algısından arınmamış nefsin işidir. Sevgili için nefsinden vazgeçmek ise benliksiz sevenlerin fiilidir. Benlikler, bir dert gibi algılasa da, sevenin sevdiklerinden uzaklaştırılması, Vedûd Allah'ın kulunu kendine yaklaştırması için hazırladığı kader programı olduğu unutulmamalıdır. Fâni âlemde, birbirlerini nefsi için sevenler, birliktelikleri sonlandığında, değersizlikleri bir diğerine lâıyk görebiliyorlar. Oysa ruhuyla sevenler, ayrılmalarda, her şeyin en güzelini sevdiklerine lâıyk görürler. Çünkü bir karşılık beklemeden sevenler, Allah için severler. Nitekim Allah için yapılan hiç bir eylem ve hizmetin ücreti yoktur. "Ey kavmim. Bunun için sizden bir ücret istemiyorum. Amelimin karşılığı, beni yaratandan başkasına ait değildir." (Hûd 11\51) hikmeti, bu hakikatı bildirir. Zirâ o ki, kendine haklılık arar ve ameline bir karşılık bekler, nefesine yenik düşer. O ki, "nefsimi temize çıkarmıyorum çünkü nefis bütün benliğiyle kötülüğü emreder, Rabbımın rahmet ettiği başka. Muhakkak ki Rabbım gafur ve Rahimdir" (Yusuf 12\53) yüce ayetinde bildirildiği üzere, övgüyü Allah'a tahsis edip, yergiyi nefesine mal eder, çok bağışlayan Rabbının esirgemesiyle Rabbının himâyesine girer.

Ey Sevgili! Kendi değerini bilmeyen bir kişi, başkalarını da aynı kusurlu terazide tartmağa alışkıdır. Değerini idrâk edemediğini de ucuza satmağa hazırır. "Onu ucuz bir fiyata, birkaç dirheme sattılar" (Yusuf 12\20) ayeti, değersizlik duygusunun benlikleri sarması hâlinde, hiçbir şeyin umursanmadığını gözler önüne serer. Mânâ ve madde âlemlerinde farklı arayışlar, farklı yönelişler, farklı nitelikler mev- cûddur. Her birim, kendi maksadına ve fitratına uygun olanı seçer. Hikmet ve hakikatlardan yana noksan olanlar, "semâlarda ve arzda nice işaretler vardır ki, onlar bunlardan yüzlerini çevirip, geçerler" (Yusuf 12\105) ayetince bildirildiği gibi, nûra bakarlar da onu görmeden geçip giderler.

Ey Sevgili! Nice ümmi kalbler var varlıkta, Rabbının adıyla mânâ ve sırları okur. Nice âşık kalbler, Hakk'ın kelâmına dil olur. Nice sâdık kalbler, Sevgilinin cemâline veche olur. Her ferd kendi hâlinin diliyle konuşur. Her dinleyen de kendindeki ilmin kulağıyla duymuş olur. "Allah, dilediğini saptırır. Dilediğine de hidâyet eder." (İbrahim 14\4) Hiç kimse O'nun muradı olmadan vuslat yolunu bulamaz. Hiç kimse O irâde etmeden mânâdan mahrum kalmaz. Nice tertemiz çehreler var sûrette, gören gözleri aydınlığa eriştirir. Nice sâdık erler var sirette, kalbleri inciye çevirir. Hayatta önem verdiğimiz nice değerler var, kendi değerimizi belirler. Nice tercihlerimiz var yaşam serüveninde, kaderimizi belirler. Her kim yaşadığı mânâ ve güzelliği nefsinden bilirse, gizli şirke bulaşmış olur. Oysa Allah Teâlâ, her güzelliğin sahibi, hiçbir tasarrufunda ortağı bulunmayan, her şeyin O'na muhtaç olduğu Tek'tir. "Deki: O, Vahidir (Birdir) Kahhardır (mutlak hakimiyet sahibidir) (Ra'd 13\16) Tevhid nûruyla görenler için, O'nun gayrı gerçek bir varlık mevcûd değildir. Misâl âlemindeki sûretler, O'nun nûrunu yansıtan aynalardan başka bir şey değildir. Mânâ ve maddede "Allah, rızkı dilediğine bol verir, dilediğine kısar" (Ra'd 13\26) Nice takva sahibi canların eliyle

sâlih ameller, âsumana yükselir. Nice sevimsiz benlikler, karanlık kalblere delildir. Dünya ehli ''dünya yaşamı ile şımarır. Oysa ahiretin yanında dünya hayatı geçici meta'dan (hayal-den) başka bir şey değildir.'' (Ra'd 13\26) Nice ruhlar var mânâda ancak Sevgilinin ismiyle şenlenir. ''Allah zikriyledir ki kalbler mutmaindir'' (Ra'd 13\28) Âşıkların rızkı, âşıyan- dan; sıdıkların rızkı, âsumandan gelir.

Ey aziz! Gülbahçesinin rengine, neşesine hayran kalanlar, her baktıklarında gülün yüzünü görmek ister, kokusunu özler. Nice çiçek yetiştirenler var bahçelerde, ehil olanlar ancak, gülün dikenden bittiğini bilir, tezeğe olan ihtiyacını karşılar. Mevsimi geldiğinde onlar, gülü budamasını da bilir, gül harmanı yapmasını da. Rabbın nimetleri gül gibidir. Sıkıntı ve dertler de budanan dallar gibidir. Her budayış yeni bir mânâ ve feyzin zuhuruna vesiledir. Alınan her nefeste, Rabbın yeni bir yaratışına şahid olunur. ''Deki: Allah, dilediği kimseyi şaşıtır. Kim de O'na yönelirse kendine hidâyete (hakikate) erdirir'' (Ra'd 13\27) Şu halde ne diler- sen Rabbından dile. Rabbından Rabbını dileyen, Rabbından gayrı ne ister! Rabbına gönül veren, O'nun cemâlinden gayrı ne diler! Bilki kimin başına ne gelmişse âlemde, kendi yöne- lişi nedeniyle gelmişler. Edeb bunu bildirir. Gönlünü öyle bir güzele ver ki, gönül güneşe dönüşsün. Gülbahçeleri gönlün ışıyla şenlensin. Melekût âlemi o âşıyandır ki, gönül semâsı aşkla doludur. Ceberût âlemi o âsumandır ki, sırr ve sıfat semâsı nûrla doludur. Kalbini Sev- giliye verenlerin yoludur âşıyan. Nefsinden arınıp, benliksiz var olan canların yurdudur âsu- man.

Rabbından nûr alma- yan bir gönül, mehtabsız geceye benzer. Kalbdeki hilâl dolunaya dönüşünce, Hakk'dan aldı- ğını halkın önüne serer cemâl. Hakk'ı inkâr eden nice şaşkınlık var dünyada ''inkâr edenlerin misâli şöyledir; onların işleri fırtınalı bir günde rüzgârın şiddetle savurduğu küle benzer'' (İbrahim 14\18) Nasılki ateş söndüğünde, geride kalan küller uçup gider. Rabbında ''Dilerse O, sizi giderir ve (varlığa) yeni bir halk getirir'' (İbrahim 14\19) Rabbının varlığında fâni benliğinden eriyenler, kimin mutlak varlık, kimin mecâzî varlık olduğunu bilirler.

Tecelli sahibini tanımayan kalbler kilitlidir. Anahtarları Rabbının ilâhi inâyetidir. Bilki şeriatı uygulayan nice benlikler var sûrette velâkin, aşk ve irfan şarabından tadmadıklarından, inançları taklitte kalmıştır. Nice inkâr etmiş olanlar vardır ki, Rabbın ezeldeki lütfuyla imânın hakikatına kavuşmuş, suflî âlemin sarhoşluğundan, hakikatın fârkındalığına ulaşmış- lardır. Bilki her müeyyide cezâlandırma değildir, kişiyi hayra ulaştıracaksa! Her mükafaat da hayr değildir, sonucu bedbahtlıksa! Tek olanın varlığını birden çok gören göz, ikilik lâbiren- tinden kaçmaya çalışır. Nefsini tümüyle yok bilmeyen bilinç, vehmindeki mabuda ulaşmağa çalışır. İkilik dediğin şey, nefsin fenâsı ile Rabbın bekâsıdır. Fâninin haki- katı yokluk, Bâki- nin hakikatı varlıktır. Kulak, hazır olduğunda duyar, göz şaşmadığında görür. Her şey ancak Rabbın dilemesiyle olur. Kalbler mânâ güllerinin yetiştirdiği sır bahçeleridir. Ünsiyet kokuları gülstandan gelir. Sevenler ne kudret tanır ne de sınır. Allah'a kul olmaktan daha güzel gül soğanı kimde var.

Ey Sevgili! Mâsivâ ekranını seyretmekle geçmez bir ömür. Akıl vermekle uslanmaz âşık gönül. Nefsinden ölmedikçe susmaz çilekâr bülbül. Kimde gönül kalmışsa, mehtabı görme- miştir. Kimde akıl kalmışsa, aşkı tatmamıştır o. Kimde benlik kalmışsa, Hakk'ı tanımamıştır o. Güneş, günü aydınlatır; mehtab, geceyi. Hakikat, ruhu aydınlatır; Sevgi, kalbleri. ''O, ge- ceği gündüzü güneşi, ayı hizmetinize verdi'' (Nahl 16\12) yüce ayeti, pek çok mânâyı aydın- latır. Sevgi, her yolu kısaltır. Güneş, her taşı ısıtır. Nefsin gölgesinde uyuyan üşütür. Akıl

geceyse, gönül mehtab gibidir. Zihin gölgeyse, ruh güneş gibidir. Can; hayatsa imân Ab-ı hayat gibidir. Dirlik, sıfatısa; aşk bu sıfatın kendisidir. Hakk'ın hidâyet rehberleri yıldızlar gibidir. "Yıldızlar da O'nun emri ile hizmet ederler" (Nahl 16\12) Gel gör ki, mânâ- yı görmek istemeyene ne gösterseniz seyretmez. Ne söyleseniz duymak istemez. "Onların hidâyete ermeleri için ne kadar ceht etsen de. Allah, saptırdığı kimseyi hakikata erdirmez." (Nahl 16\37) Buna mukabil, Hakk'ın kerem ve lütfuyla Rabbin tecellisini ayne'l yakîn görenler bilir ki, "Allah'ın nimetlerini saymaya kalksanız, saymakla bitmez" (Nahl 16\18) Her an yeni bir mânâ keşfetseniz, sırların sonu gelmez. Bilki herkezin farkındalığı âlemine göredir. Dünya ehlinin farkındalığı, kişisel çıkarları içindir. Âhiret ehlinin farkındalığı, Cennet nimetlerinden mahrum kalmamak için, ilâhi emr ve yasakları uygulamaktır. Allah ehlinin farkındalığı ise, Allah'tan gayrı hiçbir şeyle avunmamaktır.

Ey aziz! Gönül konuşsun diye dil susar. Akıl konuşsun diye zihin susar. Aşk konuşsun diye kader susar. Hakk konuşsun diye enâniyyet susar. Göremem hiç bir şeyi, Sevgilim göstermedikçe. Veremem sinemdeki sırrımı, Sevgilim ver demedikçe. Gideremem hasretimi, Sevgilim gel demedikçe. Dirliğin hakikatını Allah'ta görmeyenler, kendi mevcûdiyetlerinin sırrını aklın sınırında ararlar. Oysa zannın kısıtlayıcı niteliğini hiç tanımazlar. Bilmezler ki, gönül âşık odumu, aklın ne hükmü kalır! Tevhid gelini yüzündeki tülû atçımı, ne dünya, ne ukbâ kalır! Fâni benlikten yana, ne söz, ne sedâ kalır! Gecede, gündüz de, ikilik âleminde geçerli bir rüya. Ahadın katında, ne gece, ne gün kalır. Sevgilinin vechi cemâlinden gayrı, geriye ne kalır? Sevgisiz ve sevimsiz heykeller, kendi küçük dünyalarında, fâni kişiliklerini tatmin için kibri, öfkeyi, hırsı, gıybeti yüklenmekten çekinmezler. Kendi egolarına benzemeleri için, hakikattan yana bilgisiz gençleri saptırmanın vebâlini de yüklenmekten usanmazlar. "Gör ki, yüklendikleri şey ne kötüdür" (Nahl 16\25) yapıcı işlere fayda veren öğütlere yönelmeden, olumsuz hissiyatı yüklenen insan, aklı ve gönlüyle değil, nefsânî sıfatlarla hareket eder. Oysa "kötü sıfatlar ahiret yaşamına inanmayanlar içindir. En yüce sıfatlarda Allah içindir. O her şeyden Aziz (üstün), Hakîmdir. (hikmet sahibidir)" (Nahl 16\60)

Ey dost! Sevgilinin tecellisiyle gönül genişledimi, ne isim, ne sıfat kalır! Sevgili gönülde belirdimi, ne arz, ne arş kalır!

Gül fidanı, ne kışın soğuğundan şikâyet eder, ne ağustos güneşinin yakıcı sıcağından. Onun sıfatı fıtrata uymak, onun sâlatı gül yüzü goncalar açmaktır. Gül huylu güzellerin elinden güzellikler çıkar. Aslı, hakikatı olmayan vesvese, insanı bir suizandan diğerine iter. İnciyle, mercanı kurumuş derelerde arama. Yüreğin varsa şayet, deryaya dalsana! Yalnızca doğruların, güzellerin, iyilerin yurdu değil bu âlem. Eğrilerde olacak bu dünyada, kötü ve çirkinler de. "Allah, rızık konusunda kiminizi kiminizden üstün kıldı. Üstün kılınanlar, ellerinin altındakileri vermezler ki rızıkta hep eşit olsunlar" (Nahl 16\71), gördüğü güzelliği paylaşmayan insan rızıkta bencil sayılır. Gönlündeki sevgiyi koşulsuz paylaşmayan can haris sayılır.

İlmîni ehliyle paylaşmayan insan cimri sayılır. Ey aziz! Hayatın senaryosunu kendi ellerinle yazdığına inanıyorsan "kendi ellerinle kendini tehlikeye atma" (Bakara 2\195) Hayatın ve ölümün en yüce elden yazıldığına inanıyorsan, Rabbinâ olan tevekkülü asla elden bırakma. Dindarların onları dışladığı ortamda, sen günahkârları kucakla. Çarelerin tükendiği bir anda sen ümitsiz olma. Egoların çalıştığı yerde, sen tevhidden şaşma.

Ey Sevgili! Yapraklar titredimi rüzgârın zikridir o. Gönüller titredimi aşkın zikridir o. Gönüller zikir, sırlar tecelli bahçeleridir. Hakk'ın bahçeleri Esmâ ül Hüsnâ gülleriyle bezenmiştir.

Zikreden gönül sahibi insan, ruhunu Sevgilinin bahçesinde, Sevgiliyi de sırrında bulur. Her sevenin hayalindeki bahçe gönülde belirir. Zâhirdeki bahçe, gönüldeki mânâların yansımasıdır. Bâtındaki saklı bahçe, imândaki ihlâs sümbülleriyle ziynetlendirilmiştir. Gönle ekilen her mânâ tohumu, onu ya ferahlatıp huzura taşır; ya da uygun olmadığı için kalbi daraltıp, sıkıntıya vesile olur. Mânâ erleri, her bahçeye uygun tohum ekerler. Müridlerin gönlüne aşk ve hidâyet, âriflerin kalbine inâyet ve ihlâs tohumu ekilir. Nefsinden fakra erenlere mârifetullah ve muhabbetullah hediye edilir. Her nimet Allah Teâlânın hazinelerinden gelir. Hakk'ı inkâr otuna karşı koruyucu iksir edeb ve irfandır. Edeb ve irfan suyu, Allah'a koşulsuz ve tümüyle teslim olanların kalbine enjekte edilir. "Biz o suyla sizin için gönüller açan bahçeler bitirdik" (Neml 27\60) yüce ayeti, bu hikmeti bildirir. Hakikat dışı arayışlarda bulunanlara ise vefâsızlık tulumu giydirilir. Her biri nasibindekine yönelir: "Deki: Herkes fıtratına göre amel eder" (İsrâ 17\84) Pek azı, zikir ve ibâdetle kararlı olur. Çoğu, beşeri alışkanlıklarına boyun eğerek: "kalbini bizi anmaktan gafil kıldığımız, boş arzularına uymuş ve işi gücü aşırılık olan kimseye boyun eğme" (Kehf 18\28) yüce ayeti, bu hususta kulları ikaz eder.

Bilki başını yere koymayan, benliksiz akıl elde edemez.

Varını yok saymayan, varlıksız varlığa eremez.

Ne belâ ve fitne varsa varlık sahibine gelir. Benliği, Hakk'ın mutlak varlığında yokluğa karışanın ne derdi, ne acısı kalır. Hunefâ kullara, kulluk yaraşır. Beyliği, sultanlığı sen beylere ver! Ubûdet künyesi boynunda olsun, Hakk'ın huzuruna varlıksız çıkılır. Deryadan bir dileğin varsa şayet, deryanın koynuna dal. Kabını ne kadar doldursan da, deryadan bir zerre ekilmez. Hânif olarak vahdet deryasına dalarsan, tecellide ki zenginliğe şaşarsın. Sûretlere değil, siretlere bakarsan, vâhidin muradını görürsün. Bilgisiyle kibirli, varlığıyla gururlu, benliğinin esiri olan iddia sahipleri, her şeyi kendilerinden bilirler. Oysa, "Allah, misâl gösterir: Hiçbir şeye gücü yetmeyen bir köle ile, katımızdan kendilerine verdiğimiz güzel rızktan gizli ve açık olarak Allah yolunda harcayan kimse hiç eşit olurmu?" (Nahl 16\75) Malumdur ki, kişiyi Hakk'dan, hakikattan alıkoyan şey, onun dünyevi kimliğidir. Kendi nefesine köle olan bireyin durumu ile, her hayrın ve rızkın Allah'tan geldiği müdrik bir insanın, ilmi ve mânevi derecesi eşit değildir. Mevcûdiyetinin, Allah'ın varlığıyla kaim olduğunu gören insan, nefisini tanıyan insandır. Nefsini bilen ferd, kendi değerini bilir. Özünü bilen kulun Rabbinin bilmesi bu hikmettendir. Hanif kul, tevâzûdan, ölçüden, kulluktan şaşmaz. Hiçbir şeyi kendine ait sanmaz. Varlıktaki mevcûdiyetinin günü birlik olduğunu unutmaz. Bilki nefsinin hakikatını bilerek "imân edenlerin Allah sevgisi daha güçlüdür" (Bakara 2\165) Zira onlar, her nimetin Allah'tan geldiğini bildikleri gibi, Allah aşkının da Allah'tan geldiğini bilirler.

Ey aziz! Varlık sahibine fakirin hâlini sorma. Hanifin hâlinde Hunefâ fakirler anlar. Hunefâ fakir kimdir? Dersen: Bilki onlar öyle kimselerdir ki, Hakk yolundaki gayretleri nedeniyle "kendilerini Allah yoluna adanmış, bu nedenle dünyalık kazanç için dolaşmayan fakirler olup, bilmeyen kimseler iffetlerinden dolayı onları zengin zanneder. Onları simâlarından tanırın" (Bakara 2\273)

Bilki her ilim sahibi, aşk sahibi değildir. Her hakikat sahibi, velâyet sahibi değildir. "O'nun kelimelerini (ilâhi takdirini) değiştirecek yoktur" (Kehf 18\27) Bilimsel keşfin âciz kaldığı yerde, ledünni hikmet gönülleri aydınlatır. Hiçbir şey görüldüğü gibi değildir. Dikenli kaktüsün içinde, yaşam suyu gizlidir. Kulluk sınavının özünde selâmet gizlidir. Rabbani ilhâm bahçeleri hikmet bağ-

larıyla kuşatılmıştır. Vuslat dallarından irfan üzümleri sarkıtılır. Kimileri ilme'l yakîn tadar. Kimileri ayne'l yakîn müşahede eder. Kimi de sadakât bağında şerbest olup, kendinden kaybolur.

Ey Sevgili! Sır, hâfi

ve ahfâ olmak üzere sırrın üç mertebesi vardır. Nefsin bilmediği sır Rubûbiyet sırrıdır. İzâfi benlik mâsivayı seyrederek velâkin tecelliye göremez. Halkı tanır, Hakk'ı tanımaz. Kalbin bilmediği sır kader sırrıdır. Mazhar olduğu tecelliye tadıp, zevkeder velâkin hâlinin âkıbetini ve faziletini bilmez. Ruhun bilmediği sır fazlî ilâhidir. Rahmeti bilir velâkin lütfun hikmetini ve kadrini bilmez. Sırrın bilmediği sır Zâtın mertebesidir. Zirâ ne isim, ne sıfat Zâtın künhü değildir. Tasavvufî hayat, özde yaşanan bir olgu olmaktan çıkıp, fikir ve felsefe boyutunda kalırsa, dilde anlatılan menkıbe ve akademik çevrelerce tanımlanmağa çalışılan bir mefhum olur. Bin yıl önce de bildirildiği gibi durum el'ân da geçerlidir. Ne varki, her devirde Hakk'ı arayan ve hakk yoluna iletmeyi talep eden nice samimi gönül goncaları bulunur. Gülistanın yolunu ve ilâhî aşkı soranlara "Deki: Arınıp, temizlenmeğe varmısın?" (Nâzi'at 79\18) Aradığın hakikatların hakikatı olan "Allah, hakkın ta kendisidir" (Hac 22\6) Hakk yoluna iletmek ise, kendim olarak tanımladığın her şeyden arınmak demektir. İsmet ve saffet, kusurlu amelden, nefsânî sıfatdan, olumsuz hissiyatdan ve faydasız bilgiden temizlenmekle başlar, enâniyyet iddiası tövbeyle genişler, tevhid nûrunun azametinde kendinden erimekte öze erer. Deki: "Seni Rabbına erdirmeme, gönülden ürpermeğe" hazırmısın? (Nâzi'at 79\19) İrâdi ölümle fânî kimliğinden bütünüyle vazgeçmeğe hazırmısın? Bilki kendinden vazgeçmeyen benlik, şekil ve kalıba takılıp, hakikatı erdiği zannıyla daha da sapıtıp azgınlaşır. "Muhakkak ki o azgınlaştı" (Nâzi'at 79\17) yüce ayeti, enâniyyet iddiasının kişiyi firavunlaştığını bildirir. Oysa, "Rahmanın huzuruna kul olarak" geliriz. (Meryem 19\93) Her bağlantıdan ayrılan ve her saplantıdan kaçınan insan ancak, fakruriyet bilincinde Allah ile Allah için varolur. Zıt hissiyatlar olan üzüntü ve sevincin, gelişen hâdiselerden ileri geldiğini düşünenler, sebepleri önemserler. Oysa vahdet âleminin erdemine erenler için her şey, takdir edildiği üzere ve olması gerektiği gibidir. Farkındalığa erdirmek üzere Allah Teâlânın kulunun "geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlaması" (Fetih 48\2), tefrikden tevhide geçmesi içindir. Zira farklılık yaşandığı müddetçe ikilik âlemi baskın olup kişi, enâniyyet iddiasıyla kör ve varlık günahıyla topal kalır. Vahdet ise her farklılığın kaldırıldığı, varlığın birlendiği cem âlemdir. Vahdeti göremiyenin "Rabbımız, biz nefsimize zulm ettik" (A'raf 7\29) şeklindeki itirafı, âdeta varlık günahının da teyididir. Nasıl ki kişi, bedeniyi kendini özdeşleştirirse varlığını öyle bilir, enâniyyet de, kendini tanımlarsa, onun kimliğine bürünür. Değişik kimliklerin aynı benlikte ortaya çıkışı, bir öncekinden duyulan mem-nûniyetsizliktendir. Beşeri alışkanlıklar, duygusal tepkiler, kültürel özdeşmeler, zaman ve hâle göre değişime uğrasalarda bütünüyle kaybolmazlar. Zirâ kişinin zannındaki dünyevi kimliği artık onun putu olmuştur. Ne zaman ki kendine varlık vehmetmekten arındırılır, enâniyyeti Hakk'ın hüviyetinde kaybolur. Gerçek farkındalık bundan sonra başlar. Unutulmamalıdırki, hakikate dayanmayan her algılama ancak bir hayalden ibarettir. "Zann, hakikat namına bir şey ifade etmez" (Necm 53\28) yüce ayeti, bu hakikatı bildirir.

Ey Sevgili! Aşkla alınan her nefes Allah zikridir. Kimin kalbinde zerre kadar sevgi varsa bu, gönülde beliren tecellinin sevginin sûretindeki zuhurudur. Suyu görmeden deryadan sözedenerler, aşkda ölmeden aşkı sahiplenenerler, nefsin şehvetiyle ruhun muhabbetini eşit bilenler, aklın keşfiyle sırrın müşahedesini bir zannederler, tevhid sırrına eremezler. Nasıl ki nefsin rız-

kıyla kalbin rızıkı farklıdır, gönül gözünün basireti ile sır gözünün basireti de kendine göredir. Bilki hikmet, fakrın hakikatından ayrılmayan, kulluktan şaşmayan, Hakk'a muhtaç gönlün bâtinına iner. Her kim imânının gereğini bahanelere bağlarsa, kalbi gâfil kalır. Oysa "güzel âkıbet takvaya bağlıdır" (TâHâ 20\132) Hakk'ın varlığında fâni olmaya namzet olanlar "takva kelimesiyle bağlıdır" (Fetih 48\26) İçten bir muhabbet ve kesin inanç deryasına dalmaktan çekinen "İnsanların kimileri de, kıyıda durarak kulluk eder" (Hac 22\11) kullardan her biri kendi dercesine göre örtünür. Kiminin giysisi beşeri sıfat, kiminin ki ilâhi ahlâktır. İddia ehlinin giysisi enâ- niyyet, ilim ehlinin giysisi hikmet, cennet ehlinin "giysisi ise ipektir" (Hac 22\29) kiminin barınağı hissiyat, kiminin evi akıl, kiminin ki gönüldür. O ki gönlünü yakîn ve muhabbetullah nûruyla imân etmiştir, o ev Rabbinin tecelligâhıdır. "Evimi temiz tut" (Hac 22\26) İlâhi emri, Hakk'ın tecelligâhının enâniyyet putundan arındırılması içindir. Ey Sevgili! Kalbin gafletten arınması ihlâs ve aşk ile, nefsin gafletten arınması vefa ve takva ile, ruhun gafletten arınması hidâyet ve mağfiret ile, sırrın gafletten arınması Hakk'ın kere miyle ve O'ndan gayrı her şeyden temizlik iledir. Bilki her biri Allah Teâlânın inâyeti ve rahmetiyle gerçekleşir. Bu sırra erenler, "derler ki: Hidâyetiyle bizi bu nimete kavuşturan Allah'a hamdolsun. Eğer Allah, bize hidâyet etmese biz buna ulaşamazdık" (A'raf 7\43) Bilmez misin ki Sevgiliyi zikretmekten daha güzeli Sevgiliye vuslattır. Tenhalarda çağılayan bir akarsu olmaktan daha güzeli deryanın sinesinde kaybolmaktır. Bilmez misinki ava giden avcı avlanır: Denizci, deryanın avı olduğu gibi, âşıktaki, ma'sukun avıdır. Aşk, hem öldürür hem diriltir. İlâhi aşk âşığı nefsinden öldürür, Rabbiyle Rabbında diriltir. Mânâ çekirdeği çatladımı irfan tohumu gönülde serpişir: "Muhakak ki Allah, tohumu ve çekirdeği çatlatan- dır" (En'âm 6\95) Semâdan gönüllere inen bir sofraya misâli ruhani doygunluk, kalbi keşif ve ayne'l yakîn müşahede tecelli nimetlerindendir lütûf ve ihsânın karşılığı ise şükürdür: "Allah, şükredenleri daha iyi bilir." (En'âm 6\53) Kimin şükürünün dilde, kimin gönülde, kimin hâl ve ahvâlde olduğunu bilir. Kimin sâlih amel ve güzel ahlâk ile şükürünü dile getirdiğini bilir. Varlıktaki her şey Hakk'ın tecellisiyle oluşur velâkin Rabbani tecelli özeldir. İlham çekirdeği gönülde, Sevgilinin nûru gözde, tecelli tohumu sırdadır. Rabbani nûra mazhar olan aydınlanır: "O, sabahı aydınlatandır" (En'âm 6\96) Kuşku ve evham ise nefiste belirir. Kalb nefse uyarsa basireti körleşir. Hastalanan gönül vesvesenin oyununa gelir. "Şeytanın ilkası, kalblerin de hastalık olanlara ve gönülleri katılaştıranlara bir imtihan vesilesi kılmak içindir" (Hac 22\53) Her sınavın Allah'tan geldiğini bilip, Allah'a sığınan ve olumsuz her duyguyu reddedip, katılaştıran kalbi sevgiyle yoğuranlar için "Allah, şeytanın vesvesesini giderir" (Hac 22\52) Kişi, idrâkına erdiği her mânâdan, gönülde tattığı ilim ve irfandan, şâhid olduğu her yücelikten Hakk'ın zâtını tenzih etmelidir. Zirâ o, her misâlden münezzehtir. Varlıktaki misâller ise, O'nun yaratışındaki kudretine delildir.

Ey Sevgili! Gönüllerde kurulan mânâ bahçelerinde, âriflerin "meyve verirken ve olgunlaştıkları zaman, her birinin ürününe bakın" (En'âm 6\99) İlâhi inâyet, lütûf ve ihsân ne kadar- sa, verdiği tad ve taşıdığı mânâ da ona göredir. Yakîn ne nisbette ise, irfan da o ölçüdedir. Tevhid güneşi ne kadar parlaksa, ke- mâlât da onunla mütenasiptir. Hakikatları idrâk yönün- den "Rabbınızdan gönül gözleri gelmiştir. Kim basiretiyle (hakkı) görürse yararı kendisine, kim de (mânâdan yana) körlük çekerse zararı kendinedir" (En'âm 6\104) Nasıl ki gülloku- sunu en çok duyan ev, gülbahçesine en yakın olanıdır; gülbahçesini mesken edinen de, bah- çıvanın elinden nefsinden eriyendir. Gülbahçesi, kimine göre bilgi hazinesi, kimine göre âri-

fin kendisidir. Mânâ bahçeleri, tevhid ve Kur'an ehliyle güzelleştiği gibi, hikmet bahçeleri de muhabbet ve dostlukla güzeleşir. Her kim gönül yurdunu güzel işlerle donatırsa, "yapmakta olduğu güzel işler sebebiyle O, onların Velisi (dostu) olmuştur" (En'âm 6\127) Dostlar, dostlarda kusur değil; huzur bulur: "Rabları katındaki huzur selam (esenlik) yurdu onlarındır" (En'âm 6\127) Dostlar dostlarda suizan değil, hüsnüzan bulur. Zannı güzel olanın akıbeti de güzel olur. Basireti güzel olanın gönlü esenlik doludur. Gönlü güzel olanın amelide güzel olur. "Her birinin yaptıklarına göre dereceleri vardır" (En'âm 6\132) Her kim nefsi için bir şey yaparsa, onun derecesi hakka uzaklık olur. Her kim Allah için bir amelde bulunursa onun derecesi Rabba yakınlık olur. Kim kime sevgi sunarsa, âlemdeki her canı kucaklamış olur. Bilki hikmet, her işin adalet ve ölçü içinde yapılmasını öğütler. Kim maddi zevkleri mânâyâ tercih ederse, geçici mutluluk uğruna kalıcı mutluluktan mahrum kalır. Kim tecelli nimetini Rabbinâ tercih ederse, nimetle Rabbindan perdelenmiş olur.

Hayatın her anını anlamlı farkındalık, özverili sevgi, huzurlu paylaşım üzerine kuranların, mâsivâdan yana kaybedecekleri hiçbir şeyleri yoktur. İdrakına varıp, tadarak yaşadıkları güzelliğeler ve nimetler dâhil sahiplendikleri bir şey yoktur.

Ey Sevgili! Allah için yapılan bir hizmetle, kendini ispatlamak için gösterilen gayret eşdeğerde değildir. Her bildiğini unutmadan kendini unutabilirmisin? Her sıfat ve ünvandan arınmadan renksiz ola- bilirmisin? Allah'tan gayrı her şey gönülden çıkınca, varlıktaki her zerre sana ayna olur. Nefsinden ruha geçip, ruhu da ekildiği yerde bırakınca, Nûru'lenvâr sana nûr olur. Sırrındaki cevhere eren göz sırrın nûruyla bakınca, her âlemde Rabbinin ilim ve kudretine hayran olur. Bilki âleme nasıl bakarsan, âlemde sana öyle görünür. Hüsnü zandan ayrılma ki, olayların iç yüzü sana kendini gösterebilir. Misâllere ibret gözüyle bakanla, hiddet gözüyle bakanın idrâkı eş değerde değildir: "Allah, onunla (misâl) bir çoğunu saptırır. Bir çoğunda hakikate hidâyet eder. Allah, fâsıklardan başkasını saptırmaz." (Bakara 2\26) Varlıkta yaşanan her şey Rabbin takdir ettiği programların bir yüzüdür. Hangisine yönelirsen o yüz sana görünür. "Kim yüzünü (zâtını Allah için) Allah'a döndürürse, onun eciri Rabbin katındadır" (Bakara 2\112) Her fiil ve her yönde gerçek faili görenler, her oluştâ Hakk'ın tecellisine şahid olur. Kezâ başa gelen her dert ve sınav Allah'tan gelir. Şu halde, Hakk'dan geldiğini bildiğin derdi, hastalığı düşman görme. Ondan kurtulmak yerine onunla yaşamasını öğren. Reddedilen her şey fazlasıyla geri döner. Şayet geleni reddetmezsen oda seni rahatsız etmez. Mânevi ve maddi diyetini tevekkül ve hikmetle hazırla. Misafiri hoşnud et ki, vakdi geldiğinde, Hakk'ın mağfiretiyle geldiği gibi gitsin. Unutmaki, "Allah'ın bizim için yazdığından başkası bize asla ulaşmaz" (Tevbe 9\51)

Kendi bilgisi kendisine süslenip, güzel gösterilenin doğruyu görmesi olası değildir. Bir şeyi lâıkiyla bilmek yerine, üstünkörü bilgilerle yetinmek, hakikat ehlinin yöntemi değildir. Allah'ın fikhını bırakıp, kendi elleriyle yazdıklarına sarılanlar bilsinler ki "Subhandır O, onların ortak koştuklarından" (Tevbe 9\31) Kör odur ki, nefsinden gayrını görmez. Nûr odur ki, Hakk'ın gayrını göstermez. Nefsin kulağıyla söz dinleyenler, gönül ehlinin sözlerine anlam veremezler. Sözden öze dönen kâmiller, faydasız söze yer vermezler. Öze ermeden söze sarılanlar, nefsin alaca karanlığından, ruhun aydınlığına tez kavuşamazlar. Boyun eğmeyen kibir sahiplerine hidâyet erişmez. Aşkla secde eden boyna keder ilişmez. Asıl olan, hidâyetin ne olduğunu idrâk edip, edeb ve takva giysilerini kuşanmaktır. Hidâyetin nasıl olması gerektiğini kendi nefesine göre tarif etmek değil! Hakikat ve kur'an ehline göre hidâyet hem genel hem

de özeldir. İmân nûru, peygamberlik ve ilâhi kitaplar genel hidâyettir. Rabbani tecelli, ilhâm ve velâyet nûru özel hidâyettir. Özel hidâyet, ilâhi inâyettir. Hakikate hidâyet eden inâyet ve himmet sahibi kullar Abdu'l Hâdi'dir. Hidâyet, ilâhi rahmet: İnâyet, ilâhi lütûf ve ihsândır: ''De ki ancak Allah'ın, lütû ve rahmetiyle sevinip, işte bunlarla ferahlasınlar'' (Yunus 10\58) yüce ayeti, inâyet ve hidâyet nimetlerini bildirir. ''Eğer benden size bir hidâyet gelirse, her kim hidâyetime tâbi olursa onlar için ne bir korku vardır, ne de onları üzecek bir şey.'' (Bakara 2\38) ayeti kerimesi, bu hikmeti dile getirir. Bilki nefsinden ölen, gönülde dirilir. Nasıl ki ateş, insanın içindeki öfkedir, ateşin selim olması için hissiyatın serin olması gerekir. Sevgisizlik ise donmuş su gibidir. Buzların eriyip, suyun akışkan olması için her nefse ilâhi aşk ateşi gerekir. Hakk'ın hidâyet etmeyip, kendi zannıyla baş başa bıraktığı kişinin, nefsiyle yapacağı mücadele çok zorlu olur. Zirâ başarı ancak Allah Teâlânın lütû ve yardımıyla. ''Hakkı bâtil ile karıştırmayın. Bildiğiniz halde hakikatı saklamayın'' (Bakara 2\42) uyarısı, her hususta aşırılığa kaçıp, olumsuz duygularla hakikattan sapanlar içindir. Buna mukabil, ''eğer Allah'tan sakınırsanız, O size hakk ve bâtili ayıran bir furkan (anlayış gücü) verir'' (Enfal 8\29) yüce ayeti, vicdanları aydınlatan temyiz nûruna işaret eder. Furkan, öyle bir nûr ve kuvvedir ki kimin eğri, kimin doğru yolda olduğunu gösterir. Kimin ihlâs ile ibâdet ettiğini, kimin beklenti içinde hareket ettiğini bildirir. Bahçedeki güllerin ne zaman budanacağını, ne zaman sulanacağını, gülistanın bahçıvanlarını öğretir.

Ey Sevgili! Hakk'la dostluğun ve teslimiyetin temsilcileri ve elçileri olan ''İbrahim, İsmail ile beraber Beytullah'ın temellerini yükseltiyor ve şöyle diyorlardı: 'Ey Rabbımız bizden bunu kabul buyur.' Muhakkak ki Sen Semî ve Alîmsin'' (Bakara 2\127) Kulun beytullahı ki müminin kalbidir, gönlün temelleri Allah için edâ edilen sâlih amellerle ve güzel ahlâk ile yükseltilir. Ulvi sıfatlar ve edeb, gönül kâbesinin yapı taşları; ihlâs ve takva, gönül mescidinin sütunlarıdır. İnsanoğlu ancak inandığı değerleri yaşayarak gönül mâbedini inşâ edebilir. Herhangi bir beklentiye dayanmayan ve aşk ile yapılan kulluk Rabba sunulur. Kulun hâlini ve hakikatını hakkıyla bilen Alîm ve mânevi yönelişlerini ve hamdını kulunun gönül ve hâl dilinden işiten Semî O'dur. İzâfi benliğin varlık iddiası olan beşeri kimliğine tevbe eden insan tevbesinin kabul edilmesini temenni edebilir. Zirâ iddia ehlinin ibâdeti dahi, kendi nefsinin kayırmak içindir. Oysa Allah Teâlâya teslimiyet, O'nun tasarruflarını ve hükmünü koşulsuz kabullenmektir. Koşulsuz kulluk, irâdeyi Allah'a teslim etmektir. Nitekim varlığı fânî olanın ne dâvet edebileceği, ne de reddedebileceği bir gücü vardır. Aksini iddia eden benlik sınırdır. Varlıktan soyunan insan ise Hakk'ın tecellisine şâhid olur. Şu halde gerçek teslimiyet, Allah'ın seçimini kabullenmektir. İslâmın gerçek anlamı budur. ''Bunu İbrahim de kendi oğullarına vasiyet etti. Yakub da: 'Oğullarım! Allah, sizin için islâmı seçti.' O halde sadece (Allah'a teslim) Müslüman olarak (benlikten) ölünüz. (dedi)'' (Bakara 2\132) İslâmın bütün peygamberler tarafından Hakk'a teslimiyet olarak bildirilmiş olması, Allah Teâlâya benliksiz kul olmanın faziletini vurguladığı gibi; benlikten ölmenin, teslimiyetin en önemli hükmü ve niteliği olduğunu ortaya koyar. Şekilde kalan ibâdet ve sözde kalan teslimiyet ise, dilin söylediği bir iddia olarak kalır ki sınavı ağırdır. Hayatın akışı içinde sahip olunduğuna inanılan ''Mallardan, canlardan ve gayret neticesi elde edilen şeylerin azaltılmasıyla yapılan sınav'' (Bakara 2\155) müminlerin deneyimlerince sâbittir. Sınavlar karşısında gösterilen tepkiler ise teslimiyetin hakikatını ortaya koyar. Sabırsızlığın karşılığı uzaklık ve ayrılıktır. Kezâ alışkanlıklardan tâviz vermemek teslimiyet olgusuyla bağdaşmaz. Mutlak teslimiyet odur ki, kişinin

kendi nefsi dâhil, her şeyden Allah için vazgeçebilmesidir. Allah'a teslim olup "ancak O'na kulluk eden" ve nefsanîyet renginden arınıp, "Allah'ın rengine boyanan" (Bakara 2\138) İnsanın kalbinde ve sırrında Rabbinin nûru vardır. O nûr ve sır sahibi insan, hem ârif, hem de kâmilidir. Rabbinin nûruyla tanıdığı için de âlimdir. Zirâ insanoğlunu seçkin ve şerefli kılan nimet, Rabbinin tanınması ve teslimiyetin anlamını idrâk etmesidir. Kimileri ise hakikatı duymalarına ve görünüşte kabullenmelerine rağmen, yönelişlerini aksi isti- kâmete çevirir: "Yönelmekte oldukları kıblelerinden onları çeviren nedir?" (Bakara 2\142) Nefsin iddialara ve zıtlaşmalara olan tutkusundan öte!

Duyduğu her doğruya hiddetle tepki gösteren kimdir?

Değersizlik duygusunu öfkesinde taşıyan kibirli kimlikten öte!

Bilki gönül ehlinin tuttuğu yol, "Allah'ın, hidâyet ettiği kimseden başkasına ağır gelir."

(Bakara 2\143) Buna mukabil, Allah'ta fâni olanın bekâsı, Allah ile var olmasıdır.

Nefsinden kopamayanın akıbeti ise, olumsuz duyguları sırtında taşımasıdır. Nefsle yapılacak olan "cihad hoşunuza gitmese de, üzerinize yazıldı" (Bakara 2\216) yüce ayeti, gerçek mücadelelerin boyutunu gösterir. Ne varki kaybı tanımayan insan, kazancın da ne olduğunu anlamaz. Hakk'ın gayrına oruçlu olmayan, Rabbiyle iftarın tadına varamaz. Mutluluğun maddi imkânlarla bağlı olduğuna inan, hiçbir şeyle mutlu olmaz. Zirâ, Allah'ın gayrı hiçbir şey ruhu doyurmaz. Şükreden bir kul için yaşanılan her şey varlık sevincidir. İnandığı gibi yaşayan ferd ise yaşanılan kur'an gibidir. İhsan ile amel her nefsi arındırır. Nûr ile vuslat her sırrı güzelleştirir. Aşk ile her can Mecnun kesilir. Hakk ile her kalb Rabbiyle dirilir.

Ey Sevgili! Beşeri kimliğin varlık kuruntusu gizli şırttır. Dünyadan vazgeçebilmesi ve hakiki olmayan vehimdeki varlığından eriyebilmesi hiç de kolay değildir. "Lâkin Allah'ın lütfu ve keremi bütün âlemler üzerinedir" (Bakara 2\251) Hakk'a kavuşmak üzere yola çıkan salıklar, "Allah yolunda neden cihad etmeyelim? dediler. Kendilerine (nefsle) cihad yazıldığında. İçlerinden pek azı hariç yüzçevirdi ler." (Bakara 246) Bilki Allah'ın yazdığına rıza, zorlu bir mücadeleyi gerektirir. Bu hususta "Allah (özbenliklerine haksızlık eden) zâlimleri iyi bilir" (2\246) Kimin samimi gayret içinde, kimin zorlama ile, kimin beklentilerle, kimin aşk ile, kimin de gelişi güzel dürtülerle yöneldiğini bilir. Kimin nefsi için, kimin de nefsinden arınmak üzere Allah için geldiğini bilir. Kimin acelecî, kimin hırslı ve öfkeli kimin de sabırlı olduğunu bilir. Sabır, Allah Teâlânın azim bir sıfatının nûruyla birlikte kulda zâhir olmasıdır. Buna göre Allah'ın hükmüne rıza, sâbir nûruyla yani Allah'la Allah'ın hükmüne olan sabrıdır. Takva sahibi müridlerin mertebesidir. Nitekim sabır, zorluğa katlanmaktır. Rıza Sevgili-nin muradında kaybolarak, sevgiliye vâsıl olanların makamıdır. "Rabbimin kükmüne sabret zira sen gözlerimizin önündesin" (Tur 52\48) yüce ayeti bu sırta dikkatleri çeker. Allah'ın hükmü ki, O'nun ezeldeki ilâhi takdiridir, takdirat karşısında kulun duruşu. Rabbiyle Rabbinâ olan rızasıdır. Kulun rızası dahi, Hakk teâlânın kerem ve lütfuyla gerçekleşir. "Deki lütuf Allah'ın elindedir, onu dilediğine verir." (Âli İmran 3\73) Rabbin, nefsiyle cihad eden kulunu vehmindeki fâni kimliğinden öldürüp, kendi nûruyla diriltmesi, O'nun kudretinin delili, benliksiz var olma bilincinin teyididir. Gönüller ancak o vakit hoşnud olup, kalıcı huzuru bulur. Nefsin beşeri sıfatlarından arındırılması ve zararlı alışkanlıklardan kurtuluşu yine nefsin eliyle gerçekleştirilir. Nitekim cihaddan maksat da budur. Nefsinden öleni Rabbin kendi sıfatlarıyla dirilmesi de O'nun lütfuyudur. Keza kulunu lütfuna şahid kılması, sırrındaki tecelliye müşahede nimetidir. Seven, sevdiğinden gayrına bakmaz. Sevgili, kendinden gayrına

baktırmaz. Derlerseki bu yoldaki dâvet ve gayret kuldân, hidâyet Allah'tandır. "Deki: Hepsi Allah'tandır" (Nisa 4\78) Şu âlemde kimde ne varsa onu teklif edebilir. Varlığı, yokluk olanın Allah'a sunabileceği şey, kendi aczidir. Allah'ın mutlak varlığında, gölge varlıktan eriyenin mevcûdiyeti, Rabbının gözetiminde olmasıdır. Rabbının huzurundaki kıyam elif harfî gibidir. Hangi harfle beraber olursa olsun, dayanağı Allah, fer- daniyeti itibariyle huzurdaki duruşu benlik ötesidir. Ferdlerin kalbi Allah için ve Allah ile olursa, gönle inen vâridatı Allah'tan alır. Mânevi keşifleri ve ruhani müşahedesi de her yerde Rabbının tecellisi olur. Ferdlerin tevhidi gönüllerin birliğindedir. Hakk'la dirlik bulanın varlığı Allah'a aittir.

Ey aziz! Allah'ın kullarına bağışladığı can Allah'ın mülküdür. "Deki: Mülkün gerçek sahibi Allah'ım! Sen, mülkü dilediğine verirsın, dilediğinden geri alırsın" (Âl-i İmrân 3\26) İlâhi takdiratına göre güzel ahlâk ve hikmet vererek "dilediğini aziz kılarırsın", yine ezeldeki ilâhi hükmüne göre, hidâyetineden mahrum bırakarak, "dilediğini zelil kılarırsın" (Âl-i İmrân 3\26) Dilediğini sevgi ve edeble yakîn kılarırsın. Dilediğini öfke ve hiddetle uzak kılarırsın. Bilki sevgi, Sevgiliye uymayı icâb ettirir. Nefs ise kendisine uyulmayı bekler. Nefsin sevgisinden Allah'ın sevgisine koşan insan, mecâzi sevgiden hakiki sevginin özüne erer. "Deki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve (varlık) günahını bağışlasın" (Âl-i İmrân 3\31) yüce ayeti; sevdiğine uymanın önemine dikkatleri çeker. Hakk'ın kulunu inâniyetine muhabbetle kabul etmesi, onu varlık iddiasından temizlemesi, kulun Rabbından rızasına uygun olur. O, "rahmetini dilediğine ayırır. Allah, azim lütuf sahibidir" (Âl-i İmrân 3\74) Şu halde Allah'a karşı gelmekten sakınmak, Onun seçimlerine ve ilâhi takdirine boyun eğmektir. Rabbın merhameti, rahmeti ve mağfireti, itaatta noksan olanlar için, lütfu muhabbeti ise boyun eğenler içindir. "Muhakkakki Allah, sakınanları sever" (Âl-i İmrân 3\76) Kim kendini acındırırsa nefsin önemsemiş olur. Kim kendinden vazgeçerse, Hakk'ın keremine ermiş olur. Nefsinden medet umanla, kalbi Allah'la dolanın yönelişleri aynı kibleye değildir. Bedeniyle secde edenle, hem kalbi hem de sırrıyla secde edenin secdesi bir değildir.

Ey Sevgili!

"Rabbî dağa
tecelli edince
onu yok etti"
(Araf 7\143)

Bülbül gülden alır aşkın hazzını
Aşkdan ölen bulur Rabbın fazlını
Nûru görmeyen bilmez tecelli sırrını
Her sıfat'dan arınan tadar sırrın sırrını,

"Tecelli ettiği
vakit gündüze"
(Leyl 92\2)

Ruh güneşi aydınlatır zulmetin kasvetini
Aklıyla yürüyen tanımaz özün hikmetini
Nefsiyle avunan görmez gönül âlemini
Sırta erenler bilir bekâ nimetini,

"Siz karada
(sûrette) ve
denizde (mânâda)
seyrettiren O'dur"
(Yunus 10\22)

Deryaya dalmayan tanımaz mânâ âlemini
Halkla oyalanan bilmez tevhid ehlinin ilmini
Âşına olmayan anlamaz, irfan dilini
Gülsuyunda bulunmaz asla mâsiva dikenî,

"Gaybın anahtarı

Zâhirinde gizlidir O'nun gaybdaki bânî

O'nun indindedir'' (En'am 6\59)	Gözler ihâta edemez Sevgilinin Zâtını Kim infâk ederse varlık bağı Sıdk içinde bulur gönül Sultanını,
''Nefsini bilmezden gayrı kim yüzçevirir'' (Bakara 2\130)	Nefsine ârif olmayan Dildârın yüzünü Ehli aşk görür varlıkta Hakk'ın yüzünü Mahbubuna gösterir Ma'suk Kibriya yüzünü Gören kendi nûrudur Nûr'ulenvârın yüzünü,
''Ancak Allah'a kalble gelenler'' (Şu'arâ 26\89)	Renkten renge bürünen gönlün mekânı Cânânı canda bulanın namı bilinmez olur Dosta kavuşan fakir Dosttan gayrını bilmez olur Sırta eren hakikat ehlinin varlığı bilinmez olur
''Şayet sözünüz de sâdıkmanız'' (Vakıa 56\87)	Seni sevmek ehli dünyanın işi Her canı sevmek sâlihlerin mesleği Sırrı âfâkta aramak sâliklerin derdi Enfüste matlubu bulmak sâdikların nasibi,
''O, heran yeni şendedir'' (Rahman 55\28)	Her esinti yeni bir nefestir derya içinde Özünü bilen ârif olur anın içinde Her zerre bir aynadır varlık âlemine Tecelli aynasında şâhiddir O kendi nefesine,
''Ne yana dönersen Vechûllah ordadır'' (Bakara 2\115)	Her gölgeden görünen Sevgilinin hayali Nereye dönersen görünür Zâtının vechi Garibin kalbinde atar ismi celâli Kurba erene görünür nûru cemâli,
''O'dur, Evvel, Âhir, zâhir, Bâtın'' (Hadid 57\3)	Suretin varlığı siretinden gayrı değil Sıfatın varlığı Zâtından ayrı değil Yüzüne bakarda göremezsen heyhat Halkın varlığı Hakk'dan gayrı değil,
''Onların çoğunluğu ancak (egolarını) ortak koşarak Allah'a imân eder'' (Yusuf 12\106)	Kendinden erimeyen benlik beyhude acı çeker Nefsine varlık vehmeden gizli şirke düşer Müminde ikilik kalırsa ibadet gaflete döner Her kimlikten arınan cevher öze uryân döner,
''Salmıştır iki denizi birbirlerine kavuşmak üzere''	Nefsinden ölen bir daha ölmez sirette Hakk'a susayan kavuşur hakikata şeriat içinde Ulvi ve sufli âlemler aynı derya içinde

(Rahman 55\19)

Tenhalarda şakıyan bülbül aşkından dönüştü güle.

Ey Sevgili!

Edeble irfânı rehber eyle nefesine
 Ölümsüz aşkı Burak eyle kendine
 Derdi derman bil fâni âlemde
 Bilmeyen girmez Didârın gül bahçesine,

İhlâsla imânı kanat eyle kendine
 Aczla fakrı makbul eyle nefesine
 İsimle sıfatı ver mülkûn sahibine
 Görmeyen girmez Didârın gülbahçesine,

Devâsı olan derdin faydası yok
 Yanıp yakılan gönlün emsali yok
 Hakk erinin ünvanı makamı yok
 Ölmeyen girmez Didârın gül bahçesine,

Dert odur ki seni senden götüre
 Yol odur ki Dost yoluna erdire
 Dost odur ki seni özüne erdire
 Bilmeyen girmez Didârın gül bahçesine,

Varı vermeden varlık âlemine geçilmez
 Gönlü vermeden aşk şarabından içilmez
 Lütfa ermeden vahdet sırrına erilmez
 Görmeyen girmez Didârın gül bahçesine,

Sırta erenler bilir özün hikmetini
 Şuhûd ehli bilir keşfin zevkini
 Mârifet ehli bilir tecellinin kıymetini
 Ölmeyen girmez Didârın gül bahçesine,

Mâsivâyâ ilgi duymaz sırta sâdıklar
 Deryanın sinesinden inci toplar âşıklar
 Hakikat yakutundan mânâ dizer Ma'şuklar
 Bilmeyen girmez Didârın gül bahçesine,

Tecelli sırrına hayran olur sâlihler
 Hakk'ın gayrına doymaz olur şehidler
 Ahde vefâdan dönmez olur sıddıklar
 Görmeyen girmez Didârın gül bahçesine,

Dünya için gayret eder gafiller
 Gönül evini imâr eder garibler
 Candan geçmeden vâsıl olmaz fakirler
 Ölmeyen girmez Didârın gül bahçesine,

Kula kul ederler dünya ehlini
 Ma'suka şeydâ eylerler aşk ehlini
 Hakk'a hayran ederler hakikat ehlini
 Bilmeyen girmez Didârın gül bahçesine,

Nefsi için riyâzâttadır iddia ehli
 Nimetler için ibâdetledir ukbâ ehli
 Allah için hizmettedir Kur'an ehli
 Görmeyen girmez Didârın gül bahçesine,

Davâdan mânâyâ erenler sırr olur
 Sûretten sirete geçenler sırdaş olur
 Nârı nûra dönüşenler şehnâz olur
 Ölmeyen girmez Didârın gül bahçesine.

Ey Sevgili!

Aşk kalbden sırra yerleşince
 Gönülden dile gelir Besmele
 İmân irfanla tecelli edince
 Rahmet yayılır cümle âleme,

Hikmet nimetiyle varlığa gelince
 Zâhirdir Hakk Celile Cemâliyle
 Sırrındaki cevheri görebilse insan
 Teslim olur Sevgiliye aşk ile,

İşâret gelir Elif Lâm Mim ile
 Dâveti duyan koşar takva ile
 Dert devâ olur inâyet ehline
 Düşman dost olur vahdet ilinde,

Elif hitâb eder kudret ile
 Zuhur eder halk hakk ile
 İlim hidâyet eder Lâm ile
 Lütuf aşikâr olur ihsân ile,

Muhabbet yayılır Melikin Mülkünde
 Mecidi Mim bildirir Muhammed ile
 Tevhid dilden öze intikâl edince

Aslına döner can vecd ile,

Dosttan çağrı gelir Ümmü'l kitab ile
Dostlar sarılır emrine şevk ile
İbâdetini görmekten arınmıştır hakikat ehli
Şuhûda ermeyen perdelidir zıtlık içinde,

Apaçık kitaptır görene tevhid ehli
Misâl olur varlıkta hikmet ile
Karanlık çökünce şaşırır taklit ehli
Mevlâyı tanır sıddık yakîn ile,

Hidâyet yolunda söz verdikten sonra
Sözünden döner fâsık fîsk içinde
Kerem ve himmetle örtülüdür sâdık
Zikreder esmâyı sırrındaki nûr ile,

Kendi dindarlığını üstün görür müşrik
Nefsini teşhir eder mescidde kibirle
Sevgilinin emrine koşulsuz itaattir secde
Karşılıklı secde eder müminler kâbede,

İlmiyle ameliyle yüzünü Allah'a döndüren
Nereye dönse şâhiddir O'nun yüzüne
Gönüller marifetle dolunca ihsân ile
Secde eder kalbler huzur ile,

Mânâdan dâvâya nüzûl eden insan
Tefrikden tevhide döner cem ile
Rabbından aldığı ilhamla seyrdedir ârif
Sahilsiz zât-ı baht deryasında aşk ile.

Ey Sevgili! İmân ilimle pekiştiği takdirde kendi değerini bulur. Aksi takdirde taklitte kalır. Her ferd Rabbını tanıdığı nisbette ibâdetiyle yakınlığın hazzına ermiş olur. Aksi takdirde kulluk şekilde kalır. Bireyi insan olarak değerli kılan hazine sırrındaki tecellidir. Allah'ın kuluna yetmesi, fakrın anlamına ermiş ferdlerin zenginliğidir. Sevdiğinin varlığında yok olanın varlığı, sevdiği için mevcûd oluşudur. Fakrın maksadı ve Rabbının ezeli varlığında fâninin bekâsı budur: "İşte bunlardır Rabbın bağış, bereket ve rahmetine kavuşanlar. İşte bunlardır hidâyete erenler" (Bakara 2\155)

Bilki neyin ilgi ve sevgisi gönlü sarmışsa, gönlün yönelişide onadır. Hakikat aydınlığı olan "sabahnın beyaz ipliği", cehâletin karanlığı olan "siyah ipliğinden ayrılınca kadar" (Bakara 2\187) dünyanın verdikleriyle yeyip içerek nefsin talepleri karşılanır. Dünyadaki varlığının anlam ve sırrına ermek isteyen insan, Hakk'ın gayrı her şeyden uzaklaşarak nefsine

oruçlu olur. Bu yolda nefisle yapılan cihad onu Rabbından ayıran meşgalelerden koparmaktır. Kul, yalnız Allah için, Allah ile olduğu takdirde aslî vatanını idrâk etmiş olur. Vatan sevgisinden kastedilen mânâ da budur. Ruhun kendi özüne, melekût- daki hakikatına duyduğu hasrettir sıla hasreti. İnsan, âlemdeki varlığının sırrını ancak nefsinden oruçlu olduğu vakit idrâk edebilir. Nitekim mânâ ve sırları açıklayan Kitab-ı Mübin olan ''Kur'an, Ramazan ayı içinde inzâl olunmuştur''. Kimin gönlünde bu ayın sırrı belirirse, ''Kim bu aya ererse orucu yaşasın'' (Bakara 2\185) yüce ayeti bu hikmeti dile getirir. Oruçlu olanın Hakk'ın huzurundaki edebi, fâni varlığına varlık vehmetmemesidir. Halkın huzurundaki edebi ise, halkın sûretlerinde Hakk'ın tecellisini müşahededir. Biray, kendi nefesine muhtaç olmaktan çıktığında, dünyanın hükmünden kurtulup, Mevlânın emrine koşmuş olur. Bu yolda kimin nefsi haddi aşp, ''saldırıda bulunursa, siz de ona onun yaptığı saldırının misliyle saldırın'' (Bakara 2\184) ayeti kerimesinden ibret alır. Kendi vurduğuyla vurulduğunda saldırgan benlik, hakikat aynasında kendisiyle yüzleşmiş olur. Kişinin kendi hâliyle yüzleşme onun için rahmet olur. Nefsiyle cihaddan kaçanın hâli ise kendi özüne zulüm olur. Bireyin kendi özüne uzaklığı ve değersizlik duygusu azâbın kendisidir. Yakınlık ve uzaklık gönüllerde yaşanılır. Kişiyi Hakk'dan uzaklaştıran şey gaflet yakınlıktan vesile ise rahmettir. Hakk'ın ezeldeki hükmü, hem rahmeti, hem de azâbı kapsar. Kalbler Allah'â yöneldiğinde sevgiyle dolar. Kendini unutan, Rabbını hatırlar. ''Her kim Allah'a bağlanırsa doğru yola hidâyet edilmiştir.'' (Âli İmran 3\101) Her kim kalbinde huzur arıyorsa, huzur halkın verdikleriyle değil, Hakk'ın lütfuyudur: ''Mü'minlerin kalblerine huzuru indiren O'dur'' (Fetih 48/4) yüce ayeti bu açık gerçeği bildirir.

İmân sahibi insan, inancına uyumlu yaşamıyla Hakk'ın tecellisini doğrulayan kişidir. Mü'minin sada- kâtını ve faziletini doğrulayan delil ise, Hakk'ın katından gönle bağışlanan sekinet nûrudur. O halde huzur, doğruların, sadıkların nasibidir. Nefsiyle oynayanların değil. Bilki mü'minin kalbi imân nûruyla diri, sekinet nûruyla huzurlu, inâyet nûruyla sağlam, yakîn nûruyla hoşnud, muhabbet nûruyla âşıktır. ''Allah, mü'minlerin velisidir'', ''onları karanlıktan aydınlığa çıkarır'' (Bakara 2\257). Taklidin karanlığından tahkikin aydınlığına, mâsivanın sarhoşluğundan hakikatın farkındalığına, nefsin darlığından ruhun genişliğine çıkarır. Kesretten vahdete, tefrikden tevhide, önemsiz bilgiden faydalı ilmin aydınlığına çıkarır. Ukûbetten ubudete, şikâyetten şükre, zilletten izzete çıkarır. ''Allah, hikmeti dilediğine verir'' (Bakara 2\269) Hikmet, gönlü marifetle donatır. Sırlar, onun nûruyla aydınlanır. Hikmet, insana yapılmış en güzel hayrdır. Hikmet nûru ile ferd, sûretteki insandan siretteki insana yükselir. Böylece ''Allah, dilediğini aziz kılar'', nefesine esir düşenden ''dilediğini zelil kılar'' (Âl-i İmrân 3\26) O, her şeye kâdirdir.

Ey Sevgili! Dildeki nağmeler çok gibi görünsede, söyleyen hep aynı dildir. Hakk erlerini birden fazla bilme. Hepsinin varlığı O Tek Varlığın sinesinde eridiğinden özde hepsi birdir. Hakk'ın katından gelen ilim ve irfânı aşkda bulmuşlar, aşkın sahiplerinden Hakk'ın kitabını okumuşlardır. Sözden geçip Sevgiliyi özde bulmuşlardır. Yolcuları, farklı yönlerden gelse de hepsinin kıblesi bir, gönlü bir, muradı birdir. Bir insanın sıfatları ki zâtının niteliğini bildirir; her kim yüceliklere yelken açarsa, gönül teknesi, ulvi sıfatlarla donanır. Kimin gönlünde aşk yoksa o, herkezi düşman bilir. En şifâ tanımaz rahatsızlık nefsin oyunlarına kanmaktır.

Gönül ehli insan, nefsinin kendisini dâvet ettiği şeylerden uzaklaşmak yükümlülüğündedir.

Zirâ hissiyatın esaretinden kurtulmak, hissiyatın verebileceği zevkten daha büyük bir lütûftur.

Bir yolu gönüllü tâkib etmekle,

zoraki tâkib arasında derin fark vardır. Gönüllü tâkibde muhabbet, güven ve huzur vardır. Zorâki tâkibde ise korku, kuşku ve evham bulunur.

Temiz duygu ve vasıfları, pis duygu ve vasıflarla değiştirmek, ”temizi pis olanla değişmeyin” (Nisa 4\2) ilâhi uyarısını dikkate almamaktır. Gönüllü hırs, öfke ve hiddetle doldurmak, temiz bir mekânı kirletmek gibidir. Oysa her tecelli gönülde gerçekleşir. Kendinden eriyen özde belirir. Tatlı söz şifâ iksiri gibidir. Ağır söz sahibini yaralar. Cenab-ı Hakk, öfkesini yutanlarla beraberdir. Hırsı, hasedi öfkeyi taşıyanlarla değil! Öfke ateştir, sahibini yakar. Tevbe nûrdur, gönüllü ferahlatır. Tecelli âleminde Hakk’ın şâhidi ve keşif ehli olanlar ”öfkelerini kontrol ederler ve kusur işleyenleri bağışlarlar. Allah da, güzel davranışta bulunanları sever” (Âli İmrân 3\134) kişinin öfkesini yutması, onun kusmamasıdır. Zirâ hissiyatına yenik düşen kişi bağışlamasını da beceremez. Hoşgörüsüz bir dünya, onu yaşayan için cehennem döndürür. Öfke, gerçekte kişinin kendine karşı duyduğu hoşnudsuzluk hâlidir. Oysa kendisiyle barışık insan, herkeze barışık olur. Gönül sevgiden mahrum kalırsa zıt duygularla beslenir. Sevgiye duyulan hasret kalbde buruk bir tad bırakır. Acıyla yatıp kalkan kişi içindekini dışarı atacak fırsat kollar. Hayata duyulan öfke, bir gün duygusal patlamalara yol açar. Sivridil, sinirli ve sapkın davranışlar, içerdeki kırgınlığın belirtileridir. Sanal kimlik kendi hatalarıyla yüzleşmek yerine, kusuru karşısındakilerde arayarak öfkesini boşaltacak kurban arar. Oysa her fiilin ve oluşun her işin gerçek sahibini tanıyan insan, ”kalbde olumsuzluk duygulardan yana ne varsa hepsini onların gönüllülerinden gideririz” (Araf 7\43) yüce ayetindeki nûra sarılır. Zirâ tevhid ehli bilirki, Allah, nefesine güvenenleri değil, ”kendisine dayanıp, güvenenleri sever.” (Âl-i İmrân 3\159) Ârif bilirki Cenab-ı Mevlâ kullarına ”temiz ve iyi şeyleri helal kılmıştır” (Maide 5\5)

Bilki olumlu ve yapıcı olan şey temiz, gönle huzur veren şey iyidir. Faydalı bilgi temiz, vesvese barındırmayan düşünce iyidir. Dini bağnazlıktan koruyan öğreti temiz, imânı, taklitten tahkike ulaştıran bilgi iyidir. Kişiyi bencillikten kurtaran fiili temiz, bütünüyle nefsinden kurtaran vesile iyidir.

Ey dost! Herşeyi isteyen insan her şeyin kölesi olur. Herşeyden vazgeçen ferd nefsinin efendisi olur. Bilki iddia ehli, mânâya kör olur. Mânâ ehli mâsivaya kör olur. Hakikat ehli, Hakk’ın gayrı her âleme kör olur. Mânâ ehli zıdlaşmaz. İddia ehli uyuşmaz. Hakikat ehlinin nâzarında ayrıyla gayrı kalmaz.

Nefs katılaştımı kalb tıkanır, gaflet katılaştımı mânâ tıkanır. ”Affet ve aldırış etme. Muhakkak ki Allah muhsinleri (ihsan sahiplerini) sever” (Maide 5\131) yüce öğüdü her tıkanıklığı giderir. Kaldı ki ”her kim bir canı (içine düştüğü gafletten) kurtarırsa, bütün insanları kurtarmış gibi olur.” (Maide 5\32)

İlâhi! Mânâdan yana darlıklarımızı genişlet. Hakikatlerden yana sürçmelerimizi gider.

İdrâkdan yana hatalarımızı bağışla. Müşahededenden yana noksanlarımızı tamamla. Keşiften yana sırlarımızı nûrlandır. Yâerhamerrahimin.

Ey Sevgili! Hakk’ın isim ve fiilleriyle olan tecellisi, O’nun varlıktaki hükümdarlığıdır. Dilediğinde cemâliyle, dilediğinde celâliyle olan tasarrufu, egemenliğindeki yüceliğin ve kudretinin tezâhürüdür. ”Mülk ve yönetim elinde olan Allah ne yücedir” (Mülk 67\1) Tecellisinin zenginliği içinde ”O, her şeye kâdirdir.”

Hakk'ı tanıyan kâmiller, tecellideki mükemmelliğe dikkat çekmek üzere karşılındakileri överek, O'nu övmüş olurlar. Muhatablarını küçültmeğe çalışan câhillere ise, kendi zanlarındaki erdeme erişebilecekleri gafletine düşerler. Bilmezlerki bütün evren Allah Teâlânın tecelli kitabıdır. Hakk'ın varlığının tek ve bir olduğu bilincine kavuşmuş ferdler, dirlik sahibi Zâtı tanımıştır. Öte yandan farklılıkta kalıp, sen-ben ikilemine iniş, ulvi âlemden suflî âleme düşüşün vesilesidir. Keza, maddeyi önemsemek, mânâdan yana ölüm gibidir. Bilki hakikat bilgisi hayat, faydasız bilgi ölümdür. İlâhî aşk hayat, sevgiden yoksulluk ölümdür. Güzel ahlâk hayat, çirkin fiil ölümdür: "O, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak üzere ölümü ve hayatı yaratmıştır." (Mülk 67\2) yüce ayeti bu sırrı bildirir. Nitekim şekil ve sûretten, mânâ ve öze mirac eden insan, sözden fiile dönüşen hayırlı amelleriyle de, gerçek hayatın anlamına kavuşur. Vehmindeki benlikten ölmek sûretiyle de, ölümsüz hayatın huzuruna kavuşur. Bireyin ruhsal vizyonuna sahip çıkması ancak, inandığı gibi yaşamasıyla gerçekleşir. Zan boyutunda kalan ve öğrendiğini uygulamayan kişinin beli tez bükülür. Niyeti sağlam olmayanın, amelide sağlam olmaz. Allah'a ait olana ise, hiç bir şey sahip çıkamaz. Bir gönül ki ilmiyle, ameliyle, vahdet bilinciyle Allah'a aittir, ne dünya, ne de ukbâ sahibinin yerini doldurabilir! Zuhurdaki Mutlak Varlık olarak, "muhahakkak ki O, sinelerin özündeki ilâhî ilmiyle Âlimdir" (Her şeyi hakkıyla bilendir) (Mülk 67\13) Tecellisine mazhar olan "yaratıklarını hiç bilmezmi O!" Zâtı yönünden idrâk edilemeyecek kadar "Latif" velâkin her latif ve saklı şeyden haberdar olma sıfatıyla da "Habir" dir. Bilki huzur, Allah'ın sana verdikleriyle yetinmesini bilmektir. Nefsin arzularının peşinden koşmak değil! Nasıl ki hâlimden razı olanın bir beklentisi kalmaz! Nefsinden arınanın korkusu kalmaz. Kişinin kendi nefsinin boyunduruğundan kurtulması içtenliğinin derecesine bağlıdır. Kendisiyle uğraşmayıp, fânî benliğini ve sanal kimliğini önemsemeyen insan, kendindeki gerçek varlığı bulur: Bulduğunun varlığında kaybolan ise geçici kimlikten kurtulup, varlıktaki gerçek hüviyeti (Hu'yu) tanımış olur.

Ey aziz! Dünyadan en çok şikâyet edenin, dünyadan beklentisi de o nisbette büyüktür. Aksi takdirde dünyayı önemsemezdi. Âhiretten yana en çok konuşanında, ahiretten yana beklentisi büyük olur. Şayet onun için Rabbi, her şeyden daha değerli olsa idi, ne dünya ne de ötesinin sözünü etmezdi.

Bire-

yin kendi fânî varlığının, Hakk'ın varlığıyla kaim olduğunu idrâk, imândan olup, Hakk'ın tecellisini müşahedede bir derecedir. Yakînin mertebesine göre müşahede derinleşir. Bilki misâllerin bulunmadığı bir âlemde Mutlak Varlık, kendi Zâtıyla bâkîdir. Sûret ve misâller ise Zât'a kıyasla, gölgenin mevcûdiyeti gibidir. Şu halde Zât-ı Hakk, varlıktaki tecellisiyle sûretlere ruh giydiren, esmâ ve sıfatlarındaki zenginliği ile de varlığı renklendirip, şenlendirir. Ahadiyet sıfatıyla varlığı (mülkü) kendi zâtında toplayan velâkin, âlemlerdeki tecellisiyle de "O, sizi (kesreti) arzda (sûretler âleminde) yaratıp çoğaltandır" (Mülk 67\24) Fânî ve suflî âlem olan dünya (arz) ki, kişinin beşeri varlığıdır, ulvî âlemi keşfetmek için bir vesiledir. Nitekim "O, arzı sizin ayaklarınızın (mânevi ve maddî arayışlarınızın) altına serendir" (Mülk 67\15). Keşiflerinize şevk, müşahedelerinize nûr ve hikmet ihsân eyleyendir. Zâtına yönelen kullarını "Allah'ın rızkından" (67\15) iftara dâvet eder. Sırра erenler için nefsin mânevî mertebeleri nûrla donatılmıştır: "O, yedi semâyı tabaka tabaka yaratmıştır" (Mülk 67\3) Nefsindeki cevheri gören insan, mânâ âlemine dalar. İnkâra yönelen ise kendi yıldızını taşlar. Tecellideki mânâları sırr gözüyle görmeseler de "görmedikleri halde Rabla-

rından sakınanlar için bağışlanma ve büyük bir mükâfat vardır’’ (Mülk 67\12)

Ey Sevgili! Hakk’ın mülkü, ulvi tecellisindeki nûrunun rubûbiyetle zuhûrudur. Rubûbiyet tecellisi, mülkün hakikatını izhar eden Zât-ı Hakk’ın varlıktaki örtünüşüdür. ’’Semâların (mânâ ve gayb âleminin) ve arzın (madde ve şâhadet âleminin) mülkü O’na aittir.’’ (Hadid 57\2) yüce ayeti bu hikmeti bildirir. O, lütfuyla kalbleri; ’’diriltir’’ ve azametiyle nefisleri ’’öldürür.’’ Hakk’ın tecellisinin mazharı halkın, mânâ âleminden yana mülkü ise, her ferdin ruhani derecesine ve rızkına göredir. Kâmil ferdlerin nûrani mülkleri ilimdir, hikmettir, muhabbettir, velâyetir. Hakk’ın katındaki ilâhi takdire göre, kiminin gönlüne mânevi esintilerle ilâhi feyz ihsân olunur. Kiminin emrine Allah’ı tesbih için dağlar ve kuşlar verilir. Kimileri mânâ âleminde görülen rüyâların ve yaşanan olayların içeriğini algılayıp, açıklar. Kimilerinin mülkü güzel ahlâk ve hayırlı amellerdir. ’’Rabbim mülkten bana (nasibimi) verdin, yaşam (ve rüyalarda) oluşan sözlerin (görülen sûretlerin) tevilini öğrettin’’ (Yusuf 12\101), ’’Andolsun ki biz Davud’a ve Süleyman’a ilim verdik’’ (Neml 27\15), ’’Andolsun ki biz Lokman’a Allah’a şükretmesi için hikmet verdik’’ (Lokman 31\12), ’’Süleyman’ın emrine de şiddetle esen rüzgârı (Rabbani feyz) verdik’’ (Enbiya 21\81), (Sebe 34\12), ’’kuşları ve tesbih eden dağları da Davud’a boyun eğdirdik’’ (Enbiya 21\79), ’’Ona demiri yumuşattık’’ (Sebe 34\10) yüce ayetleri, mülkün mânevi boyutlarını bildirir. Beşeri varlık olan ’’Arzı size boyun eğdiren O’dur’’ (Mülk 67\15) ayeti kerimesi kezâ katılmış benliklerin hakikat önünde boyun eğişini açıklar. Zât-ı Hakk’ın kerem ve kudretiyle olan tasarrufuna dikkatleri çeker. Yukarıdaki ayetlerde bildirilen her nebinin mülkten yana olan nasibinden, her çağdaki velilerinde rızkı vardır. Zirâ her biri hakikat ilminden, ’’Allah’ın rızkından’’ (Mülk 67\15) ihsân olduğu kadarını tadar.

Mânevi feyz ve bir lütûf olan ’’rızkı Allah kesi verirse sizi besleyecek olan kimdir?’’ (Mülk 67\21) yüce ayeti, mânâ yolcularını uyandır.

Ey aziz! İnsanlardan nasibindekine şükredenler azınlıkta kalır: ’’kullarımdan şükreden azdır’’ (Sebe 34\13) ayeti, halkı şükürün ifade ettiği anlamı idrâke ve yaşamaya dâvet eder. Zirâ şükür, nimetin fevkinde nimet sahibi Hakk’ın Şekûr sıfatının kulunda zâhir oluşudur. Böylece ilâhi sıfat nûruyla nimetlenen insan, şükürün hakkını Rabbının sıfatıyla yerine getirmiş olur. Ancak şükrederek, Allah’a tevekkül eden benlik Rabbına teslimiyetin anlamına erer. Şöyleki, ubûdiyetin mazharı olan kul, Rubûbiyetin sahibi Hakk’ın muradını bilemeyeceğinden, O’nun muradının dışında başka bir şeyle avunup, oyalamamak için Rabbına tümüyle teslim olur. İrâdesini O’nun irâdesine verir. Böylece seçimlerini Rabbına bırakmış olur. Din, Allah’a teslimiyet demektir, şekil ve vakitle sınırlı ibâdet değil! Nitekim ’’Allah, kime hidâyet murad ederse onun sadrını (sinesini) islama (teslimiyete) açar. Kimi de (hakikattan) saptırmak isterse zorlukla göğsü çıkıyormuş gibi daraltır’’ (En’am 6\125) göğsün daralması, kişinin kendi nefsiyle baş başa bırakılması demektir ki, benlik hissiyatına ve beşeri saplantılarına bağımlı olur. Öte yandan Rabbına teslim olarak tecelli nimetine şükreden kula Rabbı, Şekûr sıfatıyla ve nimeti artırarak cevap verir. Nitekim ’’Şayet şükrederseniz nimetimi artırırım’’ (İbrahim 14\7) yüce ayetinin bânîni anlamı, kulun ilâhi tecelliye olan müşahadesinin ve keşiflerinin çoğalmasındır.

Ey Sevgili! İnsan vakdini ne ile değerlendiriyorsa ona göre yaşıyor demektir: ’’O, semâdan (mânâ âleminden) su (ilâhi feyz) indirendir. İçilecek su ondandır’’ (Nahl 16\10) yaşam enerjisini O verir. Kaldığı ’’Doğru yolu göstermek Allah’a aittir’’ (Nahl 16\9) Yolun eğrisi ise

vakdi boşa harcamaktır. Nimete şükrün zıddıdır. Oysa ilâhi rahmet olan himmet, Hakk'ın katından bazen çağlayan gibi dökülür. Bazen şiddetlenen, bazende damlaya damlaya inen yağmur gibidir. Gönüllerin susuzluğunu giderir. Kaldığı "Allah'ın nimetini saymaya kalksanız onu sayamazsınız. (Nahl 16\18) İlâhi rahmet her noksanı örtüp, her kusuru bağışlar. Gönüllere şifâ indirir. Bilki mânevi şifâ algıların değişimiyle gerçekleşir. Buna hizmet eden her davranış ibadet gibidir. Nasıl ki, "Rahmanın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin" (Mülk 67\3), ulvi ve sufli titreşimler uyumlu olduğu takdirde, ruhani ve cismani denge sağlanmış olur. İlâhi dâveti algılamayan benlik onu uzak diyarlarda arar. Sinedeki saklı bahçeyi bulan insan gül kokusunu özünden koklar.

Ey Sevgili! Gönül, ya yakınlığın, ya uzaklığın, ya huzurun, ya da sıkıntının yaşandığı bir merkezdir. Kişi kendinden vazgeçebildiği oranda Hakk'a yakın olur: Bencilleştiği ölçüde uzaklaşır. Uzaklık, büyüklük taslayıp, bilgi ve amelleriyle kibirlenenlerin kaderidir. "Çirkin (ayıp) yerleri kendilerine açıldı" (Araf 7\22) ayetindeki çirkin yerden kastedilen mânâ, kişinin beşeri sıfatlarıyla ilgili zaafıdır. Zirâ Hakk Teâlâ, çirkin bir şey yaratmaz. Velâkin her şeyin bir sınav vesilesi olması sebebiyle, zıddıyla birlikte halk eder: Aydınlık-karanlık, ulvi ve sufli vasıflar gibi. Beşeri sıfatlarından haberdar olmadığından nefis, sâkin durur. Zaafılarının kendisine açılması hâlinde ise talebkâr olur. Her ne kadar nefsin sufli yönünden haberdar olmaması, bir nevi korunmuşluk zırhı sağlasa da, dünya hayatının bir sınav mahalli olduğu idrâk edildiğinde, beşeri zaafıların açığa çıkması kaçınılmaz olur. Sufli vasıflarına yenik düşen benlik, dünyevi hırsların peşinden koşup, sırrındaki cevherden mahrum kalır. Âdemoğlu, zihnin damarlarında koşuşturan vesvese şeytanına kanar. Hakikatı olmayan bir şeyi gerçek zanneder. Aslında insan, kendi zannına aldanır. Nefsin dürtülerini, Hakk'ın emirlerine üstün tutan "insan ziyandadır." (Asr 103\2) Meğerki düşkünlüklerine tevbe etsin: "Birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye edenler" den olsun. (Asr 103\3) Halk için "takva elbisesi" (Araf 7\26) beşeri zaafıları örtecek mânevi bir ziynet olup, "o daha hayırlıdır." Âriflerin tevbesi ise, Hakk'ın mutlak varlığı karşısında, vehimlerdeki kimliğe olan tevbedir. Zirâ Zât-ı Hakk, tecellisinde ortağı bulunmayan gerçek varlık ve hakiki hüviyettir. Şu halde tevhid ehli için takva, Allah'tan gayrı her şeyden vazgeçebilmektir. Gönül, kalıcı huzuru, Rabbinin nûruyla örtündüğünde bulur. Gel gör ki ilâhi aşkı tadmayan benlik, yakınlığın anlamını kavrayamaz. Sevgilinin muhabbetinde kendinden eriyen insan ise, sen-ben ayrımı yapmaz. Çünkü her yerde ve her şeyde Sevgilinin tecellisini görür. Müşahedededen kastedilen mânâ da budur. Ey aziz! Melekût ve mülk, mânâ ve madde âlemleri olan semâ ve arz aynı varlığın görünen iki yüzü gibidir. Ne varki "onların arasında bir perde vardır" (Araf 7\46) Zirâ yakınlık ve uzaklık, "uğurlu ve mutlu uğursuz mutsuz kimseler" (Vakîa 56\8,9) ezeldeki ilâhi takdire göredir. Maddi tarafa yönelenler, enâniyyet perdesinin yoğunluğu nedeniyle her şeyi karanlık ve olumsuz yönüyle tanır. Mânâya yönelenler ise her şeyin aydınlık ve olumlu yüzünü görür. Ancak hakikat ilminin nûruyla bakanlar her şeyin iç yüzünü görür. "Gözler O'nu fark edip kavrayamaz" (En'am 6\103) zirâ, O'nun Zâtını (kühünü) idrâk edemez. Buna mukabil "nereye dönerseniz Allah'ın vechi ordadır" (Bakara 2\115) hükmünce O'nun tecellisini ilme'l ve ayne'l yakîn müşahade eder. Şöyleki, zanlarda ve vehimlerde putlaştırılmış olan her kavramve tanımlamadan zihin ve nefis arındırıldığında gönül, O'nun Basir sıfatının nûruyla O'nun zuhuru şâhid olur. Ne varki ilâhi fetih olmadan, sıfat tecellisi gerçekleşmez. Rabbin sıfatlarının kulda tahakkuk etmesi, O'nun lütfuna bağlıdır. Böylece yakınlığın

(kurbiyetin) ifade ettiği mânâ yaşanılmış olur. Sohbet boyutunda kalan mânâlar ise tadarak yaşanılmış sayılmaz. Kaldıki mânâ- dan yana körlük çekip, kendi hakikatlarını inkâr edenlere ruhani açılım kapalıdır: ''Allah, bunları kâfirlere haram kılmıştır'' (Araf 7\50) Nitekim onlarki ahlâki değerleri alaya alıp. İmânın gereği olan ''dinlerini bir eğlence ve oyun edinirler'' (Araf 7\51), hakikat ilminden mahrum kaldıkları gibi, geçici heveslere de boyun eğmişlerdir.

Ey dost! Dünya dediğin şey senin ona olan bir bakışındır. Algılama değiştimi, dünya da anlamını değiştirir. Gönöl gözü kapalı olanlar, madde ve halk âlemi olarak benimsedikleri bir dünyaya bakarlar. Basiret gözü açık olanlar ise mânâ ve emr âlemini seyrederek. ''Bilsenizki, halk etmek de, emretmek de O'na mahsustur'' (Araf 7\54) yüce ayeti, halk âlemi olan âlemi mülkün ve onun hakikatı olan âlemi melekûtun Hakk'ın tecellisi olduğunu vurgular. Halk âleminin sularında ilâhi rahmet ve hikmetler gemisine sığınanlar, hakikate ererek, kurtuluşa kavuşurlar. Mânâ ve hikmetlere kalbleri körelenler ise, sırlar deryasında boğulurlar; ''gemide bulunanları kurtardık. Ayetlerimizi (hikmet ve emirlerimizi) yalanlayanları da suda (kendi bilgilerinde) boğduk'' (Araf 7\64) yüce ayeti, bu durumu açıklar. Bilki her şeyin değerı kendi özünde saklıdır. Cevheri aramak ciddi bir çaba ve özveri gerekliliğinden, bundan kaçınan benlikle aldanış âlemine kanarlar. Hakikata yönelenler ise kendi özlerine dönüp, hakkı Hakk'ın nûruyla bulurlar.

Ey Sevgili! Aşkın gâlip geldiği hâllerde, Sevgilinin cemâlinden gayrı her řey gönülden silinir. Sırrın kemâline erildiğinde, tecellinin azametinden gayrı her řey nefisten silinir. Enâniyyet vehminden arınmak ilâhi bir lûtûftur. Hakk nûruyla, Hakk'a yönelmek için her kimlikten erimek gerek. Her beklentiden ve umutsuzluktan arınmak gerek. Sevgili tecelli ettiğinde ''Rahman'ın haşyetiyle sesler kısılır'' (TâHâ 20\108) kudsiyetinin yüceliği önünde zanlar ve kuruntular sükût eder. Hakikat ehlinin sükûtu, nefes alınan her an'ın Hakk'ın huzurunda bulunulduğu bilincinde enâniyyetin sükûtudur. Tecelli arifesinde Allah zikrinden başka bir řey işitilmez. Zirâ, ''gönüller Allah zikriyle sükûna erer.'' (Ra'd 13\28) Nefisler ise vahdet nûrunun zuhuruyla fenâya erer. Nefsaniyyet dağları hakkında soranlara ''Deki: Rabbim onları ufalayıp, savuracak. Onların yerlerini (enâniyyetlerinden) boşaltacaktır'' (TâHâ 20\105,106) Artık ''ne (duygusal bir çukur), nede (sivri benlik) tümsek göremezsin'' (TâHâ 20\107) O ki beşeri varlığına güvenip, fâni nefesine ''ebedilik ağacı ve sonu gelmez bir saltanat'' (TâHâ 20\120) dileyip, dünyevi veya uhrevi şehvet arar, nefsindeki şeytaniyyete uyar. şayet insanoğlu, sufli sıfatların mazharı olan enâniyyetin, ulvi sıfatların mazharı özbenliğine dūřman olduğunu idrâk edebilseydi; ''şüphesiz bu sana dūřmandır'' (TâHâ 20\117) yüce ikazını hatırlardı. Nitekim insanı hakikattan uzaklaştıran kimdir, iddia sahibi nefsaniyyetinden öte! Enâniyyet dağı ve dualite algısı yerli yerinde durdukça kul, Rabbını sırr gözüyle göremez. Bu yalın gerçekte, ''řu dađa bak! Eğer o yerinde durabilse, sen de beni göreceksin'' (Araf 7\143) yüce ayetine bildirilmiştir. ''Rabbı dađa tecelli edince onu dağıttı. Musa'da baygın dūřtı.'' (7\143) Nefs fenâya erdi. Allah'ı ancak Allah görür sırrı zâhir olunca kul, nefsindeki noksan sıfatlardan Rabbını tenzih eder. Bilki Hakk'ın yüceliği, kişiye gafletten arındırır. Hakk muhabbeti, sırrı nefsinden arındırır. Yürünen bu yolda her kim bir şeyin hak ettiği için gerçekteşiğine inanıyorsa, her hakkın Allah'a ait olduğunu bilmediğinden, Rabbına ortak koşuyor demektir. Zirâ Hakk O'dur. Her şeyin hakikatı O'nun katındadır. Gel-görki insanların bir kısmı ''onlara bir iyilik gelince: Bu bizim hakkımızdır derler.'' (Araf

7\131) Kezâ amellerinin sonucu bir sıkıntı yaşandığında da, kendi benliklerini hesaba çekmeden, sıkıntının müsebbibi olarak başkalarını suçlarlar: "Bilsenizki onlara gelen belâ (sınav) Allah katındandır. Fakat onların çoğu bilmezler." (Araf 7\131) Zirâ, bakışları ve idrâkları, tevhid nûrunun rehberliğinde değil, sen-ben çatışmasına dayanan farklılık ve ayrımcılık üzerinedir.

Ey aziz! Bilki iyi insan-kötü insan ayrımı doğru değildir. Doğru ve yanlış yönelişler, yapıcı ve yıkıcı fiiller söz konusudur. Hayr ve şerden maksat budur kötü bir fiili işleyen bir insan tevbe edip, samimi bir nedamette doğru ya yönelirse, seçiminin karşılığını bulur. İyi işlerde bulunan bir insan da yanlış bir iş yaparsa, o da fiilin karşılığını bulur. Hakk Teâlâ, her işin karşılığını verir. İyi bir fiilde bulunan, özündeki ulvi sıfata kavuşup, huzura erer. Yanlış bir fiilde bulunan da, nefsindeki bir zaafa şahid olur. Nitekim, "kim bir zerre ağırlığınca bir hayr yaparsa onu görür. Kimde bir zerre ağırlığına şer yaparsa onu görür" (Zilzal 93\7,8) yüce ayeti, kulların yönelişlerine göre hayrın ve şerrin Allah'ın yaratmasıyla oluştuğunu bildirir. Her ferd kendi bünyesine uygun şekilde iş görür. Her birinin yönelişi kendi inancına göredir. Bireylerin imânı ya tahkik, ya taklit, ya da merak ve özentî üzerinedir. Katıksız imân sahiplerinin nitelikleri özellikle bildirilmiştir. Aşkla Hakk'a yönelenler İlâhi lütuf sonucu keşif ve müşahedeleriyle imânın hakikatına ermişlerdir. "Onlarki salâtlarını dosdoğru yerine getirirler ve kendilerine (mâne- vi ve maddi) rızık olarak verdiğimizden infak ederler. İşte onlardır gerçek müminler." (En- fal 8\3,4): Onlardır âlemi farkdan âlemi ceme geçenler. Tevhidin özüne tevhidi zâta erenler. Onlar ki imânları taklitte, farklılık âlemine, dualiteye takılıp, kalmıştır, yaşantıları Allah için değil, nefislerini tatmin içindir. İster dünyevi, isterse uhrevi bir motivasyona bağlı olsun. Bilki hakiki mümin, irâdi ölümle nefisinden vazgeçmesini bilen kişidir. Maksudı ancak Allah'tır. Nefsine ait bir payı yoktur zirâ, Hakk'ın varlığı karşısında kendine malettiği bir varlığı yoktur. Varlıksız varolmanın farkındalığında "onlar yalnız Rablarına tevekkül ederler." (Enfal 8\2) Hakikata aşk değil, merak saiki ile yönelenlerin arayışları ise, şüphe ve güvensizlikleri nedeniyle kısa sürer. Bilmezlerki gönül, taklit ve özentîyle değil, sevgi nûruyla beslenip gürbüzleşir. Allah muhabbeti, her sevgi ve ilgiden öte ilâhi bir bağıştır. Bilki aşkı ilâhi, gönle hayat veren yegâne hakikattır.

Ey Sevgili! Gönlünü Allah'a verenin gönlü dirilir: "Muhakkak ki Allah, dilediğine işittirir." (Fâtır 35\22) yeterki insan nefsinin bir yansıması olan dünyayı dinlemeyi tercih etmesin: Rabbına yönelmeyi ihmal etmesin. "Dünya hayatı sizi (ikilikte kalanları) aldatmasın." (Fâtır 35\5) Bilki Hakk'ın tecellisine karşı "kör (kalb) ile gören (gönül) bir olmaz". Hakk'la dirilenle, (mânâya) ölümler bir olmaz." (Fâtır 35\22) Onlar ki Hakk'ın Zâtını "görmeden Rablarından haşyet duyar ve salâtı ikâme ederler" (Fâtır 35\18), Rabları onlara, kendi sırlarından seslenir. Gelgör ki, "kulları içinde ancak âlimler haşyet eder." (Fâtır 35\28) Zirâ Hakk'ı tanımayan insan ne Rabbını, nede nefsindeki tecelliye bilir. Nefsini bilen Rabbin bileceği âriflerin mâlumudur. Allah'ı, Allah'ın nûruyla tanıyan âlemlerin haşyet boyutları lütfedilen ilmi derecelerine göredir. Onların haşyeti, farkına varamadıkları her an'ın kadrinden ve tecellideki hikmeti müşahededen mahrum bırakılmaları nedeniyledir. Kezâ Hakk'ı tanırken kendi ilim ve idrâklarıyla kendilerine bir sınır çizebilmeleri hususundaki gaflet hâline duyulan haşyet, bir başka ilmi boyuttur. İlâhi muhabbetin dışında bir sevdaya tutulmaları müridlerin duyduğu haşyettir. Âriflerin haşyeti, Hakk'ın mârifetinin dışında başka bir bilgiyle vakdin ziyanına duyulan haşyettir. Hakk'ın varlığının gayri bir varlığa muhatab ol-

dukaları vehmine aldanmak hususundaki haşyet ise, Hakk'ı arayan sâliklerin haşyetindendir. Bilki hakikat ilmini sırrından işiten insan, fuzuli söylemlere kulak vermez. Gönlünü Hakk'a veren insan halkla ilgilenmez. O ki Rabbını her âleme tercih eder; ''muhakkak ki bunda kalbi olan ve (işitmek üzere) kulak veren kimse için bir öğüt vardır.'' (Kaf 50\37) Zirâ gönül sahibinin hayatı Rabbıyla güzelleşip, huzur ve sükûna erer. Gönlü Allah'tan uzaklaştıran her şey kul için bir sınav vesilesi olur. Şu halde asıl olan gönlü her iddiadan, suizandan, vesveseden, öfke ve hırstan, yersiz korku ve fantezi beklentilerinden arındırmak gerekir. Nitekim ''kim arınırsa ancak kendisi için arınmış olur'' (Fâtır 35\18) Unutulmaması gerekir ki duygusal her aşırılık ve zararlı her bağımlılık, nefsin kendi özbenliğine kurduğu tuzağa dönüşür. Kezâ, siyaset ve riyâset tutkuları, kıyamet kehânetleri, komplo teorileri nefsin her devirde kendine zevk edindiği tuzaklardır. Böylece zihin ve kalp, fuzuli bilgi çöplüğüne dönüşünce, hakikat bilgisinden uzaklaşmış olur. Hakk'a yönelmek yerine mâsivânın oyununa gelmiş olur. Bütün bu beşeri zaaf lar kulu özbenliği olan ''yurdundan çıkarmak için'' (Enfâl 8\30) kurulmuş tuzaklardır. Şu halde nefsin bâtil yönelişleri nedeniyle ortaya çıkan ''Fitne (bela) ortadan kalkıncaya ve din tamamen Allah'ın oluncaya kadar (varlıktaki yegâne tecellinin Allah'ın tecellisi olduğu ve varlığın tekliği idrâk ve kabul edilinceye kadar) onlarla (beşeri zaaf larla) savaşın.'' (Enfâl 8\39) yüce ayeti, nefisle yapılması gereken zorlu cihadı da bildirmiştir. İkilik vehminden, her iddiaya dayanan enâniyetden arındığı gün, tevhid güneşinin doğduğu gündür. Bütün bu uğraşlar, Hakk'ın tecellisini sırrından müşahede etmeyi dileyen ve ''içtenlikle Allah'a yönelen her kulun gönül gözünü açmak ve ibret vermek içindir.'' (Kaf 50\8) Böylece gönül aynası arındıkça sırr berraklaşır. Sırrındaki cevheri inkâr edenlerin ''kalbleri darmadağındır'' (Haşr 59\14) Kendi özbenliğinden ''yurtlarından çıkanlar gibi olmayın'' (Enfâl 8\47) yüce ayeti, hakk yolundan sapanların ve enâniyetlerine dayanıp güvenenlerin maksatlarının gösteriş yapmak olduğunu bildirir. Oysa sırrındaki cevherin açığa çıkması için ''kim Allah'a tevekkül ederse bilsinki Allah, Aziz ve Hakîmdir'' (Enfâl 8\49) Zâtı tecellisiyle galib, hikmetiyle hakikatı erdiricidir. Bilki her birey kendi seçimleriyle yüzleşir: ''Bu yaptıklarınızın karşılığıdır. Allah, kullarına zulmedici değildir.'' (Enfâl 8\51) yüce ayeti, Hakk'ı tanımayanlara kendi benlikleriyle Hakk'dan perdelendiklerini bildirir. Bilinç, varlığın hakikatını tanımadığı müddetçe kör kalır. Beşeri akıl, her şeyi kendi algılamasıyla sınırlı sanır. ''Allah katındaki canlıların en şerlisi onlardır ki, küfürleri (hakikatı örtmeleri) nedeniyle imâna (gerçeği görmeğe) gelmezler.'' (Enfâl 8\55) güven vermeyen insanın nefsi daima kuşku içindedir. Sözünde sadık olmayan insan, Allah'ın hakkını, Allah'tan sakınır. Allah'la yetinen müminler onlardır ki, ''Allah, onların kalblerini kaynaştırıp, tek gönül eylemiştir.'' (Enfâl 8\63) Öyle ki, birinin kalbine inen hikmeti diğeri duyar. Diğ erinin müşahede ettiği tecelli, öbürünün basiret gözünde belirir. Yeter ki gönüller Allah için ve Allah aşkında bir olsun.

Ey Sevgili! Zihnin idrâk edemediğini gönül idrâk eder. Aklın göremediğini gönül görür. Bedenin tadmadığını gönül tadar. Varlıklarının yaşayamadığı sırrı varlıksız yaşar. Hakk'ın halkın hata ve kusurlarını mağfiretiyle örtüşü ile, halkın özdeki tecelliyi nefsiyle örtüşü arasında derin farklar vardır: Hakk'ın halkı örtüşü rahmetiyle, halkın hakkı örtüşü enâniyetiyledir. Hakk'ın halkı örtüşü hikmetiyle, halkın hakkı örtüşü cehâletiyledir. Hakk'ın halkı örtüşü hidâyetiyle, halkın hakkı örtüşü gafletiyledir. Hakk'ın halkı örtüşü muhabbetiyle, halkın hakkı örtüşü şikâyetiyledir. Hakk'ın halkı örtüşü izzetiyle, halkın hakkı örtüşü zilletiyledir.

O ki, Hakk'ın tecellisini keşif ve müşahedesinde, nimetin hazzıyla Rabbın- dan perdelenmemiştir, ''çağlayarak akan suyun (hikmetin), başında çeşitli nimetler içinde ne (müşahadesi) tükenir, ne de (keşifleri) önlenir.'' (Vakıa 56\31,32,33) Zirâ, Hakk'ı gören gönül, gayrını görmez olur. Hakk'a yönelen gönül, gayrını aramaz olur. Hakk'la dolu gönül, gayrını dilemez olur. ''Allah bana yeter'' (Tevbe 9\129, Zümer 39\38) diyen gönül, tecelli sırrının yaşadığı bir nazargâh olur.

Bilki her insanın yaşadığı hâl, kendi algılamasına göre anlam kazanır. Nefsini önemseyenin hâli değerlendirmesiyle, nefsinden eriyenin hâlin hakikatını değerlendirmesi bir değildir. Nefsin heves ve arzularından arınan insan, Rabbının tecellisini kalbinde bulur. Kendini önemseyen kişi, fâni benliğine sarılır: ''Nefsinin hevâsını ilâh edineni gördünmü!'' (Furkan 25\49) yüce ayeti, bu hâl sahiplerini bekleyen tehlikeye karşı uyarır. Nitekim o ki, kendindeki varlığı güzel ve hakk, bir başkasınınkini çirkin ve eğri bulur, Hakk'ın tecellisindeki hikmet ve letâfeti tanımıyor demektir: Bilmez ki hakikat olarak algıladığı şey ancak kendi zannıdır. ''Allah, onu katındaki bilgiyle saptırmış, kulağı ve kalbini kilitlemiştir. Gözünün (basiretinin) üzerine perde çekmiştir.'' (Câsiye 45\23) Her şeye ve her soruya peşin bir cevabı olanın hiç bir şeyi lâıykıyla bilmediği âriflerin mâlumudur. En sevimsiz bilgi, faydasız ve fuzûli bilgidir. En faydalı bilgi, kendini geliştirmeye yarayan bilgidir. En değerli bilgi, varlık sırrını tanıtan bilgidir. Bu yolda her nefsâni kalıntı, bireyi kendi özünden uzaklaştıran engeli gibidir.

Ey Sevgili! Se-

verek ve ilimle yapılan her faydalı fiil bir ibâdettir. Ruha huzur veren her güzel hâl, ibâdet içinde yaşamak gibidir. Hakk nûruna şâhid olmayanlar, O'nun lütfuyla yaşanan mânevi nimetleri tadmamış olanlar, ruhânî hâller üzerine söyleşi ve varsayımlarda bulunmayı severler. Mistik hâllerin akışını söz kalıpları içinde algılamağa çalışmak, zihinlerin kendini avutmasından başka bir şey değildir. Yoğurt da süttten yapılmıştır velâkin onu tadmayan hazzına varamaz. Nazari bilgi hakkı kavrayamaz. Bu tıpkı, sevgi sıfatının bedeninin hangi organında yaşandığını sorgulamaya benzer. Oysa aşkı yaşayan, aşkın gerçekliğini sorgulamaz. Kezâ Hakk'ın tecellisini kalbinde bulan insan, imânın nedenini sorgulamaz. Hakk'ın kuluna yaşattığı her mânâ, hâl ve derece ârif için özel olmasına mukabil, hiç bir hâl ve mertebeye sahip lenmez ve hâllerine bir karşılık aramaz. Zirâ kâmil insan, Varlığın Tekliğine şâhid olup, Ahad'ın tecellisinin ortaksız olduğunu bilir. Kalbleri hâl'den hâl'e döndüren Rabbının kudretini hakka'l yakîn tadar. Bilki tecelliye mazhar olan kulun kalbi bir mânâdan diğer bir mânâyâ yönelir. Bir sıfatdan başka bir sıfat nûruna yönlendirilir. Değişim ve dönüşümü yaşayan gönül, Sevgilinin elinde, Rahman'ın iki parmağı arasındadır. Nasibini hem celal, hem de cemalden bulur. O ki, nefsinin beklenti ve arzularını kalbinden dışlar, Rabbından geleni hoşnudlukla karşılar. Her kim nefsiyle ilgili hevâ ve hevesine ''tevbe edip, sâlih amellerde bulunursa o, tevbesi kabul edilmiş olarak Allah'a döner'' (Furkan 25\71) Böylece ''Allah, onların kötülüklerini iyiliklere çevirir.'' (Furkan 25\70) Şöyleki: Nefsâni hâllerini ruhani yönelişlere çevirir. Beşeri zaaf ve sıfatlarını ulvi sıfatlara çevirir. Faydasız bilgiyle dolu kâlbelerini boşaltıp, hakikat bilgisiyle donatır. Boşa harcanan zamanlarını faydalı uğraşlara çevirir. Hata ve kusurlardan doğan vicdanî rahatsızlıkları, lütûf ve rahmetiyle huzura çevirir. Olumsuz duygu ve düşünceleri, yapıcı ve tutarlı mânâ ve hikmetlere çevirir. Böylece onlar, ''bize Allah yeter'' (Tevbe 9\59) diyen gönüllere katılır: Allah'ın muradını kendi muradına tercih edenlere katılır. Dünyaya takılıp kalanlardan uzaklaşarak, varlıktan soyunup, fakra

eren varlıksızlara katılır.

Ey Sevgili! Herhangi bir meseleyi lâıyıkıyla incelemeyen ve hakikatını idrâk etmeden reddetmek ve işin sırrına ermeden inkâr etmek kâmillerin işi değildir. ”Deki: Size bir öğüt vereyim: İster ikişer üçer olduğunuzda, isterse tek olarak kaldığınızda, Allah için kalkıp tefekkür edin.” (Sebe 34\46) Şöyleki, ister teklik bilinci olan vahdet halinizi koruduğunuzda, isterse kesret (ikilik) âleminin niteliklerini taşıyan hissiyatın size baskın olduğu hâllerde bulunurken, şöyle bir mâsivâ uykusundan uyanıp da haki- kata yönelmek üzere benliğinizden silkelenip ayağa kalktığınızda, özbenliğin serin sularına dolarak her şeyin hakkını Hakk Teâlâ’ya teslim edin. Zirâ her işin sırrını, her şeyin bilinmezini en iyi bilen ”Rab- bım kuşkusuz gerçeği (hakk) olduğu gibi ortaya koyar.” (Sebe 34\48) Öyleki, Hakk’dan gelen bilginin içinde şüphe, evham ve tereddüde yer verecek haber yoktur. Şunun-bunun uydurması üzerine kurulu, tutarsız ve çelişkili tanımlamalar yoktur. Yalın gerçek apaçık ortadadır. Kalblere sevgi, huzur ve güven veren aydınlatıcı bilgi O’nun katındandır. Allah ”Allâmül-guyûb” dur. Görünmeyeni bilen, gaybın içeriğindeki hakikatı elinde tutandır. İnanmak istemediği gerçeği yalanlamak, yalana ve aldanmağa hazır nefsin özelliğidir. Oysa gerçeğe dayanmayan her iddia bâtıldır. Nitekim, ”bâtıl, ne yeni birşey ortaya koyabilir, ne de gerçeği geri getirebilir” (Sebe 34\49) Gönül ehli ise ilhamını ve ilmini Rabbından alır. Hakk’a dayanıp güvenen tevekkül sahipleri, Hakk’ın hidâyet nûrunun rehberliğinde hakikattan sapmazlar. Bilki ”Allah için ayağa kalkmak”, kıyamda durmak gaflet uykusundan uyanmak demektir. Ne varki yersiz iddialarıyla hakikatı örten ”kâfirler dedilerki: Ne bu kur’an’a, ne de bundan önce bildirilmiş olana asla inanmıyacağız.” (Sebe 34\31) Hey hat! Onlarki hakikat kapısını kendi elleriyle kendilerine kapatırlar, huzur ve güven veren vahdet nûruna kavuşamazlar. İnsanoğlu kendi kendisiyle kilitlediği zaman ruhanî açılımlardan ve Rabbani feyzden mahrum kalır. Nefsinden vazgeçebildiği ölçüde ruhu özgür kalır. O ki nefsiyle hareket eder, bâtılı seçer. O ki Rabbinin dâveti ve emriyledir, hakkı seçer. Zirâ nefsin fitratı dünyayı istemesi, ruhun fitratı Allah’ı özlemesidir. Bilki öze dalış olan tefekkür, her algının, her fikrin, her idrâkın sınırlarını zorlamaktır. Her kişisel bakıştan, her yetersiz düşünceden, her fâni şeyden arınmaktır. Allah için tefekkür, aşk deryasında, aşkla aşkın hakikatına, Hakk nûruyla Hakk’a kavuşmaktır. Tefekkür, zihinsel bir yolculuk değil, gönlün kendi sır âlemine olan yürüyüşüdür. Allah için tefekkür, hikmet nûruyla kalbin aydınlanması, hakk ve bâtılı birbirinden ayıran Furkan nûrunun gönlünden doğuşudur. Bilki Allah için tefekkür, nefsin sükûtunda, ruhun yakîn nûrlarıyla hoşnud olmasıdır. Şu halde ey dost, ”Deki: Eğer (hakkdan) saparsam, nefsim nedeniyle kendi aleyhime sapmış olurum. Eğer hakka erersem Rabbımın bana vahyetmesiyledir. O, Karib’dır (nefsinden daha yakındır), Semî’dır (vasıtasız işiten, işittirendir). (Sebe 34\50) Şu halde gönül kâbesini işgale çalışan sapkın düşünce, zann, vesvese ve nefsâniyet putlarından kurtuluş için İbrahim’in (a.s.) hanif baltasına sarılmak gerek. Gizli ve açık her şirkten arınmak gerekir. ”Gerçekte İbrahim’e (mânâ ve sırrına) en yakın olanlar, onun (ikilikten arınmış) anlayışına ve yönelişine uyanlar şu Peygamber ve imân edenlerdir.” (Âl-i İmrân 3\68) Bu gerçeğin ışığında, Hakk’ın tecellisine özben- liğinde şahid olarak ve ihsâna ermiş ”Muhsin sıfatıyla (varlığının Allah için olduğu bilincinde) vechini (zâtını) Allah’a teslim edenden daha güzel bir anlayış kimde olabilir!” (Nisâ 4\125) Kezâ, gönül ehline, gönül ehlinen daha yakın kim olabilir! Sırrı, sırr sahibinden gayrı kim taşıyabilir! Bilki ”Allah, İbrahim’i halil (sâdık dost) edinmiştir” (4\125) Varlık sırlarını ve

hakikatı inkâr ve reddeden iddia sahiplerini değil! O ki ömrü ve ölümü Allah içindir, varlığı hâlis ve ha- niftir: "Ben hanif olarak yüzümü (kendimi) semâları (âlemi melekûtu) ve arzı (âlemi mülkü) yokluktan varlığa getiren yaratan'a yönelttim. Müşriklerden değilim." (En'âm 6\79) Bir ben, bir de O, diyerek vehminde Allah'a ortak koşan enâniyyet sahiplerinden değilim. Çıkar uğruna sen-ben kavgasına tutuşanlardan değilim. Kur'an ehli bilirki Allah için tefekkür, Allah Teâlânın mutlak varlığında nefsin eridiğine şâhid olmaktır. Hakk nûrunu sırrında bulanın mevcudiyeti ancak Allah içindir: "Biz Allah içiniz ve dönüşümüz O'nadır." (Bakara 2\156) yüce ayeti, nefsinden ölenlerin suflî âlemin çekiminden kurtulanların, mânâ ve melekût âlemine, kendi hakikatlarına olan dönüşünü bildirir. Selâm olsun öze erenlere.

Ey Sevgi-

li! Rıza, nefsin bir tercihi değil, Rabbın takdir ettiğini kalbin, hoşnudlukla kabullenmesidir. Gönül; hoşnudluğunu, Rabbının kuluna olan hoşnudluğundan alır. Ezeldeki ilâhi takdire göre, kimi aşkla, kimi de gayretle huzura erdirilir. Velâkin hiç kimse, kendi zannının değerlendirmesine göre İlâhi rı- zaya eremez. Nefsin hoşnud olması ve huzuru bulması, yaşadığı her hâlin içinde Rabbına olan teslimiyeti ve tevekkülüne göredir. Rabbın rızası, rahmete nail olanların konağıdır: "Allah, onlardan razı, onlar da O'ndan razı olmuşlardır." (Mücadele 58\22) yüce ayeti, rızanın mertebelerini bildirir. Şöyleki: Her kulun, mânâ ve sırrına göre mazhar olduğu nûrani bir derecesi vardır. Bu mânevi derece; kulun, Rabbına olan yakınlığının da ölçüsüdür. Ne dünyadan, ne de ukbâdan yana olmayan velâkin, ille de Allah'tan yana olan "hizbullah" (Allah fırkası) "tevhid nûruna" mazhardır. "Allah, kendilerini bir ruhla teyid etmiştir." (58\22) Hakk'ın Kavi ve Aziz esmâsına mazhardırlar; "ve her kim Allah ve Resulüne imân edenleri veli edinirse, şüphe yok ki Allah hizbidir, onlar galib gelecektir." (Maide 5\56) ayeti kerimesi, kurtuluşa erenleri bildirir. Bir başka derecenin timsali ve halkın en hayırlısı olan "hayrulberiyye" (Beyyine 98\7); Allah aşkının şiddetinden "haşyet nûruna" mazhardırlar. Hakk'ın Berr sıfatının en güzel örneğini fiilleriyle sergilerler. Yaptıkları iyilik ve lütûfkâr davranış, Hakk'ın sıfatının nefislerinde tahakkuk etmesiyle oluşur. Kezâ ihsâna erenlerde görülen mânevi fetihler, aynı sıfatın tasarrufuyla gerçekleşir. "Allah, onlardan razı olmuştur. Onlarda O'ndan razıdır." (Beyyine 98\8) ayetinin nûruyla 'haşyet ehli', ilmini Alîm Allah'tan alır. Hem İlâhi rıza ve hem de beşeri rıza ile 'sıdk nûruna' mazhar olanların durumunu Maide Suresi bildirir. "Allah, onlardan razı olmuştur. Onlarda, O'ndan razı" (Maide 5\119) ayeti kerimesi, sâdıkların doğruluklarını ve sıdklarını 'Sâdık' Allah'tan aldıklarını açıklar. Hakk'ın Aziz ve Hakîm esmâsına da mazhardırlar. Yine ezeldeki ilâhi hikmet ve takdire göre, dünya yaşamında herkesden önce ilâhi hikmet ve takdire göre, dünya yaşamında herkesden önce İlâhi yardıma kavuşanlar; "Sabikûn'un ilkleri olam muhacir. Ensar ve onlara tâbi olanlardır. İşte onlardan Allah razı, onlarda O'ndan razıdır" (Tevbe 9\100) Rablarının Gâfur ve Rahim sıfatları ile ihsâna ermişlerdir. Nitekim "ikân nûruna" mazhar "mukarrebûn" (Vakıa 56\11), keşif ve müşahede de öndedir. Hayrda önde olan "Sabikûn" (Vakıa 56\10) yakinde de öndedir. Şöyleki: Takva ile kullukta öndedir, mânâ ve sırlara eriştirilmekte öndedir, edeb ve güzel ahlâkta öndedir, huzur ve dostlukta öndedir. Kemâlât nûruna ulaşmakta ulaştırmakta öndedir. Rahmet ve Muhabbette öncüdür. İkân ve imânda öncüdür.

Ey aziz! Bilki Cenab-ı Mevlâ, nefsinden arındırdığı kulunu "âlemlere üstün kılar." (Duhâ 44\32) Latif ve karib Allah'ın kulunu enâniyyet Firavunundan kurtarması, O'nun hidâyet ve

inâyetiyle gerçekleşir. Âlemlere olan üstünlük sadakatta ve ahde bağlılıktadır; O'nun emr ve yasaklarına olan itaatta ve sınavlar karşısında. İlâhi hükmüne olan rıza ve teslimiyettir. Üstünlük ilimde ve isâr'dadır; kendi muhtaç olduğu halde, cömerdliktir. Esirgmeden, Allah için vermektedir. Nefisler ise ucûbet yatağıdır. Doymayan nefisten, susmayan benlikten Allah'a sığınırız. Bilki görsel kimliğine tevbe etmeyen insan; dünya zevklerinden vazgeçip, hakkıyla secde edemez. Her iki âlemde de vazgeçmeyen benlik, kalbi ile secde edemez. Rükûa varmak ki, Rabba boyun eğmektir; yaşadıklarını kabullenemeyen insan, şikâyeti terk edemez. Bilki Allah'ın seçkin kulları, "iyiliği emredip, kötülükten alıkoyan, Allah'ın koyduğu sınırları muhafaza edenler" dir. (Tevbe 9\112) Ancak onlar ibâdetin hazzına, kul-luğun hakikatına, insaniyetin sırrına erişirler; onlardır İlâhi rızaya erenler.

Ey Sevgili! Varlıktan yokluğa intikal eden insan, ilâhi kabzın ve tasarrufun dışında değildir. Yokluk da varlık gibi İlâhi kudrete tâbidir. Bilsenki her şey ilâhi takdire göre gerçekleşir; fâni iraden, ilâhi iradenin önünde, kendinden erir. Huzur ve sükûnet ancak bundan sonra başlar. Heyecan ve telaş sona erer. Bu demek değildir ki sınavlar sona erer. Her sınav Sevgiliye vuslat için vesiledir. Her gül, Sevgilinin kokusunu taşır. Her insan, varlık sırrını taşır. Ne mutlu o sırta erenlere: Ne mutlu aşka erenlere!

Ey Sevgili!

Gönül, mânâdan mahrum kalırsa;

Ârifin, azığı kalmaz.

Ruh, aşkdan mahrum kalırsa;

Aşğın, kanı kalmaz.

Sırr, hakdan mahrum kalırsa;

Kâmilin, varlığı kalmaz.

İddia ehli, kibriyle dolu; mânâ ehli, nefsiyle meşguldur. Her kim nefesine boyun eğerse, nefsin esiri olur. Her kim Rabbına boyun eğerse, nefsin hükümdarı olur. Hangi başarı; nefsi, rızaya erdirmekten daha değerli olabilir? Hangi nimet; insanı, Allah'a kul olmaktan daha aziz kılabilir. Allah ile yetinen gönül, hiç bitmeyen huzur nimetine ermiştir. Baştan aşağı örtünmüş olsa, ne fayda; kibirli benlik, meydana olduktan sonra kişi, beden ile secde etse, ne fayda; kalb, secde etmedikten sonra!

Virgülü, noktası doğru

konsa, ne fayda; hikmet, kalbe inmedikten sonra! İnsan, her şeyi biliyor olsa, ne fayda; kendi sırrını, bilmedikten sonra!

Onlar ki hikmeti reddedip, faydasız bilgileri mârifet sanırlar; "Kur'an onlara kapalıdır," (Fussilet 41\44) hakikat ilmi onlara kapalıdır! Bilmezlermi ki, kibir, tevâzu ile; cehalet, ilim ile, karanlık, aydınlık ile defedilir. Her düzen zıddıyla bozulur. Bilmezlermi ki; akla, kara bir olmaz, "iyilik ile kötülük bir olmaz." (Fussilet 41\34)

Hidâyet yolundan sapanlar, mânâ ehline gizli kalmaz. Hakk'dan bâtıla sapanlar, hakikat ehline gizli kalmaz. "Deki: O, inananlar için doğru yolu gösteren bir kılavuzdur ve şifâdır." (Fussilet 41\44); İlâhi rahmet, her derde devâdır. Hakikat güneşi olan mârifetullahın ışınları gönülleri aydınlatır. Gecesi olmayan gündüz, bilki odur.

İnsanoğlu, tanıdığına hasret duyar da, tanımadığını umursamaz. Bilmezki tanımadığında, on-dandır, ayırım yapmak, kendi varlığına yabancı kalmaktır. Bilmez ki, "insanlar tek ümmetti (hepsi bir idi), sonradan ayrılığa düştüler" (Yunus 10\19); âlem-i cemde idiler, âlem-i farklılığa düştüler. Yakınlık cennetinden, uzaklık âlemine düştüler. Bilip de görenler görüp de

yaşayanların mâlumudur ki, insanı kendi hakikatından ayıran şey; şu geçici dünya hayatı ile sen, ben ikilemidir. Oysa Hakk'ın hidâyeti ile; varlığı tanıyan kalb, ikilikte kalmaz. Tevhid nûrunu gören insan, farklılıkta kalmaz. Bilki, Hakk'ın dâveti herkesedir velâkin; hidâyeti, dilediğine verir, ''dilediğini doğru yola iletir.'' (Yunus 10\25) Rubûbiyeti herkesedir velâkin; dostluğu (velâyeti), seçtiklerinedir. Hidâyet; mağfiret ile, marifet nimet ile gerçekleşir.

Velâyet; keşif le, müşahade ile, muhabbet ile gerçekleşir. Rahmetiyle, kullarını mağfirete ulaştırır. İlmini bağışladığı şeyle, mârifete kavuşturur. Hakikatını yaşattığı şeyle, nûruna kavuşturur. İlâhî muhabbetiyle, zâtına kavuşturur. Zâtını, zâti tecellisiyle tanıtır. O dilemeden, hiç kimse, ihsâna eremez; O, dilemeden, hiç kimse, sırra eremez. ''Allah'ın izni olmadıkça hiçbir nefis imân edemez.'' (Yunus 10\100) Gelgör ki; şekil ve kalıba bakıp da aldanan, taklit ehlini takip eden ''insanların çoğu, zandan başka bir şeye uymaz. Muhakkak ki zan, hakikattan yana hiçbir şeyin yerini tutmaz.'' (Yunus 10\36) Nitekim, zan labirentine girenler, hakikat yolunu şaşırırlar, özüne ermedikleri şeye değer vermezler. Mâsivâ sisi gönlü sarınca; ''gözler kör olmaz, göğüslerdeki kalbler kör olur.'' (Hac 22\46) kibir yılanı benliği sarınca; ze- hir yutan kalb, kendisine âfet olur.

Ey Sevgili!

Nûr; kalbe düşünce,
ümme gönülden yayılır, mârifet kokusu.
Nûr; sırra yerleşince,
özün özünden yayılır, velâyet coşkusu.
Gönül; güle dönüşünce,
gören gözlerden yayılır, varlık coşkusu.
Gülkurusu; muhabbettir dokusu,
seven gönüllerden yayılır, aşkın kokusu.

Ey Sevgili! Aziz Allah, kulunun kalbine tecelli edince, nefis araya giremez. Lâhuti ışın ile fethedilen gönül, Hakk'ın nazargâhı olur. Allah'a ait kalbde; O'nun gayrı ne bir sevgiliye, ne de bir ilgiye yer yoktur. ''Bilin ki Allah, kişi ile kalbinin arasına girer;'' (Enfâl 8\24) yüce ayeti, bu mânâyı ve Rahmani ilka'yı da kapsar. Kalbe hayatîyet sağlayan lâtf şeyler; sâlih amel, ibâdet, muhabbet ve hakikat ilmidir. Ledünnî hikmet; gönle indimi, gönül, esenliğe ve dirliğe kavuşur. Kalb; mânâ ve sırlarla dona- tıldımı, gayrına karşı tok olur. Rabbani feyz ile sulanan gönül bahçesi, nûrani ilham tohumlarıyla beslenir. Her bir ilâhî sıfat nûrunun kulda tahakkuk etmesi; gönlün, cennet bahçeleriyle bezenmesi gibidir. Her hususta ve canı gönülden, Hakk'ın dâvetine uyan insan, tecelli nûrlarını kalbinde bulur: ''Size hayat veren şeylere çağırdığında, Allah ve Resûlünün dâvetine uyun'' (Enfâl 8\24) ayeti; kalbe hayat veren şeylere kavuşmanın, dâvete uymaktan geçtiğini vurgular. Uyan kalb; nefsin boyunduruğundan kurtulup, ruhaniyet semâsına yol bulur. Böylece sırrındaki nûrla buluşmuş olur: Dâvet edilen; dâvet edenin varlığında, kendi fânî varlığından kaybolur. Bilki; ruhaniyet semâsında ve beşeriyet dünyasında vücûda gelen herkes, Hakk'a dâvetlidir. Zirâ, ''O'na haşr olunacak'' ona toplanacaktır.

İnsanoğlu, mânâda ve sûrette ne varsa, Hakk'ın tecellisinin delil ve işaretlerini okumağa dâvetlidir. ''Deki: Göklerde ve yerde neler var bir bakın!'' (Yunus 10\101) Bakıp da, delili gören akıl sahipleri, dâvete uyar. Gönlünü veren ise, delilsiz uyar. ''Ey insanlar! İşte Rabbinizden size hakikat geldi. Artık kim hakka

gelirse, ancak kendisi için gelir. Kimde sapsa, ancak kendi aleyhine sapsa.” (Yunus 10\108) ayeti, bu gerçeği açıklar. O ki; madde âleminin hazzından ötesine bakmaz, mânâ âlemine yol bulamaz. Buna mukabil, özbenliğine yönelen gönül sahipleri; ”semâda hem rızkınız, hem de size vaad olunan şeyler vardır” (Zâriyat 51\22) ayetince bildirilen nimetlerden faydalanır. Bu nimetler; gönlün genişliğine göre yer bulur, mânevi ufkuna göre genişleyip, çoğalır. Emânete gösterilen ihtimam ve nasibine göre de vaad olunanlara erişir. Tevâzu içinde kulluk, rahmetin artmasına vesile olur. Bu durum; ”Rabbî katından açık bir delile dayanan kimse” (Hûd 11\17), yalnız arzularının peşinden koşan kimse gibimidir? Ayetince, hükme bağlanmıştır.

Ey Sevgili! Velâyet, mârifet, muhabbet, sekinet, keşif ve müşahede gibi mânevi rızklar, nûrların eşliğinde kalbe ilkâ olunur. İlme’l yakîn nûru ile kul, âlemde oluşan bir işin ve bilginin anlamını idrâk eder. Bu işi oluşturan İlâhi esmâ ve sıfatın; kullarda ki tecellisini ayne’l yakîn nûruyla müşahede eder. Kendi özünde tahakkuk eden ilâhi aşkın sırrıyla, hakka’l yakîn hemdem olur. Keşif ve müşahede delile dayanan ilimden üstündür. Zirâ ilki gönülde; diğeri, kısıtlı aklın nezaretinde yaşanılır. Kaldıki velâyet (dostluk) gönülde gerçekleşir. Dünya yaşamındaki ömründe; bedeni hayatta iken, mânen kıyameti kopmuş nice hakikat ehli bulunur. Onlar; ikân nûruyla bilirlerki, ”vaad olunan şey, muhakkak ki gerçektir” (Zâriyat 51\5) Hakk’ın tecellisinin mutlak realite oluşunu; mânevi esintilerin eşliğinde, Rabbani feyzleri taşıyanlar, ”o ağırlık taşıyanlar” (Zâriyat 51\2) ve sinelerdeki mânâyı ”dağıtanlar” (51\4) bilir. Vaat olunanları tanımak isteyenler, onları kendi özbenliklerinde aramalıdır: ”Kendi nefislerinizde de (deliller) vardır! Hâlâ görmüyormusunuz?” (Zâriyat 51\22) yüce ayeti, herkesi tefekküre dâvet eder. Bedenlerin ölümünden önce, nefsâniyetlerinden ölmeğe dâvet eder. Ezeldeki İlâhi takdire göre; kendisine mânâ âlemi açılan insan, nimete erer. Hakk’ın nasib eylemediği insan ne yaşarsa, ona ne delil gösterilmiş olsa, fayda vermez. Bilki; tecelli deryasında yüzüp, giden varlık gemisinin, ”yüzmesi de durmasıda Allah’ın adıyladır” (Hûd 11\41) Hakk’ın emrine uyan sinedeki ”tandır kaynamağa başlayınca” (11\40); imân gemisi, tecelli deryasında yüzmeğe başlar. Her bir ayetin hikmetini gönlünde bulan insanın imânı, ihsân ve ikân nurlarıyla buluşmuş olur. Kendi aklına dayanıp, güvenen ise; mânâdan yana takatsız kalır. Gönlün Rabbani ilhamdan yana kapalı olması, ârifler için hüznün vaktidir. Onlar için müjde; gönül şadırvanından mânâ suyunun yeniden akmağa başlamasıdır. Bilki; Hakk’ın kuluna olan selâmı, hikmet iledir. Kulun Rabbına olan hamdı, ibâdet iledir. Zât-ı Hakk; Hamid ve Mecid sıfatlarıyla tecelli edince, gönül evi, rahmete ve berekete nail olur. Sabahın yakın olduğuna inanan insan, gecenin karanlığında ibâdete kalkar. Gündüzün aydınlığını, huzur ve sekinet nûruyla karşılar.

Ey Sevgili! Kim kime uyarsa; uyduğunun yolundan, onun da bir nasibi vardır. ”Öyle ise emrolundu- ğun gibi dosdoğru ol. Seninle beraber tevbe edenler de;” (Hûd 11\112) yüce ayeti, Resûlullah’a (s.a.v.) uyanların taşıdığı sorumluluğa dikkatleri çeker. Emr âleminde, halk âlemine intikal eden ruhun, istikamette oluşu; nefsin saffetine, sâlikin aşkına, sâlihın ameline, ârifin mârifetine, kâmilin fakrına bağlıdır. Ehli imân; dinin hakikatı ve maksadı olan güzel ahlâka, ehli ihsan, keşfin edebine, ehli ikân, şu- hûdun hakikatına sıdk içinde uyumlu olmalıdır. Nefsin, benlik iddiasına tevbe etmesi; onu Rabbına şirk koştuktan arındırır. Mazhar olduğu tecelliye sadakat göstermesi; onu Rabbının, muhabbetine ve rızasına yaklaştırır. Gel gör ki, amel pusulası saptımı; Hakk’a bağlılıktaki doğruluk ölçüsü kalmaz; gö-

nül, nefse uydumu, aşkın hükmü kalmaz. Kudsi tecelli, ilâhi azamet ve ilâhi mağfiret ile birlikte zâhir olduğunda, Rahman ve Rahim sıfatları ile Zât-ı Hakk, Allah ismi ile ulûhiyeti ni beyan eyler. Sıfat ve fiilleri ile kullarını irşâd ederek, âlemlerdeki Rubûbiyetini izhar eder. Celâlini, cemâli ile; cemâlini de, celâli ile örter.

Bilki Hakk'ın katından inen kur'anı kerim, özbenlikte mahfuz her mânâ ve sırrın; hakikatını "ortaya koyan apaçık kitab" dır.(Yusuf 12\1) Her asrın gereksinimine göre; nûrunun feyzi, gönüllere iner. Kezâ, ilmi ve yaşantısı ile sözlü kitab olan insanı kâmil; takdir edilmiş olan kemâlât mertebelerinden, Rabbani hikmetleri zikreder: "Elif, Lâm, Ra" ile. (Yunus 12\1) Mukaddes Zâtın lütfunun simgesi olan Lâm harfî ve rahmetinin simgesi olan Ra harfî, insanı kâmilin simgesi ve sinesi olan Elif de belirir. Mânâdaki varlık mertebeleri buradan doğar. Hakk'ın Zâtına seçtiği kulun kemâlâtının tamamlanışı; O'nun, Alîm ve Hakîm sıfat nûrlarının kulunda tahakkuk etmesi iledir. Kâmilin gönlünden, gönüllere aktarılan hikmet, sevgi ve şefkat nûru ile birlikte akar. Himmet; bu mânâyı açıklayan rubûbiyet tecellisini göremez. Zirâ, nefisini önemseyen insan, kendinden eriyemez. Oysa hakk, bâtılı; "iyilik, kötülükleri giderir." (Hûd 11\114)

Hakikatı arayan insan; susuz kaldığı için, su arayan canlı gibidir. Ne varki; her kuyuda, tatlı su bulunmaz. Her kuyudan, bir Yusuf (a.s.) çıkmaz. Bulduğunun gerçek değerini bilmeyen; "onu yok pahasına, birkaç dirheme" satar. (Yusuf 12\20) O birkaç dirhem, şu fânî dünyanın geçici arzuları, tatmin edilemeyen hırsları değildir? Ya, uhrevî şehvet düşkünlerine ne demeli! Mânânın kıymetini bilmeyenlerin kendilerine sunulmuş olan hazineye, lâkayit kalmaları, ne hazindir. Kendi varlık kuyusundaki cevhere ulaşamayanların durumu böyledir. Cevhere ulaşan insan ise, Cevad ve Lâtif Rabbın; cömertliği ve lütfu karşısında, şükürünün yetersizliğine şahid olur.

Ey Sevgili! Hangi inanca sahip olursa olsun, kimden gelirse gelsin, Hakk Teâlâ; hiçbir gayret ve çabayı, karşılıksız bırakmaz. Gelgörki, Lafzı takib edenler; gönül ehlinin, mânâ dilini takib edemezler. Hakk'ı taleb edenler; dünya ehlinin, dava dilini taleb etmezler. Kur'anı kerim'in, Hakk'ın kelâmı olduğuna kuşku duyanlar için; "Delillerimizi ufuklarda (dış âlemdede) ve kendi nefislerinizde (iç âlemdede) onlara göstereceğizki, onun hakikat olduğu âşikar olsun" (Fussilet 41\53) yüce ayetinin derinliğini gönül ehli bilir. Hakikatı arayan insan da; yeterki önyargısız ve samimi olsun. Zirâ ârif olan bilir ki, Zât-ı Hakk; nûrunun zuhuru ile, her şeyi kuşatan "Muhit'tir." (Fussilet 41\54) Esmâ, sıfat ve fiilleri ile, halkın varlığını sarıp; onların sırrında, zatıyla zâhirdir. Velâkin, O'nun varlığında; kendinden kaybolmayan kul, Rabbının cemâlini göremez. Görmeyen göz, oluşan hikmetini de bilemez. O, göstermese; görüp de görülemeyeni göz nasıl görsün? O, bildirmese; ihata edip de, ihata edilmeyeni akıl nasıl bilsin?

Ey aziz! Zulme göz yummak, zulme iştirak olur; hayr'a elvermek, hayrın kendisi olur. Kişinin aczi, Rabbına yakınlığın vesilesi olur; kişinin kibri, uzaklığın sebebi olur. Birisi için ayrılık hüznü, diğeri için kavuşma sevicisi olur. Nefs, arzu ve heveslerinden uzaklaştırmı; gönül, Sevgiliye kavuşmanın huzurunu tadar. Bilsen ki; sıkıntı, hangi sebepten ileri gelmiş ise, aynı sebep, ferahlığın vesilesi olur. Tıpkı akrebin panzehirinin, akreb oluşu gibi.

Her canlı, düşkün olduğu şeylerle sınılanır. Bilsenki; her sınav, Hakk'a vuslat için vesile olur. Ey Sevgili! Hakk Teâlânın, sâbit kıldığı şey; kalıcı olur, ilâhi aşk gibi. Gönülde, Hakk'dan gayri bir maksat kalmadığında; Hakk'ın muhabbet ve keremi, kalbi sarar. Nefsin geçici

hükmü sona erer. Gönül, Rabbinin kelâm ve selâmının yerleştiği bir hâne olur. Allah'ın kavlinin yerleştiği kalbin yaşamı; her âlemde, Allah için olur. "Allah, imân edenleri; hem dünya hayatında, hem de ahirette, sâbit söz ile tesbit etmiştir." (İbrahim 14\27) yüce ayeti, 'sâbit söze' dikkatleri çeker. Hakk'ın sâbit söz ile sağlamlaştırdığı halkın varlığı; özü ve sözü itibarıyla, Rabbinin muradına bağlanmıştır. Sûretlerin kalbden silinişi, maksadın sâfiyetini önlemez. Âhiretin gözlerden gizlenişi, Hakk'ın vaadını değiştirmez.

Beşeri âlemdeki sûretine bürünmeden önceki ruhlar meclisinde, insanî cevher; Zât-ı Hakk'ın, "Ben Rabbiniz değilmiyim" (A'raf 7\172) sualine karşılık verdiği, 'evet' sözü ile, sorumluluk yüklenmiştir. Her ferdin, bu mecliste; kendi nefislerine şâhid kılınması, onları, ahde vefa ile yükümlü kılar. Mümin gönüllerin, tevhid nûruyla sâbit kılınmaları; Hakk'ın ezeli muhabbetinin delilidir. Nebiler, nübüvvet nûru ile; veliler, velâyet nûru ile sâbit kılınmışlardır. Ârifler, takva nûru ile; sâlihler, salâh nûru ile şehidler, şahâdet nûru ile, sıddıklar, sadâkat nûru ile tesbit edilmişlerdir. Beşeriyet âlemine intikal sonrası, gelişen yaşamlarında; Rablarına verdikleri sözü hatırlamayan ve maddi âlemin verdikleriyle yetinenler, mânâ âlemlerinden haberdar değildirler. Kezâ, ölmeden önce ölmenin anlam ve hakikatını bilmeyenlerin imânları da; taklitten, tahkik boyutuna geçememektedir. Nitekim, "müminlerin çoğu, Allah'a ortak koşarak imân ederler" (Yusuf 12\106) şeklindeki ifâde; inananların çoğunluğunun, gizli şirke bulaştıklarını vurgular. Nefsindeki delil ve işaretleri araştırmayan ve kendi varlık sırrını sorgulamayan insanın, özdeki cevherden haberdar olması kolay değildir. Kaldı ki, taklidi imân; faydasız ve fuzuli bilgi ile yüklüdür. Toplumun örf ve âdetleri, hakikat ilminin yerini almıştır. Beklentilerle dolu ibâdet, maksat olunca; Allah'ı tanımak ikinci derecede kalır. Oysa, Allah maksat olduğunda; O'nu tanımak için yapılan her çalışma, ibâdet olur. Ârifler bilirki, Hakk'a vuslat kalıbın ibâdeti ile değil, velâkin kalbin sâfiyeti ve teslimiyeti ile ilgilidir. Tahkiki imân, hakikat ışığının nûruyla, gönülleri şen ve sâbit kılar; ihlâs nûruyla, mümtaz kılar. Bilki taklit, fark; tevhid, cem'dir. İmânı reddedenler ise, fâni nefislerinin "hevâsını ilâh edinen" lerdir. (Câsiye 45\23) kendi aczini görmeyenin akıbeti haki- kattan mahrum bırakılmasıdır.

Ey Sevgili! Kişisel akli rehber edinenler, ancak bilincin algıladığı şeyi; hakk olarak, tanımlarlar. Buna mukabil, gönül ile yol alanlar; Hakk'ın, kendilerine tattırdığı mânâları yaşarlar. Yapay ortamlarda ve düşünceler yumağında yaşamaktansa, benliksiz varoluşu tadmak; bu yoldan geçmiş bütün hakk erenlerinin, tasdik ettiği bir olgudur. Halkdan uzaklaşarak, doğayla bütünleşmek, huzuru ve sükûneti dâvet eder. Zirâ doğa, olduğu gibi varoluşun simgesidir. Varlıktaki tek'liğin farkında olan insanda, kişisel beklentiler, geçici mutluluklar peşinde koşmaz. Hakk'ın, tecelli deryasında, nefsinden eriyerek; benliksiz varoluşun, huzuruna kavuşur. Mânâ bahçelerinde koklaşanlar, her kokunun, her çiçeğin; aynı sırta hizmet için, varlığına şâhid olur. Onlar bilirler ki, zorlayıcı her zan, beklenti ve geçmişin anılarına takılıp kalmış her hissiyat, huzuru bozan aykırılıklardır. Yine bilirler ki, hakikat bilgisi; kimine ferahlık verir, kimine sıkıntı yaratır.

İhsân nûruyla farkındalıkları sâbit kılınanlar, yakîn nûruyla mânâ semâsına yükselirler. Harflerin nûruyla, ayetleri okuyanlar; müşahade nûruyla mânâ âlemlerini seyrederek. Ancak bilirlerki, her bir mânânın nüzûlu; "Biz, onu ancak belli bir ölçüyle inzal ederiz" (Hicr 15\21) hikmetine göredir. Ruhani bir esinti olan, Rabbanî ilhâm ile gönle inen hakikat bilgisi; kalbleri gizli hazineye dönüştürür. Ne var ki Cenab-ı Hakk, "onu tutup, saklayacaklarda

siz değilsiniz'' (Hicr 15\22) İlâhi hitâbıyla, ârifleri uyarır. Zirâ gönüllerdeki hazineler, fâni nefeslere ait olmayıp; ona hayat veren, Hakk'a aittir. Âriflerin hazinelerine, kimlerin sahip çıkacağı hususuna da açıklık getirerek, ''vârisde biziz'' (Hicr 15\23) hükmüyle, mülkün gerçek sahibini açıklar. Allah'a ortak koşmadan imânın hakikatı, nefsin oyununa gelmeden; varlığı, bütünüyle O'na teslim etmektir.

Ey Sevgili! İhsân olmadan mü'min, Rabbına vâkıf olmaz. Aşk olmadan mürid, muradına nâil olmaz. Yakîn olmadan ârif, müşahedeye vâsıl olmaz. Bu yolda, kimileri kalbleriyle yürür ulvî âlemde; haysiyet sahibi, ''ashabı meymene'' misâli. Kimleri, nefsiyle yürür sufli âlemde; şeâmet sahibi, ''ashabı meş'eme'' misâli, kimileri de, hem kalbini hem de nefsini, mülkün sahibine terk ettiği için; Allah ile yürür her âlemde, selâmet sahibi ''mukarrebûn'' misâli (Vakıa 56\8,9,11) Ulvî âlemlere, gönül mazhar olur, ''ebrar'' (iyiler) misâli. Sufli âlemlere, nefis talib olur, ''füccar'' (edepsizler) misâli. Allah ile Allah'a ait olur, ruhun sırrına erenler! ''ehlikurb'' (yakınlaştırılmışlar) misâli. Akıl, ulvî âlemleri; sufli âlemlerden ayırıştırır, ''furkan'' misâli, gönlü ve aklı birleyen sır sahipleri, mânâ âlemlerinden feyz alarak yürür; ''ulûl'elbâb'' misâli. (Bakara 2\269)

Ebrâr'dan sayılan ibâdet ehli âbidler, ibâdet perdesi ile perdelidirler.

Kendi fakrını idrâk eden ârifler, benlik kalıntısıyla perdelidirler.

Sırrın mazharı, sâdık kâmiller, hakdan yana; keşif ve müşahade ehlidirler. Mukarrebûn'un zikri aşk ile, tesbihi ise müşahade iledir. Nûrun nûr ile müşahadesi, kimliksiz müşahade olup, isim ve sûretlerin silindiği ahvalin ifâdesidir. Tadan bilirki, Hakk nûru zuhur edince; nûrun gayrı her resim yok olur. Hüviyeti ile bâki kalan, Allah'ın nûrudur. Hakiki ve yegâne kalıcı varlık olan Allah Teâlâ'nın, sub- haniyeti (kutsallığı) ve yüceliği; zâtının ulûhiyeti ile esmâ ve sıfatlarının yüceliği itibariyledir. Bu durum, Nahl suresinin ilk ve üçüncü ayetlerinde yerini almıştır. ''O, onların ortak koştuklarından Sub- handır, âlidir'' (16\1) ayeti kerimesi; Hakk Teâlânın, zâtı ve künhü itibariyle münezzehliğini ve kud- siyetini bildirirken; ulûhiyetindeki tekliği (ahâdiyeti) ve yüceliği öne çıkarır. Üçüncü ayatte ise, tecellisindeki kemâli itibariyle; halkda zâhir olan sübûti sıfatları itibariyle de, ''onların ortak koştuklarından yücedir'' (16\3) ifadesi vurgulanmaktadır. Zirâ birinci ayette; âlemi cem, ikinci ayette ise, farklılıklar âlemi cem, farklılıklar âlemi olan kesrete (çoklu görünüme) işaret edilmektedir. Sûreti Hakk olan insanda belirip, gerçekleşen sübûti sıfatlar; Hakk'ın nûrları olup, özü ve aidiyeti itibari ile Allah'a aittir. Nitekim insanoğlu, Rabbının sıfatları ile işitip, görür ve konuşur; bilgi sahibi olur. Bir iş için irâde edip, o işi yapmağa; Rabbının sıfatı ile nail olur. Kezâ, Hakk'ın sıfatı ile vücûd âleminde diri kalır.

Gel gör ki, bu hakikatı müdrik olmayan benlik; sübûti sıfatların, kendisine ait olduğu yanılgısı içinde, Rabbına ortak koşarak, gizli şirke düşer. Böylece zannı ve egosu ile, Rabbından perdelenmiş olur. Hakk Teâlânın, varlıktaki ''ahâdiyetini''; tekliğini, göremez olur. Oysa ahâdiyetten kastedilen mânâ, O'nun, zâtı tecellisinde ve esmâ ve sıfatları ile zuhurunda; bir ortağının bulunmadığı gerçeğidir. Zirâ, vücûd bulan; O'nun gayrı, gerçek bir varlık yoktur! Kendi varlık sebebini aramak yerine, sufli âlem olan dünyadan ötesini göremeyen fâni kimlik, adeta; ''Rabbına açık bir hasım kesilir'' (Nahl 16\4) Aynı surenin ilk ayetinde bildirilen, ''Allah'ın emri geldi'' (16\1) beyânı; bir şeyin vücûda gelmeden önceki emr âlemindeki hikmete ve hükme bağlanmış olan Rabbın muradına dikkatleri çeker. Kezâ, ''Allah, semâları (ulvî âlemleri) ve arzı (sufli âlemi) hak ve hikmetle yarattı'' (16\3) ayeti, emir âleminde

gelen ruhani cevherin; halk âleminde vücûda gelişindeki tecelliye bildirir. Hakk'a ait her bir esmâ ve sıfat nûrunun kemâli ile vücûd bulduğunu açıklar. Nitekim, tecellinin mazharı olan her insan; yaratılışına uygun bir kâbiliyetle orantılı olarak vücûd bulur. Varlığında gerçekleşen sübûti sıfatlarıda, fitratına uygun olarak kullanır. Her şeyin hikmetle yaratılmasındaki mânâ budur. Her şeyin hak olarak yaratılması, halkın; Hakk'ın tecellisi nedeni ile varlığa geldiğini açıklar. Latif bir varlık olan ruhun, unsur âlemi olan arzda; kesif bir cisimle buluşması, mânânın madde ile olan izdivacı gibidir.

Ey Sevgili! O kullarki, hakikat bilgisine yönelip, Hakk'ın tecellisindeki hikmeti görürler; ölmeden önce fâni kimliklerinden eriyerek, kıyametin anlamını, özbenliklerinde idrâk ederler. Kalblerin huzura ermesi, mârifete erişmesiyle mümkün olup, nefes alınan her an, kendi değerini bulmuş olur. Sufî âlemin çekimine girenler, "hoşlanmadıkları şeyleri Allah'a isnad ederler" (Nahl 16\62) Ulvî âlemin huzuruna erenler bilirlerki; "en yüce sıfatlar Allah içindir" (Nahl 16\60) Allah'tan gayrı her âlemden ölenler, "ölümünden sonra diriltti" (Nahl 16\65) yüce ayetinin nûru ile gerçek hayata ererler. Tevhid ve kur'an ehlinin, Rablarından aldıkları ilhamın gönüllere inişi; "içimi lezzetli, hâlis bîrsüt" gibidir. (Nahl 16\66) Subhan Allah, en doğrusunu bilir.

Ey Sevgili! Mârifet ehli, bakmakla tanınmaz. Hakikat ehli sormakla bulunmaz. Göz, ona derlerki, baktığında, Rabbının nûruyla görsün kalb, ona derler ki; her atışı, Allah için olsun. Allah'ın katında, dünyanın bir değerinin olmadığını sâlihler bilir: "Dünya hayatı, bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir." (En'am 6\32, Ankebut 29\64, Hadid 52\20) yüce ayetleri, bu hükmün şâhididir. Hakk'ın katında değersiz olanın, ârifin gözünde de değersiz olması; Sevgiliye uymanın bir gereğidir. Ne varki, herkesin âleme verdiği değer; kendi nefsinde bulunduğu değere göredir. "İğreti dünya hayatı"ndan (Ahkaf 46\20) nefesine bir pay talep edenin hâli ile ârifin varlıktan anladığı hikmet bir değildir. Zirâ, bilenle bilmeyen; bilgide eşit değildir. Her ferdin mânâ ve misâllerden algıladığı şey, kendi idrâk seviyesine göredir. Delil ve işaretleri, kendisi okuyan kimse ile; Rabbının okutması ile ayet okuyan kulun ilmi, eşit değildir. İlkinde, kişisel gayret; ikincisinde ise, Rabbın lütfü vardır. İlkinde, nefsin iştirakı, ikincisinde, Rabbın nûru vardır. İlkinde, kişisel aklın kısıtlaması; ikincisinde, okutulan ayetin ruhu vardır. İlkinde, beşeri kalıntı; ikincisinde, ayetin hakikatı vardır. İlkinde, farklılığı öne çıkaran zihniyet, ikincisinde âlem-i cem'e kavuşturan rahmet vardır. "Hesap sorucu olarak nefsin yeter" (İsrâ 17\14) ayeti, her ferdin; eylemindeki maksat ve hakikatını ortaya koyar. Kimin kişisel itibâr için davrandığını kimin Allah için var olduğunu açıklar. "Nefisleriniz içindekini Rabbınız daha iyi bilir." (İsrâ 17\25) yüce ayeti, herkesin amelindeki gerçek niyetini vurgular.

Ayetlerdeki hikmet ve sırları, kültürel bakış açısıyla değerlendirenlerin basiret gözleri; mânâdan yana takatsız kalır. Dünya ehlinin körlüğü, geçici zevklere olan düşkünlükleri nedeniyledir. Âhiret ehlinin perdesi, sâlih amellere; nefsin payını öne sürmeleri nedeniyledir. Allah ehlinin özelliği, varlıksız var olmanın farkındalığında gönüllerinde buldukları huzurdur. İğreti ve değersiz dünyada, insanoğlunun mevcûdiyeti; onu, saygıya lâyık olarak halk eden Rabbına yönelip, sırrındaki cevhere kavuşması içindir. Zirâ, onu değerli kılan hazine, Hakk'ın tecellisidir. Kaldıki, Hakk'ın değersiz kıldığını hiç kimse değerli kılamaz! "Allah, kimi hor ve hakir kılsa, onu değerli kılacak yoktur." (Hac 22\18) Neyi saygın ve değerli kılsa da, onun değerini düşürecek yoktur, meğerki âdemoğlu, kendi nefesine zulmetmesin:

”Âdemoğullarını saygıya lâıyk kıldık” (İsrâ 17\70) ayeti ile, Allah’a yönelip; gönüldeki saklı bahçeye ve sırdaki gizli hazineye kavuşan kullar işaret edilmektedir. Değersiz olanı talep eden kişi ise, kendine verdiği değeri de ortaya koymuş olur. Taleb ettiği şey ona verilir. Değerli ve saygın kılınan insan, Allah’tan; Allah’ı talep eden insandır. Zirâ, Allah’ın gayrı hiç bir şey, onun için kıymetli değildir. Fânî âlem olan ”dünyada ve” tecelli âlemi olan ”deryada onları taşıdık” (İsrâ 17\70) ayeti kerimesi; Hakk’ın seçkin kıldığı, kerem sahibi kullarına olan teveccühünü bildirir; kendi varlığını taşıyan insan ile, Hakk’ın taşıdığı insan, elbette aynı mertebede değildir. Kezâ, nefsiyle savaşıyan insan ile, nefsin arzularına boyun eğen insanın değerini tartan terazi aynı değildir. Allah’ın inâyet nûruyla, Rabbinin rızasına kavuşan insan ile, dünyaya yâr olan insanın huzuru eşit değildir. Özbenliğindeki tecelliye şâhid olan ile, mânâyı keşfetmek üzere yola çıkanın hâli bir değildir. Sûrette, hep aynı varlık velâkin, mâneviyatta eşit değildir. Hakk’ın varlığında kaybolanın mevcûdiyeti, enâniyyet iddia edenin mevcû- diyeti gibi değildir. İlâhi takdire istinaden, ”herkes yaradılışına uygun eylemde bulunur” (İsrâ 17\84) Biri, nefsinin beklentilerini tatmin için uğraşır; diğeri, Rabbinin muradını, muradı bilir. Birinin kulluğu, dünya ve ukbâ nimetleri içindir; diğeri, Rabbinin kulluğu, ancak Allah içindir. Delil hep aynı delil; nass, hep aynı nass velâkin, ayetlerden anlaşılan maksat, gönüllerdeki sâfiyete göre idrâk edilir. İddia ehlinin kavrayışı ile mânâ ehlinin görüşü bir değildir.

Beden, hep aynı beden velâkin; gülün kokusunu, dikeninde arama! Ruhun letâfet ve inceliğini, nefsin sivriliğinde arama! İbâdetin huzurunu, benliğin hevâ ve hevesinde arama! Muhabbetullahın cezbisini, fânî âlemin sûretlerinde arama! Kulluğun nimetini, dünya ziynetlerinde arama! Gönüllere şevk, imâna kuvvat veren nedir? İlâhi aşkdan başka! Ârife mârifet, sırta sâfiyet veren nedir? Nuri ilâhiden başka!

Ey Sevgili! Ruhun letâfetini gönül dile getirebilse, Cennetin Mü’mini niçin özlediği aşikâr olurdu. Nefsin tiynetini sûret gizlemese, cehennemini niçin ona tâlip olduğunu görebilirdi. Ömrün ve ölümün, kimin için halk edildiği idrâk edilebilse; Allah’ın, kullarını ne denli sevdiği anlaşılırdı. Gönül, Rab- bıyla beraber olunca, zikrin maksadı hâsıl olur. Ne varki, kişi ancak kendini unuttuğu zaman, Rabbinin anmış olur. ”Unuttuğun zaman Rabbinin an” (Kehf 18\24) yüce ayetinin hikmetlerinden biri de budur. Öte yandan, Rabbinin inkâr ederek unutanla; Rabbinin nimetleriyle, Rabbinin unutanın hâli bir değildir. Kul için en büyük fitne, kalbin, Rabbinin gayrıyla meşguliyetidir. Varlıktaki tevhide unutarak, sen-ben çatışmasına girenlerin hâli; Hakk’ın, kendinden uzaklaştırdıklarına misâldir. Nitekim insanın kendi değerini düşürmesi, kendi eliyle gerçekleşir: ”Onlar, ne yaparlarsa, onu karşılarında hazır bulurlar” (Kehf 18\49) yüce ayeti, bu gerçeği dile getirir. Kişi, vakdini ne ile değerlendiriyorsa; kendi değerinde ortaya koymuş olur. Her kim, inancının gereği Rabbinin kavuşmayı diliyorsa; hiç bir sâlih ameli, kendine bağlamamalıdır. Yaptığı iyiliği nefsinden bilen insan, ”Rabbına ibâdetle kimseyi ortak kılmasın” (Kehf 18\110) uyarısına ters düşer. Böylece nefsinin Rabbinin ortak koşmuş olur; Rabbinin değil, nefsinin anmış olur. Oysa Rabbinin anan, kendi varlığını unuttur. Her şeye O’nunla bakan, her şeyde O’nu görmüş olur. Herkesi O’nun için seven, her birinde O’nu sevmiş olur. Allah için yaşayan, kendi kimliğini unutmuş olur. Hakk’ın katında hoşnud kılınmış insan, her hâlinde; darlık ve genişlikte, Rabbinin hatırlayan kimsedir. Böyle bir kul, Hakk’ın katından kendisine ruhani ”incelik ve temizlik” verilen ve ”Allah’tan sakin kimse” dir. (Meryem 19\131)

Ey aziz! Allah'tan sakınmak, Allah'ın gayrına kul olmamaktır. Ne varki beşeriyet âlemi olan dünyada, hislerine kul olanlar, riyasetin, siyasetin, malın ve mülkün kulu olanlar var. Oysa Allah'tan sakınmak, ne dünyanın, ne de ahiret nimetlerine kul olmamak; Allah'tan gayrı bir şeyle avunmamaktır. Hakk'ın mutlak varlığı karşısında, benlik iddiasından kaçınmaktır. Sorarım nefsim: 'İnsanın insana değer vermediği bir âlemde, Allah'ı anıp, O'ndan sakınmak mümkün- müdür?' Allah'ı anıp, O'ndan sakınmak, her bir canlıda Hakk'ın tecellisine şahid olup, hiç kimseyi küçümsememektir. O'nun emr ve yasaklarına uyarak yaşamak, nefsin arınmasının vesilesidir. Hakikatları saptırmamak ve saklamamak, Allah'tan sakınmanın işaretidir. Bir insanın kendi nefsinin zulmünden kurtulması, bâtıldan hakka dönerek, Rabbinden sakınmasıyla gerçekleşir: ''Allah'tan sakınanları kurtarız'' (Meryem 19\72) yüce ayeti, nefsine zulmetmeyenleri vurgular. Öte yandan, huzurun vesilesi olan hayırlı hizmetlerde bulunanlar; gönülden göğe yükselen ilâhi muhabbet rüzgârlarıyla, kendilerini ruhaniyet semâsında bulurlar; ''imân edip, sâlih amel işleyenler için Rahman, bir sevgi oluşturacaktır'' (Meryem 19\96) ayeti, bu hâl sahiplerini belirtir. Böylece her kim Rabbini anarsa, onda iyilik duygusu belirir. Her kim de iyi bir iş yaparsa, Rabbini anmış olur. Zikrin fazileti bundandır. Bilki her güzel hizmet, himmet ve muhabbet, O'nun kullarına hediyesidir. Rabbin hediyesi olan nimetleri, Rabbin kullarıyla paylaşmak; Rabbi anmak olur: ''Bana kulluk et ve beni anmak için namazı ikâme et'' (TaHâ 20\14) yüce ayetince, Rabbi anmanın boyutları vardır. Hakk'ın kullarından kimileri Rabbi nefsiyle anar, âbidler gibi. Kimileri kalbiyle anar, ârifler gibi. Kimileri ruhuyla anar, şehidler gibi. Kimileri de sırrıyla anar, sıddıklar gibi. Gerçekte, kulun Hakk'ı anması; Hakk'ın, kulunu anmasıdır. ''Muhakkak ki ben sizinle beraberim. İşitip, görürüm'' TaHâ 20\46) yüce ayetince, kulun işitip, gördüğü her şey; Rabbin işitip, görmesidir. Şöyleki: Kulun hakikate ermesi, Hakk'ın kuluna inâyet etmesidir. Kulun kalb kulağıyla işitmesi, Hakk'ın Semî sıfatının gönülde tahakkuk etmesidir. Hakk'ın kulunda sevgi oluşturması, İlâhi aşkın kulun ruhunu sarmasıdır. Kulun Hakk'ı müşahedesi, Hakk'ın, kulun sırrında tecelli etmesidir. Kulun, Hakk'ın nûruyla Hakk'ı tanınması; Hakk'ın, kuluna olan en yüce lütfudur. İnsan ki, değeri bilgiyle yükselir; onun kıymetini artıran hakiki bilgi, mârifatullahtır. Nefsin gıdası dünya, ruhun gıdası mâri- fetullahtır. Hakk'ı, Hakk'ın ilmiyle tanıyan insan, Hakk'la görüp, Hakk'la işitir. Farklılıklar âleminden (kesretten), Cem âlemi olan vahdete, gerçek tevhide erişir. Nefsinin fenâsında, Hakk'ın bekâsını bulur. Ey Sevgili! İnsana, kendi nefsinin verdiği sıkıntıyı, hiç kimse veremez; kendi özüne kavuşmanın verdiği huzuru, hiçbir yerde bulamaz. Ulvî âlem olan melekûtdan, sufli âlem olan dünyaya inen her ruh; kendine seçtiği nefsin türlerine uygun ''yedi tarik'' (yol) üzerine (Mümi'nün 23\17) hayatını tanzim eder. ''Semâdan belli bir kader (ölçü) ile su indirdik ve onu yeryüzünde iskân eyledik'' (Mümi'nün 23\18) ayeti, beşeriyet âleminde beliren her canlının; yaratılış fitratına uygun olarak, vücûd bulduğunu bildirir. Kezâ her benlik, varlık mertebelerinde, yedi mânevi hâl ile seyredir. Zorlayıcı zan mertebesi olan nefs-i emmâreden, özün hakikatı olan nefs-i sâfiyeye olan yolculuğunda; ya mânen yükselip, mirac ederek kemâle erer veya emmerâde inad eder. Her nefs türünün nitelikleri, bireyin hayatla olan ilişkisini düzenler; ahlâkını etkiler. Şu halde ey dost! İmânın hakikatına uygun yaşa, Allah'a âşıksan. Ma'şuku sırrında bul, hakka vâkıfsan. Gülbahçeleri gönülde kurulur, ruhun sırrını tanırsan. Mânevi cennetler, ilâhi lütuftur, kulluğunu korursan. Nasilki dünyadaki yaşamı canlı tutan unsur sudur, gönülleri ferahlatıp, huzura erdiren mânevi su da; Hakk'ın gönüllere

bağışladığı, mârifetullahtır. ”Onunla, sizin için cennetler, hurma bahçeleri (ilâhi feyzler), üzüm bağları (hikmet yemişleri) meydana getirdik” (Mümi’nün 23\19) yüce ayeti, beşeriyet âlemindeki mânevi cennetlerede işaret eder. Hakk’ın katındaki ruhani cennetler gibi, gönüldeki mânevi cennetlerinde dereceleri vardır. Gönül cenneti, Hakk’a olan mânevi yakınlık (kurb cenneti), gönle inen Rabbani ilhamdır. İlme’l, ayne’l ve hakk’al yakîn nûrlarıyla, mânâ ve sırları keşif ve müşahededir. Hakk’ın, zâtından bahşeylediği muhabbetle, dostluk (velâyet) cennetine kavuşturmasıdır. Kendi katından ihsân eylediği ilimle, kulunu kuşatıp; onu, mârifetullah Cennetinde, doyurup, beslemesidir. Kulunu, beşeri sıfatlardan arındırıp, ilâhi ahlâk (sıfat) cennetine kavuşturmasıdır. Kudsi nûrunun heybetiyle, kulu, nefsin fenâsına; Bakî Zâtının bekâsına (zât cennetine) şâhid kılmasıdır. Kezâ, kulun dilinden, hakikatları bildirerek, gönüllere huzur ve hoşnudluk vermesi; hakk âşıklarına serinlik veren Cennet ırmaqları gibidir. ”Şayet Allah, insanların bir kısmıyla, bir kısmını defetmeseydi, manastırlar, kiliseler, havralar, içlerinde Allah isminin çokca anıldığı mescitler elbette yıkılırdı” (Hac 22\40) ayetince belirtildiği gibi, mârifet sâhibi nice Hakk dostları; Hakk’ı arayan nice canları, tevhid ilmine kavuşturmışlardır. Böylece, gönüllerdeki mescitleri, şüphe ve zan ehlinin vesveselerinden koruyarak; imânın hakikatına giden yolda, onlara el vermişlerdir. Ruh, kudsiyetine kavuşturacak yol üzerindeki çerçöpden arındırarak; varlıktaki tevhidi (tekliği) özde yaşamak, ferdlerin ibâdetidir. Her gönül ehlinin ibâdeti, kendi derecesine göredir. ”Biz her topluluk için uygulayacağı bir ibâdet yolu verdik” (Hac 22\67) yüce ayeti, bütün ibâdetlerin Hakk’dan geldiğini bildirir. Kimileri, ibâdeti şekil ve vakit ile sınırlı bilirken, kimileri için ibâdet; alınan her nefeste, hayatın kendisidir. Her can, kendi idrâk seviyesine ve kalbinde bulduğu aşkın heybetine göre ibâdetini gerçekleştirir. İzlenen usuller nedeniyle, tecellinin Allah’a ait olduğunu göremeyenler; farklılık âleminin sınırında kalmakta ısrar ederler. Dar kalıplar içinde dini zorlaştıranlar, Allah Teâlânın; ”dinde üzerinize hiçbir güçlük yüklememi” (Hac 22\78) ayetinin, hem lafzına, hemde ruhuna ters düşerler. Hakk’ın hazırladığı yolları, örf ve âdetleriyle tanımlamağa çalışanlar, fark âleminden, cemâlemine, kesretten, vahdete olan intikallerini henüz tamamlamamışlardır. Yaşamın ta kendisi olan, sırat-ı müstakimi de yeterince tanımamışlardır. Ruhani cennetler ki, Hakk’ın katında mahfuz, ebedi cennetlerdir; gönül cennetlerindeki nimetleri, her âlemde ihtiyacının ancak Allah olduğunu görenler tadar. Zirâ, onlar bilirler ki; sevgiyi yaşamak, öze dönmektir. Allah’ı sevmek yaşamın her kademesinde, sâfi sevgi olmaktır. Emir âleminden, halk âlemine inen her nefis, kendi ekseninde dönerek, fâni kimliğine bürünür. Hayatın gerçek yönüyle yüzleşmeyenler, sanal âlemi gerçek zannederler. Rabbin lütfuyla Rabbi tanıyanlar, hakikat âlemine intikal ederler. Bilki, insanı kendi hakikatından uzaklaştıran her sufli şey, şeytani, het ulvî vesile, Rahmanidir. Fâniye, varlık vehmettiren şey bâtil, fakrın hakikatına taşıyan nûr hakktır. Ruhun, asli sâfiyetine kavuşması; özünü müdrük olarak, sırrındaki cevhere, sâdık kalmasına bağlıdır. ”Emrolunduğu üzere dosdoğru ol” maktan kasıt budur. (Hûd 11\112) Subhan Allah en doğrusunu bilir. Ey Sevgili! Sevgilinin sevgisinde kaybolan, Sevgiliyi kendinde bulur. Bir gönül ki, Rabbinin tecelligâ- hıdır; aşkdan başka hangi hâl, âşığı kuşatabilir? Bir gönülki, Rabbinin arşıdır; mârifet nûrundan başka hangi ihsân, kâmilî kavrayabilir. Bir gönül ki, ne varlığı, ne yokluğu söz konusudur, Tek’in varlığında eriyeni; fakr’dan başka hangi sıfat, tanımlayabilir? Bilki ”Allah, dilediğini nûruna iletir” (Nûr 24\35) Fethedilmesi gereken en zorlu zirve, kişinin kendi nefsi, kendi benliğidir. Allah Teâlâ’nın merhameti olmasa, hiç kimse bu zorlu sınav-

dan başarıyla çıkamaz. Kaldıki bu yolda vesvese, suîzan, olumsuz hissiyat imânı zedeleyip, nefsi kirletir. "Fakat Allah, dilediğini arındırır." (Nûr 24\21) Nefsini, değersiz şeylerden; kalbini, geçici sevdalardan, ruhunu, dünyadan, sırrını, mâsivâdan arındırır. Zihnini, faydasız bilgi ve kuruntudan; gözünü, hırs ve arzudan, dilini, gıybet ve şikâyetten, özünü, ikilikten temiz kılar. Böylece Allah'ın, kendilerini kendilerinden temizlediği kullar; "Allah'ın apaçık hakikat olduğunu" (Nûr 24\25), fiillerinde ilme'l yakîn bilirler. Sufli sıfatlardan, ulvî sıfatlara olan dönüşümlerini ayne'l yakîn görürler. Sırlarında tecelli eden hakkı, hakk'al yakîn bulurlar. Tevhidi ef'âl, ilme'l yakîn'e, tevhidi sıfat, ayne'l yakîn'e, tevhidi zât, hakka'l yakîn'e mazhar olur. Kendilerine "gelen apaçık delillere" (TâHâ 20\72) rağmen, nefsâniyet firavununa yenik düşenler ise, kulluğa uygun olmayan mânâ ve iddialara yönelirler. Bir mümin, nefsinin uygun olmayan mânevi bir hâl üzerine bulduğunda; kendisine, "geri dönün, denilirse, hemen dönsün, çünkü bu sizin için daha temiz davranış olur" (Nûr 24\28) yüce ayetine uygun davranır.

Nasılki fâni âlemin meşgalelerinden, bâki âlemin yoluna dönmek; bâtıldan, hakka dönmek gibidir; ikilik âleminin ayrıştırıcı kimliğinden, teklik bilincine dönmek, kesretten, vahdete dönmek gibidir. Nasılki hırstan, öfkeden geri dönmek, beşeri ahlâktan, ilâhi ahlâka dönmek gibidir; vehimlerdeki varlık iddiasından arınarak, fakr'ın erdeminde ermek, enâniyyetten, Allah'a dönmek gibidir. Onlarki, hiçbir mânevi hâl, makam ve unvan "kendilerini Allah'ı anmaktan alıkoymaz" (Nûr 24\37); tevhid güneşi, onlar için hiç batmaz. Nasılki şuursuzca yapılan bir eylem, sahibine fayda sağlamaz; hakikat ilminden mahrum bir imân da, taklidi inançtan öteye varmaz. Mânâ ve maksadı idrâk içinde gerçekleştirilen her hayırlı hizmet, kişiyi farkındalığın huzuruna taşır. Keşif ve müşahede nûrları, farkındalık sahipleri içindir, hayatı, uyku hâlinde yaşayanlar için değil.

Ey aziz! Bir mânânın hakikatı, bizzat gönülde yaşanmadan, tecellideki hikmet anlaşılmaz. Aşkı tadma- yan, aşkı tanımaz. Hakk'ı gönlünde bulmayan, dış âlemde aramakla bulamaz. Varlıktaki her misâl, kendi hakikatından haber verir. Dünya ki, misaller âlemidir; her ferd, kendi mânevi hâlinin ayetidir. Âşığın hâli, aşkın şiddetine; kâmilin hâli, ilminin derecesine misâldir. Âşık, sükûneti sevgiliye vuslatta bulur. Ârif, huzuru, müşahede ettiği tecellide bulur. Her benlik, kendi zıddının seviyesinden; kendindeki mânâları okur. Kimi cemâle, kimi de celâle misal olur. "Eğer mümin iseniz, Allah'a tevekkül edin" (Maide 5\23) yüce ayetince, her işini Allah'a havale eden insan; Allah'a olan tevekküle misâl olur. Misâllerin birbiri ardına getirilmesi, "ibret almak veya şükretmek isteyen kimseler için" (Furkan 25\62) öğüt olur. Enâniyyet iddiasına tevbe edenler, imânın gereklerini yerine getirdiklerinde "Allah, onların kötülüklerini, iyiliklere dönüştürür." (Furkan 25\70) kişinin tevbesinin kabul edildiğinin işareti, onun sufli sıfatlarının, ulvî sıfatlara dönüşümü sonucu beliren; davranışlarındaki, değişim ve fazilettir. Dönüşümü yaşayanlar, kalbleriyle görüp, kalbleriyle duyduklarından, "kendilerine Rablarının işaretleri hatırlatıldığında, onlara (hikmetlere) karşı sağır ve kör kalmazlar" (Furkan 25\73) Ne varki beşeri akıl ve kültürlerine güvenenler "Allah dilemedikçe öğüt almazlar" (Müddessir 74\56)

Ey dost! Mâlumdur ki her sanat eseri, sanatçısının ismiyle anılır. Her sanatçının ve eserinin gerçek sahibi ve faili olarak Allah'ı tanıyan insan da, Allah'ın kulu olarak anılır. Kim kimi anarsa, andığıyla birlikte anılır. Bilki hakikat ehli insan, Hakk'ı tanıtmaz; Hakk, kulunun sözünden ve amelinden, tecelli nûrunu kendisi tanıtır. Zirâ gerçekte, kendini birleyen, O'dur.

Bu nedenledir ki, hakikat ehlinin hizmetinin bir karşılığı yoktur. Halkdan bir karşılık taleb eden ise, kendi bedenini ortaya koymuş olur.

Ey Sevgili! Hayatın kendi kontrolü altında olduğuna inanan insan, hayatın gerçek sahibini tanımıyor demektir. Aczini bilen her insan şâhiddir ki, fâni âlem olan dünyada; sahip olunan ''herşey, dünya hayatının geçimi için olup, onun süsü, ziynetidir.'' (Kasas 28\60) Gel gör ki bu yalın gerçeğe rağmen, yaşamını dünyalıklar üzerine kuran kişi; dünyalık elden gittimi, hayata küsüp, bunalıma girer. Hayatın anlam ve sırlarına yönelen insan ise, yaşanan her şeyin Allah'ın gözetiminde olduğunu idrak edip, Rabbinin rahmetini diler. İlâhi takdirat karşısında ''ona da ancak sabredenler kavuşturulur.'' (Kasas 28\80) Yaşanılardan şikâyetle bulunmak, hiçbir sorunu çözmez. Bilâkis sınavı zorlaştırıp, nimeti azaltır. Zirâ şikâyet, sabrın zıddıdır. Allah için sabır ise, Allah'a olan imânın ve tevekkülün aslıdır. ''Şayet imân sahibi iseniz, yalnız Allah'a tevekkül edin'' (Maide 5\23) yüce ayeti; tevekkülün, imânın bir gereği olduğunu bildirir. Bilki zaman, önemli olduğuna inanılan şeylerin; önemsizliğini ortaya çıkarır. Zaman, vazgeçilmez gibi görüneni, vazgeçilir kılar. İmânı sınanmayan kişi, kendi değerini tanımaz. Sınanmayan insan, imânının derecesini tanımaz. ''İnsanlar sınanmadan, sadece imân ettik demeleriyle salıverileceklerini sandılar?'' (Ankebût 29\2) yüce ayeti; her ferdin sınavının, mânevi mertebesine göre olduğunu bildirir. Her kim ne için dua etmiş ise, onun sınavına hazır olmalıdır. Zirâ dua, talebtir. Duanın niteliği ve derinliği, sınavın derecesini belirler. Nasıl ki her gönlün aşkdaki sınavı, kabındaki muhabbetin derecesine göredir; nefsin sınavıda, kendinden vazgeçebildiği oranda gerçekleşir. Şikâyet edenin sınavının, şükredenin sınavı ile bir olmadığı gibi; sabredenin sınavı ile, vazgeçip, isyan edenin sınavıda eşit değildir. Mülk sahibinin sınavı ile fakirin sınavının eşit olmaması misâli; sır sahiplerinin sınavı da eşit değildir. Nitekim ilme'l yakîn sahibiyle, ayne'l yakîn sahibinin sınavı bir olmadığı gibi; hakk'al yakîne mazhar olanın hakikatı ile, ayne'l yakîne mazhar olanın derecesi eşit değildir. Tevhid ehlinin ilmi, gönlünde bulduğu hikmete göredir. Zirâ, ''O, kendilerine verilenlerin kalblerindeki apaçık ayetlerdir.'' (Ankebût 29\49) Sır sahibi insan, sırrındaki nûrun ışıyla; mânâ ve hakikat kitabını okur. Bu hakikatı ancak, imân- nı şekil ve kalıba dayanan ve her asırda görüldüğü üzere; vehbi ilmi tadmayanlar inkâr eder. Oysa âriflerin değeri ve âlimlerin mânevi zenginliği, Allah Teâlâ'ya olan ilimlerinin derecesine göredir. ''Allah'ın, rızkı dilediğine bol verdiğini, dilediğinden kısıtıldığını görmedinmi?'' (Rum 30\37) yüce ayeti; maddi ve mânevi rızkın, ilâhi takdire göre belirlediğini bildirir. O ki yalnız sûretiyle değil, gönlüyle de secde eder, yakınlık nimetine erer, kendinden eriyen, kendindeki sırta erer. O ki ruhani miracdır, gönül kandili nûrla dolar, menzili mübarek olur. Her devirde mâsivâdan vazgeçen hakikat ehline misâl olsun diye, ''Allah, diriye ölüden çıkarır''; bâtıla karşı ölü, hakka karşı diri olana misâl olsun diye de ''Allah, ölüyü diri den çıkarır'' (Rum 30\19) Tevhid ehli bilir ki her gönlün dili farklı, her mânâyâ bürünenin rengi ayrıdır; ''dillerinizin ve renklerinizin farklı olması da O'nun delillerindendir.'' (Rum 30\22) yüce ayeti, bu hikmeti bildirir. O ki her sıfatdan, her mânâdan, her kimlikten arınmıştır, Rabbinin nûruna sarınmıştır. O ki gönlünün dili, hikmet dilidir; mârifetullah nûruyla örtülüdür.

Hikmet ki, Allah'a şükür için ihsân olunan yüce bir nimettir. ''Andolsun biz Lokman'a Allah'a şükretsin diye hikmet verdik'' (Lokman 31\12) yüce ayeti, bu nimetin maksadını açıklar. Nimete şükreden insan odur ki, nefsiyle değil, ruhuyla yaşar. Laf ile değil, hâl ile konu-

şur. Gözüyle değil, gönlüyle görür. Yalnızca kalıbıyla değil, kalbiyle secde eder. Bu yolda aşk ile Rabbına yönelen her insan, kendi fitratına uymuş olur. "Allah'ın, insanları üzerinde yarattığı fitrata" (Rum 30\30) tutunmak, güzel ahlâka sarılmak demektir.

İlâhi ahlâkın anlamını ve hayatın değerini öğrenmeyi dileyen, onu, hakikat ehlinin yaşantısında arasın. Varlığın hakikatını bilmeyi dileyen, sırrı, sırrında arasın. Nasıl ki hakikatı işiten kulak, hakk'dan gayrını duymak istemez; nasıl ki Hakk'ı zikreden kalb, hakk'dan gayrını bilmek istemez, Sevgilinin vechini gören göz, O'nun gayrını görmek istemez.

Ey Sevgili! Düşmanın dahi olsa, bir insana karşı kin ve nefretin hüküm sürdüğü kalbde; takva nûru barınır mı? Hakk'ın tecellisindeki tevhide görmemezlikten gelen, onu farklı, bunu farklı gören bir kulun namazı; Allah katında makbul olur mu? Olumsuz duygularla beslenen bireyin biyolojik bedeninin aç kalması, oruç sayılır mı? Hangi gerçeğe dayandırılırsa dayandırılınsın, elde kesin bir belge ve delil olmadan insanları suçlamak; hakk ve adalet sayılır mı? "Mümin erkeklerle, mümin kadınları yapmadıkları şeyler yüzünden incitip, üzenler, şüphesiz apaçık bir vebal yüklenmişlerdir." (Ahzâb 33\58) yüce ayeti; vicdan sahibi herkesi uyarır. Nitekim şiddet ve öfke, hayra ulaşmayı önler. Her iddia, hakka kavuşmayı önler. Dil düzelmeden, kalb düzelmez; hâl düzelmeden, insan düzelmez. İnsanın yüklendiği o kadar çok suizan vardır ki, bunun nedeni; kişinin bilgisizliği ve kendi nefsine duyduğu hoşnudsuzluktur. Zirâ, kendinden hoşnud insan, başkalarıyla uğraşmaz. Nasıl ki iyiliğin karşılığı, iyiliktir; kötü zannın karşılığında, Hakk'dan, hakikattan uzaklaşmaktır. Kötü sıfat, gönlü daraltır; "kötü tuzak sahibini kuşatır." (Fâtır 35\43) Hem besmele çekilecek, hem de gıybet edilecek; bu hâl, gönül ehlinin işi değildir. Allah için buğz etmekle, nefsanîyet için buğz etmek bir değildir. İmân sahibi olmayanlarla birliktelik, kalbi körletip, zihni kirletir. Kötüleyen, kötülenir; dışlayan, dışlanır. Kişi, her duyduğunun, her haberin esiri olmamalıdır. Gönül, nefsinden arınmadıkça; bilginin artması, ona külfet olur. Allah muhabbeti artmadıkça, nefsin keşifleri; ona vebal olur. Varlıktaki tecellisinden Allah Teâlâ sorumlu tutulamaz. "O, yaratışta dilediğini arttırır" (Fâtır 35\1), dilediğini eksiltir. Ne mutlu ona ki, güzel ahlâkı artırılanın, nûru artırılır. Sırrı arındırılanın, müşahedesi artırılır. Tevâzusu artırılanın, hikmeti artırılır. İdrâkı eksiltilenin kibri, âlimin tevâzusundan büyüktür. İyiliğin kötülüğe üstünlüğü, gecenin, gündüze katılması gibidir. Haksızlık karşısında sükût, gündüzün geceye katılması gibidir. "Allah, geceyi gündüze katar; gündüzü de geceye katar" (Fâtır 35\13) Zıtlar âlemi olan dünyada, insanlar için hayrın ve şerrin varlığı; bu hüküm üzerine gerçekleşir.

İlâhi takdirat önünde sabır, şükürden öncedir. "Muhakkak ki bunda hakkıyla sabreden, hakkıyla şükreden herkes için ibretler vardır" (Lokman 31\31) yüce ayetinde sabır sözcüğü, şükürden önce zikredilmiştir. Sıkıntılar karşısında sabreden kul, şükreden kuldan öncedir. Zirâ sabır, nefsin hoşnud olmadığı bir hâle karşılık; şükür, nimetin karşılığı duyulan memnuniyettir. Sabrın harflerinden olan Sin harfi selâmetteki sırrın simgesi olup; Bâ harfi, Rubûbiyet önünde ubûdiyetin duruşunu gösterir. Rı harfi ise, rahmetin işaretidir. Baş selâmet olan her işin, sabırla ilâhi rahmete kavuşacağı bildirilir.

Ey aziz! Dünyaya dalan, mânâdan yana mahrum kalır. Kendine mal ettiği mâneviyattan arınmayan insan, fakrun hakikatından mahrum kalır. Nasılki ilmiyle kibirlenen insan, ilmin sırrından mahrum kalır; ameliyle kibirlenen mümin de, özün sâfiyetinden mahrum kalır. Bilki, "kim arınırsa ancak özbenliği için arınmış olur" (Fâtır 35\18) Nasılki gönlü kilitlenen insan, okuduğundan zevk almaz olur; mânâ, "gözleri perdelenen" de (Yâsin 36\9) sırrındaki

cevheri görmez olur. Tevhid ve sırr ehli kullar, Rabbin lütfuyla, mânevi bir yurda yerleştirilir. "O, lütfuyla bizi yaşanılacak yurda yerleştirendir" (Fâtır 35\35) yüce ayeti, bu nimeti dile getirir. Gönül cennetine yerleşenlerin amellerin de ve hakk sohbetlerinde "yorgunluk hissedilmez". (35\35)

Hakk'ın tecellisine mazhar olan gönül, öyle bir kitaptır ki; her mânâ ve sır, onda kayıtlıdır. "Biz her şeyi apaçık kitabta (İmamı Mübiyn'de) kaydettik" (Yâsin 36\12) kutlu ayeti, her şeyin hakikatının gönlün içeriğinde yazılı olduğunu bildirir. "Oku" ilâhi emriyle, kendindeki kitabı okuyan gönül ve sırr ehli, Rabbin ilminin yüceliğine şahid ve hayran olur.

Ey dost! O ki, renkten renge girmez; ne öfkenin, ne endişenin esiri olur. O ki, nefisinden arınmıştır; ne dünyanın, ne ukbânın kulu olur.

Allah'a has kul olmak, Rabbiyla nefsi arasına hiçbir şey koymamaktır.

Allah'a has kul olmak, hayatın ve ölümün ancak Allah için olmasıdır.

Ey Sevgili! Muhabbet diliyle okunmayan hiçbir mânâ sırrını vermez.

Tevhid gözüyle okunmayan hiçbir ayet nûrunu vermez.

Mânâ ve madde âlemlerinde, Hakk'ın gayrı bir hakikat olsaydı; valıkta, düzen kalmazdı.

"Semâ ve arzda Allah'tan başka ulûhiyet sahibi olsaydı, onlardaki düzen bozulurdu" (Enbiya 21\22) yüce ayeti, bu hikmeti açıklar. Bilki hakikat kalıcıdır. Geçici olan her şey, hakkın zıddı olan bâtıldır. Varlıktaki misâl- ler öğüt alınması içindir. Cüzi iradenin misâli olan dalgalar, külli irâdenin timsâli olan deryanın; dış yüzünde, zâhirde görünür. Deryanın iç yüzü olan bâtının derinliğinde ise, dalgalar kaybolur. Köpük misâli, fâni kimlik eridimi; bâki kalan, deryanın zâtıdır. Her ferdin kendi ilmiyle mütenasip, zihninde vehmedip, ibâdet ettiği mâbûdun; aslında tek bir hakikat olduğu bildirilmiştir. "Sizin ilâhınız gerçekte Vahid'dir" (Saffat 37\4) yüce ayeti, Hakk'ın tecellisindeki tekliğe idrâkları davet eder. Nasıl ki, gerçek bir varlığı olmayan gölge; mevcudiyetini, sahibinin varlığından alır. Bunun gibi, vehimlerdeki benlik iddiasıda, hakikatı idrâk etmeyen enâniyyetleri aldatır. Oysa, "O, semâların ve arzın ve ikisi arasındakilerin Rabbidir. Doğularında Rabbidir" (Saffat 35\5) ayeti kerimesi; mânâ ve madde de, ulvî ve sufli âlemlerde, varlığa gelmiş ve gelecek her şeyin hakikatının, Hakk'ın tecellisi olduğunu bildirir. Tevhid deryasının sineline dalan kullar, bu sırrı; hem kendi nefislerinde, hem de dış âlemden, oluşan her şeyde, mârifetullah nûrunun ışıyla görürler. Rabbi, Rabbin nûruyla tanıyanlar, nefsanîyetteki sinsî şeytaniyetten de korunmuş olurlar; "onu itaattan çıkaran her şeytandan koruduk" (Saffat 37\7) yüce ayeti, bu hikmeti bildirir. İtaattan çıkan her şeytaniyet, nefsin sufli yönü olan öfkedir, kibirdir, hırsdır, haseddir. Rabbin tecellisindeki mükemmelliğe ve yüceliğe şahid olan, gerçeği görmeden inkâr edenlerin hâline şaşırır, velâkin bilirki; bu dahi, Allah'ın ezeldeki takdirinin bir sonucudur. "Sen (onların bu hâline) şaşırıyorsun. Halbu ki onlar alay ediyorlar." (Saffat 37\12) ayeti, her devirde kendini çağdaş ve bilgili gören kibirli benliklerin hâllerindeki açmazı vurgular. Zirâ asıl şaşılacak olan, gönül gözü kör ve basiretleri kapalı olanların; alaya alıp, inkâr ettikleri şeyin, kendi hakikatları olduğunu fark edememeleridir. Nitekim çevresindekileri, olumsuz duygularla dölleyip, "küfre sapanlar, gurur ve ayrılık içindedirler" (Sâd 38\42)

Hakk'dan ve hakikattan sapmaya yatkın olanlar, büyüklük taslayan enâniyyet sahiplerini de saptırırlar. Kendilerini efendi, etrafındakileri kul olarak görenler; küçümsedikleri kulluktan daha güzel bir nimet bulunmadığını da bilmezler. "Onlardan önce, evvelkilerin de çoğu sapmıştı" (Saffat 37\71) ayeti, nefisinden arınmayanların; Hakk'a, temiz bir kalble döneme-

yeceklerini imâ eder. Zirâ, Hakk’a temiz bir kalble dönmek, her sufli veya ulvi iddiadan, her olumsuz hissiyattan arınıp, Hakk’a koşulsuz teslim olmaktır. Allah’a olan teslimiyetin haki-katı ise, sınav vakitlerinde belli olur. Enâniyyet sahibi insan, çok konuşur; hakikat sahibi insan ise, Rabbın hükmüne razı olur. ”Allah’a karşı gelmekten sakınmazmısınız?” (Saffat 37\124) yüce ayeti, Allah’a karşı gelmekten sakınmanın; O’nun ezeldeki takdirine karşı gelmekten sakınmak olduğunu açıklar. Kezâ ”Allah’tan hakkıyla sakının” (Âl-i İmran 3\102) ayeti, O’nun emr ve yasaklarına uymanın; hakkıyla sakınmak olduğunu vurgu-lar. ”Allah’tan sakınmak” (Maide 5\35) ise, Hakk’ın mutlak varlığı karşısında, kendine var-lık vehmetmekten sakınmaktır. Sufli âlemin büyüüne ve hırsına kapılanlar, sakınmanın bo-yutlarını tanımazlar. ”Ancak Allah’ın ihlâslı kulları başka”. (Saffat 37\128) İhlâslı kullar, yaşantıları ve amelleri ancak Allah için olan sâdik ve muhlas kullardır. Dünyevi olaylar ve hevesler, onların sıdkını sarsmaz, basiretlerini karartmaz. Kesif ve müşahedelerindeki yo-ğunluğun, idrâk yönünden ve kısıtlı akıl ile değil, nefsin aczini itirafla, gönle hibe edilen lütufla gerçekleştiğini bilirler. Bilki bir kulun mânevi mülkü, onun Allah Teâlâya olan mu-habbeti, sadakâtı, güzel ahlâkı ve ihlâslı ameleridir. Hakk Teâlâ, kulunun mânevi mülkünü; Esmâ ül Hüsnâ sırlarını bilgilendirerek, dostluğunu ona sunarak güçlendirir. Kuluna hikmet bağışlayıp, mânâ incileriyle kalbini takviye ederek güçlendirir. ”Biz Davud’un mülkünü güçlendirdik” (Sâd 38\20) yüce ayetinde bildirildiği üzere, kula hibe edilen hikmet ve doğ-ruyu eğriden ayıran yetenek güçlendirmenin niteliğine dikkatleri çeker. Hakk ve adalet ara-yışındaki berraklık, idrâkların güçlendirilmesinin de vesilesidir. Gör- düğü her şeyde, aldığı her nefeste, Allah’a yönelen kul, her sınav ve her işte, ”Allah’a çok yönelen kimse” dir (Sâd 35\30) Rabbim hepimizi, O’na çok yönelen kullarından olmamızı nasib eylesin. Ey Sevgili! Kâmil kişi haberi dinler velâakin, doğru haberi benimser. Her sözü işitir velâkin, güzel olanı uygular. ”Sözü dinleyip de onun en güzeline uyanlar işte onlardır, Allah’ın, hakka erdirdikleri gerçek akıl sahipleri (ululelbâb) da onlardır” (Zümer 39\18) yüce ayeti güzele uymanın önemine dikkatleri çeker.

Güzel söz, Hakk’ın katına yükselen dua, hayra vesile olan hizmet; hakikata olan dâvet gibi-dir. Güzel söz,

katıksız ibâdet, koşulsuz muhabbet, güzel ahlâka ulaştıran mârifet gibidir.

Güzel söz, gönle huzur veren ilham, nefse yol gösteren faydalı nasihat gibidir.

Sözün güzeli, ulvi güzelliği kendi varlığında toplayan kâmil insan gibidir.

Güzel söz, sözlerin en güzeli ve kemâli olan kur’anı kerimdir.

O ki güzelliği seçer, ”biz gerçekten insanı en güzel (mânevi) sûrette halkettik. (Tin 94\4)

ayetindeki güzele misâl olur. Ne varki, kimileri de sözün çirkinine inanır, onu benimser.

Hakikatı duyduğunda ise kalbi daralır. Mânevi değerlerden uzaklaşmış olanlar, içinde huzu-run bulunmadığı iddialar âleminde, ”dönüş ancak O’nadır” (Mü’min 40\3) müjdesiyle huzuru bulur. Huzur, ”hunefa” nın (Beyyine 98\5) mânevi varlığıdır. Hanif sözcüğünü oluş-turan Hâ, Nun ve Fe harfleri; Hakk’ın, Hâlim, Nâfi ve Fettah esmâsına mazhardır. Halim sıfatı anlayış ve yumuşaklığın hâkim olduğu ve rahmetin kuşattığı bir yapıya işaret eder.

Nâfi sıfatı, kulun varlığının her işinde, fayda ve yararı öne çıkaran bir kimliği vurgular. Fet-tah sıfatı ise, bağışta bulunmak sûretiyle, çevresine ferahlık ve mânevi açılım veren bir yapı-yı tanımlar. Böylece Allah Teâlânın en güzel sıfatları, hanif kulun varlığını kuşatır. ”İbra-him, ne yahudi, ne de hristiyan idi. Fakat o, yalnızca Allah’ın varlığını tanıyan ve hanif (şirk

bulaştırmayan) bir müslümandı (teslim olandı)’’ (Âl-i İmrân 3\67) ayeti kerimesinde bildirdiği üzere hanif kul; Allah’ın mutlak varlığına ortak koşmayan, katıksız imân sahibi kişidir. Hanif insan, yaşantısına ve inancına, ne ekonomik, ne sosyal, ne de politik farklılıkları sokmaz; hissiyatın ağır bastığı olguları kendine bulaştırmaz. Dinini, beklentiler üzerine kurmaz; ibâdetini, çıkarlar üzerine yapmaz. Hanif kul, inançların tatbikindeki zenginlikleri; yabancılaştırıp, ötekileştirmez; Hakk’ın tecellisindeki tevhide müşahede ederek, ibâdetlerdeki usul ve yöntemlere müdahale etmez. Zira bilirki Cenab-ı Hakk, ’’kullarından dilediğine emrinden bir ruh indirir’’ (Mü’min 40\15) ve kulunun derecesini yükselterek onu, hunefa zümresine dahil eder. Varlığını, Allah için, Allah ile, Allah’ta bekâ nâsib eyler. ’’Hanif olarak vechimi (zâtımı), semâları (ulvi âlemleri) ve arzı (sufli âlemi) yaratana yönelttim’’ (En’am 6\79) güzel sözünün idrâk ve kemâline eriştirir. Onu reşid kılar.

Ey aziz! Her canın kıyameti kendine göredir. Her yönelişin, her nefsin tartısı, kendi mihenkine göredir. Kişi ne ile meşgul oluyorsa, mânevi yakınlığıda onadır. Neye dayanıp, güveniyorsa, imânının derecesi de ona göredir. Bilki nefsin gelecek korkusu, gönüldeki tevekkülün kemâlini önler. Sevdiklerinden ayrılma korkusu, nefsin fenâyâ ermesini önler. Allah’a uzak düşme korkusu ise, her sapkın davranışı önler. Nasıl ki ilâhi iksiri tadmayan gönül, aşkın hakikatını tanımaz; sırrındaki cevhere ermeyen gönül, Hakk’ın tecellisini tanımaz. Allah’a teslim olmayan gönül, gerçek inancını tanımaz. ’’Orada rızık arayanların ihtiyaçlarına uygun rızıkları dört süreçte takdir etti.’’ (Fussule 41\10) yüce ayetince bildirdiği üzere; her bir mânevi sürecin, kendine has ihtiyacı ve ona uygun rızkı vardır. Nefislerin ihtiyacı kabiliyet ve rızkı hidâyettir. Gönüllerin ihtiyacı ve rızkı, sevgi ve dostluk; ruhların ihtiyacı ve rızkı saffet ve mârifettir. Sırların ihtiyacı ve rızkı keşif ve müşahade nûrlarıdır. Muhsinlerin ihtiyacı ihsân ve ilme’l yakîn, şehidlerin ihtiyacı ve rızkı şuhûd ve ayne’l yakîn, sıdıkların ihtiyacı sadakat ve hakk’al yakîndir. Nefislerin ihtiyacı tevhidir. Tevhid deryasında, fânî kimliğinden arınan nefis, dâvâ âleminde, mânâ ve vahdet âlemine intikal eder. Nefsin, senben çekişmesinden kurtularak, farkındalık baharının, ferahlık ve huzur veren ortamına kavuşur. Huzuru bulan, Hızırı bulmuş olur. Hıdrellezin mânevi ikliminde, ölü toprağın, baharda canlanması misâli; mürid, mürşidinden feyz alarak, ruhani bahara erişir. Nefsin baskısından (kabzdan) kurtularak, gönlün ferahlığına (basta) kavuşur. Mürşidin sûreti olan Hıdr’ın (Hızır) harflerinden olan He, varlığın hüviyetini temsil eder. Dal harfî, beşeri vücûdun dört unsurdan müteşekkil, toprak, su, hava ve ateşin simgesidir. Nefsin kabz hâline misâl olması yönünden de, Hakk’ın Darr esmâsına mazhardır. Rı harfî ise, müridi nefsinin kabzından kurtarıp, onu doğruya ulaştıran vasıta, hakka kavuşturan rehberin vücûdunun simgesidir. Reşîd esmâsına mazhardır. Subhan Allah en doğrusunu bilir.

Ey Sevgili! Varlığını Allah’a teslim etmiş insan, varlığa sahip çıkmaz. Gönlü sevgiliye ulaşmış kimsede, gönül ne arar! Emr âleminde indirilen ruha, kim sahip çıkar! Sırrda tecelli eden nûra, kim ortak koşar! Bilki her ferd kendine sunulan nimetlerden hesaba çekilir. Kimileri, maddi imkânlardan ötürü; kimileri de, mânevi lütuflardan ötürü hesaba çekilir. Her birinin sorumluluğu, mazhar olduğu ihsâna göredir. İbâdet ehli, ibâdetin ihlâsından hesaba çekilir. Ârif, himmetinin sadakatından; âlim, ilminin zekâtından; seven, muhabbetinin saffetinden sorumludur. Tevhid ve hakikat ehli için kur’an ’’bir zikirdir. Ondan hesaba çekileceksiniz!’’ (Zuhur 43\44) yüce ayeti, ilâhiyatçıların, mânâ ve sırlar hakkında yaptıkları yorumlardan; müminlerin, ayetlerin gereğini yerine getirmelerinden ötürü hesaba çekileceğini bil-

dirir. İnkâr ehlinin hesabı da, Allah'ın mutlak varlığına, ortak koşmalarından ötürüdür. Rahman'ın inâyet ve rahmeti, lütuf ve keremi olmasa, kim, hangi hesabın altından kalkabilir ki! Fakirin hesaba çekilişi, hakikat âdâbına vefâlı olmasına göredir. Dünyaya meyleden insan, Rabbına vefâlı olamaz. Aczine kudret yokluğuna varlık vehmeden kişi, fakrın hesabını veremez. Allah'tan gayrından medet bekleyen, fakrın hakikatına eremez. O ki, mânâ ırmağının kendi varlığının altından aktığına inanır, o ırmağın suyu çoktan kurumuştur. O ki, hikmet bağının kendi varlığından gelişip yetiştiğine inanır, o bahçenin yemişi çoktan tükenmiştir. O ki, çevresindekileri hor ve hakir görüp, onları küçük düşürür, o kendi egosunun tufanında boğulup gitmiştir.

Ey dost! İnâyet, hidâyet, muhabbet rüzgârlarının esintisi durursa, mânâ denizindeki hikmet ve sırları keşif ve müşahede nimeti de duraklar. Nitekim, "O, dilerse rüzgârı durdurur da onlar, denizin üstünde durakalırlar" (Şûrâ 42\33) yüce ayeti, bu hâli açıklar. "Muhakkakki bunda çok sabreden, çok şükreden herkes için ibretler vardır" (Şûrâ 42\33) Bu hikmettendir ki, edeb ve irfan ehlinin "işleri, aralarında şûrâ (danışmak) iledir" (Şûrâ 42\38) Kendisi gibi düşünmeyenleri dışlamak, tevhid ve hakikat ehlinin işi değildir. Aksine keşif ve müşahede sahipleri, mânâdan yana Rablarından aldıkları rızkı, "Allah yolunda harcarlar" (Şûrâ 42\30) İlmin ve keşfin zekâtını gönülden verirler. Bilenlerin mâlumudur ki, in- sanoğlu enâniyyet iddiasıyla Rabbından perdelidir. Kişinin fâni benliği olan dünyevi kişiliği, perdenin bizâtihi kendisidir. Ne varki benlik perdesinin yoğunluğu, Kerim ve Latif Rabbının; kuluna olan hitâbını önlemez, hidâyete olan dâvetini kesmez. "Allah, bir beşerle ancak vahiy yoluyla veya perde arkasından konuşur" (Şûrâ 42\51) ayeti bu durumu bildirir. İnsanın kendi yaradılışındaki işaret ve delillere rağmen, kimilerine "kur'anın kapalı ve anlaşılmaz gelmesi" (Fussilat 41\44); nefislerin, farklı mecralarda oyalanmalarındandır. Hakk'ı aramak, bazılarına külfet gelir. Kimileri için maddi zevkler, mânâyâ göre daha kıymetlidir. Kimileri de, fuzuli bilgiyi mârifet zanneder. Bazılarında ise, derinlere dalmanın getirdiği korku ve endişe; nefse hâkim olur. Öte yandan, maddenin oluşumunu dahi tam bilmeyenlerin, madde ötesi varoluşu gerçek dışı kabullenmeleri nedeniyle, hakikat ilmi onlara kapalıdır. Bilki kişinin şüphe ettiği her şey, onun bilgisizliği sebebiyledir. İlâhi muhabbet rüzgârı gönle hâkim olduğunda, her şeyin ve her oluşun değeri ve hikmeti daha iyi anlaşılır.

Ey Sevgili! Sana değer verenler, sendeki değeri görenlerdir. Değer verenleri takdir edip, onları değerlendirmen ise Rabbını övmendir. Zirâ, her değeri yaratan ve ondaki nimeti göstererek, değerini yükselten, Rabbının tecellisidir. Hiç kimseyi yargılamadan anlamağa çalışmak ise, tevhid ehlinin mesleğidir. Nasıl ki, her sual soran, sorduğu sualle kendindeki değeri ortaya koyar; her cevaplayan da, mazhar olduğu ilme tercüman olur. "Allah'tan başka dost edinenler" (Şûrâ 42\6) Mânen Allah'a uzak düşenler velâkin, Allah'ın onları da gözettğini bilmezler. Kezâ mânâ ve hakikatlardan yana isteksiz olanlar, hakikat ehlinin "kendilerini çağırdığı şey, Allah'a ortak koşanlara ağır geldi" (Şûrâ 42\13) yüce ayetince bildirilen zümreye misâl olurlar.

Tevhid nûruyla gönülleri muhafaza edilenler, hikmet pınarından feyz almaya devam ederler. Ruhun sırrından yansıyan mârifetullah nûru, hiç batmayan güneş gibi, gönülleri aydınlatır. "Hidâyete erenlere gelince, Allah, onların hidâyetini artırır" (Muhammed 47\17), vefâ ve sadakatlarını artırır, edeb ve selâmetlerini artırır, keşif ve müşahedelerini artırır.

Ey Sevgili! Nefsini önemseyen, nefsinin bendesi olur. Nefsaniyet perdesi kalkınca,

Hakk'dan gayrı geriye ne kalır! Âhireti hatırlayan, dünyayı unuttur; Rabbını hatırlayan, nefisini unuttur. Hakikat nûru kimin sırrındaysa, Allah'ın gayrı her şeyi unuttur. Hakk'ın gayrını unutan, Allah'tan Allah'a koşmuş olur ''Allah'a koşun'' (Zâriyat 51\50) yüce ayeti, bu nimeti bildirir. Suizandan, hüsnü zanna yönelmek; biçimsellikten öze dönmek, Allah'a koştur. Vehimlerdeki mâ'buddan, Zât-ı Hakk'a yönelmek, Allah'a koştur. Sufli sıfat ve eylemlerden ulvi sıfat ve güzel ahlâka sarılmak, Allah'a koştur. Her fesad ve namdan arınmak, Allah'a koştur. Her renk ve şekilden, her sûret ve desenden; her maddi ve mânevi makamdan, özün sâfiyetine dönmek, Allah'a koştur. Bilki, kalblerin emelleri, nefislerin amelleri; ruhların muhabbeti, sırların saffeti, Allah Teâlânın katında kayıtlıdır. Maddi ve mânevi hâllerin ve yönelişlerin, ulvi ve sufli şehvetin, onlardan neleri alıp götürdüğü de, Hakk'ın ilminde ve indindedir. Sufli âlem olan ''arzın onlardan neleri eksilttiğini şüphesiz bilmekteyiz. Bilgileri muhafaza eden kitab indimizdedir.'' (Kaf 50\4) yüce ayeti, her şeyin hakikatının; Hakk'ın katındaki varlık kitbında korunduğunu bildirir. İnsanoğlu, o kitabın bir nüshasıdır. Apaçık gerçeği görüp, inanmak istemeyenler; kendi fâni benliklerinin ötesini göremeyenlerdir. ''Bilâkis onlar, hakk kendilerine geldiğinde yalanladılar.'' (Kaf 50\5) ayeti kerimesi, ilâhi hikmet, irade ve kudrete inanmayan kibirlilerin; şaşkınlık içinde, kendi özlerini inkâr ettiklerini açıklar. Mânâ âlemine inanmayanların, kendi id- râklarının ''üstlerindeki semâya (melekûtiyete) bakmazlarmı ki, onu nasıl oluşturduk ve nasıl donatmışız'' (Kaf 50\6) ilâhi uyarısına karşı; kayıtsız kalmaları da, enâniyyetlerinin körlüğündendir. Ey dost! Aşk, muhabbet deryasında, gönlü taşıyan bir meltemse; hikmet, tecelli deryasında, varlık gemisini taşıyan kudrettir. Tıpkı evrenin genişlemesi misâli, mânâ semâsı da, Hakk'ın kudret ve hikmet tecellisiyle genişler. ''Semâyı kendi ellerimizle biz kurduk. Şüphesiz biz genişleticiyiz'' (Zâriyat 51\47) ayeti, bu nimeti bildirir. Şöyleki, Hakk'ın kerem ve lütfuyla, müminin ibâdet hazzı genişler. Sâlihın, salahı ve hizmet zevki; ârifin himmetinin boyutları genişler. Âlimin, ilminin ufku; hikmetin vârisi kâmilin, kesif ve müşahedesi genişler. Bilki gönüller, ilâhi aşkla dağlanır, nûrla aydınlanır. Her fesaddan arınan sırlar, Hakk'ın nazargâhıdır. Tevhid nûrundan mahrum, hırs ve öfke ateşiyle tutuşanların, Hakk'a uzaklık duyguları genişler. Nefislerinin maddeye olan düşkünlükleri artar. Oysa, hakikat ilmini benimseyip, ölmeden önce benliklerinden ölenler; her âlemde, Hakk'ın tecellisindeki kemâli müşahade ederler. ''Arzı da döşedik. Ne güzel döşeyiciyiz'' (Zâriyat 51\48) yüce ayeti, beşeri yaradılışın, varlığa gelişindeki mükemmelliğe dikkatleri çeker. Akıl ve gönülle döşenmiş insanoğlu, ulvi ahlâk ve sıfatlarla da donatılmıştır. Kezâ, insanın geçici ikâmetgahı olan yeryüzünün ve doğanın; ona, en faydalı olacak bir sûrette halk edildiğinin de bir delilidir. Yeterki insan, benliksiz varoluşa misâl olan doğaya saygı gösterip, ona zulmetmesin. Yarattığındaki bütün ahenk ve cemâl, Zât-ı Hakk'ın, kendi varlığına olan hamdı ve O'nun ilmindeki kusursuzluğun da delilidir. Esmâ ve sıfat tecellisindeki kemâlat ve güzellik, Allah'ın kendi Zâtının hamdıdır. Lütûf nimetlerine şahid olmak üzere, yeryüzünde salâha ermiş kullar vâris kılınmıştır. ''Arzda sâlih kulların vâris olacak' diye yazmıştık'' (Enbiya 21\105) yüce ayeti, Rabbin ezeldeki takdir ve keremiyle; hakikat ilmine, her ulvi ve sufli hâllerden, her hissiyat ve aşırılıktan arınmış sâlihlerin, mirasçı olacağı bildirilmiştir. Onların nitelikleri, sabır, şefkat, tevâzu ve ilâhi ahlâktır. Varlık amaçları, Hakk'a hizmet ve sırra sadakâttır. Sâfiyet ve sâdelik, sâlihlerin ismet ve kemâlat örtüleridir. ''Beni sâlihlerin arasına kat'' (Yusuf 12\101) yüce niyazı, onların desturudur.

Ey aziz! Kırılğan olan, kırıcı olur. İncinen, incitir. Sâlâhın özüne eren, huzurlu ve hoşgörülü olur. "Onların amellerinden hiçbir şey eksiltmeyiz." (Tûr 52\21) ayeti, her hayr ve iyiliğin kalıcı güzellik olduğunu bildirir. Her ibâdetin, yardım ve hizmetin; her keşif ve gayretin, karşılıksız kalmadığını gösterir. Kaldığı hizmet ve gayret, karşılık beklemeden yapıldığı takdirde, kendi değerini bulmuş olur. Zirâ, verâse- tin gerçek sahibi olan ve Vâris sıfatıyla tecelli eden Cenab-ı Mevlâ, karşılıksız lûtûfta bulunandır. Her iyilik ve güzelliğin O'na dönüşü de, kendi verâsetinin delilidir. Kulun, arzda vâris olması; hikmet ve ilâhi ahlâka mirasçı olması ile ilgilidir. Varlıkta, Hakk'ın gayrının bulunmadığını bilenler; her şeyin gerçek vârisinin, Vâris Allah olduğunu da bilirler.

Ey Sevgili! O'ki, idrâk ettiği mânâdan, ilmen ve amelen yaşadığı hakikatten şaşmaz. O ki, Rubûbiyeti ikrar edip, kulluk bilincini aşmaz. Varlığa, tevhid nûrundan gayri bir gözle bakmaz. "Göz şaşmadı ve aşmadı" (Necm 53\17) ayeti kerimesi, nice sırların kaynağıdır. Kim, nimeti görür de; onu ihsân edeni görmezse, göz şaşmış olur. Kim, belâyâ muhâtab olur da; Rabbin gayrından medet umursa, göz haddini aşmış olur. Kim, gördüğü her şeyde ilâhi tecelliye şahid olmazsa, idrâk gözü şaşmıştır. Kim, halkı Hakk'da, Hakk'ı da halkda bulmazsa; tevhidi, hakk'al yakîn yaşamamıştır. Rabbinin tecellisini algılamayan, esmâ ve sıfatı; ayne'l yakîn görmekten mahrum kalmıştır. Kim, hayata ve ötesine sahiplenirse; gizli sırke bulaşmıştır. "Oysa ahiret de, dünya da Allah'ındır." (Necm 53\25) Şekil ve sûrete bakıp, kabuğa takılanlar, "yalnız zanna ve nefislerin arzusuna tâbi olurlar." (Necm 53\23) Zanna dayanan göz şaşar, nefsin arzularına uyan insan haddini aşar. Oysa "zan, hakikat namına hiçbir şey ifade etmez" (Necm 53\28) Hakk'dan yana, hiçbir şeyi yansıtmaz. Nefsanîyet gözü, dünya yaşamında; her istediğini elde etmekten öte, hiç bir şeye bakmaz. Mânâ ve hakikatlardan yana saplantılı olanların, "dünya hayatından ötesini istemeyenlerin ilimden ulaşabildikleri nokta" (Necm 53\29,30) odur ki; mânevi dereceleri, beşeri hâllerine uygun olur. Enâniyyet sahiplerinin kuruntuları, hevâ ve hevesleri öylesine aldatıcıdır ki; hak ve adalet adına, birbirlerine düşman olurlar. Benimsedikleri düşünceleri ve liderleri, onlara put olur. Basiret gözü şaşdımı, bâtili hakk; hakkı bâtil bilir. Meleği, şeytan; şeytanı melek görür. Bilmez ki Allah, "kötülükten sakınanı en iyi bilendir." (Necm 53\32) Bilmez ki, öfkeyle yaşayan, öfkenin sûre- tine bürünür; muhabbetle yaşayan, aşkın elinde nefsinden erir.

Ey aziz! Gülmek de, ağlamak da hakktır; güldüren ve ağlatan Hakk olduktan sonra! Sıddık, sırların sevinciyle güler, Rabbinin heybetiyle ağlar. Ârif, gönül gözünün aydınlığıyla güler, nefsinin arzusuyla ağlar. Muhsin, yakınlık nimetiyle güler, uzaklık ateşiyle ağlar. Âlim, keşif ve müşahede nûruyla güler, aczinin ikrarıyla ağlar. İnsanoğlu, cemal tecellisiiyle güler, celâl tecellisiiyle ağlar. "Muhakkak ki o, güldürür ve ağlatır" (Necm 53\43) Cahiller ise, kendini nefsiyle kandırır. Şu da bir gerçektir ki, insanoğlu doğduğunda ağlar; Rabbin kavuştuğunda güler. "Muhakkakki en son varış Rabbinadır" (Necm 53\42) Şu varlık âleminde, kullarını ahlâken zengin kılan da O'dur; edeben, fakir kılan da. İlmen, zengin eden de O'dur. Mânen, fakir kılan da lûtfuyla, zengin kılan da O'dur; Kahriyle, fakir kılan da. Muhabbet ve inâyetiyle zengin kılan da O'dur; gaflete düşürüp, isyanla fakir kılan da. "Muhakkakki O'dur, zengin edende, fakir kılанда." (Necm 53\48)

Ey dost! Hayatın akışı içinde, yaşanılan olay ve mânevi hâllerden; düşünüp, öğüt alanların azlığı dikkat çekicidir. Dünyaya olan düşkünlük ve hakikatlara karşı ilgisizlik, bunun başlıca sebebidir. Nitekim düşünüp öğüt almak için, mânâ gözünün açık, idrâk gözünün buğusuz,

gönül gözünün perdesiz, muhabbet gözünün kucaklayıcı olması gerekir. Kamer suresinin (54) 17, 22, 37 ve 40 ıncı ayetlerinde, "Andolsun biz kur'an'ı düşünüp, öğüt almak için kolaylaştırdık. Düşünüp öğüt alan yokmu?" şeklindeki ilâhi dâvet; her kademede ki müminleri tefekküre dâvet eder. Dünya için değil, Allah için mevcûd olanlardan, ibâdet edenleri, Hakk'ın emr ve yasaklarından öğüt alıp, ibâdetin amacını düşünmeleri kulluğun anlamına ermeleri, Rabbin yüceliği ve izzetini tanımaları için düşünmeye çağırır. Âriflerin ve sâlihlerin, iyiliğin ve güzelliğin gerçek sahibinin kim olduğunu ikrar etmeleri; kur'anı kerimdeki her misâli, kendi özlerinde bulmaları için tefekküre ve murakabeye dâvet eder. Şehidler, Hakk'ın tecellisindeki esmâ, sıfat ve fiillerinde zenginliğe şâhid kılarak; ilâhi ahlâkın, kendi özbenliklerinden açığa çıkması için zikre dâvet eder. Âlim ve kâmilleri, keşif ve müşahede nûrunun ışığında; Hakk'ın, kemâline hayran ve tecellisine tercüman olarak, nimetini dile getirmeleri için dâvet eder.

Kezâ, uzay bilimcilerin, evrenin yaradılışını araştırıp, elde ettikleri bilgi ile; Hakk'ın, kudretinden öğüt almaları, kâşiflerin ve yer bilimcilerin; doğanın özelliklerini tanımaları için keşfe dâvet eder. Ruh bilimcilerin, mânâ ve sırlardan nasib aramaları; ruhu inkâr edenlerin, kendi huzursuz ve olumsuz hâllerinden ibret almaları, müminlerin de, imân nûrunun verdiği sükûnet ve güvenin anlamını düşünmeleri, için akıl ve gönüllerini birlemeye dâvet eder.

Subhan Allah en doğrusunu bilir.

Ey Sevgili! İnsanoğlu, dünyayla uğraşıp, dertleriyle meşgul olduğundan, kendini ondan kurtamaz. Âhireti maksat edinen ise, Rahman'ı tanıyamaz. Rahmaniyyet tecellisi, ancak O'nun merhametiyle müşahede edilir. Kur'an, Rahman okuttuğu zaman mânâ ve sırlarını açar; kul ruhundaki gizemin açılımına tanık olur. "O'na kulluk etmek için bilinçli ol ve ibâdetinde sabırlı ol" (Meryem 19\65) yüce ayeti, bireyi, kulluğunun farkındalığına dâvet eder. "Rahman, kur'an'ı öğretti" (Rahman 55\1,2) ayeti kerimleri, Hakk'ın katından inzal olunan hikmetlerin açılımının, kulluklarında sebat edenler için gerçekleşeceğini müjdelar. "Muhakkak ki onu toplamak ve okumak bize aittir," "sonra onu açıklamakda şüphesiz bizim işimizdir" (Kıyamet 75\17,19) ayetleri ise; kur'an'ı kerimdeki işaret, misâl, menkabe ve hikmetlerden alınması gerekenleri öğretip, anlamlarını tanıtanın, Rahman sıfatıyla bizzat kendisi olduğunu bildirir. Kul, Mutlak Varlık olan Rahman'ın inâyet, rahmet ve muhabbetiyle, kur'an nûrunu özünde bulur. "Ona ancak (nefislerinden) arınanlar dokunabilir" (Vakıa 56\79), sırlarına sırdaş olabilir. Hakk'a ait olan Rahmaniyyet sıfatı, başka hiç bir ismin nüfûz edemediği bir nisbette varlığı etkisi altına aldığından, bir sınır olmaksızın mânâların açıklanması, bu ismin sahibine ait olur. Zirâ Rahman, kullarına cömerdce rahmet edendir. Kulun kendi ilim, idrâk ve gayretine bağlı olmayan hikmetlere kavuşması, Rahmanın rahmeti ile mümkün olur. "Allah, hikmeti dilediğine verir" (Bakara 2\269); dilediğini, varlığın farkındalığına erdştirir. Her öğretti, insanın yaradılışındaki fıtrata göredir. Her ferd, kendi kabiliyeti içinde takdir olunduğu kadarına takat getirebilir. Bu nedenledir ki, her okuyan, kendi dağarcığındaki ilim ve idrâk mertebesinde eriştiği hakkı açıklayabilir. "Ona açıklamayı öğretti" (Rahman 55\4) ayeti, bu sırrı bildirir. Nitekim ilmî yakîn nûruna mazhar olanla, ayne'l yakîne mazhar olanın keşfedip, şâhid olabileceği mânâ ve ayetlerdeki açılım, aynı derinlikte değildir. Hakk'al yakîn nûruna mazhar olan kâmilin özelliği, yaşayan özlü bir kitab ve Abdul Rahman olması itibariyledir. Seçtiği has kullarına Rahman, kur'an'ı öğretir. Has kullar "onlardır ki, arzda (beşeri sûretlerinde) te- vâzu ile yürürler (varlıklarını sürdürürler) (Fur-

kan 25\63) Rahmaniyyet tecellisine olan farkındalıkları ve ruhlarını soran rahmet râyihası nedeniyle hiç kimseyi kırıp üzmezler, kimseyi küçümsemezler. Her nam, makam ve aşırılıktan; her gurur ve kibir vesilelerinden arındırıldıkları için Selâm sıfatına mazhurdur. "Selâm olsun seçkin kıldığı kullarına" (Neml 27\59) yüce ayeti, bu bu nimeti bildirir. Bu hikmetdendir ki, hakikat ilminden mahrum kimseler, "onlara laf attığında, 'selâm' derler." (Furkan 25\63) karşısındakilere selâmet dilerler. Bilki onların aşkları Rabları için, kullukları Rahman için, varlıkları Allah içindir. Kulun nefsi, Rahman'ın lütfuyla Rahmani nefise dönüşünce; kalıcı huzur, sebeb- siz mutluluk ve rahmete kavuşur. Rahmani nefes, kendini beğenmekten arınmış, kalbinde hiç kimse hakkında olumsuz hissiyat barındırmayan nefistir. Rahman, onları kin ve öfkeden arındırmıştır. Rahmanın kulları, bâtını (iç âlemiyle) ve zâhiriyle (dış âlemiyle) sadece O'na yönelip, O'na güvenen ferdlerdir. Mâsivânın sanal âleminde uyanıp, iddia sahibi enâniyyetlerinden arındırılarak, "Rahman'a kul olarak dönerler" (Meryem 19\93) Bu durum, fâni benliklerinden eriyip, hakikat ilmine, kulluğun anlamına ve rahmete kavuşmaları; kıyametlerinin, dünya hayatında iken kopmasıyla gerçekleşir. Beşeri kimliğin simgesi olan "dünya şiddetle sarsıldığı" ve kendi varlığına hayran enâniyyetlerin sembolü olan "dağlar parçalanıp, toz duman olduğu zaman" (Vakıa 56\5) Hakk, kendi sırrını bildirir. Böylece, Allah'tan gayrı her şey gönülden silindimi; mânevi kıyametin anlamı, kalbin sırrında belirir. "Ona sizden daha yakınız. Fakat siz göremezsiniz" (Vakıa 56\85) ayeti, ikilik âlemi olan dünyanın cazibesinden kurtulunmadıkça, yakınlığın anlamına erişilemeyeceğini gösterir. Enâniyyet, ancak kendi fakruriyetini (yakınlığını) idrâk ettiğinde ve uzaklık kavramlarının, yalnızca mânâyı açıklayan terimler olduğunu, görür. Zirâ, ikilik perdesi kalktımı, ne gören, ne görülen kalır. "Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin Zâtı bâki kalır" (Rahman 55\27) Bir varlıkki, âlemlerde Rubûbiyeti ile tecelli etmektedir, bu hikmeti açıklayan kitab rahmettir. "O, âlemlerin Rabbinden inmiştir" (Vakıa 56\80) Tecelli sırrına ve vahdet nûruna kavuşanlar için, dünya hayatında ruhani "rahatlık güzel rızık, Naim Cenneti vardır" (Vakıa 56\89) gönüldeki huzur ve nefsin sükûtu, rahatlığı; ruhani açılımlar, güzel rızkı ifade eder. Kesif ve müşahede nûrlarının ışığında, farkındalık içindeki yaşam, kalbdeki Naim Cennetidir. Hakk'ın katındaki Cennetin hakikatını hakkıyla ancak Allah Teâlâ bilir. Ey Sevgili! Nefsin örtünmesinin (müzemmil) ve Hakk'ın sûretine bürünmesinin (müddesir) boyutları vardır. Kulluğun aczi, nefsin fakruriyetiyle örtünüp, takva giysisine sarınmak; edebe bürünmüş fâni benliğin hakikatıdır. "Ey müzemmil" (Müzemmil 73\1) İlâhi hitabıyla nefisler, mâsiva uykusundan kalkmaya dâvet edilir. Resûllah'ın (sav) nezdinde yapılan hitâb, bütün Muhammedanadır. "Azı hariç geceleyin kalk" (Müzemmil 73\2) ki, karanlığın örtüsü seni sarmasın, ibâdetin huzur ve güven veren özel vak- di hebâ olmasın: "kur'an'ı tane tane (içine sindirerek) oku" (Müzemmil 73\4) ki, mânâ ve sırlar gönlünü aydınlatsın, gecen, gündüze dönüşsün. Kur'an nûruyla örtünmek, kulun nasibi olsun. Mârifetullah nûruyla gönül levhası sırlansın. Kul, ilâhi ahlâkla örtündüğünde ise, mânevi sûreti; en güzel sûret olan "ahseni takvim" (Tin 95\4) fitratına bürünmüş olsun. Böylece, "Ey müddesir" (Müddesir 74\1) yüce hitabına mazhar insan, Rahman'ın nûruyla örtünüp; nefisleri gaflet uykusundan uyandırmak hizmeti, hak olsun. "Kalk da uyar" (Müddesir 74\2) emrinin gereğince insan, öncelikle kendi nefsini uyarmakla görevlidir. Emre uyan kul, benliğini her aşırılıktan ve dengesizlikten arındırıp, ikilik algısından temizlemelidir. "Giysilerini arındır" (Müddesir 74\3) yüce ayeti, ikilikten arınmanın; vahdet şuuruna kavuşmakla ve her şeyde

tevhidi yaşamakla gerçekleşeceğini gösterir. Bu takdirde insan, her sapkın yönelişten, her faydasız ve zararlı fikirden ve her sağlıksız düşünceden korunmuş olur. Nitekim, "kusuru kendinden uzaklaştır" (Müddessir 74\5) ayeti kerimesi, her maddi ve mânevi pislikten, suizan ve önyargıdan kaçınmanın önemine dikkatleri çeker. "Yaptığın iyiliği çok görerek yapma (kendine mal etme)" (Müddessir 74\6) ikazı ise, her iyiliğin ve güzelliğin gerçek sahibinin Allah olduğunu hatırlatır. Nefsin, kendini beğendirmek ve önemsenmek terk etmesi, beşeri kimlik örtüsünü arındırmaktır. Olumsuz her sözden uzaklaşmak, kulluk giysisini temiz tutmaktır. Ancak takdirde insan, yaratıldığı o güzel sûrete; Hakk'ın sûretine bürünmüş olur. Rabbının esmâ ve sıfat nûrlarını, sırrında bulmuş olur. Nasibindeki letâfetle ve ihsân olunan nûrani giysiyle örtünmüş olur. Zirâ, ahiret giysisi, kulun amelleriyle dokunur. "Her nefis, kazandığına karşılık rehindir" (Müddessir 74\38) Rabbın rızasına ve muradına ermek için sabır ipliğiyle dokunmuş mânevi giysi onun örtüsü olur. "Rabbın azametini duyur" mak, (74\3) O'nun, her noksanlıktan münezze olan Varlığının yüceliğini bildirmek demektir. Kulluğun hakikatına bürünmüş ise, "emrolunduğu üzere dosdoğru ol" maktır. (Hûd 11\112) O ki, Hakk'ın kudret elindedir, kimi zaman cemal örtüsüyle görünür, kimi zaman da celâle bürünür. Tıpkı ressamın fırçasından görünüme gelen, şekil, desen ve renkler gibi. Velâkin resim, ne kadar güzel olursa olsun, hangi mânâ ve renge bürünürse bürünsün, ressamın zâtı değildir. Resim, ressamdan haber verir; onun sanatına misâl olur. Kul da, Rabbının yaratışındaki yüceliğe misâldir. Şu halde Rabbın yüceliğini bildirmek, O'nun; insanı yaratışındaki maksadına uygun yaşamla ve "yüce ahlâk üzere" (Kalem 68\4) olmakla mümkün olur. Varlıktaki Tekliğin farkındalığında alınan her nefes Rahmanî, her fikir ve zikir Allah için olur. Kul ki, Hakk'ın kudret elinde bir kalemdir; kalemin yazdığı, gerçekte sahibinin yazdırdığıdır. "Andolsun kaleme ve satır satır yazdıklarına" (Kalem 68\1) yüce ayeti, her Vehbi ilmin ve Rabbani bilginin, her hayr ve hikmetin, O'nun, kerem ve lütfuyla gerçekleştiğini bildirir. "Rabbının nimetini dile getir" mek de kula hakk olur. (Duha 93\11) Ey aziz! Mâsivâ uykusundan uyanmayan kulun gönül bahçesini yabani otlar sarar. "Onlar uykuda iken Rabbından bir afet bahçeyi sardıda o, kararı verdi" (Kalem 68\19,20) yüce ayetler, her vesvese, düşünce ve hissiyatın; kalbi kararttığını bildirir. Mânâdan mahrumiyet, nefse zulmetmenin karşılığı olur. Yakınlık nimeti, uzaklık ateşine dönüşür. Oysa, "Rabbın hükmüne sabret" mek (Kalem 68\48), gelişen her işin ve olayın hakkını Hakk'a vermek olur. Bir gönül ki, Rabbının nûruna boyanmıştır; varlığı, mânevi dolunay gibidir. Ayın, güneşten aldığı ışıqla geceleri aydınlatması misâli, hikmetle dolan kalbler, mârifete hasret gönülleri aydınlatır. "Andolsun aya, döndüğünde geceye, aydınlandığında sabaha" (Müddessir 74\32,33,34) yüce ayetleri, keşif ve müşahede nûrları çoğaldığında, ruhaniyet güneşinin aydınlığının, bütün gönülleri farkındalık sabahına kavuşturduğunu bildirir. Subhan Allah, en doğrusunu bilir.

Ey Sevgili! Gönlü ve aklı birleyen (ülü-lelbâb) için kur'anı kerim, "Muhakkak ki O, Hakk'al yakîndir." (Hakka 69\51) O'nun nûrunu ahfâda bulanlar için, kesin gerçeğin ta kendisidir. Mânâ ve hikmetlerinin sırrını, gönül gözüyle gören ülü-l ebsâr için ayne'l yakîndir. O'nun ilmiyle amel edip, takvaya uyanlar için ilme'l yakîndir. Yakîn mertebelerinden ahfâ, en gizli; hafî, çok gizli olarak sırra mazhardırlar. "Onlarki salâtlarında daimidirlar" (Me'aric 70\23), kutsal kitabın ayetlerini bizzat yaşarlar. Her bir işaret ve öğüdünü, özbenliklerinde kayıtlı bulurlar. Meşguliyetleri, hakikat ilminin nûru ve Rabbın ihsân eyle-

diği vehbî rızık ile; Sevgilinin, tecelli sırlarına şâhid olmaktır. Nitekim "onlar, şâhidliklerinde kaimdirler" (Me'aric 70\33) Hakk'ın varlığından gayrı, gerçek bir varlık bulunmadığına şâhidlik ederler. O'nun en mümtaz tecellisi olan insanı anlamağa çalışmaları, kalblerindeki huzur ve Allah sevgisi nedeniyledir. İnsanki, Rabbın sanatına seçkin bir örmektir; sanatını tanıyıp, anlamağa çalışmak, sanatçının tanınmasına vesiledir. Zirâ, nefsin tanıyan, Rabbını tanır. Kaldığı O'nu tanımak isteyenler, "bütün benliğiyle O'na yönel" (Müzzemmil 73\8) ilâhi emr ve dâvetine uyarak; dünyevi her ilgi, merak ve alışkanlıklarından uzaklaşırlar. Rabbı zikretmedeki amacın, O'nun yegâne hakikat olduğunu; her hâllerinde hatırlamaktır. İbâdet etmedeki maksadın da, O'nun nûruyla; O'nu tanımak olduğunu unutmamaktır. Bilki, Allah için yapılan her iş ibâdetdir. Ancak bu takdirde, mânâ semâsının kapıları açılır ve kul, sırrındaki gizli hazineye kavuşur. "Semâ onunla (tecelliyle) yarılr. O'nun vaadi yerine gelir" (Müzzemmil 73\18) Müminin, dünya hayatında iken mânevi kıyameti gerçekleştire, fâni ve sanal kimliği erir. "Dağlar yürütölüp serap hâline gelir" (Kıyamet 75\20) Her insan "Rahman'a kul olarak dönecektir" vaadi gerçekleşir. O'na yönelmek sûretiyle, kulluk vaadını yerine getiren insana, "ona, yollarımızı gösteririz" (Ankebût 29\69) nimeti, ihsân edilir. "Semâ açılır ve kapı kapı olur" (Nebe 78\19) yüce ayetince; sırlar zâhir olur. Ey aziz! Yakîn, kimine nûruyla gelir. Kimine "onu sınavacağız" (İnsan 76\2) İlâhi irâdesiyle, fitneye (sınava) bürünerek gelir. Kimine de, azabın haberi olarak gelir. Mânâ ve sırlara gözlerini kapatanlara "Yakîn bize geldi çatı" (Müddessir 74\47) yüce ayetinin hükmüyle gelir. "Fakat insan önündekini (hakikatı) yalanlamak ister." (Kıyamet 75\5) İnanmak istemediği ve küçümseyip, reddettiği bu süreci "kıyamet vakdi ne zaman? diye sorup" sorgular. (Kıyamet 75\6) Soran bilmez ki, idrâk gözü kamaştığı; kalb karardığı, ruh güneşi ile hikmet ayı bir araya getirildiği zaman, nefsinin kurtuluşunu kaçmakta arar. "Gözler kamaştığı ay karanlığa gömüldüğü, güneş ve ay bir araya getirildiği zaman, o gün insan, kaçış nereye? Diye sorar." (Kıyamet 75\7,8,9,10) Soran, hiç düşünmezmi ki, insan; nereye kaçarsa kaçsın, kendinden kaçamaz. Zirâ, "insan kendi nefsinde dönük, derin bir basirettir (gözlemcidir)" (Kıyamet 75\14): Şâhidliği, kendi benliğinin eylem ve tercihlerinedir. Gel gör ki, özbenliğindeki tecellinin hakikatını ermemiş kişi, kendi kadrini, (değerini) bilemez. Her canı, kendinden daha değerli bilmedikçe, hayatın anlamına eremez. Gönül, kendini tümüyle O'na vermedikçe, Rabbını göremez. Nefs yüzünü yokluğa yüz sürmedikçe, varlığı idrâk edemez. Bütün inançları saygıyla kucaklamadıkça, dindar sayılmaz. "Bu süreç içinde, insana önden sunduğu ve ertelemeğe çalıştığı şeylerin bilgisi haber verilir" (Kıyamet 75\13) örneğin, ibâdet etmek istediği halde, bir türlü ibâdete oturamayanların, hata ve kusurlardan kaçınmak istediği halde, nefsin tutkularından kendilerini alakoyamayanların; "mazeretlerini öne sürsede" (Kıyamet 75\5), samimiyetsizlikleri kendilerini gösterilir. Sâlih âmellerde öncelik kazananlara da, her hayr ve iyiliğin ancak Allah Teâlâ'nın lütfuyla gerçekleştiği hatırlatılır. "O gün kimi gözler ısıltı ısıltı aydınlatılır," zirâ, "bakışları Rablarınadır." (Kıyamet 75\22,23) O'nun varlığından gayrı bir şey görmemenin, O'nun nûrunda erimiş olmanın ferahlığı ve sevinci içindedir. Onlar için yaşam, kişisel olmaktan çıkmış, Allah'a ait olmanın neşesi içinde, benliksiz varoluşun huzuruna ermiştir. "Kimi yüzler vardır o gün asık olur" (Kıyamet 75\24) inançları ve düşünceleri nedeniyle, birbirlerine düşmanlık besleyenlerin durumu; Hakk'ın cemâlini müşahadededen mahrumiyetin getirdiği hicranın, çehrelerinde belirşidir. Rabbim hepimize mağfîret eyle.

Ey Sevgili! Kişi, kendini hangi maddi veya mânevi boyutta görüyor, nefisini hangi mânâya lâyık buluyorsa; Rabbi da ona, o boyutun cilvesiyle tecelli eder. Zirâ, Hakk Teâlâ; hiç kimseye zulmetmez, "dileyen imân etmiş olsun, dileyen inkâr" (Kehf 18\29), kimseyi zorlamaz. Velâkin, kalblere verdiği vicdani meleke ve akıl nûrunun rehberliğinde doğru ve hakk olanın seçilmesini murad eder. Tutum ve davranışlardan dolayı gönül huzurlu ise, Rabbinin muradına yakın demektir. Buna mukabil, kalbde, kaygı, kuşku ve sıkıntı barındıran her duygu; Hakk'ın rızasına, uygun değil demektir. Bilki, uygun olmayan, uyumsuz olur. Uyumsuz olanın akıbeti huzursuz olur. Doğru seçimde bulunanın gecesi aydınlanır, neşesi daim olur. "Kim nefisini arzularından alıkoyarsa muhakkakki cennet onun sığınağıdır" (Naziat 79\40,41) Nefs kime ait olduğunu idrâk ettiğinde, mânâ çiçekleri gönülde açar. Keşif ve müşahede bahçeleri, hakikat güneşinin ışığında; hikmetle, aydınlanır. Hakk'ın nûru, bireyin fânî varlığını örtüp; onu benlik iddiasından arındırdığında kul, Rabbinin tecellisini tanır.

O ki, hakkı sahibine teslim etmiştir; kimseden, hak talebinde bulunmaz.

O ki, sevdiğini koşulsuz sevmiştir; sevgisine, karşılık aramaz.

O ki, varlığını Allah'a teslim etmiştir; nefisine varlık aramaz.

O ki, nefsin kölesidir; gördüğü dünya rüyasından uyanamaz.

Mesela, ayetlerdeki işaret, mânâ ve sırları, kimin daha güzel okuduğu değil; kimin, daha doğru yaşadığıdır. "İşte, yarışanlar; bunun için yarışsınlar" (Mutaffifin 83\26) yüce ayeti; söze değil, amele önem verir, kalıba değil, öze değer verir.

Ey aziz! Hakk'a karşı direnen her benlik, gerçekte, ruhunda tecelli eden kudrete karşı diremiyor demektir.

O ki, nefsinde beslediği olumsuz duygu ve "içinde olanları (vesvese ve korkuları) atıp, boşaldığında" (İnşikak 84\4); sırrındaki cevhere doğru yol bulur. "Ey insan, muhakkak ki sen Rabbinâ karşı didinip, çabalamaktasın; sonunda; O'na kavuşacaksın" (İnşikak 84\6) hitabı, nefse, hakikatle olan randevusunu hatırlatır.

O ki, ahdını hatırlayıp, Allah'a yönelir, "kitabı sağından verilir." (84\7) Ehli yemin'in nefsiyle yüzleşmesi ve sufli sıfatlardan ulvi sıfatlara dönüşümü sıkıntısız olur. Böylece, "kolay bir hesaba çekilir." (84\8) O ki, enâniyyet zindanından kurtulup; Hakk'ın nûruyla vahdet bilincine kavuşur; "sevinçli olarak ailesine (melekûta) döner." (84\9) O ki, mânâdan mânâyâ, sırdan sırâ, "boyuttan boyuta" geçer. (84\19), tercihlerinin karşılığı olan kabzın bastın mânevi süreçlerini yaşar. O ki, âlemi-i fark'tan, âlem-i cem'e intikal eder; taklidi imândan, imânın hakikatına erer. Nitekim, "imân edip de, onun hakikatına uyup, uygulayanlar" (84\25) ayrılık ve uzaklık azabının acısını tadmazlar.

Ey Sevgili! Gönüller ihlâsla, nefisler tutkuyla sınıanır. O ki, vaadinde sâdıktır, sinesi sırla sınıanır. Sırlar, keşif ve müşahede ile; ubûdet, Rubûbiyetle sınıanır. Her birinin sınıandığı "o süreçte, kimi yüzlerde nimetin (tecellinin) mutluluğu görünür." (Gâşiye 88\8) Tevhid nûruyla görenler, Sevgilinin cemâlin- den gayrını görmezler. Tevhid kulağıyla dinleyenler, "boş söz işletmezler." (Gâşiya 88\11) Hikmet pınarından akan nimetler, gönlün susuzluğunu dindirir. Her içiş, yeni bir mânânın faziletini dile getirir. Mârifetullah sergilerinde yayılı lütuf kadehlerinden, sırlar yudumlanır. Her ferd, kendi hakikatını, ruhundaki sırrı ve Rabbinâ verdiği ahdı, hatırlamakla sorumludur. "Andolsun çifte ve teke" (Fecr 89\3) Dualiteye ve tekliğe, kesrete ve vahdete, fark'a ve cem'e, sevenle sevilene ve sevdiğinde fenâyâ ererek, sevgiliye erene, halkın sûretinde zuhur eden Vahid'in, vahidiyetindeki gizemi gözlemleyen

”akıl sahipleri için yemin (değeri) vardır.” (Fecr 89\5) Zirâ, kendi kadrini yüceliğini ancak kendisinin bildiği tevhid sırrında, varlıktaki tecelliyide ”muhakkak ki Rabbin gözetlemededir” (Fecr 89\14) O ki, fakrun huzur ve güveni içinde doyunluğa ermiştir; ubûdiyetten, ubûdet şuuruna katılan has kul olarak gönül cennetine dâhil olmuştur.

Ey Sevgili! O ki, melekûtiyetine lâîk bir yaşam sürer; Rabbi, ondan razı, o da Rabbindan razı, Rab- bıyla, Rabbindan Rabbına döner. O ki, ”kimsenin nefesine güç getiremeyeceğini sanır” (Beled 90\5) kendisine gösterilen hak ve bâtıl yollardan, bâtılı seçer. Allah’a muhtaç olmadığına inanan insan, haddini aşar. O ki, nefisini, fânî kimliğinin boyunduruğundan kurtarır; ferdaniyetinde, vahdeti yaşar. ”Açlığın yaşandığı günde, yakınındaki yetime (tek’e) yedirir yahut (mâsiva yokuşunda) takatsız kalmış yoksulu (hakikat ilmiyle) doyurur. (Beled 90\14,15,16) O ki, kibir ve büyülenmekten, kin ve öfkeden ”kendini arındırır, hiç şüphesiz kurtuluşa ermiştir.” (Şems 91\9) Bilki, ferdâniyetin hakikatına ve ferd esmâsının nûruna mazhar kıldığı kulunu, Rabbi barındırır. ”Seni yetim (tek) bulup da barındırmadı mı?” (Duhâ 93\6) yüce ayeti, bu hikmeti bildirir. Mâlumdurki efrâd, ferdlerdir. Fenâdan sonra bekâyı tadanların irâdeleri, Mürid olan Hakk’ın irâdesinde eridiğinden; tasarrufları, Hakk’ın tasarrufudur. ”Allah dilemedikçe, siz dileyemezsiniz” (Tekvir 81\29) hitabı efrâdadır. Mâsiva uykusundan kalkmış olmalarından ötürü, nazarları, yalnız Sevgilinin vechine; keşif ve müşahedeleri Rabbin tecellisindeki izzet ve kemâli- nedir. ”Seni, yolunu kaybetmiş bulupda, yol göstermedimmi?” (Duhâ 93\7) yüce ayetince, bâtılın yolunu kuluna kaybettirip, hakikat yoluna kavuşturan irâde Rabbin ezeldeki ilâhî takdiridir. Kezâ, fâkrun (yokluğun) erdemine erdirerek, kulunu, Akdes zâtına muhtaç kılan yine O’nun irâdesidir. ”Seni, ihtiyaç içinde bulupda zengin etmedik mi?” (Duhâ 93\8) ayetince, kuluna, kendi varlığıyla varlık veren; ruhen, ilmen ve ahlâken zengin kılan Gani, yine O’dur. O ferdler ki, Rabbin tecelli nimetiyle gınaya ermiştir; ”Rabbinin nimetini dile getir” (Duhâ 93\11) emriyle mükelleftir. Ferd’ler, Hakk’ın Fettah, Rahman ve Deyyân esmâsına mazhardır. O ki, hiçbir yöne yönelmeden, ”sadece Rabbına yönelmiştir” (İnşirah 94\8), sinesi, mânâ ve sırları kucaklayacak şekilde, ”açıp, genişletmedik mi?” (İnşirah 94\1) nimetiyle kabzın darlığından bastın ferahlığına erştirilmiştir. Cenab-ı Hakk, varlığın gizemini, zâhir ve Bâtın tecellisindeki hikmetleri, ”Oku! Rabbin ekremdir” (Alak 96\3) emrindeki lütuf ve cömertliği ile ”insana bilmediğini öğretendir.” (İnşirah 94\5) Hem nefsi, hem gönlü, hemde beşeri bedeni ile secde edeni, ilmine ve nimetlerine yakınlaştırıp, yakîn’e erdirendir. Daim sıfatıyla kulunu, ferdîyet tecellisinde sâbit kılandır. Hannân ve Mennân sıfatlarının nûruyla, kalbleri rahmet ve letâfetiyle nimetlendiren, zuhurundaki tekliği idrâk ettirip; kullarına, velâyet kulağıyla duyurup, vahdet diliyle konuşturup, mârifetullah sırrıyla okutandır.

Ubûdetin mazharı olan ferd, fiil, sıfat ve zât olarak vahdeti yaşar. Tek’in üçten itibaren başladığının bildirilmesi, bu hikmetdendir; her ismin hakikatının, üç harften oluşumu gibi.

Rahman sıfatıyla gönüllere dirlik bahşeden, Hannân sıfatıyla, nefisleri arındırıp, rahmetiyle kalblere hoşgörü ve yumuşaklık ihsân eyleyen, Mennân sıfatıyla da, keşif ve müşahade nûrlarını bağışlayarak, kulunu mârifete erdiren Zât-ı Hakk, celâliyle cemil, cemâliyle celildir.

Rahman sıfatıyla fenâyâ erdirip, Rahim sıfatıyla vuslata erdirendir. Mülkünün Melîk’i olarak varlığını, halka bildirmişti, kendinden gayrı bir tecelli sahibi bulunmadığını, ortaya koymuştur. Gönüller O’nun sevgisiyle coşmuş; nefisler O’nun isminin heybetiyle, beşeri kimliğinden erimiş, sırlar, O’nun nûruna boyanıp, vuslata ermiştir.

Ey aziz! Bilki gönlü doyurmak, nefsi doyurmaktan daha değerlidir. Gönle hitâb, akıl vermekten daha etkilidir. Gönül vermek, gönül çalmaktan daha faziletlidir. Takva sahibi insan, takvasını kendinden bilmeyen; ibâdetini, Hakk'ın nimeti olarak görendir.

Ey Sevgili! "Allah, Âdem'e bütün isimleri öğretti" (Bakara 2\31) yüce ayetince, sırrında tecelli eden Esmâ ül Hüsnâ ile İnsan-ı kâmil ilâhi ahlâka boyanıp; Sûret-i Hakk olarak beşeriyet âleminde Rabbının halifesi olur. Mazhar-ı ahfâ'dan kasıt odur ki, kâmilin varlığı; Habibullah, Halilullah ve Nûr-i arşulla- hın (s.a.v.) ruhaniyeti ve yaşantısıyla uyumlu olur. Allah'ı Allah'ın nûrlarıyla ve ilmiyle bilmek nâsib olur. Halkın bilgisi, âlemdeki eşyanın (şeylerin) isimlerini bilmek iken, İnsan-ı kâmilin bilgisi; şeylerin hakikatını, Rabbının inâyetiyle keşif ve müşahede olur. Hakikatı bilip bildirmekte, hakka'l yakîne mazhar olduğu kadar mukadder olur. Hakk'ın sıfatı kimde zahir olmuşsa, vahdet diliyle dillendiren olur. Ârifin gönlü mârifetullahı kalem olur. Rabbın gönle olan nazarı, nüzûl (iniş) ve urûca (yükseliş) vesile olur. Hakk, tenezzül edip, tecelli edince; mânâ ve sırlar, sıfat ve esmâ ile zâhir olur. Zât güneşi yükseldiğinde, her söz, her mânâ ve sûret sâkıt olur.

İnsan ki, pek değerli kâbiliyetlerle donatılmıştır; elinin uzanmadığı nimet kalmadığı içindir ki, kibrine mağlub olur. Her kim, kusuru kendi nefsinde aramazsa, karşısındakine düşman olur. Kim de Rabbının ismiyle, Rabba yönelirse, fâni varlığına tevbekâr olur. Başkalarının hâline bakıp, onlara benzemediği için hâline şükreden kimse değil; kendini, onlar için fedâ eden insan, tevhide misâl olur. Bilki, kim hangi hâli yaşıyorsa "o size revâ görülende, Rabbinizden büyük bir belânın sınavı vardır" (Bakara 2\49) ayetinin hikmetine şahid olur.

Mâlumdur ki her darlık ve sıkıntı, Hakk'a yaklaşmaya vesiledir. O ki, Rabbına boyun eğdiğine inanır; imânı, imânın hakikatıyla sınanır. Unutulmamalıdır ki, kimin hangi koltuğa oturduğuna, kimin hangi kitabı elinde tuttuğuna göre değil; kimin gönlünü ve benliğini, bütünüyle Rabbına teslim ettiği nisbette tecelli nimetine nail olur. Nefisleri öldürmek, nefislere şifâ olur. Hakikata dayanmayan yorum ve zanlarla, halkı korkutmayı mârifet bilip, kendi hakikatlarını unutanlar; "İnsanlara iyiliği önerirken, kendi nefislerinizde uygulamayı unutturmusunuz?" (Bakara 2\44) İlâhi uyarısına muhatab olur. Her ifrat, karşıt bir tepkiye vesile olur.

Ey

Sevgili! Gönül hasreti, sûrete duyulan özleminden daha derindir. Sevginin kudreti korkunun şiddetinden daha etkindir. Gönül, şekle ve sûrete bakmaz; renk ve desenle avunmaz. Katıksız muhabbetullah yumağı benliği sarınca, Allah sevgisi, her nefsâni zevkin yerini alır. O ki, mânâ ve hakikatlardan kaçıp dünyanın cazibesine kanar; özbenliğinde saklı nice nimet ve hikmetleri müşahadededen mahrum kalır. Sırrın keşif müşahadesi nûrun nûra olan vuslatıdır. Esmâ ve sıfatın, Zât'a olan aidiyetidir. Bilki hakikata kavuşturan faydalı ilim, gönlün doğusu; faydasız bilgi ise, gönlün batısıdır. Gönülün doğusu selâmet; batısı, nefsaniyettir. "Doğuda Allah'ındır batıda" (Bakara 2\115) Hayırda Allah'tandır, şer de. Lütûf da O'nun dur, kahr da. Ulvî âlemde O'nun tecellisine mazhardır. Sufli âlem de. "Semâ da ve arzda ne varsa O'nun dur" (Bakara 2\116) Vahdet de O'na aittir, vahidiyetin yayılışı olan kesret de. Esmâ ve sıfata Hakk'ın Zâtından gayrı bir varlık atfedenler; O'nun varlıktaki tecellisini tevhid gözüyle göremediklerinden, "Allah çocuk edindi, dediler" (Bakara 2\116) Allah Teâlânın mutlak varlığındaki tekliğini ve ahadiyetindeki hikmeti kavrayamadılar. Esmâyı oğul, sıfatı kudsi ruh, Zât-ı da Baba olarak tanımladılar. "Hâşâ! O bundan münezzehtir." Subhan O! Sıfatda O'ndandır, esmâ da! Ruhta O'nundur, nefis te! Hakk'ı, Hakk'ın nûrunun

rehberliğinde tanımak isteyen, ''gerçekleri hakkıyla bilmek isteyenlere ayatleri apaçık gösterdik'' (Bakara 2\118) yüce ayeti; hakikat ilminin O'nun hidâyetiyle öğrenileceğini vurgular. O'nu O'nun ilmiyle tanımayanların, halka rehberlik etmesi; kendi zanlarındaki bir mâbuda yönlendirmesi olur. Hakk'ı Hakk'ın rehberliğinde 'afak ve enfüste' tanımak ise, Resûlullah'ın (s.a.v.) kademi üzerine yürümekle olur. Yeterki bu yürüyüşte, neftsen bir iz bırakılmış olmasın. Rabbin kulları Rabba bırakılmış olsun.

Ey Sevgili! Vahdet, incir gibidir; vâhidiyet, incirdeki zerreler gibidir. Kâmil insan, zeytinagacı gibidir. Ağacın dal ve meyvaları, onda zâhir olan sıfat ve esmâlar gibidir. Bilki her ruhani mevsimde dengede olmak, kâmilin tutumudur. Nitekim itidâl içinde bulunmak, her aşırı hissiyattan arınarak, denge de kalmayı gerektirir. Ancak bu takdirde ölçü korunup, hakk ve adalet üzerine şâhid olunabilir. Nasıl ki bir sûrete duyulan kin ve öfke, aşırı duygusallığa yol açıyorsa; her bağımlılık da, tarafsız kalmayı ve mûte- dil olmayı önler. Oysa hakikat ehli, dengede bulunmak ve her hususta ortada (vasat) olmak zorundadır. Bir olayın şâhidi insan, nefsânî bir tepki göstermeden, durumu olduğu gibi bildirmekle sorumludur: ''Sizi insanlar üzerine şâhid, Resûlû de sizin üzerinize şâhid kıldık. Sizi vasat (mutedil) bir ümmet (toplum) kıldık.'' (Bakara 2\143) yüce ayeti, insanları i'tidâl içinde, hayatın akışına tanıklık etmeye dâvet eder. Aksi takdirde kişi, Ehl-i Şuhedâ (Hakk'ı Hakk'la gören) olamaz. Aşkın gözüyle gören kâmil imân sahibinin şâhidliği, ayne'l yakîn nûru iledir. Kibrin gözüyle bakan zan ehlinin dünyası gibi değildir. İnsan-ı kâmilin tevhid inancı, keşif ve müşahede iledir, hiç okumamışlardır ki: ''Biz Allah'a ve bize indirilene, İbrahim, İsmail, İshak, Yakub ve oğullarına indirilene, Musa ve İsa'ya verilenlerle, Rablarından diğer peygamberlere verilenlere imân ettik. Onların arasında hiçbir ayırım yapmayız. Biz ancak Allah'a teslim olmuşlarız!'' (Bakara 2\136) ayeti kerimesi, fark gözetmeksizin, Hakk'a teslimiyetin önemine ve güzelliğine dikkatleri çeker. Ayırım yapan ise, kendi cehâletini sergiler. ''Şayet onlar da, sizin O'na inandığınız üzere imân ederlerse, hakk yolu bulmuş olurlar. Eğer yüz çevirirlerse, parçalanmış (dağılıp, ayrılığa düşmüş) olurlar. Onlara karşı Allah yeter'' (Bakara 2\137) yüce ayeti, gönül gözü mühürlü, dargörüşlülere kendi hâllerine bırakmak gerektiğini bildirir. Zirâ asıl olan, kulun idrâk ettiği değil, Hakk'ın bildirdiğidir. Beyaz-zenci, güzel-çirkin, zengin fakir ayırımı yapanlar gibi, peygamberlere indirilenler arasında ayırma bulunmak, kişinin kendi zannındaki bir kavramı putlaştırması gibidir. Oysa ''Allah'ın boyasıyla'' boyanmak (Bakara 2\138) İlâhî ahlâka sarılarak, her değerlendirmeyi ve tasarrufu Allah'a bırakmaktır. Mâlumdurki bütün çatışmalar, farklılığı yaşamaktan ileri gelir. Allah Teâlâ, âlemlerdeki bütün kullarının Rabbidir. O'nun peygamberlerini ''Yahudi yahut Hristiyan'' (2\140) ve diğer kimliklerle tanımlamak, hakikatı göremeyen, imânını zevk edinememiş kişilerin mesleğidir. Hakk'ın sıfatları ki, ''Rauf ve Rahim dir'' (2\143) Sâfi şefkât ve merhamettir. Halkın sıfatlarında ise ayırıştırma ve ötekileştirme vardır. Kişinin nazarında ancak, Rabbinin tecellisini görmek olduğu takdirde, ötekileştirmeden kurtulur; yüzünü, gönüldeki sevgiliye ''Mescidi Harama'' çevirmiş olur. Nereye yönelirse, O'nun vechini görmüş olur. Nitekim, ''herkesin ona döndüğü bir yönü vardır'' (Bakara 2\148) Allah'a teslim olmuş bir kulun yönelişi, ne sûret-ne kalıba, ne taş-ne toprağa, ne ad-ne sığara velâkin Zât-ı Hakk'adır. Gönül kimi sevmişse, yönelişi de onadır. Zirâ gerçek sevgili O'dur, kişinin sevdiğini anması, Sevgilinin onu anmasıdır. ''Siz beni anın ki, ben de sizi anayım'' (Bakara 2\152) yüce ayetinin hakikatı budur. Zirâ önce ''O sever, onlarda O'nu sever.'' Sevgilinin varlığında kendinden

eriyenin Hakk'ı anması Zât-ı Hakk'ın, kendini kendiyile anmasıdır.

Ey Sevgili! İnsanoğlu kendi korkularıyla, dayanıp, güvendiği her şeyle sınanır. "Andolsunki sizi korkuyla, açlıkla, mallarınızla (güvendiğiniz) canlarla ve (sahiplendiğiniz) ürünlerinizi azıltmakla sınarız. Sabredenlere müjdele" (Bakara 2\155) ayeti, sınavın niteliğine dikkatleri çeker. İdrâk eden sabreder, etmeyen inkâr veya itiraz edip, reddeder. Sınavların özünde Hakk'ın muradını gören, rızanın huzuruna erer. Zirâ sabır râzı olunmayan şeye karşıdır. Râzı olunan her şey hoşnudlukla karşılanır. "İşte Rabla- rına bağışlanmak ve rahmet onlarıdır ve hidâyete erenlerde onlardır." (Bakara 2\157) ayeti, Hakk'ın varlıktaki tecellisini, Rabbin lütfuyla görerek şâhid olanları, şâhid olduklarının hakikatına ilme'l, ayn'e'l ve hakka'l yakîn ile erenleri bildirir. Subhan Allah, en doğrusunu bilir.

Ey Sevgili! Kişi, baktığı şeye ne kadar yakınsa, o kadar körleşir. Bâtındaki hakikatlar, zâhirdeki sûretlerde belirir. Mânâdaki imamlar, zâhirdeki imamlara uyarlar. Zâhirde ki imamlar da, mânâdaki imanları tanımış olsalardı, onlara uymayı temenni ederlerdi. Ne varki her biri, kendi itikatına göre hareket eder. İlâhi aşka uyan, sırrındaki güzele vuslat eder. Güzel davranan, kendindeki güzelliği ihsan eder: "İhsân edin. Allah, ihsân edenleri sever." (Bakara 2\195)

Kimi sevse, Leylâyı sever gibi sever
Mecnun gönül,
Kime baksa, O'nu görürcesine yönelir
Âşık gönül,
Kimi ansa, Sevgilinin adını kaydeder
Kâtib gönül.

Hakk'a olan muhabbetinde ve yönelişinde, hiçbir şeyi ortak koşmayacağına dair söz verdiği halde, söze uymayanın hâli; nefsine biçtiği değerın ölçüsü olur. "İşte o zaman, kendilerine uyulanlar, kendilerini izleyenlerden açığa çıkan azabı görüp, uzaklaşırlar" (Bakara 2\166) Zirâ, Allah'ın gayrına bağlanıp, medet ummak, haramı helâl addetmek gibidir. Kimileri nefsânî dürtülerle, kimileri ekonomik çıkarlar için, kimileri de politik görüşleri nedeniyle, Allah'ın gayrına varlık vehmetmek suretiyle; "Allah dışında bazılarını Allah'a eş tutup da, Allah'ı severcesine severler." (Bakara 2\165) Allah'ı tanıyanların sevgisi ise, O'nun tecellisindeki sırlara hürmet ederek, şekil ve sûretlerdeki görünüme aldanmayarak, O'nun tecellisindeki sırlara hürmet ederek, şekil ve sûretlerdeki görünüme aldanmayarak, O'nun muhabbetinde; O'na olan aidiyat bilincinde, O'nu, O'nunla sevmektir. Himmeti hak olanın muhabbeti de Hakk'adır. Hizmeti Hakk için olanın, himmeti de Hakk'dandır.

Nefsin dirliği dünya ile, kalbin dirliği Allah iledir. Gönül, Allah'ın gayrından boşaldığında huzurlu olur. Gözünde Hakk, gönlünde Hakk, sırrında Hakk olunca, hayatın Hakk'a ait olur. Allah'ı Allah'ın sevgisiyle sevmek; Allah'ı Allah'la sevmek olur. Hayatın gerçek sahibini tanıyanlar, hiç kimsenin hayatına sahip çıkmazlar. Beşeri ilişkilerde, "sakın aşırı gitmeyin, çünkü Allah, aşırıları sevmez" (Bakara 2\190) yüce ayeti, nefsâniyetin hudutlarını belirler. Nefsi için yaşayan, haddini aşmış olur. Allah için yaşayan haddini korumuş olur. Allah için yaşayanın varlığı, Allah'a ait olur. Kalbin yolunu izleyenler, hak yolunu bulmuş olur. Kulun maksadı Hakk'a vuslat olunca her ameli ihsân (güzellik) olur. Vakdi (ömrü) Allah için olanın gönül haccına, nefsi şâhid olur. Her şey Allah ile Allah için olunca, vuslat tez hâsıl olur. Ey Sevgili! Hayatın sırrı, sırrında saklı; sırrın hakikatı ruhunun ufkunda kayıtlı. Tecellinin

şâhidi olan mutlu, uzaklık ateşini tadan ise mutsuz ve kaygılı. Varlığa gelenlerden kimi vardır ''Rabbımız bize dünyada ver'' (Bakara 2\200) diye dua eder, nimeti bekler. ''Kimi de, dünyada güzellik, ahirette güzellik'' (Bakara 2\201) diler. Hakk'dan, Hakk'ı dileyen ise, Hakk'ı, her şeye tercih eder. Her nefes, Rahmani nefese dönüşünce; sır, sırrın özüne erer. Varlığın tekliğini müşahade eden, Sevgilinin sevgisinde, aşkın özüne erer. Yaşamın her kademesinde, ''bunca apaçık deliller geldikten sonra yine de (mânâ ve hakikat-lerden) kayarsanız iyi bilinki Allah, Azizdir ve Hakîmdir.'' (Bakara 2\209) İzzeti itibariyle Zâtına erişilemeyen, varlıkta benzeri olmayan, idrâkların kavrayamadığı, kendi tecellisi ile kendine yetendir. Tecelli ettiğinde, kudretiyle zâhir olan, kimin mutlu, kimin bedbaht olacağını hükümünü veren; kimin nimete, kimin rahmete, kimin himmete, kimin de muhabbetiyle ünsiyete mazhar olacağını takdir edendir. Rabbin, zâhir ve bâtındaki tecellisini sır gözüyle müşahade edemeyip. O'nun âfak ve enfüsteki işaretlerini gönül gözüyle seçemeyenler. ''Allah'ın, yanında meleklerle birlikte, bulutlar içinde gelmesini gözetirler'' (Bakara 2\210) Ne varki, tecelli sahibi tecelli etmiş, gören görmüş, görmeyen mahzun kalmış, ''iş bitirilmiştir.'' (Bakara 2\210) Ne varki ''O, her an yeni bir iş ve oluştadır.'' (Rahman 55\29) Vuslat yakındır. Varlıktaki vahdetin, zâhir ve bâtındaki hikmetin farkındalığına eren insan, Rabbinin tecelli nimetini yaşar ve bilir ki, ''bütün işler Allah'a döndürülür'' (2\210) Sıkıntılar karşısında, 'yardım ne zaman'? diye sorgulayana Allah, ''Allah'ın yardımı yakındır'' (Bakara 2\214) diye seslenir.

Ey Sevgili! Duydukları sözlere, okudukları eserlere duygu ve anlam katanlar; hakikat ve hikmetleri, kendi kültür ve idrâkları nisbetinde algılayanlardır. O ki, nefsinin gözüyle okur; algıladığı mânâ, dağarcığındaki bilginin ufkuyla sınırlı kalır. O ki, Rabbinin okutmasıyla okur; okuduğunun sınır tanımayan derinliğine hayran kalır. Basiretler köreldimi, bilgi fayda vermez. Kalb, nefsinden arındımı, hiçbir şey onu etkilemez. Hem dünyası hem de âhireti, sadece Allah ile dolu olanın başka gayesi kalmaz. İnsanoğlu, ne arayıp, ne sorguladığını dahi bilmeden koşuşturur da, mevcûd olanı görmez. Gücünün yetmediğine göz dikerde, gücün gerçek sahibini görmez. Mânâyı unutmak, kişiyi dünyaya taşır. Kötülüğü unutmak, kişiyi iyiliğe taşır. Nefsini unutmak, insanı Rabbına kavuşturur.

Tevhid eden, tefrik etmez; tefrik eden, vahdeti görmez. Kendi fâni varlığına tövbe etmeyen tövbesi, nasuh tevbe değildir. Öfkeyi gönle sokan şey dünya hırısıdır. Oysa, ''gönüllere huzuru indiren O'dur'' (Fetih 48\2) Nasılki dünyayla meşgul olan, nefsinin hazzıyla uğraşır; Allah için yaşayan, her tasarrufu Rabbına bırakır. Her kâbiliyet, kendine uygun olan sûreti seçer. Her pinti, cimriliği tercih eder. Her hayr, kendine iyiliği dâvet eder. ''Herkesin kazandığı kendinedir.'' (Bakara 2\286) Her mü'min, Mü'min Allah'ın bahşeylediği imân nûrunun güvencesiyle Rabbına rücû eder. O'nun ihsân eylediği nisbette, yakîn'e erer. Nasibindeki kadar, Sevgilinin varlığıyla ünsiyet eder.

İnsana insan olma sevinci ve onuru yaşatan olgu, Rabbinin ondaki has tecellisidir. Maddeye fayda, sûrete hayat veren, ruhu kendi nûruyla aydınlanıp; kulunun gönlünü nazargâh yapan, Zât-ı Hakk'ın lütfu ilâhisidir. Sesi ve titreşimleri sanata dönüştüren, resme ve desene renk ve âhenk katan, gönülleri sevgiyle yoğuran; sırları ilimle donatan, O'nun yaratışındaki hikmet ve letâfettir. ''Allah hikmeti dilediğine verir'' (Bakara 2\269) Hikmet, kişinin koşuşturup aradığı cevherin ta kendisidir. Bu nedenledir ki, ''hikmet verilene pek çok hayır verilmiş demektir'' (Bakara 2\269) Hikmet sahibi insan, aklıyla eremediği hakikat ve sırlara, hikmet

nûruyla erer; gönlüyle keşif ve müşahede eder. Hakikat ilmini zevk edinir.

Ey Sevgili! Her imân sahibi insan, enâniyyet yılanını öldürmek üzere, nefsiyle cihâda dâvetlidir ki; nefsinden ölen, Rabbiyle dirlik kazansın. Her kim, nefsini etkisiz kılmak için gayret gösterirse bilsin ki, yardım ve lütûf, ancak Rabbinin katındadır. ”Şüphesiz imân edenler ve Allah yolunda hicret ve cihad edenler, muhakkak ki bunlar Allah’ın rahmetini umarlar.”

(Bakara 2\218) O ki, kibirden tevâ- zûya, tenkitten hoşgörüyeye, sufli ahlâktan ulvi ahlâka hicret eder; huzuru, mekân değiştirmekte değil, kendindeki değişimde bulur. Mâlumdur ki kişi ne kadar bilgi sahibi olursa, o nisbette bilgisinin yetersizliğine tanık olur. Ne kadar kendi varlığından vageçerse, kalb huzurunu o kadar tez bulur. Bilki, Rabbin seni sana gösterirse, ayrılığın hüznünü yaşarsın. Seni senden alıp, kendisiyle yetindirirse, ”Deki! Allah bana yeter!” (Tevbe 9\129) nimetini yaşarsın. Nasilki paylaşılan şey artar, esirgenen şey eksilir; hoşgörünün bulunmadığı yerde huzur gizlenir. Nasilki merhametin bulunmadığı kalbde, muhabbet olmaz; muhabbetin yaşanmadığı evde neşe de bulunmaz. İncittiğin her kalbin hesabı, nefsinden sorulur. Kucakladığın her can, Rabbin vuslat yoludur. Gayret, kabiliyetin hakkını vermek içindir. Nimet, kabiliyetin hakkını verenler içindir. Lütuf ise, zorla elde edilemeyen kabiliyetin Rabbinca hibesidir. Gayret, halkdan, lütûf ve nimet Hakk’dandır. ”Allah’ın lütfu geniştir. O Vasîdir (herşeyi kuşatandır) Alîmdir (her şeyin hakikatını bilir) (Bakara 2\261) Doğru olanı paylaşmak, kişinin kendi hayrınadır, ne varki hiç kimse, kimseyi hakikata erdiremez; ”Lâkin Allah, dilediğine hidâyet eder” (Bakara 2\272) Dilediğinin sırrını nûruyla donatarak tecellisine şahid kılar. O ki, kalbiyle müşahede eder; imânı ihsâna erer. O ki, sırrıyla müşahede eder; imânı, yakîne erer. Şâhid olduğu hakikatı gizleyen ise kendine eder. ”Şâhid olduğunuzu gizlemeyin. Onu gizleyen kendi kalbine kötülük etmiştir.” (Bakara 2\283)

Ey Sevgili! Hakikatı duymuş olmak, kişiyi hakikat ehli yapmaz. Rabbiyle yetinmeyen insan, mâsivâ- nın cezbelerinden kurtulamaz. Mânâyı inkâr eden, kendi nefsine zulmeder. Kendindeki tecelliye tanıklığı gizlediği için, özbenliğine eziyet eder. ”Kalblerinde eğrilik olanlar” (Âli İmran 3\7) anlamadıkları hakikat ve sırların peşine düşerler velâkin ”ancak Allah, onun tevilini (her şeyin hakikatını hakkıyla) bilir.” (3\7) Gönül ehli, duyduğunun hakikatını yaşamak üzere vakdin gelmesini bekler. Hakikat ehli ise, ”Rabbının nimetini dile getir” denilirse dile getirir; hikmeti gizle denilirse, sessizliğin sineline çekilir. O ki, lütfun rahmetin açılımını bekler. ”Bize katından rahmet (ilminden hikmet) bağışla, lütfu bağış çok olan Vehhab sensin” (Âli İmrân 3\8) niyazına sarılır. Bu hususta, ”Allah dilediğini yardımı ile destekler.” (Âli İmran 3\13) Aczini bilen her kâmil, ilmine ve ameline sahiplenmez. Kimin lütfu, kimin merhamete mazhar olacağını bilemez. Kaldıki her benlik, kendi niyetini sorgulamalıdır. Niyetinde samimi olan ve maksadı yalnız Allah olan, varlığını bütünüyle Rabbin teslim eder. Zirâ, ”Allah indinde din (ilâhi hüküm) islâmdır (teslimiyettir).” (Âli İmran 3\19) Öte yandan teslimiyetin boyutları vardır: Kimi vardır, ahiret nimetlerine kul olur. Kimi vardır, zihninde yarattığı bir dindarlığa teslim olur. ”Onların uydurdukları şeyler de, dinleri hakkında kendilerini yanıltmıştır” (Âli İmran 3\24) kimileri de, Hakk’ın ayetlerindeki hakikatları gizleyip, Hakk’ın işaretlerini inkâr etmiş olur. Bilki mânâ ve güzelliği görmek istemeyeni zorlamak, ona eziyet olur. Zirâ Rabbin İlâhi ilminde, kimin mutlu, kimin bedbaht olacağı, kimin doğru, kimin eğri yolda yürüyeceği hükme bağlanmıştır. Kaldıki, Allah için her âlemde vazgeçmek, her nefsin kabulleneceği bir nimet değildir. Bunun içindirki Al-

lah'a teslimiyetin de dereceleri vardır. Her sıfatdan, her ad ve makamdan her beklenti ve hissiyattan, her vesvese ve yersiz zandan, her kuşku ve kaygıdan, dayanıp, güvenilen her fâni varlıktan ve kulun kendi vehmindeki benlik putundan arınılmadan bütünüyle Allah'a olan teslimiyet hakkıyla gerçekleşmez. Sahiplenilen her hayr ve sâlih amelden vazgeçmedikçe nefsin fenası oluşmaz. Her renkten arınmadan Allah'ın boyasıyla boyanmak nasib olmaz. "Mülkün gerçek sahibi olan Allah'a" (Âli-İmran 3\26) ortak koşmadan teslimiyet, ancak Allah'ın "aziz kıldığı" ve zâtından gayrı her şeyden arındığı kullarına nasib olur. O ki, Rabbi onu hem şehâdet âlemindeki mülkten, hemde melekût âlemindeki mülke sahip çıkmaktan arındırır; onun mülkün sahibinde fâni oluşu ve Rabbiyle kaim oluşu Allah'ın hidâyet ve inâyetiyle olur. Kalbde ve sırda, Hakk'ın gayrı kalmadıysa, kalbin buyruğuna kulak verilir. Duyan, gönül kulağıyla duyar; gören, gönül gözüyle görür velâkin, ne efale, ne esmâ ve sıfata değil, vechi, zât'a dönüktür.

Ey Sevgili! Kişinin nefsine melik olmasıyla, nefsine memlûk olması bir değildir; "Allah dilediğini aziz kılar" nefsine hâkim eyler; "dilediğini de zelil kılar" (Âli-İmran 3\26), nefsine köle (memlûk) eyler. Her hayr O'nun elindeyken, hangi şaşkın hayra sahip çıkabilir? Ne varki Zât-ı Hakk, her hayrı ve zıddını, kulunun kendi elleriyle verir. "Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın" (Bakara 2\195) yüce ayeti, her benliğin kendi tercihleriyle yüzleşeceğini bildirir. Her güzelliğin, Allah'ın muhabbetine kavuşturacağını dile getirir. Öte yandan, sosyal ve ekonomik nedenlerle, inanç sahibi insanları bırakıp; imânı küçümseyen kişilikleri dost edinenlerin, dost kelimesinin hakkını vermeyenleri uyarır, zira üzüm üzüme baka baka kararır. "İmân edenler, imân edenleri bırakıp, (Hakk'ı inkâr eden) kâfirleri dost edinmesin. Kim bunu yaparsa Allah'la ilişkisini koparmış olur. Meğerki bu (durum) korunma amaçlı olsun" (Âl-i İmran 3\28). Rablariyle olan sırlarını ve mânevi hâllerini saklayıştaki amaç, ilişkide olduklarının düşmanlığını tahrik etmemek için olsun. Zirâ güvenilir olmayan hiç kimse, gerçek mü'min değildir. Sırâ sâdık kalmayan insan ise dost değildir. Dost odur ki, dostların sıkıntısına el verir, nefsin karanlığından ruhun aydınlığına çıkılmasına destek verir. "Allah, Mü'minlerin Velisidir" (Bakara 2\27)

Ey Sevgili! Seven insan, sevdiğinin mutluluğunda mutluluğu bulur. Rabının huzurunda, huzuru bulur. Bilki kimi mutlu edersen, Rabbinı mutlu etmiş gibi olursun. Zirâ, hoşnûd ettiğin kişinin mutluluk duygusu, kalbden Rabba yükselir. Kulunun mutluluğundan râzı olan Rabbi da, mutlu eden kulundan râzı olur. Tıpkı, hastaya hizmetin, fakire yapılan yardımın; Hakk'ın rızâsına vesile olması gibi. Öte yandan, kendindeki tecellinin hakikatını enâniyetleriyle örtüp, mânâyı inkâr edenleri, "Allah, kâfirleri sevmez" (Âl-i İmran 3\32) kendini infak edenlere ise hidâyet eder. "Kim ne infak ederse Allah onu hakkıyla bilir." (Âl-i İmran 3\92) O ki bir karşılık beklemeden, varlığını Rabbına iade eder, nefsi için yaşam yükünden kurtulur. Adağın kabulü, ahde vefâya ve Rabbin lütfuna bağlıdır. Ahdına sâdık kuluna, Rabbi da tecelli nimetiyle cevap vererek, mânevi açılımlar ihsân eyler. Kalbini, Rahmani ilhâma; sırrını, ayetlerindeki hikmetleri müşahedeye mazhar eyler. "Allah, dilediğine, dilediğince sayısız rızk verir" (Âl-i İmrân 3\37) İlâhi aşkı ruha, ulvi ahlâkı nefse rızk olarak takdir eder. Velâyet nûruyla ahfasını rızıklandırır, hüsnü zannı (olumluluğu) edebine yoldaş eyler. Hakikat ilmiyle ünsiyet bahşeder. Zâtına has kul olma lütfuyla şereflendirilir. Her nefeste O'nunla, O'nda olma bilincini ihsân eden kulun ne ibâdeti, ne kusuru, ne sevabı, ne günahı Cevad Allah'ın cömetdliğinin bir ölçüsü değildir. Hiçbir neden, O'nun hidâyetinde bir kıstas

değildir. Verdiği nimetlerden ötürü hesaba çekilemez. Fiillerinden dolayı sorgulanamaz. "O, yaptıklarından dolayı mesul tutulamaz" (Enbiya 21\23) Gözlerin görmediğini, gönüllerin tatmadığını dilediğine dilediğince verir. Hakk'ın davranışlarına sual olunamamasının sebebi, O'nun hikmet dolu işlerine idrâkların erişememesi, akılların pesetmesidir. O'nun eylemlerinde bir noksanlık aramak, "bir aksaklık bulmak için bakışını defalarca çevirde bak. Göz umduğunu bulamayıp bitap, hor ve hakir sana döner." (Mülk 67\4) Rabbının ahlâkıyla rızıklanan insan ise, Rabbı kullarına nasıl hilimle, muhabbet ve rahmetle davranıyorsa, kulda çevresindekilere hoşgörülle, edeble, hikmetle, sevgiyle davranır. Zirâ, seven; Sevgilinin güzel hasletlerini kendinde bulur. Bunun için "Rabbını çok anıp, sabah akşam tesbih" eden insan (Âli İmrân 3\41), Rabbından gelen işaretleri, varlığının her zerresinde hisseder. Sükûtu söze, ameli nasihata, hoş görüyü öfkeye, iyimserliği kötümserliğe, güveni kuşkuya tercih eder. Onlarki, özbenlikteki tecellinin bilincindedirler ve Rablarından indirilene hakkıyla imân ederler; "Bizi şâhidlerden yaz" (Âli İmrân 3\53), 'şuhûda erenlerin arasına kat', diye niyaz ederler. Hakk'ın şâhidleri, vücûd âleminde zâhir olan Sûret-i Hakk'ın kendi zâtına seçtikleridir. Nice kâmil gönüller, ayne'l ve hakka'l yakîn nûruyla mühürlüdür. Nasıl ki kalb ne halde ise, âlemi de o gözle görür; gönülde Sevgiliden gayrı bir şey kalmayınca, sır, sırrın sırrıyla görür. Görenle görülen, sevenle sevilen bir olur. Gönül secdesi kâmil olur. Hakikat ehli öyle kimselerdirki, "onlar sizi sevmedikleri halde, siz onları seversiniz" (Âli İmrân 3\119) yüce ayetinin edebiyle edebilenmişlerdir. Ayette geçen 'onlar', dünyayı yegâne gaye olarak görenlerle, vahdetin özüne ermemiş, ikilik ve farklılık âleminin içinde nefslerini hap-sedenlerdir. Gerginlik ve çatışma çukuruna düşmüş kimliklerdir. Kişi, bir kere eğrilik gözüyle bakmasın, her şeyi eğri görür. Çatışma gözüyle bakmasın herkesi düşman görür. Ancak tevhid nûruyla bakanlar, eşyanın hakikatını görür. "Muhakkak ki Allah, kalblerin içindekini bilir" (3\119) Varlıktaki her işin Hakk'ın gözetiminde gerçekleştiğini bilenler, kimseden aynı hassasiyeti beklemeden, mânevi "genişlikte (bastda), darlıkta (kabzda) Allah için infak ederler, öfkelerini kontrol ederler ve insanların noksanlarını bağışlarlar. Allah, Muhsinleri sever" (Âl-i İmrân 3\134) İhsâna ermiş kulların sâlih âmellerine inâyet edip, onları kabul eder. Geçmiş ve gelecekle ilgili hayaller kuran ise gaflete düşer. Zirâ gönül Rabbıyla değil, nefsiyle dolmuştur. Bilki katı yürekliilerin çevresinde kimse durmak istemez. Kötümserleri kimse tâkib etmek istemez. "Eğer kaba saba, katı yürekli olsaydın, çevrendekiler dağılır giderlerdi. O halde bağışla ve bağışlanmalarını dile" (Âl-i İmrân 3\159) yüce ayeti, her imân sahibi insan için vahdet ve hidâyet nûrudur. Subhan Allah, en doğrusunu bilir.

Ey Sevgili! Nefsini dünyadan tecrid eden, kalbini ebrârla birler.

Sırrını gayrından temyiz eden, ruhunu ahfâda birler.

"Allah, dilediğini temizleyip arındırır." (Nisa 4\49) kulu, nefsine varlık vehmetmekten temizler, kalbini gafletten arındırır. Zihnini vesvese ve sûizandan temizler, sırrını O'nun gayrını görmekten arındırır. Kendinden vazgeçmedikçe nefis, kendinden vazgeçmez. Ölümü yoldaş etmedikçe nefis, tevbeyle gelmez. Varlıktan vazgeçmeden, varlığa tevbe edilmez. Oysa, "Allah tevbenizi, kabul etmek ister." (Nisa 4\27) O ki, ne ameline, ne ilmine, ne hâline, ne makamına, ne de âlemdeki hiç bir yaratığın yardımına güvenip, sırtını ona yaslamaz; dayanıp, güvendiği ancak Allah Teâlâdır. "Allah, kendine tevekkül edenleri sever." (Âl-i İmrân 3\159)

Ey aziz! Görürcesine O'na ibâdet edenle, tecelliye görerek, salâtını daimi ikâme edenin dere-

cesi bir değildir. Görmeyen şâhid olamaz. Şuhûda ermeyen sıdka ermez. Sâdık olmayan, daimi saadete ermez. ”Onlar, Allah katında derece derecedirler” (Âl-i İmrân 3\163) Kul, kendisi için hazırlanan lütfun niteliğini takdir edemez. Bu nedenle nefsi için talbede bulunmak yerin Kendisi için hazırlanan lütfun niteliğini takdir edemez. Bu nedenle, nefsi için talebe bulunmak yerine, ”Allah’tan, lütfunu dileyin” (Nisa 3\33) öğüdüne uyar. Hakk’ın inayetiyle tatmış olduğu Rabbinin nimetlerinden hiç birini inkâr etmez. Müşahede ettiği her hakikatı dile getirmez. Tecelli nimetlerinden ve Hakk’ın işaretlerinden öğüt almayan nefis, haddini aşarsa; ya bulunduğu makamdan uzaklaştırılır, ya da mânen yalnız bırakılır. Beşeri ilişkideki nefislerde öyle! Bilenlerin mâlumudurki, Âdem, ruhun; Havva, nefsin sûretidir. Etken ve edilgenlik yönünden ruhun eşi, onun nefidir. Rabba verilmiş olan söze uyulmayıp, ahde sâdık kalmadığında ve nefis, ruha itaat etmediğinde, ”sadakatsızlığından çekindiğiniz, eşlerinize önce öğüt verin, sonra onları yataklarında (mânevi hâllerinde) yalnız bırakın ve nihâyet onları, bulundukları yerden (makamdan) başka bir yere (farklı esmâ ve sıfatın tasarrufuna) gönderin” (Nisa 3\34) yüce ayetinin hükmü geçerli olur. Kulların enâniyyetlerinden arındırılması, her birinin kendi hakikatına ve Hakk’ın ilâhi rahmetine uygun olur.

O vakdin lisânına uygun olan ve Medine lehçesinde ”kamçılama”, (atı uzaklaştırmak) anlamında kullanılmış bir sözcüğü, maksadını aşan anlam yüklemek ve bu durumu edilgen benliğin sureti kadınlar üzerinde şiddet uygulamasına vesile kılmak; ayetin hem lafzına, hem de ruhuna aykırı düşer. Atın kamçılanmasındaki maksat, onu bulunduğu yerden hızla uzaklaştırarak, gelen tehlikeden korumaktır. Nitekim, şüpheyle güven bir arada durmaz. Kaldığı, aynı mânâ ve hakikat üzerine yürümek istemeyenleri kendi başlarına bırakmak ve onları hiçbir şekilde zorlamamak, âriflerin yoludur. Kim, bir başkasının niyetini sorgularsa, haddini aşmış olur. Zirâ kalbdeki esrarın sahibi Cenab-ı Hakk’tır. Gönlün yakınlığı kimeyse, güveni de onadır. Onlar ki ilmine sahip olmadıkları, gönülde tadarak yaşamadıkları mânâ ve hakikatları; ”kalblerinde olmayanı ağızlarıyla söylerler.” (Âl-i İmrân 3\167), Rabbin katındaki dereceleri de kendilerine göredir. Vekili Allah olana, Allah’ın yetmesi, Allah’tan sakınmanın gereğidir. Vekâleti kendi nefesine veren ise hiç bir şeyle yetinmez. Zirâ olumsuzluğu benimseyen benlik, sakınmak nedir, bilmez. İsterse O, takva postuna bürünmüş bir kimse olsun! ”Kur’anı gereği gibi düşünüp, okumuyor- larmı?” (Nisâ 4\82) yüce ayeti, imân nûrunun ışığında, derinlemesine araştırıp, incelemeyi gerektirir. Ne varki Allah’ın lütfu ve rahmeti olmasa, zihinler şaşırır, kültürler çatışır. Gönüller, mânâ mâdenlerine yol bulamaz olur. Muhabbet olmadan, yakınlık olmaz; aşk olmadan Ma’suk bulunmaz.

Ruhların birlikteliğinde saadet, sevginin sâfiyyetinden ileri gelirken; nefislerin mutluluğu, beşeri ilişkilerdeki sebeplere dayanır. Bu nedenle ruhani haz ve doyguluk kalıcı ve huzur doludur. Nefsânî mutluluk ise geçici ve her an bozulacağı endişesini taşır. Ruhun gıda ve şifâsı hakiki sevgidir. Hakiki sevgi ise hakiki Sevgilinin yanındadır.

Ey Sevgili! Rabbinin cemâl şemsiyesinin gölgesine sığınan insan, O’nun celâl güneşinin ateşinden korunmuş olur. Nefsinin ateşine yaslanan ise, huzur âleminin nimetlerinden mahrum kalmış olur. Kalb huzura erdiğinde ve nefis kendini görme gafletinden arındığında, namaz ibâdetinin hakikatı zâhir olur. Rabbinı gören, Rabbindan gayrını görmez olur. Nefis, huzura erince, ruh da huzurlu olur. Huzur, her nefsin Hakk’a ait olduğu vâhdet hâlinde gerçekleşir. İkilik gittimi, huzuru Hakk kalır. Bu nimet, edeb ve takva sahipleri içindir. Nefsin den ruha geçip, ruhu da ekildiği yerde terk etmek, varlıktan soyunmanın hakikatıdır. Zira

nefs, sufli; ruh da ulvî perdedir. Nefs sükûna ermeden, huzursuzca kılınan ''namaz tamamlanınca, (yaşamın her boyutunda) ayakta veya otururken ve yanlarınız üzere uzanırken daima Allah'ı anın. Zikirde huzura kavuşup sükûnet bulduğunuzda namazı tam ikâme edin. Namaz, müminler üzerine vahdi belirlenmiş bir farzdır.'' (Nisa 4\103) yüce ayetinin anlamı aşikâr olur. Bilki dünyaya düşkün olan izafi benlik, kendinden vazgeçmenin korkusunu sürekli yaşar. Zirâ ölümün, bir intikal değil, kendisi için bir son olduğunu zanneder. Bu nedenle, kendinden vazgeçemediğinden, ibâdet ederken kendini görür. Kendini gördüğü müddetçe de, ikiliği yaşadığından huzuru bulamaz. Ne zamanki Rabbının ihsânıyla, kendini görmekten arındırılır, sanki Allah'ı görüyormuşçasına namazı edâ eder. Gören, görülenin varlığında kaybolduğunda, namazın hakikatı ve ibâdetteki maksat ikâme edilmiş olur. Emrine uymak üzere Rabbın lütfuyla namaza duranlar, her vakdin ve mânânın gereğini yerine getirmenin nimetine kavuşurlar. Ârif olan bilirki, zikrin hakikatı, hâlin her kademesinde; 'ayakta', dünya geçimi için koşuştururken, 'otururken', gönül tefekküre geçmişken ve 'yanlarına uzanırken'; bilinç, kendinden yorgun düşmüş, huzuru ararken, Hakk'ı hatırlamaktır. Nitekim, Hakk'ı hatırlayan benlik, kendini unuttur. Kendini unutanın salâtı daim olur. ''Onlarki, namazlarında daimidirler.'' (Me'aric 70\23) yüce ayeti, bu sırra erenleri bildirir. Bu nimet, her âlemden vazgeçmeden hâsıl olmaz. Sekinet nûru, her kalbde tecelli etmez. Nefislerinden vazgeçmeyerek ''özbenliklerine ihânet edenleri savunma! Çünkü Allah, ihânette ısrar edenleri sevmez'' (Nisa 4\107); muhabbetullah nûrunu ihsân etmez. Himmet ehli bilir ki, kimin gönlüne ne ekilirse ekilsin, onu yaşatacak olan Rabbıdır. Hidâyet ve inâyet edecek olanda O'dur. Samimiyetin ölçüsü, kişinin kendine karşı olan samimiyetidir. ''Kim bir suç işler yahut nefesine zulmeder de sonra istiğfar ederse, Allah, Gafûr ve Rahimdir.'' (Nisa 4\110) Allah Teâlânın kullarına olan lütfunun genişliği, ilâhi takdirine göredir. Rahmetinin genişliği ise tecellisinin genişliğinedir. Sübhân, en doğrusunu bilir. Bağışlayan, bağışlanır. Böylece Gafûr esmâsının kapsayıcılığı, kulda tahakkuk etmiş olur. Vehmindeki varlık iddiasına tevbe eden, bağışlanmanın huzurunu kalbinde bulur. Kim de nefsinden vazgeçemediği için, ''Allah'a ortak koşarsa sapıtmış olur.'' (Nisa 4\116) Ey aziz! Olumsuzluk üreten benlik, olumlu bir şey inşa edemez. Yıkıcı olan, yapıcı olamaz. Huzursuz olan, huzur veremez. Bıkkınlık yayanı kimse takib etmez. Karamsarlık, umudun yerine geçemez. Hakikat üzerine ahkâm kesenler, bilmezlermidir ki; tecellinin hakikatı ''ne sizin (ikiliği yaşayanların) kuruntularınıza, ne de (Vahdete dâvet edilmiş olan kitab ehlinin kuruntularına (beklentilerine) göre değildir.'' (Nisa 4\123) Zirâ, hiçbir zan, ikân gibi değildir. Hiç bir varsayım, nefsi Allah'a teslim etmekten daha gerçekçi değildir. Varlığın her zerresinden soyunan benliğin yegâne ihtiyacı Allah'tır. Allah aşkı, boşalan her zerrenin yerini nûrla doldurur. Kul, kendini görmekten arınınca, Allah Teâlânın tecellisindeki kemâle şâhid olur. Sırrında, O'nun nûrunu bulan varlığının farkındalığına eriştiren Rab- bının lüt- fundaki hikmete şâhid olur. Tecellinin şâhidi için, O'nun nimetini dile getirmek, ona vâcib olur. O halde ey can! Kendini önemseme. Velâkin kendindeki tecellinin kadrini bil, Rabının kadrine helâl getirmemiş olursun. ''Allah'ın kadrini hakkıyla takdir edemediler'' (Zümer 39\67, Hac 22\74) yüce ayetlerinin celâlinde, Allah'ın cemâline kaçmış olursun. Ey Sevgili! Gönül, imân ettiğinin hakikatını basiret nûruyla müşahade ettiğinde; imân, ihsâna dönüşür. Huzuru Hakk, sırda tahakkuk ettiğinde; ihsân, ikâna dönüşür. Bilki hakikat ilmi, kulu Hakk'dan uzaklaştıran bilgi değil, Rabbına yaklaştıran ve huzur ve-

ren ilimdir. "İmânlarını artırsınlar diye müminlerin kalbine huzur indiren O'dur." (Fetih 48\4) Hakk'ın esmâ ve sıfatlarını tanımak, O'nun kuluna kendini tanıması; kulun da, ubûdetin hakikatına varması içindir. Zirâ din, tecellinin kendisidir. "Ayetlerimizi (tecellideki işaretlerimizi) hem afakta (varlığın her zerresinde) hem de kendi nefislerinizde (özbenlikte) onlara göstereceğiz. Öyleki, O'nun Hakk olduğu açıkça belli olsun." (Fussilet 41\53) yüce ayetince; zâhirdeki tecelli, ilme'l yakîn ile, bâtındaki tecelli, ayn'e'l ve hakka'l yakîn ile olur. Ne varki, beşeri varlığı olan fânî kimliğine ve mâsivâyı seyretmeğe doyamayan halk, Hakk'ın tecellisini görmeyi, kuşku ile karşılar. "Dikkat edin onlar (vahdeti yaşamayanlar) Rabla- rına kavuşma hususunda şüphe içindedirler. Bilsenizki O, (tecellisiyle) her şeyi kuşatmıştır." (Fussilet 41\54) ayeti kerimesi, tecellinin kapsamını bildirir. Zât-ı Hakk, afakta, esmâsıyla zâhir; enfûste, subûti sıfatlarının nûruyla bâtındır. Sırrındaki cevhere kavuşan insan, tecelliye şahid olur. Vahdetin sahibi olan Vahid Allah, bütün varlığı, vahidiyetiyle kuşatır. Muhit esmâsıyla, onu inkâr edenleri ve tecellisini görmekten kuşkuduyanları ilmiyle kuşatır. Hidâyet ettiklerine, ihata ettiği şeyin hakikatını ayn'e'l yakîn gösterir. İnâyet ettiklerine de, kuşatılarda, kuşatanın varlığını; lütfûyla, hakke'l yakîn tattırılır. "Çünkü Allah, hakikatın ta kendisidir." (Hac 22\62) Öte yandan, Hakk'ın bildirdiği hikmet ve hakikatları, kendi algıladıkları şekilde tanımlamağa çalışanlar; mânâ ve maksada uygun olmayan bir yöntemle "kelimelerin yerlerini (ifade ettiği anlam ve işareti) değiştirirler." (Maide 5\13) Bu durum muhabbetten yoksun gönüllerin katılığından ileri gelir. "Kalbleri katılaştırdık" (Maide 5\13) yüce ayeti, hakikat ilminden nasibi olmayan iddia ehlinin hâlini gösterir.

Ey Sevgili! Ne zaman ki her bir sûretin resmi gönülden silinir, mânâ ve hakikatlar, resmin yerini alır. Hakk'ın Hakîm ve Habîr sıfatlarının nûruyla kalbler, hikmet tohumlarının ekildiği toprağa dönüşür. Kalblede ki, "Allah'ın takdir ettiği mukaddes topraktır" (Maide 5\21); mânâ ve hakikatlara sırtını dönen, hüsrana uğrayanlardan olur. "Onlar Allah'ın kalblerini temizlemek istemediği kimliklerdir." (Maide 5\41) Hakk'ın nazargâhı olan mukaddes toprak, hırsla, öfkeyle sürülemez. Şiddetle şefkât aynı mahalde barınmaz. Gönüldeki ekinler, hilimle, muhabbetle, şefkât ve hikmetle biçilir; takvayla korunur, lütfuyla çoğalır. "O, odurki, karanlıktan aydınlığa çıkarsın diye üzerinize rahmet gönderir" (Ah- zab 33\43) İlâhi rahmetin genişliğini halkın ilmi idrak edemez. Kullarına olan muhabbetinin, ne yüce bir nimet olduğunu tadmayan bilemez. Oysa "Allah'ın lütfu ve ilmi geniştir" (Maide 5\54) İlâhi! Ya Veli! Hilakârları dürüstlüğe, eğrileri doğruluğa, olumsuzları olumlu olmaya, kötülükleri iyiliğe çevirir. Rahmetin gazabını geçmiştir. Ya Affûv Raûf, Ya Tevvab Rahim, Ya ErhamerRahim. "Allah, çok affedici, çok merhametlidir." (Maide5\39), "O, merhamet etmeyi kendi Zâtına farz kılmıştır." (En'âm 6\12)

Ey aziz! Kişi kendi nefsindeki tecellinin hâliki değildir. Onu, varlık âleminde görünür kılan Bâri Teâ- lâdır. O, dilemeden nefis kendinden vazgeçemez. O, dilemedikçe Rabbına vuslat edemez.

Müridi olmayanın, muradı olmaz. Kudreti olmayanın tasarrufu olmaz. Varlığı olmayanın, mülkü olmaz. Gâfil olanın, müşahedesi olmaz. "O kullarının üstünde her türlü tasarrufa sahip Kaahir'dir. Hikmet sahibi Hakîm, herşeyden haberdar Habîr O'dur." (En'âm 6\18) Kulun, kaahir sıfatından nasibi, vahdet hâlinin kesrete olan üstünlüğüdür. Ulvî ahlâkın, suflî ahlâka olan galebesidir.

Varlığı, varlığının hakikatıyla tanımak. Habîr, sıfatının nûruyla gerçekleşir. Her hikmet sahibi de nûrunu Hakîm Allah'tan alır. Gönül, Hakk'ın lütfuyla dolunca, nimetini saymakla

bitiremez.

Ey Sevgili!

Îrâdesini Mürîd Allah'a teslim edenin, ne iradesi, ne de muradı olur; Rabbının muradı onun muradıdır. Çünkü, "Allah'ın kelimelerini (tecellisindeki hikmeti) değiştirecek yoktur." (En'âm 6\34) Bilki kelimedeki harfler kesreti (çokluğu), kelimenin kendisi (kelimetullah) vahdeti (birliği) ifâde eder. Harfleri gören, kelimedeki ayeti (işareti) göremez. İkilikte kalan, Tek'i bilemez. Hakk'ın varlıktaki tecellisi, zâhirde, esmâlar ile gerçekleştiğiden; esmânın ifâde ettiği anlam ve niteliğini değiştirmek olası değildir. Kelimenin, Hakk'ın katındaki hikmetini ancak kendisi bilir zirâ, Cenâb-ı Hakk, ayetlerin sahibidir. Bu nedenle, kelimetûllahtaki mânânın tevhihi her kulun nasibi değildir. Rabbın tecellisindeki es- mâyı idrâk etmeyenler, esmâyâ mazhar olan şeylere takılıp kaldıklarından; fiili görüp, faili göremeyenler gibi şaşkınlık içindedirler. Bilmezlerki, varlıkta görünüme gelen her şey, Hakk'ın ilmindeki kelimedir. İnsan-ı kâmil, Rabbın kelimelerinin kemâliyle zâhir olduğu bir nüshadır velâkin, kemâlâtı bâtında, sûreti zâhirdedir. O ki, bâsiret sahibidir, varlığın hakikatının, Hakk'ın tecellisindeki bir mazhariyet olduğu bilincindedir. Melik olmadığından, varlığa sahiplendiği mülkü de yoktur. O Allah'ın mülkünde zuhura gelen bir sûret ve mâneviyatta, Rabbının nâsib eylediği kadar mârifetullahı mazhardır. Ârifin gönlü ilhamın, kâmilin gönlü ilmin mahallidir. İlhamını ve ilmini halkdan değil, Hakk'dan alır. Bu hakikat, "Allah, rahmetini dileğine tahsis eder. Allah, büyük lütfun sahibidir" (Bakara 2\105) yüce ayetince bildirilmiştir. Kezâ, mânânın inceliğine erişip, "ilimde rûsûh bulmuş olanlar" (Âl-i İmrân 3\7) Lütfe-dilen hikmet nûru kadar, kelimetullahtan nasiblenir. "Allah'ın kelimelerine bir son yoktur." (Lokman 31\34) Zirâ, tecellisine bir son yoktur. Her bir esmânın, kuldân açığa çıkması, onun kemâlatına vesile olur. Tahakkuk etmekten kastedilen anlam budur. Bu sırâ erenler, ne kadar şükretseler, ne kadar nimet verene hamd etseler, yine de hamdı lâyıkiyle yerine getiremezler. Çünkü hakkıyla "Hamd, âlemlerin Rabbı Allah'a mahsustur." (En'âm 6\45) Şükür için âhireti beklemek, şükrü ertelemek olur. İyiliklere sahip çıkmak ise, mülke sahip çıkmak olur. Allah'ın mülküne ortak çıkmak, şirk olur. Yaptığın iyiliği unutmak şükür olur. Ey Sevgili! Rabbına teslim olan sükûnet bulur. Bilmeden O'nu arayan ise kararsız olur. Akıl, bu yolda kısıtlayıcı olur. Basiret nûru gönülde belirince, görünmeyen görünür olur. Buğusuz bir aynada, âlemde oluşan her işte Rabbının işâretlerini gören, fiilleri tevhid etmiş olur. Kullarında, sıfatlarının nûruyla tecellisini keşfeden insan, Hakk'ın sıfatlarını tevhid etmiş olur. Fânî varlığının bir hayal olduğunu idrâk edip, O'nun gayrı hiçbir gerçek varlık bulunmadığını müşahade eden ise, tevhide zâtı yaşamış olur. Oluşan hiçbir işte, sebep ve nedenlere takılmayan, etki ve tepkinin de sıfatlara sahiplenenden değil; Zât'dan geldiğini görüp, Allah ile var olduğunu hakka'l yakîn ile yaşayan ferd, muvahhid olur. "İmân edip de, imânlarına haksızlık karıştırmayanlar, güvende olma hakkına kavuşanlardır. Hidâyete erişen (mühtedûn) onlardır." (En'âm 6\82) yüce ayeti, şirki hafîyle nefislerine zulmetmeyenleri bildirir. "Bu Allah'ın hidâyetidir kullarından dilediğini (mühtedi) ona iletir. Eğer onlarda (hidâyetlerine) şirk katmış olsalardı, elbette yaptıkları amelleri boşa giderdi" (En'âm 6\88) yüce ayeti, hakikat yolcularını gizli şirk hususunda uyarır.

Hakk yolcusunun şirk koşması, vesile olduğu her hayrı kendinden bilmesidir. Hakk yolcusunun şirk koşması, fânî benliğini sıfatların asli sahibi zannetmesidir. Hakk yolcusunun şirk koşması, Hakk'ın varlığıyla varolduğunu görmeden, nefisine, Hakk'ın zâtından gayrı, varlık vehmetmesidir. "Onların çoğu şirk koşarak Allah'a imân ederler" (Yusuf 12\106) ayeti

kerimesi, gizli şirkten kurtulunmadan hakiki muvahhit olunamayacağını bildirir. Gizli şirkten arınmayanın, vahdetten haberi olmaz. Tevhidin mânâ- sına ermeyen, lafzıyla Hakk'ı tevhid ettiğini zanneder. Bilmezki, Hakk'ı tevhid eden, ancak Hakk'ın kendisidir. Rıza dahi ikilikte olur. Tevhidi hakikide ise Hakk'ın muradı ne ise, o olur. ''Âlemlerin Rabbı Allah dilemedikçe, siz dileyemezsiniz.'' (Tekvîr 81\23) yüce ayetinin hakikatı bizce budur. Subhan Allah en doğrusunu bilir.

Ey Sevgili! ''Doğrusu o ki, Rabbinizden size mânevi öngörüler verilmiştir. Kim gözünü açar (hakkı) görürse faydası kendisine, kim de körlük ederse, zararı kendinedir.'' (En'âm 6\104) Kim, gönüldeki bâsiret nûrunun ışıyla Hakk'ın tecellisini ve kemâlini müşahade ederse, gördüğü hikmet ve hakikat- lardan sırrı aydınlanır. Kim de Nefsinin gözüyle bakıp, Sevgili- nin gönüldeki cemâlinden (Likâullah) mahrum kalırsa; baktığı şekil ve sûretlerin renkleriyle kendini kısıtlamış olur.

Allah'tan gayrına yönelmeyen kalb, Rabbinin nûruyla bakar. Mâsivâya yönelenlerin durumu ise, ''gönüllerinizi ve gözlerinizi ters döndürürüz de, önceden imân etmedikleri hâle dönerler'' (En'âm 6\110) ayeti kerimesinde bildirildiği gibidir. Ayetler, kalbin hâline ve gönül gözüne verilen önemi vurguladığı gibi, Resûlullah'ın (s.a.v.) ''Ey kalbleri ve gözleri hâlden hâle döndüren Allah'ım, kalbimi dinin üzerine sâbit kıl'' duasının kudsi anlamını hatırlatır. ''Muhakkakki Allah, kişi ile kalbi arasına girer'' (Enfal 8\24) yüce ayeti, Hakk'ın katında, kalbe verilen değeri gösterir. Teorik akıl, deneyime ve delile dayandığından, aklın imânı da o nisbette (ilme'l yakîn) olur. Gönül ise, sezgiye ve sevgiye itibâr ettiğinden, imânın derecesi de ona göredir.(ayne'l yakîn) Nefsin varlığı, enâniyyet iddiasından aklın dinamizmi, nazarıyattan; gönlün dirliği, aşkdan, sırrın hayatı Hakk'dandır.(Hakka'l yakîn) Akıl bilir, gönül tadar, sır yaşar. ''Kesin delil ancak Allah'ındır'' (En'âm 6\149) Aklın yolu tıkalıdır.

''Hidâyete girecek olanları en iyi O bilir'' (Kasas 28\56) Dilediğinin gönlünü nûrlandırır. ''Şâhid olarak Allah ve kitabı bilenler yeter'' (Ra'd 13\43) Sırrın sahibi Allah'tır. Mârifetullah nûru, gönül levhasını sırlandığında, gönüldeki müşahade gerçekleşir. Mânevi keşifler, hakikat nûruyla, eşyanın (her iş ve oluşun) hakikatını gösterir. Selâmete ermenin sırrı, nefsâniyetsiz varoluşu özümsemektir. Kalbde Dost'un gayrı kalmadığında, dostluğun ve selâmetin huzuru yaşanır. ''Amelleri nedeniyle O, onların dostudur'' (En'âm 6\127) ayeti kerimesi, Rabbin kullarını hayırlı işlere teşvik eder. Hakikat güneşi, ledünni hikmet ise, kulun gayret ve ameline bağlı değildir. Ne varki, tevhid ve hakikat ehlinin yaşamı ve her işi, ''Âlemlerin Rabbı Allah içindir'' (En'âm 6\163) Nefsin taleblerine kulaklar sağır, gözler kördür. ''O ki sizi arzda (misâl ve sûretler âleminde) halifeler kılan, size verdikleriyle (tecellisindeki cilvesiyle) denemek için, kiminizi kiminizin üstünde derecelerle yükselten O'dur.'' (En'âm 6\165) İlme'l yakînden ayne'l yakîne, ayne'l yakînden, hakkâ'l yakîne erıştiren O'dur. Mânâ erleri olan ''onlar derlerki: Hamdolsun bize hidâyet eden Allah'a. Eğer Allah, bize hidâyet etmeseydi, biz buraya erişemezdik.'' (A'raf 7\43) Tecelliye mazhar olanlardan, kimine göre o, ilimdir, kimine göre görgü; kimine göre de, Hakk'ın kendisidir. Kimine göre gizlidir, kimine göre âşikâr; kimine göre de varlığın bizzat kendisidir.

Kimine göre gayret, kimine göre hizmet; kimine göre de saadettir. Bilki seven, kimi sevmiş olursa olsun, Hakk'ı sevmiştir. Zirâ sevgi, O'ndandır. Allah'ı dileyen her can, O'nun gayrından arındığında, Rabbinin sevgisini kalbinde, himmetini ruhunda, hikmetini sırrında bulur. Sevgisinde sadık olan ferd, huzur meltemlerini nefsinde bulur. ''O'dur rüzgârları rahme-

tinin önünde, müjde olarak gönderen’’ (A’raf 7\57) Öte yandan dünya meşgalesine aldanıp, hırçınlaşan benlik ise, Sevgilinin mârifet ve lütûf esintilerinden mahrum kalır. Hissiyatına esir kalır. Ne mut-

lu, kusur görmeyen göze. Ne mutlu itham etmeyen dile.

Ne mutlu, sevgi sunan gönüle. Ne mutlu kendinden vaz geçen nefse.

Ne mutlu, Rabbinin sıfatlarını, Rabbin tecellisiyle müşahade eden basirete.

Ne mutlu, Hakk’ın zikrini, gaflet uykusuna tercih edene.

Ne mutlu, tabiata zarar vermeden, onu dost edinen kimseye.

Ne mutlu, ’’muhaakkakki yeryüzü Allah’ındır. Kullarından dilediğini ona vâris kılar.’’ (A’raf 7\128) yüce ayetince, vâris kılınan ferde.

Koruyan, korunur. Sakınan kolların. Saygının karşılığı saygıdır. Tecellinin kendisine hâkim olduğu insanın hâli, sebepsiz mutluluk, varlıksız varoluş, kalıcı huzur, beşeri kayıtlardan özgürlük, ruhani vuslattır. Hakk’ın gösterdiğinden gayrına yönelmeyen insan, Hakk’ın muradına uymuş olur. Benlik iddiasına tevbe eden insan, Hakk’dan sakınmış olur.

Ey Sevgili! İnsanlar Hakk’ın Esmâ ül Hüsnâ nurlarının tecellisi altında toplanmışlardır, velâkin; her birinin isimlerden yana nasibi, kendine göredir. ’’Allah’ındır güzel isimler.

O’na onlarla çağırın (nûr- ların himmet ve sırrıyla yönelin) O’nun isimlerinde ters düşenleri bırakın, yarın onlar yaptıklarının karşılığını göreceklerdir.’’ (A’raf 7\180) Hepsnin dâvet

edildikleri hakikat birdir velâkin, ahlâki davranışları ve hâlleri çeşitlidir. Kimi umut, kimi korku içinde, kimi şükür, kimi şikâyet hâlinde; mazhar olduğu tecelliye yaşar. Kimi de

Hakk’ı inkârın kibri içinde yüzer. Kimi, nefsin dâvetine uyar; kimi aklını ilâh edinir. Kimi, gönül yolunu tutar; kimi de her seçimi, Rabbinin irâdesine bırakır. ’’Allah kimi hidâyete

erdendirse, gerçeğe kavuşan odur. Kimi de delâlete bırakırsa, hüsrana uğrayanlar onlardır.’’ (A’raf 7\178) Kimi vâhdet bilincine kavuşturursa, huzura eren odur. Kimilerini de ikilik

âleminin hayallerinde bırakırsa, sükûtu hayale uğrayanlar onlardır. Nefsinin kendisine hükmettiği kimse, maddi âlemin karanlık dehlizlerinde kaybolup enâniyyet çukurundan çıkışı

bulamaz. Gönülün sırlarına yönelen insan ise, özbenliğindeki tecelliye keşfetmenin hazzına ve huzuruna kavuşur. Kendinden ve her şeyden vazgeçenin nasibi, iç ve dış âlemde, Rabbinin

tecellisindeki kemâle ve cemâle şâhidliktir. Esmâ ül Hüsnânın zuhuruna basiretle tanıklık eden insan, nefsinin terk edip; Rabbinin nûruyla, Rabbin hicret eder. Nefsinin seçen, gaflet

ehlidir. Rabbinâ yönelen, hidâyete; Sevgiliye vuslat eden, inâyete ehlidir. Hakk’ın lütfuyla, varlık âlemindeki isim ve sıfatların tecellisine şâhid kılınan insan, Rabbin, Rabbinin ilmiyle

tanınmış olur. Ledünniyat güneşinden gelen Rabbanî ilhâm nûrları ile sırlar semâsı aydınlanır. Kulun varlığını saran feyz ve hakikatlar herşeyin anlam ve hikmetini, Esmâ ül Hüsnâ’nın

aydınlığında anlaşılır kılar. İlâhi irâdeyi inkâr edip, ezeldaki takdire karşı çıkanlar ise, kendi zanlarındaki eğri ve sapık görüşlere itibar edip, hakk yolunu şaşırır. Tecellinin şâhidleri,

ilham ile; şirk ehli ise, ilhad iledir. İlâhi emr ve güzel ahlâk ile hakikatlara uyum içinde yaşayanlardan kimileri de, Hakk’ın, irâde ve muradına uygun olarak; mânâ ve sırlara yol gösterirler: ’’Yarattıklarımızdan bir topluluk vardır ki, Hakk’la hakikata erdirirler ve Hakk ile

her şeyin hakkını yerine getirirler.’’ (A’raf 7\181) Onlar, mânâ âleminin rehberleri, irfan kapılarının anahtarları gibidir. Ruhani esintilerin estiği gönül bahçelerinde dolanırlar. Haki-

kat âşıklarını aşkla ararlar. Dillerinden, selâmet yurdunun güfteleri dökülür; muhabbet ocağının nâmeleri duyulur. Sırlarından ise vuslat güllerinin kokusu yayılır. Vahdet nûrları, gü-

leç gözlerinden yayılır. Allah'ın lütfuyla, Allah'a hizmet etmenin neşesi ile derler ki; "Allah'ın dilediğinden gayrı nefsim ne bir fayda, ne de zarar sağlayabilirim." (A'raf 7\188) Veren Allah, alan Allah olduktan sonra, O'nun gayrında nasıl olurda bir varlık vehmedebilirim?

Ey dost! Kimin yanında huzur bulursan, tek bir candan yaratılmış olan nefsinin hakikatı da ondandır bil. Ruhani birliktelikler, mânevi doğurganlıkların vesilesidir. Hakk'ın yaratıcılığı ise, her idrâktan münezzehtir. Hangi mânâyâ mazhar olup, hangi dereceye erişirse, erişmiş olsun hâl böyledir. Cenâb-ı Hakk, halkın nitelikleriyle tanımlanamaz. "Allah dışında yönedikleriniz de sizin gibi kullardır." (A'raf 7\194) ayeti, bu yalın hakikatı bildirir. İddia sahiplerini, iddialarıyla başbaşa bırak velâkin. "Af yolunu tut, ârifâne hikmet ve kendini bilmezlerden yüz çevir." (A'raf 7\199) Her mânevi kapanış ve kilitlemeden, her nefsâni sataşmadan, her vesveseden "hemen Allah'a sığın. Çünkü O, Semîdir. Alîmdir." (A'raf 7\200) Bilki sessizliğin derinliği ve himmeti pek yücedir. Hakikat âleminden kalbe bir ilham geldiğinde, onu dinleyip, susmak gerekirken; Hakk'ın huzurunda, toprak misâli edilgen ve tam teslim olası. Bırak, gönle inen mânânın hakikatını Hakk açıklasın. Zihin gereksiz yorumlarda bulunmasın. Zirâ rahmet tecellisi, halk için dilin sükûtuna, gönül ehli için nefsin sükûtuna, hakikat ehli için sırrın sükûtuna göredir. "Kur'an okunduğu zaman, onu dinleyin ve susunki, size rahmet edilsin." (A'raf 7\204) yüce ayeti, hakikat ilmini dinlemenin âdâbını öğretir. Şâyet "Allah'ın ayetleri okunduğunda" (Enfâl 8\2) ayetlerin anlam ve hikmetini gönlünde buluyorsan, imân nûrun yakîne erip, cem âlemine yükselir. Ayırışmanın ve farklılığın eridiği vahdet bahçesinde her can, kendi hakikatını, diğerinin yüzünde görür. Hakikat ve kur'an ehli, yalnız Rabbinin vechini görür. "Onlar için Rabbin katında derceler, mâğfiret ve kerim rızk vardır" (Enfâl 8\4) Yakınlıktaki dereceler, Hakk'la kulu arasında bir sırdır. Sırlara mâğfiret, mânevi yakınlığın, Rabbi tarafından örtülmesidir. Kerim rızk ise, O'nun cemâline olan müşahade hazzıdır. Subhan Allah en doğrusunu bilir.

Ey Sevgili! Hakikatler âlemine gözlerini kapatanlar, mânâ ve sırlara karşı âmâ kalırlar. Sabırlı ve karalı olmayan hangi sanatçı, özdeki cevhere erişebilir? Kendi benliğini tanımayan insan, Rabbin nasıl tanıyabilir? Meşakkât çekmeden, maksada erişilmez. Aşk olmadan, Sevgiliye vuslat edilmez. Varlıkta, Hakk'ın gayrını var bilmek, fâni olana; varlık vehmetmektirki, gözlerdeki kesif perde odur. Hekesin hakikatle olan sınavı, kendine göredir. Âmânın sınavı basiret sahibinin sınavı bir değildir. Duyanla, duymadığı halde, duymuş gibi yapanın hâli bir değildir. "İşitmedikleri halde işittik, diyenler gibi olmayın", "işittiğiniz halde ondan yüz çevirmeyin" (Enfâl 8\21,20) ayetleri, samimiyetin ve ciddiyetin dereceleri ni bildirir. "Allah, onlarda bir hayr görseydi elbette onlara işittirirdi. Fakat işittirseydi bile, yine onlar yüz çevirerek dönerlerdi" (Enfâl 8\23) yüce ayeti, olmuş ve olacak her şeyin ilminin, Hakk'ın katında sâbit olduğunu bildirir. Kişi, ezeldeki takdirin ne olduğunu bilemediğinden, ona düşen; azim ve gayretle çalışmaktır. Lütuf, Allaht'andır, tevekkül Allah'adır. "Kim Allah'a tevekkül ederse muhakkak Allah Aziz'dir (gâliptir) Hakîm'dir (hikmet sahibidir)" (Enfâl 8\49) Basiret ve ihlâs, Allah'ın kullarına verdiği nûranî emanetlerdir. Furkan ki, doğruyu eğriden ayıran bir kuvvedir, kendisine hikmet verilen, insanın furkanı, irfan ve güzel ahlâktır. Malumdur ki her ferd, korkularıyla, tutkularıyla, iddialarıyla ve küçümsediği şeyle sınanır. Ârifler, sırlarında tecelli eden esmânın nûrlarıyla sınanır. Kul, kendi nefsinin tehdidinden kurtuluncaya, "Fitne (sınav) ortadan kalkıncaya ve din (tecelli) tamamen Al-

lah'ın oluncaya kadar onlarla (nefsin zaaflarıyla) savaşın'' (Enfâl 8\39) İlâhi emrince; enânîyyetle savaşmak, hakikatı dileyen her can için gereklidir. Bu yolda, ''O, sinelerin içeriğini iyi bilir.'' (Enfâl 8\44) Kimin mârifete, kimin muhabbete, kimin müşahedeye mazhar olduğunu bilir. Kimin nefsanîyyette kaldığını, kimin ruhanîyyete ulaştığını, kimin sırrı hakikata erdiğini, kimin sırrı, tecelliyata mazhar olduğunu bilir. Kimin saadet ehli, kimin selâmet ehli, kimin gaflet ehli, kiminde hıyanet ehli olduğunu bilir. ''İşte bu, ellerinizle yaptıklarınızın karşılığıdır. Allah, kullarına zulmedici değildir.'' (Enfâl 8\51) diye buyurur. Kul Rabbindan razı olduğu müddetçe, rızanın huzurunu yaşar. Hakk'ı hamdettiği ölçüde, müşahade nimetini tadar. Gönülleri birleyen O'nun nûrudur. Seveni, Sevdiğine ileten, O'nun lütfudur. Onlar ki, Allah ile yetinmişlerdir; ''Allah, onları birbirlerine kaynaştırıp, yaklaştırmıştır. Çünkü O Aziz'dir. Hakîm'dir.'' (Enfâl 8\63)

Ey Sevgili! Kim, kendinden ne vermişse, Rabbı da ona daha güzelini verir. ''Eğer Allah, kalblerinizde hayr olduğunu bilirse, sizden alından daha hayırlısını size verir.'' (Enfâl 8\70) Kim kalbini Rabbına verirse, Rabbı da ona hikmet nimetini verir. ''Kime hikmet verilmişse, ona pek çok hayrlar verilmiştir'' (Bakara 2\269) Kimde, nefsini Rabbına ortak koşarsa, ''Allah'a ortak koşanların şâhidi bizzat kendi nefsidir.'' (Tevbe 9\17) 'Bir sen varsın, bir de ben' diyen; gizli şirk sahibidir; 'yalnız ben' diyen açık şirkin kendisidir. Açık şirk ehlinin, ''Allah'ın mescidlerini (gönülleri) imâr etmeleri düşünülemez.'' (Tevbe 9\17) Gönüllüyle secde etmeyen mûmin, gizli şirkten temizlenemez. Gönüllerin imârı, ilme'l, ayne'l ve hakka'l yakîn ileldir.

Kimileri ilim nûruyla, kimileri basiret nûruyla, kimileri de hakikat nûruyla kalbleri Allah için onarır. Allah için onaran Allah ile onarır. Kalbler, sevgi sunanı sever, ilim sunanı sayar, hidâyet edeni takib eder. Bilsenki Cenâb-ı Hakk, kendi fazlıyla kendini arattırır. Lütfuyla yetineni, nimetiyle kandırır. Allah'tan, Allah'ı dileyeni Zâtında barındırır. Kimine fenâyı tattırır, kimine bekâyı yaşatır. Tecellisindeki her cilve, O'nun yaratışındaki yüce sanattır. Kimini, benlik iddiasıyla yalnız bırakır; ''dilediği kimsenin tevbesini kabul eder'' (Tevbe 9\27), kulunu hayatta bırakır. Kimine edeb gömleği giydirir; kimini; irfân kuşağıyla kuşatır. Kimini de mecnun eyleyip, Leylâsıyla başbaşa bırakır. Kimini, ikisifat arasında berzahta bırakır; kimini her sıfatdan soyup, çıplak bırakır. Âlemleri, dilediği renge boyar. Her renk ve sıfatdan arınanı, kendi nûruna boyar. ''Allah'tan daha güzel kim boya vurabilir?'' (Bakara 2\138) O'nun nûrundan daha güzel boya, kimde var? ''Allah, nûrunun tamamlanmasından başka bir şeye razı değildir!'' (Tevbe 9\32)

Ey Sevgili! Gönül, Sevgiliye kaçtığından beri, gönülsüzüm
Sırrından seslendiğinden beri, sağır ve dilsizim
Bâtının zâhir olduğundan beri, sanki sinesizim
Her gördüğüm Leylâm'dır benim, sûretsizim

Şu halk, şu sûretler âleminde; hangisi çıkarsa çıksın karşına, bilki en büyük perde senin varlığındır. Hırs, öfke, korku, tutku gibi hissiyat, perdedeki renklerdir. Kalb mahcub olunca, Sevgili hayal edilir. Hicab kalkınca O, her yerde, her sûrette belirir. Hakikat zâhir olunca, sûrete bakmak, nefse zulüm olur. Sûret-i Hakk, zâhir olunca, güzele bakmak, vâcib olur. Mâ'suk, âşık ile kalbi arasına girince, Sevgiliden gayrı geriye ne kalır! Sekinet nûru, sineyi sarınca huzurdan gayrı geriye ne kalır! ''Allah, sekine- tini onun üzerine indirmiştir'' (Tevbe 9\40) ayeti kerimesi, bu nimeti bildirir. Sekinetin verdiği huzur, yüceliğin müşahedesine

vesiledir.

Darda veya genişlikte, yakınlıkta ve uzaklıkta, ''kolayda gelse (bast), ağırdada gelse (kabz) Allah yolunda seferber olun.'' (Tevbe 9\41) yüce ayeti; Sevgili aşkına, beşeri ve ruhani varlığını sefere dâvet eder. Nefisle yapılacak mücahedenin, her şeyden daha hayırlı olduğunu ikâz eder. ''Fakat zorlu yolculuk onlara (ikilik âleminde kalmayı seçenlere) uzak geldi'' (Tevbe 9\42) ayeti, her benlik sahibinin; hemen kendinden vazgeçmeğe hazır olmadığını belirtir. Kimin er kişi, kimin minderden kaçtığı er meydanında görülür. Her ferd kendi niyetini sorgulamakla mükelleftir. Mükellefiyet, bireyi, seferdeki sınavlarla yüzleştirir. Celâlin içinde cemâl, cemâlin içinde celâl gizlidir. Bilki, gönül karışıklığı, gönle sahib çıkma yanlışlığıdır.

Kafa karışıklığı ise, irâdeyi nefse mal etme şaşkınlığıdır. Mânevi sefere hazır olanlar için başlangıçtaki yolculuk, halkdan Hakk'a hicrettir ki, nefisle yapılacak mücahede gerektirir. Aslında, halkdan Hakk'a dönmek, öze dönmek gibidir. Enâniyyete yapılan tevbenin hakikatıdır. Hakk'daki sefer ise, hissiyatın sufli renklerinden arınıp, Hakk'ın ulvi sıfatları olan güzel ahlâka boyanmakla gerçekleşir. Hakk ile seferde ikilik, vehmi de kalkınca, varlığın kendisi bâki kalır. Ne yay, ne de keman kalmayınca, virtüözün varlığı, mecâzi olur. İcra edilen senfonide yer alan her enstrüman, vahdetin terennümüne vesile olur. Hakk'dan halka dönüş ise, aczin idrâkında, kulluğun kemâline vesile olur. Kemâle eren, hiçliğini bulur. Hiçliği bulanın varlığı, Allah ile Allah'ta olur. Hakk'ın keremiyle bekâ sırrı âşikâr olur. Seferden ve cihaddan çekinip, mâsivâdan bir türlü vazgeçemeyenler; ''eğer sığınılacak bir yer veya gizlenecek mağaralar yahut girilecek bir delik bulsalar korkuyla oraya kaçarlardı'' (Tevbe 9\57) ayetinin muhatabı olur. Oysa Allah'a kaçmak, Allah'tan, Allah'a sığınmak olur. Zirâ O'nun mevcûd olmadığı bir melce, gözlemediği bir halvethâne, yaratmadığı kara delik yoktur. Varlıkta, yoklukta, O'nun ellerindedir. Ne varki, Allah'tan başkasını için var olduğunu zannedenler, Sevgiliye kaçmanın güzelliğini, nefisten kurtulmanın özgürlüğünü yaşayamazlar. Ey Aziz! ''Temeli takva üzerine kurulan mescit'' (Tevbe 9\108) bilki gönüldür. Zirâ gönül Rabbının muhabbet evidir. Sevgilinin nazargâhıdır. Nefsinin hükmünden arınmış bir kalb, temizlenmeyi sevenler içindir. Riyâdan, suizandan, önyargıdan, vesveseden, taklitten, şekilcilikten, gizli şirk ve fâni kimlikten temizlenmeyi seçenler içindir. Rabbının muhabbetiyle gönlü temizlemek, aşka erenler içindir. Allah'ın gayrından sırrı temizlemek, hakka erenler içindir.

Gönüller olmasa, aşklar açığa çıkmazdı. Aşklar açığa çıkmaya, gönüller olmazdı. Hakikatlar olmasa, mânâlar belirgin olmazdı. Esmâ ve sıfat olmasa, müşahade olmazdı. Müşahade olmasa kalb ıslah olmazdı. Leylâ olmasa, Mecnun olmazdı Mecnun olmasa, aşkı ilâhi yaşanmazdı. Hakk'a Hakk'la bakan, Hakk'ın gayrını görmez. Kendini gören, Hakk'ı görmez.

Ey Sevgili! ''Gayb ancak Allah'ındır'' (Yunus 10\20) mutlak olan gayb, her idrâktan, her sıfattan münezzehtir. Gaybın ve sırrın sahibi, Vâhid Allah'ın kendi zâtı ise, söyle ey can! ''Sırrın bilinmezliği kimin içindir?'' İnsanki, Hakk'ın sırrıdır, esmâ ve sıfat; Zâtın sırrıdır. Vahdet ehli için sır, kalbleri hakikat ilmiyle aydınlanıp, hiç kaybolmayan şua gibidir. Vâhid'in vahidiyet tecellisinde gönlün batinında ışıldayan deniz feneri gibidir. Vahdet ehlinin duası: ''Allah'ım, Seni tezih ve tesbih ederiz.'' şeklindedir. Zirâ, ''kesinlikle gaybları (sırları) bilen yalnız Sensin'' (Maide 5\109) Vahidiyeti teneffüs ederken, kulların birbirlerine olan hitabı ise Hakk'ın sıfatıyladır (''Selâmladır'') Âlem-i farkdan âlemi cem'e intikâl

eder her kâmilin yaşamının sırrı hemden, ''âlemlerin Rabbı Allah'a mahsus'' (Yunus 10\10) olduğudur.

Ey dost! İnsanoğlu, hayal ettiği şeyin gerçekleştiğine inanırda, el'an gerçekleşmekte olana inanmaz. Sanal âlemlerin her çeşidini benimser de, hakikatların hakikatını içine sindiremez. Ruhun renksizliğini özümseyemez. Bilki, kalbi neye bağlarsan, seni oraya çekip götürür. O halde, onu öyle bir ipe (''hab- lillâhi'') (Âl-i İmrân 3\103) bağlaki, gönlün nûrla dolsun; nefsin hoşnûd, ruhun huzurlu, sırrın sâlim olsun. Gönül gözüne ilâhi aşk sürmesi çekilince, her şeyde ve her işte Rabbının tecellisini görür. Tecellinin gönül gözüyle görüleceğini (likâ-ullah) ve Hakk'a ''kavuşacağını ummayıp, dünya hayatına razı olarak (mâsivâyla) yetinenler'' (Yunus 10\7); benlik kalıntılarından arınıp, melekûtun hakikatına eremezler. Zirâ, kendilerini görenler Sevgiliyi göremezler. Vuslata erenler ise mâsivaya dönmezler. Sâlih amelilerine bir karşılık bekleyenler, muhabbetin özüne eremezler. Aşk, hakikata ermek için bir vesile olduğu gibi, hüsrana uğramak için de bir neden olabilir. Nefsânî olmayan sevgi kalıcıdır. Sûret aşkı ise, sahibi gibi geçicidir. Gayrın sevgisinden arınan gönül, Hakk'ın muhabbetiyle beslenir. Aşkın sûretine sahiplenene ise, hüsrana beslenir, ''onların çoğu, belirli bir zannın peşinden gider. Oysa zan, hakikatın yerini tutmaz.'' (Yunus 10\36) İmân, ihsâna erip, yakîne eriştiği zaman; zan ve taklit biter, keşif ve müşahade başlar. Beklenti biter, hâlâ rıza başlar; zulüm biter, huzur başlar. Bilki, sahiplenilen her şey, nefse zulüm olur. Allah için terk edilen her şey rahmet olur. Nefs emânet tarla gibidir. Tarlana hakikat ilminin tohumlarını ekip, koşulsuz hizmet, ilâhi muhabbetle sulayıp besleyen insan, ektiğinin karşılığını alır. Şükür eken, şifa bulur. Şikâyet eken, zulüm bulur. İlâhi kabza rıza gösteren, bastın açılımına şahid olur. Ahde vefâ, sırâ sâdık, sıddıkların sırrıdır. Nefisle yapılan cihadda, nâsib olan mânevi fetihler; keşif ve hakikatlar, Hakk'ın kullarına bağışladığı ganimetlerdir. Hiç bir ârif, Rabbın ihsân eylediği sırâ sahiplenmez, sırâ ihânet etmez. Zirâ, ''hiç bir peygamberin emânete hıyanet etmesi olur şey değildir.'' (Âl-i İmrân 3\161) kaldığı Rabbani fetihler olan ''ganimetlerin (hükmü) Allah'a ve Resûlüne aittir,'' (Enfâl 8\1) Hakk'ın, ilâhi takdirat âleminde indirdiği hikmet ve feyzi hak etmek için bir gayrette bulunmayan, ''ne bir at koştu-rup, ne de bir deveye göre (kâmil mürşide) binmeyenlere'' dahi, ilâhi lütuf rüzgârları erişir. Zirâ ''Allah, Resûllerini dilediği kimseye yönlendirir''. (Haşr 59\6) Böylece onları mânâ âlemine ileterek galib kılar. Rabbın varlıktaki tecellisine ortak koşmayanlar (hunefa), ''işte onlar sâdıkların ta kendileridir.'' (Haşr 59\8) Zan ve iddia ehli ise, hakikatlar onlara açıklansa dahi, beşeri sûretlerine dirlik kazandıran hayvani nefislerini, ilâh edinmekte tereddüt etmezler: ''Andolsun Musa size, hakikatların açığa çıktığı apaçık delillerle gelmişti. Buna rağmen siz bir buzağıyı (biyolojik bedeni, sultani ruha tercih ederek) ilâh edinmekle nefislerinize zulmettiniz'' (Bakara 2\93) yüce ayeti, nefsin ilâh edinenlerin hâlini gösterir. Keza, Rabbın, kullarında zâhir olan subûti sıfatlarına sahiplenerek ortak koşanlarda, fânî kimliklerini önemseyerek, ''büyüklenirler.'' (7\148,152), (20\88) Her kibir, her sapkın yöneliş, her iddia, her inkâr, enâniyyet buzağının böğürüşü gibidir. Oysa bilmezlermi dirki, ''dünya (beşeri kimliklerinin ötesindeki hüviyet) ve ahiret (ruhani mevcudiyetleri) Allah'ındır.'' (Necm 52\25) Dünya sûretler âleminin ve fânî benliğin simgesidir. Âhiret ise mânâ âleminin hakikatıdır. Her âlem ise Hakk'ın Hakkanî tecellisiyle mevcûddur. Ârifler için ahiret, bir sonraki halin, bir öncekinden daha kâmil olmasıdır; bir sonraki mânevi ufkun ve rızkın daha lâtif olmasıdır. İki vakdi eş geçirenin, mânâdan yana kaybı, hakikat ve sırlardan yana ziyanıdır.

Âhireti sahiplenmek ise Hakk'ın Mutlak Varlığına ortak koşmak olur. Zirâ, ''O Evvel'dir, Âhir'dir, Zâhir'dir, Bâtın'dır'' (Hadid 57\3)

Ey Sevgili! Gönlün bâtınındaki kible, âlemlerin Rabbı Allah Teâlâ olduğu içindir ki kalbi, Sevgilinin nazargâhı eylemek ibâdetin hakikatıdır. ''Evlerinizi kible yapın ve salâtı ikâme edin'' (Yunus 10\87) yüce ayeti, bu hikmete işaret eder. İbâdetin, Sevgiliye sunulması için, ibâdet mahalli gönlün, O'nun gayrından arındırılması; namazı ikâme etmenin de sırrıdır. Kiblesi Allah olan ''müminlere müjde'' verilmesi, kulun nefsinin sembolü firavunun tahakkümünden ve zulmünden kurtulduğunun habercisidir. Buna mukabil, hakikat yolcusu ''müminleri Allah yolundan alıkoyarak sapmaları için'' (Araf 7\86) uğraşanlar; kendi elleriyle kendilerini, nefsin sultasına teslim etmiş olurlar. Müminin ahiret vücûdu olan mânevi bedeninin mâsivâdan kurtuluşu, Rabbinin lütfuyladır. Küfür sahibinin beşeri sûretinin muhafaza edimesi ise ibret içindir. ''Biz de bugün bedeni kurtaracağız ki, arkadan gelenlere ibret olsun. Çünkü insanların çoğu ayetlerimizden (mânâ, işaret ve hakikatlerden) habersizdir.'' (Yunus 10\92) Şöyle ki, insanoğlu faydasız bilgi ve iddialarıyla ayrılığa düşerek, tevhid bilincinden uzaklaşır. Hissiyatı nefsinde eş seçtiği içindir ki, yaşadığı mânâların hakikatını ve onları yaşatan Rabbinin muradını idrâk edemez. Oysa hikmet ehline malumdur ki, Cenab-ı Hakk, kendisine yönelenlere ''temiz rızık verir'' (Yunus 10\93) Temiz rızık olan ruhani açılımların, keşif ve müşahedelerin anlamını ve hakikatını Rabbin teviline yetkili kıldığı kulları bilir. ''Yusuf dedi ki: 'size rızıklandığınız bir taam gelecek, herhalde o gelmeden evvel (gönüllerinize düşmesi) size bunun yorumunu bildiririm.' Bu bana Rabbinin öğrettiklerindendir.'' (Yusuf 12\37) Mânevi rızık hakkında tereddütte kalanların, gönlün sırrında kayıtlı hakikat ilmine nail olmuş kâmillere başvurmaları; bu yolda düşebilecekleri açmazdan sâlimen çıkmaları içindir. Zirâ Latif ve Settar Allah, insanların kusurlarını örter, ihsân eylediği mânevi güzelliklerin doğuşuna imkân verir. Hem Yakîn'e ermemiş nefis ise, mânâ yolunda benliğinin eğlencesi cariyelerle meşgul olduğundan, taklidi imândan tahkiki imâna geçemez. Bilki, ruhani açılım ve fetih ancak, Hakk'ın takdir ettiği vakit geldiğinde gerçekleşir. Zirâ O, Dehr esmâsının da sahibidir. O' her an yeni bir ve oluşta tecellidedir. Tecelliyi ayne'l yakîn ile görüp, hakka'l yakîn yaşayan kullar, Dehr esmâsının hikmetini özbenliklerinde bulurlar. Mâsivâ uykusundan uyanmayanlar ise, tecellinin hakikatından ve feyzinden mahrum kalıp vakdi ziyan edenlerden olurlar. Ne var ki, bu dahi ilâhi takdirattandır. ''Eğer Rabbin dileseydi, yeryüzünde bulunanların (farklılığı yaşayanların) hepsi elbette topluca imân ederlerdi'' (imânın hakikatına ererlerdi) (Yunus 10\99) Gel gör ki, nazargâh olması istenen gönül evleri, mâsivâ pisliğinden arındırılmadıkça ve Hakk'ın lütfuyla nefislerin tezkiyesi gerçekleşmedikçe; ''Hakk'ın izni olmadıkça bir nefis için imân gerçekleşmez (yakîne erilmez)'' (Yusuf 10\100) Aklın ve gönlün basiretini kullanmayanlar, kendilerindeki açmazı da görmezler. Basiret ki, Allah'ın kullarına bağışladığı bir nûrdur. Allah dilediğinin gönlüne nûr ihsân eyleyip, aklını da pâk eyler. Kendi muradıyla kulunun muradını bir eyler. O halde ey dost! ''Allah'ın hükmü belirinceye kadar sabret'' (Yunus 10\109) İlâhi takdiratın önünde, zihin ve dil sükût etsin ki, kalb huzuru bozulmasın delil arayan akıllar şaşırmasın. Aklın nûru, basiret nûruyla örtündüğünde, mânevi rızık ve feyzin hakikatı belirir. Böylece her ferde nâsibindeki erişir. Rabbin celâl nûru ise, Zât-ı Akdes varlığının ortaksız olduğunu, kudsi tecellisiyle izhar eyler. Fakra ermiş miskin kullarını, Zâti varlığında gınaya erdirip, saadete erdştirir. ''Hikmetler dolu bütün işlerin mânâsı onda (fakrun hakikatına erildiği) gece

ayırd edilir.” (Dûhân 44\4) İnkân nûruna kavuşmuş olanlar, Mukaddes Zât’ın, ”semâların (mânâ âlemlerinin) arzın (madde ve sûretler âleminin) ve berzahtakilerin (bunlar arasındakilerin) Rab- bî” (Dûhân 44 \7) olduğunu ayne’l yakîn tanırlar. Kendilerine hakikatlar semâsı ve mânâ âlemleri kapatılanlar ise, rızık semâsının ”göğü kuşatan bir dumanın izleyeceği günü gözle” (Dûhân 44\10) sırrınca, nefsin kıyametinin yaşayacağı süreci görmeye dâvetlidirler. ”O duman insanları bürür” (Dûhân 44\11) Sûreti itibariyle duman ve ateş de olsa, hakikatı itibariyle, Hakk’dan gelen her tecelli rahmettir. Filhakika ”Bu (nefse) acı veren bir azaptır” (Dûhân 44\11) Velâkin celâlin özündeki cemâli görenler için, nefsinden eriyenin azabı sürura dönüşür.

Ey Sevgili! Rahmet nûrunun selâmet sahiliyle, azab denizinin karanlığı birmidir? Lütuf rüzgârının esintisiyle gazab kasırgasının şiddeti birmidir? Zâlimin konakladığı yer ile kâmilin konakladığı yer birmidir? Mânâ ehlinin karar kıldığı vahdet eviyle, dâvâ ehlinin vechini çevirdiği ev bir olmadıkları gibi, ilme’l yakîn sahibinin durduğu bâsiret yeriyle ayne’l yakîn sahibinin muhkem olduğu şehâdet yeri eş değildir. Nefsin tasarrufuyla, sırrın Hakk ile tasarrufu birmidir? Velâyeti sugranın emânet edildiği deryadaki ”inci ve mercan” (Rahman 55\22) ile, velâyeti kübrânın zâhir olduğu deryadaki ”yakut mercan” (Rahman 55\58) eşdeğermidir? Müşahede ehli için, bâtında gizli olan, zâhirde âşikârdır; zâhi- rinde gizlenen, bâtınında âşikârdır. Her kim kendini infâk ederse, varlıktan soyunmuş olur. Kim de olumsuzlukları benimserse, nef- sine zulmetmiş olur. Kimin, hangi mânâ durağında sâbit durduğunu; kimin de, kendisine emânet edilen hikmet ve nimetletlere zıt düşmeyeceğini Rabbi bilir. ”O, onun karar kıldığı yeride apaçık bilir, emânet edildiği yeri de” (Hûd 11\6) Zirâ, varlıktaki her canlı, her zerre, her gölge O’nun, tecellisindeki hikmete bir misâldir. Tecelliye mazhar her ferdin, kendi fit- ratına uygun bir yönelişi ve hakikatı arayışı vardır. Her insanın kendi nefsinde bulduğu ayet ve işaretleri algılayışı ve yorumlaması vardır. Kul, kendinde tecelli eden sıfatlara ve emânet edilen mahalli sahiplenmeyerek haddini korumuş olur. Gönül, tatmış olduğu aşkın sûretine sahiplenmeyerek nefsinden arınmış olur. Ruh, sırrında tecelli eden nûra sahiplenmeyerek gizli şirkten arınmış olur. Bilki nefse, sahiplenmek, dünyaya sahiplenmek demektir. Dünya ise gölgeler oyunudur. Gölge, kendi tasarrufuyla değil, sahibinin varlığı nedeniyle mevcûd görünür. Rabbinin tecellisi nedeniyle kendini var bilir. Hakikata ermek için nefsinin dünyaya değil, Allah’a teslim etmelidir. Dünya farklılıklar âlemidir. Gönül âlemi ise, âlem-i cem de- ğildir. Dostluğun ve muhabbetin korunduğu rahmet ve letafet mahalli ile, öfke ve hiddetin hüküm sürdüğü kesafet ve azab mahalli birmidir? Kim ardına bakarsa, önünü göremez; kim uzağa bakarsa yakîne eremez: ”İçinizden kimse ardına bakmasın (geçmişiyile uğraşmasın)” (Hûd 11\81) Nefsini önemseyip oynaşanlar için ”azab da buluşma zamanı sabahtır” (Hûd 11\81) Oysa sabah, hakikat nûrunun zâhir olduğu andır. ”Sabahta (kurbiyet vakdi) yakın değilmi?” (11\81) Fettah ve Vahhab Rabbin lütfuyla, esmâ ve sıfatın, mânâ ve sırlarının kul da tahakkuk edişi; kurbiyet nûrunun zuhuru değilmi? Hiç batmayan güneş, Zât nûrunun te- cellisi değilmi?

Ey dost!

Mânâ ve madde, siret ve sûret âlemleri durdukça, tecelli saadetine mazhar olanlar; ”Semâlar ve arz var oldukça onda (tevhidin hakikatında) kalıcı olacaklardır. Rabbin dilemesi başka, onlara (vahdet ehline) kesintisiz akan bir lütuf verilmiştir.” Hûd 11\12) Her birinin kurbiyet derecesine, muhabbetinin şiddetine ilminin mertebesine göre; mazhar olduğu nimet de kendi-

lerine göredir. Ne var ki, mânâ ve gönül cennetinin nimetlerini tadıpta, onlarla zevke dalanlar için, cennet nimetleri de kendilerine perde olur. "Şüphesiz Rabbin (bu sırra ermiş) onların her birine yaptıklarının (yönelişlerinin) karşılığını tam verir." (Hûd 11\111) O halde ey can, mânevi ve maddi hiç bir mülke, ne nefsinde, ne kalbinde, ne ruhunda, ne de sırrında sahiplenmediğin takdirde, "emrolunduğun gibi dosdoğru ol" ursun. (Hûd 11\112) Aksi takdirde, Hakk'ın Zâtından gayrı bir sevgiyle meşgul olan insan, tecelli güneşinin feyzinden mahrum kalır. Her ne kadar mânevi mülk sevgisi, Rabbinin nimetini anmak için olsa dahi. Bilki, her hâl ve hakikat ehlinin yüzünü çevirdiği bir yön vardır. Kimi ef'âle ilme'l yakîn ile, kimi, esmâ ve sıfata ayne'l yakîn ile; kimi de hakka'l yakîn ile yüzünü Zat'a çevirir. Her mânâ ve sıfatdan, her hâl ve makamdan arınanlar; yüzlerini, kudsiyet ulûhiyetin sahibi Zât-ı Hakk'a çevirirler. Rabları da, gönüllerin hoşnûd olduğu Zâti tecellisini onlara kible eyler. "Biz senin vechini semâya (zâtını Zâtıma) çevirmekte olduğuna görüyoruz. İşte şimdi seni memnun olacağın bir kıbleye döndürüyoruz" (Bakara 2\144) yüce ayeti, siretteki kıbleyi bildirir. Süretteki kible ise, her müminin vechini döndürdüğü istikâmettir.

Ey Sevgili! Zannı güzel olanın, âlemlere bakışı da güzel olur. Kalbi güzel olanın, sırrındaki mânâ da güzel olur. Nefsi güzel olanın, sıfatı da güzel olur. Dili güzel olanın, sohbeti de güzel olur. İlâhi cemâle mazhar kâmilin güzelliği, gönülde, ruhda, sırda temaşe edilir. Varlıktaki her şey, Hakk'ın güzelliğini müşahedeye vesiledir. İlâhi cemâlin kâmil simgesi Yusuf'un (a.s.) mânâsını ve nûrunu sırrında aramayan onu, hayalindeki sûretlerde arar. İbrahim'in (a.s.) makamını ve fazlını kalbinde bulmayan, dostluğun hazzını taşta, toprakta arar. Muhammed'in (s.a.v.) nûrunu ve ahlâkını ruhunda bulmayan onu, taklidi misâllerde arar. Hakk'ın tecellisini nefsinde görmeyen insan onu, vehimlerdeki mabudda arar. Hakk'ın cemâlini görmeye âşinâ olmayan gönül, Yusuf'un (a.s.) mânâsına nasıl ersin! Rabbinin lütfunu sırrında bulmayan can, sırrın sırrına nasıl ersin!

Ey aziz! O ki, ikiliğin tefrik kapısından varlığa bakar. Vahdet kapısından görünen hikmet bahçesini müşahade edemez. Nefs, hangi mânâ kapısına takılmışsa aynı kapıdan girmekte ısrar eder. "Ey oğullarım! Tek bir kapıdan girmeyin (aynı mânâ da ısrar etmeyin). Ayrı ayrı kapılardan girin (her mânevi görüşe değer verin)" (Yusuf 12\67) yüce ayeti, her esmâ ve sıfat kapısının Allah kapısı olduğunu idrâka dâvet eder. Her keşif ve müşahade ehlinin, "her bilgi sahibinin üstünde bir başka bilen" (Yusuf 12\76) bulunduğunu bildirir. Vâhdet nûrunu feyziyle varlığa bakan insan, her iş ve hâdisede, Allah'ın tecellisini görür. Tevekkül kapısından Hakk'a kavuşan insan, kendisi hakkında takdir edilmiş olan Rabbinin hükmüne rıza gösterir. Zirâ bilirki, "hüküm ancak Allah'ındır" (Yusuf 12\65) Tevekkül ve sabır, Sevgili'nin cemâlini görmekten mahrum mahmur gönüllerin buğusunu arındırır, gözlerin çapağını giderir. "Kim Allah'tan sakınırsa Allah ona bir çıkış yolu gösterir." (Talak 65\2) Bilki ihlâslı muhabbet, kişiyi kendine çeker, şikâyet ise iteler. Nasılki gönül, gönül sahibini tanır, mânâ ve hakikat ehlini, mânâ ve hakikat ehli tanır: "Yusuf onları tanıdı, onlar ise Yusuf'u tanımadılar" (Yusuf 12\58) yüce ayeti, hakikate bakmakla hakkı görmenin bir olmadığını vurgular. Bir şeyin hakikatına ermek için onu, nefsinden daha çok sevmek gerekir. Kişi, değer vermediğinden tez ayrılır. Değerli olandan ayrılık, nefse zor gelir. İnsanın kendi nefsinden vazgeçmesi ona, her şeyden daha zor gelir. Bilki her can, kendisi için takdir edilmiş olanı yaşar. Ne varki her birinin yaşadığı ve algıladığı mânâ ona göre farklıdır. Birisi için latif olan, diğeri için sıkıntı sebebidir. Birisi için öğüt olan, diğeri için şikâyet sebebidir. Bi-

risi için hakikat olan, diğeri için sanrıdır. Dünyanın karmaşık görüntüsü, onda yaşayanların yorumları nedeniyledir. Hissiyatı öne çıkaranın yorumuyla, aklını öne çıkaranın yaşam yorumu bir değildir. Aklını ve gönlünü birleyen farkındalığı, hepsinden daha derin olabilir. Her tasarrufu ve yorumu Rabbına terkeden insan, Hakk'ın hükmüne nefsini dâhil etmemiştir. "Ben nefsimi temize çıkarmam çünkü Rabbımın merhamet ettiği hariç, nefis bütün gücüyle kötülüğü emreder" (Yusuf 12\53) yüce ayeti, benliğin kendinden arınmasının ancak Rabbın rahmetiyle gerçekleştiğini bildirir. Hakk'ın lütfu ve rahmetiyle nefsinden arınmış ferdin her ameli Allah için olduğundan, hizmetinin karşılığı bir bedel talep etmez. Dünya hayatını, nefislerinin tatmini için bir vasıta olarak görenler, Hakk'ın tecellisindeki hikmet ve işaretleri göremezler: "Semâlarda ve arzda nice deliller vardır ki, onlar bu delillerden yüzlerini çevirip geçerler" (Yusuf 12\105) İmânlarını bir delile dayandıranlar ise, "Allah'a ancak ortak koşarak (gizli şirk içinde) imân ederler." (Yusuf 12\106) Kimileri için o delil ve vesile, Cennet nimetleri, kimileri için kerâmete dayanan bir delil olabilir. Bilmezlermidir ki, mâsivâ çölünden, hakikat kapısına yol almak için bir deveye binmek de vesiledir. Vesile, sâlih amel olduğu gibi, nefisle yapılacak mücadele, aydınlatıcı bir sohbet de olabilir: "O'na yakınlığa eriştirecek vesileyi arayın" (Maide 5\35) yüce ayeti, bu mânâyıda dile getirir. Bilki nefsinden nefesine kaçan insan değil, nefsinden Allah'a kaçan insan nefsin zulmetinden kurtulur. Beşeri ve uhrevi beklentilerinden vazgeçtiği görüntüsü verip ölü taklidi yapan nefsin, kendinden vazgeçtiğine dair aranan iki şahid, kişinin kalbiyle, amelidir. "Doğru insan, kendi kendisinin şahididir." (Kıyamet 75\14)

Ey Sevgili! Hakk'la dolu kalbler hep aynı mânâ suyuyla sulanır velâkin, her gönlün aldığı hikmet nûru ve verdiği ürün, kendi kemâline göredir. "Hepsi aynı su ile sulanır, bu ürünlerden bir kısmını bir kısmına üstün kıldık" (Ra'd 13\4) yüce ayetince bildirildiği üzere Rab-bani feyzin ihtiva ettiği mânâ derinliği ve rızkın çeşitliliği; kimini diğerine nazaran daha verimli ve faydalı kılar. Öte yandan her ilim sahibinin hitâb edeceği muhatablarının da ilmi ve ahlâki değerleri farklı olabilir. Kaldık, varlıkta her idrâk sahibi için bir örnek; "her toplum için bir yol gösteren vardır." (Ra'd 13\7) Hakk'ın katında ise, mânâyı saklayan da, açıklayıp, dile getirecek olanda bellidir. Zirâ "O, gaybıda, şahid olunan âlemide bilendir." (Ra'd 13\9) Kimin kitab ehli, kimin kâtib olduğu indindeki ilmindedir. O ki, nefsinde zerre kadar bir varlık görür, onun hâlini Rabbı bilir. O ki, mânâyı sahiplenip, nimete yönelir, şirki hafif nefsinde gizlidir. İster farkında olsun, isterse idrâka ermemiş bulunsun, yokluktan varlık âlemine gelen her can, her sûret, Rabbının hükmüne teslimiyeti yaşar. İster imân sahibi olsun, isterse inkârı seçmiş bulunsun, "semâlarda (ulvi boyutta) ve arzda (sufli âlemde) kim varsa, gölgeleriyle birlikte sabah akşam Allah'a secde eder." (Ra'd 13\15) Fânî benliğine, gerçek bir varlık vehmeden insan, kendi varlığının Hakk'ın tecellisinde bir gölge olduğunu idrâk edemediğinden; Allah'a bilinçsiz ve ilimsiz boyun eğer. Varlıktaki ilâhi tecellinin farkında olanın teslimiyeti ise, nefsinin bilen, Rabbını tanıdığının işaretidir.

Ey aziz! Bilki süslü velâkin faydasız söz köpük gibidir. "Köpük sönüp gider. İnsanlara yararlı olan (hakikat ilmi) ise arzda (misâller âleminde) kalır." (Ra'd 13\17) Hırs ve öfke köpük misâli atılıp gider, hayırlı hizmet ve samimi muhabbet kalıcıdır. Nefislerdeki sis ve suizan atılıp gider, gönüllerdeki derelerin Hakk'ın feyziyle akışı kalıcıdır. Bâtıl atılıp gider, Hakk'ın inâyet nûru kalıcıdır.

Bilki nefsin gözü dünyaya, gönlün gözü Allah'a dönüktür. Nitekim, "gönüller Allah'ın zik-

riyle tatmin olur.” (Ra’d 13\28) Kim sırrında, Hakk’ın nûrunu; gönlünde, Hakk’ın muhabbetini, nefsinde, tecellinin işaretlerini görürse huzur bulur.

Gönüllere inen ilim ve irfana rağmen mâsivaya yönelen benlik için ”Allah’tan ne bir veli ne de bir koruyucu olur” (Ra’d 13\37) Zirâ ilmiyle amel etmeyen insan, hakkı önemsemeyen benlik; Hakk’ın emrine, dâvetine ve hidâyetine uymamıştır. Hükmün sahibi ”Allah dilediğini siler, dilediğini sâbit bırakır.” (Ra’d 13\39) Taklidi imândan, tahkiki imân nûru yakîn’e kavuşan kuldân zan ve kuşkuyu siler, gönüllerdeki huzur nûrunu (sekineti) sabitler. Rabbînin hükmüne razı olandan, olumsuz hissiyatı siler, ilâhi muhabbetini sâbit bırakır. Kusur ve günahlarını siler, sâlih amellerini ve takvayı sâbit bırakır. Hakikatı inkâr edenden ise, hidâyetini siler, onu kendi iddialarıyla baş başa bırakır. Dostluğun hazzını siler, ayrılığın hasretini nefsinde sâbit bırakır.

Ey dost! Hakk’ın katındaki kitabta, ilâhi takdirat ve hükmün gerçekleşmesi irâde edildiğinde, muhkem kaza kulu fethettiği an; Hakk’a direnen nefis kaybeder. ”Fetih istediler her inatçı zorba kaybetti.” (İbrahim 14\15) yüce ayeti, nefsin iddialarına yönelik taleplerinde de ilâhi hükmün geçerli olduğuna dikkatleri çeker. Zirâ, ”O’nun hükmünü bozacak kimse yoktur.” (Ra’d 13\41) kendi varsayımını bir iddia içinde talep eden insan, kendi nefesine zulmetmenin karşılığını yaşar. Şayet kişinin niyeti ve yönelişi fâni kimliğinin yüceliklere sahip lenmesi ise, kibir ve zulüm nefse yerleşmiş demektir. İdrâk edilemeyecek olana idrâkla erişmek gayreti nâfiledir. Teori ve akli delillere dayanan her çaba ise, zihnînin oyununa gelmektir. Oysa zihnînin sükûtu, iradenin, ilâhi irâdeye teslimiyetindedir. Şayet gönüllerin yönelip, hoşnud olduğu hakikat Akdes Varlığın sahibi ve Mukaddes tecellisiyle Zât-ı Hakk ise, salâtın mânâ ve sırrı ahfaya yerleşmiş demektir. Şâhid olduğu her anın ve aldığı her nefesin Hakk’ın tecellisi olduğunu kesif ve müşahade eden ve daimi salâtın ruhaniyetinden ayrılmak istemeyen insanın niyazı: ”Rabbim, bana salatı ikâme etmeye daim eyle” dir (İbrahim 14\40) ki, salatın hakikatı, nefsinin hakikatı olsun.

Ey Sevgili! Sevgiliden gayrı kimi var bilersen, özün öze hasret gider. O’nun gayrını kalbinden, nefsinin vehminden, sırrından kendinden temizlersen; Sevgili gözüne reyhanî nûr sürer. Rabbani ilhâmlar, Hakk’ın hikmet hazinesinden ihsân olunur. Hakikat ilmîne mazhar kılınmış olan kalbin, melekûtiyet-teki burcuna göre inzâl olunur: ”Biz melekleri (melekûti ilhâmı) ancak hakk (hakikat) üzere indiririz.” (Hicr 15\8) yüce ayeti, bu nimetin kaynağını bildirir. Ne varki mânâ âlemine kapalı gönüllere, ”semâ- dan (melekûtdan) bir kapı açsak da, oradan (ruhen) yükselselerdi: ”Her halde gözlerimiz döndürüldü büyülenmiş bir toplum derlerdi.” (Hicr 15\14,15) ayeti, her fâni kimliğin, Hakk’ın ilmiyle diri olmadığını bildirir. Oysa Rabbînin nûruyla diri zât, birini anmasın; anında âşık kalblere bir nûr düşer. ”Andolsun biz semâda (mânâ âleminde) burçlar (nûrani lem’alar) meydana getirdik ve onu (kalbde) seyre dalanlar için (mânevi fetihlerle) süsledik.” (Hicr 15\16) Öyleki, onu öfke ve hasedden, olumsuz her nazar ve fesaddan, her madde beklenti, her ruhani şehvetten, asılsız her vesveseden ”kovulmuş her şeytandan (şeytani sıfatdan) koruduk” (Hicr 15\17) ayeti, korunmanın boyutlarına ve önemine dikkatleri çeker. Bil ki hikmet ehlinin yönelişi ve himmeti, ”karanlığı delen yıldız gibidir.” (Tarık 86\3) Kimini, varlığın hakikatına, kulluğun farkındalığına, tecellinin esrarına yönlendirip, ilim nûrunun feyziyle mâneviyatını yükseltir; mânânen hazır olmadığı halde, işittiği bilgiye sahiplenmeye çalışan kimilerini de berki himmetiyle uzaklaştırır. ”Kulak hırsızlığı edenin peşine de parlak bir ateş alevi düşer.” (Hicr

15\18) yüce ayeti, bu durumu bildirir.

Berki himmet, sâlihleri hakikat ilmiyle aydınlatır. Hakk'dan sapanları da, parlak bir ateş misâli, etkisiz hâle getirir. Bilki ateşten maksat, nefsi, kendi zulmünden arındırıp, kurtarmaktır. Belâ ve fitne ateşinde nefsâniyetten uzaklaşanlar, kalbin sâfiyetine ererler. Ancak, ilâhi aşk ateşinde nefsinden bütünüyle eriyenler, sultani ruha erişirler. Zirâ ilâhi aşk ateşinin aslı nûrdur. Bilki her ârifin, melekûtiyet âleminde bâtını bir yıldızı vardır. O yıldızın sırrı, Rabbın katında kayıtlıdır. Kâmilin miracı, melekûtdaki ruhaniyetinin kudsiyetine yükselmektir. "Semâya (melekûta) ve tarîka (yıldıza) andolsun" (Tarık 86\1,2) yüce ayeti, bu hikmeti bildirir. Hakk'ın Nûr esmâsı, her yıldızın ışıldamasının da hakikatıdır. Zirâ, nûra dayanmayan, varlığını nûrdan almayan hiçbir oluşum yoktur. Bâtında ışıldayan yıldız hakkında ilâhi hüküm ne ise, kulun mânevi miracının mertebesi de buna göre takdir edilmiştir. Urûcun ve nüzûlun, bastın ve kabzın, keşfin ve müşahedenin sırrıda buna göredir. Rabbani fetih ve mânevi feyzin "belli bir ölçüyle indirilmesi", (Hicr 15\21) bâtını hikmetlerin ve mânevi işaretlerin hazmedilmesinin gerekliliği nedeniyledir. Kaldı ki kemâlât, rüşde bağlıdır. Kezâ, himmet "rüzgârları da (irfân) aşılایıcı olarak inzal edilmiştir." (Hicr 15\22) Ne var ki velâyet sahibi bir kâmil, hiç bir nimet ve hayrı, hiç bir mânevi makam ve sıfatı kendine mal etmediği gibi, "onu saklayıp, depolayan" da değildir. (Hicr 15\22) Nasilki kalem, kendi tasarrufuyla hareket eden bir nesne değildir o, sahibinin elinde; yazılanların belirmesine mazhar kılınmış bir vesiledir. Bunun gibi; Hakk'ın yedi sübûti sıfat nûrlarına mazhar olan insanda, varlık âleminde; Hakk'ın sözlü bir kitabı ve yaşantısıyla da, ayetlerin tafsilatını nefsinde birleyen bir cevherin suretidir. "Andolsunki biz sana yedi ayeti ve kur'an-ı Azimi verdik" (Hicr 15\87) yüce ayeti, bu sırrı bildirir. Rabbın tecelli nûrlarına mazhar insan, her ayetin mânâsını gönlünde, hikmetini sırrında, ruhunu ruhunda bulur. Ayetül Kübra, insanı kâmilin ruhaniyetidir. Sûret-i Hakk'dan kastedilen mânâ da budur.

Bilki, her canlıya hoşgörüyü davranan insan, ilâhi ahlâkı, ahlâkında bulur. Kurbiyet nimetine eren insan, Rabbının muhabbetini kalbinde bulur. Fakrun hakikatına eren insan, Hakk'ın nefesini, nefsinde bulur. Rahmani nefesin sırrı, kâmilin sırrında zâhir olur.

Ey Sevgili! Bilki mânâların efendisi, mânâlara hizmet edendir. Nefsinin efendisi, nefsinin Allah Teâlâya teslim edendir. Sırların efendisi, Rabbının tecellisini sırrında müşahade edendir. Kandillerin efendisi, bütün nûrların kendisinden tutuşturulduğu hakikat-ı muhammediye nûrudur. Subhan Allah, her mânâ- nın, her esrârın en doğrusunu bilir.

Ey Sevgili! Rabbının katından inzal olunan bir nûrla desteklenen ve Hakk'ın takdir ve hükümünün mazharı olan bâtındaki "yıldızlar da O'nun emriyle hizmet edenlerdir." (Nahl 16\12) Her bir harfın sırrının nûruyla, mânâ denizlerinde seyreden âriflerin ilminin rüzgârı, Hakk'ın fâzlı ilâhisidir. Nefisleri, iddia çukurunun karanlığından, hakikat nûrunun aydınlık mekânına öncülük eden bâtındaki yıldızlar; Hakk'ın zâtına ve en hayırlı hizmetine seçtiği mânâ erleridir. "Emrimizle doğru yola ileten rehberler çıkardık." (Secde 32\24) yüce ayetince bildirilmiştir. Hayatın anlamını ve kendi varlıklarının sırrını sorgulayan insanlardan bir kısmı, çeşitli kaynaklara dayanarak bir yön aradıkları gibi, en çaresiz anlarında beliren bâtındaki "yıldızlarla da yollarını bulurlar." (Nahl 16\16) Ne varki, Hakk'ın hidâyetine uymakla, nefsin seçtiğine uymak bir değildir. Zâlimin rehberliğiyle, âlimin önderliği eşit değildir. İlme'l yakîn sahibinin yıldızıyla, Hakka'l yakîne mazhar kılınmış yıldızın ışığı ve himmeti aynı kuvvette değildir. Nûrunu, Resûlullah'ın (s.a.v.) nûrundan alan bir siddîkîn

siretiyle, mânâların hakikatına ermemiş bir kişinin yöneldiği hissi sûret eş değildir. "Allah, onlardan kimini doğru yola iletir, kiminede sapıklık hak (hakikat) olur." (Nahl 16\36) yüce ayeti bu hâli bildirir. Hakk'ın hidâyet ettiği insan, Mutlak Varlık sahibi Rabbî karşısında, kendi gölgesine, yani maddi ve hissi sûretine varlık vehmetmediği için, Allah'tan ittika eden ve O'nun Zâtının nûru Resûlüne (s.a.v.) ihlâsla imân edendir. Bilki Rabbının nûr havuzundan ihsân olunan bir nûrla yürüyen müminin aydınlığıyla, nefsinin mumuna güvenen kişinin, mânâdaki yürüyüşü eşit değildir. "Allah'tan sakının ve Resûlüne inanın ki, rahmetinden size iki nasib versin ve sizin için kendisiyle yürüdüğünüz bir nûr lutfetsin ve sizi bağışlasın. Allah Gafûrdur. Rahimdir" (Hadid 57\28) yüce ayetince, Rabbın Gafûr ve Rahim sıfatlarının, mânâ erlerinin sırrında tahakkuk etmesi, onların, ilâhi ahlâktan aldığı iki nasib, iki nûrani paydır. Kâmilin istikâmetini aydınlatan nûr ise, imân ve ihsânın hakikatı olan ikân nûrudur. "Nûrlarının önlerinden ve sağlarından koştuğunu görürsün" (Hadid 57\29) yüce ayetince siddikiyet nûru, etken edilgen olsun; müminlerin yolunu aydınlatır. Bilki kişinin kendi nefesine eziyetten vazgeçmesi, ikilik ve zan âleminde, tevhidin huzur ve sekinet âlemine hicret etmesi; Rabbının dâvetine uymasıyla gerçekleşir. "Zulme uğradıktan sonra Allah için hicret edenlere gelince, elbette onlara dünyada güzel bir mekâna yerleştireceğiz. Âhiretteki mükâfaat ise çok daha büyüktür. Eğer bilselerdi." (Nahl 16\41) yüce ayetince bildirilmiştir ki, maddeden mânâyâ, mâsivadan hakikata, kesretten vahdete hicret edenler; nefsin hissi sûretinden, gönlün mânevi sûretine, gönlün mânevi sûretinden, ruhun kudsiyetine, ruhun kudsiyetinden sırrın saffetine intikal ettirilir. Bilki, olumsuz duygular ki hissi sûretlerdir, bir sonraki vakdin daha anlam dolu ve mânevi güzellikler vaad ettiğine inanmayanların kimliğidir. "Kötü sıfatlar âhirete inanmayanlara aittir." (Nahl 16\60) yüce ayeti, bu duruma işaret eder. Nefsâniyetin sufli sıfatlarından arınarak, ilâhi ahlâka boyananların varlık âlemindeki duruşu ise, Allah ile, Allah içindir. Bu nedenledir ki "en yüce sıfatlar Allah içindir. O, Azizdir. Hakîmdir." (16\60) Aziz esmâsıyla, zulmet perdesini kaldırandır. Hakîm esmâsıyla, nasib eylediği huzur ve hikmeti kuluna ihsân eyleyendir. Gönül ki, Hakk'ın esmâ ve sıfat nûrlarına mazhar bir kitaptır; Rabbî her bir harfin sırrıyla okuttuğu kulunu, ulvî sıfatlarının nûruyla nûruna boyar. Rabbının sıfatlarıyla sıfatlanan insan, iyimser olur. Zirâ her işin Hakk'ın irâde ve tasarrufuyla ve takdir ettiği hükme göre gerçekleştiğine tevekkül etmiştir. Sufli sıfatların etkisinde kalan ise, kötümserliğin bendesi olur.

Ey Sevgili! Bilki Cenab-ı Hakk, ilâhi muhabbetini, kulunun kalbinde, sırrını, kulunun sırrında; en yüce sıfatlarını, ilâhi ahlâkında, ilâhi ahlâkını da, Resûlünün (s.a.v.) ahlâkında saklamıştır. Resûlullah'ın (s.a.v.) ahlâkının varisleri siddıklardır. "Allah ve Resûlüne imân edenler, işte onlar siddıklardır." (Hadid 57\19) ayetince bildirilmişlerdir. Sıdk nûru, kâmillerin sırrından yansıyan velâyet nûrudur. Hakk'ın yedi subûti sıfatının kemâline ayna oldukları için onlardan, hayat, ilim, irâde kudret sıfatlarıyla işiten, gören, söyleyen O'dur. Yedi sıfatın, yedi ayet olarak tahakkuku, insani kâmilin, Hakk'ın has tecellisine mazhar olması itibariyledir ki; Fâtihayı özbenliğinde müşahade etmiş olsun velâkin, varlığını, Hakk'ın Zâtî varlığıyla eş tutmasın.

Ey Sevgili! Nefes aldığın her günün, 'din günü' ne kavuşması, Rabbının gönüldeki tecellisiyle gerçekleşir. Bilki Rabbın, hangi harfin nûruyla kalbi diriltirse, varlık âlemindeki sırrını da, o harfin nûruyla okutur. Okuduğu sırrın mânâ ve hikmetiyle tahakkuk eden insanın yaşıantısı, Allah ile Allah için olursa, "O, ona yeter." (Talak 65\3) Nimeti kula ihsân olunur.

Allah için değil, velâkin kendi nefsi için yaşayanın dayanağı, onun sanal kimliğidir. Allah için var olma bilincine ve zulmetten nûra kavuşurken, şâyet nefsin beklentilerine ve dünyaya dönük bir anlayışa dönülürse bu; tıpkı tahkiki imândan, taklidi imâna geri dönüş gibi olur.

”Allah, bizi ondan (nefsin sultasından) kurtardıktan sonra, tekrar sizin milletinize (anlayışına) dönersek Allah hakkında yalan uydurmuş oluruz.” (Araf 7\89) yüce ayeti, mâsivâ âlemindeki sûfli tuzaklara dikkatleri çeker. Oysa kendi nefsi dahil hiçbir şeye sahiplenmeyen insan nefsinin sultasından kurtulmuş olur. Aksi takdirde, ”Allah üzerine yalan düzenden daha zâlim (nefsine zulmeden) kim olabilir?” (Kehf 18\15)

Ey aziz! Ulûhiyetinin mutlak sahibi olan Allah Teâlâ, rubûbiyetiyle ubûdiyeti kuşatmış, es-mâ, sıfat ve zâti tecellisiyle varlığı ihata etmiştir. ”Hani sana: Muhakkak ki Rabbın nâsı, çepeçevre kuşatmıştır, demiştik.” (İsra 17\60) yüce ayeti, rubûbiyet tecellisine dikkatleri çeker. Ne varki ilâhi sıfatları, kendi nefsine mal eden izafi benlik, gizli şirk içinde, ulûhiyete ortak koşmuş olur. Oysa kişi bilmelidir ki, ilâhi sıfatlardan yansıyan nûrlar, gölgenin üzerine düşse de, varlık tümüyle Rabbına aittir. Kuldaki emânet ise, gölgenin sûretidir. Kaldı ki, Rubûbiyet ve ubûdiyet denizleri ile melekût ve mülk âlemleri arasında ”bir berzah vardırki, birbirlerine karışmazlar.” (Rahman 55\20) İnsanoğlu, gölge varlığına gerçek varlık vehmettiği içindirki, âlem-i cem olan cennet boyutundan, âlem-i fark olan arza intikal ettirilmiştir. Aczin itirafı ve varlığın hakikatını tanımak üzere beşeri âlemi geçici mesken edinmiştir.

Çoklu görünüm ve renklerle, farklılaşma ve çekişme âlemi olan dünya kesâfetin yoğunlaştığı kalın bir zulmet perdesidir. Sanallığın içinde sanallığın hüküm sürdüğü bu âlemde ancak, Hakk’a vuslat için nefsindeki tecellinin farkına varmak üzere gayret gösteren ihlâs sahibi kulların gözlerinden ”perde kaldırılır” (Kaf 50\22) gönüllerdeki mânevi açılım ve fetihler ise, ”biz kalblere güç verdik” (İsra 17\14) yüce ayetince bildirilmiştir.

Ey Sevgili! Dert ve nimet, varlık ve yokluk, ölüm ve hayat, kendisi için farksız olduğu takdirde kişi, zıtları kendinde birler. Bilki yaşanan her zıtlık, gece ve gündüz gibi iki alâmettir. Her alâmet ise, mânâların idrâkı için aydınlatıcı bir işarettir. ”Biz geceyi ve gündüzü iki alâmet yaptık” (İsra 17\12) yüce ayeti, bu hikmeti bildirir. Hakk’ın işaretleri olan alâmetleri kendi nefsinde birleyen insan, varlıktaki tecellinin ve Rabbın Cami sıfatının müdrikinde demektir. Kendini maddi ve nefsanî bir yapı olarak tanımlayan benlik ise, varlığını hissiyat ateşinin alevlerinde bulur. Hakikate olan yönelişinde, düşünce ve değerlendirmelerinde pozitif yönde bir gelişim ve değişim olmadığı müddetçe; ’yenilenen deriler’ misâli, kendini alevlerin içinde bulur. ”Şüphesiz ayetlerimizi (işaretlerimizi) inkâr edenleri ateşe sokacağız. Derilerini yeni derilerle yenileyeceğiz” (Nisa 4\56) ayeti, bu hâli yaşayanları târif eder. O halde ey dost! İyiliğe iyilikle karşılık ver. Kötülüklerle karşı sabırlı ol. Rabbın sabır sıfatının kulun fiillerinden açığa çıkması, kişiyi nefsinin azabından korur. Kendinden razı olan, Rabbindan da razıdır. Sabır, ”sabredenler için daha hayırlıdır.” (Nahl 16\126) ayeti bu bilgiyi verir. Zirâ ilâhi ahlâk sabırlı davranmayı gerektirir. ”Sabret. Senin sabrın ancak Allah’ın yardımınıdır” (Nahl 16\127) ayeti, her ilâhi sıfatın kuldaki tahakkukunun ancak Rabbının yardım ve lütfuna bağlı olduğunu bildirir. Tevhidi sıfat olan ilâhi ahlâkla ahlâklanmak, Allah ile Allah için olduğu takdirde tevhidi zata ulaşır.

Ey aziz! Kişinin adalet isteğinde, nefsin öcalma duygusu da saklı olduğundan, Hakk’ın adaleti ile halkın adaletten anladığı şey bir değildir. Nitekim, ”insan hayra dua eder gibi şerre dua eder.” (İsra 17\11); belâyı dâvet eder. Oysa adalet yerine Allah’tan lütuf ve mağfiret

dilenmelidir. Zirâ, lütuf ve rahmet, hayırlı olan bir hükmün taleb edilmesidir. Her halükârda adalet talebi ise, bazen onu dileyen için azaba vesile olabilir. İlâhi adalet ise dinin temeli olup, her idrâkın fevkindedir.

Ey Sevgili! İyiliğin,

sevginin, ilmin faziletin kuşattığı bir müminle, inkârın, zulmün, isyanın, bencilliğin kuşattığı, kimlik birmidir? Kişi kendi nefesine karşı ne kadar âdil olursa, Rabbından aldığı adil olma hükümlülüğüne ve Hakk'ın muradına o kadar uygun davranmış sayılır. Emrolunduğu üzere dosdoğru olmanın sorumluluğu bizce budur. "Allah'ın indirdiği kitaba inandım ve aranızda âdil olmamla emrolundum." (Şura 42\15) yüce ayeti, Resûlullah'ın (s.a.v.) nezdinde, bütün imân sahiplerine yapılmış olan bir dâvettir. İmânda âdil ve tutarlı olmak, doğruluğun ve inandığı gibi yaşamanın işaretidir. "Her kime kitabı sağından (âdil olma bilinciyle) verilirse, işte onlar kitaplarını (tecelli sırrını, bâsiret nûruyla) okurlar ve zerre kadar haksızlığa uğramazlar." (İsra 17\70) Ne varki insanlardan şükredenlerin azınlıkta olması gibi nefisleriyle yüzleşmelerinde âdil olan ve imânın gereği gibi yaşayanlar da azınlıktadır. Allah'a olan teslimiyetin (islâmın) anlamını ve maksadını, görsel şekil ve kalıpta algılayanların, şeriat, tarikat ve hakikattan anladıkları da, kendi idrâk, kültür ve beklentileriyle sınırlandırılmış olmaları âriflerin mâlumudur. Öte yandan, yaşanan her hâl ve yüzleşilen her sınavı, emrolunduğu üzere doğruluk içinde idrâk edenler, sıddikiyetin ve ahde vefânın hakikatı üzerine sâbit duranlardır. "Deki: Rabbim! Girdiğim yere sıdk içinde girdir, çıktığımda sıdk içinde çıkmamı sağla. Yüce katından (sultani) bir kuvve ile başarıya eriştir." (İsra 17\80) ayeti kerimesindeki duanın sahiplerinin, Hakk'ın Selâm sıfatının mazharı olarak, sıdk nûruyla desteklendiklerini bildirir. Öyleki, muhlas kul, sultani ruh seviyesine yükselerek, selâmetin, sâfiyetin ve kudsiyetin hakikatını tanımış olur. "Biz âdemoğullarını kerim kıldık" (İsra 17\70) yüce ayeti, vahdet hâlindeki tecelliye dikkatleri çeker. Zirâ Hakk'ın keremine mazhar olan insan, varlığının hakikatına döner. Sûreti Hakk olmanın niteliklerini kendi ahlâki davranışlarında gözler. Bilki kalbin hoşnudluğu, nefsin hoşnudluğundan; ruhun hoşnudluğu, kalbin hoşnudluğundan, sırrın hoşnudluğu, her hoşnudluktan ileridir. Zirâ latif ve kerim tecellisiyle mukaddes varlık, insanın sırrındadır. Nitekim, kuldan açığa çıkan hangi mânevi bir güzellik varsa, o sırrındaki, nûrdan zâhir olur. Hangi noksanlık ve eğrilik varsa o, nefsin kendi iddalarının bir sonucudur. Kişinin kendinden, huylunun huyundan vazgeçmesi, nefsin kendini önemsemekten vazgeçmesidir. Fâni benlikten vazgeçen insan, gerçek hüviyeti tanımış olur. Bilki her ruhani beklenti, her nefsânî özenti öze kavuşmayı önleyen kesif gerçeklerdir. Kaldığı zihinsel sıçramalarla Hakk'a erişeceğine inananlar, boyut değiştirme, zaman ötesi gibi kavram ve tanımlamaları, yarı tanrısallaşmak gibi algılayanlar; sûreti Hakk olmanın anlam ve ruhuna ters düşerler. Bilmezler ki, zanları, imânın; iddiaları, kulluğun zıddıdır. Bilmezler ki, kişinin her niyet ve ameli, her yöneliş ve hâli okuduğu her ayet, bir diğerinin şahididir ve "şâhid olarak Allah kâfidir." (Nisa 4\166) Bilmezler ki, ledünni hikmet, hakikat ilminin hiç zail olmadığı bir nimettir. Güneş misâli, hangi gönülden doğarsa, beşeri kayıt perdeleri aradan kaldırılmış olur. Hakk'ın Alîm ve Hakîm sıfatları, gönlü kuşatmış olur. "Güneşin (hakikat nûrunun) doğduğu yere geldi. Onu öyle bir (ruhani) topluluk üzerine doğar bulduki onlar için güneşe karşı bir perde yapmamıştık. İşte biz onu (has kulu) ondaki (hikmetlerimizle) kuşatmıştık" (Kehf 18\90,91) yüce ayeti, irfan güneşinin doğduğu makamı bildirir. Rabbından aldığı nûrla yürüyen kul, kulluğun edebinden zerre kadar ayrılmaz, Rablık iddiasına soyunmaz. Zirâ; tecelliye ortak çıkmaz. Kesret âlemi olan âlem-i farkdan, vahdet âlemi

âlem-i cem'e intikali, kulluktan Rablîğe yükseliş olarak benimseyen ve kendi nefislerini ilâh edinen meta versdeki avatarlar, Yecüc ve Mecüc misâli ulûhiyete ortak çıkarak, imân tarlalarına şirk tohumu ekerler. Kulluk makamı olan arz da (yeryüzünde) bozgunculuk yaparlar.

''Onlar, ağızları ile Allah'ın nûrunu söndürmek isterler. Ancak hakikatı örtenler, hoşnud olmasalar da, Allah, nûrunu (tevhid ilmini) tamamlayacaktır.'' (Saff 61\8) (Tevbe 9\32)

Subhan Allah, en doğrusunu bilir.

Ey Sevgili! Kendi inancının geleneklerine göre yaşayan her insan değerlidir. ''O, onları (keremiyle) kuşatmış (ilmiyle) adetlerini belirlemiştir.'' (Meryem 19\84) Yaşamın her anını ibâdet olarak idrâk edenler ve Hakk'ın keremine mazhar olanlar, huzur ve saadeti, kendi iç âlemlerinde teneffüs ederler. Bilirki her mânevi güzellik, her iyilik, her ruhani açılım, her Rabbanî ilhâm, her hidâyet, Hakk'ın katından; nûruyla sırta iner: ''Biz yalnız Rabbinin emriyle tenezzül ederiz.'' (Meryem 19\64) yüce ayeti, emr âleminde gelen her fazlî ilâhinin, her melekûti kuvvenin, her irfanın ''önünde, arkasında ve bunların arasındaki her şey'' in (Meryem 19\64) Allah'a ait olduğunu açıklar. Âlemlerdeki her işin Hakk'a dayandığını bilen bir imân sahibinin ihlâsla O'na yönelip, O'nu O'nunla tanıması ve ibâdetinde sabırlı ve kalıcı olması, inancının gereğidir: ''O'na kulluk et O'na olan ibadetinde sabırlı ol.'' (Meryem 19\65) ayeti kerimesi, Hakk'ın varlığını tanımak hususunda sabrı öğütler. Zirâ, Hakk'ı Hakk'ın sıfatlarıyla tanımak, tevhid-i sıfat'ı; iç ve dış âlemde, Hakk'ın tecellisinin farkına vararak yaşamak demektir. Bilki sabırla olgunlaşan insan, rızanın tatlılığına, fakrun huzuruna kavuşur. O'nun varlığı gibi gerçek bir varlık bulunmadığından, O'nu tanımak, O'nu O'nun ilmiyle tanımayı gerekli kılar. Nitekim Hakk'ın hidâyet ettiği bir benliğin kendini tanıması, gerçekte özbenlikteki tecelliye tanımasının da vesilesidir. Kendini tanımayanın Hakk'ı tanıması nice iştir?

Ey dost! Rabbinin vasıflarını hatırlayan, kendi vasıflarından soyunur. Rabbinin ismini zikreden, kendinden soyunur. Gönülevine giren maddi âlemden soyunur. Sırta eren, her âlemden soyunur. Ne var ki, gölgeler âleminde ki sûretlere düşkün görsel benlik, yaratılış hakikatını unutulabilir ancak ''Rabbin asla unutkan değildir.'' (Meryem 19\64) Yaşam boyunca kayda alınan her amel, kendi oluşumunun da şâ- hididir: ''Sâlih ameller Rabbin katında sevapça daha üstün, sonucu itibariyle daha hayırlıdır.'' (Meryem 19\76) Her işin önemi sonucuyla belirgin olur, sağladığı fayda ile değerini bulur. Her birey kendi eylem ve seçimlerinin sonucuyla yüzleşir. ''Allah, doğru yolda gidenlerin hidâyetlerini artırır.'' (Meryem 19\76) Öyle ki, imân nûrunu, ihsân nûruna, ihsân nûrunu ikân nûruna eriştirerek hidâyetlerini artırır. Mâsivânın kasvetinden, mânânın aydınlık semâsına yükselterek, hidâyetlerini artırır. Taklidi imân- dan, tahkiki imâna kavuşturarak, mânâ âlemindeki keşf ve müşahedelerini artırır. Yakînin ferahlığına, huzurun saadetine, muhabbetin sâfiyetine eriştirerek hidâyetlerini artırır.

Ey aziz! Bilki ağız-

dan çıkan her sözün vârisi Rabbindir. ''O dediklerine biz vâris olacağız'' (Meryem 19\80) yüce ayetince, her insanın sâlih amelinin şâhidi ve vârisi Rabbi olduğu gibi, her iddianın, her gıybet ve yalanın, öfkeyle söylenen her sözün, şâhidi ve vârisinin Rabbi olduğu; ''O'nun söylediklerini yazacağız'' (Meryem 19\79) ayetince de hükme bağlanmıştır. İster söylenen söz, yalnızlık hâlinde dile getirilmiş olsun, özellikle de bir topluluk içinde beyan edilmiş olsun kayda alınır. Zirâ, ''üç kişinin gizli konuştuğu yerde dördüncüsü O'dur. Beş kişi olsalar da altıncıları O'dur.'' (Mücadele 58\7) Misâller âlemi olan âlem-i mülkün vârisi,

Mâlikel Mülk sıfatıyla Allah Teâlâdır: "Yeryüzü ve onun üzerindekiyle vâris olacağız." (Meryem 19\40) yüce ayeti, zâhîrin vârisinin Bâtın olduğunu bildirir. Zirâ halk âlemi, Hakk'ın tecellisiyle varlık kazanır. Emellerinde ve amellerinde hayrı dileyen, hayrı bulur; zıddına yönelen, kendi nefsinin sorgular bulur." İnsan için kendi çalışmasından başkası yoktur." (Necm 53\39) Her amelinde, Rabbının muradının ve rızasının oluşmasını dileyen insan irâdesini. Rabbının irâdesine teslim eder. Zirâ bilirki, "muhakkak ki O'dur, güldüren de ağlatan da!" (Necm 53\43) Gönül ehlini, tecellisiyle güldürür, hasretiyle ağlatır. Lütfunun nimetleriyle güldürür, rahmetinin heybetiyle ağlatır. Cemâliyle güldürür, celâliyle ağlatır. Vuslatın hazzıyla güldürür, uzaklığın hararetiyle ağlatır. Tecelli deryasında nice mânâ denizleri çalkalanır. Kimi derya vardır, hikmet ve fazilet nûrlarıyla gönülleri serinletir. Kimi derya vardır, benlikleri muhabbet dalgalarıyla kuşatıp, küfürden arındırır. Bilki letafet ve yumuşaklık (hilm) sertliğin ve katılığın şıfasıdır.

Ey Sevgili! Kalbin, bânındaki bir mânânın hakikatına yöneliş, onun zâhirdeki sûretini kendine dâvet eder. Ârifin, himmetiyle suretlere varlık kazandırdığı hususundaki bilginin anlamı odur ki, sûrete varlık kazandıran Rabbıdır; ârif ise, gönüldeki mânâların sûrete bürünerek varlık âlemine çıkışının şahididir. Himmet, ilâhi muradın ve ruhani yönelişin tahakkukuna vasıta olan, Rahmani nefesi taşıyan mânevi bir kuvvedir. Sûretler âlemi olan dünya da, bu hakikatı bilmeden yaşayan insan; birini düşündüğünde, zihnindeki kimliğin sûretini etiyile, kemiğiyle karşısında bulur. Sûretin taşıdığı mesaj gerçekte, kişinin bilincinin derinliğinde kayda alınmış bir hissiyatın, sûrete bürünmüş hâlidir. Bu nedenledirki misâller âleminde karşılaşılan beşeri sûretler, aslında, insana kendi duygu ve yönelişlerini yansıtan birer haberci olma niteliğini taşırlar. Ruhani veya nefsanî yönelişlerin temsilcileridir. Bu hakikate müdrik olan ârif, Hakk'ın hilkatindeki mânâ ve sırları, kendinde müşahade ederek ve Rabbının muradını, muradı bilerek tecellinin şahidi olur. "İlmimi artır" duasının karşılığını yaşantısında ve fehminde bulur. Kul hakikat nûruyla aydınlandığında, aşka gelir. Aşka gelen, zikre başlar. Zikir, takva ve verâyı nefse aşılar. Yaşanılan hâllerin hakikatını, Hakk'dan gelen ilim nûru açıklar. Hakikat ilmi arttırılanın sorumluluk duygusu artar. Hidâyeti arttırılanın himmeti artar. Himmet, ilâhi bir lütuf ve ruhani bir hizmet olarak değerlendirildiğinde, ârifin himmeti, bâtından zâhire çıkan tertemiz bir nefestir. Ârifin murad ettiği hayır, Rabbının muradı olarak tecelli âleminde belirir. Ne varki gözlerin, mânâ âleminde mâsivâyâ çekilişi; nefsin, kalbe olan üstünlüğüdür: "Kendilerini sınamak üzere dünya yaşamının süsü olarak verdiğimiz şeye gözlerini dikme." (TâHâ 20\131) İlâhi uyarısı, kalb gözünün korunması içindir. Zirâ, Hakk'ın Basîr sıfatı tahakkuk ettiğinde muhlas kul Hakk'ın nûruyla bakar. Gönül gözünden ve üçüncü gözden kast edilen mânâ budur. Her bir ilâhi sıfatın gönülde ve sırda kalıcı olarak yerleşmesi, beşeri ahlâkın, ulvi ahlâka dönüşmesi, nûra boyanmanın da hakikatıdır. O ki Hakk'ın nûruyla hemdem olur, kalbde tecelli eden tevhid ilmini tanımayı yakınlarına telkin eder: "Yakınlarına namazı (salâtı) emret. Kendin de ona sabırla devam et" (TâHâ 20\132) ayeti, bireyi farkındalık içinde yaşamaya dâvet eder. Kimin imânının yakîn'e erdiğini, kimin inancının şekilde kaldığını öğrenmek üzere gözetlemekte olanlara, "yakında bileceksiniz, kimin dosdoğru yolu izlediğini, kimin hidâyete erdiğini" (TâHâ 20\135) yüce ayeti, müminleri, basiret nûrunun rehberliğinde, mânâları müşahedeye dâvet eder.

Ey Sevgili! Hakk ve hakikat yolunda, kişinin kendi nefsinin zulmünden kurtuluşu, ne kendi gayreti, ne kendi bilgisi, ne de dini görevlerini tam olarak yerine getirmesiyle değil; ancak

ve ancak, Allah Teâlâ- nın, lütfu ilâhisiyledir. Allah'ın, kime lütufta bulunacağını hiç kimse bilemez; hiç kimse, Rabbının lût- fundan umud kesemez. "İşte bu Allah'ın fazlı ilâhisidir. Allah dilediğine verir. Allah, büyük lûtf sahibidir." (Cuma 62\4) ayeti, bu nimeti bildirir. Yaşamın her kademesinde çeşitli sıkıntı ve imkânlarla sınanan insan, Rabbının rahmeti ve hidâyetiyle sapkınlıktan ve nefsin riyâkarlığından kurtulur; nefsinin kendisine güzel gösterdiği şeyle aldanır: "Nefsim bana böylesini hoş gösterdi" (TâHâ 20\96) ayeti, nefsin bizâtihi sınav vesilesi olduğunu hatırlatır. Allah'a ait bir kul olarak mevcudiyetini sürdüren hakikat ehli, varlık iddiasındakilere hakkı Hakk'la hatırlatır. O ki, başkasının hakkını çiğner, kendi hakkının çiğnenmesinden korkar. O ki, kimsenin hakkına gözdikmez. "Nefsim bana böylesini hoş gösterdi" (TâHâ 20\96) ayeti, nefsin, bizâtihi sınav vesilesi olduğunu hatırlatır. Allah'a ait bir kul olarak mevcudiyetini sürdüren hakikat ehli, varlık iddiasındakilere hakkı Hakk'la hatırlatır. O ki, başkasının hakkını çiğner, kendi hakkının çiğnenmesinden korkar. O ki, kimsenin hakkına göz dikmez." "O, ne zulme uğramaktan, ne de hakkının çiğnenmesinden korkar." (TâHâ 20\12) kendisi yokluk damgasıyla mühürlü iken, hiç yok olmayacak bir mülke sahip çıkma yanılgısı; kulu Rabbına şirk koşmaya iter: "Şeytan ona vesvese verip! Ey Âdem! Sana sonsuzluk ağacıyla hiç tükenmeyen mülk ve saltanatı göstereyimmi?" (TâHâ 20\120) ayeti kerimesi, fitnenin kaynağını gösterir. İnsana vesvese veren her şey nefsin şeytani- yetidir. Vehm, olumsuz yönüyle, kuruntu ve hakikatı olmayan şeye, vesveseye dönüşür. Panik atağın da müsebbibidir. Himmetin pozitif bir kuvve, olmasına mukabil vehm nefsin itaatsizliğinin ağır bastığı, negatif enerjiyle dolu, taşınması ağır bir yükür. Hakk'ı hatırlamak (zikir), Allah'a tevekkül, kişiyi yükten kurtarır. Aşkla yapılan amel, ilmi taşır. Amelsiz ilim, taşıyana yük olur. Bilki her sâlih amel, ilâhi bir lütuftur. Ey Sevgili! "Balçıktan süzölüp çıkarılmış bir özden" (Mü'minûn 23\12) varlık âlemine gelen insan, Rabbının ulvî ahlâkını sırrındaki tecellide bulur. İnsanın yaradılışındaki güzellik, Hakk'ın yüceliğinden ve rahmetindendir. Bilki tecellinin güzelliğinin müşahade edilmediği her an insan kayıptadır. Sevginin dile gelmediği her nefes ziyandadır. Gönüldeki nûrlardan haberdar olmayanlar, muhabbetullahtan yana nasıl haberdar olsunlar? Aşkdan yana haberdar olmayanlar, sırdan yana nasıl haberdar olsunlar? Sırdan yana haberdar olmayanlar, Hakk'dan yana nasıl haberdar olsunlar? Zulmeti ve hikmeti, ruhu ve gönlü, "geceyi gündüzü güneşi ve ayı yaratan O'dur. Her biri bir yörüngede yüzmektedir." (Enbiya 21\33) Ruhun yörüngesi melekûtiyet semâsıdır, gönlün yörüngesi muhabbetullah semâsı; sırrın yörüngesi mârifetullah semâsıdır. Her biri huzuru, aid oldukları semâda bulur. Tevhid nûruyla bakan insan, mâsivâ çölünde yakîn hurmasından tadar. İkilik çamuruna saplanan insan, nefsinin gafletine yanar. Her şeye nefsin gözüyle bakan insan, kendi hâlini görmez. Her işi Hakk'ın nûruyla müşahade eden insan, Hakk'ın gayrını görmez. Kimin sırrı daha lâtifse, ruhani rızkı da o nisbette geniştir. Kimin nefsi ismete ermişse, mârifetullah güneşinin aydınlığı da o nisbettedir. Onlar ki, "Rabbının ayetlerine inananlar" dandır. (Müminûn 23\58), Hakk'ın tecellisindeki işaret ve sırlara kendi yaşamlarında şahid olurlar. Onlar ki "Rablarına (açık-gizli) şirk koşmazlar" (Müminûn 23\59) Hakk'ın varlığının gayrı bir varlık tanımazlar. Gel gör ki, gönlü küçük olanın kibri büyük olur; dili büyük olanın edebi küçük olur. İddia ehlinin her hâli, nefsinin teşhiri olur. Nasılki kalbiyle hareket etmeyen insan, nefsiyle hareket eder; nefsiyle hareket eden can, kendi kendine eziyet eder. Her gönül sahibi insan, kendi benzeri ile beraberliği diler kendi değerini bilmeyen can, bir baş-

kasının da değerini takdir edemez. Kendi hilkatine ters düşen can, sağlıklı bir yaşam bilmez. İnsanoğlu kendini aldatmağa hazır olana inanıp güvenir de, sıdka mazhar olana inanıp, güvenmez. Kişiyi aldatmağa hazır olan, kendi nefsidir. Sâdık olan da sırrın mazharı olan özbenliğidir. Gönle güvensizlik duygusu veren her şey nefsinden ileri gelir. Olumsuzluğun uzaklaştırılması olumlulukla, suizannın eritilmesi hüsnü zan iledir. Rabbinin tecellisiyle müşerref insanın nefsiyle ruhu birdir. Ulvî ve beşeri varlığı Allah'a aittir. Maddeye köle olmaktan kurtulmuş benlik iyiliklere lâyıktır: "İyi şeyler iyi kimselere, iyi kimselerde iyi şeylere lâyıktır. O iyi olanlar onların söyledikleri şeylerden uzaktırlar." (Nûr 24\26) Bilki kuşkuyla güven bir arada olmaz. Sevginin hüküm sürdüğü gönülde tereddüt bulunmaz. Kişinin irâdi olarak seçtiği her şey nefsin bir talebi, irade dışı yaşanan her şey ise Rabbin seçimidir. Gölün zerafet dolu güzelliğini, kokusunun gizemini, tabiat aşığı her gönül sahibi insan bilir.

Velâkin, gayba dalmış gönlün derinliğini ve gizemini gönüllerin sahibinden gayrı kimse lâıkiyle bilemez. Zirâ, mânâ ve maddenin, ulvî ve sufli âlemlerin, "semâların ve arzın hükmümlânlığı Allah'ındır" (Nûr 24\42) Gönülleri mârifetullah bulutlarıyla kuşatıp, dilediğinin sırrını hikmet yağmurlarının rahmet ve feyziyle ferahlatıp, serinletir. Dilediğinden de rahmetini geri çevirir. Tecelli nûrunun parıltısı, müşahede ehlinin gözlerini kamaştırır. Gören gönül, secdeye kapanır. "Görmedinmi Allah bulutları sevk eder sonra aralarını birleştirip üst üste yığar. Nihayet yağmurun onların arasından çıktığını görürsün. Şimşegin parıltısı neredeyse gözleri alacak" (Nûr 24\43) Hakk'ın zâtını görecek göz kimde var!

Ey aziz! Hayatı, kendi nefsinin tatmin etmek için bir fırsat gibi algılayan insan, özbenliğiyle yalnız kalıp, yüzleşmekten kaçır. Kalbinin, Allah'ın celâl ve cemâl tecellisinde hâlden hâle geçtiğini idrâk eden insan, "Allah geceyi ve gündüzü birbirine dönüştürüyor. Şüphesiz bunda basiret sahipleri için bir ibret vardır." (Nûr 24\44) ayetinin nûruyla, özbenliğin serin sularına dalar. Bilki, varlığıyla diğerine huzur veren insandır sıdk sahibi kişi. Himmetinin yakınlığıyla, sevgiyi tamamlayan, ayrılığı ve farklılığı ortadan kaldıran bir kişidir selâmet tevhid ehli. İnsanın fânî kimliği ki, Hakk'ın mutlak varlığı karşısında bir gölge hükmündedir: "Dileseydi onu sürekli kılardı" (Furkan 25\45) yüce ayeti, varlığın idrâkına eren kudsi ruhu "güneşi ona delil kıldığını" bildirir. "Hakk'ın nûr celâlinde nefsinden eriyenin, özbenlikteki nûru cemâle kavuşacağını da bildirir." Sonra onu kendimize çekti (kabz ettik) ayeti, bu nimeti dile getirir. Her gönül huzuru, tecellinin içinde bulur. Subhan Allah doğrusunu bilir.

Ey

Sevgili! Hakk'ın nazarını gönlünde, tecelli nûrunu sırrında bulursun. Rabbin heybetini nefsinde, aşkın şevkini ruhunda bulursun. Kalbin huzurunu, her hâle hoşnudlukta, bekâ sırrını nefsin fenâsında bulursun. Bilki kul, Allah'ı gözetmez; Allah, kulunu gözetir. Kulun gözetimi, Rabbin emir ve yasaklarına uymakla, Allah'a olan tevekkülünde ihlâsını ve ahde vefâsını gözetmekle gerçekleşir. Kendinden vazgeçip, gözetilen ve gözetilen ayrımının kalktığı, beşeri kimliğin Hakk'ın hüviyetinde eriyip, O'nun nûrun- dan gayrı bir mevcudiyetin bulunmadığı ruhun saffetini, sırrın sırrında bulursun. Varlığı kalmayanın ne sabrı, ne rızası kalır! Ne ihlâsı, ne riyâsı kalır! "O, (tecellisinin) ayetlerini (mânâ ve hikmetlerini) size gösterecek. Siz de onları (kendi nefsinizde) tanıyacaksınız." (Neml 27\93) yüce ayeti, bütün bu mânâ- ları da kapsar. Öte yandan, ölmeden önce nefsinden ölmekle, kulun kendi nefsinin öldürmesi aynı şey değildir. "Nefislerinizi öldürmeyin" (Nisa 4\29) ayetince, kişinin kendi nefsinin öldürmesi, faydasız ve boş şeylerle vakdini harcayıp, mâsivâyla nefsi avutmasıdır.

Bâtıla yönelerek, Hakk'dan ve hakikat yolundan sapmasıdır. Ölmeden önce nefsinden ölmek ise, Hakk'ın mutlak varlığında fenâya ererek, benliksiz varoluşun huzuruna kavuşmaktır. Öyleki, her beşeri ve ruhani iddiadan, her hissiyat ve beklentiden, nefsin hazzı için yaşamaktan arınmaktır. Allah için sevmek, Allah için yaşayıp, Allah için ölmektir. Her irâdi seçimin Hakk'ın irâdesine terk edilmesidir. Nitekim kalbiyle Rabbına yönelen insan, Rabbın- dan doğru olanı diler. Nefsine güvenen insan, her yaşadığını zannına göre irdeler. Onlar ki, varlık iddialarına tövbe ederki, "Allah, onların kötülüklerini (varlık günahını) iyiliğe (benliksiz varoluşa) çevirir." (Furkan 25\70) Kuşku ve tereddütlerini güvene, körlüklerini basirete çevirir. Taklidi imânlarını, tahkiki imâna, ihsânı ikâna çevirir. Beşeri ahlâklarını, ilâhi ahlâka döndürür. "Kim de tevbe eder ve sâlih amel işlerse işte o, Allah'a tevbesi kabul edilmiş olarak döner." (Furkan 25\71) Benlik yükünden kurtulmuş olarak döner. Takva örtüsüne sarınmış olarak döner.

Ey aziz! Kimin gönlü ne ile huzura eriyorsa, meylide ona olur. Kimileri huzuru maddi olanaklarda, kimileri soysopda, geçici sevdalarda, kimileri riyaset ve siyasette arar. Kimileri öğ almakla huzura kavuşacağını sanır kimileri huzuru, ahirete dönük ibadette arar. Kimileri de huzuru Allah'tan gayrı her- şeyden vazgeçmekte bulur. Tevhid ehli için huzur Hakk'ın varlığında fenâya ermektedir. Zirâ, görsel benlik aradan kalkarsa, huzura muhtaç olandan da kalkar. Bâki kalan Hakk'ın zâtıdır. Ne var ki, dünyanın oyun ve eğlence âlemine dalarak, daha çok mal, daha çok hâkimiyet, daha çok heyecan arayan ve imânın hakikatını sorgulamayan insan, "atalarımızı bunu uygularken bulduk." (Şuâra 16\74) mazeretine sarılır. Bilmez ki, algılayıp idrâk etmediği şeyden, uzaklaştırılmış olur. Her işin başlangıcındaki farkındalık ve kararlılık ancak, kişiyi maksadına ulaştırır. Öte yandan, ibâdet dahil her kim bir hayrı kendinden bilirse ve kimin ameli ona güzel gösterilirse o, onunla aldanmış olur: "Onların yaptıklarını kendilerine güzel göstermişiz de o yüzden kör şaşkınlık içinde bocalayıp dururlar." (Neml 27\4) yüce ayeti, bu hâl sahiplerini bildirir. Oysa her güzel işin gerçek sahibini tanıyan insan, Hakk'ın gayrını gerçek fail bilmez. Sevgiliye kavuşan can sevgiyi asla kendi nefesine mal etmez. Zirâ, şu fânî âlemde, kimin elinde zerre kadar bir şey varsa, yelden başka bir şey olmadığını bilir. Her nimette, Rabbını müşahede eden gönül, şükürden ve Rabbı hamddan şaşmaz. Bilirki, "kim şükrederse ancak kendisi için (nefsi için) şükretmiş olur" (Neml 27\40) kim de hamd ederse ancak Allah'ı övmüş olur.

Bilki bir şeyin değerini gösteren işaret, onun ifâde ettiği mânâdır. Mânânın hakikatını gösteren cevher ise, ait olduğu tecellinin mahiyetidir. Kimine bast, kimine kabz yaşatan tecelli sahibi ise, her değerlendirmeden berîdir. Tecelli sırrını sırrında bulan insan, haşyetin anlamına erer. Hakk'ın cemâliyle güzelleşen gönül, her an sevgiyi ve sevgiliyi dile getirir. Gözlerinde sevgi olan insan, "kendimden sana bir sevgi verdim" (TâHâ 20\39) ayetinin nûruyla sevginin kaynağını bilir. Sevgiden yoksul olan nefsinin önemszenmesini sevgi bilir. Sevgisiz kalb bomboş sayılır. Sevgiyi paylaşmayan kalb, bencil sayılır. İlâhi aşkı gönlünde bulan insan, her sıkıntıdan kurtulur.

Ey Sevgili! Sır, kendi sırrıyla yüzleştğinde; nûrun nûruyla, nûr müşahede edildiğinde, tevhidin hakikatı gönülde belirdiğinde, varlık, Rabbını tanımış olur. O ki kendi benliğinden soyunur. "secde et ve yaklaş" (Alak 96\19) kudsi dâvetiyle vuslatın dikenli yollarına koyulur. Nefsin zevâli nisbetinde yakınlık makamının neşesine şahid olur. Onlar ki, "salâtlarında daimidirler" (Mearic 70\23), Sevgiliyle sohbet meclisinden hiç ayrılmak istemezler. Aşğın

şahidi sıfat, maşuğun şâhidi Zât-ı Hakk'dır. Her bilginin bir iddia olduğu fânî âlemde, ilmiyle iş tutan insanın sohbeti kendinden kendinedir. Nasıl ki, her vakdin bir edebi, her sırrın bir hikmeti vardır; gönüllerin edebi nefsânîyetsiz sevgi, nefislerin edebi gizli şırkten sakınmak, ruhların edebi ahde vefâ, sırların edebi Hakk'ın gayrından korunmaktır. Sırrın hakikatı, Allah'ta huzura varmaktır.

Hakk'ın katındaki ilimde kayıtlı duran velâkin, bir varlık kazanmamış olan ruhani cevher, ilâhî takdir üzere; nefsi sâfiyeden nüzûl ederek, nefsi emmarenin mahalli dünyada, cismani sûretiyle buluşur. Âhiret vücûdunun tohumunun ekildiği beşeri kimliğiyle de bu âlemde tanınır. Kezâ kalıcı olmayan mutlulukların tadıldığı, sanal âleme uygun nitelik ve kabiliyetlerle nefsinin donatılmış bulur. "İniniz oradan" (Bakara 2\36, TâHâ 20\123) hitâbıyla, melekût âleminde, mülk âlemine intikâldir âdeta; cennetden, dünyaya nüzûl. Zıtlar ve sûretler âlemi olan dünyada, zorlayıcı zan mertebesi olan emmare nefsin hükmü altına giren insan; ancak, akıl ve imân nûrlarının yardımıyla, bilincin bir üst boyutuna geçişi öğrenir. Nübüvvet nûrundan yayılan güzel kokuların teşvikiyle, Rabbinin hizmet bahçesine yönelmek üzere bir derece daha ilerler. Kulluğun sağlam temeller üzerine inşası için kalb, takva nûruyla tahkim edilir. İhlâs, muhlas kullar için sıdk bahçelerinde mahfuz tutulan eşsiz bir mücevherdir. Er kişilerin, enânîyyetleriyle tutuştukları mücahedeye bu meydanda girilir. "Kim cihad ederse, kendisi için cihad eder." (Ankebût 29\6) kazanan, mutmain gönüller vadisine doğru ilerler. Hissiyatına yenik düşen geriler. Kendini, kendinden arındıran kurtuluşa erer. Sırrındaki cevheri görmeyi reddeden ve "onu kirleten ziyan eder" (Şems 91\10) Bilki olumsuzluk, bulaşıcı hastalık gibidir, sahibini zehirler. Kendi özünü inkâr eden "zâlimler (emmare zincirden) kurtuluşa ermez." (Kasas 27\37) Enânîyyet yükünü terk eden ise tevazû içinde "Rahman'a kul olarak döner." (Meryem 19\39) Geleceğin kaygısından ve geçmişin hesabından arınan insan sükûna erer. İnsanın gönül âleminin mânâ yüklü ortamından, dava âleminin telâşlı ortamına taşıyan şey, kişinin kendi iddia, evham ve korkularıdır. Her yersiz zan ve iddiadan, her korku ve vesveseden arınmak ancak temiz bir kalb ile ve Hakk'ın inâyeti, hidâyeti, rahmeti ve muhabbetiyle gerçekleşir. Mâsivânın kasvetli ortamından, hoşgörünün aydınlık ortamına kavuşmanın vesilesidir hidâyet güneşi. Ruhani varlığın kemâlinin kaynağıdır hakikat ilminin güneşi. Nefs mertebelerinde yükselişin merdivenidir sâlih âmeller. İlâhî aşk ateşinde eriyen kimliğin, özüne dönüşüdür kemâlat ayı. Ruhun beşeri sûretiyle buluşmasının vesilesidir kamer. Velâyeti kübranın timsalidir dolunay. "Andolsun fecre" (89\1) kavuşan ve "kendini arındıran kurtulur" (91\9) sırrınca, nefsânî sıfatlardan soyunanı, ilâhî sıfat nûrları kuşatıp, güzel ahlâkı giysileriyle donatır. Nitekim "O, sâlihleri dost edinir." (A'raf 7\196); onları kollayıp gözetir. Zât güneşinin doğuşu ise fecrden sonradır. "Andolsun güneşe ve onun (hakka'l yakîn) aydınlığına (nûruna)" (Şems 91\1) velâyeti Kübrâ'nın mânâsıdır şems. Rabim, her bir harfin sırrıyla, kuluna varlık kitabını okutur. Her bir esmâ nûrunun ünsiyetiyle kendini tanıtır. İsmi Celâlinin heybetiyle zâti tecellisi bekâ sırrıdır. Ey aziz! Her can Hakk'ın katında azizdir ve her birinin hakikat ilminin suyundan içme hakkı vardır: "Allah'ın devesini ve onun su içme hakkını koruyun". (Şems 91\3) yüce ayeti, salt hakikatı hikmetin kaynağından tadmak isteyen her ferdin, hakk sahibi olduğunu hatırlatır. Ruhani bağışıklık, idrâk içindeki ibâdetle gerçekleşir. Zirâ her can varlığını Hakk'ın varlığından alır. Bu hakka riayet eden kâmiller, kusurları örtüp güzellikleri dile getirirler: "kötülüğü, güzellikle karşılayıp, savarlar. Sabrettikleri için karşılığı iki kez verilir" (Ka-

28\54) ilki âlemi fark olan dünyada, ikincisi âlemi cem olan ukbâ- da lûtfâ mazhar olunur. Kezâ "kendilerine verdiğimiz (mânevi ve maddi) rızktan infak ederler." (Kasas 28\54) Varlığını Allah'a adayan insanın varlığını Rabbî nûruyla doldurur. Vakdini Rabbî için değerlendirenin hayatı, Rabbın tecellisiyle değerlenir. Arayan aradığını özün saffetinde bulur. "O kendilerine ilim verilenlerin gönüllerindeki apaçık ayetlerdir." (Ankebût 29\49) Ey Sevgili! Allah'ın gayrını terk eden can, özün özüne benliksiz döner. "En sonunda O'na döndürüleceksiniz." (Rum 30\11) yüce ayeti, varlık âlemine gelişin ve varlıktan çekilişin hikmetini bildirir. Varlığı Allah için olanın gecesi de, gündüzü de Allah'a aittir. Sırrında Allah'ın nûru olanın müşâhedesi, O'nun eşsiz tecellisinedir. İnsanın sevinci Rabbının rahmetinden, üzüntüsü nefsinin eylemlerindendir: "İnsanların elleriyle yapmış oldukları yüzünden karada (maddi âlemde) ve denizde (mânevi boyutta) bozulma ortaya çıkmıştır. Allah, onlara yaptıklarının karşılığını tattırıyorki geri dönebilsinler." (Rum 30\41) ayeti kerimesi, doğayı kirletmenin sonucunda, sosyal ahlâkta kirlenmenin kaçınılmaz olduğunu; varlıktaki dengenin (sosyal ve ruhsal boyutta) bozulmakta olduğuna işaret etmektedir. Ayeti kerimede kara'nın önce zikredilmiş olması, bozulmanın önce beşeri boyutta başlayacağına ve daha sonra mânevîyatın bütün boyutlarının etkileneceğini ifade eder. Buna göre, varlığının doğasını ve nefsinin enâniyetten temizleyen insan, kendi hakikatına döner. Dönmeyen kaybeder. Gönlünü, mâsivâdan temizleyen, mânâ âleminin keşfine geri döner. Ruhunu, Hakk'ın gayrından temizleyen, sırrın saffetine geri döner. Ubûdetini, Rubûbiyet iddiasından temizleyen, fakrın hakikatına döner.

Ey dost! Kesret âleminin gurbet ellerinden, vahdet âleminin neşesine taşıyan ve rahmetinin müjdecisi olan ruhani "rüzgârları gönderen Allah," cehaletin susuzluğundan kurtarmak üzere, hikmet yüklü "bulutları harekete geçirir. Yağmurun (vâridatın) onların arasından çıktığını görürsün. Onu kullarından dilediğine ulaştırdığında, müjde almış gibi sevinirler." (Rum 30\48) yüce ayetince, rüzgâr Hakk'ın kerem ve kudretinin, bulut, himmet yüklü ruhani enerjinin, yağmur, Rabbani feyz ve ilhamın simgesidir. Subhan Allah en doğrusunu bilir. Kâdir Allah, lûtfü ve keremiyle, nefislere, hidâyet nûrunu, gönüllere, muhabbetullah nûrunu, ruhlara, mârifetullah nûrunu, sırlara, sıdk nûrunu indirir. "İşte onlar Rabblarından gelen bir hidâyet üzerinedir ve işte onlar kurtuluşa erenlerdir." (Lokman 31\5)

Ey aziz! Aşkdan mahrum bırakmak, gönle zulmetmektir. Hakikat ilminden mahrum bırakmak, nefse zulmetmektir. Allah'a şirk koşmak ruha zulmetmektir. Rabbın hükmüne boyun eğmemek kulluğa zulmetmektir. "Onlar kendi nefislerine zulmettiler" (Bakara 2\57) Bilki, kişi ne kadar bilgili olursa olsun, ne kadar gayret ederse etsin, nefsindeki kibirden vazgeçemediği müddetçe, dönüşü yine kendi enâniyet evinedir. Zirâ kendi benliğiyle dolu olanın, Rabbının tecellisindeki hikmeti ve yaşadığı mâ-nâyı idrâk edecek basireti açık değildir. Oysa, ruh da, gönül de Rabbının takdir ettiği görevi yerine getirmek üzere varlığa gelmiştir.

"görmedin mi? Allah geceyi gündüze sokuyor, gündüzü geceye sokuyor. Güneşi, ayı emri altına almıştır." (Lokman 31\29) Ruh, âlemi melekûtdan geldiği hikmet üzerine, Rabbının nûrunun varlığa yayılışını; gönül, ruh güneşinden yansıyan mânâ aydınlığının beşeri varlığa aktarılması işlevini yerine getirir. Gönül, tecelligâhın, ruh, sırrullahın, sır müşâhedetullahın mazharı değildir. Allah'tan gafil kalmayan insan, ehli sır, değildir. Hakikat, kitaptan okumakla değil, mânâ ve işaretleri özben-likte görüp, yaşamakla öğrenilir. Kişi, seçtiği eylemleriyle ya kendini yüceltir, ya da kirletir. Kim bir diğerini yüceltmek için çaba gösterirse,

kendi değerini bulmuş olur. Kim de bir başkasını aşağılamak için gayret ederse, nefisini kirletmiş olur. Hatalı insan, kendi noksanını, kabullenmek yerine, herkese eleştiri gözüyle bakmayı nefesine hak sayar. Hakikatı duyduğu zaman da, ''sanki hiç işitmemiş, kulağında bir ağırlık varmışcasına yüz çevirir.'' (Lokman 31\7) Oysa hakikatı inkâr edenin imânı fayda sağlamaz. İmân ile inkâr, boyun eğmek ve zıtlaşmak bir arada barınmaz. Ya gün ışıyıp, karanlık kaybolur; ya gece bastırıp, aydınlık kaybolur. Bast, kabzın, kabz da bastın içinden akar.

Kendi nûrunda gizlenen eşsiz güzellik, sevginin kendini izharı değil midir? Rahmetin kemâlini dile getiren yücelik, O'nun tecellideki velâyetinin örtünüşü değil midir? Varlıktaki her zerre, ilâhi aşkın hizmetinde değil midir? Aşkî ilâhi, Tecelli sahibinin kendinden kendine olan muhabbeti değil midir?

Ey Sevgili! Sevgilinin sevgisinde fâni olanın varlığı, sâfi muhabbet değil midir? Sevgilinin varlığında bâki olanın varlığı, Sevgilinin varlığı değil midir? Farklılığın kalmadığı ferdâniyetin hakikatı, tevhid sırrı değil midir? Sırrını, Hakk'ın gayrından arındıranın ruhu, nûrun hakikatı değil midir? Dosta, dostluğun nûruyla kavuşanın hazzı, nûrun huzuru değil midir? Gönlü, tecelligâh kılan aşkın maksadı, gönlün safâsı değil midir? Rızkını Rabbından alan fakirin gıdası, hikmet incileri değil midir? Bilki gönlün coşkusu nefsin tatmini için değil, nefsin fenâsında Hakk'ın zuhûru içindir. Zirâ varlıksız kulun varlığı Allah içindir. Allah için yeyip, Allah için uyumak, Allah için kalkıp, Allah için yaşamak; âmeli beklentisiz yapmak, varlıksız var olmaktır. O'nunla O'nda olmak, O'nun varlığının izharı değil midir? Hiçbir âlemde sen olmadan da, O'nun varlığı sana yetiyorsa, o halde ey dost; ''Allah'a tevekkül et. Vekil olarak Allah yeter'' (Ahzab 33\3,48), ''Veli olarak Allah yeter'' (Nisâ 4\45), ''Deki: Allah bana yeter'' (Tevbe 9\129) Sözünde sâdik ol!

Bilki, muhabbet farklı olursa, gönüllerde farklı olur. Niyetler farklı olursa, yönelişlerde farklı olur. Tevhidin gözlerinde, noksanlık ve fazlalık yoktur. Oluşan her şey, olması gerektiği gibidir. Şu halde güzellikleri gör, noksanlık arama, tevhidden şaşmazsın. Her sûrette Sevgiliyi gör, sevgiden şaşmazsın. Ruhundaki tecelliyi gör, nefsinden halâs olursun. İrfan olmadan, ârif olunurmu? Benlikten arınmadan, kâmil olunurmu? Teslim olmadan, Varlık zâhir olurmu? Muhabbetullah nûru, kalbi doldurdumu, âşıktaki akılmı kalır? Tevhid nûru, gözleri sardığında, varlıkta farklılık mı kalır?

O ki, gördüğü

cemâlin kemâlinde fâni olmuştur; bekâsı, cemâl iledir.

O ki, gördüğü celâlin heybetinde kaybolmuştur; bekâsı celâl iledir.

Tecelli deryasında, şâhidin şâhidi kimdir? Zât-ı Hakk'dan gayrı! Muhabbetullah deryasında, kendinden kaybolan kimdir? Muradı Hakk'dan gayrı! Nimetler deryasında, Hakk'ın gayrına bakmayan kimdir? Sıdka mazhar olandan gayrı! Sıddık kimdir? Âlemi kesrette, âlemi vahdeti müşahede eden kâminden gayrı!

Bilki, müminler, imânlarındaki ihlâstan ötürü, münâfıklar, mürâiliklerinden ötürü, tevhidi görmeyenler, gafletlerinden ötürü, sâlihler, amellere sahiplenmelerinden ötürü, sevenler, sevgilerinin sâfiyetinden ötürü, ''sâdiklar sıdklarından'' (Ahzâb 33\8) ötürü hesaba çekilirler. İlâhi kerem ve mağfiret deryası coşup, kabarmasa, hiç kimse hesabın altından kalkamaz. ''Müminlerden öyle rical (er kişiler) vardır ki, Allah'a verdikleri söze sâdik kaldılar'', ''böylece Allah, sâdikları sıdkları sebebiyle mükâfatlandırması, münâfıklara (ikiyüzlülükleri nedeniyle) dilerse azab etmesi yahut onların tövbelerini kabul etmesi içindir. Muhakkak ki

Allah, Gâfûrdur, Rahimdir.” (Ahzâb 33\23,24) yüce ayeti, insanları kendileriyle yüzleşmeye dâvet eder. Şayet her benlik boyun eğebilseydi, âlemde çekişme kalmazdı. Her nefis eriyebilseydi; ben diyen kimse kalmazdı. Gel gör ki, ”Allah dilediğine rahmetini özel kılar.” (Bakara 2\105) Özel kıldığına hidâyetini, velâyetini, muhabbetini karşılıksız sunar. Allah’ın dilemesi, O’nun kazasıdır; kulun eylemi, onun kaderidir. ”Allah dilemedikçe siz birşey dileyemezsiniz” (İnsan 76\30, Tekvir 81\29), ilâhi hükmü, imân ve inkârın, hayr ve şerrin, varlıktaki her oluşun, Hakk’ın irâdesiyle gerçekleştiğini bildirir. Nitekim, ”Allah, kimin hidâyete ermesini dilerse onun göğsünü islâma açar. Kimi de saptırmayı dilerse onun göğsünü daraltır.” (En’am 6\125) Irâdesini Allah’ın tasarrufuna teslim eden insan, imân nûrunu, akıl nûruyla birlemiştir. Varlığını Allah’a veren insan, Allah’ın nûrunda, aklını ve gönlünü birlemiştir. Kim nefsinden Allah’a sığınır, onda evham ve vesvese barınmaz. Allah, kime lütufta bulunursa onda benlik kibri barınmaz. Ferdâniyetin gözleri, Hakk’ın gayrını görmez. ”Onların baktığını sanırsın, oysaki onlar görmezler.” (Araf 7\198) Onların baktığını sanırsın, oysaki onlar ilgilenmezler. Onların sevdiğini sanırsın, oysaki kendilerinden gayrını sevmezler. Gün aydınlığı, gören gözlerin aydınlığı değildir? Gönül aydınlığı, karşılıksız sevenlerin aydınlığı değildir? Ruhun aydınlığı, tecelli nûrunun aydınlığı değildir? Şu halde ey dost! Dünyayla avunmak isteyenleri, dünyaya bırak. Âhiretin nimetlerine yönelenleri, yönelişleriyle baş başa bırak. Sen Allah’a bak. Allah’tan Allah’ı dileyenlerle berber ol, bir ol. Selâmet ehlinden ol.

Ey Sevgili! Kimin sırrından sevgi ışıldıyorsa, Hakk’ın muhabbetinden yansıyan bir nûrdur o. Kimin gönlünde sevgilin hayali varsa, sûrete bürünmüş aşkın zuhûrudur o. Kimin sadrında islâm ve sırrında ilim nûru varsa, hikmetler sahibi Aziz Allah’ın lütfûdur o.

Aşkın sırrına mazhar varlığın bir adı olsaydı, adı insan olurdu.

İdrâka ermiş insanın bir adı olsaydı, adı irfan olurdu.

Öze akan nûrun bir adı olsaydı, adı ikân olurdu.

Hakk’a vuslatın bir adı olsaydı, adı ihsan olurdu.

Bilki bazı mânâlar anlaşılmak içindir. Bazı sırlar açılmamak içindir.

Bazı hikmetler paylaşılacak içindir. Bazı istekler bastırılmak içindir.

Bazı hasletler kavuşmak içindir. Bazı nimetler dağıtmak içindir.

Bazı yaşamlar misâl olmak içindir. Bazı misâller yaşanmak içindir.

Leylâ’yı kendi hayal dünyalarında arayanlar, mâsivâ uykusundan uyanıp, O’nun ölümsüz varlığını karşılarında bulsalar da, O’na bakıyor olsalarda göremezler. Hitâbı, O’ndan duymuş olsalarda, kimden geldiğini seçemezler. Rabbin dilediğine gösterir, dilediğine işittirir. Dilediğine tattırır, dilediğini kendine kavuşturur. Sevgiliye olan hasret, aşkın kendisinde.

Vuslatın hazzıda öyle. Yeterki sen kendinden eri, aşkın ellerinde. Lütûf sahibi Allah, dilerse seni senden giderir, tecellisine mazhar kıldığı bir gönül haline getirir. Dilerse sûfli hâlleri giderir, ulvî sıfatlarıyla donattığı bir ruhaniyet hâline getirir. Dilerse gönül şadırvanını hiç sususuz bırakmaz, hakka susayan kalblere ferahlık veren bir kaynak haline getirir. Dilerse bilincindeki bilgiyi giderir, önceden bilmediğin bir ilmi senden dile getirir. ”Allah dilerse sizi giderir ve yeni bir halk getirir.” (Fâtır 35\16) yüce ayeti, nice mânâları içerir. Rabbin dilerse cehâ-let karanlığını giderir, hidâyet yıldızları vesilesi ile; hakikatı arayan canları, sabahın aydınlığına erdirtir. Varlığı, yokluktan çıkarıp; fenayı, bekâyâ delil kılar. ”Gecede onlar için bir delildir. Gündüzü ondan çıkarırız.” (Yâsin 36\37) Hikmetince, nimeti belânın

içinden; selâmeti, sıkıntının içinden çıkarır. Dermanı, derdin içinden; vuslatı, hasretin içinden çıkarır. Rahmeti gazabın içinden; cemâli, celâlin içinden çıkarır. Umudu, korkunun içinden; hidâyeti, garâbelin içinden çıkarır. Vehmindeki kimlikten arınan insan, Rabbının hidâyetine bakar. Hidâyete erenin gönlü göz, gözü gönül olur. Bâsiret nûru, her şeyin hakikatına müdrîk olur. Özbenliğindeki değeri arayan, kendi özüne yönelir. Gönül ney olunca, aşkın ırmakları gönül dilinden akar.

Ey aziz! Şu âlemde, her seven sevdiğine erebilseydi, aşka hasret kimse kalmazdı. Her dileyen hakka erebilseydi varlıkta farklılık kalmazdı. Her bilen bildiğiyle amel etseydi, âlemde sitem eden kalmazdı. Her varlık sahibi paylaşabilseydi, âlemde yoksulluk kalmazdı. Rabbının tecellisine muhtaç olan kulun derecesi, fakirliktir. Kendinden gayrına muhtaç olmayan yeterliliğin hakikatı, gınâdır. Fakir odur ki, Gani'nin gayrına muhtaç değildir velâkin, Rezak olan Vehhab'ın her nimetine muhtaçtır. Kul, gönlüne yönelik bakışında, Hakk'ın tecellisini görüyorsa, nefsindeki fakrun hakikatını tanımış olur. Dış âleme yönelik bakışında, sûretlerin birer hayal, tecelli eden varlığın tek bir hakikat olduğunu görüyorsa, Rabbının kemâlini ayne'l yakîn müşahade ediyor demektir. Görenle, gördüğünü dile getirenin müşterek nasibi, Sevgilinin cemâli değildir? Sevenle, sevdiğini dile getirenin müşterek nasibi, aşkı ilâhi değildir? Varlığa, varlığıyla varlık veren, Hakk'ın Zât-ı değildir? Kalbleri mânâ yıldızlarıyla aydınlatırken, gözleri temaşa hazzıyla dolduran, ruhları muhabbetiyle doyuran O'nun mukaddes tecellisindeki letâfet ve hikmet değildir?

Ey Sevgili! Erenlerin muhabbeti işaret olur gönül ehline
 İlâhi aşk ibâdet olur bütün gönüllere,
 Aşka hasret canlar sarılır o mübarek vesileye
 Zât-ı Hakk ruhları delil kılar aşkının kudretine,
 Fecr vakdi Sevgiliden bir mektub gelir
 Ey nûrumun nûru, Seni seviyorum diye,

Ey Sevgili! Herşeyin özeli genel olandan daha değerlidir. Aşkların en değerlisi, Allah'ı seven kalbin sevgisidir. Onu özel kılan da sevginin Sevgiliden geliyor olmasıdır. "O, onları sever. Onlarda O'nu sever." (Maide 5\54) Bilki ilâhi takdirat sırrı, sırların sırrıdır. Her can, hayatın akışında şâhid olduğu kadar sırdan nasibini alır. Esmâ ül Hüsnâdan yansıyan nûrlar, kulun gönlünü zenginleştirir, ahlâkını güzelleştirir. İlâhi aşk, Rabbin kullarına hediye eylediği en yüce nimettir. Nimetin yüceliği, sırların sahibinden gelir. Güzel ahlâk, insana bahşedilen en değerli mülkdür. Mülkü güçlendiren nimetler ise "hikmet ve faslı hitâb" tır. (Sâd 38\20) Doğruyu idrâk ile, eğriyi doğrudan ayırd etme yeteneğidir faslı hitâb. Her şeyin hakikatını kemâliyle beyan etmektir faslı hitâb. Kulluğun güzelliği ve değeri ise, Allah'a olan yönelişindeki ihlâs ve sıdkdan gelir. Yaşadığı her hâlden, tattığı her haz ve nimetten, yüzleştiği her sınavdan, büründüğü her renk ve sûretten, tanımlanan her kavramdan, zevkine vardığı her kesif ve müşahadededen sıdk içinde Rabbına rücû eden kimsedir evvab: "O, ne güzel bir kuldur. Gerçektende o ev- vabdır." (Sâd 38\44) yüce ayeti, her nefeste Allah'a dönenlerin kimliğini bildirir. Mânâ denizlerinde yelken açıpda, hidâyet rüzgârlarıyla Hakk'a yönelen sevgililerin kimliğidir evvab. Kibir den tevâzuya, iddiadan mânâyâ, sûretten sirete, fakrdan ceme, sözden öze dönenlerin yeridir; evvabın, tevhid ve takva yurdu: "Sakınıp, korunanlar için, muhakkakki güzel bir dönüş yeri vardır." (Sâd 38\49) İlâhi aşkın şevkiyle, Lâtîf'in keremiyle, Aziz'in hikmetiyle gönül gözlerini Hakk'ın tecellisinden ayırmayan ferdlerin,

hasretten, vuslata, Allah'tan Allah'a koşanların dönüş yeridir o.

Sevenler bir olur gönül evin de

Erenler tek vücûd olur aynı nefeste

Sözcükler yetersiz kalır hakkın terennemünde

Gülen yüzler misâl olur Sevgilinin cemâline

Ey aziz! Bilki zihne yazılanla, kalbe kaydedilen eş değerde değildir. Zihin hatırlamadığı zaman, kayıtlı olan kaybolur. Kalbe yazılan ise her an halindendir. Bu mânâ, "doğrusu o, kendisine ilim verilenlerin kalblerindeki apaçık ayetlerdir." (Ankebût 29\40) yüce ayetince, bildirilmiştir. Zirâ o gönle yazılmıştır, hissiyata değil. Bilki nefis, aczin idrâkı ile kayıt altındadır. Akıl ise kendi aczine hayrandır. Gönül, aşkın sihriyle mühürlenmiştir. Ruh Hakk'ın hükmüyle mühürlüdür. Sır, İlmullahın sırrına boyalıdır. Nefs huzuru yoklukta bulur. Kalp, huzuru zikrullahta bulur. Ruh, huzuru vuslatta bulur. Sır, huzuru nûrullahta bulur. Sözün en güzeli, ilâhi aşkı dile getiren sözdür. "Onlarki sözü dinleyip onun en güzeline uyarlar, işte onlardır Allah'ın hidâyete erdirdiği akıl ve gönül sahipleri" (Zümer 39\18) Sevenlerin, birbirlerine duydukları sevgilerini dile getirmeleri de ilâhi aşkın zâhirdeki ifâdesidir. "Koşun Allah'a" (Zâriyat 51\50) dâveti de sözlerin en güzelidir. O'nun korumasına ve inâyetine sığınmak, sözün gereğini yerine getirenlerin hakkıdır. Sözün en güzeli, bütün gönüllerin duymak istediği, duyduğunda da ruhuna ferâhlık, kalbine coşku, nefesine itaat sırrına hakikat bilgisi veren sözdür. Sözün en güzeli Rabbin kelâmını Rabdan duymaktır.

İbâdetlerin en güzeli, içinde nefsin bir beklentisi olmayan ibâdettir.

İbâdetlerin en güzeli, Allah'ı tanımak için yapılan her gayrettir.

İbâdetlerin en güzeli, Hakk'ın rûbûbiyet tecellisinde, halkın ubûdetidir.

İbâdetlerin en güzeli, aşkı ilâhinin kulun zâtında tahakkuk etmesidir.

Bilki Hakk'ın gönül tecellisi bütün gönüllerdedir. Hakk'ın gönlü var mıdır? diye sorarsan, bilki bütün gönüller O'nun gönlüdür. Muhabbete susamış gönüller, odakta muhtaç gönüller Hakk'ın gönlüdür. Benlikten bezmiş gönüller O'na yönelmiştir. Zâtına nazargâh kıldığı gönüller Hakk'ın gönlüdür. İlâhi! Seni tanımaya doyamadım. Seni sevmeye doyamadım. Yaratışındaki letâfete, asalete, hidâyete, hikmetindeki yüceliği seyre doyamadım. Lûtfuna, muhabbetine, cemâline doyamadım. Kulluğuna doyamadım, Allah'ım, sana doyamadım.

Ey Sevgili! Söz, ya nefse tercüman olur, ya kalbe; ya ruha tercüman olur, ya sırra. Ya halka tercüman olur; ya hakka acısöz, hicrana sebep olur. Doğru söz, mânâyâ tercüman olur. Güzel söz, Sevgiliye tercüman olur. Zirâ, "temiz ve güzel söz O'na yükselir. Sâlih amellerde o sözü yükseltir." (Fatır 35\10) Şu halde güzel amel, ubûdete tercüman olur. Ölmeden önce ölmek aşka tercüman olur. Mârifetullah, hakka tercüman olur. Esmâ, sıfat ve fiillerdeki tecellisiyle Zât-ı Hakk, kendi varlığına tercüman olur.

Ey gönül! Sen ressamı renklerde ararsın. Ben ressamın kendisiyim!

Sen aşkı sûretlerde ararsın. Ben aşkın kendisiyim!

Sen hakikatı zannında ararsın. Ben hakkın kendisiyim!

Sen sırrı gaybda ararsın. Ben gaybın kendisiyim!

Sen beni gayrında ararsın. Ben varlığın kendisiyim!

Nasıl ki, inkârcının imândan yana nasibi olmaz; samimi olmayan bir gönlün de, ihsândan yana nasibi olmaz. Nasıl ki, kendini bilmeyen kimsenin mârifetten yana nasibi olmaz; kendirinden geçmeyen benliğin de ikândan yana nasibi olmaz.

Bilki Sevgiliyi anmak, kiminin göğsünü genişletir, ''kiminin kalbi daralır.'' (Zümer 39\45) Kalbdeki tecelli nûru, Rabbın kereminin zuhurudur. Esmânın anahtarlarıyla zikreden gönül, Hakk'ın lütfuyla zâhir ve bâtındaki mânâ ve işaretleri keşfeder. Her bir harfin nûruyla okuyan kul, sırda beliren hikmetleri, sırrın nûruyla müşahede eder.

Ha, Mim sırrın anahtarıdır. TâHâ aşkın ızharıdır. Hakk'ın ''rahmeti ve ilmi her şeyi kuşatmıştır.'' (Mümin 40\7) Âşıkların kalbini muhabbetiyle kuşatmıştır. Âriflerin gönlünü hikmetiyle kuşatmıştır. Âlimlerin kalbini haşyetiyle kuşatmıştır. Zât-ı Hakk, cümle varlığı nûruyla kuşatmıştır. Kimini rahmetiyle, kimini lütfuyla kuşatmıştır. Kimini cemâliyle, kimini celâliyle, kiminide kemâliyle kuşatmıştır. O ki, kendini bütünüyle Allah'a teslim etmiştir, onu zâtî varlığının nûruyla kuşatmıştır. Hakk Teâlâ, kimini nimetiyle, kimini heybetiyle, kimini umutla, kimini korkuyla kuşatmıştır. ''Allah, Muhittir, her şeyi (tecellisiyle) kuşatmıştır.'' (Nisa 4\126) Hakikat ehli bilirki, Mutlak varlık olarak Zât-ı Hakk, cümle varlığı esmâ ve sıfat nûrlarıyla kuşatmıştır. O, olanı da, olacak olanı da, olması uygun olanıda, olmayanıda kuşatmıştır. Zirâ O, ezeldeki takdiri ve ''ilmiyle her şeyi kuşatmıştır.'' (TâHâ 20\98)

Ey aziz! Bilki dünyanın sanal âleminde fenâyâ eren, bekâyı da, dünya ile dünyada bulur. Allah'ta fenâyâ eren ise, bekâyı Allah'ın varlığında, Allah'ta bulur. Zirâ, Allah için ölen, Allah'la Allah'ta dirilir. Ey Sevgili! Hitâbını duymadığım an ölüyüm. Rabbim, Seninle, Sende diriyim.

Nasıl ki güzel

kulak, Hakk'ın kelâmını duyan kulaktır. Nasıl ki güzel göz Hakk'ın nûruyla Hakk'ı gören gözdür; güzel hayrat da, hakk ilminin koşulsuz dağıtıldığı yerdir. Ölü can toprağını canlandıran su odur. Âşığın derecesi, gönlündeki muhabbetine, ârifin derecesi, ilminin derinliğine, sâdığın derecesi, sıdkının saffetine göredir. Bir şeye kavuşmanın vesilesi, ona kavuşturan vasıta. Sevgiliye kavuşmanın vesilesi sevgi, bilgiye kavuşmanın vesilesi hakikat ilmi, güzel ahlâka kavuşmanın vesilesi ilâhi ahlâk, Hakk'a kavuşmanın vesilesi, nefsinden arınmaktır. Nefs, abdestini teninden arınmakla alır. Gönül, abdestini mâsivâdan arınmakla alır. Ruh abdestini nefsinden arınmakla alır. Sır abdestini nûrun gayrından arınmakla alır. Nefsini ilâh edinen benlik ise, kendi nefsinden gayrı, ulûhiyetin sahibi mutlak varlığın mevcûdiyetine inanmaz ve hakikat ehlini yalancı bilir. Derki: ''Benden gayrı bir ilâh bilmiyorum'' (Kasas 28\98)

Bilki, eğriden doğruya geçişin bedeli hafif, doğrudan eğriye geçişin bedeli ağır olur. Hâlden hâle dönüşen kalbin yönelişi değişiyorsa, hakikatı bulması zor olur. Kalbini Sevgiliye verenin yönelişi hiç değişmez olur.

Ey Sevgili! Nefsini değerli kılmaya çalışma. Özbenliğinde tecelli edenin değerini bil, Rabbını övmüş olursun. Bilki nefsin fâni, Rabbın ise bâkîdir. Nefsi kime göstersen senden kaçır. Kime gönlünü versen sana koşar. Zirâ nefis, sufli âlemin, gönül ise ulvi âlemin mazharıdır. Nefsin alâmeti riya, gönlün alâmeti aşkıdır. Nefsin âlemi dünya, gönlün âlemi ukbâ, sırrın âlemi Mevlâdır. Her mânevi tikanıklık, olumlu davranış ve sâlih amellerle def edilir. ''Bu güzel tavra ancak sabredenler kavuşturulur.'' (Fussilet 41\35) Şu fâni âlemde, kimilerinin mânevi hâli dipdiri, kimilerinininki durgun, kimilerinininki de kupkurudur. Bu dahi, mukaddes zâtın takdirindendir. Zirâ, ''dünyayı (beşeri hâli) kupkuru görmek de Allah'ın ayetlerindendir.'' (Fussilet 41\39) Ne zamanki ilâhi muhabbet taşıp. Rabbânî feyz ve nûrani himmet kanatlarıyla kula ulaşır, ''onun üzerine suyu indirdiğimiz zaman'' (Fussilet 41\39) yüce aye-

tince bildirildiği gibi, her mânevi tıkanıklık açılır. Nisyan, zikre; kabz, basta dönüşür. İlâhi aşkın aşamayacağı hiç bir zorluk yoktur. Yeterki tevekkül, Allah'a olsun. Yeterki kişi, özbenliğindeki nûra koşsun; yeterki insan, sevmeyi ve seilmeyi bilsin. Şu halde ey dost! Her gönle, gönlün dilinden, her akla, onun ilminden hitâb et. "Arab'a yabancı lisandan (kitab) olurmu?" (Fussilet 41\44) Ey aziz!

Nasılki hakka yönelmeyenlere ilim veremezsin, nasılki sevmesini bilmeyenlere sevgi iletemezsin; nasılki gönülsüz olana, gönül veremezsin, "sen sevdiğini hidâyete erdiremezsin." (Kasas 28\56) Bilki, kendini kendiyle kapatan insan, kendine zulmeder. "Rabbın kullarına zulmedici değildir." (Fussilet 41\46) Sevgili derki: Ey can! Ben sana şah damarından daha da yakınken, Beni uzaklarda arama. Varlığın varlığında dolu iken, Bana yabancı kalma. Uzaklığın içinde, aşka duyulan hasret var. Oysa yakınlığın içinde ancak O var. Sevgililerin Sevgilisi, kulunun sevmediği şeyi sevmez iken, nasıl olurda kul, Rabbının sevmediğine gönül verir? En yüce hakikat, kulun benliğini sarmışken, nasıl olurda kul, kendindeki hakikata direnebilir? Bilmezmidir ki, her direniş dahi nafile ibâdet gibidir. Kimi

insan vardır, nefsini dünya ile besler. Kimi vardır, nefsini ukbâ ile besler. Arınmış nefis ona derlerki, nefsinde tecelli eyleyen Rabbını aşkla tanzim eyler.

Sufli nefis odurki, çoğu az bulur. Kâmil nefis odurki, azı yeterli bulur. Nefsin sınavı mâsivâyla. Gönlün sınavı, beşeri aşkla, ruhun sınavı, ahde vefâyla, sırrın sınavı sıdka sadakatıdır. Dünya diye adlandırılan meta, nefsin ta kendisidir. Dünyayı terketmek, dünya için yaşamaktan vazgeçmek demektir. Allah için yaşayanın, yemesi de içmesi de ibâdettir. Açlığı da, tokluğu da Allah içindir. Buna mukabil emmare nefis, edilgenliği küçümser. Kendini mutlak olarak etken kabul eder. Teslimiyeti, zayıflık olarak küçümser. Edilgenliği, "ziynet içinde yetiştirilecek olan, muhasamada (çatışmada) yetersiz kalan" (Zuhruf 43\18) benlik olarak algılar. Ziynetin Allah'tan geldiğini bilmez. Mânâya doğurganlığın anlamını bilmez. Bilki kendi doğrularıya mağrur olanlar, kendilerindeki eğrilikleri göremeyenlerdir. Nefsin şişkinliği, faydasız söz ve iddiadan gelir. Gönlün doygunluğu muhabbetden, ruhun doygunluğu hikmetden, sırrın doygunluğu, Dost tecellisini keşif ve müşahededen gelir.

Ey aziz! Hakk'ın eliyle nefsin ölümü odur ki; nefis ölmüştür de, öldüğünü bilmez. İlâhi aşkın elinde erimiştir de, eridiğini bilmez. En güzel ölüm budur. Safî sevginin hakikatı budur. Bilki huzurun içindeki huzur, sensiz nefes her andır. Zirâ nefis için dert, derman olabileceği gibi, dermanın kendiside nefse dert olabilir. Nitekim huzuru kendi gayretine bağlayanın, hayr ve şerrin Allah'tan geldiğini görememesi gibi. Huzurun Allah'tan geldiğini bilen insanın huzuru kalıcı olur. Subhan Allah en doğrusunu bilir.

Ey Sevgili! Gönlün kapıları muhabbettir, ihlâstır; tevekküldür.

Hakikat kapıları, hidâyettir, sabırdır, hikmettir.

Rahmet kapıları tevbedir, ibâdettir, mağfirettir.

Lütuf kapıları rızadır, velâyettir, selâmettir.

Her ferd kendisi için takdir edilen kapıdan girer. "Her topluluk kendi kitabına çağrılır"

(Câsiye 45\28) Her can, kendi yönelişinin karşılığını yöneldiği mânâda bulur. İmânın gereği gibi yaşayan insan, Hakk'ın rahmetini nefsinde, rızanın hakikatını kalbinde, fakrın anlamını teslimiyette, tecelli nûrunu sırrında bulur. Allah yolunu kabullenmek, yaşanılan her hâli hoşnudlukla kabullenmektir. Noksanı nefsinden, kemâli Rabbından bilmektir. Hakk Teâlâ, rızaya erenlerin mânevi hâllerini güzelleştirip. "Gönüllerini hoşnûd ederek" (Muhammed

47\5) onları, varlığın hakikatına erdirir. ''Kendilerine tanıttığı cennetlerine (gönüldeki ve rûhani boyuttaki) sokacaktır.'' (Muhammed 47\6) Hakk'ın tecellisini ''inkâr edenlere gelince, onların nâsibi hakikat dan yana (rûhani) boşluktur.'' (Muhammed 47\8)

Bilki mânâ kapıları, mânevi hâllerin ve ruhani erişimlerin kapılarıdır. Her mânevi hâlin bir sarhoşluğu, her sarhoşluğun farkındalık boyutunda uyanış ve ayıklığı vardır. Mânevi sarhoşluğun haz ve lezzetinden arınan insan, farkındalığın saffetine kavuşur. Buna da, her tasarrufu Allah'a bırakan ferd erişir. Kişi kendine dost olursa, kendindeki Dostu bulmuş olur. Kendi irâdesiyle yürüdüğüne inandıkça, kendini kandırmış olur. O ki, Hakk'a yakınlığın heybeti içinde nefsinden erir; Rabbinin sunduğu bekâ şerbetini, Rabbinin elinden içer. Onlar ki, Hakk'ın cezbesiyle hidâyete ermişlerdir; ''Allah, onların hidâ- yetlerini artırır.'' (Muhammed 47\17), muhabbetlerini arttırır, keşif ve müşahedelerini arttırır. Onlarki, özbenliklerinden zuhur eden hikmetin ve sevginin kemâline kavuşur, mânâ bahçesindeki ''hurma ağacını (liyna) kökleriyle sâbit bırakır.'' (Haşr 59\5) O ki, kendine kimlik aramadan, zâhir ve bâtın nûrunu gönülde cemedir, ahfânın sırrına kavuşur. O ki, hikmet ağacını kökünden keser, hidâyetin ve rahmetin zıddını nefesine seçer. Bilki her mânevi yöneliş Hakk'ın rızasıyla, her isyan O'nun izniyle gerçekleşir.

Güzeli gören gözler, güzellikten nasibini alır. Âşık gönüller, Ma'sukdan nasibini alır. Gözler ki, gönlün aynasıdır, kuşku ve korkuyla dolu olduğunda, güven ve huzur kalbde yerleşmez. İlâhi aşk gönlü sarmadıkça gönül, hurma tadı vermez. Olumsuz hissiyat ve hatıralar, hakikatı görmeyi engelleyen sebeplerin başında gelir. Değersizlik duygusu, nefsin kendine hoşnûd olacağı bir kimlik arama kaygısıdır. Oysa her kimlikten vazgeçip, Hakk'ın hüviyetinde eriyen benlik, kimliksiz huzuru bulmuştur. Hakk'a vuslat yolundaki bir kişinin, hatalı ve kusurlu olabileceğini kabullenmemesi, kendini kucaklayıp, bağışlamasını önler. Oysa kendini bağışlayan insan, herkesi bağışlayıp, kucaklar. Sevmekten korkmaktır, sevmeye lâayık olmadığını sanmak. Olumsuz hissiyatı olumluya çeviren nimet, kişinin kendi benliğine tevbe etmesidir. Kulun tevbesi, gerçekte Allah'ın kulunun tevbesini irâde etmesi demektir. Unutulmamalıdır ki, kendi nefesine yücelik ve itibar arayan insan, yücelikten yana nasibsiz kalır. Oysa kulun yüceliği ve izzeti, Rabbinin yüceliği ve izzetinden gelir. Gönlü aşkla dolu olanın, her günü rûşendir; sırrı Hakk'la dolu olanın her anı şendir.

Ey aziz! Kendi kendini görevlendirmektense, taleb edene vermek, onun için daha faydalı olur. Zirâ kişinin, dileği için gayrete gelmesi, onun hayrına olur. Kendine acıyıp, acındıran ise, nefsinin nefsiyle kandırmış olur. Bilki hiç kimse bir şeye hak ettiği için değil, cömerdlik sahibi Rabbinin lütfu ilâhisi nedeniyle kavuşur. Birşeyin derinliğini görebildiğin zaman o, derinlik olmaktan çıkar, bakanın kendi basiretinin ölçüsü olur. Derinliğin içinde kaybolan ise, derinliğin kendisi olur.

Ey Sevgili! Bir

karşılığın beklenmediği rahmet, ilâhi muhabbettir. Bilki sevgi bir nimet, farkındalık ise lütuftur. ''Allah, kendi katından bir lütuf ve nimet olarak böyle yaptı.'' (Hucurat 49\8) yüce ayetince O, kimin sevgisinde samimi ve daimi olduğunu kimin sevgisine bir karşılık bekleyerek nefesine rehin olduğunu bilen ''Alîm'' dir. Kimin, lütfu ilâhisine mazhar olacağını takdir edip, hikmetiyle kulunda açığa çıkmasını irâde eden ''Hakîm'' dir.

Lütuf, cömerdliğin; nimet, rahmetin vesilesidir.

Lütuf, hamdın; nimet, şükrün vesilesidir.

Lütuf, özele; nimet genele tahsis edilmiştir.

Lütuf, vuslatın müjdecisi; nimet mekrin de sebebidir. Zirâ, nimeti kendi gayretine bağlayan için nimet, sınav sebebidir.

Lütuf, Hakk'ın seni Zâtına cezp etmesi; nimet, seni kendi ahlâkıyla donatmasıdır. Lütuf, seni senden alıp, kendisiyle var etmesi; nimet, her bir esmâ nûruyla sana kendini tanıtmasıdır. O halde ey can! Gönle eziyet eden kimdir? Kendine varlık vehmeden emmare benlikten gayrı! Gönle hizmet eden kimdir? Huzura ermiş benlikten gayrı!

Nasılki, kendi noksanıyla meşgul olmayan benlik, başkalarının nefsine musallat olur. Nefsin hükümrانlığında gönül mahpus kalır. Gönülün hükümrانlığında, nefis varlıktan kaybolur. Nefis öfkeyle, şiddetle, çatışmayla beslenir. Gönül muhabbetle, hoşgörüyü, şefkatle beslenir. O ki, güzellikleri, iyilikleri ve sevgiyi kendine lâayık görür; O, ona lâayık kılındığı için öyledir. O ki, zıddını nefsine lâayık görür nefsinin gönlünü aldatması nedeniyle; o, özbenliğinden perdelidir. O ki, bir mânâ ve hâlin akışına kendini kaptırmış olmasın dilinden veya gönlünden bir dâvette bulunmuş olmasın; bilki, yanında her duygu ve "sözü kayda hazır bir gözcü vardır." (Kaf 50\18) Kişi, yaşadığı bir hâlin anlamını, yaptığı yorumla ya karartır, ya da aydınlatır. Olayları, hissiyatıyla yorumlayan insan yanılır; basireti ile algılayan, doğruyu bulur. Ârif için gaflet ise, Hakk'ın tecellisindeki mânâ ve sırları, keşif ve müşahedededen mahrum kalmaktır.

Nefs, itiraf etmese de gönül, yaşadığı mânâyı yalanlamaz.

Zihin, idrâk etmese de göz, gördüğü hakikatı yalanlamaz.

Gönül konuştumu mânâdan söyler, nefis konuştumu mâsivadan söyler. Gönülünü o sevgiliye ver ki, sana senin gönlünden seslensin.

Nefsini öyle sustur ki, bir daha dile gelmesin.

Sana can verene, sende canını verki canın, Cânânın nûruyla dolsun. Varlığın her zerresi, O'nun varlığı olsun.

Ey aziz! Rabbına vuslatı dinleyen ve ölmeden önce, irâdi ölümle benlikten ölmeye tâlib olan mürid için "Sûr'a üflenir" (Kaf 50\20) kuldaki nefsânî nefes Rahman'a verilir. Nefsinden vazgeçen can, Rabbanî nefesle dirilir. En güzel ölüm, ilâhî aşkın eliyle nefsinden ölmektir. Dünya ve âhireti, dirilen varlıkta birlemektir. Hakikat yolunda kararlı ve tutarlı olan "her nefis yanında bir sevk edici (mürşid) ve şâhitle (kâtib gönül) " gelir. (Kaf 50\21)

Beşeri âlemde yaşadığı olayların ve hatıraların hissiyatından arınan ve gönüldeki duyguların yoğunluğundan kurtulan insan, yaşadıklarının içeriğini görerek, kendi kitabını okumanın huzuruna erişir. Hakikat sabahının aydınlığına kavuşan cana: "Andolsun sen bundan (sırrındaki tecelliden) gaflette idin. Senden (benlik) perdeni kaldırdık. Bugün artık gözün (basiretin) keskindir (denilir)." (Kaf 50\22) Enâniyyetten ölen her insan bilirki, her sûret ve sıfatdan, her şekil ve kalıptan, her duygu ve idrâktan dönüş Allah'a dır. "Şüphesiz biziz diriltip, öldüren. Dönüş de bizedir." (Kaf 50\43) yüce ayeti, kalbin, Allah'ın nûruyla dirilip, nefisten ölmenin yine O'nun kudretiyle gerçekleştiğini bildirir. Zirâ varlık âlemindeki mürşid de, mürid de O'dur. Yaşayan ve yaşanan "kur'anla öğüt veren" O'dur. (Kaf 50\45) İçlerindeki muhabbeti, ifade edemedikleri için daralan gönülleri kudsi nefesiyle ferahlatan O'dur. Hikmetiyle, kullarını doyurarak nimetlendiren O'dur.

Mukaddes varlığını, enfüs ve afâktaki tecellisiyle kullarına bildiren yine O'dur.

Ey Sevgili! İnsan, insanla güzel, insan Allah'la güzel; Allah, güzelliği sever. Güzel olan, güzelleri cezp eder velâkin, İlâhî aşkın hangi gönülde âşikâr olacağını kul değil, Rabbî seçer.

Hakk nûrunun, kimin sırrından doğacağını beşer değil, nûr seçer.

Bilki her âlemin dili, kendine göredir. Her denizin suyu, nasibine göredir. Mânâ âleminin hâl diliyle, mâsivâ âleminin dili arasında, ''bir berzah vardır, birbirlerine karışmazlar.'' (Rahman 55\20) Gönül deryasıyla, nefsanîyet denizi, birbirlerine kavuşmak üzere salıverilmiştir ancak; ulvî ve suflî sıfatlar bir arada bulunsa da, her sıfatın ait olduğu deniz farklıdır. Ruhani hazlar ve beşeri lezzetler, içinde yüzülen denizin özellik ve niteliklerine göre değişir. Ruhun rayihâsı ile nefsanîyet kokusu bir değildir. Mânâ ile dâvâ eş değildir. Tadanla, tatmayan bir değildir. Yaşadığı hâlî açıklayan insan, mânânın sırrına erseydi, onu hâl diliyle yapardı. Zirâ, mânâyı bilmekten kasıt, onu yaşamaktır. Aşkın diliyle yapılan açıklama, her gönlü mânâyâ ulaştıran beyandır. Mârifetullah diliyle yapılan açıklama, her ruha hitâb eden beyandır.

İnsana beyanı öğreten mürşid ise, Rahman ve Rahîm olan Allah'tır. Ruhun sırrındaki tecelliyi âlemlerin Rabbından öğrenen insan enâniyyet dilini, suflî âlem olan dünyada tâlim etmiştir. Nitekim, zâlim-lerin dili zulüm ve inkâr, pintilerin dili cimrilik, bencillerin dili tembellik kibirlilerin dili büyüklenmektir. Buna mukabil, âbidlerin hâl dili ibâdet, sevenlerin hâl dili aşk, âriflerin hâl dili hikmet, şehidlerin hâl dili şuhûd, sıdıkların hâl dili sadâkattır.

Ey Sevgili! Ne beşeri çalışmanın, ne de ruhani sayın (gayretin) erişemediği ruhâniyet semâsında öyle yüce mânâ ve kudsi sırlar vardır ki, ''onlarda bakışlarını yalnız (ruhani) eşlerine çevirmiş güzelleri, (daha önce tadılmadığı içindir ki) ne insan, ne de cin dokunup kirletmemiştir.'' (Rahman 55\56) Bu ulvî mânâ ve sırlara, ne olumsuz bir hissiyat katılmış, ne de yabancı bir unsur dokunmuştur. Nimetler semâsında melekûti müşahadeye doyum olmadığı gibi, gittikçe yoğunlaşan sevgi, nûrani varlığı sarar. Gönül cennetindeki mânâda ''onlar sanki yakut ve mercandırlar.'' (55\58) 'Onlardan' kasıt, zat ve sıfattır. Güzelliğin karşılığı güzellik, sevginin karşılığı sevgi, berr'in karşılığı berr, ''ihsânın karşılığı sadece ihsân değildir?'' (Rahman 55\60) Gönül cennetindeki kaynaktan, zât çeşmesi tesnim'den, sıdıklar; sıfat çeşmesi selsebil'den, ebrâr içer. Her biri, içtiğini gönül kadehinden içer. Sûreti sedef gibi pâk, özü inci gibi berrak gönüller için, ''iki cennet daha var.'' (Rahman 55\62) Her aşkın ötesinde, sâfî İlâhi muhabbet var. İlâhi muhabbet semâsında, mânâda dengi olan kalbler, dengi bulunmayan âlemlerin Rabbından aldıkları ruhani esintilerle, huzurun sükûnetine ererler. Kendilerine ikram edilen lütuf meyvalarıyla beslenirler. Kimi nâr ile, kimi yaş hurma ile, kimi de lika'ullah ile.

Ey aziz! Bilki kim, ulvî âleme yönelirse, ruhunun melkûta yaklaştırıldığına şahid olur. Kim de, suflî âleme dönerse nefsinin ona tâlib olduğuna delil olur. Kim, bir ihtiyaç sahibinin hizmetine koşarsa, Rabbına olan şükür borcunu edâ etmiş olur. Kimde, nefesine hizmet beklerse, nimetin mekre (sınava) dönüştüğüne tanık olur. Nasıl ki kişinin övündüğü şey ona musibet olur, enâniyyetini sevindiren şey, nefsin önemsediyine delil olur. Üzüldüğü şey ise nefsin ölmediğine işaret olur. Belânın da, âfiyetin de Rabbından geldiğini bilen insan, hiç kimseyi sorumlu tutmaz; hiç kimseden medet ummaz. Dayanıp, güvendiği ancak Allah olur. Ey dost! Bilsenki kendin için yaptığın hiçbir gayret, seni senden arındırmaz; Allah için yaptığın her hizmet, lütuf rûzgârının esmesine vesile olur. Ezeldeki takdire göre, kimi, en yüce sıfatlar nûrlarıyla kuşatılmıştır; kimi de, nefsinin kuşatmasıyla kuşatılmıştır. O ki, ne gönlüne, ne de nefesine sâhip çıkmaz; ''o, Rabbından nûr üzerine'' (Zümer 39\2), nûrların nûrunun kuşatmasıyla kuşatılmıştır. Ne mutlu o kula ki, bütün varlığını İlâhi muhabbet kuşatmıştır. Ne mutlu ona ki varlığını Allah'ın varlığında ifna edip, Rabbının varlığıyla kaim kılınmıştır.

Ey Sevgili! Deryanın derinliği, tecellisindeki zenginliğin niteliğindendir. Zenginliğinin niteliği, muhabbetindeki kemâlin derinliğindendir. Her birey, hayatı, kendindeki mânâların bir yansıması olarak yaşar. Her kâbiliyet, ihlâsı nisbetinde yakîn'i tadar. Hidâyetten nasibi olmayan, mânânın zıddına dalar. Bireylerdeki değersizlik duygusunun varlık sebebi, özbenlikteki değerin hatırlanması içindir. Zirâ Cenâb-ı Hakk, değersiz hiçbir şey yaratmamıştır. Değersizlik duygusu, nefsin kendine yakışmayan söz ve davranışları neticesinde oluşan mânevî bir etki mekanizmasıdır ki; kişi, yaradılıştaki asli değerine geri dönebilsin. Varlığına yakışan güzellikleri eyleme geçirebilsin. Nitekim insanoğlu, sırrında tecelli eden hakikatı lâyıkıyla tanımış olsaydı değersizlik hissiyatını asla yaşamazdı. Öte yandan her insan aynı letâfette, her ferd aynı incelik ve kabiliyette değildir. Her seven, sevginin özüne ermiş değildir. Her ruh, aynı sırâ sahip değildir. Velâkin her biri, Hakk'ın yaratışındaki kemâle birer canlı örnektir.

Ey aziz! Huzurlu bir ortamda her gönül huzurlu olur. Velâkin asıl hüner, huzursuzluğun hükümran olduğu yerde huzuru koruyabilmektir. Değersizliğin ve sevgisizliğin yaşandığı ortamda, sevgiyi ve hoşgörüyü doyasıya yaşayabilmektir. Zirâ her kim, nefsindeki katılıktan arınırsa, cennet ırmaklarında yıkanır; kim de, ağır söz söylemeyi benimserse, nefsinin zorluklarla kuşatılmış bulur. Sevgi ve şefkatten ayrılan insan, kalbinin saptığına şahid olur: "Onlar yoldan sapınca, Allah da kalblerini saptırmıştı." (Saff 61\5) yüce ayeti, hakikatdan sapmakla, hidayete uymanın eş olmadığını bildirir. Dağınık gönülleri, ilâhî muhabbet derleyip, toparlar. Her aşırılıktan kaçınan insan, nedâmet değil, selâmet toplar. Nasılki söz bozuk olunca, eylemde bozuk olur, söz güzel olunca, gönülde hoşnûd olur. Her kim, bir kimsenin kusurunu dile getirirse, kusur gözü, gönül gözüne perde olur. Kimde kimi küçümserse, küçümsediğinden mahrum kalır. Keza sûretten sûrete de fark vardır. Kimi bulut vardır sûreti nârin, şekli şemâli güzeldir velâkin, içinde rahmetten bir damla dahi yoktur. Kimi bulut da vardır ki, sûreti karanlık ve heybetlidir. Velâkin özü sâfi rahmet doludur. Hakikat ehli, bir şeyin kalıbına bakıp, ona takılmaz. Geçmişten ibret alıp, geleceğin hayallerine kanmaz. Geçmiş ve gelecekte soyunan insan, kendine varlık aramaz. Hakikat ehli bilirki, "Allah'ın izni olmadan hiçbir musubet isabet etmez. Kim Allah'a imân ederse, Allah, onun kalbini doğruya götürür." (Tegâbün 64\11) Âbidin kalbini ibâdete, sâlihın kalbini hizmete, şehidin kalbini şühûda götürür. Ârifin kalbini hikmete, siddıkın kalbini heybete, âlimin kalbini haşyete, mahbûdun kalbini ünsüne götürür. Öte yandan, gönlü gaflete götüren birlikteliklerdense, gönlü Hakk'a götüren ayrılıklar daha hayırlıdır.

Bilki demiri bükme, nefsi bükmekten daha kolaydır. Zirâ ateşi görünce, demir yumuşar; öfkeye bürünen nefis, daha da sertleşir. Meğerki İlâhî aşk ateşinde enânîyyetinden erisin. İnsanı her aşırılıktan koruyacak olan manyetik alanın gücü, gönüldeki imânın derecesine göredir. İmânî ihsân mertebesine eren ve yakîn derecesine erişen ferd'lerin koruyucu kalkana, ilâhî muhabbetinin letâfetine ve hikmetullahın feyzine göredir. Siddıkların sırrının kudsiyetine göredir. Mânâ hokkasından gönül kaleminin yazdıkları, gönülleri tasarrufu altında bulunduran zata aittir. Her ulvî sıfatın nûruyla müşerref insan, elbette yüce bir ahlâk üzere olur. Ne varki kendi hâlinde hoşnûd olmayan kimse, başkalarında hata ve noksan arayarak nefsinin olumsuz duygularla doyurur. Nitekim, "daima kusur arayıp kınayan" insan (Kalem 68\11) mânâ ve hakikatlardan özünü uzaklaştırılmış bulur. O halde ey dost! Hükmünde acele edenlerden olma: "Rabbının hükmünü sabırla bekle. Balık sahibi (Yunus a.s.) gibi olma."

(Kalem 68\48) Bilki Hakk'ın hükmünde rahmet ve adalet, halkın hükmünde sitem ve delalet vardır. Muhabbetten şaşmayanda ilâhi lütuf vardır. Her nefesin muhasebesini yapanda hayr ve hikmet vardır. Sevginin dile getirilememesindeki engel, sevgiyi inkâr değil velâkin, nefsâniyet buzulunun, muhabbetin sıcak iklimini kuşatıp, örtmesi vardır. Örtüsü takva ve haşyet olanın yakınlığı ve dostluğu kalıcı olur. Örtüsü enâniyyet olanın uzaklığı derin olur. Nefs, şikâyeti bırakmadıktan sonra, dil şükretmiş, neye yarar? Can, özüne ermedikten sonra, dil zikretmiş neye yarar? Kendindeki değeri bilmek, nefsin önemsenmesi değildir. Bilâkis nefsin aczinde, özde tecelli eden Rabbinin nûrunu, Rabbiyla tanınması demektir.

Ey Sevgili! Zâhir ve bâtının, sûret ve siretin, mânâ ve mârifetin hakikatını özbenliklerinde yaşayan sıd- dık'ların sırlarından öyle ırmaklar akarki, kendi kaplarını hikmet, fazilet, muhabbet ve şevkle sulamalarının yanısıra; hakikate yönelmiş canlarıda, aynı pınarlardan akan hidâyet nûrlarıyla sularlar. Bu, "Allah'ın has kullarının içtiği bir kaynaktır." (İnsan 76\6) Melekût ve Ceberûtdan akan pınarlar her birine, kendi kabının sâfiyetine, ihlâs ve vecdine göre nûrânî bir mizac kazandırır. Kâfur katılmış gönül kabından sunulan ilâhi aşk şarabı, kimi gönül sahiplerini sarhoş eder, kimi sarhoş gönülleri uyandırır. Tevhidin özüne erenleri, fakrun hakikatına kavuşturur. "Şüphesiz onlara içinden ırmaklar akan Cennetler var" (Burûc 85\11) yüce ayeti, âriflerin gönüllerinin, mânevi cennetlerin yaşandığı mâbedler gibi olduğunu bildirir. Gönülün sûreti, zâhirde belirir. Sufî âlemin bulanık sularında yüzenlerle, ulvî âlemlerin deryasında "yüzüp yüzüp gidenlere", takvâ ve mânâda "yarışıp öne geçenlere andolsun ki", sapkın yöneliş ve değerlendirmelerle, ruhani hazzın yaşandığı hakikat boyutu eş değildir. Câhilin kaygısı ile âlimin haşyeti bir değildir. "O gün bazı kalbler kaygıdan titrer," (Nâziat 79\3,4,8) Câhil, nefsi için kagı duyar. Âlim, Allah ile Allah'tan haşyet eder. Kaygıda, ikilik; haşyet de tevhid vardır. Kaygıda, enâniyyet; haşyette, muhabbet vardır. Kurbiyetin yaşandığı müşahede hâlindeki zikirde, zikreden, haşyet ve heybet içinde nefsin-den geçer. "Muhakkak ki haşyeti yaşayanlar için bunda bir ibret vardır." (Nâziat 79\26) gönül ehli ibret alır. "Allah, dilediğini arındırır." (Nûr 24\21) Kimse, kimsenin arınmasından sorumlu değildir. Alınan her nefesin Sevgiliyi hatırlattığı nefestir Rahmani nefes. "Şayet zikir fayda verirse (öğüt)le hatırlat," (A'lâ 87\9) yüce ayeti, bu hikmeti ebrâra bildirir. "Haşyet eden hatırlayacaktır." (A'lâ 87\10)

Ey aziz! Zât-ı Hakk, rahmetine nail kıldığı kulunun gönlünde, Hâdî sıfatıyla tecelli eder. Lûtfuna mazhar kıldığı kulunun sırrında, nûruyla rehberlik eder. "Deki Allah'ın hidâyeti, hidâyetin ta kendisidir." (Bakara 2\120) Bilki hidâyet, rahmetin zuhûru; inâyet, lûtfunun tezâhürü olarak belirir. Hidâyet, rubû-

biyetin muhabbetiyle; inâniyet, ulûhiyetin heybetiyle gelir. Rabbani tecelli, hakkânî vâridatı kapsar. Sırta erenlerin yüzünde bu "nimetin sevincini görürsün." (Mutaffifin 83\24) Yakınlık ve velâyet nimetinin parıltısını, muhabbetullah nûruyla bakan gözlerinde görürsün. İlâhi aşkın hakikatını, ârifin yaşantısında görürsün. Tevhid nûruna kavuşmuş kâmil gönül, "dolu-nay hâline geldiği zaman" (İn- şıkak 84\18); kalbin, bir hâl'den bir hâl'e dönüşmediği an'da bulursun. Zirâ kemâl, hâllerin gönle hâkim olmadığı zamandadır. Benlik istiridyesi sedefe dönüşüp, gönül, incinin sâfiyetine erişinceye kadar geçen zaman içinde "şüphesiz tabakadan tabakaya (hâlden hâle) geçersiniz." (İnşıkak 84\19) hikmetince; insani cevher, mânâdan mânâyâ, sıfatdan sıfata dönüşür. Kabzın şiddetine şâhidlik, bâstın ferâhlığı müşâhedeye dönüşür. Gönül ehli, her vakdin feyzinden nasibini alır. İmân, ihsân'dan ikân'a; nefis, elem ve

kederden safaya dönüşür. Nefsinden ''arınan mutlaka kurtuluşa erer.'' (A'lâ 87\14) Hâlden hâle dönüşler, kendini arayanın hâlidir. Öze erenin hâli şikâyetten şükre, nefesine yabancı kalanın hâli, hüzne dönüşür. Mânâsı güzel olanın varlığı da güzel olur. Varlığı güzel olanın hâli huzurlu olur. Enâniyyet sahibi kişi vakdini, geçmiş ve geleceğin kayıtlarıyla doldurur; herkesi kendi çıkarı için kullanır. Ne zamanki kendi vehmindeki kimlikten bütünüyle vazgeçer, varlığının anlamı Allah ile Allah için yaşam hazzına dönüşür. Kul kendi iddialarından arındığı nisbette tevâzûnun huzuruna kavuşur. Enâniyyetden arınmış olmanın belirtisi, yaşanılan her hâlden hoşnûd olmak, sırrının hakikatına bir sınır koymamaktır. Fakr'ın nimetinden ayrılmadan, aczin idrâkında mânevi açılımlar yaşamaktır. Dünya ve âhireti nefsinde birleyerek, yalnızca Allah'a kul olmaktır. Zirâ, Allah'ı, Allah'ın lütfuyla bulanın varlığı, Allah'la Allah için varolmaktır. Sırrında zâhir olan Esmâ nûrlarıyla, yüceler yücresi ''Rabbının adını tesbih et'' mektir. (A'lâ 87\1) Her tesbihte O'nun lütfunu nefsinde sıfatını sıfatında, sırrını sırrında bulmaktır. Rabbının okutmasıyla ''kur'an okumak ve onu unutmaktır.'' (A'lâ 87\6) Böylece sûreti Hakk olmanın bilincinden ayrılmadan, her talebi ve kaygıyı bırakarak, Rabbının sözlü kitabı olduğunu unutmamaktır.

Ey Sevgili! Dostu dostdan sormak için
 Tenden geçip öze ermek gerek
 Bir nefes huzur için
 Nefsi serhada sermek gerek,
 Nûru nûrla temaşa için
 Muhabbet ehline meydan gerek
 Sıfatı kabz dan âzad için
 Aşkın gönle dildar gerek
 Çanağı sırla sıvamak için
 Serdarın sırrına sırdaş gerek
 Nefse şifa vermek için
 Hakk'ın elinde ölmek gerek
 Gurbetten yuvaya avdet için
 Her nefeste Allah gerek.

Her akıl erebilseydi, her gönül sevebilseydi, her enâniyyet sahibi ölebilseydi; ''Muhakkakki onların dönüşü bizedir.'' (Gaşiya 88\25) ayetindeki hikmeti görebilseydi; ruhun hoşnudluğunu, nefsin sükûtunda bulurdu. Cemâlinin celâliyle öldürüp, Celâlinin cemâliyle diriltten Rabbının yüceliğine şâhid olurdu. Mânâ ve hakikat güneşinin aydınlığına ve ilhâmını ondan alan gönlün takibdeki karanlığına hayran olurdu. ''Güneşe ve onun aydınlığına, onu izlediğinde Aya and olsun.'' (Şems 91\1,2) Sırları beyan eden ledûnniyet ilminin sabahına ve mârifetullahı örten gecenin mahremiyetine, sessiz gözlemci olurdu. ''Onu ortaya çıkaran gündüze, onu örttüğünde geceye andolsun.'' (Şems 91\3,4) Melekûtu yoktan varlığa getiren Bâri Teâlânın kudretine, ruhun bir sûretle görüldüğü sufli âlemdeki tecellinin cilvesine hayret ederdi. ''Semâya ve onu bina edene, Arza ve onu yayıp, döşeyene and olsun.'' (Şems 91\5,6) Âlemi mülk de, sen-ben farklılığını yaşayan benliklerin kabiliyetlerindeki gizeme, Rabbani ilhamın râyihasındaki zenginliğe ve onu bağışlayan Vehhab'ın tecellisine aşık olurdu. ''Nefse ve onu düzenleyene, ona fücûrunu ve takvasını ilham edene and olsun.'' (Şems 91\7,8) kimin aşk ile, kimin öfke ile, kimin Allah ile yürüdüğüne, kimin dünya için, kimin

ukbâ için gösterdiği Allah için gösterdiği gayrete tanık olurdu. "Gayret ve çabalarınız mutlaka çeşit çeşittir." (Leyl 92\4)

Ey aziz! Bilki nefis, mânâda nasıl titreşirse, beşeri sûretinde de karşılığını öylece bulur. Olumlu duygu ve yönelişler içinde yoğrulan gönül, sevgi, hoşgörü ve ferahlığın; olumsuz hissiyatla titreşen bellik, sıkıntının, darlığın ve hoşnûdsuzluğun mazharı olur. O ki, özveride bulunur ve hayatı, benliğinin tatmini için bir fırsat gibi algılamaktan vazgeçerse, safi sevginin ve ruhani güzelliğin mazharı olur. "Kim verir ve sakınırsa ve en güzelini doğrularsa. Biz ona en kolay olanı muvaffak kılarız." (Leyl 92\5,6,7) yüce ayeti, onun makânı olur. Gönülün ışığını yansıtan aynada, aşkın sırrı zâhir olur. Bilki, Hakk'ın kudsiyet nûrunun şühuduna eren, nefsinin sükûtda bulur. Hakikat ehli bilirki, dünya da, ahirette tevhidi yaşayanın hizmetindedir. Zira Kur'an ehlinin nezdinde, her şey Hakk'a hizmettedir. Nitekim varlıkta, iyiliğin sahibi olarak O'nun gayri bir mevcûdiyet bulunmadığından. "O'nun katında hiç kimsenin karşılık olarak verebileceği bir iyiliği yoktur." (Leyl 92\19) Kişinin belini büken yük, yersiz kaygıları, olumsuz zanları, mesnetsiz değerlendirmeleri değildir? Fâni benliğine olan düşkünlüğü, zararlı alışkanlıkları, vehmindeki sanal kimliği değildir? Şu halde her insan, hakikate yönelişinde kendi niyetini ve kararlılığını sorgulamalıdır. Beşeri ilişkilerdeki tatminsizlik nedeniyle ruhani hayata yönelmek, kişiyi ruhani şehvet tuzağına çeker. Oysa maksat salt olarak Mutlak Hakikatın sahibi Allah Teâlâyı tanımak olmalıdır. "Sadece Rabbına yönel" (İnşirâh 94\8) yüce dâveti, mânevi yönelişlerin istikâmetini tayin eder. Gönül ambarı, Sevgilini muhabbet nûruyla dolu iken, başka bir yük aranılırmı? Dostun varlığı, huzurun kaynağı iken, nefse varlık aranılırmı?

Ey Sevgili! Zâhîrle bâtın, sıfatla zât gibidir. Zât bâtınsa, sıfat varlık âleminde bir sûretle görünümüne gelen zâhirdir. Esmâ bu ilişkiyi sebep ve nedenlerle açığa çıkaran kaynağın özüdür. Ne sıfat, Zât'dan ayırdır. Ne de Zât, sıfatsız bilinip, tanınır.

Bilinmeyi murad eden Zât için, sıfatın sevgiyle zâhir oluşu, varlık sırrıdır. Bilki kimin sırrı irfanla doluysa, onun sırrı aşkın sırrıdır. Kimin gönül aynası, benlik buğusundan paksa, ondan görünen tevhid sırrıdır.

Bir sırra âşına için
bin gönül kurbandır Mevlânın fermanına,
Bir nefis aşk için
bin can fedadır Hakk'ın cemaline,
Dosta dostla ermek için
her nefes infâktır nefsin Sultanına.

Âlemi mülkün misal ve sûretler âleminde, sıfatın Zâtla ilişkisi; gerçek bir müridin, kâmil bir mürşidle olan ilişkisi gibidir. Mürşidin, müridine duyduğu muhabbet ve gelişimine gösterdiği özenin derinliğini ancak kendisi gibi âlim ve kâmil bir ârif anlar. Keza, müridin hakikat yolundaki samimiyeti ve bağlılığı, mürşide duyulan güvene göredir. Esmâ tecellisi, bu ilişkinin mânâ ve maksadını oluşturan ilâhi aşkın varlıktaki ifadesidir. Yakınlık, sûrette değil, sirettedir. Maddi değil mânevidir. Sözde değil, özdedir. Her yakınlık O'nunla O'ndan O'nadır. Her uzaklık algısı, nefsin vehimdeki farklılık zannıdır. Oysa Fettah O'dur. Nûrunun zuhûru Fettah'ın lütfudur. İlâhi aşk O'ndandır zirâ. Vedûd O'dur. Velâyet, O'nun ikramıdır zirâ Veli O'dur. Muhtaç olan kullarız hepimiz. Fakrûriyet, kulluğun giysisidir. Apaçık delil, Hakk nûrunun varlıktaki zuhûrudur. Gönül huzuru, Rabbinin nûrundan alır. Nefs huzursuz-

luğu, dünyaya olan bakışında bulur. Sûretler âleminde, kiminin yakınlığı hayıra, sevgiye, güzelliği müşahedeye ve ilmedir. Kiminin yakınlığı kibre, ululuğa, öfkeye, ayrışmayadır. Her sûret Hakk'ın cilvesidir, bir mânânın misâl âleminde zuhuru için. Her sebep, ona hizmetkârdır, Rabbın ezeldeki emrinin husûlü için. Can öze erdimi, her anı şen olur. Zirâ, "O her an yeni bir Şe'n dedir (oluştadır)" (Rahman 55\29) Zât-ı Hakk, mânâ ve hakikatlerin yaşanması için, misâller âlemi olan "Arzı, yaratılanlar için oluşturdu." (Rahman 55\10) ibret ve hikmetlerin dile gelmesi içinde "orada meyvaler (es- mâ sûretleri) ve (sıfatın belirlediği) salkımlı hurma ağacı var" (Rahman 55\11) sohbeti tatlı insan var. Hüviyetinin kökleri bâtında, varlığı zahirde, insanı kâmilin sırları var. Her ferdin kendi ameliyle, kendi rengine büründüğü, her gönlün kendi değerini yansıttığı, irfan kokusu reyhanın açığa çıktığı "yapraklı daneler ve hoş kokulu bitkiler var." (Rahman 55\11) Ey bu hakikatları ayne'l yakîn görüp de bizzat tadanlar. "Rabbınızın nimetlerinden hangisini yalan sayarsınız?" (Rahman 55\13) Mâsivânın rengine kanarak, hangi ulvi sıfatın tecellisini ve kurbîyetin kudsiyetini yok sayarsınız? Bilmezmişinki, özben- likte saklı duran sırlara hakk'al yakîn erenler için, her nefes yüce bir nimettir akıl ve gönül sahiplerine.

Her nefesi muhabbettir ârifin

Sıfatın izharı için.

Her zikri Allah'tır fakirin

Zâtın izharı için.

Mânâ ve maddenin, sûret ve siretin bir araya geldiği tecelli deryasında; "salıvermiştir iki denizi buluşup, kucaklaşmak üzere." (Rahman 55\19) Ancak terazideki dengenin tesisini teminen "aralarında bir berzah var kendi sınırlarını aşmazlar." (Rahman 55\20) Ne kul, ubûdiyet sınırını aşar. Ne de Rûbûbiy- yet, Zâtın hüviyetini açıklar. Yaratığın muhtaçlığı ve aczi, yaratanın ulûhiyeti ve sırrının münezzehliği korunmuş olur.

Îlâhi! Zâtına muhtaçlığımızın idrâkı içinde, hıfzeyle gönüllerimizi aşk içinde Yâ Hafız. İlâhi cömerdli-ğinin izharı içinde kerem eyle sırlarımıza cemâlinle yâ Kerîm. Mânevi ve maddi bağışıklığımızın temini için şifâ ihsân eyle Yâ Şâfi. Varlıktaki nûrunu nûrunla müşahede etmek üzere hidâyet eyle bizlere Yâ Hâdi. Kendimizi görmekten arınmak sûretiyle fakrun huzuru içinde velâyetine mazhar kıl bizleri Yâ Velî.

Ey Sevgili! Sevgi, ilâhi bir nimettir. Sevgi dağıtmak ise nimete şükretmektir. Allah Teâlânın sevgisini kalbinde bulan bir insan, her canı kendi nefesinden daha aziz bilir. Zirâ Rabbının her canı, zâtî muhabbetinin nûruyla yarattığını bilir onları; kendi sıfatlarıyla donattığını görür. Nitekim sevenin, sevdiğine olan yakınlığı, sevdiğinin hasletlerini kendinde bulmasıyla gerçekleşir. Sevgiye muhtaç olana, sevgi sunmayan kişi, "yoksula yedirmeyi öğendirmeyen kimse" gibidir. (Mâûn 107\3) Sevgiye muhtaç olmayan varmıdır? Ne varki her ferd sevgiyi, kendi gönlünün derinliğince ve sâfiyeti nisbetinde yaşar. Derine dalmayıp satıhta kalan, sevgiyi ve sevgiliyi, sûretlerin kalıbında arar. Bilki aşk bittimi, dirlikte biter. Yürüyen ölüleri diri saymak kimin işidir? Donuk bir aklın, soğuk bir kalbin sevgi ve mânâdan alacağı nasibi de kendi hâline göredir. Kendi nefesine dönük bir yaşam içindeki benliğin, hakikattan yana algısı da, yine kendi idrâkına göredir. Oysaki hakikat ehli, ne kendisiyle, ne de başkalarının hâliyle ilgilenir. Yönelişi ve gözlemi, Rabbın eşsiz yaratışındaki tecellisinedir. Bilki aşkı ilâhi, Allah'ın her işinden razı olanların sevgisidir. Allah'ın her işinden kasdın nedir, diye sorarsan? Yaşadığın ve oluşuna tanık olduğun her şeyin, Allah'ın işi olduğunu söylerim.

Zirâ "O her an yeni, bir işte\yaradıştadır." Gönül gözü derinleştimi, sır gözü açılır. Ruhun hakikatı sırdır. Gönül gözünün basireti, kendi ilmi derecesiyle sınırlıdır. Sır gözünün şûhûdu ise, Rabbından aldığı nûrun ışığıyladır. O ki, kevserden nasibi vardır, feyzi akdesden, nûru Muhammedden akan mârifetullahı sırrında bulur. O ki, gözlerin onu ihata etmesinden ve akılların onu idrâkından münezzehtir, "O Allah Sameddir." (İhlâs 112\2)

Kul, ilâhi aşkın cilvesini yaşamaya hazır bir kıvama gelince; gönül, Sevgilinin tecelli bûsesini sırrında bulur. Kalb, bu sırrın hakka'l yakîn tadılıp, yaşanıldığı bir nazargâhtır. Cüzi sır odur ki, onunla suflî âlemdaki işlerin hikmeti görülür. Külli sır odur ki, ulvî âlemdaki mânâ ve hakikatlar onunla belirgin olur. Bilki sırr, her şeyin özü ve hakikatıdır, hem gönlün, hem ruhun.

Hikmet

odur ki, tecellinin işaret ve mânâları onunla anlaşılır. Hilim odur ki, ahlâki letâfetin güzelliği ve kaynağına onunla kavuşulur. Rabbani lâtife, her şeyin onunla anlam kazandığı nûrun özü olan sırdır. Bilki Hakk'ın yakınlığı, Hakk nûrunun sana olan yakınlığıdır. Senin O'na olan yakınlığın değil! Sırdan ruha, ruhtan kalbe intikal eden her hikmetin kaynağı ulûhiyet sırrıdır. Mânâ ve hikmetlerin şuhûdu sırladır. Her ârifin hakikat âlemine miracı sırrıyladır. Sırr gözü Hakk'ın Hakk'a olan nazarıdır. Hakk'ı Hakk'ın sırrıyla bilmenin anlamı bizce budur. Burada kulun gayreti (say), Rabbinca ona ihsânda bulunulmuş olan Furkan'ın (kuvvenin) şevkiyledir; kulun nefsiyle değil!

Ey aziz! Her iş ve oluştâ O'na dayanıp, O'na güvenmenin en önemli göstergesi, kul ne yaşamış olursa olsun, yaşadığının Allah'ın katında, kendisi için takdir edilmiş olan hükmün en adil ve hayırlı olduğuna yakînen inanmaktır. Ancak o zaman tevekkül, kalbe yerleşmiş olur. Bilki uyum, riyâda değil, rızadadır; çekişmede değil, hoşgörüdedir. Enâniyyette değil, özveridedir. Farklılıkta değil, tevhiddedir. "Kimin tartıları ağır gelirse rızânın (ferahlığın) içindeki yaşama kavuşur." (Karia 101\6,7) O yaşam, Allah'ın nûrunda fenâya ermek, O'nun nûrunun örtüsüne bürünmek, O'nun nûrunun nûruyla örtünmek gibidir. Böyle bir durumda, nûrun nûrunda her şey pür nûr olur. Ne kimlik kalır ne renk; ne ad kalır, ne sıfat. Fâninin, Bâkinin nûruyla beşerî âleme dönüşü, kulluğun hakikatı üzerine olur. Hakikata mazhar olanın kulluğu ise enâniyyetsiz olur. Hüviyetin (Hu) hakkı için mevcûd olan bir gölgenin varlığıdır o. Öyleki, varlıktanda soyunmuştur, yokluktanda. İlminden de arınmıştır o, cehaletten de. Vazgeçemediği hiçbir şey kalmadığından, âlemden özgürdür o.

Aklın erişemediği boyutta, her şey sâfi akıldır. Seven ve sevilen ayrımının kalmadığı boyutta, her şey sâfi sevgidir. Hasretin ve ikiliğin kalmadığı vuslatta varlık Tek'tir.

Ey Sevgili! Makamı aşk olanın her hâli muhabbettir. Makamı sıdk olanın her tavrı sâdakattır. Makamı ıstifâ'olanın her nefesi safvettir. Kelimeyi mustafâ, seçkinliğin alâmeti ve safvetin rumuzudur. "Selâm olsun seçkin kılıp, temizlediğin kullarına" (Neml 27\59) yüce ayeti seçkinlerin, Hakk'ın katındaki şerefini bildirir. Istifâ makamındaki, asfîyâ nübüvvet nûrundan aldığı ruhâniyetle, Hakk'ın Kuddüs, Aziz, Tahir ve Selâm sıfatlarının mazharıdır. İlmini Alîm'den alır. Hakk'ı Hakk ile bilir. Kaydı, şereceyi Tubadadır. "İmân eden ve sâlih amellerin sahipleri için Tuba ve dönüp gidilecek güzel yurt vardır." (Ra'd 13\29) ayeti kerimesince bildirilmiştir. Tuba asfîyânın, güzel yurt evliyanındır. Kur'anın mânâ ve ruhunun miras olarak seçkinlere verilmesi, ezeldaki takdiri ilâhının, varlık âleminde vücûd bulmasıdır. "Sonra kitabı kullarımızdan seçtiklerimize verdik." (Fâtır 35\32) ayeti asfîyâ gönüllerin yüklendiği mânevi sorumluluğu bildirir. Gel gör ki, misâller âlemi olan dünyada kimileri;

gönlü, nefsin eğlencesi hâline getirir, kimileri aşkı, gönlün oyuncağı hâline getirir. Kimileri de, gizli şirkin vehmi içinde, varlığı; fâni kimliğiyle eş bilir. Kâmil ve âlim insan her şeyi Allah ile bilir. Hakk'ın hüviyetinde dünyevi kimliğinden eriyenin varlığı Allah'a aittir. O ne dilerse kulundan o açığa çıkar. İster muhabbet, isterse bugz olsun; ister yakınlık, ister uzaklık olsun. İster lütûf, ister gayret olsun; hepsi O'nun işi ve rahmetidir. O'nun ezeldeki hüküm ve takdiridir.

Bilki sevginin özüne nefsiyle değil, gönlün safvetiyle erenler, sevginin gerçek sahibini tesbih ile ta'zim ederler. O tesbih, varlığı koşulsuz sevmektir. Birşeyi kendisi için sevmekle, Allah için sevmek eş değildir. Bir yerden kendisi için uzaklaşmakla, Allah için uzaklaşmak bir değildir.

O ki nefsinin hükümranlığından kurtulur, vuslatı kolay olur. O ki hakikatı özbenliğin dışında arar, vuslatı yorucu olur. O ki vuslata ermiştir, sükûtu çok, kelamı doğruluk olur. İhlâs, muhabbet ve şevkât, hakikat ehlinin âsasıdır; enâniyyet, iddia ve vesvese zan ehlinin sopasıdır. Marifet gönüldedir, yöneliş ruhtadır, temizlik sırdadır. Gönlün hâli ne ise, beşeri varlığında da onu bulur. Nereye yönelmişse, akıbetide ona göre olur. Sırrın kudsiyeti ne kadar aziz ise, velâyetide o nisbette olur.

Gönlün, vehbî ilhama; sırrın, Rabbanî İlka'ya mazhar olması Hakk'ın ihsanına göredir. Kim nefsi için bir şeyi gaye edinirse, o şey onun için sınav vesilesi olur. Kim hangi mânâyâ Allah için yönelirse, Allah'ın yardımını yanında bulur. Ameliyle değil, gönlüyle Rabbına koşan insan, Rabbinin ihsânına kavuşur. İstifâ' makamından yana nasibi olanın kalbi de selim olur. "Yalnız selim kalble Allah'a gelmiş olan" (Şuara 26\89) yüce ayeti, bu nimetin kadrini bildirir. O ki islâmın (teslimiyetin) mânâ ve haki- katını, Kur'anın işaret ve hikmetini, yaşamın her kademesinde ayne'l yakîn uygular, Rabbinin arındırmasıyla selâmete kavuşur.

Ey aziz! Hakikat ilmi, hiç kimseyi ubûdetten alakoymaz. Nefsinden fâni olan için nefsin ibâdeti önemsizdir diyen kişi, ya sapmıştır, ya da saptırılmıştır. Zirâ, kulluk ibâdetle olur. "Cinleri ve insanları bana ibadet etmeleri için halkettim" (Zariyat 51\56) ayeti, her ne kadar O'nu tanımanın, ibâdetin bâtınına işaret etse de; Hakk'ın emri, zâhirde uygulanmadığı takdirde, hakikat şeriatdan ayrılmış olur. Oysa gönlün ibâdeti yeterli olsaydı, nefsin ibâdetine ne gerek kalırdı? Hem sûret, hemde kalb secde edecek- ki, ibâdet makbul olsun. İbâdetten maksat, Allah'ı bilmek ise, Allah'ı bilmek, Allah'ın emirlerini uygulamakla gerçekleşir. Allah'ın dâvet ve emrine uygun davranan insan, marifeti sırrında, muhabbeti ruhunda, velâyeti gönlünde bulur. O ki Rabbinin mürididir, onun makamı velâyettir. O ki Rabbına olan muhtaçlığında sâbittir, onun makamı Fakr'dır. O ki Rabbına keremiyle safvetin özüne ermiştir, makamı asfiyâdır. Temizliğin misâli olan asfiyânın hâli Kur'an ve sünnetin ruhuyla tahakkuktur. Asfiyânın ilmi harf ve ayet ileidir. Evliyanın ilmi mânâ ve hakikatlar üzerinedir. Biri lütuf ile, diğeri gayret ileidir. Biri hakkani ilka' ile, diğeri vehbi ilhâm ileidir. Biri hizmet ile diğeri nimet ileidir. "Rabbinin nimetini açıkla" mak (Duhâ 99\11) asfiyânın işidir. Onlarki, "Rabların ayetlerine imân edenlerdir" (Mü'mi- nûn 23\58), Hakk'ın kelâmındaki sırlar ve ayetlerin özündeki işaret ve hikmetlere bir son olmadığına imân ederler. Kalbleri ihlâsın özüne erdiğinden, "Rablarına ortak koşmazlar"(23\59)

Ey Sevgili! Misâlsiz güneşten yansıyan hâleyim

Yoktur makamım,

Gaybın dilinden seslenen nâmeyim

Yoktur mekânım,

Gönül kabından süzülen bâdeyim
Yoktur mi'yârım,
Mi'yârı sıdkım sırrımdadır
Yoktur âmâlım.

Bilki her gönül ulaştığı ilmî derecenin gözüyle mânâları okur. Görenin üstünde bir görenin olması bu hikmetdendir. Sâlihlerin ilmiyle, şehidlerin şuhûdu bir olmadığı gibi, sıdıkların ilmide, Rabbın ihsânına göredir. "Allah rahmetini dilediğine verir." (Bakara 2\105) Taşıyamayacağı mânâları yüklemek, kişiye eziyet olur. Nasılki bilgiye erişmek ve bilgiyi uygulamak eşit değildir, nimete ermekle, nimeti dile getirmek bir değildir. Hakikatı Hakk'la yaşayan insan nimeti dile getirmiş olur. Nimet Hakk'ın bir lütfudur. Nimetin gereğini yerine getiren insan, rahmetin mazharı olan kişidir.

Bir mânânın bâtından zâhire çıkışı, ses ve sözle olduğu gibi, ilmin ve sevginin zuhûru da gönülde vücûda gelişiyedir. Tecelli öncesinde sabit olan bir sıfatın varlık âlemindeki zuhûru, sıfatın harekete geçmesidirki, sevgi sıfatına mazhar olan âşık, aşka ermiş olsun. Gönül, sevgiyi vücûda getiren rubûbiyet tecellisinin yaşandığı mazhariyet olsun. "Âlemlerin Rabbı Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz" (Tekvir 81\29) ayetince bildirdiği üzere, Hakk dilemeden hiçbir şey gerçekleşmez. Allah'ın dilemesi, kulun yönelişine göre, Hakk'ın o şeyi yaratmasıdır. Nitekim mânâ ve maddi âlemde şahid olunan bir şeyin anlam ve sırrını ve "Onun tevilini ancak Allah bilir, ilimde derinleşenler; 'imân ettik, hepsi Rabbımız tarafındandır' derler." (Al-i İmrân 3\7) Zirâ ilmin hakikatı Hakk'ın katındaki ilâhi ilimdir, rasihîn bilir.

Gönül, sevgi gibi, ilim sıfatının nûruyla aydınlandığında, hakkani ikrama, rabbani ilhâma mazhar olur. Kim kalbinde ilâhi aşkı ve ilmîni bulmuşsa asli vatanına dönüş yolunu bulmuş erkişidir o. Bilki bir sonra yaşanılan mânâ, bir önce yaşanılan mânâ gibi değildir. Her anın özelliği kendine göredir. Anı zamana yayan kudret ise, akılla idrâk edilecek bir varlık değildir. Bir sûretle varlığa gelen her şey, bir hayalden ibârettir. Hayale varlık veren kudret ise, zâtıyla hep mevcûd olan zâtın kendisidir. Mânâları hissiyat gözüyle tefsir eden, anın hikmetine değil, zamanın cilvesine takılır. Oysa zaman, hakikatların bazen yaşandığı, bazende mahrum bırakıldığı dilimlerden oluşur. Bazen bastın, bazen kabzın gönle hâkim oluşu gibi. Hissiyat, gönle hâkim olursa, kabz devreye girer; gönül, Rabbına yönelirse ruh huzura erer. Kezâ gönül ne kadar enâniyyetinden arınmışsa, basiretide ona göre olur. Dengede olmadığı için anı anına uymayan kişi, zaman tüneline ifratı yaşar. Gönül, nefsin hissiyatını tâkib ederse denge bozulur, ruhaniyetine yönelirse, terazi dengede durur. Dengesizlik, dengede durmayan içindir; dengesizliği yaratan için değil. Nitekim iyiliğin ve kötülüğün, idrâkın ve idrâksızlığın bir arada bulunmasındaki hikmet de budur. İyiden iyilik çıkar, zıddından da zıddı zâhir olur. Yaratıcı kudret, hayrı ve şerri yaratır. Rüyalar, kişiyi kendi hâlinde haberdar eder. Mânâları doğru okuyan, gereğini yapar; yapmayan, zaman tüneline kendini tekrarlar. O ki, hakikatı dışarıda arar, kendinde mevcûd olanı gayrında aramış olur. O ki, varlığı kendi zâtında bulmuştur, hakikat onun için âşikâr olmuştur. O ki önyargılıdır, nefsinde gizlenen kibrin esiridir. O ki kâmindir, her işi anlayış ve hoşgörü iledir. Zirâ Raûfun merhameti, şevkât ve mâfırettir. Tavus kuşunun görünümündeki ihtişam, özdeki sesin güzelliğine delil olmaz. Nice kristal bardaklardan zehir akar. Nice sırlı küplerden şifâ iksiri akar. O iksir, ilâhi ilimdir. Ne zamanki kul Rabbına ilimle yaklaşır, ilim onun sıfatı olur. Sıfat Zât'a yâr oldu-

mu, seven, sevilen bir olur. Bütün asil duygular dile gelebilse, bütün kalbler sevebilse, bütün canlar öze dönebilse, Hakk'ın cemâli zâhir olurdu. Bütün sesler bir olabilse, bütün yönelişler Allah'a olsa, bütün ruhlar huzura varsa, rahmetin ruhaniyeti, muhabbetin rayıhası varlığı sarardı. Selâm olsun ricâlül hannân ve mennâna.

Ey Sevgili! Aşk ile hemdem olur erenler
 Hakk ile mest olur sevilenler
 Her satırı nimettir hikmetin
 Hikmetin sahibi Mennân olunca,
 Arayanlar, sahilinde gezinir mânânın
 Bulanlar, sinesinde yüzer deryanın
 Her nefesi rahmettir asfîyânın
 Nefsinin sahibi Hannân olunca,
 Nûr ile yol alır fakra erenler
 Hızır yanında bulur öze erenler
 Her tohumunda hidâyet ekilidir ashâbın
 Ashâbın sahibi Deyyân olunca,
 Ab-ı hayatı bulur sırra erenler
 Ahdına sâdiktır sıdkâ erenler
 Hakk'a müştaktır secde edenler
 Secdegâhın sahibi Rahman olunca

Aşka düşmeyen gönül, ma'suka yâr olmaz. Sevdigine bakmayan göz başa yâr olmaz kalb kulağı kapalıysa, özün sesi gönle yâr olmaz.

Ayrılık, ikiliği yaşayanlar içindir. Hakikat âleminde ise özde hepsi de birdir. Her soran bilmez. Her bilen bulmaz. Her bulan söylemez. Nimetin dile gelmesi de emir iledir. "Rabbının nimetini bildirir." (Duha 93\11)

Nefs, neyin peşinden koşarsa onun bedelini öder. Ruh, huzura ermek için vahdeti özler. Ruh vuslattan kim önler, perdeler kalkınca. Mahbûbu cihanda mumla ararlar, mahbûb âşikâr olmaz gün doğmayınca. Nefsin perdesi kibirdir, gönlün çırası aşk. Can sırra ermez, aşk ateşinde yanmadıkça. Akılla yol arayanın yolu ilme'l yakîn, aşkla kanatlananın yolu ayne'l yakîn, özü özde bulanındır hakka'l yakîn. Doğrunun hâlini doğruluk yolundan gidenler bilir. Doğruluk yolunu, Sevgilinin yolundan gidenler bilir. Derin ve kerim bir mânânın gönle inmesi, kalb temizliğine ve edebe göredir. Zirâ, kalbe her gelen, lâtif değildir. Dilden her çıkanda zarif değildir. Kimine göre, hakikatlar açıldıkça, hakikatlar daralır. Kimine göre, hakikatlar açıldıkça, mânâlar kapanır. Nefsiyle dolu olanın, mânâdan yana zevki dar olur. Âlemle uğraşanın kendinden yana ilmi eksik olur. Ne artan, ne de eksilen an'da, her şey olması gerektiği gibi olur. Azalıp, çoğalan bir sevgi, hakiki sevgi değildir. Koşulsuz ve karşılıksız sevgi, hâle ve tavra göre değişmeyen sevgidir. Kurban olayım o cana ki, kendinden önce diğerlerini düşünür, nefsinde gayret, kalbinde muhabbet, özünde himmetle Allah'a koşmuştur. Ki-

minin yolculuğu, aklın ayağıyla, kimininki gönlün şuhûduyladır.

Ne mutlu o kula ki, yolculuğu varlıksız olur.

Ey aziz! Kim kimin elinden tutmuşsa, tutan el de, tutulan da Hakk'ın elidir. Kim ilâhi aşka ermişse, o bir lütuftur, gayretle ele geçmez. Nasılki yer değiştirmekle ârif olunmaz, kıyafet

değiştirmekle âlim olunmaz. Kişi, zihnini ve kalbini geçmişin hâtıralarından ve geleceğin beklentilerinden arındırırsa, ruhu huzura kavuşup, Hakk'ın muhabbetiyle kucaklaşmış olur. Gönlü güzel olanın davranışı da güzel olur. Sözü güzel olanın daveti de muteber olur. Her tasarrufu Hakk'a bırakanın tevekkülü kâmil olur. "Gerçek mülk Rahmanındır (nefsine) zulmedenler için çetin bir süredir." (Furkan 25\26)

Bilki güzel bir hâlin kaybolması, değerinin anlaşılması içindir. Kulun kaybettiğini Rabbi misliyle kazandırır, yeterki hâle rıza kaybolmasın; Rabbin hâle şâhid olduğu unutulmasın. Ârîfin nefsi, kendine perdedir. Âbidin hâli, ibâdetine perdedir. Âlimin ilmi, gözüne perdedir. Gönlün gafleti basiretine perdedir. Hakk'ı bulanın neşesi, âlemi görmesine perdedir. Her vakdin değeri kendine göredir. O vakit ki, gönülden hikmet dile gelir, dileyene şifâ, uyana rahmet olur. "Gönüller derdine bir şifâ ve inananlara bir hidâyet ve rahmettir." (Nahl 16\69)

Der-

yadaki zerrenin, derya hakkındaki bilgisi ne ise, her hayra muhtaç kulun ilmi de o kadardır. Sözün yetersiz kaldığı yerde en güzel söz sükûttur.

Ey Sevgili! Hakikat, okumakla, yazmakla ele geçmez, vehimdeki kimlik yerli yerinde durdukça. Gönül, sidretü'l müntehâya kanat açamaz, aşk gönlü sarmadıkça. Arayan, aradığını bulduğunda, kendini geride bırakır. Zirâ huzur, benlikten kurtulanların sırrındadır. Bilki nefse zor gelen ne varsa, olması gereken şeyde odur. Yanındakini hoşnud etmek, kendi hoşnudluğundan daha değerliyse, Hakk'ın dâvetini duymaya namzed bir kul olunur. Rabbin tecellisindeki vahdeti ve zâtına yaptığı dâveti gönlüyle duyan insan, ilâhi aşkın cezbisine kapılır. Varlıktaki mânâ ve maksadı görmeyen, nefsinin hırçınlığına şâhid olur. Tıpkı bir annenin kokusunun, yavruyu kendine cezbetmesi gibi, sâliki mânâyâ çeken şey de mânânın kokusudur, hakikat ehlinden yayılır. Kimde hangi mânâ kokusu varsa, ruh onu koklar. O gönül ki enâniyyet kirinden arınmıştır, gül kokar. Yüce gönlün sırrından, yüce gönül sahibi anlar. Nefsin hâllerini, nefsâniyeti tanıyanlar bilir. Nefsi günahkâr bilmek, onunla mağrur olmaktan evlâdır. Mânâ ehli odur ki, ne düşüneceğini bilmez, kendini görmez; her işini Rabbına bırakmıştır. Sıdk içinde görür ki, "Arzda (beşeri hâllerde) ve semâda (mâneviyatta) hiçbir şey Allah'a gizli kalmaz." (İbrahim 14\38): Hakk'a adanmışlığın hakikatını yaşayanlar için her şey Allah ile, Allah içindir. O ki dünyayla meşguldür velâkin, kalbi dünyadan yana boştur, onun hâli hoştur. O ki mânâyla meşguldür velâkin, kalbi dünyayla doludur, onun hâli nâhoştur.

Ey aziz! Hakikat ilmi, kişiyi nefsinden arındıran öyle bir şifâ ve rahmettir ki; bu nimete kavuşanlar, "kendileri, yararına şâhid olsunlar"ve "sonra (enâniyyet) kirlerine son versinler" diye, dualarına karşılık bulmuşlardır. (Hac 22\28,29) O ki hakikatı sahiplenip, yanındakini küçümser, ikilik kirinden arınmağa hazır değildir. Fâni kimliğin, beşeriyet âleminde bir hayal olduğunu bilsede, kendini önemseyen; varlıktaki tekliğin ruhaniyetine eremez.

Adanmışlık zayıf olunca, mânâdan kopuşlar tez olur. Kusurlar kabullenildikten sonra, dostluklar sağlam olur. İçtenlik, içinde riyânın bulunmadığı doğruluk hâlidir. Bir şey beklemeden gereğini yerine getirmek, doğruluğun işaretidir. Kezâ ibâdet, bir şeylere erişmek için değil, Sevgilinin dâvetine uymak içindir. Maddi veya mânevi olsun, her taleb de ikilik kokusu vardır. Her rıza da, adanmışlık vardır. İrâdeye sahiplenilen insan taleb de bulunur. İrâdeyi Rabbin teslim eden ise her hâlin içinde rızaya varmıştır. Kabz âleminden geçilmeden, bast âleminin huzur ve dirliğine erilmez. "O ki beni öldürür sonra diriltir" (Şu'arâ 26\81) yüce ayeti,

bekânın, fenâdan sonra lütfedileceğini bildirir. Vesvese zan ve şüphe gibi saplantılar ise, gönlü, hakikatları keşif ve müşahededen yana takatsız bırakır. Oysa gönlün şifası, Sevgiliyi görmek, dilin şifası sükûtu seçmek, nefsin şifası tam teslimiyettir. "Hastalığımda şifa veren O'dur" (Şu'arâ 26\80) ayeti, tevekkül sahiplerini bildirir. Gönül, sevdiği müddetçe, sevilenle beraberdir. Tevhidin yaşanmadığı her birliktelik ise ikiliktir. Şu âlemde kimi diliyle konuşur, kimi gönlüyle. O ki hâl diliyle konuşur, gönlüyle dili, ilmiyle ameli bir olmuştur. O ki nefsin diliyle konuşur, dili kendine dert olmuştur. Sâlihler, hizmet ettiklerinin hırsından sakınırlar. Kâmiller, hayr ve şerrin Allah'tan geldiğini unutmazlar. Bilirlerki hakikata "ancak duyanlar icâbet eder", gizli şirk içindeki "ölülere gelince Allah onları (önce kendi gerçeklikleriyle) diriltir. Sonra O'na döndürülürler." (En'am 6\36) Ubûdetin hakikatı, Allah'a muhtaç olduğunu unutmamak, hüsnü zannı elden bırakmamaktır. Hakk'ın, her yarattığı can için hayrı dilediğine inanmaktır. Kullar arasındaki gayret güzel ahlâktadır. O ki üstünlük iddiasında bulunur, sınavı da ona göre olur. O ki doğruluk yolunda olduğunu sanarak karanlıkta kalır. "ona yoldaş olacak bir nefsâniyet ona musallat olur." (Zuhruf 43\36) O mânâ ehliki kurbiyetin sırrına ermiştir, onlar için "Rauh, reyhan ve Naim cenneti vardır." (Vakıa 56\88,89) Rauh, ehli ikan için, reyhan, ehli ihsân için, naim, ehli imân içindir. Subhan Allah doğrusunu bilir.

Ey Sevgili! Bize ehli gönül gerek, akla güvenen değil.

Bize ehli aşk gerek, aşka özenen değil.

Bize ehli hakk gerek, hakka sahiplenene değil.

Îlâhi aşk, zihinlere sığmayacak kadar aziz, duygularda taşınamayacak kadar yüce, sözcüklerde tanımlanamayacak kadar derin, sûretle sınırlanamayacak kadar latif velâkin gönülleri ihya edecek kadar cömerttir. Zirâ, O Muhabbetullahtır, Resûlullah'ın (s.a.v) sünnetine sarılmaktır. Güzel ahlâkı kuşanmaktır. Külliye benlikten soyunmaktır.

Îlâhi aşkın, kalbini kuşattığı kulda ne bir güç, ne bir taleb kalır. Takatsız bireyin nefesi muhabbet, dili hikmet, himmeti ruhaniyettir. Ruhaniyeti harekete geçiren feyz, hakka duyulan niyetin samimiyeti, imânın kuvveti, muhabbetin şevki, gönlün safveti ve nefsin tam teslimiyetidir.

Ruhani himmet ne

kadarsa, keşif ve müşahade o kadar olur. Edeb ne kadarsa, ihsân o kadar, idrâk ne kadarsa irfan o kadar olur. İlim ne kadarsa, kurbiyet o kadar, aşk ne kadarsa irfan fenâ o kadar, tevâzu ne kadarsa, kemâlât o kadardır. Nefsinden arınmanın ne bir muradı, ne öfkesi; ne geçmişin derdi, ne geleceğin kaygısı olur. Bunlar, kendinden henüz vazgeçmemiş nefsin sıfatlarıdır. O ki hakikat yolundadır, ulvi sıfatlar gönlü kuşatır. O ki nefsi tatmin için yolcudur, sufli sıfatlar, nefsin kuşandığı giysiler olur. Mânâ örtüleri içinde "takva elbisesi daha hayırlıdır." (A'raf 7\26) O ki bir şeyi seçtiğine inanır, seçimi, nefsinin diri olduğuna delil olur. Nefsini teslim edenin ise, irâdi olarak ne bir seçimi, ne de reddi olur. Bilki hakikatların müşahedesi ancak ruhaniyet gözüyle olur. Nefsin gözü, sûreti; gönlün gözü, Sevgilinin vechini, sırrın gözü tecelli nûrunu görür. Hakikat güneşi gönülde doğmadan, öfkenin yerini hoşgörü, hırsın yerini hidâyet, şikâyetin yerini gayret almadan, fâni benlik kendi hayalinden kurtulamaz. Her kim kendi zaaflarını tanırsa, nefsin tanıdığı, onunla yaptığı mücadelede kolaylığı bulmuş olur. Gönül ne kadar sevgiyle zenginse, her şey o kadar kolay olur. Nefsi neyle beslersen, onun ahlâkına bürünür. Sanal âlem olan mâsivada hakikatı gölge olan fâni benlik, varlık iddiasını kabul ettirmek için senaryolar tertib eder. Rollerin dağıtımındaki becerisi,

hissiyatı kullanmasıdır. Hissiyatına yenik düşen insan, nefsin oyununa gelmiş olur. Bu senaryoda geçmiş hatıralar ve gelecekle ilgili tasavvurlar, dünya sahnesinde sergilenen oyunun dekorlarıdır. Gönüldeki perdenin kalkması, bu oyunun sonunu getirir.

Ey aziz! Hakikat âlemine olan mânevi yükselişin paydası ve kişi üzerinde görülen etkisi, onun olaylar karşısındaki tepki ve davranışlarından belli olur. Gönüldeki aşk fitili tutuşunca yöneliş, nefsinden ruha doğru olur. Mânevi bağın ölçüsü, ihlâs, tevekkül ve takva ile olur. Kişinin istidadı hangi yöneyse, teslimiyeti de o yöne olur. Şayet enâniyyet küçük, muhabbet büyük ise, yol çapaksız olur. Enâniyyet ve iddia büyükse, yol diken doludur. O ki gönlü kerametle sınırlanır, onun sohbetten nasibi kısıtlı olur. O ki gönlü hakikat sohbetiyle ısınır, gölgeler oyununu ehline bırakmıştır.

Aşkı bulana ceylan

ne gerek! Hakk'ı bulana reyhan ne gerek! Nûru görene gölge ne gerek! Görmeyen arar. Gören gördüğüne dalar. Sevmeyene gönül ne gerek! Kişinin mânevi halini koruyabilmesi için dilini zikirden, gönlünü Sevgiliden, sırrını müşahadededen ayırmamalıdır. Şeriatın "altın bilezikleriyle süslü", ruhaniyetin letâfetine göre "ince veya kalın yeşil elbiseler" (Kehf 18\31) kuşanmalıdır. O ki hem lâtif ve hemde zariftir giysisi ince ipekdendir "onların giysileri ipektir" (Hac 22\23) Vahdetnûru sırta yerleşmemişse, gözün gördüğü, eşyanın sûretidir ancak. Varlığın hakikatını mümin görür, kendini mümin gören değil. Nefsinden vazgeçen bulur, nefsiyle arayan değil. Teslimiyetin hakikatı huzuru bulmaktır. Fenâya erene hakikat zâhir olur. Her şey gönülde başlar, gönülde sonuçlanır. Gönlün hâli ne ise, kişinin hakikatı odur.

İrfân, canda; fetih gönülde, hakikat sırdadır. Dostluğun mânâ ve sırrına erenler dostlarına! 'senin lût- funla mânâlar dile geliyor' derler. Zirâ maksat, Dost'un lütfuyla dostların gönlünden hakikatların dile gelmesidirki, gönülle dil bir olsun. "Rabbının nimetini bildir." (Duha 93\11) ayetinin nûru ihsân olunsun. Gönlün kokusu muhabbetullah olunca nimeti bildirmenin maksadı bu olsun.

Ey Sevgili! Gönlü

Hakk'dan perdeleyen ne varsa, onun adıdır mâsivâ. O ki nefsine değer arar, değersizlik duygusu benliği sarar. O ki nefsin hakikatını ve aczini görür, varlıktaki gerçek değer sahibini apaçık görür. Öze yapılan yolculukta yaşanan hâller gönlün giysileridir. Enâniyyetin büründüğü hiçbir kumaş, nefsin hoşnud olduğu hiç bir hâl, farkındalık elbisesi değildir. Ne zamanki kul hiçliğinin idrâkına erer, kalbinin mânevi sarhoşluğu ayıklığa dönüşür. Âşıkların sarhoşluğu vuslata kadardır. Vâsıl olanın izi kalmazki, sarhoşluk kalıcı olsun. Bâsireti nûrlanmış gönül, kişiyi nereye cezp ederse hayr ordadır. Nefsin gözü neredeyse, tuzak ordadır. Kul hangi esmânın tasarrufu altında ise yönelişi onadır. Mudill sıfatı kişiyi nefsine bağlar. Hâdi sıfatı insanı Rabbına bağlar: "Allah, kime hidâyet eder ise o hidâyete (hakikata) ermiş kişidir. Kimi (hakdan) saptırırsa onlar hüsranda olan kişilerdir." (A'raf 7\178)

O ki kendini, nefsinin sahibi olan "Mâlik ül Mülke" (Âl-i İmrân 3\26) teslim eder, taşıdığı yükten kurtulmuş olur. Ne var ki hiç kimse nefsin ölümünden ve yükten kurtulmanın hafifliğinden emin olmasın. Rabbın, ona her an yeniden bir yük yükleyebilir, nefsi diriltebilir. Zirâ hiç kimse, Hakk'ın sınavından muaf değildir. "Nefse ve onu düzenleyene sonrada ona fücuru (taşkınlığı) ve takvasını (sakınmayı) ilhâm edene and olsun." (Şems 91\7,8) yüce ayeti, bu mânânın şahididir. Bilki sükût, kişinin iç âlemine çekilişidir, dilsiz ibâdettir.

Sükûtun bir meziyet olduğunu görmeyen insan birgün, dilini kontrol edemeyenin hesabını nefsin verdiğini; nefsin kontrol edemeyenin hesabını da ruhun ödediğini bizzat öğrenir. Gü-

zel ahlâk ise, her derdi tövbeyle def eder.

Ey aziz! Göz vardır, basiretle bakmasını bilmez. Kulak vardır, duyduğunu idrak etmez. Gönül vardır, ilâhî aşkın kudretini bilmez. Nefs vardır, sırrındaki cevheri bilmez. Sahibi sır vardır, Hakk'ın gayrını var bilmez.

Hâline dikkat edenin mânâ dünyası genişler. Fakrun erdemine eren insan, mânâdan yana bir nasib aramaz. Zirâ içinde bulunduğu hâlin en doğru mânâyı ifade ettiğini bilir. Sâlih mânâyâ yönelenin hâli sâlih ve selamette olur. Hüznüzandan ayrılmayan insanın vakdi değerlenmiş olur. Zirâ ilim, hüsnüzan sahiplerine verilir. Suizannın semeresi iddia ve vesvesedir. Rabbindan sakınan insan hüsnüzandan ayrılmaz. İçinde olumsuz hissiyat barındıran kalb, Rab-bına yâr olmaz. Amelin, şayet inancının şâhidi değil ise, iddialı sözlerden sakın. Kalb, hevâ ve hevesten boşalmış değilse nefsin oyunundan sakın. İbâdet, Rabbinin lûtfeylediği bir nimet ise, nimet sahibine, hizmetteki kusur ve noksanlarımızdan öte ne sunabilirizki? Seni ibâdetinden mahrum bırakmadığı için Allah'a hamd, ibâdetin şükrü değildir? Bilki, kırık bir kalbi onarmak, beklentisiz ibâdettir. Mânâ ve hakikatlara hasret kalanlara hizmet etmek, koşulsuz muhabbettir.

Güzel ahlâk, kimsenin davranışından rahatsız olmamaktır.

Hissiyata kapılarak hiç kimseyi zan ve töhmet altına sokmaktır.

Herkezi olduğu gibi kabul etmek, nâdir görülen bir meziyettir.

O ki gözlerini yükseklere diker, aczini görmekten âciz kalır.

O ki daima kendisiyle uğraşır, Rabbinı görmekten mahrum kalır.

Sözün ardına düşüp gidenler, öze vuslat yolunu kaybederler. Nefsi, sertlikle değil, hilim ve sabırla yola getirenler, huzuru hakka ererler. Hakk'ın, tecelli sanatından kula düşen nâsib neyse, ona râzı olmak, ubûdiyetin gereğidir. Kabiliyet, tevekkül ve sabırla beslenmiyorsa; ilim, korku ve hazımsızlık doğurur. Muhabbet, güvenle desteklenmiyorsa, sıkıntı yaratır. Bilgiyi ilim ehlinde, edebi, edeb ehlinde almayan kişi, kendi nefsinin yoldaş edinir.

Ey Sevgili! Mânâ âlemindeki doğum sancısının sonu selâmettir. Gönül, keşif ve müşahade nûruna kavuşunca varlığı aydınlanır, muhabbeti çoğalır. Kime baksa, onda Rabbinin tecelli-sini hakka'l yakîn tanır.

Sevenler bilirki, Sevgili için cefâ çekmeyen sevgisi, kalıcı değildir. Kibrini yenemeyenin ihlâsı şüphelidir. Kula düşen, koşulsuz teslimiyettir, hakikata Rabbi iletir. Akıl, ruh ve sır bir oldumu gönül, dolunaya dönüşür. Tevhid nûru varlığı sadrımı diken, güle dönüşür.

Ey Sevgili! Gönül, dünyaya yönelince nefis zahir olur, mânâyâ yönelince ruh, sırrıyla buluşur. Şefkat, rahmet ve muhabbet dostların huyudur. Muhabbet, seveni sevgiliye taşıyan ulvi bir sıfat ve vesiledir. Sıfatı, sahibine iade edip, vasıta aradan çıkınca, geriye Sevgilinin kendisi kalır. Sıfata sahiplenene ise ikilikte kalır. Akıyla, hissiyatıyla yönelen değil, sorguz sualsiz kalbiyle yönelen insan, Sevgilinin muhabbetine mazhar olur. Zirâ muhabbet, teslimiyeti gerektirir. Teslimiyet, arınmayı ve sakınmayı gerektirir. Edeb ise haddini bilmektir.

Ruhani himmet ve mânevi râbıtayı, beşeri ilişki mertebesinde algılayanlar; hakikat yolunu kendi zanlarına göre değerlendirdiklerinden, mânâ erlerinin muhabbetine akıl erdiremezler. İkilikten arınmadıkları için, sûretten sirete, sözden öze dönme nimetine eremezler. Soru, cevapla elde edilen bilgiler, siretin sûretidir ancak. Oysa, mânâ ve hakikatlar, muvahhidin kalbine ilhâm edilir. Ârifler gönülden bildirir, kâmiller, gaybdan dile gelir. Gaflet karanlığından hidâyetin aydınlığına kavuşan muttakilerin; kalb-lerine fetih yapıldığı oranda ve

”Kur’an’dan kolayca geleni” (Müzemmil 73\20) okumaları, mânânın hazmı için uygun olur. Zirâ her vakdin feyzi ve idrâkı farklı olup, her can her yükü kaldıramaz. ”O, muttakiler için yol göstericidir.” (Bakara 2\2) Nefsinden arınmayı taleb edenler için kılavuzdur, teslimiye-
tin anlamını kendilerine göre tâyin edenler için değil. Bilki ikilik vehmi, her taşkınlığın ne-
denidir. Vâhdet nûruna kavuşanın gafleti biter. Kırıcılığın yerini hoşgörü, hırçınlığın yerini
rızâ doldurur. Sertlik nefsin huyu; sevgi, gönlün ziynetidir. Güzel huylu insan, kimsede çir-
kinlik aramaz. Cömerd insan, bencil olmaz. İlim ve irfân edebe göredir. Mânevi miras ya-
kınlığa göredir. Ubûdet, kemâle göredir. İmân nûrunun özü, içinde zerre kadar şüphe barın-
dırmayan yakîn nûrudur. Bilki Zâtın örtünüşi, kendi tecellisiyledir. Her bir ilâhi sıfatın
nûruyla örtünen insanda, ilâhi ahlâkla örtünmüş olur. Fakrun haki- katına ermiş ferdin hâli
odur ki, her sıfatı sahibine iade etmiş, Sevgilinin sinesinde, her isim ve kimlikten soyunmuş-
tur. Beşeri ve uhrevi desen ve renklerden arınmış, tevhid nûruna, kendi yokluğunda şâhid
olmuştur. O ki, varlığın sırrını ve ahadiyetin hikmetini, hiçliğinin sırrında bulur, vehmindeki
kayıtlardan arınmış olur. ”İşte onlar, Rablarından hidâyet hâlinedirler ve (enâniyyetlerin-
den) kurtuluşa erenler de onlardır.” (Bakara 2\5) Hakikata erenlerde onlar. Fâni varlığına
dayanıp güvenen insan, mânâ- nın içeriğine dalamaz. Bilmez ki ab-ı hayat, gaybın derinli-
ğinden akıp gönül çeşmesinden çıkar. Bilmez ki ahiret vücûdunun giysisiyle, beşeri sûretin
giysisi, aynı letafet ve zerâfette değildir. Rabbın ihsânına dayanmayan her bilgi, nefsin ken-
dini avutmasıdır. Zâhiri şeriata, bâtını hakikata dayanmayan bilgi, mârifetullah değildir. Na-
sılkı tuzlu denizde yüzmek, susuzluğu gidermez. Nefsi beslemek de gönlün açlığını gider-
mez. Olumsuz her hissiyat ve haddi aşan her davranış, kalbin, Hakk’ı görmesine perdedir.
”Allah, onunla birçok kimseyi saptırır.” Nefsine yenik düşen benliği misâl göstermek sûre-
tiyle de, ”birçoklarını hidâyete eriştirir.” (Bakara 2\26) kalb, muhabbetullah nûrunun, sır,
velâyet nûrunun zâhir olduğu mahallerdir. Geçmişte yapılan hataların kalıntısı, gönlün ze-
mininden kazanmalıdır ki, kalb ilâhi aşk şarabını kabule hazır olsun. Maksat, bilgi hamallığı
ve hakikat tellallığı yapmak değildir. Nefsin şerrinden korunmak için ihlâsla Allah’a koş-
maktır. Hangi mânevi hâl içinde bulunulursa bulunsun, gönlün güzel duygularla beslenmesi,
”yüzlerin Mescidi Harama dönmesi” demektir. (Bakara 2\149) Gönül bahçesini Allah için
donatmak, ilâhi ahlâka sarılmaktır. Hakk’ın varlığında, nefsinden arınmak, bekâ içinde
fenâyâ varmaktır. Nefsanî huy ve ahlâktan arınmaktır fenâ. Hakk’ı Hakk’ın ilmiyle tanımak-
tır bekâ. Kabz ile bast arasında koşturur kullarını yüce Mevlâ. İyiliğin zekâtı iyilik, güzelli-
ğin zekâtı güzellik, ilmin zekâtı ilim, aşkın zekâtı aşkıdır.

Ey Sevgili! Sözlerin kalıbına takılan özlerin deryasına yelken açamaz. Gönül küpünden taşıp
gelen vecizelerle, ahfânın sırrından ilhâm edilen hikmetin derinliğini, deryanın dalgıçları iyi
bilir.

Nefesi rahmet olanın, muhab-

beti de rahmet olur, dostluğu da. Ne mutlu gönlünü güle dönüştürenlere, yedi mevsim açan
mânâ soğanlarını aşkla, ibâdetle, ilimle ârifâne besleyenlere.

Bilki nefsin bakışı dünyaya, ruhun bakışı ukbâyâ, sır sahibinin bakışı sırrından Rabbınadır.
”Yüzler var- dırki o gün ışıldayarak parıldar. Rabbına bakar.” (Kıyamet 75\22,23) O halde
ey gönül! Nefsin bakışını, hakkın önemseydiği şeylerden kaldır ve ”yüzünü (özünü) Mescidi
Haram’a çevir.” (Bakara 2\149) Benliğin vazgeçemediği faydasız alışkanlıklardan ve olum-
suz duygulardan, ”yüzünü o yana çevir” (Bakara 2\150) Öyleki, sadece noksan ve hatalı
amellerinden değil, bütünüyle benlik iddiasından vazgeçki, halk senin ”aleyhine bir delil

bulmasın.” (Bakara 2\150).

Benliğine yaptığın tepkilerini sana gösterip, seninle sana oyun oynamasın. Fâni kimliğine ve beşeri sûretine varlık vehmettiğin müddetçe, karşısındaki fânilerde bir güç olduğuna vehmedersin. Oysa hakikatı hiçlik olan halkın yüce ve azamet sahibi Allah’ın karşısında ne gücü vardır ki, onlardan çekinip, korkulur. Sakınılması gereken hakiki varlık, Aziz Allah’ın varlığı değildir? Yüzünü o yana çevir ki, kendinden O’na kaçasın. Mutlak Varlığın hüviyeti belirgin olsun, O’nun gayrı görülmesin. Bilmez misin ki, Hakk’ın huzurunda, halkı gözünde büyütenin gönül gözüne perde çekilir. ” Sakın onlardan (şirk içindekilerden) korkmayın. Yalnız benden sakının” (Bakara 2\150) yüce ayeti, sanal âlemi gerçek zanneden benliğin içine düştüğü gafleti gösterir.” Sabır ve namazla Allah’tan yardım isteyin.” (Bakara 2\45) ayeti kerimesi, en doğru yöntemi bildirir. Zirâ o ki, muhtaç olduğunu unutmaz, her ihtiyacı gideren Zâtın Rabbı olduğunu unutmaz. O ki, yüzünü tecelli sahibine çevirmiştir, O’nunla O’na yöneldiğini idrâk etmiştir. O ki yüzünü Rabbına çevirmiştir, her şeyde ve her işte O’nun zâhir olduğunu bilmiştir. O halde, ”yüzünü o yana çevir” ki, ikilik vehmi görüntüden çıksın; vahdet nûru sana Sevgilinin yüzünü gösterecek. Mârifetullah nûru, Dostun dostlarına olan ikramıdır ki, onunla O’nu tanıyıp, keşif ve müşahedeye kavuşulur. Velâkin mazhar olunan hiçbir mânâ ve sırrın, yagâne hakikat olduğu sanısına kapılılmaz. Zirâ izzet sahibi Hakk’ın hikmet hazinelerinden hiç bir nimet, süzme bal tadında olsa da, zillet sahibi kulu, Rabbına ortak yapmaz. Sırrın münezzehe olanını, sırlara ortak kılmaz. Kulun hakikat âlemine olan doğuşu sıkıntılıdır. Nefsine varlık vehmederek gizli şirki yaşaması, Hakk’ı görmesindeki en büyük zorluktur. ”İnsanı sıkıntı içinde yarattık” (Beled 90\4) yüce ayeti, zorluğun mahiyetine dikkatleri çeker. O ki ikilikten (gizli şirkten) arınır, hissiyatının ve nefsinin esiri olmaktan kurtulup, ”hürriyeti zincirlenenin bağı” çözmüş olur. (Beled 90\13)

Ey Aziz! Her hâl ve âlemde sevginin en etkileyici ilâç olduğunu, üşümüş gönüller bilir. Her soğuk algınlığı, muhabbetin sıcak ortamında giderilir. Bilki her canı kucaklamak, yüzlerin Mescidi Harama çevrilmesidir. Nefsi, hevâ ve hevesten, kalbi, Hakk’ın gayrına duyduğu ilgi ve meraktan; sırrı, Zât-ı Hakk’ın gayrından arındırmak demektir. Kezâ, nefsin ölümünden kasıt, beşeri ahlâkın ölümüdür. Suizannın, kibrin, öfkenin, hırsın, hırçınlığın ve gizli şirk olan benlik iddasının ölümüdür.

Yüzlerin Mescidi Harama çevrilmesi, ilâhi ahlâkın doğuşu, mâneviyatın dirilişidir. ”Ölümünüzün ardından sizi dirilttik ki şükredesiniz.” (Bakara 2\56) yüce ayeti, Hakk’ın keremi karşısında kulları, şükürün hakikatına dâvet eder. Mâlumdur ki ateş düştüğü yeri yakar. Yani gizli şirk içindeki enâniyyet sahibini. O ki nefsine varlık vehmeder, vehmettiği ölçüde benlik çukurundaki ateşe yakıt taşımış olur. O ki mânâyı idrâk içinde şükreder, vechini Rabbının vechine döndürerek, enâniyyet çukurundan kurtulmuş olur. Ey dost! Hizmet şayet dünya içinse, o hizmetin talibi çoktur. Şayet hizmet ukbâ içinse, onunla yarışanlar çoktur. Hizmet Allah içinse, onun değerini lâyıkıyla bilen pek yoktur.

Ey Sevgili! Hakikat yolcusu insan, gönlündeki sevginin sâfiyetini ve kulluğun edebini muhafaza edebildiği ölçüde, mânâdan yana nasibini alır. Nefsini dâhil ettiği kadar, mârifetten ve hidâyetten yana gönlü daralır. Zirâ, nefsin dili, tenkit, şikâyet ve enâniyyettir. Gönlün dili aşk olunca, her zorluk aşılır; her dertli şifâ bulur.

Vakdini mâsiva ile oyalanarak geçirenin, mânâdan yana koku alması, ilâhi lûtfâ bağlıdır. Reyhanın ko- kusunu duyan gönül, sûret kafesinde durmak istemez. O kokuya tutunmak

sûretiyle, Sevgiliye kanat açmak ister. Mânâ çiçeklerinin tohumunu taşıyan esintidir 'reyhan.' (Rahman 55\12) Hakikat meyva- larının tomurcuklanmasına 'ekmam' vesiledir kâmil insan 'nahl' (Rahman 55\11) Mâlumdur ki, sûret- ler âlemi olan dünya, mânâ, misal ve işa- retlerin vücûda geldiği bir sahnedir. Sahnede rol alanların senaryosu, ezelde yazılıp, takdir edildiği üzeredir. Rol dağıtımıyla kayıt altına alınan her insan, bir diğerrinin şâhididir. Her ferdin gönül kokusu da, kendindeki mânânın şâhididir. Senaryonun ve sahnenin sahibi olan Zât, dağıttığı her rolün sahibinde, sahibiyedir. Velâkin, hiçbir oyuncu, senaryo sahibinde değildir. Zirâ, mülkün sahibi Zât, kayıt altında değildir. "Gerçekleri yakinen bilmek isteyen- lere ayatleri apaçık gösterdik" (Bakara 2\118) yüce ayeti, mânâ ve sırların, kendini bütünüy- le teslim eden kullarına, Zâtî tecellisiyle Hakk'ın açıklayacağını delilidir. Her ferd O'nun tecelli ettiği kadar O'nu tanır, lütfettiği kadar O'na hamd eder, nimetlendiği ölçüde şükreder. Bir mânânın açıklanması, O mânânın senden sana açılımıyla gerçekleşirse, "enfüste (iç âlemde) ayetlerimizi (mânâları) göstereceğiz ki, onun hakikat olduğu kendilerine açıkça belli olsun" (Fussilet 41\53) hikmetince, özbenlikte yaşanmıştır. Dış kaynaktan gelen bilgi- nin neticesinde mânâ zâhir olmuşsa, bu da "afaktaki (dış âlemde) işaretin" (41\53) tahak- kukuyla gerçekleşmiş olur. Tatmakla görmek bir değildir. Bilki her ayetin nûru, gönüldeki basiret nûruyla buluştuğunda, gaflet perdesi kalkıp, keşif ve müşahede nimeti gerçekleşmiş olur. Rabbani ilhâm nice derin sırları içinde barındırır. Aklını ve gönlünü ayrı tutmayanlar, nimetten faydalanır. Subhan Allah en doğrusunu bilir.

Her iddia, kesif bir perdedir, hakikatı müşahede etmeğe.

Beşeri akıl, yetersizdir, mânâyı tadıp, keşfetmeye.

Her hikmet değerlidir, isterse o, gaflet ehlinden dile gelse de.

Mânâ ehli odur ki, mânâdanda geçmiştir, sözdende.

Hizmet ehli odurki, sevabdan da geçmiştir, beklentiden de.

Gönül ehli odur ki, gönülden de geçmiştir, kendinden de.

Hakikat ehli odur ki, bilgiden de geçmiştir, sûretten de.

Kemâlat ehli odur ki, vuslattan da geçmiştir, ermekden de.

Ey Aziz! Cevizin kabuğu ne kadar sertse, öze vuslatta o kadar zor olur. Kötümserlik ne ka- dar yoğunsa, uzaklık da o nisbette olur.

Ruhun içkisi muhabbettir, gönül kadehinden içilir.

Nefsin içkisi hazdır, sûret kabından içilir.

Sırrın içkisi hikmettir, lütuf kadehinden içilir. "Allah, Rahmetini dilediğine verir." (Bakara 2\105) ağırlığı taşınmadığı zaman, ilâhi rahmet mânâ sahibini kucaklar. O hâlin yerini bir başka hâl ile ihyâ eder. "Biz bir ayetin (mânânın) hükmünü iptal eder ya da unutturursak, ondan daha hayırlısını veya (daha iyi) benzerini getiririz." (Bakara 2\106) yüce ayeti, hâl sahibine ihsân edilen kolaylığı açıklar. Hâl mazhar olan kulun Rabbını hamd ile zikretmesi, sıfatın Zâtı zikretmesidir. Kulun Rabbını sevmesi, Zât'ın, sıfata olan rahmet ve muhabbeti- dir. Allah'ı seven, Allah'ın sıfatıyla sıfatlanmış olur. O ki varlığı koşulsuz sever, ruhuyla nefsi safvete kavuşmuştur. Sûrette, beşeri nitelikleriyle, sirette, Rabbı- nın vasıflarıyla sıfat- lanmış insan, varlıkta sanki hiç yokmuş gibidir. Mevcûdiyeti, kendisi için değil, Allah için- dir. "Allah bize yeter" (Tevbe 9\59) ayetinin hakikatına uygun yaşantısı ona göredir. Yok- luk içinde varolanın hâli, deryanın içindeki zerre, ateşin içindeki çıra gibidir.

Ey Sevgili! İnsanoğlunun varlık âlemindeki vekilliği mânevi derecelerine göredir. Nefse

halife olmak müşriklerin, şeriatı halife olmak âbidlerin, mârifete halife olmak âriflerin, velâyete halife olmak muhiblerin, hakikata halife olmak kâmillerin nasibidir.

O ki, çevresindeki dertlilerin derdine yetişir, Hızırın ruhaniyetini ruhunda bulmuştur. O ki, nefsin fenâsını tadıp, Rabbının varlığıyla dirilmiştir, İsmâ'nın (a.s.) ruhaniyetini kendinde bulmuştur. O ki, aradığını arattırmanın hitâbıyla özbenliğinde bulmuştur, Musa'nın (a.s.) âsasının sırrına kavuşmuştur. O ki, risâlet nûrunda varlığından erimiştir, Muhammediye (s.a.v) ruhunu sırrında bulmuştur.

Bilki kim, hangi

mânevi sûrete bürünürse, onun dili ile konuşur; ister bu hâlin müdriki olunsun, isterse olunmasın.

Nefsin dili, edebın değeri bilmeyince, her ağdalı sözü mârifet bilir.

Vehmin dili, aklî melekeyi kuşatınca, vesveseyi hakikat bilir.

Gönlün dili, mânâ diline dönüşünce, âlemi gaybdan haber verir.

Dünya serüveninde, ikilik vehmini yaşamaktan daha büyük olan gaflet, gizli şirk içinde bulunduğunu bilmeyen nefsin kendini önemsemesidir. Kendini önemseyenin gözünde dünya büyür. Dünyayı büyütenin gözünde mâneviyat küçülür. Nitekim kişinin dünyayla olan ilişkisi, nefsiyle olan ilişkisi gibidir. Nefsi unutmak için, dünyayı unutmak gerekir. O ki, Rabbının kendisine hazırladığı sınavı, hakikat gözüyle görür, gereğini yerine getirir. Bilki vehimlere sığın her şey, ona kendi aczini hatırlatır. Zirâ fâninin tanımladığı her şey, kendisi gibidir. İnsanı hakikate taşımayan her bilgi ve hâl, ona perde olur. Sahiplenilen her şey, ona put olur. Nefsiyle başbaşa kaldığı müddetçe, kişi kendinden kopamaz. Teslimiyetin hakikatını yaşamayan insan nefsinden kaçamaz. Her dilek, bir delildir, nefsin ölmediğine. İrâdeyi koşulsuz, şartsız Mürid Allah'a teslim etmektir, irâdi ölüm. Hissiyatıyla tepki gösteren benliğe, ölü denebilir mi? Bir topluluk için doğruluk yolu kapandımı, içlerindeki kâmiller aralarından ayrılır. "Hurma ağacının kesilmesi Allah'ın izniyledir" (Haşr 59\5) yüce ayeti bu durumu bildirir. Kezâ, "O toplumu orada içi boş hurma kütükleri gibi yere yığılmış görürsün."

(Hakka 69\7) ayeti celilesi, hakikat ilminden mahrum kalanların hâlini gösterir.

Ey Aziz! İlâhi sıfatları zikretmek mârifet değil, onların ahlâkına bürünmedikçe. Aşk yaşamak maksat değil, aşkda erimedikçe. Sıkıntı ve dertler, Hakk'a yönelmek içindir. Vesileler ve vâsıtalara, vuslata ermek içindir. Vuslata eren için, gayra ne gerek! Kişinin sevgisi ne kadarsa, sevdiğine yakınlığıda o kadardır. Görgü ve edebi ne kadarsa, bilgi ve tepkisi de o kadardır. Fevri davranışlara göre en uzak fiil, hakikata en yakın fiildir. Allah'a yakınlık için yapılan her güzel fiil mutlaka karşılığını bulur. Hayatı, benliğini tatmin için bir fırsat olarak görmeyen insanın nefsi, kalbine boyun eğir. "İnsanlar arasında öyle kimse vardır ki, Allah rızâsı için nefsin fedâ eder." (Bakara 2\207) yüce ayeti, bu hikmetin faziletini bildirir. Allah için birbirlerini sevenler, sevdiklerini asla terketmezler. Beşeri kimliklerine düşkün olanların muhatabları ise, kendi benzerleridir. Bilki kusur aramak halkın, kusuru örtmek ârifin işidir. Her insan canlı bir ayet gibidir. Mânâ âleminde tasarruf sahibi olan ashâb (dostlar) semâdaki yıldızlar gibidir; nûrunu nûrul envârdan alır. O ki nûra tutunmuştur, ilmini nurullahtan alır. Kaf dağının nûn zirvesini fethetmek tâlib olanın değeri kılavuzun verdiği değer kadardır. Rehberin hoşnudluğu, dağın hoş- nudluğudur. Uykuda, ya da uyanıkken, hangi sûretki kişiye gösterilir, kalbin nazarı o yönedir. Zirâ kişinin zannı, vehmindeki sûretin resmidir. Gönüldeki ayna berrak olmadığında, sûretin ifâde temsil ettiği mânâ belirgin olmaz. Gönülün feraseti nûrla aydınlandığında, sûretlerin belirişindeki mânâ sır olmaz.

Ey Sevgili! Kendini görmekle, kendini yok bilmek birmidir? Kendini kendiyle bilen ilmiyle, gölgeye varlık vehmeden bilgisi hangi nisbette göredir? Gayrı yoktur ki, gayr, var bilinsin. Emsali yoktur ki, misâller O'nu betimlesin. O halde aşk oyunu nedir, Zât'a ait muhabbet nûrunun; her sûrette, kendini ifâde etmesinden öte! Bilinmeyi sevenin, cilveli şuuruyla varlığı sarmasından öte! Sûret aşkı, ilâhi aşkın vesilesidir, aşk şarabını tadanlar bilir. Tecellisiyle herşeyi kuşatmış olanın dışında gerçek bir varlık bulunmadığını ancak sarhoşluktan ayıklığa geçenler bilir. "Allah'ın rahmeti ve ilmi herşeyi kuşatmıştır." (Mümin 40\7) yüce ayeti, bu hikmeti bildirir. Zirâ ilim, misâl ile belirgin olur. Aşkın gönülde zu- huru, rahmetin varlığına delil olur. "Allah gizlediklerinizi de, açığa çıkardıklarınızı da bilir." (Nahl 16\23) ayetince O, seni senden görmekte, seni senden bilmektedir. O, aynı zamanda seni her yönden ve her şeyden görüp, takip etmektedir. Nitekim "O, sırrı da, sırrın sırrını da bilir." (TâHâ 20\7) Hakikatın Hakk olduğu âşikâr olunca, Hakk'ın gayrı geriye ne kalır? Seven kim?, sevilen kim? Gülen kim, ağlayan kim? Vuslata engel kim? Gönüllerdeki cezbelerin şevkiyle, yönelilenlerin yöneldiği istikâmetin sahibi kim? Zât'ındaki vahdeti, esmâ ve fiillerdeki vâhidiyetiyle örtünen kim? Seven, sevdiğinin cemâlini görmeyi dilerken, sûret tülleri altında gizlenip, örtünen kim? Tecelli mertebelerinde lâhût ve nâsûtu ayırıştırıp, Zât'ının hüviyetinde birleyen kim? Velâyet âsâsıyla, deniz de "güvenli bir yol açıp", hidâyet ettiklerini ilim ve hikmet sahiline kavuşturan, benlik sahiplerini de delâlet dalgalarına bırakan kim? (TâHâ 20\77,78) Ey Aziz! Mânâ ve işaretler, her anın idrâkına, nefislerin sebâtına, akılların ferâsetine, gönüllerin safvetine göre açıklanır. Kimi, yakîn ile ibâdet eder, kimi vehim ile. Kimi aşk ile yol alır, kimi akıl ile. O ki, aklını ve gönlünü Hakk'ın nûruyla harmanlar, sırrıyla semâyâ açılır. Ârifler için her sûret vesiledir, Sevgilinin cemâlini müşâhedeye; sinedeki aşkın, gönül kadehinden içilmesine. Kimi, tâhur şarabını celâl kadehinden içer; kimi selsebili cemâlin elinden yudumlar. Kimi de ledûnniyet konağında, ayetlerin nûruyla yıkanır. Varlık âleminde ruhen ve mânen yakın olanlardan her biri, diğerinin gönül aynasından cemâlin seyrine doyamaz. Ne varki, hakikatı kabule hazır olmayanlarla, Hakk'a ortak koşanlar, enâniyyet kafesinden kurtulamadıkları için, mânevi ikramdan mahrum kalırlar. İddia ve inkâr ehline göre, irâdesini Sevgiliye teslim etmiş insan, köle hükmündedir. Mânâ ehline göre, vehmindeki kimliğin köleliğinden Sevgiliye kaçmış insan hür kişidir. Kendi iddiasıyla nefisine zulmeden kişi, gizli şirk içindedir. Kendini farklı, başkalarını farklı gördüğü için, tenkit ve şikâyeti, mârifet bilmektedir. İlim ve ibâdetine sevinenin hakikatı görmesine mâni olan engel ise, kendi hâlini beğenip, başkalarını beğenmemesidir. Şayet kendini değil, kendindekini görmüş olsaydı; alan ve verenin vahdaniyetine şâhid olur, vehmindeki kimliğe tövbe ederdi. Nitekim, "Allah çok tevbe edenleri, çok temizlenenleri sever." (Bakara 2\222) Mâlumdur ki her devirde, hakikat deryasına kavuşturmak üzere, "her toplumun bir hidâyet edeni vardır." (Ra'd 13\7) kendi hâlleriyle ilgilenmekten usanmayıp, "nefislerine zulmedenlere rağmen, Rabbın, insanlara mâğfîret eder." (Ra'd 13\6) Zâtına yönelmeleri için, onlara fırsatlar bahşeder. Velâkin, karanlıktan çıkmamakta ısrar edenleri de, "muhakkak ki Allah, bir toplumun hâlini, onlar nefislerini (iç dünyalarını) değiştirmedikçe değiştirmez." (Ra'd 13\11) Olumsuz duygu ve düşüncelerle beslenenleri, kendi hissiyatlarıyla baş başa bırakır. Hakikatı görmek istemeyen kalbleri farklılık algısında bırakır. Öyleki, kişi, uzaklık ve farklılık duygusunun kendi vehminden geldiğini göremez olur. Oysa benlik kaydından arınmak, nefsin tesli-

miyetine göredir. Kimi tevekkülün huzuru içinde, kimi muhabbetin letafeti içinde arındırılır. Bilki her âşık gönül, Sevgilinin muhabbetini yansıtan bir aynadır. Her gönül ehli, Hakk'ın vechinden bir yüzdür. "Nereye dönerseniz Allah'ın vechini görürsünüz." (Bakara 2\115) yüce ayeti, bu hikmeti bildirir.

Ey Sevgili! Gönül sahibinden gelen rahmet esintisi pâyidar oldukça, gurbet acısı elem vermez. Sevgilinin zikri hükümrân oldukça, aşk acısı keder vermez. Rahmet yağmuru altında yürüyene, şemsiye ne gerek! Aşk şarabından mest olana, meyhane ne gerek! Her seven kendi istidadınca zâhir olur. Her ârif, kendindeki ilmin tecümanı olur. O ki, güneş parıldarken kendine ışık arar; o ki, şükür varken şikâyet dalar. O ki, yakınlık varken, uzaklığı seçer; o ki âlemi vahdetten, âlemi kesrete göçer. Her bir âlemin yolcusu, kendi fitratına uygun olanı seçer. Şu misâller ve sûretler âleminde, Sevgilinin kendi tecellisiyle örtünmesi, sırrın perde siyse, sevenin, aşkının aşikâr olması; nasıl bir cilvedir söyle? Mâdemki seven, irâdesini Sevgiliye gönüllü teslim ediyor, o halde sevgiye hasret gönüllere, nefsin eziyeti niye? Mânâ kapıları ardına kadar açıkken, çıkmaz sokaklara dalmak kimin işi, kimin haddine? İlham perisi gönüllere hakikat iksiri sunarken, doyasıya içmeyenlere yazıklar olsun! Mülkün sahibi, ruhları sırrına mazhar kılarken, aşk ile koşmayana aşk olsun! Ne varki, her canın mânâdan yana nasibi kendine göre. Her kalbin kıymeti, sırrındaki cevherin derinliğine göre. Bir cevher ki, sözden ibâret değil, Bir gönül ki gönülden ibâret değil.

Bir aşk ki, aşkdan ibâret değil, Bir an'ki, an'dan ibâret değil.

Sevgilinin gönlünden aşk dile gelince, bütün dikenler güle döner.

Ârifin dilinden hakk söyleyince, bütün canlar öze döner.

Her latifin letâfeti, lütfun sahibi latif'ten gelir.

Her kulun zerafeti, aczini itiraftan gelir.

Aşk sarhoşluğu pek hoş, pek güzel velâkin, Hakk ile farkındalık daha güzel. Fiilleri seyre dalmak, halkın gözlemi; hakiki faile bakmak, ârifin gözlemi. Hakk ile hayat bulana ulvi derler, mâsivâ toprağında dolananlara sufli derler. Âlemi nâsûtun değil, âlemi lâhûtun talibi ol. Fâniye gönül verme, Bâkînin tâlibi ol. Nefs geri çekildimi gönül öne geçer velâkin, nefsin oyununa aldanma o, her nefes geri döner. Zihnindeki kimlik kaydından gönlünü kaçırmayan, nefsinden kaçamaz. Sevgilinin irfan bahçesine girmeyen, mânâ kokusunu tanımaz. Muhabbet kanatlarını çırpıldıkça gönülkuşu, âsuman semâsında gamdan da, kederden de uzaklaşır; isimden de, sıfatdan da soyunur. Zât semâsında, varlıktan da, yokluktan da arınır.

İlim ve hikmet, nefsin kendi hiçliğini bilip. Rabbin yüceliğini tanımasıdır, irfan ile, güzel ahlâk ile, sâlih amel ile. Hakk'ın kayyumiyetiyle, fâninin varlığının sürekliliği birmidir?

Hiçbir şeye muhtaç olmayanın samedaniyetiyle, O'na muhtaç olanın hâli nicedir? "Allah isminin yüceliğiyle (ulyâ)" (Tevbe 9\40) Esfele safilin derecesine inmiş 'suflâ' nın (Tevbe 9\40) Mânâsı, kimin idrâkına göredir? İçinde yakınlık, uzaklık gibi, farklılık barındıran her şey gibi, âşıklık, ma'sukluk olgusunda, ikilik âleminde yaşanan mâ- nâlardır. Zât semâsında, sevende, sevilen de, sevgi de O'dur. Dualite âleminde, bu hakikat özümseinceye kadar celâl tadılır. Tevhidin özünde ise her şey cemâldir. Zirâ, "Rabbin, rahmeti nefsinde (özüne) yazmıştır." (En'am 6\54) Sonu olmayan birliktelik, farklılığın kalmadığı beraberliktir. "Kişi sevdiği ile beraberdir" hikmetinin anlamı bizce budur. O ki, sevdiğinin dilidir, her sözü sevgilindir. Ârif odurki, herkezin hâline uygun düşen dili kullanır.

Kâmil odurki, sevdiğinin sıkıntısını üzerinden alıp, kendisi taşır.

Hakikate tâlib bir mürid, mürşidinin özünü taşır. Mürşidin sevgisi ve ilmi, mürid de açığa çıkar. Zirâ o, mürşidin mânên doğurduğudur. O ki, vahdeti özünde bulmuştur, Dost'un vecchini dost yüzünde görmüştür. O ki mânânın lafzında kalır, hakkın vechi onda şaşkınlık yaratır. Bilki tecellinin yüzü cilve doludur.

Ey Sevgili! Kimin gönül yüzü nereye dönükse, esmâ tecellisinin doğuşuna o mânâ vechinden şâhid olur. Kimin irfan derecesi hangi yakîn'e göreyse, Rabbının tecelli nûrunu sırrın sırrında bulur. Zât-ı Hakk, dilediğini kendine çağırır. O ki, Hakk'ın dâvetine kulak verir, mâsivâ çölünden çıkıp, mânâ vadisine koşar. Hakk'ın ikrâmıyla ulvi hayata başlar. "Sizi bir çağrıyla dâvet ettiğinde, arzdan (suflî âlemden) çıkarsınız." (Rûm 30\25) yüce ayeti, fânî âlemden, bekâ âlemine olan ilâhî dâveti bildirir.

O ki, Rabbının nûruyla diridir, niyazı ve dâveti Hakk'ın dâvetidir.

O ki, Rabbının tecellisiyle kendi aczini tanır, Celâl nûrunun azametiyle nefsin fenâsına şâhid olur. O ki, mevcudiyeti Rabbının varlığıyla kaimdir. Cemâl sıfatının nûruyla, kerem ve ikrama mazhar olur.

O ki, nefsiyle ilgilenmeyi terk edip, kalbini ve nefsini Hakk'a yöneltirse, mâsivâ aradan çıkıp, Rabbı bâki kalır. "Zülcelâl vel ikram Rabbının vechidir bâki kalan." (Rahman 55\27) yüce ayeti, bu hikmeti bildirir. Âlemi celâl ile âlemi cemâli birleyen gönüllere, âlemi kemâlin yolu açılmış olur. Edeb, sabr ve rızâ durakları, yolcuların güzergâhındadır. Çoğunluk celâl âleminde ayrılmaz zirâ, nefsinden kopamaz. Âlemi cemâlin sarhoşları da, kemâle yol bulamaz.

Her mânâ sahi-

binin sınavı kendi irfanına göredir. İrfan sahibinin namazı, alınan her nefes itibariyledir.

Ey Azizi! Güzel söz, dilin alışkanlığı olunca, gözün bakışı da güzel olur. Müminin alışkanlığı takva olunca, her ameli imânına uygun olur. Gönülün alışkanlığı güzelliği müşahade olunca, Rabbının cemâline âşinâ olur. Nefsin alışkanlığı, olumsuz duygular olunca, mâneviyatın ondan uzaklaşması kaçınılmaz olur.

Yıkılan evin acısı derin, tamiri güç olur. Kaybedilen dostun yeri, zor doldurulur. Hakikat ehli yaşayarak öğrenmiştir ki, hiddet ve öfkeye dayanan yakınlıktansa, muhabbet ve saygıya dayanan uzaklık daha hayırlıdır. Sevgilinin yanında olmak, her yakınlıktan evlâdır.

Bilki diri gönül, yaşa göre değil, kemâle göredir. Rabbani ilham, talebe göre değil, ikrama göredir. Nefsine boyun eğmeyen gönül, ebrâra misâl olur. Hissiyata yenik düşmeyen insan, kemâle misâl olur. Kişinin bilgi, amel ve hüneri değil edebi, ihlâsı ve ahlâkıdır değerli olan; cemâle mazhar olan. Bakırı, ovalamakla onu altın yapamazsın. Taşı boyamakla, onu yakut yapamazsın. Rabbın nûruyla, nûruna kavuşturmadığına "hidayet edemezsin." (Kasas 28\56) İlimsiz halvet, nefse zarar. Sevgisiz kalb, neye yarar. Hoşgörü, kâmillerin edebi, noksanlık aramak, nefsin ameli. Mânevi temizlik, fiziki temizlikten öndedir. Zirâ, "Ona ancak temizlenenler dokunabilir." Melekûtuna erebilir. (Vakıa 56\79) O ki mânevi sınıra saygı göstermez, sedefte saklanmayan inci tuza dönüşür. Nefsin buğusundan arınmayan kalb buza dönüşür. Mânâ ehli bilirdi, cünûpluk dildedir, fikirdedir, o ameldedir. O ki, kime hitâb ederse etsin, Hakk'ın vechini onda görür, o ki her duyduğunu Hakk'dan duyar, gönül taharetini, Rabbının elinden alır.

Ey

Aziz! Bir anneki, kalbi merhamet doludur, bebeğinin emzirilmeye lâyık olup, olmadığına bakmaksızın yavrusunu emzirir. Kâmil mürşid de öyle. Bebek büyüdüktan sonra, kimin sinesinden süt emdiğini, kendi görgü, tepki ve davranışlarından öğrenir. Hâlis müridde öyle.

Her insan, karşısındakine gösterdiği saygı ve özen nisbetinde, kendi saygınlığını ve değerini bulur. Her dil hitâb ettiği letâfet nisbetinde, kendi letâfetine kavuşur. Her gönül, içinde bulunduğu âlemin dilinden konuşur. Kişinin hâli, nefsinin hakikatını açığa vurur.

Ey dost! Her eser, sana seni anlatır velâkin, hiçbiri seni senden iyi tanımaz. Her ses, sana seslenir velâkin hiç biri sesinin yerini tutmaz. Her can sana ilgi gösterebilir velâkin hiç biri Rabbının muhabbetinin yerini dolduramaz. Her sözün bir sonu vardır velâkin, Hakk kelâmına bir son olmaz. Ey

Sevgili! Vehmin hayali ile avunmak, şifâsı zor bir hastalıktır. Devası, nefsin fenâsıdır. Mânâ âlemi, tatmin olmayan nefislerin, meraklı zihinlerin eğlendirildiği bir âlem değildir. Bu yolda bilgi tuzağına düşenler, bilgileriyle kibirlenirler. Sevgi tuzağına düşenler, seilmeyi, nefislerine hak bilirler. Ezmeyi sevenler, ezildiklerini iddia ederler. Kişi, vehim ve alışkanlıklarından arındırıldığında, nefsindeki tecelliye tanır. "O gün (zaman diliminde) nice yüzler ağarır, nice yüzler kararır." (Âl-i İmran 3\106) O ki sinesini Rabbı genişletir, mânâdan gelen haberi Rabbani ilhâm iletir. "O'nun dilediği dışında insanlar, O'nun ilminden hiçbir şeyi kavrayıp kuşatamazlar." (Bakara 2\255) Basireti perdeli kalbler hakikatı göremez. Bâtılı hakk, hakkı bâtıl gören gözler, nefsindeki ucûbeti göremez. "Güzel söz ve mâfîret", gönül incitici söz ve fiilden, seven gönül, seilmeyi bekleyen kalbden daha hayırlıdır. (Bakara 2\263) Bilki hırs, nefsin fakirliği; rızâ, gönül zenginliğidir. Zan, nefsin mumu; yakîn, hakk nûrudur. Hakikat ehlinin gönlü, Rabbının nûruyla doludur. Nazargâhtan yayılan muhabbet ve mârifet, hakka susamış kalblerde yansıma bulur. Mânevi feyz, kiminde kalıcı, kiminde geçici olur. Mânâ ehlinin hidâyeti ile, iddia ehlinin istikâmeti kendilerine kolaylaştırılır. Her nefs, kendi dengini arar. Her birinin yönelişi, ihlâsındaki asalete göredir. İlâhi aşk, aşkın hakikatını arayan kullarına Hakk'ın hediyesidir. Aşk gönlü sarınca seven, her şeyini Sevgiliye vermekten çekinmez. Beşeri kimliği kalmayanın varlığı, Sevgilinin varlığı olur. Sevdiginin vasıflarını taşımayan gönül, aşkı tatmamış demektir. İlâhi aşkın, kalbin siyah noktası olduğu ehlince bildirilmiştir. Asıl olan, nefsin o noktada fenâsıdır; sevgisinde, nefsin hazzının bulunmamasıdır. Nefsin hazzının bulunduğu her sâlih amel, gizli şîrk barındırır. Kalbe tâbi olmayan nefs, kalbe belâ olur; ona tâbi olduğu ölçüde ruhani âleme yol bulur. Nefsin adı bazen kalb olur, bazen şehvet, bazen riyâ olur, bazen muhabbet.

Riyakâr nefis odur ki, birine söylediğine diğerine farklı söyler. Sıdk sahibi insan, her sözünde edeb ve itidali seçer. Hakikat ehli bilirdi, mânâ âleminde gerçek hayata kavuşmak için temiz bir kalb, pak bir nefs, saygın bir edeb, gerçek ihlâs gerek. Yahya (a.s.) gibi, Hakk kelâmını koşulsuz tasdik gerek. "Allah sana kendisi tarafından gelen bir kelimeyi (ruhu) tasdik edici, seyyid, iffetli ve sâlihlerden bir Nebî olarak Yahya'yı müjdeler." (Âl-i İmrân 3\39) yüce ayeti, nefsin efendisi olan kulun ahlâki vasıflarına dikkatleri çeker. Ârif olan bilirdi, ilâhi tasarrufun altında olan insan; irâdesini, Rabbının irâdesine teslim etmenin (müslümanlığın) huzurunu yaşar. Hayy'la hayat bulmanın mânevi vechini tadar. Hakikatların açığa çıkması, bazen celâl, bazen cemâl ile; bazen azâb, bazen muhabbet iledir. Nice vuslatlar için, nice hasretler yaşanır. Nice yıldızların doğuşu için, nice yıldızlar kaybolur. Her insan gibi, her toplumda, anlayacağı dil ile eğitilip, irşâd edilir. Nice canlar, nice hakikatların belirmesi için can verir.

Kim mânevi bir güzelliğe şahid olmuşsa, dostların da ondan istifade etmesini diler. Kim de bir belâ ile sınanmışsa, herkesin ondan pay almasını bekler. Ne kendiyle, ne de başkalarıyla

uğraşmayan insan, kendini Rabbına tam teslim eder. Cenab-ı Hakk, ''melekleri veya Peygamberleri Rablar edinmenizi emretmez. Siz teslim olduktan sonra, size küfrü (inkârı) emreder mi?'' (Âl-i İmrân 3\80) Kalblerde tecelli eden Celâlin maksadı, O'nun izzeti önünde, nefsin aczini ve zilletini ikrar değildir? Sırda tecelli eden Cemâlin maksadı, O'nun emsalsiz kemâlini, doyasıya müşahede değildir? İlâhi ahlâka bürünmek, gönüllerin tavafi değildir? Teslimiyet, Sevgiliye duyulan muhabbet ve güven değildir? Sekînet ve yakîn, Rabbının nûruyla örtünenlerin nimeti değildir? Benliksiz muhabbet, ilâhi aşk değildir? Ey Sevgili! Allah'tan gelen Allah'a döner. ''Biz Allah içiniz ve O'na döneceğiz.'' (Bakara 2\156) yüce ayeti, bu yalın gerçeği dile getirir. Kezâ Hayy'dan gelen Hû'ya gider özdeyişi bu hikmeti bildirir. Hayy sıfat; Hû, Zat'dır. Sıfat, Zat'a döner. ''Andolsun, ölseniz de öldürülse de Allah'ın huzurunda haşr edileceksiniz.'' (Âl-i İmrân 3\158) ayeti, esmâ ve sıfat tecellisine mazhar her bireyin, âlemi kesretten âlemi vahdete kavuşacağı müjdesini verir. Ayette geçen 'ölseniz' kelâmından kasıt, irâdi ölümle nefsini Hakk'a teslim edeni bildirmektir. ''öldürülse de'' kelâmından kasıt ise, tabii ölümle Hakk'a dönene işaretir. İrâdi ölümle nefsten vazgeçildiğinde, her bir ilâhi sıfat kulu kuşatıp, onda ahlâki bir değer olarak açığa çıkar. Hakk geldimi, bâtıl gider hükmünce, ulvi sıfatın zıddı olan suflî sıfat nefsi terk eder. Her ulvi sıfat, kulu Rabbına yakınlaştırır. ''Fethi karib'' in (Feth 48\18) kapıları mânevi esintiyle açılır. Her mânevi açılımı ihsan eden Allah'a hamedilir. İmân sahipleri bilir ki, ''canı veren de alan da Allah'tır.'' (Âl-i İmrân 3\156) Yapboz âlemi olan dünya yaşamında, neden ve niçinler, olay ve sebepler, hakikatı açıklamaya yeterli olmaz. ''Eğer yanımızda kalsalardı, ölmemiş veya öldürülmemiş olacaktı, diyenler gibi olmayın.'' (3\156) ayeti, tefrik gözüyle bakıldığında ayrı, tevhid gözüyle bakıldığında farklı mânâların idrâk edileceğini bildirir. Nitekim kim, hangi mânevi hâl'in içindeyse yaşadığını o hâlin gözüyle okuyup değerlendirir. Kevserin nûraniyetinden feyz alanlar, Muhammedi kemâl, cemâl ve bekâyı tadarlar. Dünyevi taleplerine doymayanlar, mânevi tokluğun hikmetine akıl erdiremezler. Hakikat ehli; ''bağışlanmaları için dua et, iş ve yönetim hususunda onlara danış.'' (Âl-i İmrân 3\159) ayetinin gereğini yerine getirirler. Nefislerdeki tecellinin farkına varmamış velâkin, hakikate yönelmeyi talep edenlere, onlardaki saklı cevherin belirgin olması için Hakk'a hizmet ederler. Zirâ bilirlerki kalblerdeki eziklik duygusu, bilgi noksanından ve mânevi uzaklık duygusundan gelir. Güle âşık bülbül, kendinden vazgeçemediği için feryad eder. Nefsinden geçtiğinden, gülbahçesinin huzurlu ortamına girer. Ârifler bilirki, mânevi açılım ve ihsân olmadan, bâtın daki hikmetler ayne'l yakîn müşahede edilemez. Hakk'ın Zâtından gayrı her şey kalbden silinmeden hakkal yakîn gerçekleşmez. Hakk'ın kudsi varlığını ve hüviyetindeki ulûhiyeti temsil eden 'O' zamiri, Zât-ı Akdes varlığın her şeyden münezzehe olduğuna işaret eder. Varlığının başlangıcı ve sonu olmayanın yüceliğini vurgular. 'Biz' zamiri, mukaddes Zâtın kudret ve azametindeki celâl tecellisini, 'Siz' zamiri O'nun cemâl ve kemâliyle âlemlerdeki tecellisine işaret eder. Kezâ 'Biz' zamiri, âlemi cem-e, esmâ ve sıfatların Zâtındaki tevhidini bildirir. 'Siz' zamiri, halk âlemi olan âlemi kesreti tanımlar. 'Siz' zamiri aynı zamanda, esmâ ve sıfat tecellisine mazhar olan sû- retlerdeki tefriki ve mânâlardaki çeşitliliği bildirir. Subhan Allah en doğrusunu bilir. Bilki ömür, kişinin aldığı nefes itibariyledir, zaman itibariyle değil. Zaman, bireysel bilincin kendi varlığını idrâk ettiği bir süredir. Nefes tükenip, bilinç kaybolunca zaman da sona erer. Mutlak varlık olarak Zât-ı Hakk, zaman ve mekândan münezzehtir. Zaman, O'nun tecellisine mazhar olup, kayıt

altına alınan sûretlerdeki kimlikler için geçerlidir. Zamana varlık veren ise; zamanın sahibi ilâhi tecellinin kendisidir. Misâl ve sûretler âlemi olan dünyada, nefsinin tatmini için yaşayıp, nefes alan bir bilinç, kalıcı huzura kavuşamaz. Kalıcı huzur, irâdenin kayıtsız ve şartsız Allah Teâlâya teslimiyetiyle gerçekleşir. Ancak bu takdirde nefes, Rahman'a ait bir nefes olur. Bu demek değildir ki, kul, Rab olur. Rubûbiyet ve ubûdiyet denizlerinin birbirlerine karışmadığını ârifler bilir. Yine bilirlerki, varlığı, deryanın varlığıyla kaim olan zerre, deryanın vasıflarını taşır; velâkin zerre, deryayı kuşatıp, taşıyamaz, derya, zerreyi kuşatıp, taşır. Bu ha- kikatı müdrik inanç sahibi olan "müminler, ancak Allah'a güvenip, dayanmaktadırlar." (Âl-i İmrân 3\160) İnsanı insan yapan unsur, kusur ve hatalarıyla birbirlerini kucaklayabilmesi ve dayandıkları hakikatı asla unutmamalarıdır.

Ey Sevgili! Muhabbet olmadan dostluk, dostluk olmadan muhabbet olmaz. Allah için birbirlerini sevenlerin sevgisi, hiçbir kaba sığmaz. Himmeti güçlü olanın, yükü de ağır olur. Gönlü zengin olanın sevgisi de derin olur. Rabbin, yüreğine genişlik verdiği insan, hoşgörülü olur. Hakk'ın sevdirdiği insanı kalb reddetmez; buğz ettirdiğini de kimse sevemez. Siyah yakut, her devirde bir elin parmaklarından fazla değildir. Allah'ın, kendilerine bağışladığı mânevi hazineyi sakınmadan paylaşanların değerini, onları tanıyanlar bilir. Dost'un dostları her devirde, Rablarıyla dipdirdir. Gönül ehlini tanımak için gönül sahibi olmak gerek. Aşk ehlinin yazdıklarını anlamak için, o aşkı yaşamak gerek. "Şüphesiz ölüleri biz diriltir, onların bıraktıkları eserleri biz yazarız." (Yâsin 36\12) yüce ayetinin hikmetine ermek gerek. Bilki hakikatı arayanlar çok, bulanlar ise azında azıdır bulduğunu sananlar ortalıktadır. Vakit gelmeden, İlâhi lütuf gerçekleşmeden her biri kendi hayali ile avunur. Hakk'ın, nefsinden arındırdığı kalb, ilâhi aşka mazhar olur. Nefsiyle baş başa bırakılan, kendi hâllerine şâhid olur.

"İnsan kendi nefsinin gözlemcisidir" (Kıyâmet 75\14) ayeti, bu hâli bildirir.

Ey dost! Aşk sarhoşluğu ile, gaflet sarhoşluğu bir olurmu? Nefsin hazzı ile, gönül rızâsı eşit olurmu? "Allah, dilediğini arındırır" (Nisa 4\49), nefsinin temiz sanan benlikleri değil! O ki mânevi cünûb hâlinindedir, ne söylediğinin farkında değildir. Hakikat ilminden kendilerine feyz verilmemiş olanlar ve mânâ- dan yana kör ve "sapkınlığı satın alanlar, sizin de yoldan çıkmanızı isterler." (Nisa 4\44) Hakikatı, dillerine malzeme yapanlar, nefislerinin önemsenmesini beklerler. Dostlar ise, Hakk'ın kalblerine indirdiği mânâ üzerine yürürler. Farkına varmadıkları bir yönden nefislerine zulmedenler, gerçeklerden kaçtıklarını zannederler. Bilmezler ki kaçan ancak, Hakk'a kaçır.

Ey Aziz! Kalbinde zerre kadar tereddütü olan insan, imândan ihsâna varamaz. Zirâ, kendisi hakkında Hakk'ın "hükmüne tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça, imân etmiş olmaz."

(Nisa 4\65) Teslim olmayan nefis huzursuz olur. Teslimiyeti yaşayan nefsin huzuru kalıcı olur. Mekân değiştirmekle kul, Rabbinin hükmünden kaçamaz. Kıyâfet değiştirmekle insan, kendinden kaçamaz.

Ayetler-

deki mânâ ve işaretleri anlamak için, kalb gözüne irfan gerek; hikmetine ermek için, sır gözüne nûr gerek.

Hakikate dayanmayan bilgide çelişki ve uyumsuzluk olur. Hakk'dan gelen her bilgi ve mânevi esinti, kalbleri huzura kavuşturur. Nitekim kim bir güzellik sunarsa, onun karşılığı aynıyla güzellik olur. Kalblerde kim huzursuzluk yaratırsa onun da nasibi o olur. Sekinet ve şiddet bir arada barınmaz. Şükür ve şikâyet birlikte bulunmaz. Gönle, ya muhabbet hâkim olur, ya zulmet, ya ilim hâkim olur, ya cehalet. Bilki teşvik edici dil, yakınlaştırır; olumsuz

ve faydasız eleştiri, uzaklaştırır. Nefs, teslimiyeti değil, zıtlaşmayı sever. Gönül, tefriki değil, tevhidi sever.

Bah-

çedeki dikenleri gören ehli irfân, basmamaya özen gösterir. Bilgileriyle kibirlenenler, neye adım attıklarının farkında değildirler. Nefsini olumsuz duygulardan koruyan insanın güvenirliliği kalıcı olur. Hâl diliyle Hakk'ın konuşturduğu Sıddıkın dostluğu kalıcı olur. Sahilsiz muhabbet deryasını arayanlar, gönüllerdeki Sevgiliyi görüp, tanımış olsalardı, o ummana nasıl dalındığını sorgulamazlardı. Ne var ki, göldeki balıklarla, deryadaki balıkların rızkları bir değildir. Yaradılıştaki fitratlar eşit olmadığından, her birinin içinde yüzdüğü derya bir değildir. Gönülün her zerresi irfanla dolmadan, ihtiyacın hikmet olduğu bilinmez. Her nefeste Sevgili solunmadan, aşkın O'dan geldiği bilinmez. Bâtındaki birliktelik, gönüllerde gerçekleşir. Zâhirdeki beraberlik, şekil ve sûrettedir. Zihnindeki bir düşünceyle kendini kısıtlayan, mânâ âlemine dalamaz. "Ayetler ve uyarılar, inanmayan topluluğa fayda sağlamaz." (Yunus 10\101) O ki nefsin ve gönülünü Sevgilinin Zâtına çevirir, "vechini hanif olarak dine (tecelli sahibine) çevirir." (Yunus 10\105) yüce ayetince, Rabbın lütfuyla ikilik vehminden ve gizli şirk kirinden temizlenir.

Ey Sevgili! Hüviyeti itibariyle Zât-ı Hakk, ne eril (müzekker) ne de dişil (müennes) değildir. O, hem etkinliği, hem de edilgenliği kendinde toplayan velâkin; her kavram ve tanımlamadan münezzeh yüce varlığın bizâtihi kendisidir. Tecellisine mazhar kıldığı kulları itibariyle ve tecelli ettiği mertebelerde tenezzül eylediği mânâlar açısından edilgen; varlığı, vücûda getirilişiyle etkendir. O, Hakk'a ve halka ait hakikatlar yönünden, mânâ, işaret ve sırlar itibariyle varlığı kuşatan ulûhiyetin sahibi olan Zât dır. Allah ismi celâliyle, İlâhi Zât'a delâlet edendir. Rahmaniyet sıfatıyla, tecellisindeki kemâlin, Rahim sıfatıyla, nimetlere erdiren varlığın vechidir. "Bugün size dininizi ikmal ettim.(tamamladım)", yüce ayeti (Maide 5\3), O'nun esmâ ve fiilleriyle varlık âlemini kemâle erdirdiğini bildirir. Halk âleminin bütün unsurlarıyla vücûd bulması, "nimetin tamamlanmasıdır." Her şeyin irâde edildiği gibi varlığa gelişi, her işin ilâhi takdir ve murada uygun olarak gerçekleştiğinin delilidir.

Mânâların belirişinde "ahseni takvim" (Tin 95\4) deyiimi, nefsin en ulvi boyutuna ve kalbin cennet hâline; "esfelisafilîn" (95\5) deyiimi, nefsin en suflı kademesine ve nefsin cehennem hâline işaret eder.

Hakikatların idrâkında dillendirilen felsefi terimler ve düşünceler akla hitâb eder. Ruhani duygu, Rabbanî ilhâm ve esintiler kalbe hitâb eder. Akı ve gönlü birleyen insan, işaret ve mânâlardan feyz alır. "Ey basiret sahipleri ibret alın." (Haşr 59\2) ayetince ârifler, mânâ ve madde âlemlerindeki ayetlere, kalb gözüyle şahid olurlar. Dünya hırsıyla dolu nefislerin, mânâ âleminin işaretlerini idrâk edecek basiretleri kapalıdır. Gaflet perdesi açıldığı takdirde, hakikatler karanlıktan aydınlığa kavuşur. Mânen kıyameti ko- pan benliğin kalbi genişler. Akı ve gönlü nûrlanan insan, tevhid güneşinin aydınlığında, hakikatları müşahedeye ehil kılınır. "Sana bu mübarek kitabı inzal ettik ki, ulû'l elbab (aklın ve gönülün özüne erenler) onun ayetlerini (mânâ ve işaretlerini derinlemesine düşünüp, öğüt alsınlar)." (Sad 38\29) yüce ayeti, bu hikmeti bildirir. Gel gör ki, yere göğe sığmayanlar, hiçliğin huzuruna eremezler. Varlık iddiasında direnenler, nefsin fenâsını hâl ile yaşayamazlar. İlâhi lütfu mazhar olmayanlar, bekâ sırrını idrâk edemezler. Aşka ve şeriata dayanmayan hakikat, ölü doğmuş cenin gibidir. Kim, hangi mânâ giysisini hangi maksada göre kuşanırsa, Hakk'a olan yönelişindeki sâfiyetin niteliği ve Rabbına olan teslimiyetin derecesi belirlenir; sıddık, şehid, sâlih

kul gibi. Öte yandan kendini eleştiren benlik, eleştiri oklarını her an başkalarına yöneltecek olan kimliğin ta kendisidir. Hilesi ve tuzağı, kendine olan samimiyetsizliğinde gizlidir. Kâmil nefis, nefsin ikiyüzlülüğünü bilir. Yine bilirki, yokluğunu idrâk etmeyen benlik kibirlenir. Rabbi- nın izzetini ve azametini müdrîk nefis haddini bilir.

Ey Aziz! Dünya hayatında yaşanan mânevi sarsıntılar, kimin içinde ne varsa, açığa çıkmasının vesilesi olur. Tıpkı toplumların yaşadığı deprem ve sarsıntıların, yeni gelişimlerin ve dönüşümlerin öncüsü olduğu gibi. Mâlumdur ki toprağın taşkınlığı deprem, suyun taşkınlığı sel, nefsin taşkınlığı musibet, muhabbetin taşkınlığı aşktır. Derdi aşk olmayan kalb, cansızdır; Sevgilinin muhabbeti canlandırır. Nefsin Müslümanlığı, koşulsuz teslimiyet; gönlün Müslümanlığı, Sevgiliden gayrıyla meşgul olmamasıdır.

Bilki her insan gönlündeki mânâ ile sınılanır. Muhabbetle genişleyen kalb, vesvese ve kuruntulara karşı daralır. Kuşku ve suizanla genişleyen kalb tevekkül ve rızâyâ karşı daralır. Hakikat ehlinin kerim kitabdan iktibâs ettikleri ”temiz ve güzel gıdalar (ilimler) helâl kılınmıştır.” (Âl-i İmrân 3\5) Mânâ âleminde esen aşk ve marifet rüzgârları önünde hangi ekin, hangi çimen etkilenmez ki! Gönül canibinden gelen sese, hangi can kulak vermez ki!

Aşkın cansuyu olduğunu söyler sevenler

Aşkın elinden ölüp aşkla dirilir erenler

Özün sesine her gönülden kulak verenler

Ölümlü hayattan ölümsüz hayata göç ederler.

Ey Sevgili! Aşktan başka ne çare var, gönlümün şifası seni sevmek ise. Gözlerim, her sûrette seni aradı, vechinden gayrına bakmadı, cemâlini gördüğümünden beri. Gönlüm, melekûtun bahçelerinde döndü dolaştı, ruhum Zâtından gayrını sevmeyi; tecellini seçtiğimden beri. Saçının kıvrımında nûrunu gördüm, varlığın gönlüme girdiğinden beri. Gülün gizemini ruhumda gördüm, her canda Seni gördüğümünden beri.

Gönül, kimin yanında huzurlu ve nefsi hoşnûdsa, odur gönlün yârânı. Kimi, kendi canı gibi görüyor, kendiyle konuşur gibi söyleşiyorsa, odur gönlün akranı. Kimin yanında özünü bilip, buluyorsa, odur gönlün dermanı. Kimin için kendinden vazgeçip, nefsini teslim ediyorsa, odur gönlün sultanı.

Ey aziz! Aşkın yoğurduğu kalbi taşıyan kulun değerini kim ölçebilir, Hakk’dan gayrı! O’nun yücelttiği kalb sahibini kim bilebilir, Sevgiliden gayrı! Vuslat sırrına kim erebilir, Hâdi’nin seçtiğinden gayrı!

Zan ve hayal âleminde, düşüncelerle yatıp kalkarsın. Mânâ âleminde, Sevgilinin müşahadesine dalarsın. Sevgi ırmağında aşkla yıkanıp, her nefes yeniden sevgi ile doğarsın. Sırlar âlemi gizlidir. Sevgilinin muhabbeti, her gizemin çâresidir. İlâhi aşkın sırrına eren, yokluğun huzuruna erer. Nefsinde eriyen, Sevgiliyi, Sevgilinin sevgisiyle sever.

Gönül penceremden Sevgilinin yüzü görünürken, hangi mercan, hangi inci gözümü büyüleyebilir? Aşkın hikâyesini, hangi kalem lâyıkıyla yazabilir? Kim sevgiyi ve ilmi rehber edinmezse, ” kim Allah’ın indirdiğiyle hükmetmezse” (Maide 5\44), nefsin zulmünü kim önleyebilir? Kâmile bir nûr, ârife bir mânâ ve yöntem, sâlihe bir yol verilmişken; kim gerçeği bırakıp, dünya ehlinin ardından gidebilir? ”Yoksa cahiliye hükmünümü (yaşamınımı) arıyorlar?” (Maide 5\50) yüce ayetinin muhatabları kimlerlerdir?

”Yakîn ehli için, Allah’tan daha güzel hüküm veren kim vardır? ” Hidâyet ve hikmet membağından sunulan letâfeti içmek dururken kendini beğenmiş nefsin kibir dolu acı suyunun

tâlibleri kimlerdir? ”Muhakkak ki Allah,(nefsine zulmeden) zâlimler topluluğuna hidâyet etmez.” (Maide 5\51) Hakk’ın vaad ettiği yurda tâlib olup da, nefsiyle cihaddan kaçınanlara; mânâ âlemi yasaklanırsa, sakın şaşırmasınlar. Endişe, korku ve vesveseleriyle yaşayan insan, mâsivâ çöllerinde nefsini dolaştırır. ”Allah buyurdu: Öyleyse orası onlara kırk yıl yasaklanmıştır. Yeryüzünde (sufli boyutta) şaşkın, şaşkın dolaşacaklardır.” (Maide 5\26) yüce ayeti, bu hâlin sahiplerini bildirir.

Ey dost! Sonsuz ve sınırsız hikmet ve muhabbetullah deryası yanında, mânâdan yana daralan nefsin hükmü nedir? Tecelli ve tevhid sırrını, kendi idrâk boyutunda sınırlandıran beşeri aklın kıymeti nedir? Kendi değerini bilen, değersiz şeylere ilgi göstermesi, nasıl açıklanabilir? Kendi cevherine erenin, nefsine kimlik araması, nasıl izah edilebilir? Evrenin yanında, yeryüzü bir noktadan başka nedir? Külli nefsin yanında, fâni benliğin varlığı zerreden başka nedir? Ne mutlu o câhileki, kendi aklını bırakıp, Rabbin hidâyetine sarılmıştır. Ne mutlu o ârife ki, kendi varlığını bırakıp, Rabbin varlığıyla huzur bulmuştur. Ne mutlu o aşığı ki, Yusufunun kokusunu, kendi gönlünden duymuştur. Gönül kuşunu beden kafesinde tutmak, ne mümkün! Aşk cefâsını, mecnun gönlünden irak tutmak, ne mümkün! Hangi tenin içine sarsalar aşığı, gönlü alev alev yanar. Hangi fânusa koysalar kâmilin nûrunu, deniz feneri gibi ışıldar. Mânâ denizinde yol alan ”yolculara fayda sağlamak üzere deniz avı size helâl kılındı. İhramlı olduğumuz müddetçe, kara avı haram kılındı.” (Maide 5\96) yüce ayetinin sırrını, ihramın mâ- nâsına eren, irâdi tasarrufu, ilâhi tasarrufa terk edenler anlar. Hem melekût, hemde mülkdeki denizlerin musahhar kılınmasındaki hikmeti, ruhani haccı ikâme eden, nefsin beşeri kalıntısını kurban edenler anlar. Tecelli sırlarını, ”gaybları noksansız bilen” Subhan Allah bilir. (Maide 5\116)

Ey Sevgili! Seni sevmek helâl, aşkıdan mahrum kalmak haramdır kuluna. Hayat bitti tü-kendi velâkin, senin sevgin hiç bitmedi. Nefsim kendinden vazgeçti velâkin, Senden biran olsun vazgeçmedi. Gözlerim idrâkta takatsız kaldı velâkin, Sana bakmaya hiç doyamadı. Gönül, cemâlini gördüğünden bu yana bütününüyle basiret oldu. Tecelline şâhid olduğundan bu yana, aşkın tercümanı oldu. Vuslatın özlemi, muhabbetin şevkiyle vehmindeki kimlikten kurtulunca, bütününüyle aşk oldu. Sevenler bilirki, aşkın hakikatında renk ve desen yoktur. Adla unvan yoktur. Dünyayla ukbâ yoktur. Akıl ve irâde yoktur. Kimde mecnun gönül yoksa, onda himmet yoktur, hikmet yoktur. Kâmilin gönlü Allah aşkıyla doludur. Nefesi İsevi, kelâmı Musevi, ruhu Muhammedi nûrla doludur. Varlığı Hakk’a vereli, varlığı yoktur. O ki, beşeriyet buğdayını Zât-ı Hakk’ın izzet ve heybet değirmeninde un etmiştir; onda, ne gönül ne de can yoktur. Her nefes Hakk’a ait bir an’dır artık. Şâhid olunan, Sevgilinin didâridir artık.

Ey Aziz! Hakk’ın gayrı bir varlık yok ki, bir başkası için tecelli etmiş olsun. Kendinden gayrı yok ki, bir başkası için bilinmez olsun. Öze ermeyen, gizli cevherden ne anlar! Gönlünden görmeyen, mânâ bahçesinden, gül yanaklıdan ne anlar!

Her günahkâr, ”O, rahmeti nefsine yazdı.” (En’am 6\12) ayetiyle hayat bulur. Her garib, ”Allah, dilediğini hidâyete (hakikata) erdirir.” (Kasas 28\56) ayetiyle, lütfâ mazhar olur. O tecellisine, mazhar kıldığı her kula, keremiyle ihsânda bulunmuştur. Kime ”bir hayır verdiyse bunu geri alacak yoktur.”, kime bir dert vermişse, ”kendisinden başka geri alacak yoktur.” (En’am 6\17) Zâtına yönelip, yüceliğini bilip, tanımak isteyen akıl ve gönül sahiplerini, ”herkesin amellerine göre derecesi vardır.” (En’am 6\132) kelâmıyla gayrete getirir.

Herkesin niyeti, amellerin sûretinde belirir. Nefsin ameli, ilâhi ahlâkı tanıyarak, takvaya sarılarak, sâlih amel sahibi olmaktır. Gönlün ameli, ilâhi aşkı özümseyerek, ilim ve irfana koşturaktır. Sırrın ameli, tevhid çatısı altında, tefekkür ve müşahedeye dalmaktır. İhlâslı amellerin ''tartısı (ölçüsü) haktır.'' (Araf 7\8) Aşkın tartısı, Sevgilide kaybolmaktır. Bilki her mânevi fetih ve açılım, O'nu tanıdığını zannedenin; gerçekte, kendindeki tecelliye tanımış olduğuna delil olur. Hakk'ın izzet ve azametinde, hem kendindeki kayıtlı varlığa, hem de sırrında tecelli eden nûr sahibinin lûtfuna mazhar olduğuna şâhid olur. Böylece, Allah'ı ancak Allah'ın nûru ve ilmiyle; O'nun tanıttığı kadar tanıyacağına müdrîk olur. Bu yolda yokluğun (fakrun) huzuruna ermek, O'nun varlığında kendi mahviyetini tanımak olur. O ki, sırrından doğan aydınlığı izler, o ki, kendi hakikatını inkâr eder; ezelde takdir edilmiş olanı, ''Allah'ın kelimelerini değiştirebilecek kimse yoktur'' (En'am 6\34) Zirâ, O'nun gayrı gerçek bir varlık yoktur. Zan ve hayal âleminde kalanları hakka yöneltmek, rahmetine nail kılmak üzere ve ''boyun eğsinler (idrâk etsinler) diye onları darlık ve hastalıklara uğrattık.'' (En'am 6\42) yüce ayetince, kullarını kendine yaklaştırır. İlâhi varlığıyla yetinenlere, lûtufta bulunur.

Ey Sevgili! Ruhların kaynaş-

ması ezelde takdir edilmiştir. Gönüllerin buluşması O'nun seçimidir. Göz, gözü; gönül, gönlü, sır, sırrı görür. Deniz, rûzgârı; çimen, yağmuru, gönül muhabbeti özler. Ayrılık olmasa vuslatın özlemi olmaz. Âşıklar olmasa, aşkın işlevi kalmaz. Kalbe hangi mânâ nakşolunmuşsa, fikri de zikri de öyle olur. Sırrına hangi damga vurulmuşsa, ya yakınlığın ya da uzaklığın mazharı olur. Vuslat rûzgârı ne kadar kuvvetliyse, Sevgiliye kavuşmak o kadar tez olur. ''Rûzgârları, rahmetinin önünden müjdecî olarak gönderen O'dur.'' (A'raf 7\57)

Ey Sevgili! Sevenlerin damarlarından muhabbet akar, gönüller, Sevgilinin zikriyle atar. Çobana sormuşlar: 'Rabbini ne kadar seviyorsun?' diye. Cevap vermiş: 'O'nu kalbimin neresine koyacağımı bilemeyince, kalbi çıkardım, kalbimin yerine O'nun aşkını koydum. O gün, bugündür Hû diye atar! Ârifler bilir ki, âhiret vücûdunun damarlarından ya nûr, ya nâr akar. Beşeriyet vücûdunun kanı ise öfkeyle depreşir, rızayla sâkinleşir. Muhabbetullah sarhoşlarının boyunları bükük olur, gözleri şaşkın. Bilemezlerki, sevenmi âşıktır, yoksa sevilen mi? Sevilenmi mâ'suktur, yoksa sevenmi? Hakk'da, Hakk'ın gayrı bulunmadığına göre, aşkı yaşayan kimdir o halde? Bilki, Vâhid, vâhidiyetinde, kendinden kendine olan muhabbetini dile getirir. Esmâ ve sıfat tecellisiyle Zât-ı Hakk, oluşan her sevginin ortaksız faili ve sahibidir. Fânî kimlikler, aşkın dile gelişinde, mânâyâ mazhar olan sûretlerdir. ''Nerede olursanız olun O, sizinle beraberdir.'' (Hâdid 57\4) yüce ayetindeki 'O', her kayıttan münezzehe gerçek varlığı; 'sizler' ise, O'nun kayıt altında tuttuğu, varlık âlemindeki mevcûdatı bildirir. Bu beraberlik aşk ile gerçekleşir, bilgi ile kayda alınır. Öyleki; sûretler zâhir olmadan evvelde de aşk vardı, âhirde de aşk olacaktır. Zirâ hiçbir ilâhi sıfat, Zât-ı Hakk'ın gayrı değildir. Kul, aşkı tanımadan önce de ilâhi aşk kulu sarmıştı, âhirde de saracaktır. Gönül halk âleminde değil, aşk âleminde. Zihinlerdeki şaşkınlık ile, gönüllerin yaşadığı müşahade hazzı mukayese edilemez. Gözün gördüğü delil ile, gönle ilhâm olarak inen delil eş değildir. Gözün beğenisiyle, gönlün seçip, yöneldiği bir değildir. Kim himmetini hangi yöne yöneltmişse, vuslatıda ona olur. Göz, şekle bakar, sûreti görür. Gönül öze bakar, nûru görür.

Ârifler bilir ki, özü temiz olanın, niyetide temizdir, amelide. Sıfatı aşk olanın, muhabbeti de derindir sadâkatıda. Gönül pasını aşk temizler. Aşksız zikir, ihlâssız ibâdet gibidir. Gel gör ki her kalb, ilâhi aşkı taşıyamaz velâkin, aşkı ilâhi, o gönül sahibini taşır. Emâneti taşıyama-

yan benlik sahiplerinden ''çoğunluğun sözünde sadakat bulamadık. Onların çoğunluğunu yoldan (itaattan) çıkmış bulduk.'' (A'raf 7\102) ayeti kerimesi, gönül ve aşk ehlinin, her devirde azınlıkta kaldığını bildirir. Çoğunluk, onlardan çekindiği için kendileri gibi olmayana dışlarlar. Oysa bilmezler ki, mânâ ehlinin yalnızlığı, Hakk'a vuslatın vesilesidir. Aşk ehli yüce dağlarda kanat açan kartallar gibidir. Rabbiyle yetinen gönlün değeri, misli olmayan bir cevher gibidir. Kendini Sevgiliye verenin varlığı, Sevgilinin aşkıyla değerlenir. Aşk, o gönül derdidirki, gönül onsuz yapamaz. Şifâsı dert olan kalbe, hangi ilacı sunsalar, hangi öğüdü verseler ona fayda sağlamaz. Öğüt dinlemekle benlik teslim (müslüman) olsaydı, takvaya, ibâdete ne gerek vardı! Hikâye dinlemekle idrâk hâsıl olsaydı, akla ve kalbe ne gerek vardı! Usul ve adâb yeterli olsaydı gönül aşkın peşinden koşarmıydı! Kim aşkı özümsemezse, bilsinki aşk; her nefeste yeni bir can, diri bir gönül seçer. Kim, kendine verilmiş olanla yetinip şükretmezse, dilsiz şikâyet, nefsi ezer. ''Sana verdiğimizizi al ve şükredenlerden ol.'' (A'raf 7\144) hitabıyla Şekûr Allah, kimin neye şükrettiğini kullarına sorguladır. İnsan olarak yaradılışlarına şükreden canları, muhabbetullah otağına kavuşturur. Gönül levhasına nakş olunanlara sıkı sarılmak, gönül ehlinin şükür edâsındandır. ''Bunları sıkıca tut, kavmine de en güzeliyle uygulayıp; korumalarını bildirir'' (A'raf 7\145) ayeti, mânevi değerlere sıkıca sarılmanın ancak, amel sahibi olmaktan geçtiğini bildirir. Zirâ herkesin kavmi önce kendi nefsidir.

Ey Aziz! Hayvana dokunmakla abdestin bozulacağına inanan insan, kendi nefsinin daha mı temiz bulunmaktadır? Kurban olmak üzere boynunu uzatan koç, kurban adayan insandan daha mı az değerlidir? Oysa herkesin diyeti kendi nefsidir. Takdim edilen kurbanın kabul edilip, edilmeyeceği ise ilâhi takdire göredir. ''Hani ikiside kurban takdim etmişlerdi de, birisinden kabul edilen, diğerinden kabul olunmamıştı.'' (Maide 5\27) yüce ayeti, şekil ve gelenekteki kurban diyetine dikkatleri çeker. Aşksız, ihlâssız, takvasız takdim, kendinden vazgeçemeyen nefsin bedeli olabilir mi? ''Onların ne etleri ne de kanları Allah'a kavuşacak değildir. O'na ulaşan yalnızca takvanızdır.'' (Hac 22\37)

Ey Sevgili! Hakikatları Hakk'ın nûruyla görmek için gönle aşk, sırta nûr gerek. Nûrsuz akıl, ne yaşadığını fark etmez; aşksız gönül, mânâyâ yönelmez. Hakk Teâlâ kolaylaştırmasa, vuslat gerçekleşmez. Nûrdur, kalbi safvetine eriştiren; Hâdi'nin rahmetidir, ilim ve irfân kapılarını açan. İlâhi lûtûftur, kula rehberlik eden.

Farkındalık boyutundaki yaşama kavuşan insana, mânevi ve ruhani açılım olarak ''öyle apaçık bir fetih (fethi mübin)'' verilmiştir ki, ''geçmiş ve gelecek bütün kusurları (zenbi) mağfi-ret eder.'' (Fetih 48\1,2) Nefse varlık vehmetme yanılgısından doğan perde kaldırılır.

Kul, Sevgilinin varlığını müşahade etmek sûretiyle, kendi benliğine odaklanma gafletinden arındırılmış olur. İlâhi muhabbet, kişiyi kendi benliğine tapınmaktan arındırır. Sûretler gö-nülünden düşünce, aşkın, Allah aşkı olduğu idrâk edilir. Gözler Sevgilinin tecelli vakdini göz-ler. Gönüller, O'nun cemâliyle huzura erer. Hakikat güneşi doğunca, kalbler, mâsiva uykusundan uyanır. Velâkin her kalb değil.

''Dileseydik elbette onu o ayetlerle (misâllerle) (hakikat âlemine) yükseltirdik. Fakat o, dünyaya saplandı ve (nefsin) hevâsının peşine düştü.'' (A'raf 7\176) yüce ayeti, kendindeki cevhere kavuşmak yerine, değersizliğe yönelenlerin; kalıcı mutluluk yerine, geçici hazların peşinden koşanların kaybına dikkatleri çeker. ''Muhakkakki insan ziyan içindedir.'' (Asr 103\2)

O ki, ağızdan çıkan kelimeleri önemsemez, kelimelerin hışmına uğrar.

O ki, her duyduğunu Hakk'dan bilmez, mânâları idrâkda kayba uğrar.

Bilki olmak, ölmek demektir; ölmek, dirilmek demektir.

Bilki yokluk, huzur demektir; varlık, zorluk demektir.

Denizdeki dalgalar, gönüldeki mânâlar gibidir. Gönül dalgalandıkça, mısralar dökülür. Der-ya dalgalandıkça, hakikatlar belirir. Aşk, onları, güzelleştirsın diye Vedûd Allah, gönülleri sevgiyle bütünleştirir. Hayırlar, amel sahiplerine huzur versin diye kerim Allah, onlara rızâsını verir. Hakikat ilmi onlara güven versin diye, Hakîm Allah, gönüllere hikmet indirir. Zâtına yönelen kullar korunsun diye, Selâm sıfatıyla Allah, dostlarına selâmet verir.

Yoku, var gibi gösteren, varlığını kendi tecellisinde gizleyen, sırrı, her sırdan münezzehtir. kudsi varlığı bilmek istersen, bilinmez ol. Bilenlerden de, bilinmeyi sevenlerden de uzak ol. Kendini, kendi özben-liğinde tanı, kendini tanımayanlardan uzak ol. Rabbini, Rabbinla tanı, zanlarıyla O'nu tanıtmaya çalışanlardan uzak ol.

Bilki kim kime, nasıl hitâb etmişse aynı hitâbı başkalarından duyar; kime nasıl davranmışsa, aynı tavra muhatap olur. Fânî varlığını görmekten sakınan insan, Allah'tan sakınan bir kul olur. Kim neyi tercih etmişse dileği, nefsinin varlığına delil olur. Nefsin direnci kırılırsa, teslimiyetin hakikatına şahid olur. Ne dert varsa başa gelen, istek peşinde koşturulduğu içindir. Ne güzellik varsa gönle hibe edilen, Rab- bının hazinesinden geldiği içindir. Kendinden kopan, sevdiğine kavuşur. Arayan, aramadığında, aradığını bulur.

Hiç kimse kendi güç ve gayretiyle değil, Hakk'ın yaratmasıyla yaradılışa şahid olur. Her can, bir diğerinin hâlinden etkilenir. Nefsine zulmedenle beraber olan, zulümden düşen pa- yını alır. Hakikata göz yuman, keşif ve müşahededen mahrum kalır. Sırrındaki tecellinin hakikatına cahil insan, Mescidi Haram'ın işaret ettiği mânâdan habersizdir. Allah'a şirk koştuktan sakınan insan bu işareti, varlıksız varlığında bulur. Nitekim "O'nun velileri, tak- va sahiplerinden başkaları değildir." (Enfâl 8\34) Kişi, kendi kimliğine varlık vehmetmediği müddetçe, gönül mescidini korumuş olur. Fânî benliğinden kurtulan insan, âlemin her zerre- sinde Rabbinin mühürünü görür. Her şeye bir yorum yapan akıl, kendini kısıtlamış olur. Zi- hin, dilini oynatıp durmasa ve mânâları okumakta Rabbin "okutmasına tâbi ol" sa (Kıyamet 75\18), yaşadıklarının sırrını sırrında bulur, benliksiz benliğin huzuruna kavuşurdu.

Ey Sevgili! Kalbin anahtarları Sevgilinin katındadır. Kulûb'un üç harften müteşekkil anahtarlarından Kaf, Kavî isminin, Lam, Latif isminin, Ba, Bâis isminin mazharıdır. Kavî sıfatıyla Hakk'ın tecellisine akıl değil, kalb tahammül edebilir. Aşkın yükünü kalb taşır. Latif sıfa- tının tecellisiyle kalb, lütfâ mazhar olur. İdrâk edilemeyen nice latif mânâları kalb görür.

Hikmet taşıyan ilham kalbe gelir. Bâis sıfatının tecellisiyle ölü kalbler Rabbiyle dirilir. Al- lah'ın bekâsıyla bekâ bulur. Kalbin bekâsı, nefsin fenâ- sıdır. Ârifler bilirki, mânâyı dışarı- dan gözlemleyenle, mânânın içinde yaşayarak keşfedenin derecesi bir değildir. Gülü tanı- yanla, gülü koklayan aynı yakınlıkta değildir. Kalbin hayatîyet kazanması Rab- bın has te- cellisiyledir. Allah'la yetinen mümin gönül kuvvetini Rabbindan alır. Müheymîn Allah'ın himâyesi ve gözetimi altındaki benlik kutsiyet nûrlarıyla arındırılır. Âlemi ceberutun, âlemi mülk üzerindeki tasarrufuna kalb, kendi özünde şahit olur. Kendi kendisiyle değil, Rabbiyle olan kul, kurtuluş yoluna ermiştir. Allah'la yetinenin orucu (açlığı) Allah için, iftarı Allah olur."Sana ve sana uyan müminlere Allah yeter." (Enfâl 8\64) yüce ayeti, bütün bu mânâla- rı ve fazlasını içinde barındırır. Varlığın tekliğine, özbenliğinde tanıklık ederek imân eden ve Rabba vuslat için beşeri kimliğinden "hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla canlarıyla

mücahede edenlerin dereceleri Allah katında daha üstündür,’’ (Tevbe 9\20) Bilki Hakk’a vuslat, her nimetten daha üstündür. Hakk’ın takdirine rızâ nefsin seçiminden ve tedbirinden üstündür. Gönül aydınlığı, göz aydınlığı müjdesinden üstündür. Bekâ âlemi, fenâ âleminden üstündür. Ey Aziz! Ruhun kazancı, muhabbet ve selâmet; nefsin kazancı, gönlün kaybı olur. Dost tecellisini müşahede kazanç, ilimsiz geçen her an vakdin kaybı olur. Rızanın kazancı huzur, sâlih amellere sâhip çıkmak, şirki hafî olur. ’’İnsanlardan öyleside vardır ki, Allah rızası için nefsin fedâ eder.’’ (Bakara 2\207) Hakk’ın Rauf sıfatına mazhar benliğin teslimiyeti, ne dünya, ne ukbâ için velâkin, ancak Allah içindir. Ârif olan bilirki, maddeye tok olan, mânâyâ açtır. Dünyaya tok olan, âhirete açtır. Sûrete tok olan ilâhi aşka açtır. Halkın sohbetine tok olan, Hakk’ın Zâtına açtır.

Kendini et ve kemik gören benliğin arzuları hiç bitmez. Gönlünü Sevgiliye kaptıranın vuslat acısı hiç bitmez. Canânına kavuşan canın, saadeti hiç bitmez. Gönlü büyük olanın kabul ettiği ilim de büyük olur, edebi de; himmetide büyük olur, muhabbeti de.

Kararlı olanın, mânâ yapısı da sağlam olur, vaadi da. ’’Allah’ın nefsin satın aldığı mümin’’ in. (Tevbe 9\111), benlik iddiasıda kalmaz, varlık dâvâsı da.

Ey Sevgili! Seni görmeyen göze göz, Seni sevmeyen kalbe gönül demem. Sende, kendinden ölmeyen benliğe er demem.

Arşa kurulunca varlık âleminin Sevgilisi
Zikirle misâller belirdi hakkın her sûretinde,
Tenzih ve tesbihle aşka gelince gönül teknesi
Dalgalandı tevhid deryası cem’in cemâliyle,
Nefsinden eriyince denizcinin fânî kimliği
Mârifet nûruyla aydınlandı sırlar feneri.

Bir gönülki aşk bahçesinin kuşudur, sevgisiz yaşam, kanatsız beden gibidir. Dostları Dost güzelleştirir. Âşıkları Mâ’şuk gençleştirir. Hakikat yolcuları için ’’muhakkakki son varış Rabbınadır.’’ (Necm 53\42)

Bütün sevenlerin Sevgilisi Rabbım! Bütün gönüllerin kıblesi Rabbım!

Bütün mânâların sahibi Rabbım! Bütün sırların sırrından münezzeh Rabbım!

Bütün hakikatların hakikatı Rabbım! Rahmet senden, lütuf senden,

Bağış senden, Hidâyet senden, Dostluk senden. Zillet bizden, acz bizden, kulluk bizden, niyaz bizden. Kabul eyle bizleri Yâ Hâdi, Yâ Kâfi, Yâ Nâfi, Yâ Vâsi, Yâ Râfi, Yâ Veli.

Ey Sevgili! Her anını sevgi ve her anını şükür içinde değerlendiren insanın hayatı, Rabbından ötürü aziz, lütfundan ötürü kerimdir. Hayatı gel gitler üzerine kurulu benliğin teslimiyeti ve kararlılığı güvenilir değildir. Teslimiyetin hakikatı, hayata sahiplenmemektir ki, yaşam ve ölüm Allah için olsun; Zât-ı Hakk’a yönelmekteki maksat hâsıl olsun. Hakk nûru sırta yerleşimi, kalbin ne hükmü kalır!

Hakikat güneşi yükselince, gönlün parıltıları sönük kalır. Gönül, sevmekten de, sevimekten de geçince, sâfi sevgi olur. Sevginin hakikatında ne sûret kalır, ne akıl; ne ben kalır, ne bâtil. Güzelin güzelliği Cemil Allah’tan gelir. Kâmilin kemâli Reşid Allah’tan gelir. Her hakikatın başlangıcı, her işin oluşu Bedî Allah’tan gelir. Dâvetlerin en güzeli Rabbından gelir: ’’Allah, selâm yurduna çağırır ve dilediğini sıratı müstakime hidâyet eder.’’ (Yunus 10\25) yüce ayeti, bu müjdeyi bildirir. Rabbın selâm sıfatına mazhar olmak, selâmetlerin özüdür. O’nun seçkin kıldığı kullarını selâmete erdirmesi, hamdın, Allah Teâlâ’ya mahsus olduğunun en açık

delilidir: "Deki: Hamd Allah'a aittir. Selâm, kullarından seçip te (Zâtına) has kıldıkları içindir." (Neml 27\59) Selâm, riyâdan, kibirden, nefsin isteklerinden arındırılarak selâmete ermiş sabreden gönüller içindir. "Allah'a yalnız temiz bir kalble gelenler." (Şu'arâ 26\89) ayeti kerimesince vurgulanan "kalbi selim" sahibi insan için "cennet yaklaştırılır." (26\90) Hakk'a yakınlık, O'nun mutlak varlığı karşısında, nefsine varlık vehmetmekten sakınanlar içindir. Yakınlığın derecesi, kalbin sâfiyetine göredir. Bilki kibir, öfke ve vesvese uzaklığın; tevekkül, rıza ve huzur yakınlığın işâretidir. Kalbi selim insan her kuruntudan arınmış, her sapkınlıktan ve sapkından korunmuştur. Takdir edilmiş hüküm ne ise, ona uymak, kalbi selim sahibinin tavrıdır. Bilki tevekkül çoğaldımı, taleb ve dualar azalır. Mârifet, çoğaldımı, öğüt ve söylemler azalır. İyilik ve güzellikler çoğaldımı, zıddı eylemler azalır.

İbâdetlerin en sevimlisi, nefsin bir talebi olmaksızın Hakk'a hizmettir. Dâvetlerin en yücesi ise, O'nun Hâdi sıfatıyla tecelli ettiği kulunu Zâtına olan dâvetidir. Zirâ varlıktan kasıt O'dur, maksat O'dur. İnsanı Kâmilin has kul kılınmasındaki hikmet, hayatın her kademesindeki mevcudiyetinin yalnız Allah için olmasıdır. Kalbdeki imân nûru, sırdaki yakîn nûruyla buluştuğunda, nûr üstüne nûrun hidâyet ettiği yol pür nûr olur. Rabbın ihsânı, her nimetten üstün olur. Öyleki, gülü görenin gözü, dikenin görmez olur. Deryayı görenin gözü, sahile dönmez olur. Sevgiliyi görenin gözü, dünyayı görmez olur. Bilki ilâhi aşk, Sevgilinin gönüldeki tecellisidir. Allah Teâlâ'nın fazlıdır. Gayretle elde edilmez, hikmet gibi, O, onu dilediğine verir.

Aşksız insan, cansız beden gibidir. Nûrsuz kalb, sırsız cam gibidir.

İlimsiz akıl, bâkir cevher gibidir. İmânsız insan, susuz değirmen gibidir.

Arınmış nefis, inciyle mercan gibidir. Kâmil insan benzersiz yakut gibidir.

Hakk'ın kuluna olan hidâyeti, O'nun keremi ve rahmetindendir. Kullarına olan muhabbeti, O'nun kendine olan muhabbetinden, Zâtının vahdetindendir. Her kuş, yavrusunun yanına iner, onu doyurmak için. Mârifetullah, selim kalbe iner, sırrın sırrına kavuşturmak için. Gönül teknesinin "yüzüp gitmesi de durması da Allah'ın adıyladır." (Hûd 11\41) Hiçbir şeyin zarar veremediği Allah'ın ismiyle Allah'a tevekkül, kalbin selâmetidir.

Selim kalbin özelliği; "Bilgisine sahip olmadığı şeyi istemekten" (Hûd 11\47) Allah'a sığınmasıdır. Böylece kalbi selim insan, Hakk'dan gelen "selâm ve bereketlerle" (Hûd 11\48) sufli âlemdeki görevlerine iner.

Ey aziz! Mânevi feyz, fetih ve Rabbani ilhamlar berekât-ı kelâmullahtan değildir? Huzur, emniyet ve saadet selâmet ehlinin kimliği değildir? Selim'in harflerinden Sin, Selâm, Sabır, Samed sıfatlarının, Lam, Latif sıfatının; Mim, Müheymin, Mümin, Muğni sıfatlarının mazharıdır. Subhan Allah en doğrusunu bilir.

Ey Sevgili! Karatoprağın bildiğini insan bilmez. Gönülün sırrına akıl ermez. Her âşık, sevdiğinin yüzünde kendi gönlünü görür. Her hakikat kuşu, gönül evinden mânâ âlemine yükselir. Gönül evinin bereketi Rabbın rahmetindendir. "Allah'ın rahmeti ve bereketi sizin üzerinize olsun ey ev halkı!" (Hûd 11\73) yüce hitâbında, hamdın ve yüceliğin Allah'a ait olduğu vurgulanır. O gönül evi, muhabbetle, hikmetle, letâfetle, hoşgörü ile, tevazuyla, güzel ahlâk ile teşrif edilmiştir; teşrif edeni, ilâhi rahmet ve bereketdir. O gönül evi, dünyaya karşı yıkık ve virâne, yüzü hakikat âlemine dönüktür; iyilik ve güzellik, onu inşa eden sahibinin nitelikleridir. Bahçesi ibâdet gülleriyle, çevresi hidâyet ormanlarıyla çevrilidir. Mânâ ceylanları, gönül evine serbestçe girip, çıkarlar. İnâyet rüzgârları, hikmet tohumlarını bahçe-

ye taşırlar. Muhabbet reyhanlarının kokusu çevreye yayılır. Gören dönmek istemez. Seven ayrılmak istemez. Kuşku ve evham bahçeye giremez. Gam ve keder yolunu bilmez. Sır mahzeninden Sevgilinin yıllanmış aşk şarabı sunulur. İçen, ne sarhoş olur, ne başı ağrır. Zikir musikisi kalblerden yansır. Her nefeste yeni bir ezgi sunulur, yeni bir mânâ duyulur. Coşup köpüren çağlayanların sesi, dinleyenleri sekînete taşır. Yakînden daha yakîn, daha da yakîn Sevgilinin vechi cemâli, lütuf bahçesinin her yönünden görünür. Gören, gördüğüyle hemdem olunca, kendinden kaybolur. Sevgilinin sevgisinde dirilen, bâki sevgi olur.

Rengârenk can kuşları, kanat çırpıp bahçenin semâ- sında, esmâ ağaçlarına konmak için; kartallarla, şahinler süzülür, a'raf tepesinden av için. Kendini nefsin hevâsına kaptıran kuşlar yem olur, âleme ibret için. "Onların kalblerini ve basiretlerini ona imân etmedikleri gibi tersine döndürürüz." (En'am 6\110) levhası, can kuşlarını uyarır, öze dönmelerini teşvik için. Beşeri zaafırlarla gamlanan gönül, aşk için kendini feda edince, Sevgilinin nûruyla aklanır, nefsinden ölen gülistanı bulur, Allah için. "Muhakkak ki Rabbım Rahim'dir Vedud'dur." (Hûd 11\90) Sormayasın sakın: Varlığı balçıktan oluşan, nasıl olurda nûra dönüşür, diye? Zihnin algılayamadığını, kerim Allah oluşturur. Maddi âlemi, mânâ âlemine dönüştürür. Sevgilinin maksadını sevenler anlar. Varlık sırrını, varlıktan geçenler anlar. Bilki her can, taleb ettiğiyle sınanır, dile getirdiğiyle yüzleşir. Ârifin kemâline şâhidlik etmek, kemâli taleb etmenin vesilesidir. Hayrın oluşuna vesile olmak, iyiliğin bizzat kendisidir. Halkın elinden mutluluk aramak, mânâdan uzaklığın vesilesidir. Hakikatı inkâr edenden uzaklaşmak, hakikata yaklaşmanın vesilesidir.

Bilmeyi dilemek, hiç bir şeyi lâıykıyla bilemediğini bilmenin vesilesidir. Hakk'ı idrâk etmeye çalışmak, acz ile yüzleşmenin vesilesidir. İkazı müjde gibi algılamak, zorlukla yüzleşmenin vesilesidir. Hakikatların belirmesine sebep olmak, murada ermenin vesilesidir. "Kim bir güzellik katarsa, onun güzelliğine bir güzellikte biz katarız." (Şûra 42\23) yüce ayeti, iyilik ve güzelliğe yönelmenin vesilesidir.

Ey Aziz! Gönüllerin kıblesi Allah olunca, yüzünü nereye döndürürsen O'nun cemâlini görür; oluşan her işte O'nun kemâline şâhid olursun. "Biz sadece bildiğimize tanıklık ediyoruz, yoksa gaybın hafızları değiliz." (Yusuf 12\81) ayeti kerimesi, kişinin ancak kendi ilminin ve basiretinin şâhidi olacağına dikkatleri çeker. Nitekim her bilinç "kendi nefsinin şâhididir." (Kıyamet 75\14) Yaşanan olaylar karşısındaki tepki ve eylemlerinde, ne kadar haklı olduğunu ve "mazeretlerini öne sürse de" (Kıyamet 75\15), şâhidliği sadece kendisi içindir. Kendi bahçesini güzelleştirirken, komşusunun bahçesine molozları yüklemek, gönül ehlinin işi değildir. "Allah her şeyin şâhididir." (Nisa 4\33) Sevenler için hiç birşey, ayrı ve farklı değildir. Hakikat kitabının tafsilatını, insan kendi yaşantısında bulur. Okuyana ne mutlu. Okutana hamdolsun. Her güzelliğin ve iyiliğin sahibi, her nimetin ihsân edeni, âlemlerin Rabbı Aziz ve Hakîm Allah'a hamdolsun.

Ey Sevgili! Âşığın gözleri âmâdır, Sevgilinin nûru cemaliyle aydınlığa kavuşur. Mânâ âlemindeki sır çiçeklerinin râyihasını alan gönüllerin basireti açılır. Kokuyu alan âşık canlar, hakk yoluna koyulur. Bu süreçte âşığın işi hafif, ârifin yükü ağır olur. Zirâ âşık, rahmete ve muhabbete mazhardır; hoşgörü ve şefkâtle karşılanır. Ârif ise hakka ve lûtfâ mazhardır. Hakk'ın tecellisinin bilincinde, halka hizmet ederek, farkındalığın ve şükürün gereğini ifâ etmeye çalışır. "Onlar, kendilerine verdiğimiz rızktan gizli ve açık dağıtırlar." (Ra'd 13\22)

Rızkın açık olanı halkın geneline, gizlisi âşğın özeline olan teveccühtür. Âşık Allah'ı Allah'ın muhabbetiyle tanır. Ârif Allah'ı Allah'ın ilmiyle tanır. Kâmil Allah'ı Allah'ın ahlâkıyla tanır. O ki, varlık âleminin hem mânevi, hem maddi, hem ruhani, hem beşeri boyutunda Rab- bının dostluğuyla huzura ermiştir; ''dünyada ve ahirette benim velimsin.'' (Yusuf 12\101) yüce ayetinin, nûrlu bahçesine ermiştir. Mâlumdur ki, mânâ hâlinin korunması, huzurun korunmasına bağlıdır. Huzur içindeki kalb, Hakk'ın tecellisinin aynesi yakîn şâhididir. Enfüs ve âfaktaki keşif ve müşahedeler, huzurun getirdiği nimetlerdendir. Huzura ermiş gönül ehli için, her mânevi genişlik, ''gecenin gündüze bürünmesi'' gibidir. (Ra'd 13\3) Âşık, mâ'suk ilişkisinde, mürid için mürşid, İsrâfil gibidir. Gönülden gönüle üfleneyen nefes, mânevi açılımların ve ruhani dinginliğin vesilesidir. Mürşid için mürid, ekip, biçilen mânâ bahçesi, kâmilin; kendi kemâlini seyrettiği ayna gibidir. Mürid için mânevi feyz olan rızık, ''gökten inen su gibidir.'' (Ra'd 13\17) Kalbler, kablarının kabiliyetiyle orantılı ve ''kendi ölçülerinde dolup akan dereler'' gibidir. (Ra'd 13\17)

Mürid, gönül kulağıyla dinlerse, mürşidin himmeti kalbde belirgin olur. Nefsin kulağıyla dinlerse, kalb buğulanır. Hakikata değil, zanna ve varsayıma dayanan her bilgi köpük gibidir. ''Köpük sönüp gider'' (Ra'd 13\17) Bâki kalan, Bâkî'nin tecelli nûrudur. Nefsinden arınmış bir gönül, her feyzi içinde barındıran derya gibidir.

Halkdan yana gönül ne kadar boşsa, hakktan yana o kadar doludur. Nefsinden yana ne kadar boşsa aşktan yana o kadar doludur. Sevgiden ve ilimden mahrum kalan kalbe, evham ve korku girer. Sevgiyle yoğrulan kalbe, neşe, huzur ve sekinet iner. Mânâ ve sırlar âleminden kalblere indirilen hikmet ve işaretler; akli ve gönlü birleyen, ''ulûlelbâb sahipleri idrâk eder.'' (Ra'd 13\19)

Ey aziz! Sabrın sonu kavuşulan huzur ve selâmet ne güzeldir. ''Ne güzeldir sonsuzluk yurdu vatan'' (Ra'd 13\24) Ne güzeldir, benlik ötesinden görünen Sevgilinin gül yüzü, gönüllere hikmet sunan cemî cemâli. Varlıkta beliren, ''sadece O'nun vechi'' (Kasas 28\88) , O'nun keremi.

Her şey Allah ile, Allah için, Allah'a ait.

O'nun keremi. Her şey Allah ile, Allah için, Allah'a ait.

Gönlün, sevgiyle buluşması, İlâhi muradın tahakkuku değildir?

Gönlün, gönülle buluşması, İlâhi takdirin tahakkuku değildir?

Huzura ermiş gönül cennetinin içinden muhabbetullah, mârifetullah ''ırmakları akar; yemişleri ve (ilâhi sıfatların) gölgeleri devamlıdır.'' (Ra'd 13\35)

İlâhi! Kalb, bunca güzelliğine nasıl takat getirsin, lütfun olmasa! Seni sevmeden yaşamak, gaflet içinde ölüm! Göz, tecellindeki heybete nasıl hayret etmesin; tevhid dışı her bakış, körlük içinde yaşam! Kul bâtındaki Zât'ına nasıl akıl erdirmesin, öze ermeyen her hâli delilin içinde delâlet değildir? İlâhi! Her

işin hikmet, her lütfun nimet, her tavrın hidâyet, her muradın rahmet değildir? Tecelli sıralarını, tevhidi, kullarına hatırlattığın her an, İlâhi inâyetin değildir? Kullarını zulüm ve cehalet, elem ve keder, zan ve evham karanlığından; huzur ve güven, imân ve ihsan, keşif ve müşahede aydınlığına kavuşturan yakîn ve işrak vakdi; onlara, ''Allah'ın günlerinin hatırlat'' ıldığı (İbrahim 14\5), idrâk vakdi değil midir? Zamanın dürüldüğü an, fânî kimliğin, enâniyyet iddiasıyla ortaya atılmadığı benlik ötesi hakikatın, vahdet anı değildir? Allah'ın günlerinden kasıt, her şeyin hakikatının, O'nun kudsî ve ulvî tecelli nûru olduğu değildir? Huzur, benliksiz varoluşun getirdiği güven ve sühûlet içindeki kulluk değildir?

Huzur, ne mala, ne cana, sadece Allah'a olan tevekkül değildir?

Ey Sevgili! Kalbin ferahlığı ve darlığı mala dayanıyorsa, mülk silinip süpürüldüğünde, gönülde huzur kalmaz. Ferahlık ve darlık, soya sopa, cana dayanıyorsa, onlar çevrenden çekildiğinde, gönülde sevinç kalmaz. Her darlığın ve her ferahlığın Rabbindan geldiğini bilenin güvenini, Rabbi boşa çıkarmaz. Dilerse O, her darlığı giderir, her zorluğun içindeki kolaylığı getirir. Nitekim, "imân edenlerin kalblerine sekine (nûrunu) inzâl eden O'dur." (Fetih 48\4) Tevekkül ve nûr, güven ve huzur kalbe yerleşimi, yaşanılan her şeyin geçici olduğu iddia edilir. Ne geçmişe, ne de geleceğe takılmayan insan, aldığı her nefesin değerini, Rabına olan hamdında ve kulluğunda bulur. Kezâ, "rızkınız semâdadır" (Zariyat 51\22) yüce ayeti, gönüllere huzur, güven, hoşnudluk veren nûraniyetin, ulûhiyet semâsından indirildiğini bildirir. Yaşanılan her şeyin bir hikmete istinaden oluştuğu, hiçbir şeyin gelişi güzel gelişmediği gerçeğinin idrâk edilmesini öğütler. "Yeryüzünde ayetler (işaretler) vardır (ehli yakîn için)" (Zariyat 51\20) ve "Nefislerinizde de hâlâ bakıp da fark etmeyecek misiniz?" (Zariyat 51\21) ayetleri, mümin kalbleri, haki-katları kesif, müşahede ve farkındalık boyutuna dâvet eder. O ki, nefsiyle doludur, mânâ kapılarını kapalı bulur. O ki, kendinden sevdiğine kaçır, gönül, hoşnudluğunu Sevgilinin yanında bulur. O ki, nefsinden Rabına kaçır, yokluğun huzurunu, Rabbinin varlığında bulur. Zât-ı Hakk'ın tecellisindeki hikmet ve sırlara şahidlik, gönlünü ve aklını Allah'a verenlerin daimi huzurudur.

Ey dost! Âşığın kalbi kor ateşi gibidir, vuslat heyecanıyla. İniltisi neye benzer hasret acısıyla. Ârifin gönlü arı kovarı gibidir, petekleri doludur, esmânın esrârıyla. Sözü iksir gibidir, hikmet balının şifâ-sıyla. Kâmilin sırrı inci gibidir, nûrun yansımasıyla. Özü aslına benzer, hakkın zuhuruyla. Gönüldeki mânâlar, dağlardaki rengârenk çiçekler gibidir. Her birinin kokusu latif sırlar taşır koklayan gönül ehline. Vefâlı kalbler sâdık kalır, Rabbin ezeldeki emir ve takdirine.

O ki, ilâhi aşkı diler, her fâninin sevgisi engeldir, aradığını bulmaya. Bilki herkesin beklentisi kendini oyalar. Nefs, ihtiyacı olduğuna inandığı her şeye sahiplenmeyi kendine hak sayar. Oysa bilmezki, ulvi ve suflî âlemlerin mülkü mâlik el mülk olan Rabbinin elindedir. "Biz onu ancak belli bir ölçüyle inzâl ederiz" (Hicr 15\21) yüce ayeti, mânevi genişliğin ve maddi imkânların, ilâhi takdire göre gerçekleştiğini bildirir. Mânâyı idrâk edenler şükürle, etmeyenler şikâyet ederek nasibindekilere ulaşır. Fânî hayatın sonunda, Allah'a dönüleceğine inanmayanlar; O'nun cemâline kavuşmayı ummayanlar, inkâr ateşini tadarlar. Dünya hayatıyla yetinip, geçici olanı, kalıcı olana tercih edenler; mânâ ve hakikatlar-dan yana uzaklık ateşini tadarlar. Hakk'ın ayetlerindeki işaret ve sırlardan yana gâfil olanlarda, Allah'ı tanımanın güzelliğini ve huzurunu tadamazlar. Kalblerini ve akıllarını ilim ve hikmetle besleyenler, kötümserliği ve olumsuzluğu yaşam tarzı olarak benimseyenler; seçimlerinin karşılığını gaflet ateşinde bulurlar. Bütün bunlar ve ötesi Yunus suresinin 7 ve 8 inci ayetleride bildirilmiştir.

Ey Aziz! Aşkdan, Sevgiliden uzak olan her an, kaybedilmiş nefes gibidir âşıklara!

Hakk'dan, hakikatdan uzak olan her an, kaybedilmiş hayat gibidir ârif olana! Her şeyin hakkını Hakk'la yerine getirmek ağır gelmez kâmil olana! Hikmetler âleminde gelen her mânânın, Rabbin kudretinden bir misâl olduğunu bilen insan; tevhide dayanan bakışını terk etmez, vahdet gözüne perde çekmez. Nefsinin hissiyat âlemine çekilmesine müsaade etmez. Zirâ bilirki, nefislerin yorgunluğu, fânî âlemin taleplerinden ileri gelir. Gönüllerin yorgunluğu, Hakk'ın gayrıyla olan meşguliyetlerinden ileri gelir. Sırların yorgunluğu özdeki, safvete

kavuşamamalarından ileri gelir. Hakk'ın inâyetine ve muhabbetine mazhar olanlar, kemâle erinceye kadar, ''yakîn gelene kadar, Rabba ibâdet et'' menin hazzını yaşarlar. (Hicr 15\99) Ey Sevgili! Gülşene hasret bülbül, vuslatın gayrıyla teselli bulmaz olur. Sevmekten usanmayan gönül, gülzârın gayrıyla huzur bulmaz olur. Aşkın sinesinde yaşayan can, hiçbir gönle sığmaz olur. Tevhid deryasına dalan insan, hiçbir âleme sığmaz olur. Esen rüzgârların yönüne göre kanatlarını açan ve ''semâda Allah'ın emrine boyun eğerek uçan kuşlar'' (Nahl 16\79) misâli, gönül kuşları da, ilâhi emir ve takdire göre boyun eğerek, mânevi uçuşlarını sürdürürler ve nûrlarının tamamlanmasını niyaz ederler. ''Sabredenlere, amellerinin en güzelleriyle karşılık veririz.'' (Nahl 16\96) yüce ayeti, her kim neye karşı sabretmişse, mükâfatının da ona göre fazlasıyla verileceğini bildirir. Her kim Hakk'ın hükmüne razı olup, boyun eğmişse karşılığı da Hakk'ın rızası olur. Bilki, Allah'ın emri ve muradı, Allah'ın ezelde takdir edip, yazmış olduğu irâdesidir. O'nun takdir ettiğini acele ile talep etmek, hakikat ehlinin davranışı değildir. ''Allah'ın emri geldi, onunla yüzleşmekte acele etmeyin.'' (Nahl 16\1) ayeti kerimesi, ilâhi takdire karşı sabırsızlığın ve mânânın hemen gerçekleşmesini beklemenin gizli şirk olduğunu imâ eder. Zirâ, takdirin bir an önce oluşmasını bekleyen, beklentisiyle ikiliğe düşer. Oysa gönüldeki huzurun korunması, telâş etmeden, Rabbin hükmünü sükûnet içinde beklemeyi gerektirir. Nitekim, darlıkta ve ferahlıkta, kabzda ve bast da Rabbin hükmünü bekleyen yükünü Rabbi taşır. ''Kullarından dilediğine emrinden ruh indirir.'' (Nahl 16\2) Onu emrin hakikatını ilham ile bildirir. O ruhtur ki, kişiyi mânevi keşif ve müşahedeye taşır; Rabbin, Rabbin tecellisiyle tanıtır. Ruhaniyet güneşi ve kemâlât ayı ile birlikte, hikmet ve marifet nûrlarını yansıtan yıldızlar da, O'nun emrini ve takdirini yerine getirirler. ''Geceyi Gündüzü, Güneşi ve Ayı, sizin emrinize vermiştir. Yıldızlar da O'nun emriyle hizmet edenlerdir.'' (Nahl 16\12) yüce ayeti, dış ve iç âlemlerdeki nice mânâları içinde barındırır. Nitekim mânâ denizlerini kullarının hizmetine veren O'dur. İnâyet ve hidâyet gemilerinin yolcularını taşıyan tevhid deryası, irfan ehlinin gıdasının temin edildiği; ilâhi emir ve takdirin, sırrıyla zâhir olduğu lütûf deryasıdır. ''O'dur ki, içinden taze et yemeniz ve kuşanacağınız süs çıkararsınız diye denizi emrinize vermiştir.'' (Nahl 16\14) Ârîfin süsü, kulluğu, kuşandığı giysi takvadır. Kâmilin süsü mâ- rifetullah, kuşandığı giysi ilâhi ahlâktır. Gönülün gıdası muhabbet, ruhun gıdası hikmet, sırrın gıdası nûrdur. Her şerrin içindeki hayrı, her çirkinliğin içindeki güzelliği keşfeden insan, çamurun içindeki inciye deryadan çıkaran dalgıç gibidir. Cenab-ı Mevlâ, hidâyetiyle her devrin idrâkına göre misaller gösterir. Her gönülün takatına göre ilim ve aşk verir. Her sırrın temizliğine göre hikmetler verir. Kendi nefsinin karşı ''hiçbir şeye gücü yetmeyen'' (Nahl 16\75) insan, nefsinin kölesi olur. Furkanın ışığında, basiret nûruyla, hakk ve bâtılı ayırd eden ve Hakk'ın verdiği mânevi ve maddi rızkı, yine Rabbinin yolunda harcayan insan, nefsinin hâkim olur. Her derdin gönülde oluştuğunu bilen, her şifânın da gönülde bulunduğunu bilir. Her celâlin gönülde yaşandığını gören, her cemalinde gönülde yaşanacağını bilir. Mânâdan yana gönül neye hâmile kalmışsa, hakikatdan yana doğuracağı da odur. Kim neyle avunuyorsa, özden yana onu alıkoyan da odur. Amelden yana nefis neye hizmet etmişse, yüzleşeceği takdiratı da ona uygun olur. ''Her insanın amelini boynuna doladık.'' (İsra 17\13) bunları bildirir. Sevgi sunan, sevgiye mazhar olur. Nefsinin sunan Rabbinin nûruna mazhar olur. Kim biri iki görürse, mânâ- dan yana zarar görmüş olur. Kim, tevhide uygun yaşarsa, hakikattan yana nasibini bulmuş olur. ''Gecenin işaret ettiği karanlığı giderip, gündüz âlâmetini aydınlatıcı kıldık.'' (İsra 17\12)

ayeti kerimesi nice sırları içinde barındırır. Kişinin nefsiyle başbaşa kalması, amel ve tercihleriyle yüzleşmesi demektir. Her ferdin seçimi, kendi nefsinin ilgilendirir. "Kim hakk yolu seçerse, nefsi için hidâyete ermiş olur. Kim de saparsa, nefsi aleyhine sapmış olur." (İsra 17\15)

Ey Sevgili! "Rabbının lütfundan hepsine, onlara da, bunlara da veririz. Rabbının lütfu tahdit edilmiş değildir." (İsra 17\20) yüce ayetince, her ferdin nimetden yana nasibi kendine göredir. Rahmetin genel, lütfun ise özel olduğunu bilenler, nimetin sadece gayrete bağlı olmadığını da bilirler. Nimetin ulaşması için Rabbın dilerse, her birini bir diğerine vesile kılar. Dilerse, Zâtına has kıldığı kulunu (abdullâtif) lütfunun dağıtılmasında görevli kılar. Allah'ın lütfundan, kiminin ihtiyacı ve nasibi sevgidir, kimininki ilim. Kiminin ki beden sağlığıdır, kimininki ruhani açılım. Kiminin ki akıldır, kiminin ki servet. Kiminin ki sanattır, kiminin ki dünyevi güç ve kudret. Kiminin ki de ilâhi yakınlıktır, mukar- rebiyet. Hiçbiri, bir diğerinin aynı olmadığı gibi, dereceleri de bir değildir.

Hakk Teâlâ, Hâdi sıfatıyla hidâyet ettiği kulunu gözetirse ona, Rakib esmâsıyla da tecelli eder; zatının Zatına her şeyden yakîn olmasını nasib eyler. Esmâya mazhar olan ferd, ancak Hakk'ın tecellisinden etkilendiğinden, varlığın hakikatını ona hissettirmeyen hiç kimseden etkilenmez. Bu durumdaki, kulun sırrındaki Metin esmâsının hikmetindendir. Bilki her lütuf, ilâhi bir sıfatın tecellisiyle gerçekleşir. Ayette geçen "onlar" sözcüğü, uzaklık içindekileri, "bunlar" sözcüğü, yakınlığı yaşayanları simgeler. Subhan Allah en doğrusunu bilir. Tevhid ehli bilir ki, Lâtif Allah'ın nimetlerine bir sınır ve son yoktur. İlâhi lütuf ve nimet, hiçbir beşeri ölçüye sığmaz. Hepsini de, koşulsuz ve karşılıksız Rabbani bağıştır. "Bir kısmını diğerine üstün kılmışız. Elbette âhiret, dereceler itibarıyla de, üstünlük olarak da daha büyüktür." (İsra 17\21) yüce ayeti, bir sonra zâhir olacak mânânın, bir öncekinden daha üstün olduğunu vurgular. Gelecekte yaşayacağı mânevi değeri, hemen peşin isteyen kişi, henüz hazır olmadığı bir sırrı kendine dâvet etmiş olabilir. Oysa ârif olan bilir ki, nefsanîyet ateşi sönmeden ruhanîyet güneşinin yükselişi müşahade edilemez. Gönülde yaşanan latif mânâlar nûruyla sırra intikâl etmeden, daimi huzur ruhta hâsıl olmaz. Bilki her ferdin istidadı nisbetinde, nefsinin halâsına göre mânevi ufku belirlenir. Kalbin selâmetine göre mânevi derecesi, sırrın safvetine göre nûrun parlaklığı vardır. Sevenin, Sevgiliyi gördüğü gözle, aşkdan mahrum bir kalbin bakışı eşit değildir. Nefs, akla mazhardır; gönül, aşka. Ruh, emre mazhardır; sır nûra. Kim kime düşmanlık ederse o, selâmet ehli değildir. Güç ve kudret için düşmanlık, mânen, insana ateş etmek gibidir. Kaldığı, kim kime nasıl davranırsa, karşılığında onu bulur. Kibir ve üstünlük iddiasındaki karşıısına bir benzeri çıkarılır. Aynada kendini gören, nefsindeki hayalin oyunundan halâs olur.

Her insanın üstünlüğü, mânen mazhar olduğu ilâhi takdire göredir.

Her aşığın üstünlüğü, Ma'sukun muhabbetindendir.

Her ârifin üstünlüğü, Rabbının hikmetindendir.

Her kâmilin üstünlüğü, Hakk'ın seçimindendir.

Kendindeki değerini açığa çıkmasına vesile olan ferd, beraberliğinde huzur ve emniyet bulduğunuz kişidir. Üstünlüğü ahlâkidir.

Ey Aziz! Rabbın kalbdeki muhabbetini, hiçbir fâni dolduramaz. Sûret aşkı, İlâhi aşkın bir vesilesi olsa da, ruhun varlığı, ancak Allah ile ve Allah için olduğu takdirde hoşnud olur.

Verilenle yetinmek, hâlâ rıza olur. Hakiki ve mutlak varlık olan "Allah Subhan ve yücedir.

Onların (idrak ettiğini zannedenlerin) söylediklerinden de ölçüye sığmayacak kadar büyüktür.” (İsra 17\43) Akıl, Rabbını hayret ile tesbih eder. Gönül, Rabbını aşkla; ârif, Rabbını Rabbıyla tesbih eder. Beşeri varlığın karanlığından kaçış, Rabbı tesbih iledir ki huzur bulunsun. Yunus (a.s.) misâli, mâsiva balığının karnından kurtuluş, Rabbani tesbih iledir. ”Eğer o, tesbih edenlerden olmasaydı, diriltilecekleri güne kadar (karanlık) içinde kalırdı. (Saffat 37\143,144) yüce ayeti, gaflet uykusundan uyanmanın önemine dikkatleri çeker. Varlığın Tek’liğini idrak, O’nu hamd ile tesbihtir. Nefsin yedi mertebesinde bulunanlar, ”yedi semâ, yer ve onların içindekiler O’nu tesbih ederler. Hiçbir şey yoktur ki O’nu hamd ile tesbih (tazim) etmesin. Ancak siz onların tesbihini fark edemiyorsunuz.” (İsra 17\44)

Ey Sevgili!

Aşk dile geldimi, hangi gönül susabilir!

Hakk dile geldimi, hangi kul konuşabilir!

Hangi güneş, O’nun gayrı vücûda gelebilir!

Hangi kâmil, varlığın cemâline misâl olabilir!

Allahım! Ne yücedir Zâtın, her yücelikten öte.

Ne münezzehtir sırrın, her bilinmezlikten öte.

Ne emsâlsizdir cemâlin, her güzellikten öte.

Ne kutsaldır tecellin, her bilinenden öte.

Sevgisiz gönül, balsız kovan gibidir. Amelsiz mü’min, meyvasız ağaç gibidir. Faydasız insan, susuz değirmen gibidir. Akılsız can, başsız ayak gibidir. Kâmil insan, toprağı besleyen, yağmur gibidir. Aşkla yoğrulmuş gönül, ibâdet edilen mescid gibidir. Güzel söz, her canı hoşnûd eden sâlih amel gibidir. Güzel söz, hikmetin dile geldiği vecizedir. Güzel söz, mânânın dile geldiği özdür. Güzel söz, dostluğun dile geldiği sözdür. ”Kullarıma söyle, sözün en güzelini söylesinler.” (İsra 17\53) yüce ayetince güzel söz; yüceliğin Rabba, yetersizliğin kula ait olduğunun beyanıdır. Sözlerin en güzeli, her kalbden yükselen Allah ismi Celâlinin beyanıdır. Bilki güzel söz, çirkin ifadenin yanında mânâsıyla belirgin olur. Zirâ, küfür olmadan imân olmaz. Azab olmadan rahmet olmaz. Aşksız yol alınmaz. Kaderle çatışan huzur bulmaz. Sıkıntının içinde sevinç, ferahlığın içinde darlık gizlidir. Öze dönmeyen, sıkıntı çeker. Şuhuda ermeyen, körlük çeker. Nefsi için yaşayan, ölüm acısı tadar. Kendinden kurtulan, ölümsüzlüğün sırrını yaşar. Benliksiz varoluş, varlığa erenin sırrıdır. Hiçlikten gelen, hiçliğe geri döner. Rabbını tanıyan, Rabbıyla Rabbına döner. Bilki, hayattan ne kadar şikâyet edilirse, hayat da ona, şikâyet edeceği meseleler hazırlar. Ne kadar şükredilirse, şükürü artıracak nimetler sunar.

Başkalarının duygularını yüklenen kişi, kendini o duyguların altında ezilir bulur. Hissiyat oyunundan arınan insan, kendindeki değeri bulur. ”Âdemoğullarını çok değerli kıldık.” (İsra 17\70) yüce ayeti, herkesi sırrındaki değere dâvet eder. Kim, birinin değerini ve hak ettiğini ona vermezse, onu istismar etmiş olur. Hakk’ın değerli kıldığı varlığı, hiç kimse değersiz sayamaz. Aksine davranan, ancak kendine kıyar. Değerli kılınmış insanın melekûtunu Rabbı taşır. ”karada” (beşeri varlığında) ”ve denizde” (tevhid deryasında) ”taşındık” (İsra 17\70) ayeti kerimesi, kullarının mânevi ve maddi yaşantılarının Hakk’ın Rahmet ve kudretiyle güvence altına alındığını bildirir. Yeter ki insan varlığından şikâyetçi olmasın; Rabbindan gafil kalmasın. Özüne yabancı kalmasın.

Ey Aziz! Rabbının tecellisine şâhidlik eden insandan daha uyanık kim vardır? Allah

Teâlânın muhabbetiyle taşınan kuldanda daha değerli kim vardır? O’nun yüceliği ve kudreti

önünde, aczini itiraf eden kuldan daha üstün kim vardır?

Tevhidi idrâk ederek yaşayanın benlik iddiası yoktur. Hidâyete ermiş olanın, başkaca bir arayışı yoktur. Nefsiyle dolu olanın, kendinden haberi yoktur. Rabbindan ''yardımcı bir güç (sultani kuvve)'' (İsra 17\80) dileyenin, hiç kimseden bir beklentisi yoktur. O kuvve iledirki, hak geldimi bâtil hükümsüz olur. Sıdka mazhar olanın yolu, Rabbiyla Rabbına doğru olur. Rabbinin lütfüyle beslenen insan, Rabbin gayrına tok olur. Üstünlük ve bilgiçlik taslamayan insan, Rabbına sâdık bir kul olur. Kimsenin gözüne çarpmayan ârif, huzuru özbenliğinde bulur. Hayatın akışına şâhid olan bilir ki, kimisi için rahmet olan, kimisi için azab olur. ''İnananlar için kur'an şifâ ve rahmet'' olur. Nefsine zulmeden ''zâ- limler için hüsrân'' olur. (İsra 17\82) Aşka eren aşkla bütünleşir. Tevhide eren, hakla bütünleşir. İnkârı seçen zararlar bütünleşir. Ârif kişi, Rabbinin ilmini gözler. Câhil, câhili takip eder. Mâ'suk aşığı cezp eder. ''Herkes fitratına uygun'' olanı seçer. (İsra 17\84)

Ey Sevgili! Zafer ona derlerki kişi nefsini fethetmiş olsun. Yenilgi ona derlerki nefsi ona üstün olsun. Bilki kemâli aramayan, kâmil olur; arayan, aradığının bendesi olur. Önemsemeyi önemseyen dünyaya kul olur. Ârif olan zıtlaşmaz. Kâmil olan ayırım yapmaz. Kibirli olan nefsini aşamaz. Kalbde huzur varsa, temeli sağlam demektir. Nûrla sıvanmışsa içi aydınlık demektir. Çatısı güzel ahlâk üzerine kuruluysa, güvenilir demektir. Muhabbetle döşenmişse, mânâsı cemil demektir. Mekânı hafî ise, doğası Lâtî'f demektir. Gayrından boşalmışsa, özü karîb demektir. ''Hangisiyle yakarıp, çağırırsanız çağırın, en güzel isimler O'nundur.'' (İsra 17\110) Sırrına mazhar olmuşsa, varlığı yakîn demektir. Tevhid ehli bilirki, varlık, Tektir. Zâhir ve Bâtın Varlık O'dur. O, O'durki, hangi toplum O'nu, hangi isimle tanıyıp, çağırıyorsa O'na yönelmiş demektir. Ârifler, nefislerindeki mülk ve meklekûtun şâhidi olarak, aynel yakîn O'nun esmâsını tanırlar. Kâmiller, sırda yerleşen ulvi sıfatların nûruyla, ceberût ve lâhûtun mânâsını hakkâl yakîn yaşarlar. Sâlikler, ilmin ışığında O'nu ilme'l yakîn tanırlar.

Ey Aziz! Bilki gönül ehli, aşk ehlidir. Aşkı yaşamayan, aklını kılavuz tutar. Aşka eren aklını satar. Vuslat yolu dikenlidir. Sevgili pek gizemlidir. Didârını gören divânedir. Sâliklerin ilâcı ve şifâsı ilâhi muhabbettir, kalbden alınır. Âbidlerin ilâcı ibâdettir, zikirle alınır. Âriflerin ilâcı mârifettir, ilimle alınır. Kâmillerin ilacı rüşddür, reşahatle alınır. Nefs, hangi âleme yönelmişse, o âlemin sûretleriyle yüzleşir. Zihin neye odaklanmışsa, aklı onunla çelinir. Hakikat ehli, aklı ve gönlü tıkayan çerçöpü nehir yatağından temizleyip, safvet suyunu salı verir. Hâlimden hoşnûd insan, cennet boyutunda yaşar, hoş- nûd olmayan cehennemin mânâsını tadar. Her biri, nefsin büründüğü hâllerdir. Kâmil insan, yalnızca Varlığı seyrederek, oluşunu müşahade eder.

İddia ehli, dünyayı kurtarmağa çalışır; ahiret ehli, ahiret için çalışır. Allah ehli, Rabbin işini, Rabbiyla seyrederek. Mâsivâdan yüzçeviren insan, Rabbinin mağfiretine ve muhabbetine mazhar olur. Her beklentiye terk eden, koşulsuz kul olur. ''Allah, kime hidâyet ederse işte o, hakkı bulmuştur. Kimi de şaşırtırsa, ona yol gösteren bir veli bulamazsın.'' (Kehf 18\17) İlâhi inayet, gayretle değil, lütufladır. Lütuf, zanda değil, Mü'min'in katındadır.

Ey dost! Önde yer tutan, göze batır. Gözlerden kaybolan, Rabbına bakar. Nefsini kusurlu bulan, kimsede kusur aramaz. Övgü bekleyen, kendindeki sırrı tanımaz. Hâl ile öğretti, dilin öğretisinden daha değerlidir. Canlı misâl, cansız örnekten daha etkilidir.

Gönlündekini, nefsinde sakla rahat edersin. Sessiz ve derinden yürü, kimseyi rahatsız et-

mezsın. Dünyaya âmâ olan, mânâya basır olur. Sûrete aldanan, sirete gafıl olur. Ruhu göre-mezsın velâkin, işlerine şâhid olursun. Kalbini göremezsın velâkin, atışına şâhid olursun. Nefsinin kıymetini bil, vakdini bilemezsın velâkin, adedi tamam olunca, Rabbinla, Rabbına dönersın. Rabbinı nefsiyle bilenın arayışı kalmaz. Gözü dışarıda olanın, kendinden haberi olmaz.

Zarif olan, kabalığı bilmez. Hoyrat olan, inceliğı bilmez. O ki, kendinden haberi yoktur, yaradılışın sırrını bilmez. "Allah kimi de şaşırtırsa" Rabbinı bilmez. Tevhid, kimsenin kimseyi dışlamadığı varlığın tekliğı bilinci-dir. Dilde değil, özde yaşanır. Şekilde değil, gönülde yaşanır. "O'nun kelimelerini değiştirecek yoktur." (Kehf 18\27) Zirâ, O'nun gayrı hakikat yoktur. Kendini kısıtlayan akıl, mânâları idrâk edemez. Nefsini tanımayan, hâline sabredemez. "İster imân etsin, ister inkâr etsin" (Kehf 18\29) Her can Hakk'a hizmet eder. Zirâ, hakikat, Hakk'dandır, değiştirilemez. Tevâzu, imândandır; kibir inkârdandır. Kim, kimi küçümserse, kendini küçültmüş olur. Kim, kimi yüceltirse, Rabbinı övmüş olur. Hakikat ilmini benimseyip, uygulayan insan vakdini ziyan etmez. O insanki inkârdadır; "muhak- kakki insan (ziyanda) hüsrاندadır." (Asr 103\2) Selâmet, hiçliğın sırrındadır.

Ey Sevgili! Kim Hakk'ı tanıtıp, tanımlamağa, çalışırsa ancak, kendini tanıtıp, tanımlamış olur. Kimde nefsinden soyunup, beşeri kalıntılarından arınırsa, Hakk'ı nisbetsiz tanımış olur. "O, onların nitelendirmelerinden beridir yücedir." (En'am 6\100) Kendi varlık sırrını bil-meyenlerin O'nu tanımlama çabaları, cahillerin şiarıdır. O'na ortak koşmak ise, nefislerine zulmedenlerin tavrıdır. Verirken verdiğini göstermemek, cömerdlerin şiarıdır. Konuşurken kendini göstermemek âlimlerin tavrıdır. Severken sahiplenmemek, kâmillerin tavrıdır. "He-sabın görüleceğı bir zamanın belirlenmediğini sanmak" gâfillerin şiarıdır. (Kehf 18\48) Ârif olan bilirki, dili dikensiz olanın sözü yapıcı olur. Sözü sitem dolu olanın dinleyicisi az olur. Gönölüne gülfıdanı dikenin bahçesi, aşka hasret bülbüllerin yuvası olur. İlmiyle amel edenin her işi kolay olur. Her işin hakikatının açıklandığı zaman, her ferd kendi amel kitabını gö-rünce, "küçük büyük hiçbir şeyin bırakılmadan, hepsi sayılıp dökülmüş" bulur. (Kehf 18\49) kimin kalbinde ne varsa, mânâsıyla yüzleşir. Kimin amelinde ne varsa, sûretiyle yüz-leşir. Delile dayanan bilginin yeterli olmadığını hakikat ehli bildiğı gibi, vicdani kanaat sa-hibi bir hâkimde bilebilir. Zirâ delil, bazen yanıltıcı ve yetersiz olabilir. Bu nedenledirki, delile dayanan bilgi ile mânevi müşahede ve keşif arasında fark vardır. Mânâyı arayanla, yaşayan arasındaki fark gibi.

Bilki aşk, her tedbiri boşa çıkaran bir olgudur. Mukadder olan yaşanır. Zirâ İlâhi hüküm, her çabayı hükümsüz kılar. Her direniş çaresiz bırakır.

Hakikat ehli, sırrındaki lâtif mânânın ve himmetin, kendinden sonra devamı maksadıyla, varlığına mirasçı olacak bir vârisi Rabbindan niyaz edebilir. Zekeriya (a.s.)'ın duası gibi. (Meryem 19\6) Niyaz eden nefsindeki kusur ve noksanlık nedeniyle, talebinin nasıl gerçek-leşeceğini bilemez. Zirâ kâmil kul, herkesi kendinden daha değerli bilir. Duanın kabulü için beklenen alâmet ise ayette işaret edildiğı gibi gerçekleşebilir. "Rabbım! Bana bir alâmet ver dedi. Buyurduki: alâmetin bir sıkıntın olmadığı halde insanlarla üç gece konuşmamandır." (Meryem 19\10) Hiçbir yorum ve zanna kapılmamak için nefsinle, kalbinle, ruhunla Hakk'ın gayrına bakmamak, halkın işlerine dalmamaktır. Gelgör ki, beşeri âlemde, vaadına sadakât içinde yaşam, her kulun nasibi değildir. Meğerki Rabbinın lütfuna mazhar olsun. "Ona ka-tımızdan gönül yumuşaklığı ve safvet (enâniyyetten arınma) verdik. O takva (sakınma) hu-

susunda duyarlıydı.” (Meryem 19\13) yüce ayeti, Hakk’ın, Zâtına seçtiklerinin doğuştan hassas, muhabbet ve hikmet ehli olduğunu bildirir. Nefislerine varlık vehmetmekden sakınanlar ile nefsi için yaşayanlar arasında bir berzah ve perde vardır. Mânâ sahibini, takva ehli görebilir; aşk ehlini ancak hakikat ehlinin gördüğü gibi.

Bilki her mânevi doğum ve mânâ çocuğu ruhani bir elçidir, takva sahibi için. Hakk’ın ”kâtından bir rahmet olması için takdir edilip hükme bağlanmış bir iştir.” (Meryem 19\21) Her mânevi miras işinde de durum böyledir. Tadanlar bilirki, kalbde oluşan her kudsi mânâ hurma tadında olup, her hakikat ehli kâmil de bir hurma ağacı gibidir. Meryem (r.a.) misali, sâlikin hurma ağacını silkelemesi, kâmilin himmetinin ona yönelmesini temin içindirki, ruhani feyz onda hayat bulsun; gönül, aşkla, hikmetle dolsun. Ruhaniyet semâsından inzal olunan rüyalarla nefis teskin olsun. Rabbani ilhâmın, lütuf semâsından geldiği aşikâr olsun.

Ey Aziz! Allah dostunun sıddıklığı (doğruluğu) makamından öndedir. ”İbrahimi de an! Muhakkakki o sıddıktı. Nebi idi.” (Meryem 19\41) ayetinde bildirildiği gibi. Hakk’ın gayrından arınan insan, her mânâ ve makamdan da soyununca, ilâhi bağış olarak mânevi vârisler belirir. ”Onlara rahmetimizden nimetler bağışladık. Onlar için yüce bir sıddikiyet dili oluşturduk.” (Meryem 19\50) ayetince, hakikat ilminin vârisleri, doğrulukla konuşur, aşkla amel ederler. Övgü ve yergi birdir onlar için; her zıdlığı nefislerinde birlediklerinden, güzel çirkin, ak kara ayırımı yapmazlar. Vaadlarına sâdik olduklarından mekânları yüceliktir. Yücelikleri Rabbının yüceliğinden gelir. Zirâ kim, iyi ve güzelle beraber olursa, iyilik ve güzelliğinden nasibini alır. ”Orada onların sabah akşam rızkları da hazırdır.” (Meryem 19\62) Ehli selâmetin rızkı, ledünni hikmet, ilâhi muhabbet, ruhani himmetdir. Subhan Allah en doğrusunu bilir.

Ey Sevgili! Varlıktan maksat Allah’tır. Hakikattan maksat Allah’tır. İbâdetten maksat Allah’tır. Allah’ın hakk olduğu âşikâr olunca; söyle ey gönül: Aşksız maksat hâsıl olurmu? ”O, onları sever, onlarda O’nu” (Maide 5\54) yüce ayetindeki mânâ ve muhabbet zâhir olurmu? Muhabbetin özündeki tevhidi, vahdeti ve vahidiyeti ifade eden kelimeler için, dilerse ”onlar”, O’ndandır dersin; dilerse ”onlar”, O’dur dersin. Sırrından yansıyan kudsi mânâ gönülde hükümran olunca, gönlün ne hükmü kalır! Aşk, seni senden alınca senden geriye ne kalır!

Nefs, ney-

le avunup, neden keyif alıyorsa, onun tuzağı odur.

Kalb, kimin yanında hayat bulup aşka eriyorsa, onun aradığı odur.

Yüzü muhabbet ve haşyetten sararmış kişinin hâliyle, gözünü kibirin, kin ve nefretin kararttığı kişinin hâli birmidir?

Hakk’ın nasib eylediğini inkâr ve reddetmek, kimsenin hâddi değildir. Yermediği için şikâyet etmek ârifin haddi değildir. Ârif olan bilirki, ilmin bereketi hamd ile gelir, şikâyet ile kesilir. Hakikat ehli bilirki, şairane uslub tevhid dilidir. Gönüldeki letafet, inci gibidir.

Kâmilin dilinden Hakk söyledimi ”sıddikiyet diliyle” söyler. (Meryem 19\50), gönüllere aşk ve hikmetle hitab eder. Aşkın sahibi Sevgili, kimin gözünü, kulağını kendine bağlamışsa, yakîn nûruna eren odur. Kimin gönlünden muhabbetullah taşıyorsa, aşk deryasında yüzdüren O’dur. O ki kendi adımlarıyla yürümez, onu yürüten O’dur. O ki kendi dileği ve irâdeyle seçmez. Hakk’ın seçtirdiği her şey ona mubah olur.

Bilki kim sevdiğiyle özleşirse seven sevilen bir olur. Her kim, farklılık çukuruna düşerse

mâsivâyâ yem olur. Aşk gayrında arayanlar, sûrete kul olur. Aşk hem gönlünde hem sırrında bulanlar, aşkın kendisi olur. Bilki Hakk'a karşı gönlü açılanın, mâsivâyâ karşı gözü kör olur. Hakk'ın gayrından arınanın varlığı, her âleme karşı varlıksız olur. "İşte kullarımızdan sakınanlara miras kılacağımız cennet budur." (Meryem 19\63) İkiliği yaşayan insan ise tevhidin hakikatından mahrum kalır. Varlık âleminde kimi beden işçisidir, kimi gönül. Kimi sûret işçisidir, kimi ahiret. Kimi de her işini Hakk'dan Hakk'a devretmiştir. Kim, hakikati sahiplenirse, Hakk ona kendi kadrini, halkın aczini hatırlatır. Kim de kendinden vazgeçerse, Hakk ona sırrındaki gizli cevheri hatırlatır. Tevhid deryasında yaşanan aşk, öyle gizemli bir cevherdir ki; "hiç bir nefis, kendisi için hazırlanmış gözyaydınlığı nimetini bilemez." (Secde 32\17) Hakkın keremiyle nefsinde tecelli etmesi ve sır bahçesi lütfuyla ihyâ etmesi, O'nun cömetliğinden değildir? Aşkıyla aşkını değerlendirmesi, O'nun nimeti değildir?

Ey Aziz! İbâdet sebâta, kemâlât vakde, münâcât rahmete, aşk ise lütfu bağlıdır. Seveni sevdiğine ulaştıran iksir nefse zehir, ruha şerbet gibidir. Beşeri kimlikten erimek, kıyamet süreci gibidir. Hakikat özde ve görünürde belirince, halk gözlerden ve gönülden kaybolur. Hakk'ın varlığında fânî, O'nun inayet nûrunda bâkî canlar, "onların hepsi O'na ferd olarak gelir." (Meryem 19\95) Kul evvelinden, sıfatından ve zâtından fânî oldumu, varlığın Tekliği sâbit olur. Ferdâniyet sırrına mazhar olan için, varlığın vahdeti âşikâr olur. Bilki gözler sûret ve kalıba bakınca halkı görür. Basiretiyle sirete yönelince Hakk'ı görür. "Daha da yakın" ın (Necm 53\9) sırrına erenin sırrı, Dostun gayrından temizlenir. Aşk ve vuslat yolunda yürüyenin nefsindeki her diken gönlünden temizlenir. Gönül güzel olanın, basiret gözü de güzel olur. Ahlâkî güzel olanın, sözüde güzel olur. Ârifin dayanıp güvendiği ancak Subhan Allah olur. Varlıkta Hakk'ın gayrı bulunmadığına göre, gayrı varsaymak şirk olur. Ma'şuku görmek isteyen âşika baksın. Sevgilinin vechidir aşığın yüzünden görünen. Âşığa âşık demezler, tecelli nûrunda nefsinden erimedikçe. Sevgilinin, "Ben seni kendim için seçtim" (TâHâ 20\41) sırrına ermedikçe.

Ey Sevgili! Gülistana konan gönül kuşu, kendine başka yuva aramaz. Aşkın sırrına eren kalb, sırrını gayrına açmaz. Her esen rüzgârla savrulan yaprak gibi değildir kâmil insan. Oluşan hiçbir işe hayret etmez ârif olan. Seven, sevdiğinin yanında kalıcı olur. Ayrılık, âşıklara zulüm olur. İstidadında selâmet olan nûra koşar, zulmet ehli nâra koşar. Ruhların kaynaşması, ezelde takdir edildiği gibidir. Koşulsuz muhabbet, beklentisiz, benliksiz yaşandığı gibidir. Gönül gözünden enâniyyet perdesi kaldırılan insan, mânâyı nisbetsiz görür. Kalbi perdeli insan, "onların sana baktıklarını görürsün, bakarlar velâkin göremezler." (A'raf 7\198) yüce ayetindeki misâllerden biridir.

Hakikat ehli, her şeyi basiretle değerlendirir, herkesi kendiyle bir bilir. Kur'an ve tevhid ehli, sırrındaki nûrla görür, aşkla ihlâs sahibidir. Zan ve iddia ehli, yaşadığının hakikatından bîhaberdir. Bir rüzgârki lâtif mi lâtif gülbahçesinden eser, onun kokusuyla kalb fenâyâ erer. Bir lütuf ki Sevgilinin katından sırra iner, onun nûru cümle varlığa bedel. Gel gör ki, nefsin den ölmeyen "insanların çoğu ancak (enâniyyetlerini) ortak koşarak Allah'a imân eder." Bilki kalbin hâli ne ise, dilde onu söyler. Şükreden, nimetin sahibine hamdederek; şikâyet eden, kabındaki zehri döker. Hâle şükür, Allah'ın takdirine rıza; şikâyet ise Mürid Allah'ın irâdesine itirazdır. Zihin, nefsin; gönül Hakk'ın sözcüsüdür.

Niyet ne kadar berreksa, yol da o kadar aydınlık olur.

Âşık ne kadar kararlıysa, vuslat da o kadar tez olur.

Şikâyet ne kadarsa, çalkantılı denizde yolculuk o kadar zor olur.

Belâ, nefsi önemsemek; huzur Allah'a teslimiyettir.

Güven ve saygı, sevginin temelidir. Lütuf ve rahmet, her ferahlığın özüdür. Nefsiyle Rabbını arayan, nefsinin bulur. Rabbıyla Rabbını arayan Rabbını bulur. Aşk ateşinde yanmayanı, ayrılık ateşi yakar. Vuslat ateşiyle yanmayanı, hasret ateşi yakar. Benlik iddiası kalmayanı letâfet nûru kucaklar. Her iki âlemle de ilişkisi kalmayanın ilişkisi Allah'ladır.

Varlığın hakikatına ermiş mevcudiyette kimlik kalmaz. Ne ad ne sıfat barınmaz. Hakk nûrunda erimemiş benliğin mâneviyat iddiası sözde kalır. Tasavvufu anlatmağa çalışan, tasavvufun özünü yaşamamıştır. Allah'ın varlığında kaybolanın ise ne sözü, ne izi kalmamıştır. O zaten hiç yoktu ki, bâki kalsın. Bâ ki kalan Allah'tır ancak, fâni olan vehmin oyunudur ancak. "Allah'ın vechi (zâtı) bâkidir." (Rahman 55\27) yüce ayeti, bu hakikatı bildirir. Her insan onu kendince değerlendirir.

Ey Aziz! Enâniyyet yükünü taşıyan kimlikle, Hakk'ın sırrını taşıyan insanın mânevi boyutu, Cennet ve Cehennem arasındaki fark gibidir. Her canın mânâdan yana alacağı koku kendi gönlüne göredir. Gül- bahçesine girenler ise müşahededen yana nasibini alır. Basiret gözü buğulandığında, alınan feyz ve ruhani zevk azalır. Oysa gülün cemâli ve kokusu daimi, keşif ve müşahedeye bir son yoktur. Bilki heyecan ve tutkuyu, aşkın hakikatıyla tefrik edemeyenlerin arayışı hiç bitmez. Allah aşkında eriyenin huzuru hiç tükenmez. Her taşkınlığın sebebi kibir ve nefsin doymazlığıdır. Hâline râzı olmayan huzursuz olur. Hissiyatın hâkim olduğu kişi şaşkın olur. Nefsiyle dolu olanın her tepkisi hezeyan olur. Kul nefesine kızmasın, nefsinin nasıl yönettiğine ve yönelişine şahid olsun. "Nefse ve onu düzenleyene, sonra ona hem sapkınlığı hem de sakınmayı ilham edene andolsun." (Şems 91\7,8)

Riyakâr nefis, kendine yapılan iltifattan hoşlanır, hakikattan kaçır. Kendi değerini arayan, kalbine baksın. Kimin gönlü saf ve berraksa, kıymetide ona göredir. Kimin ki kararmışsa, tercihleri nedeniyledir. Kalb taşlaştımı ona cîlâ tutmaz. Bilki Rabbınla olduğun her an hayır, nefsinle dolu olduğun her an şerdir.

Ey Sevgili! Kim nefsinin kusurlarını tanır, nefsin ilâcını bulmuş olur. Kim Rabbının izzetine şahid olursa, kendi aczini tanımış olur. Maksudı tek bir maksat olmayanın başı ağırır. Maksudı Allah olanın yüzü ağırır. Mârifetullah içinde nûrlar ilmi, sırlar ilmi, harfler ilmi, ledünni hikmet bahçeleri yer alır. Gerçeklik algısı, kişinin inancına, kültürüne yaşamına, kabiliyetine, esnekliğine ve mânevi ufkuna göre değişir. Kendisi kısıtlı ve sonlu olanın, sonsuz ve sınırsız varlığı lâıkiyle algılayıp, kavrayabilmesi, ne kadar gerçekçidir? Ne varki her kim neye tâlib olmuş, nereye yönelmişse, onun değerinin ölçüsü de odur. Dünyanın tâlibi çok, âhiretin tâlibi sınırlı, Allah'ın tâlibi ise azıdır. Ârifin ne gönlü kendine aittir, ne de nefsi. Ne varsa benliğinden yana Sevgiliye kaçmıştır. Ne varsa keşif ve şühuddan yana, Rabbının nûrunda kaybolmuştur.

Dert nedir? Kendini varbilmekten öte! Ceza nedir? Kendi ektiğini biçmekten öte! Aşkın kuralı nedir? Aşk ateşinden erimekten öte! Güneşe yaklaşmanın varlığı kalırmı? Güneşten uzaklaşmanın canlılığı kalır mı? Sevgilinin sıfatları sevende açığa çıkmadıkça, hakk zâhir olur mu? İnsanoğlu, tanımadığına ilgi duyar. Tanıdıkça ilgi sevgiye dönüşür. Sevgi aşka dönüşür.

Aşk, âteşe dönüşürki vehimlerdeki varlık algısı yansın. Hakk'ın varlığının yegâne hakikat olduğu âşikâr olsun.

Mürebbisine isyan eden insan yolunu şaşırır. "Âdem, Rabbına isyan etmiş, şaşır kalmıştı." (TâHâ 20\121) yüce ayeti bu

gerçeği bildirir. Hakikate yönelmekten yana yüz çeviren için, "muhakkakki ona (mâneviyat-tan yana) dar bir hayat vardır." (TâHâ 20\124) Darlık, hem kalbde, hem de idrakın ufkundadır. Hem bâsirette, hem de hakkı iştirmektedir. Bilki uyumsuzluk, ayrılığı doğurur; vesvese, huzuru kaçıır. İnsanın kendi nefsi, özbenliğine düşmandır. "Fakat insan, önündeki gerçeği yalanlamak ister." (Kıyamet 75\5) Mâneviyat yolunda, dost olan yaklaşır, hasım olan uzaklaşır. Her canda Cânânı gören gönül, boş sözden uzaklaşır. Muhabbetullahı yoldaş edinen insan, her emelden uzaklaşır. Kahır ve cefâyla Sevgiliye yönelen insan, Dildarın yüzünü görünce, elem ve kederden uzaklaşır.

Ey Aziz! Nasılki akıp giden zamanı geri getirmek mümkün olmaz, vakdinde yerine getirilmeyen her işin değeri de, anın içinde kaybolup gider. Nasılki perondan kalkan her tren, ait olduğu istasyona geri döner, insan da, ait olduğu yaradılış amacına geri döner. İsterse o, yaşam boyu farklı mânâ ve sırları dinleyip, okumuş ve tatmış olsun. Deryadan gelen, deryaya döner. Mâsivâyâ yenik düşen, nefsinin çekimine boyun eğer.

Bir hayali var zannetmektir dünya! Her zan ve beklentide yeniden kurulur mâsivâ! O ki, geçici zevkleri, gaye edinir, hakikatten yana nasibi kesiktir. O ki, kibri ve öfkeyi maksat edinir, mânâdan yana nasibi kesiktir. O ki, sükûtu sevmez, sessizliğin derinliğini bilmez. O ki, kötümserliği ve karamsarlığı benimser, tevekkülün verdiği ferahlığı ve huzuru bilmez. O ki, tevhibi yaşamaz, sırrındaki cevheri bilmez. O ki, nefsin tanımaz, özgürlüğün kıymetini bilmez. O ki, bir diğerini düşman görür, Hakk'ın tecelli ettiği sûretteki hikmetini göremiyor demektir. O ki, bir diğerini küçümser, kendi fakrını idrâk edemiyor demektir. "Allah de, sonrada bırak onları daldıkları âlemde hevesleriyle oynaya dursunlar." (En'am 6\91) yüce ayeti, farklılık çukurundan çıkamayanları bildirir. Ne zaman ki enâniyyet dağı savrulup, ufanır, "Rahman'ın haşyetiyle sesler kısılır." (TâHâ 20\108) Ne aklın ve idrâkın, ne gönlün ve merakın sesi duyulur. Yaradılışının hakikatını unutan ve onu hatırlamak gayretinde bulunmayan ve bu yüzden nefesine karşı "zulüm yüklenen perişan olmuştur." (TâHâ 20\111) Hakk'a teslimiyeti içermeyen her yönelişin sonu hüsrandır. Bilki kulu, nefsinin şerrinden ancak Rabbı kurtarır. Muhabbetullahın ve hikmetullahın izlerini yansıtan yüzlerde nûrun ışıltısı görünür.

Ey

Sevgili! Allah'tan Allah'ı dile velâkin, Hakk'ın zâtını değil! Beşeri ve uhrevi her taleb, seni kendi sâfiyetinden uzaklaştırır. Nûrun tamamlanmasını ve kemâli dileyenin duası, tevhid nûru ile örtünmeyi icâb ettirir. Kesret algısı zâil olduğunda, vahdet şuuru varlığa hâkim olur. Vakdini Allah ile dolduranın sırrını Rabbı, mârifatullahla, kalbini nûrullahla, ruhunu muhabbetullahla, nefsin zikrullahla doldurur. Beşeri bilincin fâni kimliğinden arındırılması; kalbin yumuşamasına, sırrın hikmetle aydınlanmasına, nefsin haşyet ve heybetle kucaklaşmasına vesile olur. Nitekim hakikat ehli, "boş sözden yüzçevirir." (Müminûn 23\3) Zirâ yaradılıştan maksat, faydanın hâsıl olmasıdır. Kâmil insan, kendisinden yararlanılan insandır. Ne varki, ezeldaki ilâhi takdiratta yaradılışı lâtif olan, lütfa mazhar olur. Sırrı, sıdka yâr olur. Yaradılışı kesif olan, zûlme tutkun olur. Nefsi faydasız işlere yatkın olur. Bilki kime eziyet edilmişse, Hakk'ın rahmetine mazhar kul odur. Kime hikmet verilmişse, Hakk'ın lütfa mazhar olan odur. Ruhdan yansıyan her şey, bedende hâsıl olur. Her can, lâıyk olduğu ile beraber olur. Her nefis, kendi benzerine cezp edilir. Her gönlün basireti, mârifetine göredir. Her sevginin derecesi, safvetine göredir. O ki tercihini hakktan yana kullanır, bâtil hükümsüz kalır. Enâniyyet yanardağından akan lavlar, vahdet deryasına vâsıl oldumu, huzuru

bulur.

Ey dost! Nûrsuz mârifet, karanlığa çâre olmaz
 Selim kalb, ateşe duçar olmaz
 İlimsiz taat, mânâya misâl olmaz
 Âşksız hayat, kemâle mazhar olmaz
 Zulmanî nefes, lûtfâ mazhar olmaz
 Bencil insan, kimseye yâr olmaz
 Muradı Hakk, o nefse derlerki
 Hakk'ın gayrı, ona pâyidâr olmaz.

Nefsani sıfatların hevâ ve hevesinden ölmüş insan, Rabbının sıfatlarının nûruyla diriltildiğinde, ''sonra onu bir başka yaratışta yeniden inşâ ettik,'' (Müminûn 23\14) yüce ayetindeki ruhani varlığa misâl olur. ''Allah yolunda ölenlere ölümler demeyin bilâkis onlar diridirler fakat siz bunu sezinleyemezsiniz'' (Bakara 2\154) yüce ayeti Allah'ın varlığında bekâ bulanları bildirir. Kulun bekâsı geçici, bekâsı kalıcı ölümsüz diri olan ''Hayy O'dur.'' (Mümin 40\65) ''Kayyum O'dur.'' (Bakara 2\255)

Ey Aziz! Olumsuzluk temeli üzerine olumlu bir yapı inşâ edilemez. Kalbi katılaşmış kişinin verebileceği şey kendisi gibi soğukluk ve uzaklık dugusudur. Ârifin mânevi himmeti, insana ferahlık veren meltem gibidir. Ruhani himmetden gelen Rabbani feyz, kişinin mânevi yö-rüngesini etkilediği gibi, hayatın akışını da yönlendirir. Nûrun yansıması gönüllerde hüküm sürer.

Mânâ bilinir olduğu zaman zâhir, bilinmediğinde bâtıdır. Hakk Teâlâ, esmâsıyla, fiilleriyle zâhir; zâtıyla bâtıdır. Söyle ey gönül! Gönülde aşk belirmeden hakk zâhir olurmu? Âşık, kendinden erimeden, Ma'şuk âşikâr olurmu? Hissiyatından arınmayan nefis, sâfiyetin hakikatına kavuşurmu? Mâlumdurki bir şeyin hakikatı, o şeyin zâtıdır. Yeterki, sâfiyeti perdeleyen her şekil ve kalıptan, her yetersiz ifade ve noksan tanımlamadan özgür olsun. Tecelli mahalli, Rabbının tecelliyatına hazır olsun. ''Rabbim beni mübarek bir mahalle yerleştir.'' (Müminûn 23\29) niyazı, mübarek yerin, Hakk'ın tecelli ettiği tertemiz gönül olduğuna işaret eder. Zirâ kişi, kalbini mâsivâdan, nefsinin arzularından, sırrını gayrından arındırdığı ölçüde nûrullahı mazhar olur. Gülbahçasındaki her bir esmâ fîdanı, ilâhî ahlâkın kokusunu taşır. Nefsinden fâni olan, gülistanı kendi gönlünde bulur. Aradığını bulan etrafta dolanmaz. Fâni benliğinden arınan, kendine varlık aramaz. Bilirki varlık O'dur. Zâhirde görünen sûretler mânâya misâl olmaları içindir. ''Allah, insanlar için misâller veriyor.'' (Nûr 24\35) yüce ayeti, yaradılışın anlamını bildirir. Öyleki, misâller bazen keşif ve müşahade için, bazen nefsi hoşnud kılmak için, bazen de öğüt vermek içindir. En güzel misâller ise Allah içindir.

Ey Sevgili! Her ferd kendindeki mânevi değerlere göre yaşamını düzenler. Kemâlât, hem celâli, hem de cemâli kapsar. Kim kimi aşağılarsa, ondaki tecelli sahibini küçümsemiş olur. Kim kimi yüceltirse ondaki tecelli sahibini övmüş olur. Kul lâıyk olmasa da Allah Teâlâ lütfkârdır. Kul, günahkâr olsada Allah Teâlâ rahmetini esirgemez. Rabbani tecelli ise talebe göre değil, İlâhî takdire göredir. Zirâ, ''lütf ve ihsan Allah'ın elindedir, onu dilediğine verir.'' (Hadid 57\29)

Arayan aradığını kendinde arasın, yoldaşı Rabbı olsun. Bulan, bulduğu zaman, içteki âleminde, dışakininde bir olduğunu görür. Kur'an-ı Mecidi okurken idrâk edilen bir ayetin hikmeti kalbe intikâl etmediği takdirde; mânânın lafzî sûret boyutunda kaldığı anlaşılır. Ayet, nûruyla sırâ yerleşirse, maksat

hâsıl olur. Okumakdan kasıt da budur. Aksi takdirde, okunanı dinlemek vâcib olur. Ârif kişi, kerim kitabın ayetlerini, basireti nisbetinde ve olayların akışı içinde, ihsân olunduğu kadarıyla kendi gönlünde bulur. Böylece iç ve dış âlemde kayıtlı mânâ ve sırlara şâhid olur. Ayetlerdeki misâl ve işaretler kişinin, ilâhi hikmet ve takdire şâhid kılınması için yüzleşilen birer ayna gibidir. "Andolsun, biz açıklayıcı ayetler indirdik. Allah, dilediğini Sırat-ı Müstakime hidâyet eder." (Nûr 24/46) yüce ayeti, bu hakikatı bildirir. Mânâyı, şekil ve kalıpta aramak; aşkın hakikatını, sûretlerde aramak gibidir. Oysa hakikat ne şekilde, ne sûrette velâkin, kendi safvetindedir.

Bilki gönül, feyzin mazharı; zihin, vesvesenin kaynağıdır. Dert ve sıkıntılar, nefsin arındırılması içindir. Celâlin içindeki cemâli gören insan, yaşadıklarının sebebini sorgulamaz. Zirâ bilirki Rabbi, onu fâni kimliğinden arındırmak için sınavlara tâbi tutar. "Mal ve evlatların fitne" sebebi olması, bu ilâhi takdir nedeniyledir. (Enfal 8/28) Nitekim sahiplenilen her şey sınav vesilesidir. Zirâ ister mânevi olsun, isterse maddi, Hakk'ın mülkünün bir ortağı yoktur. "O, semâların ve arzın mülkü, kendine ait olandır." (Furkan 25/2)

Ey aziz! Kendi varlığını reddetmeyen, Hakk'ın varlığını göremez. Her âlemi terk etmeyen, Sevgiliye vûslat edemez.

Senden sana ne kaldıysa, onu yok say! Aşkın hakikatından yana ne yaşadınsa, onu lûtûf say! Bilki keramet, âbidlerin hevesi; mârifet âriflerin ziynetidir. Hakikat sahipleri, mârifetin gayrıyla ilgilenmezler. Vahdet sırrına eren için, âşık ma'suk ayrımı kalmaz. Zât-ı Hakk, vahidiyeti itibarıyla tecelli ettiğinde, kimlikler ve nitelikler belirir. İkilik âlemindeki âşık, Ma'sukunu arar. Zirâ, aşksız yaşanmaz. Mürid, mürşidini arar. Zirâ, ilimsiz hayat anlam kazanmaz. Varlık âlemindeki gönül, kendine sırdaş arar. Mürşid-mürid ilişkisi, bu sırrın cilvesidir. Ne zaman ki zihinlerdeki putlar kırılır, her birinin Hakk'ın lâtifesi olduğu idrâk olunur. Zirâ, O'nun gayrı yoktur. Sûrete bürünmüş misâller, ilâhi aşkın vücûd âlemindeki teneffüsüdür. Amellerin en güzeli, sevmek ve sevilmek; en kıymetlisi, özbenlikteki saklı cevheri Rabbinin ilmiyle bilmektir. Mânâ ve sırların, belirli bir zaman dilimi içinde açıklanması, kalbi pekiştirmek içindir. "Biz onunla (kur'an) senin kalbini dayanıklı kılmak için ayet ayet (kısım kısım) okuttuk." (Furkan 25/32) yüce ayeti bu hikmeti bildirir. Mânâyı her okuyan öğüt almaz. Nefsine pâyeye arayan öze varmaz. Yaşanılan her şeyin Allah'tan geldiğini bilen insan, tevekkülü bırakmaz. Kalbin huzura ermesi, Allah'a olan tevekkülüne bağlıdır. Tevekkül ise teslimiyete bağlıdır. Gülistanın kapısı, rıza ve teslimiyetin ardındadır. Esintiler, Sevgilinin kokusunu gülfidanlarına yayar. Koklayan bilir, muhabbetullahın kokusunu. Bilki vahdetten kesrete dönenin yüzü kararır; kesretten vahdete dönenin gönlü ağarır. Mânâdaki semâyâ "burçlar (mertebeler) yerleştiren, orada ışıık kaynağı (Rabbani feyz) ve aydınlatıcı kamer (gönül) oluşturanın şanı ne yücedir." (Furkan 25/61)

Ey Sevgili! Her gönül bir gülfidanıdır, aşkın bahçesinde. Her can bir sevgilidir, vahdet evinde. Solmayan bir gül bulunmaz, varlık âleminde. Solmayan mahbûb gönüller, cilvekâr Cânanın has bahçesinde.

Ruhun kemâle ermesi vuslat ile, Hakk'ın takdiriyle yetinmek rıza ile; nefsin huzura ermesi teslimiyet iledir. Gönlün neşesi aşk iledir. Zirâ ârif olan bilirki gönül, Rabbinin nazagâhıdır. Kâmil olan bilirki aşk, Hakk'ın gönüller için ezeldeki yazgısıdır. Gülün güzelliği, muhabbetin letâfetinden gelir. Gönlün güzelliği cemâlin sahibi Rabbından gelir. Aşk iksiri, seni senden alır, senin yerine aşk, sensiz vücûda gelir. Hayatın sırrını, tenden ölenler bilir. Ölümün

sırrını, ölümsüz diriler bilir. Seven, sevdiğini över; tenkit eden, kendindeki bir hâli yerer. Rabbiyle yetinen, "Rabbım bana bir hüküm (hikmet) hibe et ve beni sâlihlerin arasına kat," diye niyaz eder. (Şu'arâ 26\83) Zirâ bilirdi Rabbı, sâlihleri dost edinir, şehidlerî sırdaş edinir; sıddıkları serdâr edinir. Gönle akan her mânâ, yeni bir anlayış ve idrâkı farkın- dalığa taşır. Çünkü âlemde oluşan her şey, yeni bir yaratılışın müjdecisidir. O ki, Rabbının takdiri- ne karşı duyarlıdır, Rabbının lütuf rüzgârıda, o gönül sahibine duyarlıdır.

Hakk'ın râzı olduğu şeyi ifâ etmek, Hakk'ın rızasını aramak demektir. Her oluşu Rabbiyle bilen insan, her şeyin Rabbından geldiğini de iyi bilir. "Beni râzı olacağın ameller işlemeye sevk et ve beni rahmetinle sâlih kulların arasına kat." (Neml 27\19) niyazı, bu bilincin ifâdesidir. Bu nedenledir ki Hakk âşıkları, dünya sevgisine meyletmez. Varlıktan soyunan insan, Sevgilinin gayrına gönül vermez. Hayatından hoşnûd olmayan benlik, hoşgörülü olmaz. Sıkıntıları tevekkül ile karşılamayan insan, Dosta yoldaş olmaz. Kendi nefesine havale edilen kimse, Dildâra yâr olmaz. Kim, seni nasıl tanıdıysa öyle bilir. Sen, kendini öyle bilki, Rabbını bilesin. Alîm ve Habîr'den gelen her haberi kerim bilesin. Her haber değerini mesajın sahibinden alır. Gel gör ki, hakikatı duymaktan kaçan ve her şeye kuşku ve suizanla yaklaşanlara haber iletmek ne mümkün! "Muhakkak ki sen (mânâdaki) ölümlere duyuramazsın. Arkalarını dönüp gittiklerinde de (vurdumduymaz) sağırlara işittiremezsin." (Neml 27\80) Tevhid nûruna ermeyen ve kendi görüşlerinden gayrını görmek istemeyen "körleri içine düşükleri sapıklıklarından vazgeçirip doğru yola iletemezsin." (Neml 27\81) Vücûd âlemindeki işâret ve delillere ancak Hakk'a teslim olan canlar şahid olur. Keşif ve müşahede, ahde vefâlı sâdıkların nasibidir.

Ey Gönül! Tevhid deryasına dalmadıkça, bulamazsın ne inci, ne mercan! Aşk canı candan almadıkça, sevemezsin, koşulsuzca, ne kâfir, ne müslüman! Aşk şehidine yakışır, hem ilim, hem irfan. Aşksız hangi hâneye koysalar şu gönlü, olur ona bir zindan. Nerede rıza gülü yetiştirilirse, orayı mesken edin. Nerede inkâr ve şikâyet dikenini görürsen, oradan koşarak uzaklaş. Nefislerine zulmedenlerden hayır gelmez hiç kimseye. Bilki gözlerdeki güzellik, Sevgilinin cemâl nûrunun bir yansımasıdır. "Kendinden (has) bir muhabbet katan" Mennân'ın bir ihsânıdır. (TâHâ 20\39) Sevgilinin yolunu gözleyen göz, O'nun nûruyla bakar. "Allah'ın vaadının hakk olduğunu bilen" insan, imânına imân katar. (Kasas 28\13) Bedenin nerede olduğu değil, gönlün nerede olduğu önemlidir. Sevgilinin nazarı, kırık kalbler beldesinin üzerindedir. Sen sen ol, amelinde koşulsuz ol. Sen sen ol tarafsız, benliksiz ol. Muhabbet, ibâdetin olsun. Aşksız nefes, nefesine haram olsun. Övdüğün, övündüğün Allah olsun. Her nefesin O'na kurban olsun. Aranmak istiyorsan, ara. Sevilme istiyorsan, sev. Tevâzu ve dürüstlük, mâbedin olsun. Kibir ve riya, düşmanın olsun. Hoşgörü ve güzel ahlâk, sıfatın olsun. Hakikat ehli, yoldaşın olsun. Ruhun, her âlemden özgür olsun zirâ sen, Allah'ın kulusun.

Ey Sevgili! Her sevilen hakka iletilebilseydi, her can hidâyete erseydi, dünya; ahiretin mânâ ve maksadının yaşanıldığı hakikat yurdu olurdu. Her ferdin mânevî dönüşüm ve değişiminin istikâmeti sıratı müstakîm olurdu. "Muhakkak ki sen sevdiğin kimseyi hidâyete erdiremezsin. Fakat Allah, dilediği kimseyi hidâyete erdirir. O, hidâyete erecekleri daha iyi bilir." (Kasas 28\56) yüce ayeti, kulun kul, Rabbın- da Rab olmasındaki hikmeti bildirir. Zirâ, Rubûbiyetin bir ortağı yoktur. "Hüküm yalnızca O'nundur. Muhakkak ki O'na rücû ettirileceksiniz." (Kasas 28\70) Sırrınca, emrin mazharı olan her bireyin dönüş serüveni, kendi

elleriyle gerçekleştirilir. Elle işlenip, dille söylenen ne varsa, âhirete intikâl eder. "İşte ahiret yurdu. Biz onu arzda (sufli âlemde) büyüklük taslamayanlara ve bozgunculuk peşinde koşmayanlara has kılarız," (Kasas 28\83) ayetince bildirilmiştir. Bilki samimî nedâmet, özbenlikle yüzleşmenin desturudur. Alınıp, küsmek enâniyyetden olup, hiç kimseye yarar sağlamaz. Gönlü daraltan kısaç kin ve nefrettir. Nefsi yücelten güzel ahlâk ise edeb ve hikmettir. Aradığını, kendi gönlünde bulamayan, aramaya doyamaz. "Rızkı Allah katında" (Ankebût 29\17) bulan ise, bulduğuna doyamaz. Sevgilinin sûret âlemindeki yüzü, aşkın bir cilvesi. Sevsen bir türlü, sevmesen bir türlü, velâkin severek yaşamak en güzeli. Ârif kişi bilirki, nerede mahsun biri varsa, mevlânın gözü ondadır. Nerede âşık bir gönül varsa, Cânânın cezbesi ondadır.

O ki, cisminin topraktan olduğunu unuttur, nefsini susturmayı unuttur.

O ki, ruhunun Hakk'dan geldiğini hatırlar, Rabbı da onu en muhtaç anında hatırlar. Mânâ âleminin hurmaları, cana can katar. Ledünniyat bahçesinin meyvaları gönle nûrlar saçar. İmânın gereğiyle iş tutanın gönlünden hakikat güneşi doğar. Zıddıyla davrananın nefsi, dipsiz karanlığa dalar. Gerçeği görebilecek kabiliyette olmasına rağmen, hakikatı inkâr eden iddia ehlinin hâli, aslında Rabbın kulunu cezalandırmasıdır. Oysa dünya, her aşırılığın ve sapkınlığın görüldüğü bir ibretler âlemidir. Nefsin ona yönelmesi, eziyeti kendine dâvet etmesidir. Ne varki, enâniyyet perdesi kalkmadan zulüm bitmez. Gönül, sevdiğine kavuşmadan hasret bitmez. Neyi reddedip, neyi kabullendiğine dön de bak. Kendi hâlinin derecesini tanımış olursun. Vuslatı önleyen nedir? Kendinden öte! İnkârı, iddiayı, itirazı terk et. Kendinden kurtulmuş olursun. Akla dayalı mantıklı yaşam hoşdur, güzeldir velâkin; zihnin baskısından, nefsin tahakkümünden âzâd olmuş özgür yaşam, hepsinden güzeldir. İhlâs, geçmiş de, geleceği de unutmaktır. Zirâ geçmişte de, gelecekte de sen varsın. Sen yoksan şayet, mev- cûdiyetin ihlâslı olur. Varlığın Allah için olur. Gönlün şen, ruhun şen, varlığın şen olur. Varlığının neye işâret ettiğine vâkıf olursan, aradığını bulmuş olursun. Zirâ, nefsindeki işâretin maksadı sensin. "O kendilerine ilim verilenlerin gönüllerindeki apaçık işâretlerdir. Ayetlerimizi ancak (kendisiyle çekişen) zâlimler inkâr eder." (Ankebût 29\49)

Ey dost! Sevgiliye çıkmayan yol, çıkmaz sokaktır. Aşk yolunu kestimi, başka yol bırakmaz nefesine. Mecnun, girmesin bir kere gönle, Leylâ'yı görecem diye, ne eziyetler eder kendine. Leylâ girmesin bir kere gönle, ne gönül bırakır, ne ad, ne de şecere. Ruhun güzelliği, ilâhi emre mazhar olduğu içindir. Gönlün güzelliği, muhabbetullahı mazhar olduğu içindir. Sırrın güzelliği nûra mazhar olduğu içindir. Kişinin mânevi rızkı nerede ise, olması gereken yer orasıdır ilâhi takdire göre. Mânevi hâle uygun olmayan yerden sıdk içinde ayrılmak, ruhani açılımın vesilesidir. Gönüllerin rızkı ihlâs, nefislerin rızkı rıza, sırların rızkı tevekküldür. Subhan Allah, en doğrusunu bilir.

Ey Sevgili! Sevmek, sevmek doğuştan gelen bir ihtiyaçtır velâkin, dünyanın peşinde nefsi koşturmanın adı aşk mıdır? Bilgi alış veriş, ruhanî paylaşım, insan olmanın gereğidir velâkin faydasız ve mânâ- sız söz kalabalığının adı mânevi sohbetmidir? Gönülden gönüle akan muhabbetin ve özverinin dostluk olduğu ne zaman unutuldu? Kusur ve hataları ulu orta göstermek, ne zamandan beri mârifet oldu? İnsanı aşağılayan insanın aynı insan olduğu, ne zaman hatırlanmaz oldu? "Dünya yaşamının bir eğlence ve oyundan başka bir şey olmadığı" (Ankebût 29\64), ne çabuk unutuldu? Kutsî değerler, ne zamandan bu yana küçümsenir oldu? Enâniyyet, ne zamandan beri tapınılan yegâne mâbud oldu? Nasıl ol- duda, gönülleri

yakalamak âdet, birbirlerini dışlamak ibâdet oldu? Çirkinliğin makbul olduğu, iyilik ve güzelliğin korkuyla karşılandığı yerde, ”onlar, kendi nefisleri hakkında hiç düşünmediler mi?” (Rum 30\8) Bilki kim, her neyle meşgul ise; meşguliyeti, onu hakikatdan alıkoyar. Meğerki ilgisi, bilgisi ve yönelişi Allah ile Allah için olsun. Meğer ki, kudsî sıfatların nûruyla nefsi arındırılmış olsun. Ruhun, ruhla huzur bulması; bedenın, bedenle birlikteliğinden daha kıymetlidir. Gönlün, gönülle olan beraberliği; sûretin, sûretle olan uyumundan daha anlamlıdır. Her birey ”üzerinde yaratıldığı fıtrata sımsıkı tutun” makla dâvetlidir. (Rum 30\30) Tutunan, sakınır; umursamayan, nefsin hevâsına takılır. ”Nefsini hevâ ve hevesinden koruyan” insan, erkişidir. (Nâziyat 79\40) Er kişi, Rabbiyle nikâhlı olduğunu unutmayan kişidir. Ey Aziz! Kurban kesmek farz değildir. Zirâ, her insan nefsinı kurban edecek cesaretle ve azimde değildir. Gönlü ile ameli bir olmayanın hâli halis değildir. İkilikte ısrar eden benlik, gizli şirkten arınmış değildir. Rabbanı sır taşıyan insan, riyakâr değildir. Kişi, dostunu kendinden daha çok sevmedikçe, dostun sırrına eremez. Dost odur ki, dostu görenin üzüntüsü yok olur; sevinç, elem ve kaygının yerini alır. Onun, bunun dediğiyle düşenin nefsi yolda kalır. Allah bana yeter, tevekkülüyle yola çıkanın yoldaşı doğruluk ve ihlâs olur. Bilki, nefsin zekâtı, sâlih amellerle gerçekleşir. Kalbin temizliği, sevgi zekâtıyla gerçekleşir. Sırrın zekâtı, ruhani himmetin, infakıyla gerçekleşir. O ki, Hakk’ın zâtı tecellisinin gölgesi altındadır, korunma kalkaniyla gayrından korunmaktadır. Allah Teâlâ, dilerse, kendi nefsinı yenik düşenleri nefsinde öldürür; gaflete düşmüş gönülleri nûruyla diriltir. O ki, hakikati sâfiyetle arar, irâdesini, Rabbinin irâdesine koşulsuz teslim eder. İrâdi ölümü, gönüllü kabul eder. O ki, zihnindeki fâni kimliğinden arınır; varlığı, huzurlu ve hoşnud olur. O ki, hoşnûddur, Rabbi da ondan hoşnuddur. ”İşte bu yeniden dirilme günüdür. Fakat daha önce siz (bu sırrı) bilmiyordunuz” (Rum 30\56) ayeti, bu hikmeti bildirir. Öte yandan, onlarki sapkınlıkta direnirler, hakikat yerine; nefislerine haz arayarak, enâniyyet tuzağına düşerler, kendi aklına güvenen cahillerin ”kalblerini Allah böyle mühürler.” (Rum 30\59) O ki nefsinı heyecan arar, kuzu postuna bürünen aç gözlülerde onu arar. Varlık âleminde kimileri gönülleriyle hayattadır, kimileri doymaz benlikleriyle. Kusur, kusurluyu arar; tövbe, tövbekârı arar. Samimi nedamet, ihlâslı sabır, Hakk’ın rahmetini coşturur. Lütuf anbarından nûrani hediyeler ihsân olunur. Ne dünyaya, ne de âhirete arzu duymayan insan, Allah’a has kul olmanın hürriyetine kavuşur. Her sıkıntının yerini ferahlık, her hatanın yerini fazilet doldurur. Allah’ın nimeti, O’nun, lütuf ve hikmeti, kalbleri, rıza nûruyla kuşatır. Her iddiadan arınan kalbler, Hakk’a nazargâh olur. Allah’ın kendisini gördüğünü bilen insan, gayrına bakmaktan utanır. Gönlünü ve gözünü, tecelli sahibine döndürür. ”İşte onlar, Rablarından gelen hidâyet (hakikat) üzerinedirler ve onlar kurtuluşa erenlerdir.” (Lokman 31\5)

Ey aziz! Bilki hakiki dost, yalnızca ihtiyaç anında değil, her an gönülden ve hatırdan çıkarılmayan kişidir. Zirâ o, varlığını karşılıksız infak eden kişidir.

Ey Sevgili! Bu yol, Allah’a yakın olmayı arzulayanların değil, Allah’ta yok olmaya râzı olanların yoludur. Süslü sözcüklerle nefislerini parlatanların değil, sessiz ibâdetlerle, sükûtun anlamına erenlerin yoludur. Bu yol, aşkı bedenlerde arayanların değil, bedenler kabre girse de, gönüllerde bulanların yoludur. Tek’i, iki görenlerin değil, her sûrette Vâhid’i görenlerin yoludur. Kalıcı huzuru ve mutluluğu dış âlemde arayanların değil, coşku ve neşeyi, bir sebebe dayandırmaksızın gönül de bulanların yoludur. Bu yol, kendi akli ve bilgisiyle yürüyenlerin değil, ilâhi inâyet ve lütuf, Rabbanı feyz ve nûrla sırları aydınlananların yolu-

dur. Tereddüt edenlerin değil, koşulsuz kendini verenlerin yoludur. Nefsi için yaşayanların değil, gülistana koşanların yoludur. Bu yol hiç birşeyden vazgeçemeyenlerin değil, her şeyden vazgeçebilenlerin yoludur. Dikbaşı kibirlilerin değil, hiçliği içine sindirebilenlerin yoludur. Bu yol, gönlü diri olmayan ölülerin değil, nefsinden ölmüş, Rabbiyla, Rabbında diri olanların yoludur. Kendi benliğini müşahede edenlerin değil, fakrın sırrına erip, Rabbin tecellisine hayran kalanların yoludur. Heyhat! ”İnsanlardan öyleleride vardırki, Allah yolundan bilgisizce saptırmak için işin (faydasız) laf tarafını satın alır ve o yolu eğlence hâline getirirler.” (Lokman 31\6)

Ey aziz! Gözler vardır, varlığı görür; varlığın, Hakk olduğunu görmez. Gözler vardır Hakk’ı görür, Hakk’ın gayrını var bilmez.

Başı hidâyet olan her işin sonu selâmet olur.

Başı hıyanet olan her ilişkinin sonu nedamet olur.

Yaratıkla yaradana yol yoktur. Yaradanla yaradana olan yol hakk yoldur. O halde hiç kimseyi, hiç bir şeye zorlama. Hakikat zorla elde edilemez. Kendinden vazgeçemeyen, yokluğun değerini bilmez. ”Oysa Allah’a ortak koşmak muhakkakki büyük zulümdür.” (Lokman 31\13) öyleki, gönüldeki gerçek Sevgiliyi görmemek, gönle zulmetmektir. Hakk’ın varlığının gayrına varlık vehmetmek, nefse zulmetmektir. Hakikat bilgisini ve Hakk’ın emirlerini inkâr etmek, ruha zulmetmektir. Özbenlikte saklı cevherden mahrum bırakmak sırza zulmetmektir.

O halde ey dost! Gönül öyle bir yere bağla ki, gönül garip kalmasın; nefis, mâsivâyâ yem olmasın, ruh huzurdan mahrum kalmasın, sır, mârifete hiç doymasın.

Her nefsin ihtiyacı nisbetinde, muhtaçlığı giderilir. İlme muhtaç olunmadan, gayret hâsıl olmaz, sevginin hasına muhtaç olunmadan, aşk yaşanmaz. Hakk’a muhtaç olunmadan hakikat yaşanmaz. Yokluğun tâlibi olunmadan, varlık tanınmaz. Ezeldeki ilâhi takdire muhtaç kılınmadan, ferahlık yaşanmaz. Allah’a duyulan muhtaçlık olmadan, Allah’a has kul olunmaz. Bilki kim, hakikattan yana ne anladıysa, yaşantısı onu izhar eder. Kim, güzel ahlâktan yana ne anladıysa, davranışları onu açıklar. Mânâ da zâhir olan her şey, kişinin eylemlerinde, sıfatlarında ve zâtında belirgin olur. Rabbinin kendisi hakkındaki takdirinden hüsnüzanla emin olanın, tevekkülü tam, ahlâkı güzel, amellerinden emin olunur. Kin ve öfke ise hayra ulaşmayı önler. ”Allah,(hakikatı) inkâr edenleri kendi öfkeleriyle yüzgeri etti. Hiçbir hayra ulaşamadılar.” (Ahzâb 33\25) Dünya için üzülüp, sevinmek, bir hiç uğruna nefsi harcamak olur. Bir hiç uğruna gönlü vermek, zevâl olur. Kendinden kopamamanın bedeli kişiye vebâl olur. Dünyayı yâr edinmek ruha azâb olur. Kolaylıkla kendini veren, dünyaya kul olur. Her kusurlunun sufli âlemdeki hâli bir değildir. Her tevbekârın tevbesi aynı değildir. Her himmet sahibinin himmetinin yükselişi de eşit değildir. ”Allah, yere (sufli boyuta) gireni ve ondan çıkanı, semâdan (mânâdan) ineni ve oraya (ruhani boyuta) yükseleni bilir. O, Rahimdir Gafûrdur.” (Sebe 34\2)

Ey Sevgili! Nefsin değil, gönlün feryâdıdır Hakk’a yükselen.

Dikenin değil, gülün râyihasıdır kalbleri büyüleyen.

Kimsenin değil, aşkın tılsımıdır ruhları tutsak eden.

Gönül sırla sıvanınca, görünen Mevlâ’nın yüzüdür, mânânın özünden. Zâtı Hakk’ın künhüdür esmâsını seyreden. Sanırsınki sen, Dildârı görürsün; Didardır seni, gönül pencereden seyreden.

Bilenlerin mâlumudur ki hafî kelimesi, hem sırrın sırrı, hem de

yalınayak anlamlarına gelir. Nitekim kutsal vâdi Tuva'da, nalınsız (varlıksız) durulurki; hâfi'den Sevgilinin hitâbı duyulsun, sessiz ve derinden. Ayetlerdeki mânâlar zâhir olsun, gönlün gizeminden.

Hakikat âşığının hatı-
rında tek bir Sevgili olmalıdırki, kalb, huzuru bulsun. Tek bir maksat olmalıdırki, nefis, Rab-
bına yönelsin. Tek bir hakikat olmalıdır ki, ruh, beşeri takıntılarından kurtulsun. Tek bir ba-
kış olmalıdır ki, sır, nûrların nûrlarının nûruyla ahvâda buluşsun.

Kişi, dünyadan uzak durmuş, ne fayda; kendi nefsinden uzaklaşmadıkça! Bir gözü mânâda, bir gözü dünyada onların talebi ve niyeti, ihlâs ehlinin ki gibi aynı içtenlikte ve sâfiyette değildir. İhlâs nûru, kendinden olanı kabul eder, dünyaya yan bakanı red eder. Sevgilinin sinesinde kaybolan ancak, ebedi huzura erer. Bilki, kiminin gönül bahçesi, şükre vesile olur. Kiminin maddi imkânlarının zenginliği, nefsinin şikâyetinin nedeni olur. An'ın getirdiği nimeti göremeyen insan, mânâyı yaşayamayan olur. Zirâ o, geleceğin kaygısına kendini kap-
tırmıştır.

Geçmişini
geleceğe taşıyanın hâli, taşıdığı yükten beli eğrilmiş ağaç dalı gibidir. An'ın kıymetini de-
ğerlendiremeyen rızkı, karanlığın içinde kaybolan yıldız gibidir. "Allah, insanlara bir
rahmet açarsa artık onu kısıtlayacak yoktur. O'nun tutup, kısıtığını ise açığa çıkaracak yok-
tur." (Fâtır 35\2) yüce ayeti, nice hikmetleri bildirir. Hüküm ve hikmet, ezeldeki ilâhi takdi-
re göre gerçekleşir.

Hakikatı görüp, kabullenmek, onu bildirene ait
bir olgu değildir. "Şüphesiz ki Allah, dilediğini saptırır, dilediğini hidâyete erdirir." (Fâtır
35\8) Herkeze söyleyip, herkeze beraber olan insan, kurulan tuzaklara kolay yem olur. Yal-
nızca Hakk'a yönelen insan, azimle hidâyet yoluna koyulur. Cahilin bilgisizliği hakikat il-
minin içine katıldığında; karanlık, aydınlığa katılmış gibi olur. Hakikat ilmi, nefsâniyetin
içine katıldığında, mânevi açılım, ruhani kapanışa vesile olur. "Allah, geceyi gündüzün içi-
ne sokar. Gündüzü de gecenin içine sokar." (Fâtır 35\13) ayeti kerimesi, nice derin mânâları
kapsar. Aşkla yola koyulan her kalb sahibi insan, nasibini, Hakk'ın lütfunda arar. Zirâ, kalb-
leri, zâti tasarrufunda tutan mutlak varlıktır. Allah Teâlâ, kudsi tecellisiyle varlıkta beliren
her "mülk, yalnızca O'nun- dur." (Fâtır 35\13) O, dilediğini mânâ ve hakikatlardan saptırır,
dünyaya ve nefsin hevâsına gönderir. Dilediğini de, oyun ve eğlenceden koparıp alır, kendi-
ne has kıldığı kullarının yoluna sevk eder.

Dünyanın sesini duymak istemeyen, gönül kulağını tıkasın. Mâsivâyâ dönmek istemeyen,
Allah'ın ipiyle kendini sımsıkı bağlasın. Hakk'a vuslatı dileyen, halkdan uzak dursun. Böy-
lece, "Rabbının her şeye şâhit oluşu sana yetmez mi?" (Fussilet 41\53) ayetinin nûru, şâhidi
olsun.

Mânâ ve maddeyle sınanan kişinin nefsi, onu vesve-
selere sevk eder. Gelecekle ilgili kaygıları deşer ki, Rabbiyle olan sözleşmesi hatırdan çık-
sın, kalb gözü evham ve kuşkuyla perdelensin. Basiret sahibi insan ise, okuyup, dinledikle-
rinden yararlanmasını bilir. Yürüyüşünü düzgün sürdürür. Mânâda kararlı, vaadına sâdık
olur. Rahman'ın rahmeti gönülleri yıkayan yağmur olur.

Ey dost! Her bilgiden boşalmadan hikmet kula haram olur. Sâlih amelden boşalmadan ibâdet
haram olur. Kul kendinden boşalmadan, hakikat ona haram olur. Aşk, okumakla ele geçmez,
tâlib olan herkeze kendini vermez. O bir dilberdir, ateşi gönle düşer. O bir ceylandır Tuva da
gezer. O bir lütuftur, dilediğini seçer. O bir cezbedir, benliği kül eder.

Ey Sevgili! Her zerren aşk derdiyle dertlenmedikçe

Derman sahibinden derman gelmez,

Gece gündüze, gündüzün gecene dönüşmedikçe
 Dergâh sahibinden ferman gelmez,
 Her solukta nefse hâkim olmadıkça
 Mülkün sahibinden ihsân gelmez,
 Her secde sen kendini vermedikçe
 Lütuf sahibinden îkan gelmez.

Bilenlerin mâlumudurki mânevi üstünlük, kabiliyetler itibariyle değil, lütfâ mazhar olma itibariyledir. Aşkda öyle. İbâdetler, ihlâs yönünden üstündür; gönülde öyle. Eylemler, güzel ahlâk yönünden üstündür, ruh da öyle. Doğruluk ahde, vefâ yönünden üstündür, sırda öyle. Mânâ âleminde bir olan ferdler arasındaki farklılık, ifade ve beyan zenginliği yönündendir, aşk yönünden değil. Vahdet sırrına erenler arasında ayrılık ve gayrılık olmaz. Nasıl olsunki! Vahdet sahibi varlık Tektir. Tevhidin lafzında kalanlar ise mânâ ve aşkdan yana yoksul olanlardır. Âriflerin yollarındaki farklılık, maksatlardaki birliği değiştirmez. Hakk'ın tecellisindeki tevhid şuurunu gölgelemez. Her ne kadar çaba ve gayretle ele geçen şey hoşdur, güzeldir velâkin, lütufla gelen nimet gibi değildir. Hâller, gelip, geçer; ihsân edilen nimet ise sürekli. Renkten renge girmek, gelip, geçer; Allah'ın boyası ise sâbittir. Kim, Allah'ın zikriyle kalbini bağlarsa, hiç kimse ona göz dikemez. Kim Allah'ın ziynetiyle nefsinin süslerse, hiç kimse onu saptıramaz. Kim Allah'ın ilmiyle ruhunu beslerse, hiç bir mârifet ona yetişemez. Kim Allah'ın nûruyla sırrını donatırsa, hiç kimse onun aydınlığına erişemez.

Ey Aziz! Kendi nefesine söz geçiremeyen yürüyüşü ile, ihlâs sahibi bir kulun yönelişi bir değildir. Hiç kimse, "Allah'a çok yönelen kul" (Sâd 30\17,44) gibi değildir. İhlâs sahipleri için "belirlenmiş, belli bir rızık vardır, onlar ikrama mazhar olanlardır." (Saffât 37\41,42) Sır kadehinden sunulan içecekler, içene mânevi huzur ve sükûnet verir. Tevhid bilincini pekiştirir. Kezâ, "onlar onu içmekle sarhoş da olmazlar" (Saffât 37\42) Beşeri kimliklerini, Hüviyetin mutlak sahibinde erittiklerinden, vahdet hâlinde, kesret hayaline düşmezler. Karşılarındakilere ayna olmaları, farkındalığa dâvet içindir. Cilveleri, Hakk'a hizmet içindir. Bilki, varlık âleminde kişinin karşısına çıkan sûret ve kimlikler, gönüllerdeki mânâların çizgileridir. Nefsine ava çıkan avlar. Sûretler bulvarında gölgelerin her türlü var. Nefsine eğlence arayan nice iddia sahipleri var. Nasıl ki, güven vermeyenle yapılan yolculuk, başa belâ olur; kibir dilinden söyleyene söz, sahibine zehirli diken olur. İddia ehli, iddia ettiği şeyden kendisi mahrum kalır. Birbirleriyle çatışma ve çekişme içinde olanlar, huzur ortamından uzak olur. Gördüğünü ifşâ etmeyen göz, nûra mazhar olur. Her canı dost bilen insan, Sevgiliye yâr olur. Gönüle ne ekersen o yeşerir. Öfke eken, öfke biçer. Sevgi eken, saadet biçer. Yüce Rabbim gönüllere nûr ekmiş. Hani ya nerede? Hakk'ın cemâline ayna olan! Hani nerede? Sûretten de tenden de vazgeçip, gönüllere şifâ, sırlara sırdaş olan! Hani nerede? Senden, seni dilerim, gayrını değil, diye niyaz eden!

Ey dost! Beklenmedik bir zamanda, beklenmedik bir yerden, beklenmedik bir haber gelirse, onun etkisi derin olur. Bu beklenmedik durumda, kişinin kendini sorgulaması yerinde ve faydalı olur. İncitmeye alışık olan, incinmenin acısını tatmış olur. Her arzu ve hevesin, aşk olmadığı anlaşılmış olur. Her gönül sahibinin, gönül sahibi olmadığı bilinmiş olur. Her canın, aynı terazide tartılamayacağı görülmüş olur. Kanadı kırık kalblerin, en çok lütfâ mazhar olduğu anlaşılmış olur. Hakk sohbetinden gayrı, hiç bir söyleşinin, gönüllere huzur vermediği idrâk edilmiş olur. Mânevi tecellinin, ilâhi bir rızık olduğu fark edilmiş olur.

Ey Sevgili! Dilsizlerin dilinden anlayan insan, gönül sahibidir. Mâ'suk'un kendine cezbettği gönül, aşk sahibidir. Gönünde yalnızca Allah olan insan, sır sahibidir.

İnkârın imâna, imânın inkâra, adaletin isyana, isyanın adalete, nefretin sevgiye, sevginin nefrete dönüşümü misâli; her şey haddini aştığı zaman, zıddına dönüşür. Haddi korumak ve ölçülü olmak, dengede kalmanın gereğidir. Zirâ, "Allah, haddi aşanları sevmez." (Maide 5\87) Cemâl, kişiyi olgunlaştırdığı gibi, celâl de, onu Hakk'ın gayrına muhtaç olmaktadır kurtarır. Mânâ âleminden gelen rızkın hakikatını arayanlardan, "ancak O'na yönelen ve derinlemesine düşünen öğüt alır." (Mü'min 40\13) Rabbani ilhâmın ne olduğunu bilmeyen, mahrum kalır. Hakk'a yaklaştırmaya çalışanla, yaklaştırılan arasında fark vardır. İlki, nefsiyle yaklaştırmaya çalışır, diğeri, nefsin hâkimiyetinden arındırılmıştır. İlki, zâhirdeki isimler vasıtasıyla ilerler; deliller, onun rehberi olur. Diğeri, bâtındaki sıfatlarla yükselir, keşif ve müşahade onun hakikatıdır. Bilki zâhirde kaybedilen her şeyin, bâtında bir karşılığı vardır. Yakınlıktan kastedilen olgu, mânevi yükselişin dereceleridir. "O, dereceleri hakkıyla yükseltendir" (Mü'min 40\15) Her ferd, yöneldiğini kendinde bulur. Kendi doğrularını bırakan insan, Hakk'ın doğruluk yoluna koyulur. Cenabı Hakk, sevdikleriyle olan randevusunu hatırlatıp, ahde vefâyı umursamayanları da "uyarmak için kullarından dilediğine emrinden (irade ettiği) ruhu indirir." (40\15) İlka olunan ruhun himmeti, kimi gönülleri muhabbetle okşar, kimi gönülleri hikmetle donatır. Kimi gönülleri güzel ahlâka taşır. Kimi gönülleri velâyet sırrına ulaştırır. Kimi gönülleri de, Zât'a has kul kılar. Her mânevi yöneliş karşılığını bulur.

Gözünden billur yaşlar akıtan, sırrında inciler bulur. Gönünden muhabbet dağıtan, ruhunda huzur gülleri bulur. "Her nefse yaptığının karşılığı verilir." (40\17) Kimileri yaklaşırken uzaklaşır, kimileri uzak iken yakınlaştırılır.

Her eleştiriye tepki gösteren insan, aynaya bakmaktan kaçınır. Rabbinin tecellisine ayna olan insan, O'ndan uzakta değildir. Her işte Rabbinin hikmetini gören insan, asla çaresiz değildir. Aşk deryasının koynunda büyüyen insan, câhil değildir. Yaşadığı an'ın amlamını doğru değerlendiren insan, kayıpta değildir. Hangi hâlde olursa olsun, hangi yerde bulunursa bulunsun, hayatın neşesine ve güzelliğine şahid olan insan, kendindeki kemâle uzak değildir. Bilki her ferd, kendindeki cevheri, kendi amelleriyle belli eder. Tepki ve davranışlar, kişinin kimliğini ortaya koyar. Yaptığı her hatalı "iş kendisine süslü gösterilen insan doğruluktan sapar." (Mü'min 40\37) Bilki hâlden hoşnûd insan, üzüntü yaşamaz. Doğruluktan ayrılmayan insan, pişmanlık duymaz. Sahibi olduklarının kıymetini bilen insan, kayıp yaşamaz. İnsanın doğasında sevmek, sevilme vardır. Sevgiden mahrum kalan, kendi doğasına yabancı olandır. Doğaya yabancı olan, yaradana karşı yabancı kalandır. "Allah'ın semâları ve arzı (mâneviyatı ve doğayı) ve ikisi arasında bulunanları ancak bir amaç ve belirli bir süre (kemâlât süreci) için yarattığını hiç düşünmediler mi? (Rum 30\8) yüce ayeti, bu gizemi ve nicelerini bildirir.

Ey Aziz! Kendi hakikatını tanımayan bir insanın, bir başkasını tanıması mümkünmüdür? Kendi değerini bilmeyenin, karşısındakinin değerini takdir etmesi, ne kadar gerçekçidir?

Ne geçmişe, ne de geleceğe sahiplenmediğin zaman, kaybedecek bir şeyin de yok demektir. Şu halde, huzurlu yaşamı önleyen şey, zihnin ürettiklerinden başka nedir? Ey güzelliği aynalarda arayan kişi! Sen kendinden vazgeçki, yokluk aynasından, güzelliğin kendisi kendi cemâlini seyretsin. İnsani kemâlin ve ruhani cemâlin kul da yerleşmesi vakde ve teslimiyete bağlıdır. Asıl olan yaşanılan hâle râzı olmaktır. "Muhakkakki, Rabbımız Allah'tır deyip

sonrada dosdoğru olanlar üzerine akın akın (mânevi feyz ve himmet) taşıyan melekler iner.” (Fussilet 31\30) Kiminin sevinci gelecek kaygısının sona ermesiyledir. Kiminin sevinci Cennet nimetiyledir, kiminin ki de Rabbin cemâliyledir.

Ey Sevgili! Hakiki güzel odurki, çirkinliği örtüp onu güzelliğe dönüştürür. Tıpkı, ilâhi ahlâkın beşeri ahlâkı dönüştürüp, kendi cemâliyle varlığı kuşatması gibi. Bilgisizi, bilgisizliğinden arındırıp, tevhid ilmiyle donatması gibi. Ârifi nefsinden öldürüp, nûruyla diriltmesi gibi. Bu şuna benzer: Aşka mazhar olan, aşkın kendisi olur. Rahmete mazhar olan, rahmetin vesilesi olur. Hakk’a mazhar olan, hakikatın aynası olur. Nitekim güzellik, kendi sâfi güzelliğini ancak pürüzsüz bir aynada, görürki; o ayna, enâ- niyyetinden arındırılmış olan insandır. Ne varki, dilin söylediği değil, hâl’in bildirdiğidir asıl olan. Kişi neye hizmet ettiğine bakarsa, kendi hâlini görmüş, kendi derecesini bilmiş olur. Sahiplendiğini zannettiği şeylerin gerçek sahibini bilen insan, hiçbir şeye sahiplenmez. Her sözün Hakk’dan geldiğini bilen insan, hiçbir söze hiddetlenmez. Yaşadıklarından ders çıkarmayan kişi, herkeze öğüt vermeyi çok sever. Kendi davranışlarını umursamayan kişi, herkezin eylemini tenkit eder. Oysa Hakk’a teslimiyet, irâdeyi bütününü Allah’a teslim etmektir; kendi tedbiriyle yönetmek değil! Mâlumdur ki, kalbi dünyayla dolu olanın rızkı arzdan gelir. Gönlü aşkla dolu olanın rızkı semâdan gelir. Gönlü Mevlâyıla dolu olanın rızkı Zât-ı Hakk’dan gelir. Nefsin, gönlün, ruhun ve sırrın rızkları, kendi kabiliyetleriyle orantılıdır. İlâhi lütuf ise, gayret ve kabiliyetle elde edilmesi mümkün olmayan bir hazinenin, hibe olarak kula ihsân edilmesidir. Cevad Allah, cömerdliğini lütfuyla gösterir. Lütuf meltemi esmeye başladığı zaman, her tıkanıklık açılır, her darlık genişliğe dönüşür. Gönle ekilen tohumlar, zaman tüneline girmeden anında yeşerir. Mânâ âleminin çiçekleri, gönülleri şenlendirir. Herşeyi kuşatan Rabbin tecellisinin delilleri âfakta belirir. Her harfin nûru gönlün bâtınından seslenir. ”Rabbının katından açık bir belgesi olan kimse” (Muhammed 47\14) yüce ayeti, bu hikmeti bildirir. Her ferdin nasibi, Rabbin rahmet ve kemâlinden gelir. ”O, dilediğini rahmetine dahil eder.” (Şûra 42\8), ”Dilediğine hikmeti verir.” (Bakara 2\269) Her birinin rızkını irâde ettiği gibi indirir. Her nefsin nasibini, ya daraltır, ya genişletir. Has kullarını, ”kendi katından bir ruhla destekler.” (Mücadele 58\22) Her sırrın mârifetini, inâyetine göre, edebini irfanına göre verir. Rahmetini ulûhiyetine göre, fazlını muhabbetine göre, nû- runu lütfuna göre iletir. Subhan, en doğrusunu bilir. Zirâ, ”semâların (vahdaniyetin) ve arzın (kesretin) anahtarları O’nundur.” (Şûrâ 42\12) Sırları nûrlandıran, gönülleri şenlendiren, ruhlara huzur veren, nefisleri uyaran hep O’nun rahmeti ve lütfudur. Gönülleri kapıp götüren nedir? O’nun aşkından başka! Her işin hikmeti, kalbin müşahedesi ile idrâk edilir. Her devrin ve an’ın idrâkı kendine göredir. Yakınlığın esintisi, muhabbetin cezbesi kalbleri büyüler. Mecîd’in katından Hayy olarak gelen hakikat ruhu, Lâtif’in lütfuyla bâtında zuhur eder. Zâhirde bir sûretle örtünen ruh, basiretle varlığın tevhidini müşahade eder. ”Muhakkakki din (tecelli) mutlak bir olgudur.” (Zariat 51\6) Hikmet ve sırlarla ”dolu semâyâ andolsunki siz çeşitli görüşler (tefsir ve teviller) içindediniz.” (51\7,8) O ki süzme bala nefsinin dahil eder, ”Ondan çevrilen çevrilir” (Zariat 51\9)

Ey Aziz! Mânâyâ yaklaşmaya çalışanla, mânânın kendisine yaklaştırıldığı kimse birmidir? Gönlü diri olanla, kilitli olanın idrâkı eşitmidir? Gönül imân nûruyla nefes alır, muhabbetullah nûruyla yaklaştırılır, mârifetullah nûruyla aslını tanır. Sır, hakikat nûruyla yakîn’e kavuşur. ”İşte size vaad edilen budur.” Bu nimet, her hâl ve mânâyâ sadakat içinde girip, sada-

kat içinde çıkan, "Allah'a sımsıkı yönelip (hâl ve tavrını) koruyan (evvâb) içindir." (Kaf 50\32) En ufak bir eleştiriye tahammül gösteremeyip, arkasını dönüp gidenler için değildir. Hakikatle yüzleşmek her benliğin işi değildir. Gönül kabı ihlâs ve aşkla yoğrulan ve hakka kulak verenler içindir. Kâmilin elinden her şey alınabilir velâkin yakîn'e ermiş imânı ve ahlâki değerleri alınamaz. Zirâ o, her bedeli ödeyerek nefsinden geçmesini Rabbının lütfu ve öğretisiyle öğrenmiştir.

Ey Sevgili! Bir insanın yaşam hikâyesini bilmek, onun zâtını tanımak demek değildir. Kezâ, vukû bulan işlere şâhid olmak, onların hakikatını bilmek anlamına gelmez. Önyargı, kuşku ve kuruntuların karanlığından, hakikat ilminin ferahlatıcı aydınlığına çıkaran Rabbûl âlemi- nin keremi, şefkât ve muhabbeti ne yücedir.

Bir delile dayanmaksızın imân edip, Hakk'a tevekkül eden insanın, Rabbına olan yakınlığı ile; delile dayanarak nefesine güvence arayanın değeri bir değildir. Rabbani tecelli ve mânevi "fetihten önce (varlığını) infak eden ve (nefsiyle) savaşımlar, diğerleriyle aynı değildir."

(Hadid 57\10) Tevhid ehlinin olan sıddıkların ve şehidlerin gönüllerini şevke, ruhlarını huzura, sırlarını yakîn'e kavuşturan nûrlar vardır. "Onların mükâfatları ve nûrları vardır."

(Hadid 57\19) yüce ayetince, sıddıklar hakk'el yakîn, şehidler ayne'l yakîn nûrunun mazharıdır. Mükâfatları, hakikat ruhuna vuslatla Hakk'ın tecellisini keşif ve müşahade nimetine kavuşmalarıdır. Kudsi tecelli nimetine şâhid kılınmak, ârifler için gönül cennetine ermehtir. Özü ve sözü bir olmanın huzurunu yaşayan sıddıklar, Hakk'ın gayrıyla avunmazlar. Gönül Hakk'da, gözü halkta olanın yolu hem uzun, hemde meşakkatlidir. Bireysel aklına dayanan insan, kendisinin yaşamadığı ve göremediği şey hakkında tartışmaya meraklıdır. Gönül sahibi insan ise, mânâyı bizzat görüp, yaşamayı temenni eder. Sır sahibi insan da, müşahade ettiği tecellinin kalıcılığını ve devamlılığını niyaz eder. Kendi zanlarına dayananlar bilmezlerki, "zan, hakikat namına bir şey ifade etmez." (Necm 53\28) Nefs, gönül ve ruh aynı istikâmette olsunki sır, nûra kavuşsun; vuslattan kastedilen mânâ hâsıl olsun. Bilki, ibâdet ve hizmet, takva kapısının anahtarıdır. Azim ve gayret, mârifet kapısının; hüsnüzan ve tevekkül, nimet kapısının anahtarıdır. Güler yüzlülük ve ikram dostluk kapısının; tevazu ve fakr, yakınlık kapısının anahtarıdır. İhlâs ve sadakât, rahmet kapısının anahtarıdır. Subhan Allah, en doğrusunu bilir. "Semâyı ellerimizle biz kurduk ve biz onu genişletmekteyiz." (Zâriat 51\47) Sırrınca, kâinatın genişlemesi misâli, Hakk'ın huzurundan ayrılmayanlar için de, mânevi keşif ve müşahadelerle, ruhani ufkun boyutları genişler. "Arzı da biz döşedik, ne güzel döşeyiciyiz." (Zâriat 51\48) ayeti kerimesi, kadiri mutlak Cenâb-ı Mevlâ'nın, âlemi mülkteki doğal kaynakları, ilmî ve çağdaş imkânları; beşeriyetin emrine vererek, âdil ve faziletli bir ortam yarattığını bildirir. Yeryüzünün, barınılacak bir yuva oluşu, şükür için her rahatlığın insaniyete tahsis edilmiş olması; "düşünüp, idrâk etmeniz için her şeyden iki çift yarattık," (Zâriat 51\49) hikmeti, tevhid ehlini, zıdları birleyerek, hakikate ermeyi öğütler. Bilenlerin mâlumudur ki, kâmilin gönlü, celâlin heybeti ve cemâlin esintisiyle; hem mülkü, hem de melekûtu kendinde birler. Gönüldeki hilâlin dolunay hâli, geçmiş ve gelecek zamanların dürülmesinin de sembolüdür. Ünsiyet şarabıyla nefsinden arınan kalb sahibine, farkındalık ve vuslat vakdinin yakın olduğunu haber verir. "O saat yaklaştı, ay yarıldı." (Kamer 54\1) ayetinin işaret ettiği nice sırlar vardır. İlim hüküm sürünce, gönül; Rabbından aldığı hikmet ve mârifeti, tecelli deryasından yansıtır. Mânâ ve irfân bahçelerinde yetişen "bitkiler ve ağaçlar (müridler ve mürşidler) secde ederler." Bütün bunlar, Cenab-ı Hakk'ın sırlar

semâsını, hakikat ilmiyle yükseltip; kudsi rızık ve himmeti belli bir ölçüye göre sâbit kılmasının hikmetindendir. "Allah, semâyı yükseltti ve ölçüyü koydu." (Rahman 55\7) yüce ayetince bildirilmiştir. Her devrin mânâ ve ihtiyacına göre, tecelli deryasından nice kâmil ve ârifler belirir. "İkisinden de inci ve mercan çıkar" (Rahman 55\22) yüce ayeti, dünya ve ukbâ denizlerindeki kudret sahibinin "her an yeni bir tasarrufta" (55\29) bulunduğunu bildirir. Varlık âlemindeki her iş ve nimet, varlığın sürekliliğini temin içindir.

Ey dost! Gönül, aşkı yaşamasaydı, gönlün sahibini nasıl tanırdı?

Ruh, sırâ kavuşmasaydı, ubûdetin mânâsına nasıl varırdı?

Sır, nûra ermeseydi, nasıl Sevgilinin nazargâhı olurdu?

Ey Sevgili! Her ferdin secdesi gönüllerdeki tecelliye göredir. Kalb, hangi esmânın tasarrufu altındaysa gönlün secdeside o hitâbın istikâmetindedir. "Mülk (tasarruf ve yönetim) elinde bulunan Allah ne yücedir." (Mülk 67\1) Melekût ve mülk âlemlerinde, "semâlardaki ve arzdaki her şey Allah'ı tesbih eder." (Haşr 59\1) Mukaddes Zât, yücelttirdiği nisbette, her işaret, tanımlama ve idrâklardan da tenzih edilir. Zirâ, mecâzî varlık olan halk, hakiki varlık olan Hakk'ı yeterince yüceltmez, gereğince tenzih edemez. Layıkıyla O'nu hamd edemez. Halkın Hakk'ı tesbihi dahi, Hakk'ın ilâhi takdir ve muradına göre gerçekleşir. Bu hikmete istinaden, bir hibe ve ilâhi lütuf sonucu mânâ ve sırlara kavuşmuş olanlar; diğerlerinin de, kendilerine yönelmesinden manen hoşnûd olurlar. Cenab-ı Hakk'ın, onları kendilerine yönelttiği inancıyla, onları kendi benliklerine tercih ederler. Bu gerçek, ayeti kerimede şöylece bildirilmiştir. "Onlardan önce o yurda (hakikat yurdu) yerleşmiş ve imânı (tahkiken) özümsemiş olanlar, kendilerine hicret edenleri severler. Kendileri ihtiyaç içinde bulunsalar bile, onları kendi nefislerine tercih ederler." (Haşr 59\9) Onların hayrına olduğuna inandıkları fiilleri gerçekleştirirler. Bilki ruhani hicret, beşeri ahlâktan, ilâhi ahlâka; sufli sıfatlardan, ulvi sıfatlara olan hicret olup, ancak Allah'tan gayrı her şeyden vazgeçenlerin nasibidir. Âlemi mülkün sınırlarından, âlemi melekût âleminin genişliğine hicret, vehimlerdeki fâni kimliklerinden arınanların nasibidir. Muradı ancak Allah olan, letâfet, zerâfet ve duyarlıkta bir olanların vuslatıdır. Bu mânâ, "kim nefsinin cimriliğinden (doymazlığından) korunursa işte kurtuluşa erenler onlardır." (Tegâ bûn 64\16) ayetince belirtilmiştir. Kendi önceliklerini, dolayısıyla nefsinin karşısındakine tercih eden kişi ise "nefsinin doymazlığından" (Haşr 59\9) korunmamış addedilir. Sevdğinde ve zikrettiğinde kendinden vazgeçemeyenin durumu budur. Gönül, nefsin taleplerinden arınmadıkça, kişinin hâli değişmez. Özbenliğindeki gerçek değere ulaşmamış insan, kendi yaşantısından da öğüt almasını bilmez. Oysa, varlıkta her bir şey, bir diğerine misâldir. "En yüce misâller ise Allah içindir." (Nahl 16\60) Nitekim balarısı, bal yapıp, şifâ ve hikmete vesile olur. Eşek arısı, kendi nefsinin bencilliğine misâl olur.

Bilki sadâkat gösteremeyecek olandan sadâkat ve kadirşinazlık beklenemez. İddia ehlinden, teslimiyetin ruhu gerçekleşmez. Oysa, "Allah, kendi yolunda kenetlenmiş bir bina gibi saf bağlayarak (nefsiyle) savaşırları sever." (Saff 61\4) Onlar ki, beşeri zevkler uğruna, mânâ ve fazilet yolundan saparlar. "Onlar yoldan sapınca, Allah da kalbleri saptırır." (Saff 61\5) Öte yandan nefsinin ve kalbini, ruhuyla bütünleştirmek üzere hidâyet yoluna intikâl edenler; dünya da gönül cennetine, ukbâda ruhani cennete hicret ederler. Onlar, "Allah'tan bir yardım ve yakın fetih (fethikârib) müjdesine mazhar olurlar." (Saff 61\13)

Ey Aziz! Âlemi mülk, zihinde, âlemi melekût, gönülde; âlemi ceberût, sıfatda, âlemi lâhût,

zât da yaşanır.

Rabbani âlemden gelen esintiler kesilirse, gönül, susuz kalmış toprağa döner. Beşeriyet âlemini feyz ve himmetle sulayan kâmiller dünyadan çekilirse, yeryüzü, öksüz kalmış çocuğa benzer.

Mânâdan yana daralanlar, nefsin istikâmetine yönelirler.

Mânâdan yana genişleyenler, "Allah'ın kendilerine verdiği ile yükümlü" dürler. (Talak 65\7) Kimin duyduğundan ne anladığı, okuduğundan ne algıladığı önemlidir. Asıl olan, niyetin ve maksadın başlangıçtaki sâfiyetini koruyabilmesidir. Gönül tarlasına çerçöp diken, buğday başağı yetiştiremez. Rabbin, oku dâvetine uymayan, gülbahçesinin ferahlatıcı kokusunu teneffüs edemez. Duyması, okuması Allah'tan olan insan, kabiliyetinin hakkını arayan kişidir. Kimin arayışının daha güzel ve hak olduğunu Rabbi değerlendirir. Zirâ, "ölümü ve ömrü yaratan O'dur." (Mülk 67\2) Ey Sevgili!

Rabbânî feyz ve ilhâmın Nun'un kanatlarından indiğini bilenler, hakikat ilminin simgesi "kaleme ve satır satır (gönülde) yazdıklarına" (Kalem 68\1) hayran kalır; nimetin sahibini tesbih ile hamd ederler. "Rabbına hamd ederek tesbih et ve O'ndan mâğfiret dile." (Nasr 110\3) yüce ayeti, fâni benliğin aczinin idrakında, karşılıksız yapılan her hizmetin O'ndan mâğfiret dilemek olduğunu imâ eder. Zirâ, O'ndan mâğfiret dilemek, kişiyi, Rabbinin lütfuna taşır. O'ndan gelen has mâğfiret, kulu, fakrun hakikatına kavuşturur. Nefsindeki her beklentiye aşmanın huzuru içindeki insan, Rabbinin lütfuyla gerçekleşen keşif ve müşahade nimetlerini dile getirir. Bu durum, "nimeti dile getir." (Duha 93\11) ayetince bildirildiği üzere, Rabbin emrini yerine getirmekten ibârettir.

Hayat kitabına yazılan her satırda, tecelli deryasında gözlenen zenginliğin, O'nun sonsuz ve sınırsız hikmet hazinelerinden yalnızca bir yansıma olduğu beyan edilir. "Allah'ın sizin üzerinizdeki nimetini hatırlayın." (Âl-i İmran 3\103) ayeti kerimesi, idrâklı yaşamın kendisinin bir nimet olduğunu bildirir.

Bu mânâda, daimi zikir; nimetin, her nefes, aşk ve şükranla hatırlanmasıdır. Öte yandan bir insan ne kadar bilgisizse, o kadar kötümser olur. Hakikatı bilen Rabbinin güveni tam olduğundan, her zaman iyimser olur. "İyiliği emret, câhillerden yüzçevir" (Araf 7\199) yüce ayeti, bu yalın gerçeği tesbit eder. Bilki sapkınlığa müsait olan, kötümser olur; iyiliğe yönelen, iyiliğin ve güzelliğin gerçek sahibini tanır. Şu da varki, kötü zan, azabı dâvet eder; hüsnüzan, mâğfireti çağırır. O ki nefsindeki her aşırılıkla mücadele eder, Rabbi da onu mânevi "ganimetlerle mükâfatlandırır." (Fetih 48\19) Girişilen her kademede Hakk Teâlâ "pek çok ganimetler vaat buyurmuştur. (Fetih 48\20) Zâtına seçip, inâyet ettiklerine "takva kelimesinin mânâsını ilham buyurmuştur." (Fetih 48\26) İhlâs ve takva nûrları, Rabbin has kullarına ihsan eylediği nimetlerdendir.

Mâsivânın cezbelerinden nefsin kurtaranlar, Rabbin Kâfi isminin nûruyla, hem nefsi hem de ruhu arınmışlığın huzuruna kavuşurlar. Allah için, Allah ile yetinmesini bilen kul için Allah'ın rahmetinin genişliği sonucu; O'nun, Nâfi, Şâfi, Rauf sıfatlarının nûrları kulun benliğini kuşatıp kucaklar. Nûn, nübüvvetten gelen feyze vasıta olur. Subhan Allah en doğrusunu bilir.

Ey aziz! Olumsuz duygularla beslenen

eve girme. Olumsuz duygular besleyeni de kalbine kabul etme. "El Hâkk'a, Nedir el Hâkk'a?", "Onun ne olduğunu sana bildiren nedir?" (Hâkka 69\1,2,3) Mânâ ve hakikatlardan yana perdelenmişliğin bir yüzümüdür o? Yahut, hakikatı kabullenmekte zorlananların yaşadığı bir süreç midir? Veya, nefsin hoşuna gitmese de, gerçekleşmesinde hiç bir

şüphe bulunmayan, kaçınılmaz bir olgudur? Her canın kendi elleriyle yazdığı varlık kitabının uluorta okunacağı bir zaman birimimidir? Kimileri, amelleriyle yüzleşmenin idrâkı içinde; kimileride, hesabı bilememenin telâşı içindemidir? Bu süreçte, yüzünü Rabbinin vechine döndüren insan, ''Yüce Rabbinin adıyla tesbih et'' menin mânâsıyla meşguldür. (Hâkka 69\52) İlâhi muhabbet ki insana verilmiş yüce bir nimet ve emanettir. Sıfatı korumak, sevgiye kendi safveti içinde ve en özenli bir tavırla değerlendirmeyi gerektirir. Öte yandan nefis, aşkı, sûretlerde ve kesrette arar. Gönül aşkı, hâlden hâle dönüşerek yaşar. Ruhun muhabbeti ise vahdetten yanadır. Sır sahibi insan, her muhabbetin gerçek sahibi varlığın, kendinden kendine olan zâtî muhabbetine şahidlik eder. Bu süreçte, Nâfi esmâsı, Hakk'ın nimetine bir son bulunmadığını ve yaşanan her hâlin; ister bast, ister kabz olsun, bir faydaya istinat ettiğini bildirir. Kezâ nefse mânevi şifayı, Şâfi esmâsı verdiği gibi, aşkı ilâhi, her derdin devâsı olur. Kâmil mürşidin irşâdı da öyle.

O hâlde ey dost! Bilmez misin ki, her ne ararsan kendinde bulursun; Cânânı, canında bulursun. Aradığını gayrında değil, sırrında bulursun. Hakk nûrunun apaçık zuhuru nefsinde şahid olursun. ''Mu- hakkakki mescitler (gönüller) Allah içindir. O halde Allah'ın yanı sıra gayrına yönelmeyin.'' (Cin 72\28) Hakk'ın ilminden, muhabbetinden gayrı hiçbir şeyin gönülleri kuşatmasına izin vermeyin. Zirâ, gönlün feyzi, yönelişine göre; ruhun feyzi, asaletine göre, sırrın feyzi, sâfiyetine göredir.

Ey Sevgili! Kimi ayrılıklar, kulu Allah'a yaklaştırır; kimi beraberlikler; Allah'tan uzaklaştırır. Her candaki gizli cevheri gören göz aydınlanmıştır. Sözde hafif velâkin mânâda ağır olanı her ferd taşıyamaz. Nefsine boyun eğen, nefsinden kurtulamaz. Her kul vaadına sâdik kalmaz. Gönlüyle değil, nefsiyle yürüyeni güzellikle terk etmek, Hakk'a verilen sözün yerine getirilmesini temin içindir. Zirâ ''kim vuslatı dilerse Rabbına doğru bir yol edindir.'' (Müzemmil 73\19) Bir doğru davranış, pek çok yanlış giderir. Bir yanlış davranış, bir güzelliğin yitirilmesinin nedeni olur. Kişinin alışık olduğu bağlantıları ve nefsâni saplantıları, mânevi varlığının üstünde taşıdığı ağırlıklardır. Onlardan kurtulunmadan, ruhanî özgürlükten söz edilemez. Mâsivânın ördüğü ağlar ne kadar çoksa, terk edildiğinde hüznü de o kadar derin olur. Oysa kalıcı olmayan her şey, pamuk ipliğine bağlı ilişkiler gibidir. Gönüllerin gıdası ise hakiki sevgidir. Kalb, sevgilinin ismini anmakla hakikat âlemine uyanır. Ruh, O'nun muhabbetiyle sağlığına kavuşur. Sır, O'na kavuştuğunda dirlik kazanır. Nefsinin iddiasına tövbe etmeyen nedâmeti lafta kalır. Değersizliği satın alanın yolu engebeli olur. ''Muhakkakki biz, ona (hakk) yolu gösterdik.(artık) o, ya şükreder (hakka yönelir), ya da küfreder (nefsine eziyet eder)'' (İnsan 76\3) yüce ayeti, neyin terk edilmesi gerektiğini bildirir. Nitekim hakikat yolcusu, Allah için sever, Allah için terk eder. Allah için yer, Allah için yedirir. Karşılıksız yapılan hizmeti ancak, gönül ve vicdan sahibi takdir eder.

Ey dost! Koşulsuz sevgi, şarta bağlı sevgiden daha bağlayıcıdır. İnanca uygun yaşam, faydasız söylemlerden daha inandırıcıdır. Değersizlik duygusu, kişinin kendine duyduğu hoşnudsuzluğun bir yansımasıdır. Nefsin gerçek sahibini tanıyan insan, fâni kimliğini önemsemekten vazgeçtiğinde, sırrında saklı hazinenin yolunu bulmuş olur. Bu yol, bencilliğin terki özveri ve saf sevginin yolu olduğundan; şikâyeti terk edenler, gül bahçesine kavuşur. Dikene katlanan burun, gülü koklar. Sabreden, selâmeti kucaklar. Diken, gülün mânâsının ve zerafetinin zıddıdır. Velâkin her ikisi de bir vücûdda mevcûttur. Tıpkı, sufli ve ulvi ahlâk gibi; nefis ve ruh gibi. Zıtların bir arada bulunmaları, şikâyet nedeni değil, yaratanın sanatın-

daki eşsiz harmonisine hayranlık sebebi olmalıdır. Elbette karamsarlığı ve olumsuzluğu yaşam tarzı olarak benimseyenlerin, gülün anlam ve zerafetine ermeleri beklenemez ''kendilerini denemek için sunulan, dünya hayatının faydalarına (nefsâni zevklerine) göz dikme'' (TâHâ 20\131), Rabbani feyz ve hikmetin yerini alamaz. Zirâ geçici olan, kalıcı olanın yerine geçemez. Bilki şikâyet eden insan, kendi şikâyetiyle kendini cezalandırarak, yaşamın güzelliğinden ve sessizliğin derinliğinden uzak kalır. Unutulmamalıdır ki Allah sevgisi, kalbi her fâninin sevgisinden arındırır. Allah'a olan güven, Allah ile yetinmenin huzuruna kavuşturur. Ne varki yalın gerçeği kabullenmek, her canın elinde değildir. Derin deryaya dalmak, her yüzme bilen nâsibi değildir. İlâhi aşk, her zorluğun aşılmasının vesilesidir velâkin nefis, geçici hazların peşindedir. Ruhtur, Rabbına kaçıp, sığınan. Ruhani huzurun getirdiği doyunluk, nefsâni doyunluğun yerini aldımı, mânevi hayat esenlik ve dirlik kazanır. ''Bu yeryüzünü ölümler ve diriler için toplanma yeri kılmadık mı?'' (Mürselat 77\25,26) yüce hitâbı, insana, kimin diri, kimin ölü olduğu gerçeğini hatırlatır. O ki, nefsiyle ruhu arasında sıkışıp kalmıştır, ''orada ne ölür, ne de dirilir.'' (A'lâ 87\13) Ancak kibrinden ve beklentilerinden vazgeçebilen ve böylece nefsinden ''arınan, gerçekten kurtulmuştur.'' (A'lâ 87\14) Zira insanoğlu kabullenmesede, özben-liğinde kayıtlı olan sahifelerde, ''âhiret daha hayırlı ve daha kalıcı olduğu'' (A'lâ 87\17) bildirilmiştir. Farkına varmasa da, o, Hakk'ın sırlarına mazhar kılınan canlı bir kitaptır. Nefsinin hakikatını müdrük olan ve mânâları yaşayarak tadan insan, Rabbını ta'zim ile tanır. Tıpkı O'nun dostluğuna ve korunmasına erişmiş ve O'nun hitabıyla müşerref olmuş ''İbrahim (a.s.) ve Musa (a.s.)'' gibi. Ey Sevgili! Sorguladığımız her şey, hakikata olan ihtiyacımızı gösterir. Özen gösterdiğimiz her şey, kendimize duyduğumuz saygıyı gösterir. İnsan, sahip olduklarının değerini bilseydi, hiç değersizlik duygusunu yaşamıydu? Maddi âlem bu kadar önem kazanmasaydı, mânevi yaşamdan bu kadar uzak-laşılmıydu? Her cana aynı ilgi ve özlem gösterilebilseydi, çaresizlik içinde yaşayan kalırmıydu? Erdemli davranmakta bu kadar cimri olunmasaydı, beşeri ilişkiler bu kadar tahrip olur muydu? Kişi özüne bu kadar yabancı kalmasaydı, varlığına bu kadar câhil kalırmıydu? Benlik, işine gelmeyen her şeyi yalanlamasaydı, doğruluk dâvetine bu kadar direnebilirmiydi? Nefs, Rabbına aşkla yönelebilseydi, kendine bu denli zulmedermiydi? Bilki mânâda tahrifat yaparak nefsin zulmeden insan ziyandadır. Her harfin değerini bilenler, her cana aynı ihtimamı gösterirler. Benliklerini hesaba çekmeyenler, birgün. ''hesaba çekilmeyi ummuyorlardı'' (Nebe 78\27) ayetine muhatab olurlar. Oysa her insan, kendi amellerinin şahididir. Varlık âlemindeki her insan, her gönle hitâb etmez. ''Sizi eşler hâlinde yarattık'' (Nebe 78\8) ayeti kerimesi, her kalb sahibine uygun bir gönül ehli bulunduğunu bildirir. Bu durum zıddı için de geçerlidir. Her iddia sahibinin karşısında kendi benzeri çıkarılır. Ava giden bir gün kendisi avlanır.

Ey aziz! Nasilki farkındalık vakdi, mânevi geçim vakdidir; fakruriyet giysisi de huzur vakdidir, sessizliğin sinesinde giydirilir. ''Geceyi bir elbise yaptık, gündüzü de geçimi temin zamanı kıldık.'' (Nebe 78\10,11) ayetleri, nice mânâları içerir. Kezâ gönül aşkla doldumu, ''yağmur yüklü bulutlardan şarıl şarıl (hikmet) yağmuru yağdırdık.'' (Nebe 78\14) İlâhi müjdesi gerçekleşir. Aziz ve kerim Hakk'ın ihsân hazinelerine bir son yoktur. İster cemâl, isterse celâl iksiri olsun, hakikat ehli, kimin neye ihtiyacı varsa, ona onu verir; ârifin bu davranışı anlaşılır bulunmasa da. Şu fâni âlemde katıksız aşk şarabından yudumlayanlar azınlıktadır. ''Rabları, onlara tertemiz bir içecek içerecektir.'' (İnsan 76\21) yüce ayetindeki

mânâyı, tâhur'u tadanlar bilir. Her nefeste nefsinden arınanlar bilir. Nasılki sürekli evril-meyen "insan hüsrân içindedir." (Asr 103\2); kendini yenileyen her nefes gibi, gönül de, yepyeni mânâ ve keşiflerle yenilendiği takdirde dirliğini korur. Cismani bedenın yıpranması, ruhun azmı karşısında önemsiz kalır. "Dünya hayatını tercih etmiş olan için" (Nâziat 79\38) her şey tersine gelişir. Nefsinin oyununa gelen insan, yeni ilişkiler yaşamayı, yenilenmek diye algılar. Oysa hiç kimseyi aşkla sevmeyen insan hüsrandır. Ne varki âlemde oluşan hiç bir işın sırrı lâıykıyla bilinemediğinden, hiç kimseyi önyargıyla değerlendirmemek ve sabır ve hoşgörüyü hareket etmek kâmillerin edebidir. Zirâ, hayatın akışından kimin ne öğüt aldığı, kimin ne fayda sağladığı, Rabbiyle kulu arasındaki bir sırdır. Kimin Hakk'ı hamd ile hatırladığı, kişinin gönül sahifelerinde kayıtlıdır. Bilki gönlü serin olan, gönlü selim olandır. Ruh ki, bedene hayat veren bir güneş gibidir, "güneş dürüldüğü zaman." (Tekvir 81\1); ruhaniyetin, cismâniyeti terkettiği gündür. Nitekim mânâ yıldızları "söndüğü zaman" (Tekvir 81\2) Rabbani feyz ve himmetden mahrum kalan her şey, güneşten yoksun kalmış tabiat gibidir. Sevgisiz ve ilimsiz yaşam da öyle! Hayatın anlamını idrâk etmeğe çalışanlardan, kendi aklıyla yürümeğe çalışan, ağır bedeller öder. Rabbına güvenen, Rabbiyle Rabbına döner. Tevhid sırrına eren, nefesine varlık kuruntusu vermez; hakka eren, sırrını vermez. "yüzlerinde nimetlerin sevincini" (Mutaffifin 89\24) gördüğün kişiyle, nimet sahibinin nûrunu görenin içmiş olduğu kaynak, aynı sâfiyette değildir. "Onun sonu bir misk dir." (83\26) yüce ayetince, kalbin ihlâsına göre "mukarrebûn ondan içer." (83\28) Nefsini, Rabbına ortak eden "insan ise ziyandır." Zirâ, cem'den, fark'a inerek, ayrılık acısına duçar olan ziyandır. Hiç kimse kendisine ait olmayan bir şeyi başkasına veremeyeceği gibi, kendine ait olmayan bir şeye de sahiplenemez. Sorun, kendim diye tanımlanıp, sahiplenilen mevcûdiyetin haki- katını tanımamaktan gelir. Varlığını tanımayan ziyandır.

Ey Sevgili! Tecelli âleminde şâhid olanda, şâhid olunan da bir'dir. Zâhir ve Bâtın'ın, Evvel ve Âhir'in birliği gibi. Varlığa tevhid gözü ile bakıldığında, varlık bir'dir. Cem'den farka inilip, tefrik gözüyle bakıldığında, kesret (çokluk) vahdete (tek'e) şâhidlik eder. Ya da, tek olan mutlak varlık, mukayyet varlık olan halkına şâhidlik eder. "Andolsun şâhidlik edene ve şâhidlik edilene" (Burûc 85\3) ayeti okunup, gören ve görülen ayrımı yapıldığında durum böyledir. Gören ve görülenin tevhidinde ise Hakk, kendi tecellisinin şâhididir. "Allah, zâtına şâhid olması yetmezmi?" (Nisa 4\166) ayetinde olduğu gibi. Dileyen, dilediği şekilde okur. Âbidin okumasıyla, ârifin okuyuşu bir değildir. Gönül, bütün mânâ ve hakikatlerin okunup, yaşandığı ve Hakk'ın nazargâhı olması itibariyle, kırmızı yakut gibidir. Kezâ, Rabbinin her feyz ve ilhamın mazharı olarak, zâhirdeki levhi mahfuz gibidir. Nitekim ruhu ve nûraniyeti itibariyle kur'anı kerim, "ilim verilenlerin kalblerindeki apaçık ayetler" değildir? (Ankebût 29\49) Aşksız gönül, kanı çekilmiş bir organ gibi değildir? Hakikat ilmine dayanmayan her bilgi, ruhsuz cesed hükmünde değildir? "Semâlar da (melekûtta) ve arz da (mülk de) ne varsa, O'ndan bir lütuf olarak size boyun eğdirilmiştir." (Casiye 45\13) yüce ayetinin mazharı olan insan, ihsan ve "ikramlarla şerefli (üstün) kılınmış bir varlık" değildir? (İsra 17\70) Nübüvvet nûrundan aldığı himmet ve feyzle, bâsireti açılmış gönül, hakikat ilmini yayıp, aydınlatan ve "karanlığı delen yıldız" (Tarık 86\3) gibi değildir? Hakikat ilmi, tevhid nûrunun ışıyla, "hak ve bâtılı ayırd eden bir söz" (Tarık 86\13) ve değer değildir? O ki, değersizlik duygusuna mağlubdur, kendi yaratılışına ve inancına uygun düşmeyen bir yaşantıyı kabullenenlerin ruh hâli değildir? O ki, her an "Rab- bının

yüce adını tesbih’’ eder, (A’lâ 87\1) sırrındaki hazinenin idrâkı içinde, kendi değerini kendi elleriyle düzenler. Bilki, Rabbın ismini tesbih etmek, her bir Esmâ ül Hüsnâ nûrunun ilâhi ahlâk olarak senden zâhir oluşu değildir? Celâl ve cemâl nûrlarının, melekût ve mülk der-yalarındaki zuhûruyla, kabz ve bast dalgalarına maruz kalan kalbin, hâl’den hâle dönüşümü, İlâhi irâdenin muradı ve cilvesi değildir? Nice mânâ ve sırları ’’yaratıp, şekillendiren, onlara düzen veren, hidâyetiyle yol gösteren O,’’ değildir? (A’lâ 87\2,3)

Her ferde, lâıyk olduğu hikmeti ölçüyle indirip, hidâyet (hakikat) yolunu aydınlatan, dünyayı dileyene dünya zevklerini veren; âhireti dileyene, ahiret nimetlerinin mânâlarını idrâka dâvet eden o değildir? Zâtına yönelenleri de, aşkının cezbesi ve heybetiyle nefisleri kül eden, mârifetinin kemâliyle kalbleri cemâliyle donatan; sırrını, sırlarına sırdaş eden Sevgili O değildir?

İlâhi! Kudsi aşkının hayaline hangi gönül kanmaz? Seni inkâr eden dahi aşkı yaşamaya doyamaz. Sarmışsın kullarını, ezeldeki takdirinin celili cemâliyle. Ayrılığın haşyeti, vuslatının müjdesi ile. Seni tesbih eder cümle âlem, yüceliğinin azametiyle. ’’Sana okutacağız da unutmayacaksın’’ (A’lâ 87\6) sırrının hikmetiyle tesbih eder sıdıklar. Nefsinden arınan ’’mutlaka kurtuluşa erer.’’ (A’lâ 87\14) ayetinin ışığında; kalbinde irfan olan, varlığının hikmetini anlar. Yaşayan tadar, Rabbani tecellinin kıymetini. Nefsinin mutluluğu için yaşayan insan, bilmez ilâhi aşkın hikmetini. Duymakla ele geçmez, irfan ehlinin sırrı. ’’Orada akan bir pınar vardır’’ (Gaşiya 88\12) gözden gönüle. Her himmet pınarı, sırrındaki kaynaktan yayılır sözden gönüle, ’’hizmete sunulmuş kadehlerle’’ (Gaşiya 88\14) gören göz, Rab-bıyla görür. Duyan kulak, Rabbiyle duyar; duyuran Hakk olduktan sonra! Varlığının hakikatını hatırlayan insan, gerçek Sevgiliyi hatırlar. Kalbleri cemâliyle kuşatan Sevgili, nefisleri celâliyle sınar. Hakikate erememenin tesellisini, dünyanın kollarında arayan, hüsrana uğrar. Bilseki her can, kendi seçimlerini kendi elleriyle yazar. Kendini Allah’a bırakan, Bûrhân’ı özünde arar.

Ey

Sevgili! Güzelliklerle ilgilenmek, insana kendindeki gerçek değeri gösterir. Çirkinlik ve olumsuzlukları solumak, kişiyi kendi hakikatından uzaklaştırır. İyiliği, dürüstlüğü ve özveri-yi yaşamayan bir kimlik, sahibinin başına dert olur. Sevdiğinin uğrunda kendinden vazgeçmeyen için aşk, dudakları süsleyen bir kelime olur. Nefsini ve ruhunu Rabbına teslim etmeyen imânı, bilki neye misâl olur. Hayatı, ’ben’ odaksız yaşamının mânâ hazzını ancak erenler ve koşulsuz sevenler bilir. Sevilenler, sevgiyi dolaylı bilir. Sen aşk olmadıktan sonra, aşkı dile getirmek neye yarar! Bir gönle, bir mâlik gerek; Hakk’ın gayrı, kula ne gerek! Allah’ın yettiği kula, irâdi tasarruf ne gerek!

Şu fânî âlemde, kiminin dili konuşur, kiminin gönlü. Kiminin hâl dili şükür olur, kimininki sürekli şikâyet. O ki, sevdiğine kendini beklentisiz vermiştir, aşığının dilinden Sevgili konuşur. Bilki hakiki cemâlin bir örneği yoktur. Hakiki celâlin bir benzeri yoktur. Zirâ, Celâl ve Cemâl sahibinin ’’bir dengi yoktur.’’ (İhlas 112\4) görünümlere aldanmayan göz, gerçek güzelliği görür.

Bu yolun yolcuları bilirlerki, halktan Hakk’a giden yol, hem meşekkatlı, hem de engebelidir. Beşeri kimliğinden feragat etmeyen benlik, ’’o, sarp yokuşu aşamaz.’’ (Beled 90\11) Ruhunu, nefsinin köleliğinden kurtaran insan, yokuşu aşar. Mânâdan yana yoksulu doyuran can, yokuşu aşmanın yolunu tutar.

’’Birbirlerine merhameti tavsiye edenler’’ (Beled 90\17), huzurun zuhuruna zemin hazırlar. Varlığının kıymetini bilmeyen insan, nefesine hüsrana hazırlar. Nefsine lâıyk olduğu değeri

kazandıran insan, akîbetine hayırlar hazırlar. Herkezin gayreti kendi yönelişine göredir. Kimileri, dünyayı kazanmanın yolunu bilir; kimileri, gönül kazanmanın erdemini. Kimileri de, her yolun, sonunun Rabbına çıktığını bilir.

Ey Aziz! Doğru algılanmayan her şey, olumsuz düşünce ve zanları tetikler. Olumsuz düşünceler, kişinin hakikatı görmesine engel olduğu için huzursuzluğu tetikler. Bu durumda doğru olan, kişinin kendindeki bilgiyi sorgulamasıdır. Hakikatı duymak isteyen, hakikatın sesinden uzaklaşmasın. Zirâ, sessizliğin derinliğinde hakkın sesi var. Bilki kişiye ait olmayan bir şey kaybedilemeyeceğine göre, kayıp ve kazanç kavramları tamamen izâfî olup, insanın özbenliğiyle ilgili değildir. Hakiki kayıp, insanın kendine yabancı olması; gerçek kazanç ise, özündeki cevhere kavuşmasıdır. Geri kalan her şey, sanal dünyanın sanal görünümleridir. O halde ey dost! Gayretini nereye yöneltmen gerektiğini biliyorsun.

Gerçek "güzelliği tasdik" (Leyl 92\6) etki, güzelliğe mazhar olasın. Mânâya ve maddeye aynı anda yönelmek, birine tutunup, diğerini reddetmene vesile olur. Zira gönül, iki zıddan birini seçmek durumunda kalır. Halkın içine düştüğü tenakuz, tam da budur. Hem pehrize girip, hem de zıddını uygulamak, vücuda şok yaratır. İşte bu yüzden hakikat ehli "doğruluk makamı"nda (Yunus 10\2) sâbit durur. Rabbi, ona neyi lâıyk görmüşse, onu benimser, kendi irâdesiyle talepte bulunmaz. O'ndan gelen lütfuda reddetmez. Bilki kendini farklı, başkalarını farklı gören benlik, tevhidden uzaklaşıyor demektir. Herkezi kendinle bir bilen sırrına, nûr yerleşmiş demektir. İnandığı değerleri tâvizsiz uygulayan insan, kendi değerini bulmuş demektir. Olumsuzluğu ve mutsuzluğu kendinde aramayan insan, kendini henüz tanımıyor demektir. Zirâ, mutluluk dışarıda değil, insanın kendi içinde, kendine verdiği bir hediyedir. "Bir işi bitirince diğerine koyul" mak (İnşirah 94\7), gayreti ve umudu elden bırakmamaktır. Zirâ her şey, kişinin kendi elleriyle gelir. "Sadece Rabbına yönel" mak (İnşirah 94\8), salt hakikata yönelmektir. Böylesine âşık, zor bulunur. İlâhi aşk ise, Allah'tan gelir. Hamdolsun, bilinmeyi sevdiği için tecelli eden mukaddes Zât'a. Salât ve selâm olsun Mahbubuna (s.a.v.) Selâm olsun aşkı yaşayan bütün dostlara.

Ey Sevgili! Hayalin erişemediği mânâ ve hakikatlere gönül erişir. Kimin aşk, kimin himmet sahibi olduğu Hakk'ın katında bellidir. Himmetler O'na yükselir zirâ, yücelikler O'na aittir. O, her aşkın, her güzelliğin ebedi sahibidir. Kötümserlik ise salgın hastalık gibidir. Hayatın, anlamsız rastlantılar üzerine kurulduğuna inananlar, hiç bir çaba gösterme zahmetine katlanamayanlardır. Zaten imânı küçümseyenler de onlardır. Bilmezlerki, yokluktan varedip, "yaratan Rabbinin adıyla oku" mak (A'lâk 96\1); varlık iddiasında bulunmadan, Rabbinin okutmasına kendini vermektir. Bireyin kendi bilgi ve idrâkı içinde okuma arzusu hoşdur, güzeldir velâkin bu durum, mânâ ve sırları kendi dağarcığıyla sınırlandırmasıdır. Deryayı bir kaba sığdırmak ne mümkün! Bilinmeyi murad ve irade etmiş olan Zât-ı Hakk, esmâ ve sıfat tecellisiyle insanı, sırrındaki hikmetleri okumağa dâvet etmiştir. Her bir esmâ, rubûbiyet tecellisi olduğu içindirki O, tecelli ettiği ismin nûruyla (Rabbinin ismiyle) mânâları okumayı kuluna telkin etmiştir. Böylece insan, nefsinde zuhur eden ilâhi ismin mânâsı üzerine varlığını sürdürmüş olduğunu görür.

Rubûbiyetin özelliği budur. Bütün bir yaşam boyu, bilinme muradı ile, bilme gayreti bu menâl de hâsıl olur. Kulun okutulması sürecinde, her kerim hikmeti, her latif sırrı cömertliğiyle açıklayan "Rabbin ekremdir." (A'lâk 96\3) gönlü bir kalem kılıp, "o kalemle (nitelik ve nicelikleri) öğretendir." (96\4) Kendi bilgisinin yetersizliğini itiraf eden "insana bilme-

diğini öğretendir.” (96\5) Ne var ki görsel benliğiyle mağrur ”insan, kendini (Rabbından) müstağni gördüğü için elbette azar (haddini aşar).” (A’lâk 96\6,7) Kendisini ilgilendirmeyen, faydasız şeyler ile nefsinin avutur. Dünya hayatı, onun için yegâne varlık sebebi olduğu içindir ki; yaradılış hikmetini sorgulamaz; tecelli nûruna kendini bırakmaz. O ki, hakikatı yaşayanların bilinmezliğini hafife alır, hakikatlara uzak kalır. Aşk şarabının, mânevi sarhoşluğunu tatmadığından, tan yerinin ağarmasına şâhid olmaz. Farkındalığın, mânevi huzuruna kavuşamaz. Bilmezki, dut yaprağının atlas oluşu, ipekböceğinin aşkındandır.

Ey Aziz! Sevgi ve hoşgörünün olmadığı yerden uzak dur. Bilki mânâ âleminin erlerinden hiç biri işlevsiz ve bizden gayrı değildir. Her biri, her an kendi içimizde, dipdirdir; elbette, onları basiret gözüyle görenlere. Onların yaşantısını, kendi yaşantısın da bulanlara. İlâhi sır ve hikmetler, kalblerdeki tertemiz sayfalarda yazılıdır. Bu gerçek ancak, o sahifeleri okutacak olan ruhani rehberler tâkib edildiği takdirde daha kolay idrâk edilir. Nitekim, ”o sahifelerde sağlam hükümler vardır.” (Beyyine 98\3) O halde ey dost! Rabbın hükmünün senin ve herkez için, hayra vesile olmasını dile. Bilki her bir esmâ, gülbahçesindeki gonca gibidir. Kul esmâyı, kuşandığı zaman, gonca açıp, güle dönüşür. Esmâyı kuşanmak, ilâhi ahlâk olarak, kulun mânevi varlığına ismin nûruyla yerleşmesidir. Ünsiyetten (yakınlıktan) kasıt da budur. Böyle esmâ tecellisiyle Rabbı, kulunu okutmuş olur. İsterse kul, bu gerçeğin farkında olmasın kişi, yaşantısındaki hâllerine bakarsa, hangi ilâhi ve beşeri sıfatların onu tasarrufunda tutmakta olduğunu görür. Bilki insanın bütün bir ömrü, Rabbın, zâtını ve sıfatlarını kulunu tanıtp, varlık sırlarını ona okutması üzerinedir. Bilinmeyi sevmenin mânâ ve maksadı bizce budur. Herşeyiyle özel olarak ve aşkla yaratılmış olan ömür, farkındalık içinde yaşandığı takdirde; gönül, gülbahçesinde bulunmanın huzurunu taşır. Huzuru bozmağa çalışan her ortamdan da uzaklaşılır. Nitekim hayra vesile olan, şerden uzaklaşır. İmânın hakikatına kavuşan, taklitten uzaklaşır. İnsan, hangi maksat ve mânâyâ ömrünü vakfederse, o mânâ, onun hakikatı olur. Gülün mânâsından yoksun bir yaşam, ruhsuz bir beden gibidir. Gülün kokusudur, gönülleri sarhoş eden. Gülün sahibidir, müminleri aşka erdiren.

Ey her şeyin hakikatını elinde tutan yüce Varlık! Bizleri hakikat üzerine hidâyetin, inâyetin, hikmetin, velâyetin, muhabbetin ve selâmet üzerine sâbit eyle. Dünyevi hazları ve işleri, dünyayı sevenlere, ahiret sevâbını, âhireti gaye edinenlere, Zâtına kul olanları da, cemâlinin cemâline mazhar eyle. Zira Sen, çok bağışlayıcı, çok merhamet edici, çok cömerd ve ihsanı bol olan Azim Zât’sın.

Ey Sevgili! Kimileri dünyayı yaşamaktan bezdiğini söyler. Aslında o, dünyayı kendi dileğince yaşayamamaktan bezmiştir. Yalana yatkın olan, Allah’a uzak olur. Aşka tâlib olan, Allah’a yâr olur. Derdi görüp, dermanı görmeyen; darlığa bakıp, nimeti görmeyen kör olur. İkiyüzlü insan, kendi riyâkarlığına ”şüphesiz kendisi de şâhiddir” (Adiyat 100\7) Kalblerde tecelli eden her bir esmâ, ”göğüslerin içindekiler açığa çıkartıldığında” (Adiyat 100\10); hem hâlin şâhidi, hem de habercisi olur. Kimin mal aşkıyla, kimin cennet aşkıyla; kimin de Allah aşkıyla nefsinin yönlendirdiği âşikâr olur. Mala düşkün olanın kalbi katı olur. Cana düşkün olanın hâli riyâ olur. Rabbıyla yetinenin varlığı, Rabbının olur.

İnsanın, ilgi ve sevgisi ile birlikte; kararlılığı hangi yöne doğrulmuşsa, başarısıda ordadır. Hiç bir faaliyette bulunmayan insanın zihni, çeşitli düşünce ve varsayımlar üretir. Yapıcı insan, faydalı; kaygılı insan, olumsuz senaryolar tüketir. Vakdini doğru değerlendirmeyen ”insan ziyan içindedir.” (Asr 109\1)

Ey Aziz! Şu vücûd âleminde, kimi görür, kimi, gördüğünü hayal eder; kimi de, toptan inkâr eder. Bilki her garibin duası, her derdlinin şıfası aşkı ilâhide gizlidir. Her mutsuz yaşam, nefsin şikâyetinden gelir. İbâdeti önemsemeyen insan, kendindeki cevheri görmezden gelir. Bilmezki kevser, sırrın da sırrında gizlidir. Kulun ahfasına yerleştirilen nûr, her gizemli mânânın, her açıklanmaya muhtaç hikmetin, her ayetteki maksadın ruhu ilham eden nübüvvet nûrunun gönüllerdeki yansımasıdır. ”Muhakkakki biz verdik sana hakikatta kevser” (Kevser 108\1) yüce ayetinde bildirilen kevser, İlâhi hayrın bizâtihi kendisidir. Varlığın hakikatına ve tevhidin anlamına eren insan, nefsinin Rabbi için kurban ederek, enâniyyet iddiasından arınır. Böylece benliksiz yaşam idrak olunur. Salâtın anlamı her nefeste yaşanarak diri tutulur. ”O halde Rabbin için salât eyle ve kurban eyle.” (108\2) İlâhi dâvetine aşkla koşulur. Rabbi için nefsinin kurban eyleyen, Rabbinda can bulur. Kevser, gönüllerden aktıkça mânâlar kalbde huzur bulur. Bilki kâmilin gönlündedir Kevser, varlığını Hakk’a kurban edenin ruhundan yayılır o miski anber. Gel gör ki, ihsan ve hayrdan anlamayan kalbler, Rabbanî ilhamdan mahrum kalır. Hidâyetten ve mânâların hazzından kesik olanlarda onlardır. ”Muhakkak ki sana buğz eden soyu kesik olanın ta kendisidir.” (Kevser 108\3) ayetince bildirilmiştir. Oysa sâfi hayrın, bereketiyle gelmesidir Kevser; mânâsının gönülden içimi, her şeyden daha tatlıdır. Kezâ ayetlerdeki mânâ incileri, kevserin kaynağından alınır. Her bağı yanık fakirin duası, bereket için kevser daldırılır. Öte yandan mânevi soğukluk, buğz etmenin hakikatıdır. Hakikatlara buğz edenler, nefislerinin öfkesine yenik düşenlerdir. Ey dost! Sevgi ki hiç tükenmeyen ve ardı arkası kesilmeyen bir kaynaktır; zira o, İlâhi bir sıfattır. Kalbler soğudumu, mânevi haz ve hakka yöneliş kesik olur. Zirâ, olumsuzluğun takipçisi benlik ezik olur. Kitâb-ı Kerim’in ayetlerindeki mânâ ve sırlar, her asırda ve arkası hiç kesilmeyen bir süreç içinde, çağın idrâk ve gereksinimine uygun olarak her an gönüllere inzal olunur. Zirâ İlâhi nimet sürekli ve amellerle yaşanan kur’an, her an dipdiri ve ona kendini vermiş canlardadır. O ki, ahlâkını ve ilmini nübüvvet nûrundan alır, feyz kanağı kevserden sayılır. O ki, hayr ve fazilet için çalışır, hayat suyunu kevserden alır. O ki, salâtı ikame eder ve hayrın ifâsına hizmet eder, ibadetini sırf Allah için edâ eder, vehmindeki varlığını Rabbına teslim eder. O ki, nefsinin sükûtunda, fakrın mânevi hakikatına erer, mevcudiyeti ancak Allah için olup, aldığı her nefes Rabbına kurbandır. Salâtın hakikatını idrâk içinde yaşamayan insan, kurbanın anlamını da sezemez. Aşkın hakikatına ermeyen can, nefsinin kurban edemez.

İlâhi! En büyük nimet Seni tanımaktır. En büyük hikmet Seni, Senin ilminle bilmektir. Her canlıda kendi varlığını gözlemleyen gözdür, güzel göz. En güzel yolcu, Rabbinin varlığıyla yetinen yolcudur. En doğru edeb, benliksiz mevcûdiyeti sıdk içinde taşımaktır. En doğru yükseliş hiçliğin idrâkında, kulluğun erdemine varmaktır. En güzel aşk, her beklentiden arındırılmış nefsi Rabba adamaktır. Subhan, en doğrusunu bilir.

Ey Sevgili! Zamanın akışı içinde bazı mânâlar öncelik kazanır, bazılarının uzaklaşılır. Huzur, yakınlığın; huzursuzluk uzaklığın vesilesidir. Her şey kişinin kendi yaşam yolculuğuna göre derinlik kazanır. Kiminin yolculuğuna göre derinlik kazanır. Kiminin yolculuğu başlamadan biter, kiminin ki yarım kalır; kiminki ters yüz eder. Sona gelen, başlangıca döner. Gönül, gülün kokusunu aldı mı, istikametini buldu demektir. Velâkin, gönül cennetinin çevresi vesvese dikenleriyle çevrilidir. Bu nedenle nefisle cihad, kararlılık gerektirir. Kişinin, ”nefsi, onu nelerle vesveselendirir biliriz.” (Kaf 50\15) yüce ayeti, bu durumu bildirir. Bil-

ki, kalbî biriktelikte nefse yer yoktur. Nefsanî biriktelikte ise, kalbe yer yoktur. İlki vahdet, sonraki kesret hâlidir. Yolculuğunda Rabbının yol gösterip, fetihte bulunduğu insan; hem nefsinde, hemde nefsinde hüküm süren beşeri zaaflarından arınır. "Fethi karib" (48\18) ile ilâhî sıfatların nûruyla arınan müminin varlığı, "Fethi mübiyn" (Fetih 48\1) ile Rabbına ait olur. Fethi karib ile ruhani yakınlık açılımına mazhar olan insan, apaçık fetih ile de; mânâ ve hakikatları, tevhid gözüyle okuyarak ilmi derecelere nail olur. Elbette, "fetihten önce infak edip (nefsiyle) cihad edenin durumu (diğerleriyle) eşit olmaz. Fetih öncesi infak edip cihad edenler, dereceler itibariyle daha büyüktür." (Hadid 57\10) Nitekim, ruhani açılım öncesi kişinin nefsiyle yapmış olduğu gayret, "Allah'ın yardımı ve fetih (açılım) geldiğinde" (Nasr 110\1), kulu öncelikli bir dereceye taşır. Bu ruhani açılım ve zevki yaşayan insan için, "Rabbını hamd ile tesbih et" (Nasr 110\3); evvelce yaşanmış ve yaşanması muhtemel bütün noksan ve kusurların affı için, "O'ndan mağfiret dile" mek anlamına da gelir. (Nasr 110\3) Zirâ kusur ve noksanlık, kulluğun mânâsında vardır. Kaldığı kaybedilen her'an, telâfisi mümkün olmayan bir değer, her nefes uzaklaşması gibidir. Buna mukabil, tevhid sırrına eren bir ârif bilinmeyi seven Rabbının tecelli sırlarının sırdaşı olur. Bilirki, ibâdetten maksat, zihinlerdeki mâbuda tapınmak değil, Rabbı, ilim ve aşkla tanımaktır. Zirâ ilim ve muhabbet, ibâdetlerdir.

Câhil insan, özbenliğindeki hakikatı, nefsiyle körelttiği içindir ki, nefesine karşı zâlim sayılmıştır. Ârif olan bilirki, insanın nefsinden arınması lütuf, kendi sırrına câhil kalışı kahrıdır. Varlığın hakikatını müdrük olarak yapılan kulluk, ibâdetin mânâ ve ruhunu taşır. Ayırtırmanın buğusu içinde, çokluk âleminden ötesini göremeyen ve sanal kimliklere tapınanlara muhatab olan ârif, "sizin tapındığınıza tapınmam" (Kâfirûn 109\4) sözüyle, ilâhî emre olan bağlılığını bildirir. Bilirki, vahdetin ve cem'in zevkine eremeyenlere "sizin dininiz size, benim dinim (tecellim) banadır." (Kâfirûn 109\6) hitâbıyla, selâmet dilemek en uygun davranış olur.

Ey Aziz! Maddi âlem ve farklılık algısı, kulun gözünde bütünüyle önemini kaybetmeden, mânevi yakınlığa kavuşma arzusu; nefsin bir oyununa dönüşür. Oysa yakınlığın hakikatı ihlâsa dayanır. İhlâs ise benliği, her türlü iddadan arındırmaktır ki, her işi ancak Allah için olsun. Maksat Allah olunca, kula, fakrundan gayrı ne kalır? Tecelli eden Zâhir'in varlığı tek ise, ki öyledir, "deki O, Allah'tır Tektir" (İhlâs 112\1), o halde; benliğiyle mağrur vehimlerdeki sanal kimlik kimdir? O Tek olan Varlık ki, zuhurunda bir ortağı yoktur; o halde kendini 'ben' diye tanımlama iddiasında bulunan sûretin hakikatı nedir? Mutlak olan varlık ki, "O, doğurmamış ve doğmamıştır." (İhlâs 112\3), doğup, öldüğüne inanılan fâni kimliğin mevcûdiyeti, kimin farkındalığına vesiledir? Sevgiliye teslim olmamış bir kalbin, O'nun rızasından olan nasibi nedir? Huzura ermemiş bir nefsin, hakikattan yana payı ne olabilir? Bilki hakikat nûru kimin kalbinde tecelli ederse, idrâkı, mevcûdiyeti ve hizmeti Allah için olur. Kimin kalbi kararır, nefsinde asılsız iddialar ve vesveseler doldurur. Rabbı tanımış olmak, O'nu ilimle kuşatmak değildir zirâ tam aksine "O, ilmiyle her şeyi kuşatmıştır."

(TâHâ 20\98) Vesvesenin kalbini kuşattığı insan ise, hakikat olmayan şeylerin etkisi altına girer. "Sinsi vesvesecinin şerrinden" (Nasr 114\4) Allah'a sığınmak, kulu kendi nefsinin kötülüğünden korur. Beri yandan, heybesinde mânâ gülleri taşıyan ârifi ancak gönül ehli tanıyıp, anlar. Gönlünü dünyaya döndüren ise, mânevi kazanımlardan mahrum kalır. Tadanların mâlumudur ki, ârifin en güzel eseri, ne yazdıkları, ne de söyledikleridir velâkin, dostlarıdır.

Ey Sevgili! İlâhî kaynaktan gelen mânâ ve hikmetlerin nakli hususunda kulun âdâbı, aczin itirafından başka bir şey değildir. Zirâ nakleden, kendindekini iletmiş olur. Kudsi mânâ ve hakikatların sırrını lâıykıyla ancak, ulûhiyetin sahibi Akdes Zât bilir. Mukaddes Zât, onu takdim eder, onunla hidâyet eder. Her şeyin hakikatı O'nun yüce katında toplanmıştır. Canlı bir kitab olarak Resûlullah'ın (s.a.v.) gönlüne in- zâl olunmuş mânâ ve hakikatlar tertemiz sayfalar. "kutsanan bereketli sayfalardadır o, yüceltilen, tertemiz sayfalarda." (Abese 80\13,14) yüce ayetlerince bildirilmiştir. Şu halde hakikatı yalnızca, varlığı hakk olan ve gizli şirkten arınmış kalbin sayfalarında bulursun. Nektarı, çiçeklerin özünde toplayan balaları gibi, sırrın sırrını; Hakk'ın hikmetlerini özde yaşayıp, tanıyan tertemiz gönüllerde bulursun. Ayetler, misâl ve âlametler, âriflerin mânevi varlıklarındadır. Her kâmil, İlâhî ahlâkı kendinde toplayan canlı bir delildir. Bûrhan esmâsına mazhar olan kalbin hakikatı budur. Ruhanî cemâli nasibeyleyip, mânâyı beyan eden ise ârifin Rabbıdır. "Muhakkakki onu cem etmek, onun beyanı, onun açığa çıkarılması da bize aittir." (Kıyamet 75\16,19) yüce ayetlerince, hakikatı, hakikatın sahibi zât açıklar. Bilki madde âleminin rüyasından, mânâ âleminin esrârına uyanan her insan; sırrındaki gizli hazineye dâvetlidir. Yeter ki, "ona arınıp, temiz olandan başkası dokunamaz" (Vakıa 56\79) yüce ayetinin mânâsı doğru anlaşılın; kişi, kendi nefsinin araya koymasın. Mâlumdurki aşk ve hakikatı bir olan şeyde uyumsuzluk yoktur. "Rahman'ın yaratışında (tecellisinde) hiç bir uyumsuzluk göremezsin!" (Mülk 67\3) Mânâların idrâkı ise, her ferdin ilminin derinliğine, kabiliyetine ve gönlünün letâfetine göre- dir. Gelişen olayları, Rabbin lütfu ve vahdet gözüyle okuyanla, tefrik ve tenkit gözüyle okuyanın algısı eş değildir. Geçmiş zamanlarda ve el'ân ibnillahın Abdullah olduğunu fark edemeyenler gibi. Vahdâniyeti özümsemeyenlerin, çokluk görüntüsüne takılıp kalması, fânî benliklerinden bir türlü vazgeçememelerindendir. Oysa insan ki, Rabbinin sanat ürünüdür, sanatçının müşfik ellerine neden kendini teslim etmezki! Geçmişte açıklanmayan mânâ ve hikmetlerin açılımı ve beyanı, İlâhî takdire ve vakdin ihtiyacına göredir. Devrin idrâk ve ilim seviyesine göre açılımında şaşılacak bir şey yoktur. Asıl şaşılacak olan, sonsuz ve sınırsız olduğuna inanılan kudsi hikmetlerin ufkunu daraltma çaba ve gafletidir.

Ey Aziz! Bir adıma on adım misâli, kişi, kâbiliyetinin hakkını vermek ve kendindeki cevhe- re erişmek için ne kadar gayret ederse; İlâhî lütuf ve gayret ona fazlasıyla öncülük eder. Mânevi açılımları ve ruhani keşifleri gönle musahhar kılmış olan Allah Teâlâ, bilimsel keşif- leri ve teknolojik gelişmeleri de, insanın hizmetine vermiştir. "Geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı sizi musahhar kıldı ve yıldızları O'nun emrine uygun olarak hizmete âmâde kıldı." (Nahl 16\12) yüce ayeti, nice evrensel sırları ve keşifleri içinde barındırır.

O ki nefesine rahmeti değil, hiddeti, öfkeyi, kötümserliği yazmıştır, kendi kendini cezalan- dırmıştır. Kimi saplantılı kimlikler, kendileriyle aynı safta durmayanları dışlarken, Cenâb-ı Mevlâ, her insanı rahmet ve şefkâtle kucaklar. Zirâ "Allah, rahmeti kendi nefesine (özüne) yazmıştır." (En'am 6\12) Nitekim cem etmekten maksatta budur. Bilki her canı olduğu gibi kabul edebilmek, sevgiyi sınırlandırmadan yaşamaktır. Böylesine hakiki muhabbet, has kul- ların tavrıdır. Hem Rahman, hem de Rahim esmâ- larının pür nûrundan nasibi olanların, ihsâna ve ihlâsa erenlerin ahlâkıdır. Bir karşılık beklemeden ver- mek, İlâhî bir ahlâktır. İlâhî ahlâka boyanmamış insana kâmil denilmez. Nefsinin takva ile arındıran insan ihsâna erer. Gönlünü ilâhî aşkla bezeyen insan ihlâsa erer. "Allah, misâller getirmekle bir çoklarını dalâlette bırakır, bir çoklarına da hidâyet nâsib eder." (Bakara 2\26) Hakk dostlarını inkâr

edip, onları takib edenler gibi. Bilki sekî net nûru içsel huzurun kaynağıdır; Allah’a tevekkülü tam olanların ziynetidir. İnsanın sair yaratıklara olan üstünlüğü ilim yönünden, insanın insana üstünlüğü ahlâk yönündendir. ”Muhakkak ki sen, azim (çok büyük) ahlâk üzeresin” (Kalem 68\4) yüce ayeti, bu durumu tesbit eder. O ki nefesine teslim olmaz, Rabbının lütfuyla gönlüne huzurun inişine şahid olur.

Ey Sevgili! Gönül coşunca susmak bilmez
 Muhabbet taşınca durmak bilmez
 Aşka eren kendini bilmez
 Dosta eren elem bilmez.
 Hakikat yolu dikenle dolu
 Aşığın yoktur sağı solu
 Ârîfin kalbi hikmet dolu
 Vuslata eren hasret bilmez
 Kâmil insan akışa şaşırılmaz
 Gören göz sûrete takılmaz
 Seven insan engel tanımaz
 Dosta eren benlik bilmez.
 Erenlerin yoktur bir hesabı
 Hakk’tır âşıkların gerçek dergâhı
 Her canın mutlak Mihmândarı
 Dosta eren gayrın bilmez.

Kendini güzel gören değil, kendindeki güzelliğe eren insandır, güzel insan. Dildeki hakikatı söyleyen değil, özdeki hakikatı sessice yaşıyandır kâmil insan. ”Siz ahde vefâdan yüzçevirdiniz. Eğer Allah’ın lütfu merhameti imdadınıza yetişmeseydi, hüsrânâ uğrayanlardan olup gitmiştiniz.” (Bakara 2\64) yüce ayeti; kul, gayret etse de, etmese de, her başarının anahtarının ilâhi lütuf olduğunu bildirir. Başarıyı, nefsin başarısı olarak görmek, tevâzu değil, gizli kibirdir. Bilki yumuşak kalb ısmarlama elde edilemez; İlâhi aşk, her kalbe yönelmez. ”Allah, rahmetini dilediğine seçerek ihsân eder. Allah en büyük lütuf ve inâyet sahibidir.” (Bakara 2\105) Özenmek ayrı, özen göstermek ise ayrı bir olgudur. Gönüldeki çağlayan, hikmet suyunu Rabbından alır; onu nefesine bağlayan yolda susuz kalır. Sûret itibariyle kalbler birbirine benzer velâkin, sirette her biri kendi istikâmetine gider. Gönlün hakikatından ve mânâ âleminin şifrelerinden. ”Bilgileri olmayanlar derler ki: Allah niye bizimle konuşmuyor yahut bize bir mucize gelmiyor?” (Bakara 2\118) Basiret gözleri perdeli olanlar, kendi özbenliklerindeki tecelliği göremediklerinden, onu kendi zan ve hayal âlemlerindeki tanrısallıkta ararlar. Oysa, ”Biz, hakikatları yakînen bilmek isteyenlere, ayetlerimizi (delillerimizi) apaçık gösterdik.” (Bakara 2\118) yüce ayetindeki hikmeti göremezler. Zirâ, Hakk nûrunu gayrında arayanlar, özdeki ışıktan ve kandilden mahrum kalırlar. Hakikatı bizzat tadıp, bu istikâmette yol alanlar ise ”şayet sen, sana gelen ilimden sonra onların hevâ ve heveslerine uyacak olursan, Allah’tan sana ne bir velî ne de yardımcı vardır.” (Bakara 2\120) ayeti kerimesinin çizdiği âkıbetten sakınırlar. Vuslat yolunda aşkla yürüyenler, fânî benliklerine asla varlık vehmetmezler. Kişi, hayal ettiği kimliğin bendesi olur, kendine yakın ve yalın olduğu takdirde huzuru bulur. Doğayla bütünleştğinde özüyle bir olur. Varını, yoğunu Rabbına teslim ettiği müddetçe O’na kul olur. Hasrete bir isim verseydim visâl olurdu. Gönle bir isim

verseydim irfân olurdu. Aşka bir isim verseydim imân olurdu. Ruha bir isim verseydim insan olurdu. "Allah'ın (verdiği) renk. Allah'tan daha güzel kim renk verebilir!" (Bakara 2\138) Sevgilinin nûruna boyanmaktan daha huzurlu ne olabilir? Her aşırılıktan kaçınan candan başka kim daha mutedil ve müşfik olabilir!

Ey Aziz! Gönül bağın, yabancı bağcılarının eline geçmesin. Yüzün her daim gerçek Sevgilinin yüzüne dönsün. O'nun lütfu ve ihsânı gönül bağının bereketi olsun. "Biz Allah içiniz ve O'na dönücüyüz" (Bakara 2\156) yüce ayeti, hakikatın olsun. Değmez, sanal âlem için kederlenmeğe. Değmez, kalıcı olmayan hiçbir şey için hüznülenmeğe. Hakikatı dolambaçlı yollarda aramak fayda sağlamaz yolcuya. Fıtratına zıt olan şeyi yapmak huzur vermez insana. Her olumsuzluktan sakınan insan, saffetini tez bulur dünyada.

Ey Sevgili! İkilikten sakınma sakın, zirâ o, sana vahdeti hatırlatır. İkiliğe aldanma sakın, zirâ o, seni dünya ile aldatır. Bilki her esmâda O, zâhirdir; her sıfatda yine O, Bâtındır. O'nun gayrı yoktur ki, O'nun gayrı bir varlık bulunmuş olsun. O'nun emsâli yoktur ki, çokluk görüntüsü O'nun benzeri olsun.

Hakk'ın nûruna kavuşan göz, kendi bakışından arınır. Hakk'ın ilmine sarılan insan, faydasız bilgiden uzaklaşır.

O ki, gizli şirk girdabındadır, çatışmaktan, çekişmeden zevk alır; tecelli deryasında içsel huzur ve barışı zor bulur.

O ki, Rabba olan teslimiyetin hakikatına varmıştır, gönlü elinde, her şeyiyle barışa ve selâmete koşturur. "Ey imân edenler! Hepiniz silm'e (barışa) girin de şeytan adımlarına uymayın çünkü o sizin aranızı açan bir düşmandır." (Bakara 2\208) yüce ayeti, tevhidin ve teslimiyetin gerçek maksad ve anlamını açıklar. Bilki her tohum, her tarlaya ekilmez. Ruhani gelişim ve mâneviyat için ekilen tohum, yeterki hakka, huzura ve barışa hizmet etsin. Bir mürid ki mürşidinin tarlasıdır gönle ne ekilirse orada o yetişip, biçilir. Tevhid tohumu ekilen tarlanın gelişimi şöyledir: "Bir ekinci filizini yarıp, çıkarmış sonra onu (ilim ve aşkla) kuvvetlendirmiş (ruhani) gövdesi üzerine kuvvetle doğrulmuştur." (Fetih 48\29) Böyle bir gönül tarlasında, melekûtdan alınan hakikat hasadı, feyzi ve bereketiyle âlemi mülkde infak edilir. Bu durum, onu basiret gözüyle izleyen ve mânâdan anlayan hakikat ehlinin "ekincilerin hoşuna gider." (Fetih 48\29) Zirâ yapılan gayret ve elde edilen sâlih amel, Allah'ın lütfu ve bereketiyle Allah içindir. Bu yolda mürşid, müridini iki yıl emzirir. Ancak, "Hiç kimseye takatı (kabiliyeti) üstünde bir yük yükletilmez." (Bakara 2\233) Mânevi himmetin daha erken kesilmesi, edilgen ve etkenin (gönlün ve aklın) ruhani gelişimi değerlendirmelerine göredir. "Eğer kendi rızaları ile anlaşarak, iki yıldan önce sütten kesmek isterlerse, kendilerine bir suç yoktur." (2\233) Böyle bir durumda, mânevi "nikâhın düğümünü elinde tutanlar (veliler) mehrin (ruhani feyz ve himmetin) bütününe bağışlarlar." (Bakara 2\236) Şu da var ki teslimet arzındaki mânevi yürüyüş her tâlibin kendi gayreti ve dileği; kendi pabuçlarıyladır. Zirâ her ferd ahiret giysisinin kumaşını kendi tezgâhında hazırlar. Bu yolda taklid eden değil, rehberini takib eden gelişir. Kendini öne süren değil, kendinden vazgeçmesini bilen yücelir. Hakikat, insanların olmak istedikleri bir kavram değil, bizzat kendilerinde saklı durandır. Mesele, kişinin hakikatı kabullenmeğe ne kadar hazır ve hâlinde ne kadar râzı olduğudur. Bilki mânevi mülk gelince, "Allah, mülkünü dilediğine verir. Allah, (dilediğini) genişletip zenginleştirir ve (kimin) fazilet ve sıdk sahibi olduğunu) bilicidir." (Bakara 2\247) Kimin de dünya için geri dönüş yaptığını, neleri fazlasıyla önemsedigi-

ni lâııkıyla bilir.

Ey

Aziz! Hiç kimse kendisinin benimseyip, talibi olmayacağı bir şeyi, başkasına vermeyi infak zannetmesin. Zirâ infak, sevdiğin şeyden vazgeçebilmektir, dışladığından değil! Kişinin en zor vazgeçebileceği kıymet ise kendi nefsidir, benimsediğı alışkanlıkları ve gizli kibridir. İyile-kötünün çatışması, hakk ve bātılın ayrışması bu meydana yapılır. Gönül ehlinin, kendi fitratına zıd kişiliklerle karşılaşp buluşması, kendi hakikatlarını hatırlamalarına vesile olması içindir. Zirâ ikilik âleminde, ak-kara misâli her şey zıddıyla belirgin olur. Beşeri karanlık Hakk nûruyla aydınlanır. Hakikatların hakikatı Allah Teâlânın katındadır. O halde "Deki: Mülkün sahibi Allah'ım! Mülkü dilediğine verir, dilediğinden de mülkü çekip alırsın. Dilediğini Aziz kılar, dilediğini zelil edersin. Hayır Senin elindedir Sen her şeye kâdirsin." (Âl-i İmrân 3\26)

Ey dost! Muhabbetullahtan daha kalıcı bir sevgi, mârifetullahtan daha zenginleştirici bir mülk, Allah'a kul olmaktan daha büyük bir yücelik tanımadım.

Ey Sevgili! Mümin gönüller rahmet bağıyla bağlıdır. Rahmet ve merhamet bağının kesildiğı gönül çaresiz kalır. "Rakib" (Nisa 4\1) esmâyi hüsnâsıyla Zât-ı Hakk, mânevî ve ruhani yakınlık içinde olanları görüp, gözetleyicidir. O'nun gözetimidir ki kulu, hata ve kusurlarının önüne geçip, Rabbına döndürür. Bu süreçte, kimine zaman tanınması, arınıp kurtulması içindir. Kimine "mühlet vermemiz günahlarını artırmaması içindir." (Âl-i İmrân 3\178) Ârifler bilir ki nûrsuz imân olmaz. Şayet olursa o, taklidi bir bilgiye dayanan inanç olur. Bilgi zamanla unutulabilir, imân nûru ise kalıcıdır, zail olmaz. İrâdi ölümle nefsinden ölen insan ise, Rabbının zikriyle, Rabbında diridir. Öte yandan sınavlar geldiğinde ve şartlar gerekli kıldığında hakikat ehli, zâhirdeki nâfile ibâdetlerini azaltır, bātındaki ibâdetlerini çoğaltır. Zirâ Allah'ın has kulları, her an Rabbın huzurundadırlar; her nefesleri Rablarını hamd ile doludur.

Ey Aziz! Başlanılan bir işi yarım bırakmak, ya da ertelemek, o işe olan inancın tam olmadığıın işaretidir. Oysa, imânı kâmil olanın her işi tamdır. Noksan bırakılan her şey, nefsin kendindeki noksanını bildirir. Kararlılık ve disiplin, noksanı kemâle erdirir. Bilki birliktelikteki maksat, insanı kâmil seyretmek değil, onu tâkib etmektir ki mânevi açılım yaşansın; kişi kendindeki derinliğe ulaşsın. Tecelliye kendi nefsiyle sınırlandıran insan, dünya rüyasından uyanamaz. Nefsindeki kibirden arınmayan benlik, gizli şirkten sakınamaz. O ki nefesine Allah'ı vekil edinir, "O, her şeyi (hakkıyla) işiten, her şeyi (haki- katıyla) bilendir." (Enbiya 21\4) kuluna, mânâ, işaret ve ayetlerle cevap verendir. O'nu, huzura ve hayra yönlendirendir. "Allah bize yeter O ne güzel bir vekildir." (Âl-i İmrân 3\179) diyen kulunu, dostdoğru yolda yürüyüp vuslatına erdirendir. Bilki seven, Sevdiğini vekil kılınca, Sevgilinin sıfatları sevende belirir. Ahlâkı, O'nun ahlâkına dönüşür. Böylece sevenin gönlü, hiç bir koşulda sevdiğinden uzaklaşmaz. Vekil Allah olunca, fiilin gerçek failinin kim olduğu belirir. İlâhi takdirat ise, her insana lâıık olduğunu yaşatır. Her birey, kendi zaafılarıyla sınanır, kendi seçimleriyle yüzleşir. Nefse söz, geçiremeyen kalbi daralır. Hakk'a dayanmayan her iş tutarsız olur. Oysa Hakk'a tevekkül edenin her işi kâmil olur. Bilki vekil kılmak, tevekküle dayanır. Tecellideki her işaret, her misâl, işaret verilen içindir. Mânâ ve hakikatları idrâk içindir. Dargınlık, kızgınlık gibi hissiyat ikilik âleminde olur. Vahdet âleminde tefrik yoktur ki dargınlık olsun; zıtlasma yoktur ki, çekişme olsun. Ârif olan bilir ki, "insan hiçbir söz söylemesin ki, yanında gözetleyip, yazmaya hazır bir melek bulunmasın" (Kaf 56\18) O

halde ey dost! Güzelliği, sevgiyi, hoş görüyü dile getir ki, yazılanlar hayrına olsun. Dil, kulak ve gönül şâhidin olsun. Kendileri değersiz olanlar, "sizde onlar gibi olmanızı isterler ki hepiniz birbirinize benzeyesiniz." (Nisa 4\89) Sevgiden yana gönlü cimri olanlar, her şey gibi sevgiyide kendi tekellerinde zannederler. Sevginin, Allah'tan geldiğini bilenler, Allah'a hamdü senâ ederler. Başkalarının kıymetini bilmeyenler, kendi öz- benliklerindeki değere ulaşamazlar. Oysa hayatın çizdiği renkleri, resimleri seyreden insan, hayatın gerçek sahibinin zenginliğine şâhidlik eder. Kimileri, onu çirkinlik olarak tanımlarken, her birinde ilâhi çizgiyi gören insan, güzelliğin gizlenişini hayranlıkla izler. Bilki güzellik, güzelliği seyreden gözlerindedir. Sevgiyi dile getiren, kendini sevgiye verenin ta kendisidir. İlâhi! Senin keremin geniştir. Kimin ona lâıyk olduğunu bilensin. Bizler lâıyk olmasak da, cömertliğiyle bizlere de kerem eyle, mâfıret eyle. İnâyetinden, lütfundan mahrum eyleme. Sen duaları kabul eden, rahmetini, muhabbetini esirgemeyensin.

Ey Sevgili! İlâhi muhabbetin safvetine ve hikmetine ermek için, beşeri ve uhrevî her hazzın çekiminden arınmak gerek. "Deki: Kara (madde) ve denizin (mânânın) karanlıklarından sizi kim kurtarır?" (En'am 6\63) Her suflî zevki ve ruhanî şehveti nefesine yoldaş edinen insan, özbenliğine zulmetmiş olur. "Deki: Sizi bütün bunlardan, dertten sıkıntıdan Allah kurtarır da siz yine de O'na ortak koşarsınız." (En'am 6\64) ayeti kerimesi, gizli şirk içindeki yaşantıya dikkatleri çeker. Nitekim vehimlerdeki görsel benlik algısı fâni olmadıkça, Varlığın Tek'liği idrâk olunamaz. İdrâk gözü perdeli olanlar bilmezler ki, mânâ- nın sûretine üfürüldüğün de o, görünümüne gelir. "O'nun 'ol' demesi ile (herşey) oluşur." (En'am 6\73) Zirâ, hem melekût, hem de mülk âlemleri Hakk'ın hükümrânlığına bağlıdır. Şu halde ey dost! Yaşanılan hâllerin perdesi, hakkı görmene engel olmasın. Ne beşeri sûret ve suflî âlemin karanlığı, seni mânâdan yana alıkoymasın; ne de uhrevî şehvetin karanlığı, zan ve hayallerin kulu yapmasın. Biki nefse zor gelen her şey, ruhu huzura kavuşturur. Nefsi eğlendiren her şey, ruha eziyet olur. O halde gel ey can, gönlü daraltan her noksan bakıştan, nefsin tıkadığı, her eksik ve hatalı idrâk- tan ötürü Rabbından mağfıret dile! İlâhi lütuf vesilesi ile edâ edebildiğin her ibâdetinde ve hayırlı hizmetinde, nefsini görmekten ötürü Rab- bından mağfıret dile! Yaşanılan her güzelliğe, keşfe ve müşahedeye sahip çıkmaktan ötürü mağfıret dile! İhsân olunan mânevi feyzi ve Rabbani ilhâmı, hakkıyla kuşanıp, değerlendirememekten ötürü mağfıret dile! Her cana, can olamamaktan, her dertlinin derdine devâ olamamaktan, hamdında ve şükründeki yetersizliğinden ötürü O'ndan mağfıret dile!

Her nefeste gönül sayfasını ak ve pak bulunduramamaktan, Hakk'ın tecellisine lâıyk olamamanın haşyeti içinde, Rabbından mağfıret dile! Sevgilinin gayrından arınması için, Rab- bının sunduğu ruhani ziynet ve giysilerle örtünmekteki acz ve noksandan ötürü, Sevgiliden mağfıret dile! İnsan, Rabbının kâmil tecellisine mazhar olması itibarıyla, "bütün âlemlere üstün kılınmışken" (A'raf 7\58), suflî âlemin hevâ ve heveslerine kapılarak, özüne zulmetmesinden ötürü mağfıret dile!

Ey Aziz! Al-

lah'ın has kulları ve hakikat rehberi olan dostlar, mârifet semâsında birer yıldız gibidir.

"kara ve deryanın karanlıklarında yol bulmanız için yıldızları varlığa getiren O'dur"

(En'am 6\97) Her ruhani yıldızın kudsiyeti, kendindeki mânâ ve sırrın nûraniyeti kadardır.

Himmetleriyle mânâ semâsını aydınlatan ruhani kandiller onlardır. Her zât, İlâhi tecelliye mazhar olduğu kadar hizmete âmâde kılınır. Her kâmil Rabbının lütfunu ve nimetini dile getirmekle yükümlüdür. Rabbani esintiler olan ruhani "rüzgârlar,(hikmetle dolu) bulutları

yüklenince’’ (A’raf 7\57), hakikatlardan yana özlem duyan gönüllere doğru eser. ’’Kurak bir yere sürerizki oraya (rahmet dolu) su yağdırırız’’ (A’raf 7\57) sırınca, mânâdan yana ölü kalbler, ruhani yaşam boyutuna intikâl ederek dirilirler. Böylece maddi ve sûretler âlemi olan âlemi mülkden, mânâ ve siretler âlemi melekûta yükselirler.

Bilki mânâ âlemindeki her iş aşka dayanır. Her ruhani açılım Hakk’a dayanır. Her vakdın gönül bahçelerini sulayan bir sâkîsi bulunur. Mürşidi kâmil, her devrin siret ve sûretler âleminin sâkîsidir. Muhabbetullah ve mârifetullah, hakikat ehlinin içmeye doyamadığı kaynağın aslı ve özüdür. Tevhid ilmi gün gibi âşikâr olunca, hikmet ve sırlar hazinesini Cenab-ı Hakk, ’’kullarından dilediğini ona vâris kılar.’’ (A’raf 7\128) Verâsete mazhar olan her kâmilin nefsi kudsi, nefesi Rahmanidir. Subhan Allah en doğrusunu bilir.

Ey Sevgili! Mânâ âleminin tevhid semâsında, gönülden gönüle himmet ve hikmetle yapılan aş, ilâhi aşk tılsımıdır. Kudsi nefesle aşılana gönül, nûrani feyzin bereketiyle suflî âlemin çekiminden kurtulur. Böylece, hakikat ve vuslat yolculuğunun ve mânâdaki haccın ortamı sağlanmış olur. Aşılana gönül, mânâda yoğunlaştığı nisbette doğurgan olur; mânâyâ sahip-lendiği takdirde gizli şirke (şirki hafî) bulaşmış olur. Vuslat yolculuğunda kezâ nefse zerke-dilen esmâ ül hüsnâ aşları ise, hem güzel ahlâka, hem de özdeki cevherin açığa çıkmasına vesile olur. Her bir esmâ ül hüsnâ nûrunun zuhuru, ayne’l ve hakka’l yakîn müşahede ve keşfe uygun olur. Mânâ semâsındaki yolculukta gönül bağı ve birbirlerine ’’hısım (akrebi-yet) bağı olanlar, Allah’ın kitabında daha yakındır’’ (Enfal 8\75) Tıpkı, nefsiyle cihad edip, suflî âlemin beşeri kayıtlarından arınan ve ulvî âlemin melekûtiyetine hicret edenlerin, bir-birlerine vâris olmaları gibi. Tıpkı, İlâhi lûtf ve rahmete mazhar olanların ilmi ve ruhani yakınlığa ermeleri gibi. Öte yandan, ne kendi varlığının, ne de âlemdeki tecellinin müdriki olmayan ve kolayca gönül yıkan bir insanın, gönülleri imâr etmesi nasıl mümkün olur? Ni-tekim ’’müşrikler (Hakk’ın varlığına ortak koşanlar) özbenliklerinin inkârına bizzat tanık dururken Allah’ın mescitlerini imâr etmeleri olası değildir.’’ (Tev-be 9\17) yüce ayeti, bu hâli yaşayanların açmazını bildirir. Gönülleri imâr ile yükümlü mânâ ve hakikat erleri ise, taklidi imândan, tahkiki imân boyutuna geçmiş, emrolunduğu üzere dosdoğru olan, salâtın ve zekâtın ruhunu bizzat yaşayan ve Hakk Teâlânın mutlak varlığı karşısında, nefesine varlık vehmetmekten haşyet eden ferdlerdir.

Ey Aziz! Bilki gönle zikredilen aş, hakikat ilmiyle kalbleri sağlığa eriştirir; nefisleri, hem dünyevi, hem uhrevî iddialardan eritir. Ne varki her aşka eren, hakikatı her işiten, her aş yapmasını bilen sırra erebilseydi, âlemde aşsız ve aşksız gönül kalmazdı. Bu hususta varlığını ancak Allah yolunda infak eden insan, Rabbına hizmetkâr olur. Benliği, Rabbının muhabbeti ve himmetiyle hikmetle yoğrulan insanın aşısı etkili olur. Kaldığı, ’’O’nun izni olmadan, hiçbir şefaatçi şefaat edemez.’’ (Yunus 10\3) Zirâ kul hakkındaki her tasarruf ve hüküm, Allah Teâlâya aittir. ’’Allah’ın lûtfu ve rahmeti bulunmasaydı, içinizden biri asla temize çıkamazdı. Ancak Allah, dilediğini (nefsinden) arındırır.’’ (Nûr 24\21) ayeti kerimesi, bu yalın gerçeği bildirir. Gönle yapılan aşya gönlün tepkisi, ya şaşkınlık, ya zıtlaşmak, ya mâ-nevî sarhoşluk, ya da ruhani dinginlik şeklinde olur. Bireylerin fitratlarına ve mânevî hâllerine göre tepkiler oluşur. Gönlü güzel olan, gönüllerdeki güzelliğin şâhidi olur. Gönlü dar olanın, âlemi de dar olur. Gönlü zengin olanın varlığı da şen olur. Kendini bilen, haddini bilir. Haddini bilen Rabbını bilir. ’’Haddini aşanların kalbi mühürlenir.’’ (Yunus 10\74) Mâlumdurki heyecan geçici, huzur kalıcıdır. Maddî servet geçici, mânevî ziynet kalıcıdır.

Hayaller geçici, hakikat kalıcıdır. Şekil ve kalıba takılıpda mânâdan yana açılım yaşamayanların kalbleri fenâyâ ermeden hakikat zuhur etmez: "Onların kurdukları mescitler kalbleri parçalanıncaya dek, içlerinde bir kuşku olmaya devam eder." (Tevbe 9\110)

Ey dost! Yolculuğun en başından itibaren, nefsi için değil, Rabbinin emrine uymak için gönülde kurulan mescit, Hakk'ın nazargâhıdır. "Daha ilk gününde takva üzerine kurulan bir mescit içinde bulunman evlâdır." (Tevbe 9\108) Zirâ, o gönül hânesinde, nefsinin ikilikten temiz tutmayı seven erler (mutahhirin) vardır. "Allah, temizlenenleri sever." (9\108)

Ey Sevgili! İlâhî aşkı bekleme, aşka erdiren O'dur; her mertebede. Kendinden eriyen, kendine erer İlâhî tecellinin elinde. Ârif bilirki, kudsi nefesle imâr edilmiş belde (bilâd) gönüldür, Hakk'ın nezdinde. Gönül güzel kokuların (reyhanın) yayıldığı aktar olan sadr, râyihasını, feyzini ve nûrunu, nûrların nûrundan alır, her mazhar olduğu fetihtе. Gönül kadehi "kâfûr" la (İnsan 76\5) bezenmiş insan, artırılmış (mezîd) ikrama nail olur, her sâlih amelde. Tevhid ehli bilirki, mânâyı bir sûret ile sarıp, sarmalayan, "gündüzü gece ile örten O'dur", Bâtın ve Zâhir tecellisinde. (Rad 13\3) Zâtının esrârını kudsi varlığıyla bürüyen, esmâ ve sıfat nûrlarının zuhuruyla kendini tanıtan; Celâlinin azâmetiyle nefisleri haşyete düşüren, Cemâlinin muhabbetiyle gönüllere yaşama sevinci veren, kâmil tecellisiyle benliklere "şimşeği göstererek hem korkuya (kabza) hem de ümide çeviren, yoğunlaşan bulutları (mânevi hâlleri) oluşturan O'dur." (Rad 13\13) Tevhid ehli vahdet bilincinden ve varlığın hakikatı âlemi cem'den ayrılmadığından, "Allah'ın birleşmesini emrettiğini birleştirirler." (Rad 13\22) Mâsivânın cezbisine kapılmaktan, âlemi fark olan ikiliğe düşmekten sakınırlar. Hakk'ın Selâm sıfatına mazhar olmaları itibariyle, "onlar için güzel bir akıbet," benliksiz yaşam boyutu vardır. (Rad 13\24) Her olumsuzluğu, her olumlulukla defetmek, her noksanı, hoşgörüyü karşılamak, her fenâlığa iyilikle cevap vermek, her hâlin hükmüne rızâ göstermek, selâmete erenlerin ahlâkıdır. Mâlumdurki her mânevi hâlin bir dili, her hâlin bir hükmü, her hükmün bir vakdi vardır. Yaşanılan her olayın bir etki ve tepki süreci bulunur. Gönüldeki kemâl, bu süreç ve zaman dilimi içinde olgunlaşır. Özünün saffetine ulaşan insan, esenliğe ve huzura kavuşur. Söyle ey gönül, nedir? "Allah'ın günleri" (İbrahim 14\5) Bilki, ulvî hâllerin, sufli hâllere galebesidir, Allah'ın günleri. Her şeyi hamd ve şükürle idrâk edip, karşılamaktır ("eyyamil- lah"). Enâniyyetlerinden arınanların yaşadıkları zaman dilimidir. "Allah'ın günleri." Nefsâniyete dönük bir yaşamdan, hayatını ve ölümünü, varını yoğunu Allah Teâlâyâ adayanların günüdür, 'eyya- millah.' Onlardır, ak ve pâk, ahde vefâlî 'gurrûl muhaccelun', Hakk'ın gelinleri. Aşka erenlerin siretidir 'eyyamillah.'

Ey Aziz! Subhan Allah en doğrusunu bilir. Ebrâr, ruhani gıda olan "şarabı Tahuru" (İnsan 76\18) içer, ilme'l yakîn ile. Evliya, ayne'l yakîn içer kurbiyet şarabını, fakrun hakikatını "Selsebilden." (İnsan 76\18). Asfiyâ, katıksız şarabın özünü Hakka'l yakîn içer "Tesnim" den, mârifetullahın misk kokan nûrunu. Nübüvvet nûrunun havuzu "kevser" den (Kevser 108\1) içer, Zât-ı Hakk'ın kendi zâtına seçtikleri, lütfun hassını. İnsan ki, fitratlarına göre balçıkdan, hâkir sudan, karışık sudan, arısudana varlık âleminde belirmiştir, her biri, ezeldeki ilâhî takdirin mânâsını taşır. Ebrâr'ın (iyilerin) gönül kâsesi, varlık vehminden (balçıktan) arındıran hiçliğinin gizemini tanıtıp, kalbe fenâyı tattıran 'kâfûr' la kuvvetlendirilmiştir. Fânî kimliğinden ve beşeri kalıntılarından arındığı ölçüde, Rabbin varlığını Rabbiyla tanır. İlâhî aşkın cezbesiyle, sırrındaki Sevgiliye kavuşur. Bu sûretle varlık âlemine gelmeden önceki hakikatı (melekûtiyeti) ne ise, öylece sürdürür mevcûdiyetini evliya.

Asfiyâdan seslenir tecellisindeki sırları Cenâb-ı Mevlâ.

Allah Teâlânın izzetine, kemâline, muhabbetine şehâdetir, keşif ve müşâhede. Bilki bir karşılık beklemeden yapılan her hayrın ve ibâdetin, koşulsuz ihsânıdır lütuf ve nimet, Vehhab'ın cömerd hazinelerinde.

Ey Sevgili! İnsana kendi varlığının hakikatını unutturan olgu, nefsinin benlik iddiasıdır. "Onu bana hatırlatmayı unutturan ancak şeytandır." (Kehf 18\63) yüce ayeti, enâniyyet tuzağına düşenlerin hâlini gösterir. Oysa vehmindeki ikilik olgusundan kurtulan insan, ait olduğu yere hasret bir balık misâli, bir kere yolunu bulup da ileri atıldımı tevhid deryasına kavuşur. "Balık denize atıldı, bir yolunu bulup, daldı gitti." (Kehf 18\63) ayeti; beşeriyet arzına bırakılan insani cevherin, hakikat ilmiyle özbenliğini hatırladığında; can bulup, dirlik kazandığını bildirir. Bu mânâ, Musa (a.s.)'ın dilinden, "bizim aradığımız bu idi." (Kehf 18\64) itirafıyla ifade edilmiştir. Nitekim hakk yolcusu, mânevi huzurunu ve Hakk'a (Yec'uç, Mec'uç) arasına, demirden bir set çekmek ve kararlı bir disiplin uygulamak durumundadır ki, maksadına erişsin. Ancak bu takdide, vakit gelip çatığında ve nefsin zaafılarıyla sınılandığında, "onların,(bu setti) ne aşmağa ne de onda bir delik açmağa güçleri yetmez." (Kehf 18\97) Nefsi mutmainin timsâli Meryem (r.a.) gibi, gönül mâbedinde yaşayan bir hakk âşığının; halkın merakından ve mâsivânın tuzağından kendini koruyup, gizleyebilmesi ve mânevi hâllerini örtmesi, Rabbından gelecek olan Rabbani fetihlere hazır olmasını temin içindir. "kitabda Meryem'i de zikret.(O) ailesinden çekilerek doğu tarafında (gönül yönünde) bir yere çekildi. Onlardan kendini tecrit etti. Biz de ona ruhumuzu gönderdik de o, kendisine bir beşer olarak göründü." (Meryem 19\16,17) ayeti kerimeleri, bu sırrı bildirir. Bedenine baktığında, kendini beşer giysisi içinde bulan insan, sırrın sırrına erdiğinde, Hakk'ın, ruhundan üflediği ruhani bir varlık olduğunu idrâk eder. Böylece özdeki saklı hazineye yol bulan can, gönlün mânâ beşiğindeki İsâ'nın dile gelmesine şahid olur. Tıbbı ruhunda Musa'sını, sırrında Muhammed'ini bulduğu gibi. Bilki gönül âleminde yaşayan insan, Rabbının lütfuyla mânevi cennete dahil olur. "Onu yüce bir makama yükselttik" (Meryem 19\56) ayeti kerimesi, sıdıkların kavuştuğu bu nimeti bildirir. Hakk dostunun, halkın sûretinde Hakk'ın tecellisini müşahedesi ve Hakk'ın, esmâ ve fiilleriyle halkdaki zuhuruna tanık olması, onun vahdaniyet bilincinin işaretidir. İrâdi ölümle, ölmeden önce nefsinden ölenin İdris (a.s.) misâli ölümsüzlüğün anlamına ermesi, yegâne ölümsüz diri olan Allah'ta fenâfilaha kavuşmasıyla gerçekleşir. Bu nimete sıdıklar, hakka'l yakîn; şehidler ayne'l yakîn kavuşurlar. Mânâyı tadararak özümseyen bilirki, hakiki varlık, Allah Teâlâ'nın varlığıdır ve her fâninin vârisi de O'dur. Hakikat ehlinin vârisliği ise güzel ahlâk ve ilâhi hikmetdirki, gönül cennetinde yaşamanın sırrı budur. Bu sırta erenlerin, "hepsi, kıyamet sürecinde O'na ferd olarak gelir." (Meryem 19\95) Ferd'ler, kalbleriyle, ruhlariyle, nefisleriyle, esmâ, sıfat ve fiillerde vahdeti yaşayanlardır. Her ulvi ve sufli sıfatdan soyunarak Melik ül Mülkün vahdaniyetinde, benliksiz varoluşu idrâk ile; ölmeden önce kıyamet sürecini tadanlardır. Bilki kudsî her mânâyı sıdk içinde girip, sıdk içinde çıkmak, gizli şirkten arınmanın âdâbıdır. Kaldığı, her mânâ ve makamı sahibine iade eden insan, nefsin zülmünden de kurtulmuş olur. Böylece sahiplenilmeyen her şey, fakra vesile olur. Fakruriyet, efa'l, sıfat ve zât yönündendir. "Ayakkabılarını çıkar" (TâHâ 20\12) dâveti, kabe kavseyn mertebesi olup, sıfatdan yana fakru bildirir. "Ev edna" (Necm 53\9) ise Zât, yönünden olup, fakrun kemâlidir. "Attığın zaman sen atmadın" hitabı, efa'ldeki fakrun hakikatıdır. Subhan Allah

en doğrusunu bilir.

Ey Sevgili! Düşünce zihindedir, akışı tıkar. İlham kalbededir akışı sağlar. Kişi, ya ruhen yükselir, ya mânen iner. Her ferd, kendi fitratındaki gerçekliğe döner. Her birinin hayat programı ''ayet ayet ayırıp sıraladık (yaşayacaklarını onlara) tane tane okuduk'' (Furkan 25\32) yüce ayetince, irşâd edilir. Yaşadıklarından öğüt alan insan, neyin doğru neyin eğri olduğunu idrâk eder. Sebeplere ve teferruata takılan, hakikatı göremez. Şekle bakan, o şeyin aslını seçemez. ''Ye'cüc Me'cüc (hırs ve tamah) sedleri açıldığı ve onlar (üstünlük iddiasıyla) tepelerden akın ettiği zaman'' (Enbiya 21\96), nefsinde yenik düşen, özbenliğindeki saklı hazineye erişip, huzura kavuşamaz. Sufli âlemin çekiminden kurtulup, nefsinde söz geçirebilen insan salaha ermiştir. Beşeri varlığını hikmetle yönetip, duygu ve tepkilerine hâkim olanlar, yani, ''arza, sâlih kullarım vâris olurlar.'' (Enbiya 21\105) nimetine kavuşurlar.

Bilki, kendisi noksan kimlik, karşısındakilerde kusur arar. Kâmil insan, güzelliğe odaklanıp, hayrın doğuşuna vesile olur. O ki, anlamsız tartışma ''boş söz ve şeylerden (faydasız arayışlar) yüz çevirir.'' (Müminûn 23\3), mânâ âleminde ruhani açılımlara mazhar olur. Zirâ ''iyi ve temiz şeyler ve sözler, iyi ve temiz insanlara yaraşır. (Nûr 24\26) Öte yandan kendinde olumsuz hissiyat ve gereksiz iddialar barındıran bir kişinin, nefsinin köleliğinden kurtulup, özgürlüğüne kavuşabilmesi için, ''köleye sadaka verilmesi'' (Tevbe 9\6) kur'an hükümüdür. Şartı ise, kölenin iyi hâl sahibi olduğunun tesbitidir. Nitekim yaşam kalitesini ve sevincini artıran vesileler, sâlih ameller ve faydalı hizmetlerdir. Kaldık, bir güzelliğin dile getirilmesi de sadakadır, bir kusurun örtülüp, bir garibin hatırını almak da öyledir.

Ruhunun kudsiyetini müdrik insan, mâsivâyâ gözlerini kapatınca, mânâ semâsına kanat açar. Bilenlerin mâlumudur ki, lütuf semâsının sınavı ağır olur. ''Şükreden ancak kendisi için şükretmiş olur. Nankörlük edene gelince, o bilsinki Rabbın Ganiyy'dir (şükre ihtiyacı yoktur) Kerîm'dir'' (karşılıksız lütfedendir.) (Neml 27\40)

Ey Aziz! Bir şeyin sûretine bakarak değerlendiren insan sanal âlemi hakikat âlemi olarak algılar. ''Onu görünce billurcamı su sandı ve eteklerini sıvadı.'' (Neml 27\44) yüce ayeti, kişiyi; görünüşe kanmamaya, o şeyin hakikatını idrâka dâvet eder. Eşyanın hakikatını basiretle idrâk eden insanın itirafı şöyledir. ''Rabbim! ben nefsimi (kendi zannımla) zulmettim. (Hakk'a hidâyet eden) Süleyman ile birlikte Rabbül âlemin Allah'a teslim oldum.'' (Neml 27\44) Nûra sarılan, nefsinden arınır; nefsinde sarılan dünya için var olur. Bilki mânâdan yana sağır, sûrette diri velâkin, özde ''ölülere söz dinletemezsin'' (Neml 27\80) Hakk'ın lütfu ilâhisi ve ihsânı ile, ne zamanki, mânâ âlemindeki güzel misâller, özde tahakkuk eder; imân nûru, yakîne erip, karanlığı delip geçer. Bilki her insan, bir gün kendi değerine hicret eder. İnsanoğlu, gezegenler misâli, kendi yaşam eksenini etrafındaki dönüşünde; hem kabız, hem bastı yaşar. ''Allah şükredebilmeniz için geceyi de gündüzü yaratmak O'nun rahmetinin eseridir.'' (Kasas 28\73) Zıtlar âleminde şer tanınmadan, hayrın fazileti ortaya çıkmaz. Karanlık tanınmadan, aydınlığın ferahlığı belirgin olmaz. Gel gör ki, körlüğü aydınlığa, suizan- nı hüsnüzanna, savaşı barışa tercih edenlerin hâli ibrete şâyandır. ''Kur'an kendilerine ilim verilenlerin sinelerinde yerleşmiş (tahakkuk etmiş) apaçık işaretlerdir.'' (Ankebût 29\49) yüce ayeti, sufli âlemden, ulvi âleme, beşeri ahlâktan, ilâhi ahlâka yükselişin müjdesini bildirir. Nazari bilginin, ameli ilme dönüşmesi de Rabbın ayetidir.

Ey dost! Zorlayıcı zan mertebesi olan emmâre nefis, sahiplendiği her şeyi kendi kölesi gibi algılar ve onları paylaşmayı istemez. Mal, mülk, makam gibi. Eş, evlat gibi, kullarının ben-

liklerindeki bu iddiayı göstermek sûretiyle tecellisinde bir ortağı bulunmadığını bildiren Zât-ı Hakk; "size nefislerinizden mi- sâl verir: Size rızık olarak verdiğimiz şeylerde, köklerinizin de size ortaklığını kabul edip, sahiplendiklerinizde eşit paylaşmaya rıza gösterirmisiniz?" (Rum 30\28) yüce ayetiyle, enâniyyet iddiasına ve gizli şirke atıfta bulunur. Subhan Allah en doğrusunu bilir.

Ey

Sevgili! Sadâkat, ahde vefâ ile başlar. Hayalin bittiği yerde hakikat başlar. Riyânın bittiği yerde ihlâs başlar. Enâniyyetin bittiği yerde muhabbetullah başlar. Temizlik, kalbde başlar, kalbde biter. Nefs, kısıtlı aklını kendine rehber olarak seçer. "Benim velim kitabı indiren Allah'tır ve O, sâlihleri veli edinir." (Araf 7\196) kimdir Sâlih? Kimdir Sâlik?

Mâsivâ uykusundan uyanıp da, kemâle ermek üzere yola çıkan ve Rabbının elinde bir mânâdan, bir mânâyâ intikâl eden yolcudur sâlik.

Hem dünya sevgisinden, hem de ukbâ özleminden vazgeçmeyen sâlik, salaha ermez. Nefsine söz geçiremeyeceğine sâlih denilmez. Geçimli, uyumlu ve huzuru daim olan kişidir, sâlih. Bilki sâlik'in sebâtı, salâha ermenin şartıdır. Ârifin sebâtı, her muraddan salâhıdır. "Kim muhsin (ihsâna ermiş) olarak varlığını Allah'a teslim ederse, sarılabileceği en sağlam kulpa tutunmuş olur." (Lokman 31\22) Nitekim ihsânda bulunan, ihsâna kavuşur. Kim de çevresindekileri, nefsinin hizmetgârı gibi görürse, ihsândan mahrum kalır. Sevgiden, ihsândan mahrum hayat, nefse giydirilmiş buzdan bir gömlek gibidir. Muhsinin (iyilik sahibinin) ulaşabileceği en anlamlı iyilik, kendi nefsinden bütünüyle vazgeçebilmesidir. Ne var ki Hakk'ın cezbesi olmadan, hiç kimse enâniyyet perdesinden arınıp, kurtulamaz. Her kim, Rabbına koşulsuz teslim olup, her işini O'na havâle etmiş ise, kendi irâdesiyle tasarrufta bulunmak, ona yakışmaz. Zirâ, "Allah ve Resûlü bir iş hakkında hüküm verdikten sonra, mümin erkeklerle, mümin bir kadının, kendileri için seçim hakkını kullanmaları yaraşmaz." (Ahzab 33\36) Bilki zihin susmadan gönül konuşmaz. Gönül, deryaya dalmadan vahdet incisine kavuşmaz. Nâdide bir gülün değerini basiret sahibi gönül anlar. Gönülsüz insan, çiçekten, bahçeden ne anlar!

Ey Aziz!

Mânâ âleminde uçan kuşlarla, tecelli deryasında yol alan hakikat ehline, "Süleyman'a 'riyhi' (ilâhi rüzgârları) verdik. Sabah gidişi bir aylık yol, akşam dönüşü bir aylık yol alırdı." (Sebe 34\12) Hakk'ın hidâyet, inâyet, hikmet ve muhabbet rüzgârları, kulları menzillerine tez taşır. Âlemi farkdan, âlemi cem'e ulaştırır. İnsanı kâmilin nefesi de Rahmani nefes (riyh) olduğu içindirki, mânâlardaki seferler, onun yanında hız kazanır. Bu yolculukta sabreden ve nefsinden örtünen sâlik'in sûretinde ve ahlâkında Hakk'ın sıfatları belirgin olur. O ki, sabır ve şükür yerine kendince seferler düzenler, kendi elleriyle kendine zulm eder. "Rabbımız! 'Sefer (yolculuk) yaptığımız şehirlerin arasını uzaklaştır.' Dediler ve nefislerine zulmettiler" (Sebe 34\19) yüce ayeti, nice ibret ve işaretlere dikkatleri çeker.

Ârif olan bilirki, aklın uçuş mesafesi kısadır. Aşkın kanatlarıyla uçuş ise mesafeleri kısaltır. Zirâ Hakk'a kavuşturan vesile ilâhi aşkıdır. Hakk Teâlâ, sevgisizliği sevgiye yokluğu varlığa, "geceyi gündüze katar." (Fâtır 35\13) Sevinci hüzne, bastı kabza, "gündüzü geceye çevirir" (35\13) Ruhani hakikatlarına, âlemi melekûta uçmak üzere, gönül kuşlarını kullarına musahhar kılar.

Nefsine

hâkim olan insan, beklentisiz sevmenin anlamını öğrenir. Gönül, ayırım yapmaksızın herkezi sevmenin güzelliğini öğrenir. Ruh, sırrındaki cezbenin, ilâhi aşkın kudretini öğrenir. Kendini bulan, kendindeki tecelliye tanımış olur. Kendindeki değeri bulmasının anlamı bu-

dur. Bilki her yaşam sınavı, kendi değerini bulmanın da yoludur. Kendinden hoşnud insan, huzurlu olur. Huzursuzluk, özbenliğe duyulan uzaklık algısının sonucudur ki, kişi, özedönüşün yolunu arasın. Sevdiğine hasret kalan, aşkın yolunu bulsun. Bütün bu hakikatları müdririk. "Allah'ın kulları içinde yalnız (hakikat ilmine mazhar) âlimler O'ndan haşyetduyar." (Fâtır 35\28) Nasılki hakikatları bilmek, onları olduğu gibi kabullenip yaşamak değildir; hakikatı duyup, tatmış olanlar "içinde nefsine zulmedenler bulunduğu gibi, içlerinde ortada duranlar (mülk ve melekût arasında bocalayanlar) bulunur. Kimi de Allah'ın izniyle hayırda (hakka hizmette) öne geçer. En büyük lütuf budur." (Fâtır 35\32)

Ey Sevgili! O ki nefsinin hizmetinde değil, Rabbinin hizmetindedir. Varlık sebebini müdririk bir mümindir. Her kim gölgeler âlemini kendine seçmiş ise, onun yolu ona açık olsun. Her kim de hakikatlar âlemine yönelmiş ise, bu yol ona mübarek olsun.

Mânâ ve sırlar âlemindeki yolcular için, kimi zaman gönüllerdeki hilâl, Hakk'ın elinde "eğri bir hurma dalı gibi kalır." (YâSin 36\39) kimi zaman, Hakk'ın inâyet ve kudsi himmetiyle gönül, dolunaya dönüşüp, karanlığı aydınlatır. "Andolsun örttüğü zaman geceye, ışıldadığı zaman gündüze" (Leyl 92\1,2) yüce ayeti nice sonları barındırır. Vahdet deryasındaki kudsi tecellisiyle hakikat ehlinin "zürriyetlerini dopdolu gemiler de (insani kâmiller de) taşımak da onlar (ikilik âlemindekiler) için (Hakk'dan gelen) bir işarettir." (YâSin 36\41) Bu yolculuk da kimileri, hakikatlar ilminin ihtişamı karşısında mânâdan yana boğulacak gibi olur. "Dilesek onları (sırlar deryasına) batırırız da, ne imdatlarına yetişen olur, ne de (hakikatın cezbelerinden kendilerini) kurtarabilirler." (YâSin 36\43) Meğer ki, "bir rahmet olarak ve yalnızca belli bir süre yararlanmaları için hayat vermemiz hariç." (YâSin 36\44) yüce ayetinde bildirilen ilâhi merhamet, gönülleri kuşatmış olsun! Bilki o rahmet, inâyettir, hidâyettir, muhabbettir, hikmetdir. Nitekim rahmet mertebelerinde, "saf saf dizilenlere" (Saffat 37\1) ki her biri nefsindeki tecelliye mazhardır. Kendilerine varlık vehmetmekden "sakınanlara" (37\2) ve hakikatlar ilmi "zikri okuyup, ibret alanlara" (37\3) yemin edilmesi tevhidin hakikatını yaşayanlardaki edeb ve ahlâka dikkatleri çeker. Tecelli sahibi olarak Zât-ı Hakk, fiillerdeki yaratışıyla zâhir, esmâsıyla varlığı kuşatan, sıfatlarıyla mânâları donatan, künhünde bâtının da bâtınıdır. Mânâ ve madde âlemleri arasında gelişen her ruhani açılımın ve erişilen her kudsi cevherin asli sahibi ve Rabbidir. "Semâların, arzın, aralarındaki her şeyin ve doğularında Rabbidir." (Saffat 37\5) Ruhaniyet ve velâyet güneşinin hangi gönlün doğusundan doğacağı, hakkani lütuf ve Rabbanî ilhâmın ne zaman ve ne şekilde oluşacağı O'nun tasarrufundadır. Kaldıki Hakk'ın vechi, her yönden belirir. Kimi zaman azametinin celâliyle, kimi zaman rahmetinin celâliyle, kimi zaman rahmetinin cemâliyle görünür. Aklını ve gönlünü birleyen ihlâs ehli tecellinin şahididir.

Ey Aziz! Her kalb taşıyan benlik "Mele-i Âlâya kulak vermez." (Saffat 37\8) Her aşğım diyen, hakka ermez. Hakk sohbeti dinleyen velâkin sırrın sırdaşı olmayan kimlikler içinde, mânâdan yana "bir söz kapan olursa, onu yakıcı bir âlev takib eder." (37\10) Hakikat nûru, her yersiz iddiayı yakıp, kül eder. Bilki her sûreti hakk görünen, hakikat ehli değildir. Her ibâdet eden, ihlâs ve sıdk sahibi değildir. Her bakan, müşahede ehli değildir. Her konuşan, keşif ehli değildir. Kararsızlık, kalbi yorar. Kararlılık, sabırla sınanır. Sabredemeyen, sabrı karşısındakilerden bekler. Nefsiyle yüzleşmeyen, gayreti gayrından bekler. "Gördüğünüz (yaşadığınız) kendi eylemlerinizin karşılığında başka bir şey değildir." (Saffat 37\39) yüce ayeti, her sıkıntı ve derdin, kişinin kendi tercihlerinin bir karşılığı olduğunu bildirir. Ne var

ki ''Allah'ın ihlâsa erdirdiği (hâlis) kulları hariç.'' (Saffat 37\40) ayeti kerimesi, has kulun maksadının ancak Allah olduğunu beyan eder. İhlâs sahibi insan, ne dünyevi, ne de uhrevi bir beklentisi olmaksızın, içtenlikle sadece Allah için mevcûdiyetinin bilincinde olan kişidir. ''İşte onlar için belli bir rızık vardır.'' (Saffat 37\41) ayetince bildirilen mânevi rızık, onların, fakrun hakikatine ve ubûdetin kemâline vesile olan güzel ahlâktır, huzurdur, aşktır, mârifetullahıdır. Onların sinelerine kudsi ''pınarlardan akan, berrak (zihin kurcalatmayan) içenlere (ruhani açıklık) zevk veren kadehlerde (kalblerde) ulaştırılır.(Saffat 37\45,46)

Ey dost! Gözlerdeki güzellik, gönüldeki nûrun yansımasıdır. Sözlerdeki güzellik, özdeki cemâlin sözcüsüdür. İlâhi aşk bir lütuftur. Saf, mahzun ve lâtif gönülleri seçer.

Ey Sevgili! Güzellikler, güzelliği yaratanı hatırlattığı için sevilir. Çirkinlikler, nefsi anımsattığı için uzak durulur. Özbenlikteki değere kavuşmanın getirdiği mânevi zenginlik, ilâhi bir lütuftur. Hamd olunur. Her türlü vesvese ki ''dert ve azab veren'' (Sâd 38\41) nefsin oyunlarıdır, hakikate dayanmayan kurguları gerçekmişcesine kabule zorlar. Sinsice saklandığı kaygan zeminde yazdığı senaryolarla ruha sıkıntı verir. Ölüm korkusu, nefsin kendinden vazgeçmek istemeyişinin canlı bir delilidir. Rabbinin kendini fethetmesine râzı geleceğine, Rabbinin feth etme gafletindedir. Bilki, nefsin hakikate erdiğine inandığı an, hakikata en uzak düştüğü andır. Nefsi emmare, kendindeki varlık iddiasını gizlemek için, kalblerdeki sâfiyeti, arınmışlığı ve tevazuyu zayıflık olarak algılar. Özbenliğine olan düşmanlığını ustaca örttüğünü zannederek, hayatı ruha zindan eder. Dünyadan en çok vazgeçmek istediğini söylediği an, dünyaya en çok tutunduğu zamandır. Bilki, mânevi susuzluk, nefsin sunduğu acısudur. Gönül, hakikat suyunun serinliğiyle ferahlatmak gerekir ki; nefsi, enâniyyet iddiasına tövbe etmiş olsun. ''Ayağını yere vur! İşte hem yıkanacağın, hem içeceğin serin bir su.'' (Sâd 38\42) yüce ayeti, Hakk'a sığınmayı öğütler. Bir kul ki, her ne yaşarsa yaşasın O'ndan ''O'na dönüp secde ile O'na yöneldi'' (Sâd 38\24) ayetinin nûruyla arınır, Hakk'ın katındaki ilâhi mâğfirete kavuşmuş olur. Secde eden benlik, kendinden arınmaya yönelmiştir. Hakiki secde ise nefisten bütünüyle vazgeçmektir. Bilki secdeyi kibrine yediremeyen kimdir? Secde edelim ki nûra kavuşalım. ''Muhakkakki nezdimizde onun için yakınlık ve dönüp geleceği güzel bir yer vardır.'' (Sâd 38\25) yüce ayetinin sırrına sırdaş olalım. Nefsin zulmüne mukabil, Hakk'ın rahmeti gazabını geçtiğinden, edilgen olana etken olanın tavrındaki şefkât, ne yüce bir öğüttür. ''Eline bir demet sap al ve onunla vur'' (Sâd 38\44) ayeti, Hakk'ın celâlindeki cemâle en güzel örneklerden biridir. Sufi âlemin perdelerinin yanı sıra, mânâ âleminin perdelerinden de geçenler için ruhun ikâmetinde huzur bulduğu ''kapıları kendilerine açmış Adn Cennetleri vardır.'' (Sâd 38\40) gönüllerin huzur bulduğu cennet bahçeleri ise insani kâmillerin huzurundadır. Zirâ, muhabbetullah, mârifetullah ırmakları kâmillerin gönüllerinden akar. Hikmet ve aşkla sulanan kalb mânevi sarhoşluğu tadar. Ruhani doygunluk ve mânevi sevinç, gönülleri şevke getirir. Gözler, Hakk'ın gayrını görmeyecek bir şekilde öze döndürülür. Her ferd mânevi derecesine göre rızkını bulur. Kimi Tesnim'den, kimi Selsebil'den yudumlar. Kimi de şarabu Tahir ile yetinir. Enâniyyet günahına tövbe eden mânâ kuşları Rabbin lütuf meltemleriyle yol alırlar, kendinden kendine.

Ey Aziz! Cenabı Mevlâ, her canı ait olduğu yerde tutar. Her birini kendi cinsinden olanlarla yüzleştirir. ''Sizi analarınızın (fitratlarınızın) karnında üç karanlık içinde, bir yaratıştan diğer bir yaratışa sevk ederek yarattı.'' (Zümer 39\6) yüce ayetinin sırrınca, mânevi üç karanlıktan ilki nefsin karanlığı, diğeri kalb karanlığı, ötekisi ise ruh karanlığıdır. Subhan Allah en doğ-

rusunu bilir. Nefsin karanlığından tövbe ile, kalb karankılığından sevgi ile, ruh karanlığından hikmet ile çıkılır. Bütün karanlıklar aydınlandığında insan, farkındalık boyutundaki gerçek hayata sevk edilir. Bu mânâ, ''Allah'ın göğsünü (teslimiyetin hakikatına) islâma açtığı, böylece Rabbından nûra kavuşan kimse, kalbi teslimiyete kapalı kimse gibimidir?'' (Zümer 39\22) yüce ayetince bildirilmiştir. Bilki kalbi katı olanların karanlığı, onları nefsin karanlığına sevk eder. Nefsin karanlığı bürüyünce kendi ruhuna zulm eder.

Ey dost! Nefsin tahammül edemediği her şey ruha şifâdır. Aşk ilâhi, gönle şifâdır. Hakikat nûru sırâ şifâdır.

Ey Sevgili! Hakikat, zihnin aradığı yerde değil gönlün kabullendiği yeredir. Huzur, nefsin seçtiği yerde değil, rızanın bulunduğu yeredir. Aşk, hayalin avunduğu yerde değil, Sevgili'nin bulunduğu yeredir. Sevgili nerededir? Diye sorarsan; kalbin, kendini ona verdiği yeredir. Bilki o, ruhun kendi sırrına erdiği her yeredir. Hiç kimse, hazır olmadığı bir mânâyı taşıyamadığı gibi, hoşnud olmadığı bir şeye de zorlanamaz. Her ferd, ancak sevdiği şeyle ve huzurlu bir ortamda gayret ettiği zaman başarılı olur. Gönülsüz kaldığı her iş ve ortamda, zorlanmış olur.

İnsan için yaşam ve ölüm eşit olduğu zaman, nefsin direnci kırılır. Her zorluk, kolaylığa dönüşür. Nasılki bir hikmet, kalbe inmedikçe; akıl, onu idrâk edemez. Nûr, sırâ yerleşmedikçe nefis, kendinden vazgeçemez. Zât-ı Hakk, kalbi ve nefsi, ''isteyerek, istemeyerek gelin.'' (Fussilet 41\11) İlâhi emriyle, itaata dâvet etti. İsteyerek gelen kalbi, kudsî tecellisine mazhar kıldı. İstemeyerek gelen nefsi de, kendi iddialarıyla yüzleşmeye tâbi kıldı. Böylece kalb fenâsı bir süreç, nefis fenâsı ayrı bir süreç oldu. ''Böylece onları iki günde\zaman diliminde 7 semâ (meretebe) olarak takdir etti ve her semâyâ maksadını vahyetti.'' (Fussilet 41\12) O ki, hislerine ve gayretine güvenerek ibâdet etti, Hakk'ın himâyesine muhtaç hâle geldi. O ki, her dâvâ ve mânâdan istiğfar etti ve varlık vehmine tövbe etti, hidâyete erdi. Bilki ilâhi aşkın kalbi bürüdüğü her iş, hayrın ve güzelliğin vesilesidir. Şu halde anlaşmazlığa düştüğün her şeyde, hükmü Rabbına bırak, nefsin aradan çıkarmış olursun. Sevmeye ve sevmeye âşinâ olan gönül, her canlıyı, kendini severcesine sever. Bencilik, kibir, öfke ve katılık nefsin kalbe ektiği azab tohumlarıdır. Enâniyyetine pişman olan insan, nefsine yaptığı zulümden arındırır. Kimileri iltifâtı, hakaret gibi algılar; kimiler hakareti, iltifat olarak karşılar. Hakikatı gören gözler, azında azıdır. Sufli âlemden vazgeçtiğini söyleyen nefis, ulvi âlemde kendine ölümsüzlük arar. ''Firavun dediki: Ey Haman! Benim (nefsim) için yüksek bir kule inşâ et, belki (mânâda) yükselme yollarına varırım.'' (Mü'min 40\36); melekût âleminin sırlarını, ''semâların esbâbını'' (40\36) keşfederim.'' Doğrusu ben, onun yalancı olduğunu zannediyorum'' (Mü'min 40\37) Tecelliye mazhar olduğuna inanmıyorum.

Heyhat! Kimi zanlar vardır, zan sahibine azab olur. Kimi kalbler vardır, mârifetullahı mazhardır.

Ey Aziz! Gönüllerdeki kurbiyet ''yakınlık sevgisi'' nin (Şurâ 42\23) bir bedeli yoktur. İlâhi aşkın cezbesinde bütünleşenlerin yakınlığı (cem hâli), kan akrabalığından ileridir. Zirâ, kan akrabalığı dünyevi, kalb akrabalığı uhrevîdir. Ne varki her insan, kendi fitratına, kendi hakikatına ait olduğuna inandığı mânâ ve mahalli nefsine seçer. Ne varki kalblerin efendisi olan ''O, dilediği zaman onları bir araya getirmeye (kesreti-vahdete, farkı-cem'e) kâdirdir.'' (Şurâ 42\29) Nitekim gönül ehlini, ruhen zengin mânâ ehliyle, dünya ehlini de, mâsivâ ile dolu iddia ehliyle buluşturur. Her ferd, nefsin yönelişlerinden sorumlu tutulur. Meğerki nefsinden vazgeçer! Beşeri âlemde gönüllerin ve gözlerin özlediği ulvi

mânâ ve kudsi himmetler, gönül cennetinde yaşayanların nasibidir, kilitli kalblerin değil. Nasılki mânâyı tâbir eden kimse, misâlin hakikatına eren kimsedir; misâle sahiplenene kimse, iddiasına sebep arayan kimsedir. Mânâ âleminde görünen güneş, ruhun kudsiyetinin timsâli ise, dolunay da, gönlün sûretinin kemâle ermiş misâlidir. Ârifin gönlü, hayalinde yaşadığı mânâyı zuhurda bulur. Kâmilin ruhu, kudsi- ye tîne inandığı kuvveyi sırrında bulur. Sebeplerle ve teferruatlarla oyalanan kimse, kendi sırrına yabancı kalır. O ki hayalinde resmettiği sûreti, misâl âleminde bulmaz, sevginin hakikatına ermez. Zirâ o, sûretin aslının kendi zannı olduğunu bilmez. Oysa zihnin tanımladığı sûret bir hayal, gönlün yönlendirdiği sûret ise sûret-i hakk'dır, bilmez. Gölge, ancak kendi yokluğuna delildir. Varlığın delili ise kendi tecellisidir. Gecemizde, gündüzümüzde Sensin İlâhi! Sevincimiz de, hüznümüz de Sendendir İlâhi! Varlığımız da, yokluğumuz da Senin hükmündür İlâhi! Gönlümüz de, ruhumuz da Senindir İlâhi! Mağfiret eyle hepimize, ilâhi rahmet ve muhabbetinle.

Ey Sevgili! Zât-ı Hakk'ın esmâ ve sıfat tecellisi ile kalbler hâlden hâle, celâlden cemâle, dönüştümü, âlemin görünümü de değişir. Gönlün bakışıyla, nefsin bakışı çelişir. Kalp gözüyle bakıldığında, sûret-lerin görünümü aşk ile, nefsânî alışkanlıkların gözüyle bakıldığında fark ile belirir. Kişinin bakışında Mecnun' un gözü onda yoksa, Leyla'nın yüzü sevimsiz görünür. Sır aynasından ruhun nûrlu bakışında Yusuf'un cemâli görünür. Bilki, Zât'ın nazârında Zât'dan gayrı ne görünür? Farklılık âleminde ve kendinden vazgeçemeyen nefsin, hakikatı görme hevesi, benliğinin kendini kandırmasından başka bir şey değildir. Yaradılıştaki sırrın ve yeteneklerinin bilincinde olmayan insanın, yaşamını sorgulamasıyla; mânevî hâli değişimi, varlığı algılayışı da değişir. Şu halde değişimi insan öncelikle kendi nefsinde yaşar. Hakk Teâlâ, kulunda hangi esmâ ile tecelli ediyorsa, kul da Rabbını öyle tanımış olur. Zihnin tanımlamalarının ve beşerî alışkanlıklarının mâsivâdaki kimliği olan kişilik, vehmin kurguladığı benlikten öte bir şey değildir. Velâkin, vehmin resmettiğini silmek de, nefsin gücün de değildir. Hâl böyle olunca, nefsin tezkiyesinin Rabbin tasarrufunda olduğu idrâk edilir. Nitekim gölgenin mevcûdi- yeti, sahibinin varlığına bağlıdır. Varsayımlara dayanan algılamalar ve teorik düşünceler, zihinde ve fikirde sükût ettiğinde; ilim nûru bilinmesi gereken faydalı bilgiyi hidâyet kanatlarıyla iletir. Aczini idrâk eden insan için hakikat bilgisi olan "kitab, Aziz ve Hakîm Allah'tandır." (Câsiye 42\2) Nitekim ulvî ve sufli âlemlerdeki mânâ ve sırları açıklayan, "semâlar da (âlemi melekûtda) ve arz da (âlemi mülkte) inananlar için işaretler vardır." (Câsiye 42\3) yüce ayeti; bireyin nefsinde (iç âleminde) ve âfakta (dış âlemindeki) deliller, göstermiş olur. Yâkin, o rahmet ve inâyet nûrudur ki, şüphe ve yersiz zanları aşkın cezbisiyle temizler; vahdet bilincini, gönülde sâbit eyler.

Ey Aziz! Kişi, aczini bildiği nisbette kâmindir. Nefsini Rabbindan müstağni gördüğü nisbette câhildir. Bâtındaki yaşantısıyla, zâhirdeki yaşantısı eşit olmayan benlik, mânen fakirdir. Buna mukabil ulûhiyeti temsil eden Esmâ ül Hüsnâdan gelen her feyz, ârifler için ilâhi bir nimettir. "Geceyle gündüzün değişiminde" ayetinde bildirildiği gibi, bilgisizliğin ve bilginin dönüşümlerinde "Allah'ın semâdan (esmâ- dan) rızk (feyz) indirip onunla (mânâda ölü varlığı nûruyla) diriltmesinde, rüzgârları (Rabbani ilhâm- ları) evirip, çevirmesin de, akli melekelerini kullanan (yaşadıklarından öğüt alan) insanlar için ibretler vardır." (Câsiye 45\5) Gel gör ki, mânâ kapıları açıldığında, inşirah kapılarından geçip giden ile ric'at kapılarından kaçıp giden arasında mânevî fark vardır. "Şükredesiniz diye denizleri size mûzahhar kıldı" (Câsiye 45\12) ayetince bildirildiği üzere, mânâ denizlerinin gönül ehline musahhar kılınma-

sı sebepsiz değildir. Zirâ, ilim, sadece akılda yaşanan bir olgu değildir. Bilki ilâhi takdir, ezelde nasıl yazıldıysa, kaderde öyle gerçekleşir. Sırrı bilmeyen okuyamaz. Mânâları okutan Rahman olunca, her bir esmâ nûru kalbdeki feneri aydınlatır. Böylece ilim rûzgârları, nefisleri selâmet sahillere taşır. Her can, ihtiyacı olan rızka ulaştırılır. Kezâ her nimet, nefsin hâline göre tayin edilir. Kendi hakikatına eren ve fitratını bilen insan huzura erer; bilmeyen, huzuru gayrında arar. Mânâ âleminin ışıkları nefsin atmosferinde görüldüğünde, sûretler âlemindeki renklerde şenlik başlar. Keşif ve müşahede ehli her an yeni bir şende olanı edeb ve aşkla gözler. Kıyametin, nefsanîyet üzerine koptuğunu bilen ârif, nefsin mazeretlerini, rahmet ve şefkât kulağıyla dinler. Bilirki, tecelli âlemi, her mânevi sûretin rol aldığı bir sahne gibidir. Maddi ve mânevi- yatta, "semâlarda ve arzda ne varsa, ondan istifade edilmesi için hizmetinize verilmiştir." (Câsiye 45\13) yüce ayetinin sırrınca her ferd, kendi kemâlatına göre yaralanır. Nefsini ve kalbini doğru yönlendiren insan, kendi melekûtuna ulaşır. Sidreyi müntehasına erişip, sırrındaki esmânın ahlâkına bürünür. "Elbette bunda (rubûbiyetin hikmetini) düşünen topluluk (ârifler) için işaretler vardır." (Câsiye 45\13) Bilki ilim, hakikatı taleb edenin, güzel ahlâk, edebe bürünenin; aşk, nefsinden erimenin vesilesidir.

Ey Sevgili! Yaşayan her canlı ilgi ve sevgi bekler. Her ruhani varlık da ilim ve muhabbetle beslenir. Kimileri, tekliğin erdemini fark edemeyecek kadar âleme düşkündür. Kimileri de, paylaşmanın güzelliğini göremeyecek kadar kibirlidir. Ârif olan, her âlemi kendinde birler. Kim kimi olduğu gibi kabullenip severse o, hakikatı itibariyle sağlıklı ve kalıcı bir sevgidir. Kim de kimi bir beklenti ve çıkar uğruna severse o, geçici ve sağlıksız bir ilişkidir. Cennet aşkıyla yapılan ibâdetler, makam uğruna gösterilen gayretler gibi. Mâlumdur ki, Sûretler âlemi olmadan, ikilik âlemi mevcûd olmaz. Nefs, sâfi sevgiye kavuşmadan, varlıktaki tekliği görmez. Özü itibariyle katıksız muhabbet, Hakk'a duyulan muhabbettir. Zirâ tevhidin özünde, seven, sevilen ve sevginin hakikatı birdir. Mânâ ve hakikatlar, sûretler âlemi olan dünya da kendini ifade eder. Sûret ve misâl olmadan, soyut varlık idrâk edilemez. Kelimeler olmadan mânâ ve sırlar ifâde edilemez. Her kim, karşısındakinin sûret aynasında kendi nefsinin görüyorsa, sûrete duyduğu sevgi veya öfke aslında, kendi özüne duyduğu hissiyatı nedeniyledir. Nitekim, aynı ruhani varlığın eril ve dişil sûrette varlığa gelmesi ve sevginin tezâhürü, aslında kendi varlıklarına duydukları sevgi nedeniyledir. Şu halde sevgi sıfatının bâtından zâhire çıkışı ikilik ve halk âleminin mevcûdiyetini gerekli kılar. Nitekim âlemdaki her sûret, bir mânâ ve misâlin varlıktaki tezâhürüdür. Kaldığı her mânevi sûret ve misâl, diğer bir sûret ve misâlin de varlık nedenidir. Ruhani yakınlığın ve uzaklığın gerçek sebebi de budur. Buna göre kimileri için gözyaşlılığı, ruhanîyetini taşıdıkları mânâ- nın sırrına ermek olurken, kimileri içinde, kasvet sebebi olabilir. Sevgiliyi gören göz aydınlanır, görmeyen göz hayıflanır. Sevgiyi özde yaşayan ârif, sevdiğinde, Hakk'ın tecellisini gördüğünden Hakk'ı sevmiş olur. Sevmekten mahrum bir kalb ise, Sevgiliyi müşahedededen yoksun kalır. Tıpkı gözüne kum kaçmış kişi nasıl net göremezse, basiretine mâsiva saplanmış benlik de hakkı göremez. Samimi bir eleştiriyle kişinin nefsiyle yüzleşmesi, öze dönmenin vesilesidir. Tevhid nûru ve güzel ahlâk, her zorluğu giderir. Nitekim seven, sevdiğinin sıfatlarıyla yani onun ahlâkıyla Sevgiliye görünür. İlâhi ahlâka bürünmenin maksadı budur. Sevgilide, sevenin özbenliğinde tecelli eder ki, gerçek sevgi sahibinin varlığı zikir olunsun; salâtın hakikatı unutulmasın. Aksi takdirde fâtiha, sözde söylenmiş velâkin özde okunmamış olur. Varlığa gelenin kıyamda durmasının da anlamı anlaşılmamış olur.

Ey Aziz! Şayet aşk ve ilim senden açığa çıkıyorsa bu, Hakk'ın senden âşikâr olması demektir. Şayet aksi gerçekleşiyorsa, senin nefsin sana perde oluyor demektir. Aşk, yaşayamayacak olana vermezler. İlmi, taşıyamayacak olana vermezler. Übûdetin gizemini, Rubûbiyeti tanımayanlara sunmazlar. Bilki varlıkta görünen her sûretten maksat, mülkûn ve melekûtun sahibini anmaktır. Daimi salatdaki maksat da budur. Öyleki her nefis, her nefeste şen ve hoşnud olsun. Her an, Allah'a hamd ile dolsun. Her kim beraber olduğu sûretin ve ismin anlamını idrâk ederse, yaşamını ona göre değerlendirmiş olur. Kim de sûreti sadece bir hayal olarak algılasa, müşahadenin ve keşfin anlamını kaçırmış olur. Kimileri "kalblerinde olmayı dilleriyle söylerler" kimileri de içlerindeki gizlerler. "Allah, her şeyi hakkıyla bilir." (Fetih 48\11,4) Nasılki mânâ âleminde görülen canlı rüyalar, sûretler âlemindeki rüyada yaşanacakların da habercisidir; farkındalık âleminde gerçekleşen her şey, Hakk'ın rıza ve izniyle gerçekleşir. Kâmilin muradının gerçekleşmesi, aslında ilâhî irâdenin gerçekleşmesinden ibarettir.

Bilki her gönlün mânâları okuyuşu, kendindeki ilme göredir.

Her sevenin sevgisi, Sevgilinin cezbisine göredir.

Her birimin varlıktaki mevcûdiyeti, ezeldaki takdire göredir.

Ey Sevgili! Varlığı sâfi muhabbet olanın, tecellisi de rahmet olur. Muhabbeti kalıcı olanın, yönelişide samimi ve özverili olur. Her canlı nefsinde beliren bilgi ile ilerler. Bu bilgi onun yaşamını teyid eder. Nefsinin şâhidi kimse, ârif de odur. Aşkın şâhidi kimse, sevilen de odur. İlmin şâhidi kimse, âlimde odur. Tecellinin şâhidi kimse, sırrın sâhibi de odur. O ki, nefsiyle Rabbını bilir, mürebbisini bilmıştır. O ki, Rabbını Rabbiyla bilir, gönül cennetine girmiştir. O ki, mânâ ve hakikatlardan uzaklaşır, azab yaşadığının farkında değildir. Uzaklaşan, nefsmidir, yoksa kalbmî? Rahmete mazhar olan kalbmîdir, yoksa nefsmî? Bilki tecelli gönledir. Gönül nasibini alınca, nefis huzuru bulur. Gönül, algılama mahalli, nefis ise, uygulama mahallidir. Gönül ulvî mânâlarla dolunca, sufli âleme yer kalmaz. Sufli âlemlerle meşgul olunca, ulviyete yer kalmaz. "Nefsinin ona ne vesveseler verdiğini biliriz." (Kaf 50\16) yüce ayeti; şeytâniyetin, nefsin dürtülerinden geldiğini bildirir. Mâlumdurki basiret gözü, gönül gözüdür. O halde, mânâ ve hakikatlardan uzaklığı yaşayan gönül olunca, azabı tadanda nefis olur. Gönül ulvî tecelliye mazhar olunca, nefis bunun semeresini hâlinde ve ahlâkında bulur. Tecellinin niteliği, ilâhî irâdeye, gönlün şevkine ve basiret kabının hacmine göredir. "Allah, rızık dilediğinde genişletir, dilediğinde kısar." (İsra 17\30) Kişi, rızıkta olmayı dileyemez. İlâhî irâdeye uygun düşmeyen taleb yerine gelmez. Varlığı, kendisiyle sınırlandıran benlik, sıkıntının yaşandığı mahal olur. Nefsin dürtüleri olan hevâ ve heves, benliğin kendini sarmalayıp, tutsak ettiği bir kundakçı gibidir. Özde huzurun bulunmadığı fânî kimlik, huzursuzluğun semptonlarını beşerî kimliğinde bulduğu gibi, bedeninde de bulur. Enâniyyetki, Hakk cemâlini görmeyi engelleyen perdedir, "senin üzerinden perdeyi kaldırdık. Bugün gözün keskindir." (Kaf 50\22) müjdesi, kalbedir. Zirâ tecelliye kalb görür. Nefsinin mâ'bud edinen ise körlüğü seçmiştir. Varlık âlemindeki tecelliye, hem iç âleminde, hem de dış âlemde şâhid olan kimse; görüşü keskin olup, şuhûd ehlidir. Bilki, kişinin sevmediğini sevmesi rahmet, göremediğini görmesi hidâyettir. "O, hidâyetin kime nasib olacağını en iyi bilendir." (Kasas 28\37) Her an'ın yeni bir an olduğunu fark edemeyen göz perdelidir. Zirâ, bir şey yok olmadan, yeni bir şey ortaya çıkmaz. Kendini tekrar eden şey ise hakikat olmaz. Gece ile gündüz, nûr ile zulmet içi içededir. Birinin varlığının inkârı, diğerinin de

reddi olur. İmân ve inkâr da öyle.

Ey Aziz! Dinsel bir kimliğe bürünme özlemi, nefsin fenâsını engelleyen bir perde olduğu gibi, aczini ve hiçliğini içine sindirme zorluğu da; nefsin, varlık vehmini besleyen ve hakkı görmeye engel bir olgudur. ”Bunda kalbi olan (tecelli mahallinin gönül olduğunu idrâk eden), can kulağıyla dinleyen (vicdanından hakkı duyan) ve şâhid olanlar (ehlişuhûd) için ibret vardır.” (Kaf 50\37) ayeti celilesi bütün mânâları ve nicelerini içerir. Bilki, İlâhi aşkın hükümran olmadığı her özlem bir iddiadır. ”İddianızda samimi iseniz ölümü dileseniz ya!” (Bakara 2\94) yüce ayeti, iddia ehlini, kendi hakikatlarıyla yüzleşmeye dâvet eder. Kezâ, Cenâb-ı Hakk’ı bir başka varlık olarak algılayanlar, O’nun, kendi benliklerinden de daha yakın olduğu hikmetinden yana câhildirler. Ey dost! Hakk’ın gayrı tasarruf sahibi gerçek bir varlık yok ki, halk sana bir şeyler verebilsin. Ya da senden bir şeyler alabilsin. Hakk’ın gayrı yok ki, sevgi ve ilim, O’nun gayrından gelsin. Bilki her ferd, basiretine göre tecellinin şâhididir. Pozitif düşünce ve duygular, mânevi enerji olan himmetin, Hakk’ın tasarrufuyla hizmete tahsis ettiği bir nimettir. Olumsuz duygu ve yersiz korkular, hakikatı olmayan zan ve vesveselerini, kişinin, nefesine uyguladığı zulümden başka bir şey değildir. İmân’ı ihsân’a ve ikân’a kavuşanlar ”yeryüzünde (beşeri âlem de) yakîn sahibi olanlar için deliller vardır. Sizin kendi nefislerinizde de öyle! Hâlâ görmeye- cekmisiniz!” (Zâriyat 51\16,20,21) yüce ayeti, her benliği idrâka dâvet eder.

Ey Sevgili! Hakikat ehli bir kulun himmeti, Rabbinin izniyle hangi gönle yönelirse, onun hâli mânen dönüşür. Ruhaniyetin gücü, kişiyi içinde bulunduğu uyku âleminde uyandırır. Bu durumda hakikat ilmiyle nûrlanan gönül, aşkın cezbesiyle mânâları dile getirmeyi zevk edinir. Maddi âlemle içiçe olan mânâ âlemini keşfeden insan, ruhani semâ da ulvî fetihler ve Rabbani bağışlara kavuştuğu gibi; beşeri âlem olan arzda da, ilâhi fiillere şâhid olur.

”Semâyı ellerimizle kurduk” (Zâriyat 51\47) yüce ayetinde bildirildiği gibi, melekût âlemi Hakk’ın kudretiyle yükseltilmiş olup ulvi âlem, İlâhi sıfatların nûrlarıyla inşâ edilip, genişletilmiştir. ”Arşı da döşedik, ne güzel döşeyiciyiz.” (51\48) ayetinde vurgulandığı üzere, varlık âleminde ki gönülleri aşkla, ruhları mârifetullahla, sırları nûrullahla döşemiştir. Âlemi mülkdeki hilâfetiyle insanoğlu, Rabbinin Esmâ ul Hüsnâsıyla güzelleştirilmiştir. Âlemdeki her şeyin zıdlardan müteşekkil olduğunu ve birbirlerinin varlık sebebi bulunduğunu idrâk eden insan, ”her şeyden iki çift yarattık ki düşünüp öğüt alalım.” (Zâriyat 51\49) ayetindeki mânâ ve sırları keşfe dâvetlidir.

Bilki semâ, İlâhi takdiratın kayıtlı olduğu bir boyut, arz ise takdiratın kayıtlı olduğu bir boyut, arz ise takdiratın zuhûra geldiği ve eşyanın belirlediği boyuttur. İlki, ruhani zevkle; diğeri, kalbi şevk ile müşâ- hede edilir. İlki, hakikatın yaşandığı sırlar semâsı, diğeri şeriatın uygulama mahallidir. Hakikat ehli için her âlem, Hakk’ın tecellisinin müşahede edildiği boyuttur. Mâlumdur ki maddi âlem, mânevi âleme tâbidir. Mânâdaki bozulma, maddedeki bozulmayı tetikler. Mânâ âleminin etkisi derin, maddi âlemin ömrü geçicidir. Şükreden kula huzur ihsân olunur, nefis ise şikâyeti ve tenkidi mârifet bilir. Şikâyet şükrü aşınca, uzaklık mukadder olur. Şikâyetle şeytaniyet, şükürde rahmaniyyet vardır. Zirâ Allah, Şâkir’dir. ”Eğer şükreder ve imân ederseniz Allah, size neden azabı yaşatsın Allah Şâkirdir (şükre karşılık ve rendir) Alîmdir.” (Nisa 4\147) yüce ayeti, bu hakikatı bildirir. Hakk’ın gayrını putlaştırmayan gönül, ulvi ahlâka ve ihlâs nûruna mazhar olur. Nefs, mâsivâyâ yönelince, o şeyin sûretiyle avunmuş olur. Bilki mânen zengin olan insan tevâzû sahibidir, ruhen fakir olan kibirli-

dir.

Ey

Aziz! Âlemi gaybdan gönle gelen ilham da bir inâyet ve şükürdür. Keza sevmek ve sevilmek bir lütûf ve şükürdür. Nitekim şükreden kul Şâkir Allah'ın ahlâkıyla Allah'a dönmüş olur. Bu mânâ, "Şükret dönüş banadır" (Lokman 31\14) ayetince bildirilmiştir. Öte yandan sevenin, sevdiğinden uzaklaştırılması, ona daha büyük bir aşkla kavuşması içindir. Nitekim Rabbinden uzaklaştığını hisseden mümin, daha büyük bir şevkle Rabbına yönelir. Dualarında O'na olan aşkını ve özlemini dile getirir. Kişi, kezâ bilgiye hasret kalsınki, hakikat ilmine daha büyük bir şevkle sarılmış olsun. Nitekim ulvi âlemdeki vahdet hâlinde, sufli âleme intikâlin acısı, sûretler âlemi olan âlemi mülkde yaşanır. Mâlumdurki mânâlar, çokluk âleminde varlık kazanır; âlemi vahdette saklı kalır. Kezâ seven ve sevilen ikilemi olmadan, sevgi sıfatı zâhir olmaz. Tecelli gerçekleşmeden, keşif ve müşahede yaşanmaz. Ne varki sevgiliye duyulan hasretin vuslata dönüşmesi maksadıyla bir rahmet olarak "ölümün (mülk âleminde) yaratılmış" olmasına, (Mülk 67\2) ârifler şükreder. Zirâ sûretler âlemindeki ölümsüzlük olgusu, ebedi hasreti simgeler. Ârifler bilirki yaratılış âleminde alınan her nefes, yenilenen bir hayat, verilemeyen her nefes ise ölümdür. Paylaşılan sevgi hayat, paylaşılama-yan ise ölümdür. Hikmet, kimileri için idrâklardan gizlenmiştir, kimileri için âşikâr edilmiştir. Her an'ın, yeni bir yaratılış olduğunu idrâk, diriliş; idrâksizlik ise, mânevi ölümdür. Bilki tevhidin hakikatında Hakk olduğu gibi, hayalin hakikatı da Hakk'tandır. Hayali güzel olanın âkıbetide güzel olur. Hakikatı güzellik olanın, iletişimde olduğu her şey de güzellikten olan nasibini alır. Kalem Allah'ın kelimelerini bildirir. Gaybdan gönle ilham ile inen mânâlar, ilmin işaret ettiği hakikatları açığa kavuşturur. Bâtın zâhir olur. Allah'ın kelimeleri, O'nun varlık âlemindeki ayetleri, işaretleri ve delilleridir. Allah'ın kelimelerine bir son yoktur. Kalem'in harflerinden olan kaf harfî, Hakk'ın kudret ve kemâlini, Lam harfî, lütuf ve ilmi; Mim harfî, muhabbetle misâle bürünen mânâyı simgeler. Subahan Allah en doğrusunu bildirir.

Ey Sevgili! Kalbin her atışında sevgi titreşmiyorsa, o atışı neyleyim, gözün her nazarında Sevgilinin cemâli seçilmiyorsa, o görüşü neyleyim. Dilin her sözünde gaybdan gelen bir hikmet yoksa, o sözü neyleyim. Nefsin her dileğinde Hakk'a vuslat yoksa, o temenniye neyleyim.

Ey gönül! İsmi celâldan daha yüce bir zikir ne ola!

Hüsni aşkdan daha üstün sihir ne ola! Mârifetullahtan daha büyük mülk ne ola! Sırf Allah'a kulluktan daha büyük şeref ve nimet ne ola! Bilki hakikat güneşi doğduğu zaman, Nûru Muhammed âşık gönüllere "indiği zaman Necm'e andolsunki" (Necm 53\1); sırra mazhar olan insan, nefsin dilinden konuşmaz. Gönül gözü Hakk'ın gayrına bakmaz. Haki- katı, şeriatın; şeriatı da, haikatın dışında aramaz. Zirâ o, Zât-ı Hakk'ın varlığını, O'nun gayrında aramaz. İlim ve irfan sahibi insan, hakikatların hakikatından gayrı bir yöne kaymaz. "Sapmadı ve aldanıp bâtıla kanmadı." (Necm 53\2) yüce ayetinin nûrlu ışığından ayrılmaz ledünni hikmet ve mânâlar, ilâhi cezbenin kudretiyle gönülleri aşkla istilâ edip, benliği sardığında; sır aynasında beliren mânânın hayali, beşeri âlemde de bir sûretle zâhir olur. Bu olgu tıpkı, Leylâ'nın yüzünde, Mecnûn'un Hakk'ın cemâlini, Ferhat'ın gücünde Şirin'in Hakk'ın celâlini, Yusuf'un aşkında Zeli- ha'nın Hakk'ın kemâlini müşahede etmesi gibidir. Aşkın ve kemâlin cezbese o denli yakınlık mertebesi kazanır ki, bâtınla zâhir, sanki tek bir vücûd olur. Seven ve sevilen, sevgi sıfatında hemdem olur "sonra yaklaştı, daha fazla yaklaştı. Yayın iki ucu kadar veya daha da yakın" (Necm 53\8,9) Sırrı âşikâr olur. Tevhid nûrunun istivâ ettiği

olgu, yaşanılan bir hakikat olur. Gönüllerin birlikteliğinde tadılan mânâ da böyledir. Ruhani tevhid olan mânevi yakınlık, vahdetin simgesi olup, mânânın mânâ ile, rızanın rıza ile, muhabbetin muhabbet ile buluşup, bütünleşmesidir. Kezâ gönül mirac ettiğinde, nefsinden arındırılıp, sırrındaki Esmâ ü'l Hüsnâ nûrlarına boyandığında, ulvî ahlâk semâsının seviyesine yükselmiş olur. Beşeri kimlikten soyunup, sırrındaki esmânın nûrunda barınmak, gönül cennetinde yaşamaktır. Gönülün yaşayıp, tattığı mânâ ve hazzı, özün özü yalanlamaz. "gözün gördüğünü fuad yalanlamadı" (Necm 53\11) yüce ayeti, bu hikmeti bildirir. Bilki gönül, gönlü aşkla; ruh, ruhu ilâhî sıfatla, sır, sırrını bâtındaki nûrla görür. Nûrun, beşeri âlemde bir sûrete bürünmesiyle varlık vücûda gelince, baş- gözü eşya'yı; basiret gözü de, eşyanın hakikatını görür. Ne varki, zerrenin, deryanın sinesinde kaybolması misâli, nûrda, nûr deryasında kaybolunca; ne gören, ne görülen kalır. Mutlak varlık, kendi nûrunun kemâli ile bâki kalır. O ki, Rabbının lütfuyla, mânânın hakikatını nefsin de yaşar, Hakk'ın ayetlerini kendinde, muhabbetini gönlünde, velâyetini özünde bulur. Mârifetten yana kast edilen mânâ bizce budur. Her kulun mârifetül- lahtan yana nasibi, ilâhî takdirat nisbetindedir. Yaşanılacak mânâ, işaret ve deliller ile, yaşanmış olanlar, yani gelecek ve geçmiş "âhiret de, dünya da Allah'ındır." (Necm 53\24) Zirâ, O'nun gayrı hüküm sahibi yoktur. Gel görki, edilgen mânâları Hakk'a nisbet edip, etkenliği kendi benliklerine lâıyk görenler bilmezlerki; "semâlarda nice melekler (ruhani kuvveler) vardırki Allah'ın dileyip, rıza göstererek izin verdiği dışındada, onların şefaati (hükmü) hiçbir fayda vermez." (Necm 53\26) Bu hikmeti bilen tevhid ve kur'an ehli, irâdesini bütününüle mürîd Allah'a teslim ettiği gibi, her tasarrufunu da, O'nun tasarrufuna tâbi kılmıştır. Kâmil insan bilirki, mâlik olma iradesi, vehmin nefsi aldattığı düzmecedir. Nitekim, hem celâl, hem de cemâl cilvesinin mutlak sahibi ancak Allah Teâlâdır.

Ey dost!

Nefsin fethi, ilâhî aşk iledir. İlâhî aşk ise nûrani cezbenin kendisidir. Lütfuyla gelir, kula düşen gayret, nefsi, Rabbani fethi hazır hâle getirmektir. Hangi duygu ve fiil ki, Hakk'ın huzurunda bulunulduğu hakikatını hatırlatır, nefsin gayretide o yönde olmalıdır. Bilki sevgi rahmet, öfke ise gazab- dır. Rahmetin gazabı geçmesi, öfkenin muhabbet içinde erimesi demektir. Aşk ateşi öfkeyi eritince, husumet biter, dostluk başlar. Farklılık biter, tevhid başlar, hasret biter, vuslat başlar.

Ey Sevgili! Sûretler âlemindeki

"her şey gelip geçicidir. Ancak Zülcelâl vel'ikram Rabbımın vechidir (zâtıdır) Bâki kalan" (Rahman 55\26) Bilki nefis celâlden kaçır, cemâle kanar. Oysa nefsin erimesi, Celâl ateşinde gerçekleşir. Bu sırrı tadmayan benliğin, cemâli görme kuruntusu, bir iddia olarak kalır. Aczini ve fakrını idrâk etmeyen göz, varlığı nasıl görsün? Kendinden vazgeçmeyen nefis, nasıl sükût etsin? Nasıl ki hem celâli, hem de cemâli birleyen insan, kemâli tanır; renksizliğini tanımayan idrâk karşısındaki kemâl, derin sükûttadır. Nasıl ki nefsiyle diri kişi, bilgiyi talep etmez, bilgiçliği mârifet bilir; celâli tadmayan da, yaşadığını kemâl bilir.

Bilki cemâl gönlün, celâl ise nefsin nasibidir. Kemâl ise, her iki zıddı da kendinde birleyen nasibidir. Derya da sünger toplayan ile inci toplayanın nasibi bir değildir. Telvin, hem celâl hem de cemâlde oluşur, kabz ve bast gibi. Temkin ise kemâldedir, mârifetullah gibi. Kalb, aşkı yaşar, nefis celâli tadar. Kalb fenâsı nûr ile, nefis fenâsı nâr iledir. Kâmiller bilirki, nûrunda, nârında aslı birdir. Sûretler âlemindeki mürşid, celâlin simgesi; mürid ise, cemâlin tâlibidir. Mürid, hüsnü aşkı ve cemâli görmeyi dilerken, mürşid, ona celâli gösterir. Mürşidin celâl ateşinde eriyen müridin benliği fenâyı tadar. İstikâmetinde sabit olan yolcu bilirki

sağlık ve esenlik, benim diyen nefsin fenâsındadır. Nefsin erimesi, benliğin değişimi demektir, yokluğu değil! Aksi hâlde bilincin varlık âlemindeki işlevi biter. Mâsivâ âleminde, şekil ve renklerle avunan uyku hâlindeki benliğin, uyanıklık hâline geçmesi, idrâkındaki değişim ile başlar; ahlâki değişim ile olgunlaşır, ilmî değişim ile özünü bulur. Değişmeyen idrâk ise, iddialarıyla kendini kısıtlayan nefsin kimliğidir. Bilki kalıcı dönüşüm, nefsin melekûtadaki ilk hâline dönüşüdür.

Söze sığmayan mânâ, dile nasıl sığsın? Zihne girmeyen hakikat, akla nasıl sığsın? Nasılki aşk ateşi, gönlü aşk haline getirir; Celâl ateşi de benliği, benliksiz hâle getirir. Benliksiz varlığın tevhide ermesi, nefsin sükûtuyla oluşur. Böylece Rabbının Selâm sıfatı, nefsinden selâmete ermiş varlığın sıfatı olur. Nefsânî nefesten, rahmani nefese intikâl. Aziz ve kerim Allah'ın inâyetiyle olur. "Rahman öğretti kur'anı" (Rahman 55\1,2) yüce ayetinin nûruyla kur'anı kerim, rahmani nefeste tanınmış ve okunmuş olur. Hakikat ilmindeki mânâ, işaret ve sırları rahmani nefesle okuyan insan, "açıklanmayı ona öğretti" (Rahman 55\4) ilâhi lûtfuna mazhar olur.

Ey

Aziz! Mârifetullah ne okumakla ne de yazmakla elde edilir. Allah bilgisi Allah'ın gayrından alınmaz. "O, ilâhi bir lûtf ve ihsândır ki Allah Teâlâ, onu dilediğine verir." (Maide 5\54) Mâlumdurki bir menfaat karşılığı yapılan hiç bir çalışma Allah için değildir. Zamanı dolduran meşgalelerden biri olması maksadıyla veya bir şeyleri isbat için yapılan gayrette ihlâs yoktur. Maksat, sadece Allah için Allah olmaktır. Nasılki cehâlet nefsin bâtınındadır, ihlâs, gönlün bâtınında, mârifet, ruhun bâtınında, hakikat da sırrın bâtınındadır. Şu halde hakikat, mârifetin bâtınıdır. İlmi ve ameli bir olmayanın bâtını ise bâtıdır. Rahmetten rahmet, muhabbetten muhabbet, müminin imânından emniyet hâsıl olur. O halde asıl olan niyet ve niyetteki sâfiyettir. Niyetin fiile dönüşmüş olmadığı hâlde de, fiildeki saklı bereketten, temiz niyet sahibi de rızklanır. Mânevi (bâtındaki) ziynet, boyundaki (zâhirdeki) ziynetten daha değerlidir. İçsel dünyasında değişimi yaşayan insan, "o, her an bir oluşdandır." (Rahman 55\29) sırrına vakıftır. Bilirki kişi, zihninin, ilminin, himmetinin gücüyle yükselmez. "Ancak Allah'ın kudretiyle" (Rahman 55\33) madde ve mânânın çekiminden, zulmet ve nûr perdelere kurtulabilir. Her işte Kâdir Allah, ona Kâfi'dir. Bilirki, her anı Hakk'ın huzurunda olanın gönlünde, hikmet ve fazilet bahçeleri kurulur. "Onlarda her meyvadandan iki çift vardır." (Rahman 55\52) Güzel ahlâk ve karşılıksız hizmet, hikmet ve fazilet bahçesinin meyvalarıdır. Muhabbetullah, her sevginin kaynağı olması gibi, mârifetullah ta her ilimin kaynağıdır. "Onların içinde akıp giden iki kaynak vardır" (Rahman 55\50) yüce ayetince bildirilmiştir. İhsanı geniş kerem sahibi "Zülcelâl vel'ikram Rabbının ismi ne mübarek ve yücelerin yücesidir." (Rahman 55\78)

Ey Sevgili! Mârifetin kemâli nedir? Diye sorana: mârifetin bir sonunun olmadığıdır, dersin yeridir. Subhan Allah en doğrusunu bilir. "Ravh", asfiyânın, "Reyhan", evliyânın, "Cenneti Naim", ebrârın nasibidir. (Vakıa 56\89) Sıddıkların ehli, şühûdun, sâlihlerin irfân sofralarındaki nimetleridir.

Asfiyâ, karakterini taşıdığı meşrebine büründüğü Nebinin nübüvvet nûrundan ilmini alır. Evliyâ bağlı olup, tâkib ettiği tarikat (yol) erkânın sırrından beslenir. Hepsisi de lûtfu İlâhi ile gelir. Deryaya dalmadan, deryanın derinliği bilinmez. Öze dalmadan sırrındaki tecelli bilinmez. Derinliği olmayan kuyunun suyu tez tükenir. Arayışında istikâmet üzere durmayan tâlibin gayreti eksilir. Her keman tutan bestekâr değildir. Her fırça sallayan sanatkâr değil-

dir. Ulûhiyet semâsında rahmet yağmadıkça kuyular dolmaz. Can, Cânâna sunulmadıkça gönüller sulanmaz. Her kulak aynı sözü duyar velâkin, her birinin işittiği mânâ farklıdır. Her göz aynı yüze bakar velâkin, her birinin gördüğü çehre farklıdır. İçi temiz olanın, dışı da temiz olur. Huyu güzel olanın, ruhu da güzel olur. Tembelin mazereti çok olur. Gönülün gönül sevmesi ezelde takdir olunmuştur. Âlem-i cem’de gönüller kaynaştırılmıştır. ”Rabbının rahmetine nail olan dışında” (Hud 11\119), âlemi fark’da kalanlar, huysuzluğu huy edinirler. Bilki mevsimler gibi Cennet ile Cehennem de içiçededir. İdrâklar değiştikçe mânevi hâller de değişir. Kemâle eren için her mevsim birdir. Vuslatı dileyen yola koyulur. Hasret çekmeyenin derdi başkadır. Her gönül aşkı, kendi kabınca tadar. Her ârif ilmi, kendi idrâkınca yaşar. İşaret ve mânâlardan kimileri öğüt alır, kimileri, aşkın cezbesiyle, kimileri, mârifetullah nûrunun rehberliğinde yol alır. Ârif, ruhunu kalbindeki ilâhi tecelliyle; kâmil, sırrın sırrını nûrullahla tanır. Onlardan, ”herbirinin Rablarının indinde ecir ve nûrları vardır.” (Hadid 57\19), ayeti kerimesi, yakîne erenlerin durumunu bildirir. Mâlumdur ki, hakikat ilmi, gönüller de yaşanan zevk ilmidir. Gönül zevk almadan mânâ ve sırları anlayamaz. Şevk ve gayret olmadan, yol alınmaz. Keşif ve müşahede ise, İlâhi lütuf ve Rabbani ilham iledir. Gönüldeki açılımlar, mânevi fetih ve himmet iledir. Nasılki aşka düşmeyene her yol meşakkatli görünür, nefsinden erimeyene her söz iğreti gelir. Mânâlar söz ile, duygular hâl ile dile gelir. İlim, amel ile belirir. Kudret elindeki kaleminden hakkın sesi gelir. Bilki evham ve kuruntudan arındırılmamış bilinç, akleden akıl değildir. Mâsivadan arındırılmamış kalb, aşka mazhar gönül değildir.

Her zengin, cömerd değildir. Her fakir, cimri değildir. Her Müslüman (teslim alan), mü’min (imân sahibi) değildir.

Hakikatı hangi terazi tartabilir? Hâlık’ı hangi halk övebilir? ”İmân edenlerle, kendilerine ilim verilenlerin dereceleri” (Mücadele 58\11) birmidir? Kalblerine imân nûru ihsân edilmiş olanlarla, sırları, nûrul envâr ile, parıldayanların hakikatları, Hakk’ın katında niceedir? ”Allah, onların kalblerine imânı yazmış, onları kendi katından bir ruh ile desteklemiştir.” (Mücâdele 58\22) yüce ayetine göre ilâhi lütuf ve ihsân, ezeldaki takdirata göre değildir? ”Allah’ın hoşnûdluğu ile, Allah’tan hoşnûdun” ilmi ve irfanı, nefsi mardiye ile nefsi râziye’nin sırrı niceedir? Ey

Aziz! Aşkın kemâli, Hakk’ın gayrına gönül vermemektir, denilir. Ârifin nazarında, O’nun gayrı gerçek bir varlık var mıdır ki, O’nun gayrı görülsün! ”Göz ne şaşan, ne de haddi aşmayan” (Necm 53\17) bir hikmet ile müşahede ediyorsa, hakikat nûru yakîn ile varlığa bakıyor demektir. Nasılki her sözün bir muhatabı vardır, her yaratığında bir zaafı vardır. Özden ayrılan, söze dalar. Ağıldan ayrılanı kurt kapar. Gönül ısıtan nedir? Hakk sohbetinden gayrı! Varlığa can veren nedir? Allah aşkından gayrı! Damlanın deryadaki yolculuğu nedir? Bir nefes edebden gayrı! Ey Sevgili!

Hangi mânâki gönülde tahakkuk eder, hakk o mânânın sûretinde tecelli eder. Gönül ki bir volkan gibidir, vecde geldiğinde içindeki cevheri âşikâr eder. Sevgi kıvılcımı, gönül vecde getirmek için yeter. Nûranî kıvılcım, gönül sırrına erdirmek için yeter. Her hâlini hoşnudlukla karşılayan insan huzura erer. ”Allah kendi yoluna saf bağlayıp, perçinlenmiş bir yapı gibi mücahede edenleri sever.” (Saf 61\4) Eğreti kalb, eğri yolu seçer; sâdık gönül, halk yolunda ilerler. Kaldıramıyacağı yükün altına giren nefis zora girer; sabrı ve şükrü yaşayamadığında dara düşer. Hakk’ın kulu, Hakk’ın tecellisini, sırrındaki nûrla müşahede eder. Her kulun

müşahadesi, ihsân olunan hikmete göredir. Her gönlün Es- mâ ül Hüsnâdan nâsibi, ilmine ve ahlâkına göredir. Hakikatı idraka çalışan, kendince mânâları târif eder. Hakikatı yaşayan ise sükûtu tercih eder. Sevgilinin sıfatlarıyla sıfatlanıp, ahlâkıyla ahlâklanmış insan, Sevgilinin varlığıyla kifâyet eder. Nasılki Hakk'ı hatırlamak, her gördüğünde Hakk'ı tanımaktır. Hakk'ı tanımak da, tecelli deryası önünde; aczin itirafıyla, sükût içinde idrâktir. Nasılki her aşk, O'nun aşkından vücûda gelir. Her sözcükde, O'nun kelimelerinin sonsuzluğuna işârettir. Mâlumdurki güneş olmadan dünya ısınır, aydınlanmaz; âşık gönülde, sevgisiz duramaz, nûrsuz aydınlanamaz. "Allah, semâların (ulvi varlığın) ve arzın (suflî varlığın) nûrudur." (Nûr 24\35) yüce ayeti; gönüllerin ve cisimlerin, âlemdeki mevcûdiyetlerinin hakikatını hatırlatır. Melekût ve mülk âlemleri, O'nun nûrundan varolmuştur. Nûrun zuhur etmediği hiçbir varlık yoktur. Nûr, o meleki kuvvedirki, varlık onunla görünür kılınmıştır. Gönül ve akıl, nûr ile basiret kazanır. Her göz, O'nun nûruyla, O'nu görür. Her kulak, O'nun nûruyla, O'ndan işitir. Basir ve Semî sıfatlarının kuldaki tecellisi, her ferdin ilmine ve idrâkına göredir. Her şeyi layıkıyla ve hakkıyla bilen Âlîm O'dur.

Ey Aziz! Hakk'ın, halka olan kurbiyeti, ressamın resme olan yakınlığı gibidir. Resim, resamsız mevcûd olamayacağı gibi, ressam da, meydana getirdiği resim ile, kendi kabiliyetinin hakkını vermiş olur. O halde gerçek sanatkar, yarattığının sırrında, sanatının cemâline şahid olur. Ne varki resim, ressamın hayalindeki bir imaj ve sûretten ibâret olup, ressamın ilmine bir işârettir. "Allah'ın ilmi her şeyi kuşatmıştır." (Mü'min 40\7) yüce ayeti, bu hikmeti bildirir. Hakk'ın kuşatışı ilim ile olunca, ilim nimet olur. İlme mazhar olan insan da, sûret-i Hakk olur. Hakk'ın tecellisindeki mânâ ve işâretleri doğru okuyan insan, hikmetten yana nasibini alır. "İşte bu Allah'ın fazlıdır, onu dilediğine verir. Allah, büyük lütfun sahibidir." (Cum'a 62\4) Tıpkı resmin hakikatı gibi, zâhirdeki sevginin haikati da, bâtındaki sevgidir. Zâhirle bâtının içiçe olmasındaki hikmet de, özde budur. Ezelde ne takdir edilmişse, Hakk'ın muradı odur. Maksudını ortaya koyan kişi de, gayretini o yönde sarfederse, muradı gerçek olur. Zirâ, başarının sırrı inançtır. "İmân edip sakınsalardı, elbette onların üstüne semâda (melekûtda) ve arzda (mülkte) nice bereket kapıları açardık." (A'raf 7\96) ayeti, ilim ve irfan kapılarının, gönlünü ve aklını, nefsâniyet tuzağından koruyanlara açıldığını bildirir. Bilki, hakikat ehlinin ruhâniyeti ruhlar üzerinde etkilidir. Nefsâniyet dolu benliğin etkisi, kendi cûrmüne yeter.

Ey Aziz! Zihnin nimeti hüsnü zan, kalbin ziyneti hüsnü aşkıdır. Rahmanın hitâbını özünden duyup, yaradılışının hakikatını arayan azınlıktadır. Kimileri, dinlemesini unuttur; kimileri, haram ve helâli. Kimileri, aklın yolunu şaşırır; kimileri, gönül bahçesinin yönünü. Kiminin, dili konuşur; kiminin, kibriyle öfkesi. Aşkın sesini duyan azınlıktadır. Kiminin yaradılışı rızâdandır, kimininki ezâdan. Kimin eli baldadır, kimininki darda. Kimin gözü maldadır, kiminin ki belâda. Kiminin ki de didâr-ı Hakk'tadır. "Yüzler vardır ki o gün ışıltı, ışıltıdır. Rablarına bakmaktadır." (Kıyamet 75\22,23) Dostdan gayrını görmeyen göz, Dostun sırrına mazhurdur. Gönlün ekini nedir? İlim ve aşkdan gayrı! Hasadı nedir? Cemâullahtan gayrı! Ey Sevgili! Mânâlar derinleştikçe ibâreler azalır. Gönlün yaşadıklarını akıl ile idrâk yetersiz kalır. Zan, hakikatın yerine geçemez. Zekâ, nûru keşfedebilir mi? Hissiyat, hakkın tecellisini müşahade edebilir mi? Şâyet akıl yeterli olsaydı, her işin sırrını anlamaya, gaybı açıklamaya ne zorluk kalırdı. Oysa aklın kabullenemediği, idrâkların âciz kaldığı bir şeyi gönülde hazır bulursun, aşk gibi. Nûrun, zihinde değil, gönülde yerleştiğini görürsün, imân gibi. Akıl,

imânın gereğini yerine getirmek için kullanılan bir vâsıtaadır; tıpkı aşkın Sevgiliye kavuşmak için bir vesile olduğu gibi. O halde hakikat nedir? "Nedir el Hakk'a" (Hakka 69\2) İnsana kendi mevcûdiyetinin varoluşunun hakikatını bildiren sır nedir? Kişinin kendi nefsinde yaşadığı bir süreçmidir? Doğruluğunda şüphe barındırmayan salt gerçeğin, vakdi geldiğinde âşikâr olmasımıdır? O vakdin her ferd için kaçınılmaz olduğumudur? Müddeti, süreci var mıdır? Nûr kovanına giden uçuş yolumudur? Kimileri hakikatı, kıyameti kopmuş gibi yaşar. Kimileri zannınca ondan kaçır. Kimileri de hakka'yı, cemâullahın gülbahçesine girmişçesine yaşar.

Bilki mânâdan anlamayan, teferruatı kendine gaye yapar. Nefsini tanımayan, enâniyeti kendine perde yapar. Gözü ahyârda, gönlü dünya da kalana yol vermezler. Yüzünü, Hakk'ın vechinden gayrına meyletmeyenin gönül aynasını nûrla cilâlarlar.

Din odurki, uygulandığında hakikat olur, aksi takdirde nasihat olur.

Mârifet, esrârı çözmeye çalışanların değil, nefsinden çözülenlerin nâsibidir.

Mârifet, yüceliklere özenenlerin değil, kulluğu özümseyenlerin nâsibidir.

Mârifet, gönlünü ve nefsinin şarabı Tahur ile yıkayanların nâsibidir.

Mârifet, nûruyla keşif ve müşahede gönülde, nûrun tahakkuku sırdadır.

Asfiyâ, bâtında mârifetle; evliyâ, zâhirde velâyette hizmettedir.

Balarıları, hem bâtında, hem zâhirde, Allah için Allah'a hizmettedir.

Kişi, bilmediğini ne reddetsin, ne de teyid etsin. Bilmediğini bilmek de, mârifetten sayılır.

Tevhid ehli bilirki, gerçek ve kalıcı varlığı olmayanın, teslim edeceği bir vücûdu yoktur.

Allah'a olan teslimiyet, vehimlerdeki varlık iddiasından vazgeçmektir. Zirâ her can ezel de zâten O'na teslimdir. Kul için hakikat, o teslimiyetin farkına varmaktır. İrâdesi Mürîd Allah'a bağlı olanın, hangi tasarrufu gerçekte kendine ait olabilir? O, dilemeden kim bir temennide bulunabilir? Muhabbeti Vedud Allah'ın sevgisinde eriyenin sevgisi, her canda O'na değildir? O, aşka erdirmeden, kim kime sevgi sunabilir? Hakikatı aramağa çalışanlar bilmezlermi ki, hakikat, özbenliklerindeki cevherdedir. Bilki akıl, sebep arar; gönül, aşka kanar. Âşğın sır aynasından ma'suk, kendi cemâline bakar.

Bilki insan, zikrettiğinin mânâsına bürünür. O halde güzellikleri ve iyilikleri zikrederim ki, hayrın ve güzelliğin ruhaniyeti bizimle olsun. Mâlumdurki hakikat ehlinin sâfiyeti ve kemâli, Rabbının sıfatlarının gönülde kaim olmasıyla gerçekleşir. Aksi takdirde, ruhun hakikatından uzak kalmış bir kalb, nefsinin sunduğu sanal âlemle yetinir. Ruhuyla bütünleşen gönül, nefsinin de mutmain semâsına taşır. Bilenlerin mâlumudur ki fakr, mânevi çıplaklıktır. Nefse, ne maddi, ne de mânevi bir makam aramamaktır ki, Rabbın huzurundaki mevcûdiyeti, varlıksız bir duruş olsun. Zirâ, nefse mâledilen her şey bir iddia ve şirki hafîdir. Fakr, Allah ile yetinmesini bilen kişidir, nefsinin beklentilerle doyuran değil. "Rabbının adını zikret." (Müzemmil 73\8) İlâhi dâveti, Hakk'ın tecellisindeki esmâ ül hünsayı aşk ile, O'nun sıfatlarını tanzim ile, fiillerini hak ile, Zâtını hamd ile tanımak içindir. Rabbını, Rabbının mârifetullah nûruyla tanıyan insan, "herşeyden çekilerek O'na yönelir." (73\8) Her kimki hakikatı yüklenmeğe tâlibtir, mâsivâdan çekilir; "dediklerine sabret ve onları güzellikle terket" emrine sarılır (Müzemmil 73\10) Tevhidi ef'alın, tevhidi sıfatın, tevhidi zâtın hakikatına ermek isteyeninin örtünme müddeti, üç vakdi kapsayan bir süreçtir. Çekilenler bilir, örtünenler bilir; yüklenip de yükü devredenler bilir. Subhan Allah en doğrusunu bilir.

Ey Sevgili! Zikir dilden kalbe indimi, zâkir zikir olur

Didâr Hakk'la Hakk'a baktımı, dildâr aşikâr olur
 Gülsuyuyla yıkanan bâsiret gözü, sırrı velâyet olur
 Tevhid nûruyla sıvanan gönül, sırrı hakikat olur.
 Kime verdilerse hüsnü aşkı, yolcuya yoldaş olur
 Kimi koştularsa hayrın hizmetine, sırrı melâmet olur
 Ferdâniyet sırrı açılınca âşıkâ, gönüller pâyidar olur
 Dost kapısı açılınca dosta, canlar bahtiyar olur.

Gönül kuşunun hamd ile "Rabbını yüceltmesi" (Müddessir 74\3) HâMim ile dir. Sıdkı Sad ile olan kulun hizmeti Kaf ile dir. Ruhun revhüreyhanla Rabbına vuslatı Rı ile dir. Mim'i Muhabbeti Muhammed'le olanın sırrı mahbûb ile dir. Hakk'ı Hakk'da bulanın huzuru sükût ile dir.

Ey dost! Tevhid kapısından girildiğinde, farklılık giysisi çıkarılır. Görenle görülen bir olunca, mârifetullah nûru her resmin yerini alır. Sevenle sevilen bir olunca, muhabbetullah nûru cümle âlemin yerini alır. Nefsin enâniyyetinden arındırılmış olmasının işareti, nefsin her işte hayra yönelmesidir. "Kime hikmet verilmişse, ona pek çok hayırlar verilmiştir." (Bakara 2\269) (Tevbe 9\129) ayetinin nûru, O'nunla yetinenin hakikatı olur.

Her zorluğu kolaylaştıran hüner sevgidir. Her işi başarıya taşıyan cevher ilimdir. Sevgi, gönülün; ilim, aklın rehberidir. Akıl ve gönül, rahmetullahla feraha erdimi; inâyet ve ihsân kapıları zâhir olup, gönülle, akıl kitab olur.

Dost hangi sıfatı yakıştırmışsa dostuna, dost onunla hemhâl olur.

Dostun huzuruna kulluk sıfatıyla varan, her dâvâdan azad olur.

Seven, sevdiğine nazar etimi, âşğın her hâli aşk olur. "O, onları sever, onlarda O'nu." (Maide 5\54) ayeti kerimesi, erenlerin hakikatı olur.

Her tohumda esmânın sırrı saklı, sırta eren Esmâ ül Hüsnâya sırdaş olur.

Mânâ kapısından ürküp, kaçan, dâvâ kapısında mâsivâyâ yâr olur.

Bilki sevgiliye vuslat, mânâların keşfi, hakikatların müşahedesi, sırrın zevkiyle olur. Ârifin gönlü bâtında hikmet ile, zâhirde bâsiret ile Furkan olur. Hakk'a nazargâh olan kalbden, her sûret sâkıt olur. Hakiki muhabbet odurki, her hâl ve vakitte gönülde sabit olur. Mânâyı zevk edinen, maddi zevklerden uzak olur. Mânânın temizliği, her dâvâ ve hevesten arınmakla olur. "Giysini temiz tut." (Müddessir 74\4) ikazı, ihlâs sahibine basiret olur. İhlâsın saffeti riyadan soyunmakla olur. Bilki fetihlerin fethi, enâniyyetin fethidir. Rabbının lütfu ve inâyetiyle olur.

Bir hakikat ki, sana her âlemi unutturur, onun benzeri yoktur.

Bir hakikat ki, sana seni unutturur, O, sana senden yakındır.

Bir hakikat ki, seni kendi varlığında kaybettirir, lütfuyla kendini buldurandır. Zirâ sen varken, O'nu bulamazsın, Sen O'ndayken kendini bulamazsın. İdrâk gözleri "kamaşıp karardığında," akıl "ayı tutulduğunda," "ay güneşle," gönül gözü ruhun sırrıyla bütünleştiğinde, bilincin kaçacak yeri kalmaz. Vahidin varlığında kaybolanın varlığı kalmaz. (Kıyamet 75\7,8,9,10)

Ey Aziz! Yüzünün güzelliği açıklanamayacak olan Zâtın cemâlini tasvire gayret, güzelliğe iftira olur. Kim, aşkın ne olduğunu açıklamaya çalışırsa, aşka ihânet olur. Hayrı dile getirmek varken, şerden bahsetmek, hayra haksızlık olur. Âşğ, aşkından dolayı kınayabilirmisin? Âlimi, ilminden dolayı dışlaya- bilirmisin? Rabbî, "her an yeni bir işte" iken, kulun hâli ve ilmi aynı kalır, diyebi-

lirmisin? Dilin söylediğini gönül söylemiyorsa, gönlün söylediğini nefis gizliyorsa, kalb ile nefsin uyumundan söz edebi- lirmisin? Bilki, hangi amelki seni senden alır, aynı amel seni sana kavuşturur. İhsân ile rahmeti gönlünde bulan, rahmeti canlara ulaştırır. Rabbının diliyle, Rabbından niyâz etmek duanın a'lâsıdır. Zirâ O'nun kerim kitabında bildirdiği üzere, Nebilerinin dilinden yaptırdığı dua, O'nun senden duymak istediği duadır. Nefsin talepleri ise, kendi dilimizden yapmış olduğumuz duadır. Subhan Allah en doğrusunu bilir.

Ey Sevgili! Misâl âleminde kendinden eriyemeyenin bekâsı kendi nefsiyledir. Tecelli nûrunun azametinde eriyenin bekâsı Nûru'lenvâr iledir. Kulun, Rabbiyla Rabbındaki bekâsından kasıt, âlemi cem'de Hakk'a olan mârifetinin kemâlıdır; Rabbın yerine geçmesi değil! "Deki: Bende ancak sizin gibi bir beşerim." (Fussilet 41\6) yüce ayeti, irfanın ve ubûdetin özünü bildirir. Ârif odurki, hem beşeri, hem de melekutî varlığı nefsinde birler. Âlemi kesret, vahdetine; vahdet bilinci, ubûdetine mâni olmaz. Ârif, tecelli diliyle söyler; söylerse hakk söyler. Tadanın mâlumudur ki, Rabbani ilhâm, ilâhi bir lûtf olarak, Rabbının tecellisini idrâk içinde yaşadığını idrâk edenin gönlüne gelir. O ki, aklını, kavramlardan ve tanımlamalardan, gönlünü, şekil ve kalıptan; nefsinin enâniyyet illetinden, sırrını O'nun gayrından arındırır, Rahmanın nefesini nefsinde bulur. "Allah dilediğini kendine seçer." (Şûrâ 42\13) sırrınca Zât-ı Hakk, kulunu, varlık âlemindeki beşeri kimliğinden arındırır. Hakk'ın, hizmetine seçip, tertemiz kıldığı kullarıdır asfiyâ, gören tanımaz, sormakla bulunmaz. Aşk ile yürür evliyâ, mârifetullahla hem hâldir asfiyâ.

Kimliği Hakk'ın hüviyetinde eriyenin mevcûdiyeti sadece Allah içindir."Deki: Namazım da, ibâdetle- rim de, yaşamım da, ölümüm de âlemlerin Rabbı Allah içindir." (En'am 6\162) ayeti kerimesi, bu yalın gerçeği bildirir. Nitekim, Allah için olan her şey ihlâs tohumu taşır. Ne varki tecelli şâhidinin, şâhidli- ğinden de fenâsı gerekirk, gören ve görülen ikiliği kalmasın. "Şâhid olarak Allah yeter." (Nisa 4\166) Sırrınca, bekânın Allah'a ait olduğu idrâk olunsun. Kulun sırrında yerleşen tevhid nûru, şâhidin yerini alsın. Böylece, benliksiz varolmanın hakikatı olan varlık öncesi duruma dönülsün; misâl ve sûretler âleminde, bir kimlikle belirmeden önceki hâle. Diğer bir deyişle, ruhun melekût âlemindeki sâfiyetine. Bilki zihin- deki kimliğinden ölen insan, Rabbiyla Rabbında diridir. Rabbının ilmindeki hâliyle bâkidir. Varlığı Allah'la olanın, ahlâkı güzel ahlâk ile, bilgisi hakikat ilmiyle, ameli ihlâs iledir. İrâdesi, Rabbı- nın irâdesine bağlı olduğu içindirki, hayatın akışına uyum sağlar. Kendi adına tasarrufta bulunmaz. "Allah dilemedikçe bir şey dilemez." (İnsan 76\30) Her şeyin olması gerektiği gibi olduğunu bildiğinden, her hâli hoşnudlukla karşılar.

Ey Aziz! Tevhidi bilmekle, tevhide ermek bir değildir. Sen sen olduğunu bildiğin müddetçe tevhidi bildiğini, zannedersin, velâkin sen, senden geçtiğinde tevhide erersin. O bir nûrdur, nûr ile idrâk olunur. İdrâk da kalkınca aradan; nûr kalır özde, seni de kapsayan. Bilki senin aslın da, hakikatın da odur. Sen, taşıdığını zannetsende, hakikat ilmini Rabbın taşır. Sen, aradığını buldun zannetsen de, arattığını bulduran yine O'dur. Sen, sevdiğini zannetsen de, seni aşka düşüren O'dur. Bilki her nefeste ölüm, her nefeste dirlik var. Kalbin her atışında aşk, her yönelişinde Allah var. Gelgörki, özlem hiç bitmez, vuslat vakdine kadar. Hakikat ehli bilirki, varlığı gerçek bir varlık olmayanın, fenâsı da bekâsı da olmaz. Gerçek varlığı olmayanın adıda sûretide olmaz. "Gerçektende insan bir zaman anılır bir şey değildi" (İnsan 76\1) ayeti bu hikmeti bildirir. Anılır olmayan bir şeyin misâl âleminde belirmesi ve "işitip, görünür kılınması" (76\2), İlâhi irâdenin ve hakikat ilminin onda tahakkuk etmesi

içindir. Bu da ancak Rabbinin "ona yol göstermesi" (76\3) ile mümkün olur. İşte bu hikmete istinaden ki, sırâ âşinâ kılınmak üzere gönül kabına "kafûr katılmış" (76\5) iksir sunulur. Hayır sâhiplerine (ebrâra) cennet mizacı kazandırılır. Ebrârda görülen tatlılık, ahlâki güzellik ve yakınlığın neşesi, bu mizacı nedeniyledir. Mizacı düzgün olmayanın, nefsini düzene koyması, gönlünü kafûrle, ilmini mârifetullahla, eylemlerini hayırla bezemesine bağlıdır. Ebrâr, hiç bir hayrı, hiçbir hizmeti kendinden bilmez.

Ey dost! Aşk ateşinin yakıcılığı, âşıkların ona yönelmesini önlemez. Aklın hududu, gönlün ufkuna set çekmez. Bilki, hakikatı bilmek, hakikatı, görürcesine kabullenmektir. Kabullenmek ise, sağa sola sapmadan inandığını uygulamaktır. O sende yerleştiğinde, kalb, görmeğe başlar. Gördüğü ise kendinden başkası değildir.

Ey Sevgili! Aşk ehline, aşkdan başka ne yakışır. Hakikat ehline, hakikattan gayrı ne gerekir. Hakikat tohumu eken, mânâ hasadına kavuşur. Nifak tohumu eken de ektiğine bulaşır. Nefsinin neye teslim ettiğine bakan, kendine biçtiği değeri görmüş olur. Bedenin hakikatı tozla toprak. Gönlün hakikatı ise âb-ı hayat. Sevgisiz bir kalb, gündüzü olmayan gece gibidir. Vuslat gecesi ise, her gamı neşeye kavuşturan hakikat gibidir. Hakk'ın kerim kitabındaki mânâ ve işaretlerden anlamak için, "hakikata yönelen her kulun basireti" açık olması gerek. (Kaf 50\8) Zirâ, anlayış ve idrâk olmadan ilim olmaz. Gönlünü vermeyenin basiret gözü açılmaz. Salt bilgi yeterli olsaydı, anlayış ve idrâka ne gerek vardı? Bakış yeterli olsaydı, keşif ve müşahedeye ne gerek kalırdı? Rabba yönelmek gönlünü, aklını, nefsini Rabba vermek demektir. Her birini O'nun nûruna boyamak gerekir. Varlığını Hakk'a vereni, Hakk Teâlâda, katından bir rahmet ve lütuf olarak, mânâ ve hikmetleri anlama nimeti verir. Kitabındaki ayetlerin sırrıyla tahakkuk etmeyi ihsân eder. "İhsân ehline daha güzeli ve fazlası (mezid) vardır. "(Yunus 10\26) Ruhani mezid, ruhani cennetde, gönüldeki mezid de, sırrın özündeki nektardadır. "Kullara rızık olması için, onunla ölmüş beldeyi (canları) dirilttik." (Kaf 50\10,11) ayetinde bildirildiği üzere, ehli gönül mârifet suyuyla mânevi hayata kavuşur. Sevgiliye teslim edilen kalbler, Sevgilinin feyziyle dirilir. Dermanını aşkda bulmamış gönül hastası var mıdır? Aşkın can almadığı gönül ehli var mıdır? Nefsinin teslim etmeyen âşık var mıdır? O'nun mülkünde O'nun olmayan can var mıdır? Hâ, O'nun hüviyetinin simgesi; Mim, melekût ve mülk sahibinin muhabbet nûrudur. Mâlikel Mülk'ün kutsal kitabını okumayan, O'nun ilminden nasıl nasıblensin? O'nun kelâmını gönlünde duymayan, Hakk'ın muradını, ahlâkını, sıfatını nasıl bilsin? Kur'anı kerimi en güzel seslendiren, O'nun emir ve hükümlerini nefsinde kabul ettirendir. O'na en yakın olan, O'nun kelâmını özünde yaşayıp, yaşatandır. Subhan, en doğrusunu bilir. Kendisi yaşamadığı için, bir başkasının ızdırabına duygusuz kalan insan gibi, kendisi tatmadığı için, mânâ ve öğütlere lakayt kalan benlik, hakikat ilminden mahrum kalır. Mânâyı bizzat yaşayanlara "gördüklerinize" mânâ körü olanlara, "ve görmediklerinize andolsun." (Hakka 69\38,39) ayetleri, iki zıd kalb sahibinin hâlini tesbit eder. Hakikat ilmini ve kur'an nûrunu kalbinde bulup, onun gereğini nefsinde tatbik eyleyen insan için "muhakkakki O hakk'al yakîndir." (Hakka 69\51) Bilki kendinden geçen benlik, kendindeki mânâyâ erer.

Tevhid nûruyla tahakkuk eden gönül, yakînin gözü olur. Keşfin ve müşahedeye ermenin hikmeti göze yoldaş olur. Sırâ erenler, sırrın sırrına sırdaş olur. Aşkla yetinenler, gülbahçesine fidan olur. Sırrın sırrından habersiz olan, sırrını ifşâ eder. Aşktan habersiz olan, kendini âşık zanneder. Tecelli nûruna şâhid olan, her ad ve ünvandan ifşâ eder.

Ey Aziz! Vaad ve tehdit, taklidi imân ehli içindir. Tahkike eren muvahhid için her şey Allah içindir. Salt Allah'a kul olanın tevhid anlayışı budur. Kimin kalbinde hangi âlemin sevgisi varsa, perdesi odur. Perdeleri kaldırmada var eden de O'dur. "Deki: Hepsî Allah'tandır." (Nisa 4\78) yüce ayeti, her oluşun Hakk'ın rıza ve izniyle gerçekleştiğini bildirir. Sevgiliden gayrını görmeyen göz, her işi O'ndan bilir. Gözü şekil ve sûretle perdelenen insan, faili, fiili işleyen olarak bilir. Nefsin ateşini, aşk ateşi bilen, aşkın yolunu nefsinden sorması gibi. Herkez aynı filmi izler, aynı eseri okur velâkin, her birinin aldığı feyz kendi ilmine göredir. Beşeri aklın kabullenemediği mânâyı, gönül ehli kabullenir. Kim kimi dost edinmişse, mânâlara onun yoluyla şahid olur. Dostun işaretlerini, Dostun eliyle okuyan kur'an ehli, imânın hakikatına şahid olur. "Onun ayetleri okunduğunda imânlarını arttırır." (Enfâl 8\2) yüce ayeti, bu hâli bildirir. Tecelli deryası dalgalanınca, her mânâ bir sûretle varlığa gelir. Aşkın sûretini gören âşık, sûreti diler. Sûretten sirete yönelen ârif, aşkın hakikatını diler. Hakikatların hakikatında kaybolan âlim, her sûretin sahibinden, her mânânın işaretinden, her sırrın hikmetinden haşyet eder. Her şeklin silindiği, "gecenin örtü kılındığı" (Nebe 78\10) an, "yataklarından kalkıp, korku ve umutla Rablarına dua ederler ve kendilerine rızık olarak verdiklerimizden Allah için bağışlarlar." (Secde 22\11) ayeti, mânevi infâkın hakikatıdır. Ey Sevgili! Ârifin yüzü aşkın yüzüdür, nereye döndürsen yüzünü Ma'suk görünür. Sûret ve misâller âleminde her şeyin ve aşkın tâlibi çoktur. Allah Teâlânın âşıkları olan muhibbân nâdir bulunur. Yedi mânâ semâsından Hâ Mim nûrunun feyzi gibi, hikmetullahla muhabbetullah iç içedir. Hâ hikmetin; mim, muhibbânın remzidir. Hangi harfin nûru kimin sırrından yansır, mânâ âlemindeki kandili odur. Övgü ve eleştiriyi eşit gördüğünden, hiç birini önemsemeyen insan, nefsinin hırstan ve kibirden arındırmıştır. İbâdetlerinin çokluğu ile övünen ise nefsâniyet doludur. Nefsine sabredemeyenin orucu açlık olur. Gönül, Hakk'ın gayrına toksa, mânâ doludur. Mânâ âleminde akıl değneğiyle yol yürüyenin yolu zorluk doludur. Gönülde ilâhi aşk ateşi tutuşunca, her zorluk kolay olur. Akıllı apdal odurki, aklını kullanmaz. Kaygısız abdal odurki, akla kanmaz. Gönül, aşkın dili olunca, dilsiz konuşur. Dil, Hakk'ın dili olunca mârifet konuşur. Mâ'suk, sırta tecelli edince âşğın sesinden konuşur. Sevgilinin cefâsını çeken, sevgiden mahrum kalmaz. Nefsinden vazgeçen, Sevgiliden mahrum kalmaz. Benlikten ölen için ne cefâ, ne de şikâyet kalmaz.

Hakikat ehli gönlün "pak kadehinden içerler." (Nebe 78\34) Hakk sohbetinde "ne boş bir söz ve yalan duymazlar." (Nebe 78\35) Mâsivâ toprağına düşkün dünya ehline "yeryüzü döşek kılındı." (Nebe 78\1) Takva ehline, ihlâs ve kararlığın simgesi "dağlar mazhar kılındı." (Nebe 78\17) Gönül ehline, "ışıl ışıl parlayan kandil" sunuldu. (Nebe 78\13) Tevhid ehline, rahmet dolu "bulutlardan şarıl şarıl akan" (Nebe 78\14) ilim ve irfân sunuldu. Kur'an ehline, mânâ âleminden hikmet taneleri çıkarsınlar diye sır bahçeleri kuruldu. İlim talep etmek, "Rabbim ilmimi arttır" (TâHâ 20\114) niyazı ile muhib- bâna farz kılındı. İl- mel yakîn, yakîne erenlere kılavuz kılındı. "Kur'an, Allah'ın ilmiyle indirildi" (Hud 11\14) ayetiyle ilmin, Allah Teâlâ katındaki kıymeti bildirildi. İlmin bir nûr olduğu, onunla kalble- rin aydınlanıp, akılların faydalandığı mâlum oldu. Mârifetullah ile mânâlar idrâk olundu. Hikmetullah ile her şey yerli yerine konuldu. İlmullah ile Hakk'ın esmâ ve sıfatları bilindi. İlmielâ ile, ilham ve esrâra vakıf kılındı. Sırta erenin bilgisi, ilhamın Hakk'dan geldiğine delil oldu. Gönül, sebeplere dayanan delillerle değil, aşk ve hikmete devşirilir oldu. Mâlum

olduki, gönül kabı ne kadar faydasız bilgiden boşalırsa, o kadar korunmuş olur. Hakikat ilmi ancak o zaman kabdaki yerini bulur. Ayne’l yakîn, müşahede ehlinin bâtındaki ibâdetidir, yakınlaştıranların (mukarrebûn) nasibidir.

O halde ey dost! Deki: Bize kör inanç değil, keşif ve müşahedeye götüren imân gerek! Bize boş lâf değil, aşk ile amel gerek! Bu yolda, ”bütün gücüyle (nefsinden) sıyrılıp çıkanlara” (Naziat 79\1), kalbleri suflî âlemde ulvî âleme letâfet ve muhabbetle ”yavaşça çekenlere” (Naziat 79\2), tecellî deryasının da aşkla ”yüzdükçe yüzenlere” (79\3), mânâ yarışında ”öne geçenlere” (79\4), Hakk’ın irâdesinin yerine gelmesi için ”emrin gereğini tedbir edenlere andolsun” (79\5) ki; kişinin mânevî kıyameti koptuğunda, ”o gün sarsılacak olan sarsılır.” (79\6), yaşanılması kaçınılmaz olan yaşanır. Kıyameti kopanın, nefsine karşı olan cehâletini örtecek olan, hakikat ilmidir. Nitekim ilme’l yakînden maksat ilmullahtır, her bilgi değil. İç ve dış âlemde olup bitenlerin hakikatını ”tam bir ilim ile anlatacağız” (Ar’af 7\7) yüce ayeti, akıl ve kavranamayanın, mârifetullahla idrâka kavuşacağını bildirir. Bu husustaki şart, yaşanılan bir hâlî olduğu gibi, hoşgörüyü karşılayarak, rıza ve tevekkülle kabullenmektir. Zirâ, kalbin kabullenmediği bir hükmün hakikatı kalbe düşmez. Kalbe kaygı veren her şey şeytanî vesvesedir. Gönle huzur ve güven veren olgu Rahmanî dir. İnancı ne olursa olsun, zâhir ilminin dâhileri de ilmini Allah’tan alır. Zirâ insanlığa faydalı olan her bilgi O’ndan gelir. Hakk’ın kulundan taleb ettiğini anlamaya sevk eden bilgi şeriat ilmidir; dinin hükümlerini düzenler. Hakikat bilgisi ise, şeriatın hakikatını açıklayan ilimdir. Varlığını Hakk’ın varlığına verenlere verilir.

Ey Sevgili! Hâlî aşk olanın sinesi güftesiz kalırmı hiç? Mâ’suk’u Allah olanın gönlü gülsüz kalırmı hiç? İlmi, ilmullah olanın basireti nûrsuz kalırmı hiç? Hamdüsenâ o Allah’a ki, tecellî deryasını sâdık kullarına musahhar kılmıştır. Salât ve selâm O’nun mübarek Resûlüne (s.a.v.) ve cümle imân ehline.

Ey Sevgili! Güzellikle çirkinliğin dâhil olmadığı, sevapla günahın şaşıp kaldığı öyle bir sır vardır ki, oraya ne akıl, ne gönül dâhil olabilir. Cânânın sinesinde canından geçenler sırra erebilir. Aşk önünde kalb acizdir. Hakk’ın hükmüne her fânî tâbidir. Basireti kapalı olduktan sonra, kulak duymuş ne fayda deme! Gönül görmedikten sonra göz görmüş ne fayda deme! Mânâdan yana körlük çeken hor görme! Aşkın nelere kâdir olduğunu unutma. Ne bilirsinki ”nasihatı dinleyip de ondan istifâde edecek olan (âmâ) odur.” (Abese 80\4)

Taklit ehli, hikâyeye nakledip, keramet bekler. Tevhid ehli, nûr ve hikmetle hakka hidâyet eder. Dünya ehli, dünyevî zevkleri yaşayanları hoş karşılar, hakikatı yaşayana tuhaf bakar. Kişi, bilmediğinden sakınır. Görüp, tatmadığını yok sanır.

Gönlün hâlinde anlamayan, sanal âleme kanar. Gönül deryasına dalan, tekliğin hikmetini anlar. Varlığı hiçlik olanın, derdi de, devâsı da hiçliktedir. Fakirin saffeti, fakruriyetindedir. Mârifetullah deryasında kendinden kaybolan, gerçek varlığı tanır. Kaybolmaktan korkan, boş sohbetlerle avunur. Bilgisizlerle düşüp kalkanın, hakikatdan yana nasibi sıkıntılıdır. Sevdiğinin sevdiğini özenle uygulayan, Sevgilinin sevgilisi olur. Heyhat. Rabbına olan müşahedesindeki gaflet, ârif için, istiğfar sebebidir. Hayatın akışı içindeki çeşitli hâller düşünüldüğünde, tövbenin her an tazelenmesi gereği anlaşılır. Hamd o Allah’a ki, sevaba dönüştürmediği bir günah ve sevmediği bir tövbe yoktur. ”Muhakkaki Ben, tövbe eden, imân eden ve sâlih amelde bulunan için gaffar’ım (mağfiret ediciyim). (TâHâ 20\82) yüce ayeti, bu lütfun şâhididir. Kezâ, ”onlar çirkin olanı güzel amellerle kaldırır” (Ra’d 13\22) ayeti

kerimesi, hayırlı fiillerdeki tılsıma işaret eder. Kaldığı, Daimi salâtın (namazın) ikâmesi sâlih amellerle değildir? Nasılki tövbe sabırla sınanır; sabır, aşk ve tevekkülle sınanır. Hakk'ın gayrına dayanıp güvenen insan, imânın hakikatı olan yakîn'i bilmez. Yakîn'e eren, Hakk'ın gayrını var bilmez. Yakîn lütfu bağlıdır. Ârifin aşkı sûrete değil, siretedir. Cana değil, cânânadır. Sevenlerin sesi, Sevgilinin sesidir. Erenlerin sözü, Erdirenin sözüdür. Hakikat ilmi "Değerli ve güvenilir kâtiblerin elleriyle yazılıdır." (Abese 80\15,16) Mânevi rızktan yana "insan (ne) yediğine bir baksın!" (Abese 80\24) Nefesini, himmetini bir koklasın. Gönül, gülmü kokar, dikenmi? Nefsi, hayırmı kokar, şermi? Bilki yakîn'in güzelleşmesi, ilme'l yakînden, ayne'l yakîne kavuşmakla olur. Zirâ, Sevgiliyi müşahade gözleri güzelleştirir. Sevgilinin aşkı, gönülleri güzelleştirir. Sevgiliye hizmet, nefisleri ve himmetleri güzelleştirir. Bu süreçte "O gün (kimî) yüzler ışıltılı parlar." (Abese 80\38) Rabbın sıfatlarının nûruyla nefisinden arınan "güleç ve sevinçlidir." (Abese 80\39) Gel gör ki yakîn'e ermeyenlerin bilgisi "yalnız bir zandan ibâttir." (Câsiye 45\32) Zan ve varsayım sahipleri, yakîn'i bilgi sahibi değildir.

Ey Aziz! Kişinin enâniyeti, dermanı olmayan derttir. Varlıktan vazgeçildimi, ne dert kalır, ne derman arayan. Yakîn burağına bin de, uzaklaş bu sanal âlemden, vehminde taşıdığını zannettiğin her yükten ve nefsindeki gizli şirkten kurtulmuş olursun. Bilki yakîn, mümkün olmayanı mümkün kılar. Mâsivânın pençesinden Rabbına kaçan fakiri zengin kılar. Her hayatın içinde nice keşifler gizli. Her özlemin içinde nice hayretler gizli. Her hasretin içinde nice muhabbetler gizli. Bir damlanın sinesinde, deryanın sırrı gizli. Bir kozalağın içinde koca bir ağaç, bir bitkinin özünde nice bilgi sığıyorsa, ârifin gönlüne neden bir âlem sığmasın? Sevenin sırrında Sevgilinin lütfu neden saklı olmasın? Oruçtan daha faydalı tedavi, aşkdan daha etkin tılsım kimde var? Kâmillerin gönlünden daha büyük kalb, kimde var? Mutlak hakikat, hangi söze sığar?

Ey Sevgili! Beşeri kimlik, zan, hayal ve hatıralarla doldurulduğu heybesinin "içindekileri atıp boşaldığı, Rabbının emrine boyun eğerek O'nu dinlediği zaman" (İnşikak 84\4,5) Mânâ âlemine doğru yola koyulmuş olur. "Onlarki, sözü dinlerler sonrada en güzeline uyarlar." (Zümer 39\18); Rabbın hidâ- yetini ve muhabbetini, dünya eğlencesine tercih ederler. Gönülün güzelliği, Hakk'a yönelişinden gelir. "Ne güzel kul hep Allah'a yönelir" (Sad 20\44) yüce ayeti siretteki güzelliği bildirir. Sevgili olmayınca, aşk olmaz. Aşk olmadan, hakka yol bulunmaz. Âşık, kendinden geçmedikçe, Sevgili bulunmaz.

Bilki şikâyet, azâbı; şükür ise, nimeti dâvettir. Şükür hesabı kolaylaştırır; şikâyet, bedeli ağırlaştırır. Mâsivâyı kutlayanlarla, mânâyı yaşayanların hakikatları kendilerine göredir. Kimilerinin gecesi, dünyevi ışıklarla ışılandırılıp, şenlendirilir. Kimilerinin gecesi, Sevgilinin zikriyle aydınlanıp, güzelleştirilir. Her biri kendi yaşamını ve değer ölçülerini değiştirmedikçe, "bir toplum kendi nefislerindeki değişirmedikçe Allah da onları (onlardaki tecellisini) değiştirmez." (Ra'd 13\21) Nefsini olumlu yönde değiştirenle, olumsuzluğa yönelen, kendi seçimlerinin karşılığını alır. Göz, bakışını değiştirip, derinleştirmedikçe İlâhi cemâli göremez. Kulak, benliksiz dinlemedikçe, Sevgiliden duymaz. Gönül, aşkı tadmadıkça tad vermez. Kul, kendini vermedikçe özgüven gelmez. Can, Cânânı bilmedikçe, yön bilmez. Ârifin gönlü, Rabbın ihsân eylediği sekinet nûrunun ışıyla genişler. "O'dur, müminlerin kalblerine sekine indiren." (Fetih 48\4) O'dur, İlâhi lütfuyla, "onlara mâğfiret etmesi için" (48\5), kusur, noksan ve günahlarını nûruyla örtmeleri için kalblerini nimetlendi-

ren. Mânâ semâsı açılıp, "gök yarıldığı" (İnşikak 84\1) zaman, hikmet ve sırlar garibanın, muhibbânın gönüllerine indiği zaman, "nimet açık ve gizli bol bol verildiği" zaman (Lokman 31\20) can, Cânânın elinde cefâ ve vefâyı tattığı zaman; gönül ehli, Rabbının tecellisiyle genişleyip zenginleştiği zaman "mutlu olanların ailesine katılır" (İnşikak 84\9) Ârif olan bilir ki gönüller, Hakk'a hizmet aşkı ile genişler, nefsin arzularıyla daralır. Nasılki dünya incisi zâhirdeki denizden çıkarılır. Mânâ incisi de bâtındaki deryadan çıkarılır. Dünya ziyne-ti gerdanları süsler. Hakikat incisi gönülleri süsler. Kur'an nûruyla zenginleştirilen kulun göğsünü, sırlar semâsından inen hikmetler süsler. Gönül kıran, günaha bulaşır; gönlü kırılan, nefsiyle yüzleşir. Her duyduğunu hoş- nûdlukla karşılayan insan nefsin azâbından uzaklaşır. İlâhi aşkı yaşayanda, ne kıran, ne de kırılan arama. İncitip incinen varsa bilki o, henüz gönlünü aşka kaptırmış değildir. Bize ehli kibir değil, ehli aşk gerek! Bize can değil, Cânân gerek!

Muhibbân gönül

sevgiden ve Sevgiliden gayrını dile getirmeyi bilmez. Aşksız yaşanan her nefesi cefâ bilir. Aşkı, nefesine sırdaş bilir. Sevgiden ve Sevgiliden uzaklık duygusu yaşayanların "kalblerinde bir hastalık" mevcuttur. (Bakara 2\10) Yakîn nûruna kavuşan her gönül tez sağlık bulur. Övgü Allah'a aittir. Nefsiyle övünen şirke bulaşmış olur. Kâmil insan, her şeyi güzellik gözüyle görür. Zirâ mâğrur olmayan ferd, herkezi kendinden iyi bilir. Bağışlamasını bilmeyen, kendi nefesine eziyet eder. Herkezi kucaklayan, Rabbına hizmet eder. Mâğfiret etmek, İlâhi sıfat nûruyla arınmaktır. "Hoşgörü ve güzellikle muamele et" mek (Hicr 15\85) mâğfirete ermektir. Gönül gül yaprağının dokusunu kuşanınca yumuşacık olur. Rabbının sıfatına boyanan kulun merhameti, hiddetini aşmış olur.

Aşkda vefâlı, yönelişte kararlı olmak gerek. Zirâ bize hakikat gerek. Kalb, isrâfilin; akıl cebrailin kanadını kuşanınca uçuş menzili melekûtiyet semâsı olur. Ruh, varlığa gelmeden önceki hakikatına kavuşmuş olur. Tevhid nûruyla guslettiğinde, vehmindeki gizli şirkten kurtulmuş olur. Ne mutlu özgürlüğüne kavuşan canlara, muhabbetullahtan yana nasibi bol olanlara. Tevhidin kemâline erip, müşahededen kop- mayanlara. Gündüz öten bülbüllerin feryadını gülizardakiler dinler, gecenin içinden yükselen gönlün sessiz feryadını Dildâr dinler. Ey Sevgili! Ârifin kalbi balpeteği gibidir, ilham arılarıyla beslenir. Kâmilin gönlü çeşmicihan gibidir, mânâ ve sırlar onunla keşf ve müşahade edilir. Gönülleri birbirine bağlayan bağ muhabbettir. Gönlün sarhoşluğu aşkdan, aklın şaşkınlığı vehmindeki kavram karmaşasından gelir."Hiç kimse O'nun bağladığı gibi bir bağ kuramaz." (Fecr 89\26) O bağki, kulun sırrında tecelli eyleyen Esmânın hakikatıdır; ebedi hayatın anlamını müdrik olarak, yaşantısını Rabbının ahlâkı üzerine tanzim eden insan huzura kavuşur. Ruhanî Cennetden evvel, gönül cennetine kavuşur. Bu yolda her kim ameli ile övünürse o, ârif değildir. İlmi ile övünen âlim değildir.

Nefsine

varlık vehmetmeyenden daha ârif kim vardır? Yokluğu benimseyenden daha fakir kim vardır? Halkın önünde nefesine itibar arayan, Hakk'ın nazarında itibarsızlaşır. Rabbın varlığında, kalbin fenâyı tadması yakîn nûruyla; nefsin fenâsı, tevhid nûrunda kendinden kaybolmasıyla oluşur. O ki Rabbında fâni, Rabbıyla Rabbında bâkidir, Rabbanî sıfatıyla anılır. Mânâları okuyuşu, Rabbının mârifetullah nûruyladır. "Seni okutacağız da unutmayacaksın" (A'lâ 87\6) yüce ayeti, kalbin şahidliğinde, sırrın sayfalarından kitabullahı okumanın hakikatını bildirir. Okuduğunu ibretle idrâk edip, nefsin zilletini, Rabbın izzetini unutmayan insan, O'nun Celâl ve yüceliğinden haşyet eder. Câhilin korkusu ise kendi dünyası içindir. Mânevi

zenginliği tadmayan benlik, maddi varlığın peşinden koşar. Ruhani zenginliğin kalbinde toplandığı insan, adsız, sıfatsız Sevgiliye koşar. Sevdğine en çok yakın olan, ona en çok benzeyendir. Bir benzeri ve dengi olmayana olan yakınlık ise, nefsin yokluğu nisbetindedir. İlâhî ahlâka boyanmak mukarrebûn'un rengidir. Ey dost! "Sarp yokuş nedir bilirmisin?" (Beled 90\12) Nefse zor gelen her şey sarp bir yokuş gibidir. Özveri, sabır ve merhamet o yokuşu düzleştirir. Nefsin tahakkümünden kurtulmak ruhu özgürleştirir. Nefsiyle yüzleşmesine vesile olduğu için, herkezin davranışını hoşgörü ve merhametle karşılayabilen insan, hissiyatını yöneten bir kâmil olur. Aksi takdirde, hissiyatın kendisini yönettiği bir yükü taşır. Gönül nasıl anılmasını diliyorsa, herkezi öyle anması uygun olur. Nefretle dolu kalbde huzur bulunmaz. Öfkenin barındığı benlikte güzel ahlâk olmaz. "Tutuculuk, kalbleri öfkeyle tutuşturan" cehâletin ta kendisidir." (Fetih 48\26)

Bilki ruhun yoldaşı sevgidir, onunla her yokuş aşılır. Sevgilinin varlığında, yokluğu kabul lenenin varlığı Sevgilinin varlığı olur. Gülbahçeleri gönülde kurulur. "İnsanlara sözün güzeli ni söyleyen," (Bakara 2\83) bahçenin yolunu bulur. Merhamet eden, merhamete; kahr dileyen, azaba mazhar olur. Kalbe kasvet veren her şey nefsin gafletinden oluşur. Gaflet uykusundan uyanış, hidâyet güneşinin gönülde doğuşuyla mümkün olur. Gözü tok olan, ne sağa, ne sola bakar. Gönül tok olan, ne yukarı, ne aşağı bakar. Gönül peteği, Sevgilinin zikriyle güzelleşir, hikmetullah şerbetiyle şenlenir. Arzuladığı her alışkanlığa teslim olup da, Rabbına teslim olmayan, mânâ ve hakikatları yaşamayı âhirete erteler. Bilmezki Âhir olan O'dur. Zâhir olan odur. Bilmezki "O, hakkın ta kendisidir." O halde kendini O'ndan gayrı var bilen kimdir?

İlâhî! Senin gayrını görme körlüğümüzü kalblerimizden giderir. Tecellindeki kudsi varlığının cemâlini, kemâliyle müşahede edebilmemizi nasib eyle. Gönül aynalarımızı Zâtının mukaddes nûruyla nurlandır, vechinden gayrını görmeyelim. Beşeri kimliklerimiz ve gölgen olan varlığımız, Zâtının Hüviyetinde öylesine erisinki, Seni Seninle bilelim. Mutlak varlığının gayrına varlık vehmetmeyelim. Tecelli deryasının gizli tehlikelerinden ve sarp kayalıklarından, lütfunla bizleri selâmet sahillere erdirtir, rahmetinin cennetini idrâk edelim. Gayret ve azmimizin dahi, Senin cömerdliğinin ve kereminin bir nişanı olduğunu unutmayalım. Sen dilemeden, bizleri, biz Seni nasıl dileyebiliriz ki? Muhabbetin olmadan, sevginin saffetine nasıl erebiliriz ki? Kafi isminin nûruyla, zâtının kuluna yeterli olduğu ulvi rızkı ve mânevi nimeti bağışlayan Sensin. Ayetlerinin nûruyla kalblerimizi huzura erdiren Sensin. Deryana dalan, tecelline nasıl doysun? Gönlünü aşkına kaptıran, muhabbetine nasıl doysun? Hidâyet Senden, hikmet Senden, velâyet Senden, Rahmet Senden. Âlemlerin Rabbına hamdolsun.

Ey Sevgili! Gönünden de, nefsinden de vazgeçenin özünden yayılır gülbahçesinin hoş kokusu. Her hayrın ve güzelliğin kaynağıdır sevgi yumağı, uyurgezerlerin rüyasıdır dünya, aşka erenler uyanır hakikat âlemine. Sûrette ölü iken, sirette dirilenler kavuşur ölümsüz Sevgiliye. Onlar ki, "beyhude boş şeylerden yüzçevirirler" (Mü'minûn 23\2); Hakk'ın dâvetiyle Hakk'a yönelirler. "Şükredenler için ayetleri açıklıyoruz" (A'raf 7\58) yüce ayetince bildirildiği gibi, mânâ âlemin de ki hikmet ve işaretlerin açıklanması, şükürün sırrına eren kullara bir nimet ve hediye olarak gelir. "Biz ayetlerimizi yakîn ehline açıklıyoruz" (Bakara 2\118) ayeti kezâ, bu hakikatı dile getirir. Mâlumdurki mârifetullah, kalbde beliren bir ilimdir. Çalışma ile elde edilen bir bilgi değildir. Ancak, gayret ve sâlih ameller kalbi güçlendirir; ibâdetler, kula şevk

verir. Ölümsüz Sevgilinin Zâtına yaptığı dâvete ise "imân eden ve sâlih ameller işleyenler uyar." (Şûrâ 42\26) Bu hususta sâlihler şûhud ehline, şûhud ehli de sıddıkların ilmüne ve yürüyüşüne uyar. Ârif kişi bilirki, sâlihlerin mertebesi murakebe, şûhud ehlinin mertebesi müşahede, sıddıkların mertebesi muhabbettir. Kalb, sevgiliye ait olunca, gönlün gördüğü her şey Sevgilinin gösterdiği; sevdirdiği her can da, Sevgilinin sevdirdiğidir. Nefsin sıfatlarından soyunup, Rabbin sıfatlarının nûruyla arınan mukarrebûn, Karib Allah'ın, Rubûbiyet sıfatlarıyla örtünmüş olur. Bu lütfâ ve hikmete istinaden, kalbde tecelli eyleyen hakka uygun yaşam ferd'lere farz olur. Ferd olan bilirki, nefislerin değil, gönüllerin güzel gördüğü insan, güzellik taşır. Güzelden iyilik, habisten kötülük çıkar. Ferd olan bilirki, gülbahçesini arayan dikenden kaçmaz. Vefâ arayan cefâdan kaçmaz. Cemâli arayan aşk ateşinden kaçmaz. Kalblerin buz tuttuğu yerde, sevginin sıcaklığı aranmaz. Aynaların pastuttuğu gönülde, Sevgilinin ce- mâli aranmaz. İbâdetlerin şekil ve kalıpta kaldığı yerde, hakikat aranmaz. Ey

Aziz! Gönül, göz olunca, Sevgilinin gayrı görülmez olur. Nefs, gönle uyunca kendini bilmez olur. Hakikat ehli bilirki, "âhirde yaşanan da e'lan yaşanan da Bizimdir." (Leyl 92\19)

hükmünce, her ferdin hayatı Allah'a aittir. Hayat Hayy ve Kayyum olan Zâtın tasarrufundadır. Kezâ, "ömrün ve ölümün yaratılmış olması" (Mülk 67\2) Hakk Teâlânın, ezelde takdir edilmiş olduğu hikmetin yerine gelmesi içindir. Nasilki gül ve diken, aynı vücutta birlikte-liği tadıyorlarsa, ömür ve ölüm de aynı can ve bedende gelişir. Kimine diken gibi gelen ölüm, kimine, Sevgiliye vuslat için vesiledir. Ölmeden önce nefislerden ölmek de öyle! Garib, karib'ine kavuştu mu, huzura erer. Mukarrebûnu tanıyan, muhabbetin sırrına erer.

Bilki amel azalınca söz çoğalır. Tevekkül azalınca, evham çoğalır. Şükür azalınca şikâyet çoğalır. İmân azalınca inkâr çoğalır. Nefsin, yârı dünya; ruhun, yârı mevlâdır. Can da gönül de, Sevgilinin zuhurundan gayrı nedir? Dalga da, köpük de, deryanın cilvesinden gayrı nedir? Gönül, kendi sâfiyetine dönünceye kadar. Sûretlerle, düşüncelerle avunur. Mârifetullah deryasına dalınca, her renkten arınıp, safâyı bulur. Renginin saffeti, özünün saffetine göre, ruhunun dinginliği, kalbindeki huzura göredir. O ki, Rabbin kur'an ile tanır, hidâyeti, kelâm-ullah nûruyladır. Kimin ilmi ki, tevhid ilmidir, ilmiyle öndedir. O ki, muvahhidir, Rabbin ezberle değil; Rabbin Rabbiyle bilir.

Ey dost! Nefs nedir? Hayalden gayrı! Aşk nedir? Gönülden gayrı! Gönül nedir? Nazargâhtan gayrı! Ömür nedir? Gurbetten gayrı! Ölüm nedir? Vuslattan gayrı! Varlık nedir? Vechullah-tan gayrı! Cemâl nedir? Nikâullahtan gayrı! Nefsin dili hevâ ise, aklın dili irâde, gözün dili müşahede, kalbin dili ifade, ruhun dili sevgi, sırrın dili sâdâkattır. Mârifetullahın ışığı varlığı sardımı, dostu da aydınlatır, düşmanı da. O halde ey Aziz! Kimin seni nasıl görmesini istiyorsan, sen de onları öyle gör. Kimin seni nasıl sevmesini istiyorsan sen de onları öyle sev. Kimin seni nasıl kabullenmesini diliyorsan, sen de onları öyle kabullen. Bilki her ferdin himmeti, sıdkına, ilminin sıhhatine, yakînindeki mertebeye göredir.

Ey Sevgili! Kimi ferd'ler, karleoparları gibi teklikte ve yüce dağlarda inzivâdadır. Kimi ferd'ler tua- regler misâli kızgın çöllerde, sahralarda mekân edinir. Hakk'la, Hakk'dadır muvahhid! Hakk'la birlikte değil! Zirâ teklik, ikiliği kaldırmaz. Esmâ ve sıfatın büründüğü sûret giysilerine aldanma. Hepsi de aynı varlığın örtüleridir. "Çokluk kuruntusu oyaladı sizleri." (Tekasür 102\1) Tek'i çok gören gözler şaşıtı kaldı kendi aymazlığına. Basireti buğulu gönüllerin, bakıp da gördüğü, kendi şaşkınlığından başka nedirki!

Deryanın koynunda uyuyan bilir, deryanın sırrını. Mânevi fakrun faziletine eren bilir, varlık

sırrını. Aşk çeşmesinden içen bilir, ab-ı hayatın sırrını. Sevgiliye kavuşmanın umududa, Ona uzak düşmenin korkusu da, sevenlerin sinesine sinmiştir. Leyla'sına Mecnun, Ferhat'ına Şirin olmayan benliği neyleyim. Aşkına pervane olmayan gönlü neyleyim. Kimin ruhaniyeti ve muhabbeti ağır basarsa, "O, râzı olduğu hayatı yaşar." (Karia 101\7) Mânevi hayat dan ve güzel ahlâkdan yana kimin yaşamı da "hafif kalırsa" (Karia 101\8) çukurdadır o. Dünya ehlinin "dünya malına düşkünlüğü nedeni ile (yüreği) pek katıdır." (Adiyat 100\8) Vefâsı olmayan bir sevdâ ve mülk için "harıl harıl koşuşanlar," (Adiyat 100\1) atlarını mahmuzlayan enâniyyet sahipleri gibidir. "Sineklerin içindekiler açığa çıkartıldığın da", (Adiyat 100\10) kimin ne için koşuşturduğu, kimin Habil, kimin Kâbil fitratlı olduğu belli olur. Ârif olan bilirki, bedenin ameliyle, kalbin ameli aynı terazide tartılmaz. Amelsiz ilim, susuz bırakılmış ekin gibidir. İlimsiz amel, öksüz kalmış çocuk gibidir. Bilki gönlün dili aşk, mânânın dili ilim, sırrın dili sükûttur. Kendi kadrini bilmeyen, başkasınınkini de bilmez. Vakdî değerini bilen, ibâdeti bırakmaz. İrfânın değerini bilen, ârifi bırakmaz. Kendi değerini bilen, sıdkı bırakmaz.

Amelsiz ilim talep etmek, beyhude çaba olur. İnancı kullanarak, dünyalık peşinde koşan, nefsinin bedelini belirlemiş olur. Herkeze değer veren, kendi değerine kavuşmuş olur. Ey Aziz! Hakikat ve tevhid ehli bilirki gönül, hikmet ve ilmullah nûruyla genişler, nefsin istekleriyle daralır. Keşif ve müşahede, ayne'l yakîn mânâları tasdik etmektir. Kur'an nûruyla huzura ermek.

Âşığın, Ma'sukunu görmeğe has-

ret kalması misâli; ârif olan, âlimi görmeğe, âlim de, kâmilî görmeğe hasrettir.

Âşığın dermanı vuslattadır, ârifin dermanı fakrudadır, kâmilin dermanı sıdkındadır. Mânevi fakrun hakikatı, doğruluk ve dürüstlük olan sıdk; sıdkın hakikatı, katıksız samimiyyet olan ihlâstır. Hani nerede o, sıdk sahibi ârif? Bilki akıl ham kaldımı, başına belâ arar. Gönül ham kaldımı, sataşacak kimse arar. Nefs ham kaldımı, günaha dalar. Kâmil olan bilirki ömürden kasıt, mutlak varlık olan Allah Teâlâyı tanımak; ölümden kasıt, O'na kavuşmaktır. Gerisi dünya süsüyle nefsi oyalamaktır. Gel görki anlayışın kıt olduğu yerde marifet fayda sağlamaz. Mühürlü kalblere sunulan himmet ruhani açılım sağlamaz. Sükûtin yâr olmadığı kimseye, söz de yâr olmaz. Gönlün göremediği cemâli, gözde göremez.

Fânî varlığının bilincine varmayan benlik, Bâkî varlığı nasıl görsün! Alışkanlıklarının ve hissiyatın esiri olan insan, sanal âlemin cezbelerinden nasıl kurtulsun? Yakîn nûrunun aydınlığıyla, basireti açılan gönül sahibi insan, vehmindeki kimlikten arınır. Mânevi fakrun özüne eren insan, nefsinden soyunur. "Allah'ın yardımı ve (mânevi) fetih geldiğinde" (Nasr 110\1) İlâhî lütuf, hakka'l yakîn yaşanır. Kulun varlık şehrinin mânen Rabbî tarafından fethi, "Hakk'ın hükmüne sabreden" (Kalem 68\48) Kul için büyük bir nimet olur. Dili, hikmetinden büyük olanın gayreti dilde kalır. Sevgisi kalbinde olmayanın ilgisi sözde kalır. Hakkı yaşayan, dünyadan gittikten sonra himmet, tozlu raflardaki kitablarda kalır.

Ey Sevgili! Ömür, bir bahar yeli gibi geçip gider. Aşk, her mevsim de daha da güzel. Hem gizli, hem âşikâr Sevgili her şeyden güzel. Vuslata eren için sükût her sözden güzel.

Ey hakikat sümbulünü arayan şaşkın bülbül! Sır çiçeklerinin güzelini yıkık gönüllerde ara. Siretlerin güzelini esmâ ve sıfatta ara. Gönül güle dönüşmeden, kokusu yayılmaz özden; dil, hikmete dönüşmeden tad vermez sözden. Aşka doymuş olan, vuslattan umudunu kesmiş olandır. Her âleme doymuş olan, Sevgiliye hiç doymamış olandır. Deryanın sesini, deryaya kulak veren dinler. Kendine ait olmayanı derya, karaya iade eder. Yalan dünya, insanı ruhu-

nu çalar; zikrullah, onu aslına, âlemi melekûta iade eder. Neyin hakikat, neyin gerçek dışı olduğunun bilgisi, sırrı bizzat yaşayanların heybesindedir. Zât-ı Hakk, "Eğer bilmiyorsanız, bilenlere sorun." (Nahl 16\43) emriyle bu hikmeti, zikrin ve ilmin hakikatına erenlere vermiştir. Bilki ilim, irfandan gelir. İrfan, ihsândan gelir. Sevgi, imândan gelir. Hakikat Hakk'dan gelir. Sâlihlerin gönlü irfanla, şehidlerin gönlü aşkla, sıddıkların gönlü ihlâsla atar. Kimin aynasından kendini görüyorsan, bilki odur kemâlâtın aynası. Kimin yanındayken dünyaya sarılıyorsan bilki, odur sakınılası nefsin belâlısı.

Her kapının bir çalanı vardır, Cennet kapısını çalanlar, bağıryanıklardır.

Her gönlün bir bedeli vardır, maksadı Allah olanın bedeli mârifetullahtır.

Saklı bahçeyi arayan, kendi gönlüne baksın. Nice sır çiçekleri ekili mâneviyat yollarında.

Nice güller açar gizemli sinelerden. Nice feryadlar duyulur âşık bûlbûllerden. Hakk'ın ezelde takdir ettiği, her iş vakde bağlıdır. Her hayrın gelişimi, sebepleri yaratana bağlıdır. Rabbinin hükmünü bilmeyenin hâli "çiğnenmiş ekin yaprağı" gibidir. "Görmedinmi neler etti Rabbin,(nefsiyle hareket eden) fil sahiplerine" (Fil 105\4,1) İlâhi! Lütfunla kullarını, yüce ve eşsiz varlığına şâhid kılıp, sarhoş eyledin. Vehimlerdeki hayaller den arındırıp. Seni, seninle tanıma nimetini ve ayıklığını bahşeyledin. Seni tesbih ve tenzih ederiz. Bilirizki, hâlini belli edenden ziyade. Gizleyenin durumu daha faziletlidir. Velâkin aşkını gizleyebilecek takat bizde yok. Gizleyen de, âşikâr edende Sensin. Hamd içindeki şükür, aciz kullarından yüce Zatınadır. Senin yoluna varlığını adanmış kuldanda daha zengin kim vardır? "Hidâyete karşılık (dünyayı) delâleti satın alan" dan daha yoksul kim vardır? (Bakara 2\16) Yaşadığı tecrübelerden öğüt almayan daha gâfil kim vardır? Hakk'ın nimetini, halkdan gizleyenden daha cimri kim vardır? "Onlarki Allah'ın lütfundan kendilerine verdiğini gizleyip, cimriligi tavsiye ederler." (Nisa 4\37); verenin ve alanın kim olduğundan habersizdirler.

Ey dost! Hikâye ezberleyip, makam anlatmakla hakikat elde edilebilseydi, herkez ilmullah sahibi olurdu. Her ferd, hakkıyla ilâhi aşkı yaşayabilseydi, gelecek kaygısı duyan ve ölümden korkan kimse kalmazdı. Bilki sırra şâhid olmayanların "bütün bildikleri kulakdan duyuma şeylerdir" (Bakara 2\78) Mânâ ve hakikatların keşfi ve müşahedesi, ya nefiste, ya da afakta gerçekleşir. Sır bahçesini, ilâhi lütufla kendi nefsinden müşahade eden kimse ile mânâları dış âlemde aramak zorunda kalanın ilmî derecesi bir değildir. Aşkla yoğrulmuş gönül, kanla kaynaşmış beden gibi değildir. Gülün vatanı semâ, beden vatanı kara. Gönül, yalnızlığa; sûret kalabalığa âşıktır. Niyet ve gönüller bir oldumu, farklı sûretler tek varlık, sevenler, tek vücûd gibidir. Kuruntulardan kurtulmuş insan doğayla bütünleşmiş sözüyle, özüyle "kökü sağlam", gönlünün kolları tıpkı" dalları semâyâ yükselen bir ağaç gibidir." (İbrahim 14\24) Sohbeti, "Rabbının izniyle her zaman meyvasını verir." (İbrahim 14\25) Güzel söz, gönlü güzel insanın dilinden dökülür. Zirâ kâmil insan güzel bir kelime gibidir. Ey Sevgili! Sevenlerin hâlini akıl bilmez. Kendinden geçmeyen özünü bilmez. Renksizliğin dengini kimse bilmez. Dostun dostunu ağıyar bilmez.

Hayatın anlamını doğru okumak için, alçak gönüllü er gerek. Gönülde yazılanları okumak için, ehli aşk gerek. Sırda yazılanları okumak için, sırdaş gerek. Dünya malı uğruna koşuşturan çok olur. Hakk yolunda gerçek yoldaş zor bulunur. Kimse girmez ağır yükün altına. Dost uğruna zoru seçen zor bulunur. Fânî kimliğine pek düşkündür insan, Dildâr uğruna fakr'u seçen zor bulunur. Hakikat, ne doğudadır, ne batıda. "Doğu da Allah'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allah'ın vechi (zâtı) ordadır. Muhakkak ki Allah, her şeyi zıddıyla

kapsayıcı Vâsî'dir, her şeyi hakkıyla bilen Âlîm'dir.'' (Bakara 2\115) Esmâ ve fiilleriyle kapsayıcı, Zâtı, sıfatlarıyla kuşatıcıdır. Mü'minleri hidâyetiyle, günahkârları mâfîretiyle kuşatır. Gönülleri muhabbetiyle, âlimleri haşyetiyle kuşatır. Yokluğu varlığıyla, Zâtına seçtiklerini nûruyla kuşatır. Öylesine kuşatır ki, ben dediğinin O, olduğunu göremezsin. O, diye bildiğinin, sende olduğunu seçemezsin. Oysa kime baksan, kendini görürsün. Kime ne ver sen, kendine vermiş olursun. O halde, bütünüyle kendini sun ki kendini bulasın.

Aşksız gönül, diri değil; ruhsuz beden insan değil.

Cümle âlem, renge boyansa; hiç biri vâhidinki değil,
Her göz, basir değil; her amel ibâdet değil.

Bütün yollar, mâmur olsa; nûrsuz yol selâmet değil,
İlimsiz akıl, makbul değil; dertsiz hayat derman değil.

Her nefesin, inci olsa; aşksız vuslat mümkün değil,
Her derya, sakın değil; her tekne emin değil.

Her mânâ, zâhir olsa; cümlesi Zât-ı Bâht değil.

Can verip de dirlik bulan, mülk verip de Mâlikel mülkü bulan, kayıptan kazançtan, ölümden yaşamdan korkarmı hiç! Bilmez misinki, gönüldeki ''Beytullahın temelleri'' (Bakara 2\127) takvayla, ihlâsla, sıdkla, ahdevefâyla yükselir. ''Bu Allah'ın hidâyet ettiklerinin dışındakilere çok ağır gelir.'' (Bakara 2\143) Nice kalbler, bu sınavda takatsız kalır. Nice başlar, başsız kalır. Bu öyle bir lütuftur ki, tevhid ehli; ihlâsının, ismetinin, muhabbetinin ve fakrunun derecesine göre pay alır.

Bilki sinelerin güzelliği sâfiyetlerinin selâmetinden gelir. Gözlerin güzelliği, basiretlerinin derinliğinden gelir. Âriflerin güzelliği, edeb ve irfandaki kemâlatdan gelir. Kâmillerin güzelliği, ilâhi ahlâk ve mârifetullahtan gelir. Tevhid ehli bilir ki, Mâ'suk, aşığını kusurlarıyla kabul eder. Kusursuzluk arayan, kuruntuyu başına musallat eder. Elem ve keder, kibrin, riyânın karşılığıdır. İlâhi aşkı arayan, vehmindeki sevdalardan kurtulsun. Hakk'ı arayan, kandan, balçıktan, suizandan kurtulsun. Bilki güneş kimileri için yeni doğarken, kimileri için erkenden batar.

Başı yokluk, sonu toprak olanın üstünlük iddiası ne boş.

Enâniyyet buzulundan eriyenin hâli ne hoş.

Her insanın kendine göre bir uğraşısı var. Kimi, riyasetle, kinle, dikenle meşguldür; kimi, gülle, güzellikle. Kimi, sitemle, şekille, şirkle uğraşır. Kimi, hoşgörüyü, ilimle, hikmetle meşguldür. Kimi, ''doğru yol karşılığında sapıklığı, mâğfirete bedel olarak da azabı satın almıştır.'' (Bakara 2\175) Kimi, nefsinin karşılığında, hayra, hakikata ulaşmıştır. Kimi de, Sevgilinin aşkından divâne olmuş, hakk kapısına kulp olmuştur. ''Kim iyilik ederek varlığını Allah'a teslim ederse şüphesiz sağlam kulpa sarılmıştır.'' (Lokman 31\22)

Ey Aziz! Mânâ incisini görüp tanımayan, dereyi derya bilir.

Rızkın esrarını idrâk etmeyen, gafletini gayret bilir.

Aşk cevherini sûretlerde arayan, zaafını mârifet bilir.

Hikmet yakutunu gayrında arayan, zannını hakikat bilir.

Ey Sevgili! Dildârın yüzü güle benzer

Aşkın dili bülbüle benzer

Cümle âlem gülistan olunca

Bilki gönül neye benzer.

Ârifin sözü tesbihe benzer

Âlimin ilmi denize benzer
 Her kap hikmetle dolunca
 Bilki âlem neye benzer.
 Hakk'ın keremi inciye benzer
 Nazar-ı hâkkanî nûra benzer
 Allah kuluna vekil olunca
 Bilki insan neye benzer.

Her ferdin mânâdan yana alacağı, zevk edebine göredir. Sevgiden yana alacağı mânâ sâfiyetine göredir. Hakktan alacağı himmet fehmine göredir. Beşeri âlemde mânen uyku hâlindeki fâni kimlik, haki- katdan yana kendi nefesine zulmettiğinin bilincinde değildir. Gaflet uykusu insana her taşkınlığı mâzur gösterir; ister dünyevî, isterse uhrevî olsun. "Onlar ki bir taşkınlık yaptıklarında veya nefislerine zulmettiklerinde Allah'ı hatırlayıp kusurlarından dolayı istiğfâr ederler." (Âl-i İmran 3\135); Gaffar Allah, cemâliyle celâlini örter. Mâğfiretiyle günahı örter. İmânın gücü her zorluğu aşabilecek niteliktedir. Yeterki insan, "gevşeklik göstermeyin, üzüntüye kapılmayın. İnanmışsanız üstün gelecek olan sizsiniz." (Âl-i İmrân 3\139) yüce ayetinin nûruna sınıksız sarılsın; duruşu sağlam, himmetini üstün tutsun. Yeterki insan, vesveselerle herkezi korkuyla korkutanlara, umursuzluk aşılayanlara karşı "Allah bize yeter. O, ne güzel vekildir." (Âl-i İmrân 3\173) diyebilsin. Bilki her olumlu düşünce ve hüsnü zan, bir vals gibidir. Her olumsuz düşünce ve zan ise vabis bir hastalık gibidir. "O şeytan (suizan) ancak kendi dostlarını (benzerlerini) korkutur." (Âl-i İmrân 3\175)

O halde ey dost! Duygularla dans ettiğimizde, hissiyatımızı biz yönetelim. Vehimleri, fehme dönüştürelim. Yaşanılan her hayat programından gerekli öğütü alarak, her olaya farkındalık içinde girip, farkındalık içinde çıkalım. Duygular yumağında kaybolmayalım. Her seçimimizin, "kendi ellerinizle yapmış olduğunuzun karşılığıdır. Allah, kullarına zulmetmez." (Âl-i İmrân 3\182) hakikatına ters düşmeyelim.

İrfânına riyâ katmayan, helâline haramı sokmayan, şuhûduna şirk koşmayan kullarından eylemesini, Allah Teâlâdan niyâz edelim. Bilki yaşam enerjisi ruhumuzun bizzat kendisidir. Gücünü Allah'tan alır. Nefsin oluşturduğu titreşim ve zihnin yöneldiği her haz, bir hayal ve simülasyondur. Yemeye içmeğe duyulan düşkünlük, cinsel dürtü, iktidar hırsı gibi. Zan ve hayali oluşturan vehim, zihnin duygusal potansiyelini harekete geçirir. Vehim gücüyle insan, idrâkını ya pozitif ve yapıcı, veya olumsuz ve negatif yöne çevirir. Olumsuz zan ve hayal, kuruntuya, küskünlüğe yol açar. Pozitif düşünce ve yöneliş keşif ve müşahedeye açılır. Varlığı bir gölge olan fâni benlik, sûretinin yaratıcısı olmadığı gibi, bilincin yöneldiği fiziki ve ruhani hazları kapsayan similasyonların da yaratıcısı olmayıp, hayrın ve şerrin ve her şeyin hâliki Mutlak Varlık olan Allah Teâlâdır. İnsan, kendi yöneliş veseçimlerinin karşılığını, Rabbinin yaratmasıyla nefsinde bulur. Bu öylesine hem örtülü, hem de apaçık bir gerçekliktir; fâni benlik, gerçekliği olmayanı gerçek bilir.

Bu zan ve hayal âlemindeki mânevi tatminsizlik, kişiyi, maddi haz ve simülasyonlara sürüklediği gibi; sûretler âleminde aradığı mutluluğu bulamayan kimlik, açlığını ruhani simülasyonlarla doyurmaya çalışabilir.

Bütün bunlar tevhid ilminden ve yakîn'den habersiz olanların geldi, gittileridir. Varlıktaki tek'liği ayne'l yakîn müşahade eden bir mü'min, aczinin ve hiçliğinin idrâkında, Rabbinin yaratışına tanıklık eder.

Tevhid bilincinin yerini hangi zihinsel fantezi alabilir?

Ruhani aydınlığın yerini hangi beşeri idrâk doldurabilir?

Her haz ve hezeyandan arınan insan, Rabbinin varlığında huzur ve sükûneti bulur.

Ey Sevgili!

Gönül, muhabbetle akan pınar gibidir

Aşksız imân irfâna ermez,

Dünya, rüzgârla uçuşan yaprak gibidir

Yelle savrulan kemâle ermez,

Hakikat, tecelli ettiği gibidir

İlimsiz nefes öze ermez.

Kalbde değerini kaybetmeyen her sufli beklenti, bireyin sağlığını etkiler. Her mânevi beklenti vehmin cilvesidir. Özün saffedini zedeler. Aşkla girdiğin her yerden aşkla çıkarsın, isterse o bir mezar olsun. Nefsinle girdiğin her yerden aczle çıkarsın, isterse o bir saray olsun. Sinesindeki sedefi gizleyip aşkla işlemiş olmasa, kum zerresini inciye dönüştürebilirdi hiç istiridye? Mâsivâyâ karşı kapanan gönül de sâlih âmellerle iştutunca, sırrındaki cevher ihsân ile inciye dönüşür. Mânâ ve ihlâs sahibinin her sözü kezâ, inciyle mercan gibi değerlidir. Kur'an ve tevhid ehline Cenab-ı Hakk '' tarafından dereceler, mâğfiret ve rahmet verilmiştir. '' (Nisa 4\96) Hil'at ve dereceler asfiyânın, mâğfiret ve mârifet evli- yânın, rahmet ve fazilet ebrarındır. Siyah inci asfiyânın, pembe inci evliyânın, beyaz inci ebrarındır. Subhan Allah en doğrusunu bilir. Her biri kendindeki cevhere yönelir. Her güzel, güzelliğe cezbedilir. İlâhi aşk öyle bir cevherdir ki, onunla gönül aslına çekilir. Mecazi aşk dahi bu muhabbetullah zincirine bağlanmak için bir vesiledir. Yeterki sûretler, maksat ve perde olmasın. Vehimlerdeki fâni varlıklarına tövbe edenler için '' Allah, onların kötülüklerini (enâniyyetlerini) iyiliklere çevirir. '' (Furkan 25\76) Suizanları, hüsnüzanna çevirir. Dilin gaflet dolu söylemlerini, sözün güzeline çevirir. Her noksandaki gizli bir güzelliği açığa çıkarıp, kusurlu bakışları kemâle çevirir. Kul dileklerinde ma'zûrdur velâkin, muradı için irâdesini ortaya koyarsa ondan mesul olur. İrâde ve tasarrufu Rabbına bırakırsa, onun için hayırlısı ne ise o olur. '' Âlemlerin Rabbi Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz. '' (Tekvir 81\29) yüce ayetinin nûru ve hikmeti, sıddıkların, şuhedânın, sâlihlerin ışığı ve muradı olur. Rabbinin muradını, kendi muradı olarak benimseyenden daha huzurlu kim vardır! Bilki hissiyat hırsız gibidir, duygularını yönetemeyen güvende değildir. Nefsi emmare, dünyanın kendisidir, onu terk etmeyen özgür değildir. Hakikat, kara kovan balı gibidir, ondan tad almayan kalb, zevk ehli değildir. Nasılki iddia ehlinin attığı her adımın izi kalır, Hakk'ın varlığında eriyenin ne varlığı, ne izi kalır. Varlığı pür nûr olanın özünde, nûrun gayrı bulunmaz; ne ad, ne de bir sıfat. Bilen ve bilinen ikiliğinin kaybolduğu, başkalığın ve farklılığın bulunmadığı hakiki tevhid içindeki varlık, kendi hakikatıyla kaimdir. Salt varlığın hakikatını beşeri akıl kavrayamadığı gibi, teorilerle onu idrâk etmeye çalışanda hakkı tanımlayamaz. Ancak deryadaki zerre misâli, nübüvvet nûruna aşkla ve ihlâsla bağlanan gönül ona vâsıl olur; adsız ve sıfatsız. İlâhi cömerdliğin bir lütfu ve ihsânıdır bu nimet. '' Ya Rab! Seni tenzih ederiz, bildirip, öğrettiklerinin (yaşattıklarının) dışında başka hiç bir bilgimiz yoktur. '' (Bakara 2\32) Bilenlerin mâlumdurki, her tecelli mertebesinde, kayıt altına alınan bir mânâ ve misâl bulunur; her sıfat, isterse isim yönünden olsun. Hüviyeti Hakk ise, her kayıttan münezzehtir, özün de özün de. Sûret ve misâller âleminde idrâk edilen her şey, idrâk sahibinin bilincindeki bir mânâ olup, mânânın misâl âlemindeki sûretidir; haki- katların hakikatı de-

ğildir. Velâkin, Mutlak Varlığın gayrı bir varlık da mecûd değildir. Derya ve zerre misâli. Varlık ve gölge misâli. Bilki keşf ve müşahede edilen her şey akıl ve gönül sahibinin yakînine göredir. Şuhûd ehli, ancak kendindeki mânâları seyreder ve kendi ilmine tanıklık eder. Sûret ve misâl- ler âleminde maddi veya mânevi nikâhla birbirlerine bağlananlar ''eğer birbirinden ayrılırsa Allah, onların her birini keremiyle donatıp, birbirlerine muhtaç bırakmaz.'' (Nisa 4\130) Vasî esmâsının sıfatıyla kullarını rahmet ve muhabbetiyle kuşatıp, kendisiyle zengin kılar. Hakîm esmâsının sıfatıyla, her birini ilim ve hikmetle donatır. Allah'ın varlığıyla zengin olandan daha zengin kim vardır?

Ey Sevgili! Bilgi sahibi olmak, imân sahibi olmak için yeterli değildir. İmân etmiş olmak, gayrete gelmek için yeterli değildir. Gayrete gelmek kararlı olmak ve devamlı amel için yeterli değildir. Sevmek, sevilenlerden olmak için yeterli değildir. İdrâka ermek, farkındalığın kemâli için yeterli değildir. Lütfa mazhar olmak, cemâlin cemâline ermek için yeterli değildir.

Kelimelerin ve harflerin yetersiz kaldığı, mânâların kanatlanıp, ifade kalıplarını terk ettiği uçuş menziline; sese, sûrete, şekle ne gerek! Aşk deryasında farklılığa ne gerek! Tevhidin özünde başkalığa ne gerek! Hakikat nûrunun ışıldaması hepimiz, söze ne gerek! Ne varki, tecelli âleminde beliren her şeyin yerli yerinde gerçekleşmesi için ve bir hikmete istinaden, sebeplerin ve vesilelerin zuhura gelmesi takdir edilmiştir. Zirâ beşeri akıl, ancak o sebeplerin vasıtasıyla mânâları idrâk eder. Sûretleri, görerek misâlleri tanıyıp beller. Melekût âlemine mazhar olan gönül ise, mânâları bil fiil tadarak yaşar. Muhabbetullah ve mârifetullah nûrları kalbde tahakkuk eder. Enfüs ile afak arasındaki fark bizce budur.

Tadılan her ruhani mânâ, enfüste saklı bir cevher gibidir. İhsân edildiğinde, keşif ve müşahede edilir. Mânevi fetihten kasıt da budur. Bilki kalb, sevildiğinde en yüce ihsâna erer; sevdiğinde ise aşk, vuslata engel teşkil eder. Nitekim hil'at (mânevi giysiler) sevilenlerin nasibidir, sevenlerin ise özlemidir. Zirâ sevende, nefsinin izleri gizlidir. Sevilende, Mutlak Sevgilinin muradı hüküm sürer. Bilki sevilen, taleb edilen; seven ise taleb edendir. Aşk, nefsanî; muhabbet, ruhanidir. Aşk ateşi sönünce, muhabbet nûru bâki kalır. Ruhani gelişimi yansıtan mânevi giysiler (hil'at), esmâ ve sıfat nûrlarının kuldan yansımasıdır. Cennet ahlâkından kastedilen mânâ bizce budur. Subhan Allah en doğrusunu bilir. Kulun eğitimini üstlenen her bir esmâ ve sıfat nûru, onun hem yoldaşı, hem de rehberi olur.

Ey Aziz! Bilenlerin mâlumudurki, vehmin hayal aynasından sûretler belirir, hakikat ateşinin dumanı gözüktür. Çöldeki serap misâli, vehmin hayal aynasında beliren sûret, gerçek bir varlık olmayıp, varolduğu hayal edilen bir görüntüdür ancak. Bir şeyin görünür kılınması, onun gerçek hâlini isbat etmez velâkin, görüntüyü iptal de etmez. Zirâ her sûret ve misâlin gerçek sahibi hâlıkı, Mutlak Varlık sahibi olan Allah Teâlâdır. Bu bilginin hakikatı, yakîn'e mazhar olmuş kullara, ilme'l ve ayne'l yakîn ihsân olunmuştur. ''(Arzda) Dünyada ikân (yakîn) sahiplerine ayetler (misâl ve işaretler) vardır.'' (Zariyat 51\20) yüce ayetince bildirilmiştir.

Ne varki idrâk gerçekleşmeden şuhûd olmaz, kalb, huzura ermeden perde kalkmaz. Mânânın gönüllerdeki yansıması kabiliyetlere göre, sırrın tahakkuku, ilâhi tecelliye göredir.

Nasılki her darlığın sonunda bir açılım (fetih) bahşolunur, kalblere her karanlığı delen bir yıldız nakşolunur. Her uzun gecenin sonunda güneş yeniden doğar. Her ölü nefis, Rahmani nefesle can bulur. Mânâ ve sırların hakikatıyla tahakkuk, Zât-ı Hakk'ın gayrından arındırılmış seçilip, sevilen kulların nasibidir. Sâfi muhabbetin sahibi O'dur. ''Gaybı (gizlilikleri)

eksiksiz bilen yalnız’’ O’dur. (Maide 5\116) Sırra mazhar kul ancak, Hakk’ın bildirdiğini bilebilir. Perdeden kast edilen şeyin hayale varlık vehmetmek olduğunu bilir. Bilirki idrâka etmek, hayali yok etmek demek değildir. Zirâ görünen sûretlerin hâliki kul değildir. Gönül yaya iken bilmez asûmânın sırlarını, muhabbet kırsağına bindimi, sanırki açılmıştır gay- bın bütün sırları. Mânâyı göremeyen göz, kendine bakıp, kendini gördüğü içindirki göremez. Yusuf’un yüzünü nûruyla göstermeseler güzellik nedir bilemez. Şayet muhabbet inciyse, onu barındıran gönül denizi nerededir, dalmayan bilemez. Mârifetullahtan yana aczin itirafı acı olsa da, acı olan şey kalbe şifâ verir. Sükût orucu, cana can verir. Yakutu bulmak için nefsinin kâfir bil. Öze dönmek için, Rabbini Rabbınla bil.

Ey Sevgili! Hakikatı gören göz aydınlıkta, görmeyen ise karanlıktadır. Bir mânâki, imândan yanaysa aydınlık, inkârdan yanaysa karanlıktır. Hüsnüzan, aydınlık; suizan, karanlıktır. Umud, aydınlık; umutsuzluk karanlıktır. Hoşgörü, aydınlık; önyargı karanlıktır. Nûr, varlık; yokluk, karanlıktır. Her iki zıddı da oluşturan O’dur. ’’Hamd, semâları ve arzı yaratan, yokluğu (zulûmatı) ve varlığı (nûru) var eden Allah’a mahsustur.’’ (En’am 6\1) Kezâ, gönüllerdeki aydınlığı ’’semâları’’ ve nefsin karanlığını ’’arzı yaratan, ona fücürünü (taşkınlığı) ve takvasını (sakınmasını) ilham eden’’ Hakk’a mahsustur hamd. (Şems 91\8) Kuşku ve evham, karanlıkta kaldığı için, inanmak istemeyen kişinin mânevi hâlini gösterir. ’’Nefislerini ziyana (hüsran) sokanlar var ya, işte onlar inanmazlar.’’ (En’am 6\12) İmân sahibinin inancı, yakîn nûru ile destekleniyorsa, onun zâhirdeki bir delile ihtiyacı yoktur. Ayne’l yakîn sahibi insan, Rabbından gelen işaret ve delili bizzat kendi nefsinde bulur. ’’Deki: Şüphesiz ben Rabbımdan gelen apaçık bir delile dayanıyorum’’ (En’am 6\57) yüce ayeti, bu hikmeti bildirir. Ne varki, kalbinde ihlâsı olmayanın yakîn’i de olmaz. Varlık âleminde gerçek kudret ve tasarruf sahibinin kim olduğunu kullarına göstermek üzere ’’geceleyin sizi öldüren (irâdeyi kabzedenden) gündüz (ışrak vakdinde) ne işlediğinizi bilen, sonra belirlenmiş ömür tamamlansın diye sizi diriltlen (mâsiva uykusundan uyandırıp, idraklı yaşama ileten) O’dur.’’ (En’am 6\60) Bilki yaşanmış her mânânın, örtülü her hikmetin açıklanacağı, ’’her haberin gerçekleşeceği bir zaman vardır.’’ (En’am 6\67) Âşığın ma’şukiyet makamına ulaşması, ilâhi takdire ve cezbeye bağlıdır. Zâtına seçtiği kulunun ufkunu genişletip, mânevi derecesini yükselten O’dur. ’’Bu Allah’ın hidâyetidir. Kullarından dilediğini ona iletir.’’ (En’am 6\88)

Mekân değiştirmekle karakter değişebilseydi, desen değiştirmekle kalb genişleyebilseydi, doğruluk (sıdk) yolunda yürümeye ve mânevi değişime ne gerek kalırdı? ’’Bizim uğrumuzda mücadele edenleri elbette kendi yollarımıza eriştireceğiz.’’ (Ankebut 29\69) yüce ayeti, mânevi yakınlığa ve güzel ahlâka dâvet eder. Hakk’a yakınlık, ya umutla, ya korkuyla, ya da aşkladır. Özleyen umut eder. Sakınan, haşyet eder. Kavuşan, aşk ile vuslata erer. Yakîn sahibine ikram edilen mânevi basiretler, ilham ve tefekkür, nimetin ve delilin kendisidir. ’’Hakikat o ki, Rabbınızdan size basiretler (deliller) geldi. Kim (gönül) gözüyle bakıp görürse kendi lehine, kim de körlük ederse kendi aleyhinedir.’’ (En’am 6\104) ayeti kerimesi, keşif ve müşahadenin, şühud ehline aidiyetini bildirir. Körlük, gözlerin ve gönüllerin ters çevrildiği an olup; kişinin nefsinin arzularıyla başbaşa bırakıldığı andır. Nitekim, ’’yeryüzünde bulunanların çoğuna uyacak olursan seni Allah yolundan saptırırlar.’’ (En’am 6\116) ayetince bildirilmiştir. Dünya ehli bilmezki, dünya hayatı nefislerin tatmini için oluşturulmuş bir süreç değildir. Hakikate yönelmek ve Hakk’a teslimiyet nefse sıkıntı, kalbe huzur verir. O ki mânâları gön-

lüyle iştir, Rabbiyla Rabbının yolunda yürür. Sıdk ve ihlâs sahibi insan gerçek gönül ve aşk sahibidir. Nitekim gösterilen saygı, mânâ sahibinin sûretine değil; onda tecelli eden mânânın kendisinedir. ”Şüphesiz bu öğüt, kalbi olan yahut basiret ile dinleyen içindir.” (Kaf 50\37) Bilki ikiliğin kaybolduğu zâtî tecellide, Hakk nûru zâhir olur, kulun varlığı kaybolur. İkiliğin olmadığı tevhid içinde, nefsin hazzı da bulunmadığından, nimet de olmaz. Velâkin huzuru hakk’da, sahiplenilemeyen ferahlık ve farkındalık, sebebe dayanmayan mutluluk, varlığın bizatihi kendisi vardır. Öyleki ârifin ruhu, lütfu ilâhi ile, nübüvvet nûruna gark olduğunda, fâni varlığından kaybolup Cenneti kesib saadetine erer. Kesretin bulunmadığı vahdet hâlinde, kimlik ve kişilik bulunmadığından, köşk, huri, gılman yoktur diye bildirilmiştir. İlâhi cemâlin kemâl tecellisi denilmiştir ki yeridir. 99 sıfat Cennetinden olmayıp. 100. Cennet, nûrun rüyeti olarak tanıtılır.

Tadmayan bilmez. Hayal ve idrâk edilemez.

Dün gece cemâlden bir kadeh sundular gönüllere

İçen hayran içmeyen âşık oldu,

Dün gece sireti sûretinden alıp öze daldılar

Sevenle sevilen hem hâl oldu,

Dün gece bilenle bilineni aynı vücûdda birlediler

Zâtın gayrına sırda yer kalmadı.

Ey Sevgili! Hayy ve kayyum Allah’ın, hayy esmâsına mazhar olan kudsi ruh, ”ona sûret verip Ruhumdan üflediğim zaman ona secdeye kapanın.”(Hicr 15\29) yüce ayetinde bildirilen ruhani yapı olan Rahmani nefestir. Rabbının sıfatlarının nûruyla yapılandırılan insanın, ”en mükemmel sûret ve kıvam da” (Tin 95\4) yaratılmış olması; sırrındaki ulvi yön ve kemâli, özbenliğindeki cemâli bildirir. Nitekim cemâle âşık gönül, her an ve her nefes varlığındaki muhabbetin tezahürünü görmeyi diler. Aşkın sûretine bürünen canlar, âlemi misâldeki cemâlin siretini simgelerler. Aşkın hakikatını kendinde, cemâlin kemâlini sırrında bulan insan için, sûretin hükmü sona erer. Kudsi nefesten kasıt, Varlığın hakikatını müdrîk olan ve güzel ahlâkla donanmış olan insanı kâmindir. Kendindeki mânâları müşahede eden ârif için âlem, bu nazarın ve dâvetin bir yansımasıdırki, varlığın her zerresindeki titreşim dikkate ve keşfe değer. Kâmil insan muhabbetle nazar eder, basiretle görür; hikmet ve ihlâsla hareket eder. Bu yolda kalblerin hakikatı, onu yönlendirenin muradına göre değişir. Safaltın misâli, gönlün saffete ve sekinete kavuşması, zâhirde ve bâtında; iksiri ilâhi aşk, tılsımı ruhani himmet olan kâmilî bulmasına bağlıdır. Meğerki o kâmil, mahbubu Hakk olsun. Bu arayış içinde, âlemi mülk ile âlemi melekût arasındaki ‘say’(gayret), gülbahçesine girmek için fer-yad eden bülbülün hâli gibidir. Hâcetine kavuşmak umuduyla koşturan Hacer (r.a.) misâli, Hacerül evsedîn gönüldeki karşılığı olan nûrules- vedin (Rabbani lâtife) fitilinin yanması, nefsiyle mücadele eden mü’min kulun sırda ermesi içindir. Beşeri varlığın kayıt ve alışkanlıklarından ve mecâzi aşkın cezbesinden arındırılmış insanın kalbi, ilâhi aşka mazhar olur. Hakiki Sevgiliyi unutan insan ise, mâsivânın sûretleriyle avundurulur. Nitekim mânâ ve hakikatları aşkla aramak ile aşkda aramak arasında fark vardır. İlki, ilâhi aşkın cezbesiyle hakka vasıl olmayı nasib eder. Diğeri ise, aşkın sûretleriyle perdelenmeyi ifade eder. Her göz aynı mânâyı görsede, her birinin okuyuşu ve idrâkı kendi fitratlarına, gayretlerine ve ilâhi takdire göredir.

Kimi gözüyle okur, kimi gönlüyle. Kimi nefsiyle okur, kimi Rabbının ismiyle. Hikmetin

kaynağından okutturulup, okuyan azında azıdır. Bilki hikmet, düşündürür; aşk, cezp eder. Hakikat cem eder. Tevhidin hakikatını idrâk içinde, mânâ ve sırları müşahede, nübüvvet nûrunun nûruyla aydınlanmış gönüllerin nasibidir. Lübbün hakikatına erenler, gönül kadehinden aşk iksiri içenler bilir. Sırrın mahremiyetini, fakrun, mânâ ve hakikatına erenler bilir. Sırrın gizemini, hiçliğin huzur ve selâmetini nefisinden geçip, renksizliğe erenler bilir. Nasıl ki kalbdeki nûr, gönlüyle yürüyenlerin yolunu aydınlatır, mânâdan yana akıyla arayanların zihinlerini karıştırır. Bilki, Rabbiyle Rabbında diri (hayy) olanın halka tavrı cemâl ile, nefsi-ne karşı celâl iledir. Gönle musallat olan nefsin hükmü ve katkısı kalmadığında, mânâ- dan yana bir kaybın yerini bir diğeri doldurur. ”Eğer Allah, kalblerinizde hayr (hakikat nûru) olduğunu bilirse (bildiği için) sizden alınandan daha hayırlısını size verir ve sizi (idraksizliğinizden ötürü) bağışlar.” (En’ fâl 8\70) Rabbin bilişi, nûru gönüllere o indirdiği içindir. Bağışlaması ise, rahmetinin ve lütfunun kulunu kucaklaması içindir. Zât-ı Hakk, gönül ehlinin ”kalblerini birleştirmiş”, tek bir gönül gibi birlemiş, cem etmiştir. ”Sen yeryüzünde bulunan her şeyi verseydin de onların gönüllerini birleştiremezdin.” (En’ fâl 8\63) ayeti, ruhani yakınlığın (akrebiyetin) mânevi boyutunu açıklar. Şeriatın şekil ve kalıbına uymakla birlikte, hakikata karşı kör ve ilgisiz kalanlarla, nefisleriyle mücadele edip gayrete gelenler; şirki hafiden, sıdkı hakikiye erenler, Hakk’ın katında bir değildir. ”İmân edip de (farkdan cem’e, kesretten vahdete) hicret edip, mallarıyla ve nefisleriyle cihad etmiş olanlar derece itibarıyla Allah katında daha üstündür.”(Tevbe 9\20)

Ey Sevgili! Takva sahiplerinin şeriat namazını edâ’sı (edâyısalât), Sevgilinin emrini yerine getirmeleri içindir ki, ebrarın tââtıdır. Sevgilinin sıfatlarının, ilâhi ahlâk olarak kuldân zâhir oluşu, namazın mânâ- daki edâ’sıdır (salâtı işrâk) evliyanın tââtıdır. Varlığı bütünüyle Sevgiliye teslim edip, her nefeste Rahmanî nefesi yaşamak, namazın hakikatını ikâme etmektir ki (salâtı hakikat), asfiyanın tââtıdır. Ruhani miracın vesilesidir. Namazın her ortamda ikâmesi, gönüllerin huzur ve şifâya ermesi, öfke ve hiddetden arınıp, nefsin tatmini için yapılan her şeye tevbeyle başlar; ihlâsın özüne ermekle gelişir. Nitekim nefsiyle mücadele edenleri ”Allah galip kılar (mânevi açılım verir) ve onların kalblerinden öfkeyi giderir.” (Tevbe 9\14,15) Ne varki ”Allah, dilediğinin tevbesini kabul eder.” (9\15) Tevbenin kabul edildiğinin işareti, hiç kimseye karşı öfke, hased ve intikam duygusunu beslememektir. Zirâ bütün bu hissiyat, beşeri kalıntı olup, tevhid değil, tefriktir. Cem değil, farktır. Rahmet değil, şiddet içerir. Öfkeyi kusmak, bizatihi enâniyyetdir. Öfkenin zıddı olan sekinet (huzur nûru) imânın ve ihlâsın hakikatına kavuşmuş inanç sahiplerinin gönüllerini sükûnete kavuşturur. ”İmânlarının artması için müminlerin kalblerine sekinet indiren O’dur.” (Fetih 48\4) yüce ayeti, bu nûrun önemine dikkatleri çeker. Zirâ nefsanîyet gönle hâkim olduğu müddetçe kalbler huzura ermez. Cennet ehlinin gönlünde öfke barınır mı? Sekinet nûru, topluluklara genel olarak, Hakk’ın zâtına seçtiği ferde özel olarak inzâl olunur. ”Allah, sekinetini onun üzerine inzâl etti.” (Tevbe 9\40) yüce ayeti, has kula ineni bildirir. Sekinet nûrunun genele inişine örnek olan sure şöyledir ”Andolsunki Allah, o ağacın altında sana biat ettiklerinde imân edenlerden râzı oldu. Kalblerinde olanı bilip, üzerlerine sekinet indirdi ve kendilerine fethi karib verdi” (Fetih 48\18) Ayne’l yakîn müşahedeye erdirdi. Sıfat tecellisi evliyanındır. Sekinet nûrunun indiği kalbler ”takva kelimesinin” (48\26) mânâ ve hakikatıyla kaimdir. Tâât ve ilim, şeriat ve hakikat, onların kalblerinin zenginliğidir. ”İmânın artması” ndan maksat (48\4), sekinet nûrunun, ikân nûruyla izdivacıdır. Öyleki, sekinet kalbde belirmeden,

yakîn oluşmaz; aşk olmadan, ma'suk bulunmaz. Enâniyyet buğusu, gönül gözünden erime-
den, mânevi fetih gerçekleşmez. Zirâ "Fethi mübîn (Apaçık Fetih)" (Fetih 48\1), Zâtî tecelli
hakka'l yakîndir, asfiyanındır.

Ey Aziz! Bizzat yaşayarak hakikatını müdrik olmadıkları mânâ ve sırları, faydasız sohbetle-
riyle halkın zihnini karıştırıp aklını küçümseyenler "Allah'ın nûrunu (söylemleriyle) ağızla-
rıyla söndürmek isteyenlerdir." (Tevbe 9\32) Bunlar bilmezlerki, ne zâhir de, ne de bâtın da;
ne âlemi mülk de, ne âlemi melekût da Allah'ın bir ortağı yoktur. "Kendi zanları, kendileri-
ne güzel gösterilenler"(Tevbe 9\37) nefsa- niyetlerinde ki bilgiçlik kibrini teşhir etmekden
de çekinmezler. Oysa, mânen ve madden zengin veya fakir olunsa da,"gerek hafif olsa da,
gerek ağır gelse de cihada çıkın" (Tevbe 9\41) ayeti kerimesi, kulları cihadı ekbere dâvet
eder. Ne varki geçmişini özleyenlerle geleceğe beklentilerini taşıyanlar için mânevi cihad
olan "meşakkatlı yol uzak gelir." (Tevbe 9\42) maksadı yalnız Allah olana kolaylık verilir.
Kullarına şah damarından daha yakın, özbenliklerinde tecelli ettiği nûruyla "Allah, takva
sahiplerini bilendir." (Tevbe 9\44) Hakk'ın gayrına dayanıp, güvenenler, sakınmanın ve
korunmanın ihlâsına eremeyenlerdir. "O'nun için müminler yalnız Allah'a tevekkül etsin-
ler." (Tevbe 9\51) yüce ayeti, müttakileri, sakınmanın hakikatını yaşamaya dâvet eder.
Ma'sukuna tevekkülü olmayan aşığın ne hükmü olur! Murâdı sadece Allah olmayanın vuslat
gecesi nice olur? Tevhid ve hakikat ehlinin işâreti odur ki, sekinetin (huzur hâlinin) ferdin
yaşantısına her kademedede hâkim olmasıdır. "Eğer imân etmişlerdenseniz bunda sizin için
bir işâret vardır." (Bakara 2\248) ayeti, bu hâlin sahiplerini bildirir. Gönüller Sevgilinin
aşkıyla tutuşur, cemâliyle güzelleşir. "Allah'ın Rıdvanı (rızzâsı) ise hepsinden (her nimetten)
büyüktür." (Tevbe 9\72)

Ey Sevgili! O ki yaşadığı hakikatın idrâkında değildir, âtideki güzel günlerin özlemine dile
getirir. O ki nefsi için değil Allah içindir, her anın güzelliğini yaşantısıyla dile getirir. Muh-
taç olmayan şikâyet eder. Muhtaç kul şükreder. Kendisine verilenle yetinmesini bilen şükre-
der. Yetinmeyen şikâyet eder. Şükür ve şikâyet, ak ve kara, cehâlet ve ilim gibi birbirlerine
zıd mânâ ve hâllerin dönüşümünde, "gece ve gündüzün değişiminde, Allah'ın semâlar ve
arzda yarattığı şeylerden sakınanlar için nice ayetler (delil ve işaretler) vardır." (Yunus
10\6) Gönülün mânâ semâsı, gökyüzü gibi hâlden hâle dönüşür. Şükredenler için, bilgisizliğin
yerini hikmet, kibrin yerini tevâzu, mecâzî aşkın yerini ilâhi aşk alır. Hakikatın görünümü,
gönülün hâline ve aklın idrâkına göre değişir. Maddi âlemle avunanlar, mânânın şekil ve sûre-
tiyle oynaşanlar, gerçek Sevgiliye olan vuslata inanmayanlar, benlikleriyle başbaşa bırakılır.
"Bize vuslatı beklemeyenleri kendi taşkınlıkları içinde bocalar halde bırakırız." (Yunus
10\11) yüce ayeti, bu hâlin sâhiplerini bildirir. Oysa mânâ ve madde de ne varsa, "O,
semâlarda ve arzda ne varsa hepsini de kendi katından size boyun eğdirmiştir." (Casiye
45\13) ayeti; İlâhi bir lütuf olarak, kudsi ruha musahhar kılınan potansiyeli bildirir. Ne varki
boyun eğdirenin, Rabbi olduğunu unutan insan, bir yandan nefsinin arzularına boyun eğe-
ren, diğer yandanda ululuk iddiasında bulunur. Bilmezki ruhani mutluluk, huzur ve zengin-
lik, ne dünya ne de ukbâ nimetleriyle sınırlı değildir. Hakk'dan gelen mârifetle Hakk'ı tanı-
mak, mânevi doygunluk ve huzurun, güven ve yakınlığın vesilesidir. Kalb huzuruna sâlihler,
nefsin huzuruna şühedâ, sırrın huzuruna sıddıklar mazhar olur. Şâhidlerin mâlumudurki,
ayne'l yakîn gönülün, gönlü gördüğü gibi; ruh, ruhu, nûr, nûru görür. Nûrla yol alan insan,
sanal âlemin karanlık dehlizlerinde kaybolmaz; vakdini faydasız ve boş şeylerle harcamaz.

Nitekim mânâ ve sırları keşif ve müşahede, vahdet gözüyle bakanların nasibidir. Aşk, gönül gözünü bürü- dümü, her şeyi Sevgilinin gözüyle görür. Sır gözünü nûr bürüdümü, Sevgilinin gayrını yok bilir. Nefsâniyet dikenini, kâmil insanın gözüne erişemez. Aksine, hakikat ehlinin sır gözü nice dikenleri güle dönüştürür. Bilki varlık küfesini taşımaktan kurtuluş zâtî tecelliyledir. Hakikatı Muhammediye nûru- nun varlığı bürümesiyle, fâni benliğinden eriyen insanın âlemdeki mevcûdiyeti; Rabbiyle Rabbi içindir. Hakiki farkındalık o kadar berraktır ki, bireysel bilincin bulanıklığı onda yoktur. Hakiki saadet o kadar latiftir ki, sebeplere bağlı yoğunluk yoktur. Kudsi ruha musahhar kılınan deryalarda yol alan insan, kendi tasarrufuyla hareket etmez. ''Deki: Hakka (hakikata) Allah hidâyet eder.(iletir)'' (Yunus 10\35) ayetince, Rabbinin rehberliğinde güvenle yol alır. Zirâ, ''Hidâyet yolu Allah'ın yoludur.'' (Âl-i İmrân 3\73) Bu güzergâhtaki seyirde ilâhi cömerdlilik, kula güzel ahlâk kazandırır. Hakk geldimi, bâtıl gittiği gibi, ilâhi ahlâk (sıfatlar) kulu bürüdümü, suflî ahlâk kaybolur. O ki fitratında zerâfet ve güzelliğe duyarlık vardır, ulvî sıfatlardan nasibi vardır. O ki fitratında katılık ve şikâyet vardır, her işinde karamsarlık ve zorluk vardır. Bilenlerin mâlumudur ki, Hakk'ın tecelli arşı gönüldür. Gönül kuşunun hangi kaynaktan rızkını arayacağı, musahhar kılındığı deryaya ve yaradılışındaki kanatlarını (yeteneklerini) kullanımına göredir. Hidâyet deryasında ''emrolunduğu gibi doğruluk içinde olmak ve her aşırılıktan sakınmak'' (Hud 11\112), kemâle ermiş bir farkındalık içinde yaşamının sorumluluğunu gerektirir. Şayet nefis, kendisine sunulan maddî imkânların peşine düşerse, mâ- nevi varlığından uzaklaşmış olur. Mâne- vi varlığını gözünde büyüttüğü takdirde, gizli şirke düşüp, kulluk bilincinden uzaklaşmış olur. ''Zulmedenlere meyletmeyin ateş size dokunur'' (Hud 11\113) ayeti kerimesi, insanoğ- lunu dengede olmaya çağırır. Ulvî ve suflî âlemi dengede tutmak varlığı cemetmenin haki- katıdır. Aksi takdirde, Sevgiliye uzak düşmenin yakıcılığı tadılır. Basiret gözünün açılışı ve işrak güneşinin aydınlığıyla, kurbetin kokusunu ve vuslatın huzurunu özünden duyanlar için ''rauh ve reyhan vardır'' (Vakıa 56\89)

Ey Sevgili! Gönül diri tutan nedir? İlâhi aşktan öte! Akli selim tutan nedir? Mârifetullahtan öte! Sırrı aydınlatan cevher nedir? Nûrullahtan öte! Sanatçının eserlerini herkez görebilir. Sanatçının kendisini ancak yakınları görür. Hakk'a yakınlık (kurbet) O'nun lütfu ve tecelli- siyle gerçekleşir. Yaratanın halk ettiklerini tanımakla, yaratana tanımak bir değildir. Kezâ şeriatı bilip, tanımak, hakikatı bilip tanımak için yeterli değildir. Nasılki her hüküm hikmet değildir; her mümin de, hem gayretli hem de aşk ehli değildir. Hırsı nefesine hâkim olanın yükü ağır olur. Hiçliği içine sindirenin hâli lâtîf olur. Nefsiyle dolu kimse gerçek aşkı göre- mez. Hakk'a yâr olan can, O'nun gayrını görmez. Sevgilinin ahlâkıyla ahlâk- lanan insan sevdiğine tez kavuşur. Hakikatı benimseyip, özümsemiş olanın kendisi hakikattan sayılır. Yaşantısı ve eylemleri de ona göredir. Ne zorlayıcı, ne de teşvik edici bir vasıtaya ihtiyacı yoktur. Gönülündeki aşk, nefsindeki taat ve itaat, sırrındaki sadakât Rabbin irâdesiyledir. Mâlumdur ki her canlının hakikat ile ilgili delili kendi nefsinde. Delilsiz dâvâ olmayacağına göre, hakkı ve adaleti kendi vicdanında ara. Hakk'ın hidâyet nûrunu sırrında, basiret nûrunu gönülünde ara. Delil ve işaretlerin mânâ ve maksadını, imânın hakikatını idrâk etme- den kabullenenler ''ancak (fâni benliklerini) ortak koşarak Allah'a imân ederler.'' (Yusuf 10\106) Taklidi bilgiye dayanan ve araştırma yapmaktan kaçınan inanç sahipleri ''kendile- rindeki vasıfları (ilgi ve ahlâkı) değiştirinceye kadar Allah onlarda bulunana değıştirmez.'' (Ra'd 13\11) Bilseler ki gizli şirkten kurtuluş ve tanıyış hakikat ilmiyledir. Hakikat ilmi olan

mârifetullah, mânâ âleminde yağın yağmur gibidir. "O, semâdan su (saf bilgi) indirdi de vâdiler (ilme susamış kalbler) sel olup aktı. Bu sel üste çıkan köpüğü (şirki hafiyi) yüklenip götürdü." (Ra'd 13\17) Nitekim kalıcı huzur ve rahatlık, hakikat ilmi ve nefsin sükûtuyladır. Kişi, gerçekten de haki- kata âşıksa, dünyaya olan ilgisi ve sevgisi kaybolur. Ölmeden önce nefsinden ölmeyi, nefsi için yaşamağa tercih eder. Nasılki Rabbından gelen mânevi esintiler güzel koku (reyhan) taşır; nefsinden geçenin huzuru ve rahatlığı (rauh) daimidir. Rauh asfi-yânın; reyhan evliyânın işaretidir. Onlarki imânın hakikatını yaşayarak özümsemişlerdir "gönülleri Allah'ın zikriyle sükûnete erenlerdir." Rahmete mazhar gönüllerin hoş kokusudur tû bâ, Ehli Tûbâdan yayılır. (Ra'd 13\28,29)

Ey Aziz! Her çiçeğin cemâlinin belirlediği bir vakit, her lâtif mânânın açığa çıkışıyla ilgili bir eceli vardır. Nitekim Hakk'ın katındaki "her hükmün gereğinin ifâsı için yazılı olduğu bir kitab (devir) vardır." (Ra'd 13\38) Kur'an ehli için ayetlerdeki mânâ ve işaretler, vakdi geldiğinde kemâliyle gönülde belirir. İlmi hakikatların açılımı ve fethi, tevhidi yaşayanların, kendilerini Rablarına verişlerine göredir. Kim kendini ne kadar vermişse, Rabbıda ona ziyadesiyle ihsânda bulunur. Ferd, kendi ruhunun sırrına erdiğinde, "Allah'ın üzerindeki nime-tini" (İbrahim 14\6) hatırlamış olur. O, nimet, özbenlikte saklı duran, ulvi sıfatlardır; aşkıdır, takvadır, ihlâstır. Gönül, bunlarla inşâ edilir. Nefs, bunlarla alt edilir. Nimetler kovanındaki hikmet balının oluşması arının çalışkanlığına bağlı değildir. Nimetin artırılması, gayrete ve şükre bağlı değildir. Perdelerden kurtuluş, sabra ve sıdka bağlı değildir. Gönülün huzuru, dünyadan ve ehlinde uzaklaşmayla değildir. İmânın ve tevekkülün hakikatı, "ancak Allah'a dayanıp güvenmek" (İbrahim 14\12) değildir. Mânen ölü olanın sözünde diri değildir, amelide kalıcı değildir. Mânâ ve hakikat ehlinin sohbeti ve varlığı tıpkı, "güzel söz, özü sabit, dalları semâda olan güzel bir ağaç" gibi değildir. (İbrahim 14\24) Kendin için değil, Allah için sevmek, farkdan cem'e, ikilikten tevhide geçip, ilâhi ahlâka sarılmak değildir. Halk tecellisinin hikmetine akıl erdiremede, Hakk, yüceliğinden bir şey kaybetmez velâkin âşık gönül Ma'shukunu müşahede nimetini yitirir. Rabbim! Bizi görenlerden, sevginde eriyenlerden, sıdka yürüyüp, huzura erenlerden, rahmetine nail olanlardan eyle. Ey Sevgili!

Gönülün surûru Muhammediye nûrudur

Gözün nûru likûllahın sudûrudur

Aşk ile yola koyulduğun yana

Hakk ile Hakk'a vuslat ruhun huzurudur,

İstikâmet üzere yürüten hidâyet nûrudur

Feyz ile sadrı besleyen sıfatların zuhûrudur

Hakikat ateşi sinde yandığından yana

Zât ile Zât'a avdet sırrın huzûrudur.

İlmin sadece şeklini, rengini bilenler, özünü bilmezler. Özü bilenler sırrı vermezler. Sırdan, mânâdan, maksatdan anlamayanlar, Hakk'ın kelâmını anlamakta zorlanırlar. Aklını ve gönülünü birleyip Hakk'a teslim edenler, tefrikden tevhide erenler bilir özün sırrını. Her cana kendi nefsinden nefes verip, özünden seslenir Zât-ı Hakk.

Aşkın gözünde, Sevgilinin cemâlinden gayrı ne görünür?

Hakk'ın künhünde, özün özünden gayrı ne bulunur?

Ma'shukun sıfatları âşkın gönlünü kuşattımı, nefsin ahlâkı gönlün hâli güzelleştir. Mânevi ziynetler olan nûrani giysiler, sinde kemâliyle belirir. "Deki: Allah'ın kulları için açığa

çıkardığı ziynetleri ve temiz rızkı (ilâhi feyzi) kim haram etti?’’ (Araf 7\32) Helâl olanı kim yasakladı? Yüce ayeti, nice sırları içinde barındırır. İlâhi ahlâkla yoğrulmadıktan sonra, mescidlerde beyaz giysiler kuşanmanın kime ne faydası dokunur? Gönle yazılmayan mânâ, dile gelse ne fayda! İstikâmet üzere olmayan, keramet gösterse ne fayda! Hakikat bülbülü ile dünya bülbülünü eş tutma. Mâsiva dikeninden sakınan gönül kuşları, asûmânın mânâ bahçesine konar.

Fâniye gönül verme, aşkı da kendisi gibidir.

Ölüyü diri bilme, sireti de aslı gibidir.

Âlemi mülkde, rahmetin tahsis edildiği nefslere ile muhabbetin tahsis edildiği gönüller vardır. Rahmet, genele; muhabbet özeledir. Sevgilinin muhabbetine mazhar olan kulun irâdesi elinden alınır. Ma’şukun irâdesi, âşıkın irâdesinin yerini alır. ’’Rabbın dilediğini yaratır ve seçer. Onların ihtiyarı, (tercih ve irâ- deleri) yoktur.’’ (Kasas 28\68) yüce ayeti, bu yüce nimeti bildirir. Bilki âb-ı hayat, gönül kabından içilir. Cismani heykel için ölümsüzlük iksiri yoktur. Aşk koşturur, Hakk buldurur âb-ı hayatı. Gönül dediğin, gül bahçesidir; gül dediğin, muhabbetin sûretidir. Aşk dediğin, ateştir; mârifetullah, her ateşi nûra dönüştürür.

Mânânın sûret bulduğu tarladır gönül

Aşka düşenler bilir,

Hakk’ın nazargâhıdır mecnun gönül

Fakra erenler bilir,

Ol nazardan dürrei beyzâ belirir

Sırta erenler bilir.

Fenânın ve bekânın sırrına ve hazzına ermiş kâmillerin ve sıdıkların timsâli ’’dağları görürsen de onları (mânevi yaşantılarında) sâbit durur sanırsın. Oysa onlar bulutların yürümesi gibi (celâlden cemâle, cemâlden celâle) yürümektedir’’ (Neml 27\88)

Tecelli nûrlarının zâhir olduğu âlemdir mânevi âlem, dünyanın sûretinde görünür. Mânâ ve sırların hakikatına câhil olarak yatıp, ârif olarak uyananlar bilir. Sıfat zâhir olduğunda, hakikat bâtın olur. Hakikat zâhir olduğunda, cümle âlem fâni olur. Dünyanın sûretine takılıp kalanlar, mânâ ve hikmetler âleminin semâsında ’’uçuşan kuşları görmezlermi? Onları Allah’tan başkası tutmuyor.’’ Uçurmuyor (Nahl 16\79) Gel gör ki, gönüller buğulu olunca gözler görmüyor. Nefslere pâk olmayınca gönüller uçmuyor.

Ey Aziz! Kiminin gönlü imâr edilir, kimininki viran. Kiminin sinesi irfân kesilir, kiminin ki hicran. Kimine mânâ âşikâr olur, kimine ziyân. Selâm olsun ehli imâna selâm.

Ey Sevgili! Zâtındaki esrârın, esmâ, sıfat ve ef’âliyle zuhurudur Hakk’ın tekvini. Bezm-i elesten bezm-i cihâna çıkıştır yaratış ve oluş. Bilinip, tanınmayı sevmenin ifâdesidir bezm-i aşk. Gaybdaki mânâların sûrete bürünüşüdür, ’’her an yeni bir şe’n de’’ bulunmak. (Rahman 55\29) gizli hazinenin saklı bahçesini gören gözlere sunmak. Aşksız olmaz yola koyulmak. İlimsiz olmaz ârif olmak. Kendi varlığında cem eder, âlem-i melekût ile âlem-i mülkü sırta erenler. Sırrında birler, bâtınla zâhiri kemâle erenler.

Evveli ne ise, Âhiri de O’dur kudsiyet sahibinin. Bâtını’da, Zâhiri’de ferdaniyettedir tecelli sahibinin. O halde ne demektir, varlıktaki değişim ve dönüşüm? İlmi hakikatların açığa çıkışıdır değişim, karanlığın yerini aydınlığın alışı misâli. Telvinin temkine intikalidir dönüşüm, halden Hakk’a dönüşüm misâli.

Varlığa nazar eden O’dur, bâtından; nazar edilen O’nun zuhurudur, gaybın aynasından.

Esmâ ve sıfatının nikâhında (ef'âlinde) kibriyâ duvağı bulunur Zâtın. "O'dur Evvel Âhir Zâhir Bâtın" (Hadid 57/3) Kendini kendiyile bilen Âlim O'dur. Kendini kendiyile gören Basir O'dur. Kendinden kendini dinleyip, işiten Semi O'dur. Kendi kendiyile söyleşen kelâm sahibi O'dur. O'dur azametiyle kâdir olan. O'dur irâdesiyle Mürîd olan. O'dur zatıyla Hayy olan. "Semâların ve arzın melekûtunu (hakikatını) gösterdik." (En'am 5/75) yüce ayetinin hikmeti odurki, her âlemi siret ve sûretiyle müşahede eder sırra vâkıf olanlar. Başgözüyle sûreti, kalb gözüyle sireti, sır gözüyle vechi müşahede ederler. Göz, gözü görmez, gözden gayrı; öz, öze dönmez, özden gayrı.

Sözden, sestten usanmayan, gönülden mahcûb kalır.

Renkden, desenden usanmayan, özden mahcûb kalır.

Halkdan, mecazdan usanmayan, aşkdan mahcûb kalır.

Aşk dile gelse de, sır dile gelmez. Halk dile gelse de, Zât söze gelmez. Hikmet, kâmilin; öğüt, ârifin nasibidir. Câhille mücadele hoşgörüyedir. "Rabbının yoluna hikmetle güzel öğütle çağır ve onlarla (ikilikte kalanlarla) en güzel şekilde mücadele et." (Nahl 16/125) Mücadelenin güzeli, hakikat ilmi ve güzel ahlâkladır. Nasılki mâneviyat azaldıkça maddiyat çoğalır. Şükür azaldıkça şikâyet, idrâk azaldıkça inkâr çoğalır. Hakk'ın tecellisindeki ferdâniyyeti göremeyenler, âlemdeki sûretlerin çoklu görüntüsüne aldanırlar. Varlığın tekliğine akıl erdiremeyenler, "kur'an da Rabbin vahdetiyle (tekliğiyle) anıldığı vakit de ürkerek arkalarını dönüp giderler." (İsra 17/46) Zirâ sufli akıl ve ulvi akılın idrâkı bir değildir. Hakikatı zulmani olan sufli akıl, nefsinin çıkarlarına dönük amel sahibiyken; hakikatı nûr olan ulvi akıl, Allah için amel eder. Ulvi aklın mahalli gönül, sufli aklın mahalli ise nefstir. Sufli akıl, kendi yolunu kendisi tâyin eder. Ulvi akla Rabbi hidâyet eder. Gel görki, gönüller kararınca, akıllar şaşırır; câhiller çoğalınca, bilenler azalır. Bilki nefis, ubûdetin aczi ve idrâkıyla; gönül cemâlullahın keşfi ve şuhûduyla, sır, mârifetullahın şevki ve hazzıyla huzura erer. Hidâyetullah ebrârın, muhabbetullah evliyânın, mârifetullah asfiyânındır. Rahmetullah ebrârın, nime-tullah evliyanın, kerimullah asfiyânındır. Bilenlerin mâlumudurki geleceğe yatırım olarak yapılan eylem, ibâdet değil, ticarettir. Beklentisiz amel, niyetinde fesad barındırmayan ibâdetin hakikatıdır. İhlâs ve istikâmet sahibinin tavrıdır.

Gönlün ihlâsı, ilâhi aşkın gayrından boşanması; sırrın ihlâsı, mârifetullahın gayrından boşalmasıdır. Gönlün benimsemediğini, nefis de benimsemiyorsa, ihlâsın kemâli zâhir olur. Bilki hissiyat ve duygusallık nefsin hâlidir. Nefis kendi irâdesini dileklerini önemser. Ârif, Rabbının dileğini, nefsin arzularına tercih eder.

Hakk'a teslimiyet mârifeti, hakkı red, cehâleti besler.

Âlemdeki tecelli nûrani ise ihsân ile, zulmani ise inkâr ile deverân eder.

Ey Sevgili! Varlık denizinin mânâ dalgalarında hiçbir hâle sahiplenmediğinde, ne mutlusundur ne de mutsuz. Hâller sana sahiplendiğinde, ya mutlusundur, ya da mutsuz. Zirâ görsel benlik deniz dalgalandığında boy gösterir. Vahdet bilincinin sekinet ortamındayken "denizde size bir sıkıntı dokunduğunda O'ndan gayrı yöneldikleriniz kaybolur. Sizi (hayal âlemin-den) kurtarıp, karaya (beşeri kimliğinize) çıkarınca da (hakikate) yüz çevirirsiniz. İnsan çok nankördür." (İsra 17/67) Bilmez ki, yaratılışının değerli ve seçkin kılınmasının hikmeti, "kara da (maddi âlem de) ve deniz de (mânevi âlem de) onu taşıyan" Rabbının hidâyeti ve fazlıdır. (İsra 17/70) Ne var ki, deryada ki işâret, delil ve ayetlerin mânâ ve maksadını okumak da ve idrâk de "kör olan kimse ahirette de kördür (hatta) yolunu daha da şaşırmıştır."

(İsra 17\72) Kezâ bilmez ki, âlemdeki misâllerin hepsi de, kendi özbenliğindeki çizelgeler de kayıtlıdır. Hakikat kitabını ve ilmini sağından alanlar, mânâ ve öğütleri okumaya ve uygulamaya istekli, solundan verilenler ise isteksiz ve vurdumduymazdır. Hakikat bilgisinin, hayatın akışı içinde ve ''insanların anlamalarına fırsat vermek üzere, ağır ağır oku'' nmasındaki amaç, yaratılışlarındaki hikmet ve sırlara ermeleri içindir. (İsra 17\100) Nitekim insan ömrü, peyderpey yaşanan hâdiselerdeki işaret ve öğütlerle doludur. Kimileri, hayatın akışını aşkla okur; kimileri, hakla. Kimileri de nefsâ- niyet diliyle okur. ''Sesini yükselterek okuma'' (İsra 17\110) ikâzı, okurları enâniyyet iddiasından arındırmaya dâvet ederken; mânâ ve hikmetleri idrâkten aciz bırakacak bir ölçüde ''kısarak da okuma'' (17\110) uyarısı, maksat ve hakikatdan ayrılmamak içindir. Nitekim her şeyi yerli yerinde kavramak için ''O'nu tekbir et O'nun şanını yücelt'' (İsra 17\111) yüce ayet, hakkı Hakk'ın okutmasıyla idrâka dâvettir. Mâlumdurki sufli âlemin ziyneti, geçici dünya metâ'ı olan haz ve lezzetlerdir. Ulvi âlemin ziyneti ise gönüllerin güzelliğidir. Gönlü güzel olanın, amelide güzel olur, okuyuşu da. ''Selim kalb'' sahibi (Şu'arâ 26\89), mânâdan yana kalbe ne ilhâm edildiyse, onun feyziyle okur. Kezâ, Hakk'ın katından ihsân olunan ''kalb yumuşaklığı ve ruhani sâfiyet'' (Meryem 19\13) İlâhi cömerd- liğe ve muhabbete delil olur. İnsanki, hem dünyayı, hem de ukbâyı kendinde birleyen varlıktır, mânâ ve sır denizlerini cem etmek ve kemâle ulaşmak, uzun zaman olsa da; ''iki denizin birleştiği yere varıncaya'' (Kehf 18\60) kadar durmadan ve usanmadan gayret etmek, hakikat ehlinin desturudur.

Takva içinde keşif ve müşahede bu yolun yolcularının ziynetidir. Şerefli kılınmış varlığının hakikatını unutmuş olsa da, her ferd için takdir edilmiş olan ömür; tecelliyat denizin de, hayrete şâyan bir şekilde akıp gider. ''O, şaşılacak bir şekilde derya da yolunu bulup gitti.'' (Kehf 18\63) Her can melekûtta hakikatına rücû eder. ''Herşey Allah'a döner.'' (Şu'râ 42\53) Bu yolculukta kılavuzuna sabredemeyen benlik; mâsivâdan mânâyâ olan seferinde, yaşadığı olayların içyüzünü öğrendiğinde, aklın gözüyle anlamağa çalışmanın, hikmet gözüyle eşit olmadığını öğrenmiş olur. Zirâ akıl şaşar, gönül aşar. Her kabiliyet, kendi hakkını arar. Her mânâ kokusu, koklayacak bir gönül arar. Gönlünü kaybetmek istemiyorsan, âlem- den vazgeç! Kendindekini kaybetmek istemiyorsan, kendinden vazgeç! Kendine mal ettiğin herşeyin ilâhi bir nimet olduğunu fark ettiğinde, kendim diye, tanımladığın varlığın, özüne perde olduğunu görürsün. Kendinden O'na sığıncı, kendinden eriyeyin. Farklılık yok olduğunda, Tekin (Ahad'ın) varlığının yegâne hakikat olduğuna şâhid olursun. Bilki minnet duygusunu yaşamakta bir nimettir. Rabbın hidâyeti öylesine gizemli ve lâtiftirki; her ilim sahibi, o ilmin faziletine ermek için ilme mazhar kılınmıştır. Her hayır sahibi, hayrın kendisine, huzur getirmesi için, güzel iş ona mazhar kılınmıştır. Her seven, sevginin hakikatına ermek için aşka mazhar kılınmıştır. ''kalıcı sâlih ameller Rabbın katında hem sevap hem de neticesi itibâriyle daha hayırlıdır.'' (Meryem 19\76)

Ey Sevgili! Hakikatların hakikatı her şeyi kuşatır velâkin, hiçbir şey mutlak hakikatı kapsayamaz. Bu hikmetdendir ki bütün fâni kimlikler; ''bütün yüzler Hayy ve Kayyum'a boyun eğmiştir.'' (TâHâ 20\111) Mazhar olduğu tecelliyi idrâk edemediğinden, kendine varlık vehmetmek sûretiyle nefesine ''zulüm yüklenen ise kaybetmiştir.'' (20\111) Bilgiyi fikrinde toplayan velâkin bunun hakkını ödemeyen kişi de zulüm yüklenmiştir. Zirâ, kişinin ilmi yaşadığı hâle uymazsa, ilim ona vebâl olur. Varlık âlemindeki yaşantılarıyla gerçek Sevgiliyi hatırlatan ferdlerdir, Sevgilinin zâhirdeki sûretleri. Kişinin ne kadar kabiliyetli olduğu değil,

kabiliyetini ne kadar ve nasıl değerlendirdiğidir, asıl olan. Ne kadar istekli olduğu değil, gayretinde ne kadar kararlı ve tutarlı olduğudur önemli olan. Hakikata ne kadar özendiği değil, ne denli önemseyip, özveriye hazır olduğudur geçerli olan. Halk âleminde, ömrün ve ölümün yaratılmış olması boşuna değildir. "Onlarki faydasız uğraşlardan ve boş sohbetlerden yüz çevirirler" (Mü'minûn 23\3) Hakk'la Hakk'a yönelirler. Hayatın içindeki mânevi ve işaretleri görse de, görmezliğe gelene Rabbı vicdanından seslenir! Delil ve işaretlerimiz "Ayetlerimiz geldi ve sen onları unuttun (önemsemedin). Bunun sonucu sen de unutulursun." (TâHâ 20\126) Sanal âlemin kulu olup, mâsivânın ikilik hayaline takılırsan, geçici "dünya hayatının câzibesine kapılıp" (TâHâ 20\131) sırrındaki nimeti yaşayamazsın. Oysa yakîn sahibi ferdleri "en büyük endişeler dahi tasalandırmaz." (Enbiya 21\103) Zirâ gizli şirkten arındırılmış insan, her işin olması gerektiği gibi gerçekleştiğini bildiğinden; fâni âlemdeki hâdiseler, onun için ancak bir öğüt ve gözlem vesilesidir. Ehli yakîn yine bilirki, yaşanan hâdiseler karşısında aşırı üzüntü ve sevinç gibi hissiyatın kişiye hâkim olması, gizli şirk sebebidir. Zirâ varlıkta oluşan her iş, Rabbin ezelde takdir ettiği gibidir. "Muhakkak ki Allah, dilediği kimseyi hakikata hidâyet eder." (Hac 22\16) Mânâ ve sırları keşfe ve müşahedeye muvaffak kılar. Yaşantısına anlam katmak için bahaneler arayan fâni benlik, bilmezki nefsinde saklı duran değer, sırrındaki lâtif tecellidir. Yine bilmezki, yegâne ve "övgüye lâyık (hamid) olanın yoluna hidâyet edilmiş" (Hac 22\24) olması, sırdaki cevhere ulaşması içindir. Kezâ bilmezki, "sözün güzeline" yönlendirilmekteki maksat; "O'na ortak koşmaksızın Allah için hanif ol" makdûr. (Hac 22\31) Nitekim hunefa'nın mânâsını, gizli şirkten arındırılmış teslimiyeti yaşayan ve "kendilerine ilim verilmiş olanlar (özdeki tecellinin) Rabbindan hakk olduğunu bilerek imân ederler." (Hac 22\54) Varlıktaki her sûretin hakikatının, Hakk'ın tecellisine dayandığını ayne'l yakîn görüp, ilme'l yakîn tasdik ederler. "Bu böyledir zirâ Allah, hakkın ta kendisidir." (Hac 22\62) Âlemdeki tecellinin farkında olmayan insan, kendi zihninde canlandırdığı hayalin bendesidir. Zan ve hayalden kurtulması için, nefsinin oyunundan kurtulması gerekir. "Allah'ı hakkıyla değerlendiremediler." (Hac 22\74) ayeti, O'nu bilip, tanımanın ancak O'nun ilmiyle (mârifetullah) ve O'nun inâyetiyle yaşanarak öğrenileceğini ifade eder. Hakk, kulunda hangi sıfatla tecelli etmişse, kul da Rabbin o sıfatla tanımış olur. Sıfatın Zât'a perde olmaması için, her sıfatın asli sahibine teslimiyeti elzemdir. Bilki Hakk, ilâhi sıfatlarıyla, halk ise beşeri sıfatlarıyla örtülüdür. Dünya nimetleri, gözlerin perdesi; cennet nimetleri, gönüllerin perdesidir. Göze görünen her şey âlemi mülkden, gönle görünen ise âlemi mele- kûtdandır. Kul için hayal hissiyatdan doğar. Hakikat güneşinin doğuşu ile hakkı keşif ve müşahade ihsân olunur. Kendim diye tanımladığı kimlikten ölen insan, ölümsüz Diri'yi tanımıştır. Mânâ âlemi olan "semâdan (her ferde) uygun ölçüde yağmur (hikmet) indirip onu arzda (beşeri sûretin idrâkında) tuttuk (faydalandırdık) Elbette onu gidermeğe de kâdiriz." (Mü'minûn 23\18) yüce ayeti, rahmetullahın her canı kapsadığını bildirir. Her birimize nasib eyle, her gönlü velâyetiyle kuşat.

Ey Sevgili! Mâlumdur ki beşeri sûreti su ve topraktan olan insanın mânevi sûreti nûrdandır. Görenler bilir. Kur'an nûruyla aydınlanmış insan ise, mânevi sûretine ölmeden önce kavuşmuş olan varlıktır. "Sonra onu başka yaratışla (tecelliyle) imâr ettik." (Mü'minûn 23\14) yüce ayeti, ruhani hakikatına kavuşmuş bireyin mânevi yapısını bildirir. Her ârif ilmi kemâlatını bağlı olduğu kaynaktan alır. Resûlullah'ın (s.a.v.) nûrundan feyz alan gönül, kevserden içmiş gibi olur. Bu hikmetdendirki her kâmil, gönül kabından içtiği mârifetullah ve

sırrından okutulan kur'anın mânâsı kadar canlı kitaptır. Ahlâkı kadar misâli sıfattır. Zirâ, ilâhi sıfatların hâkim olduğu gönül, beşeri sıfatların karanlığından kurtulmuştur. İlâhi hakikatler, halk âlemi olan âlemi mülkde, mânâ ve sûretleri itibariyle; tafsilâtlarıyla "kitabun fussilet" de vücûd bulup açıklanır. (Fussilet 41\3) Renkler, sesler, desenler, şekiller sûretin yapısını etkileyen unsurların tafsilatı iken; sırlar, zikirler, ilimler, mânevi esintiler ruhani sûreti etkileyip yönlendiren hâllerin tafsilatıdır. Kâmil insan, ruhu ve cismiyle, ulvi ve suflî varlığı zâtında topladığı gibi; sözlü bir kitab olarak da, hakikatları dile getirip açıklar. "Nezdimizde hakkı söyleyen kitab vardır, onlar haksızlığa uğratılmazlar." (Mü'ninûn 23\62) yüce ayetinin hikmetlerinden biri de bizce budur. Subhan Allah en doğrusunu bilir.

Varlığın hakikatına ermiş ve tevhidin özünü yaşayanlar, "onlar ki (Hakk'a) ortak koşmayanlardır." ; "işte onlar hayr için koşuşurlar." (Mü'minûn 23\59,61) Gönüllerin gıdasını âlemi melekûtdan alırlar; nefisleri, gönlün gıdasıyla yetinmesini öğrenmiştir. Yaşadıkları tevhidin mertebelerindeki farklılıkları, ilim ve fazilet yönündendir. Hakk'ın gayrıyla meşgul olmadıklarından, "birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye ederler." (Asr 103\3) Yaşadıkları mânevi hâllerin dönüşümünde, her açılım (bast) onlar için hayat, her kapanış (kabz) ölüm gibidir. "Ve O, yaşatan ve öldürenidir. Gecenin (kabzın) ve gündüzün (bastın) değişimi O'nun eseridir." (Mü'minûn 23\80) kimileri de vardır ki gecesi, gündüzü birdir. Kalbindeki putlardan ve fânî kimliğinden arındırılmış olanın her hâlimden hoşnudluk meltemleri eser. Varlığı Allah için olanın her nefesi, Rabbının huzurundadır. Daimi zikrin ve kelime-i şehâdetin anlamı bizce budur. Dilde olan kalbde olmadığı, kalbde olan sırra yerleşmediği takdirde; mânevi mirac, kemâ- le ermiş sayılmaz. Gönül, Rabbani esintilere, sırr, ilâhi hediyelere mazhardır. Sırr, güneşse; gönül, ay gibidir. Nefs, gönle musallat olabilir, sırr ise mahfuzdur. Bu nedendir ki gönül beldesinin korunması, Kâbe'nin sırrına ermesi içindir. "Rabbim, bu beldeyi (kalbi) emniyetli kıl. Beni ve oğullarımı putlara tapınmaktan koru." (İbrahim 14\35) duası, yine bu hikmetdendir. Zirâ nefis ne kadar arınmışsa, imânı- da kavî olur. Gönül ne kadar temizse, fakrı da hakiki olur. Sırr ne kadar berraksa, nûru da o kadar lâtif olur. Nefsin aydınlığı zekâtıdan, gönlün aydınlığı oruçtan, ruhun aydınlığı namazdandır. Tok olan aramaz. Ruhun aç olan doymaz. Aşka kanmayan gönül var mıdır? Gönlün hakiki nimeti, Hakk'ın tecellisidir. Her tecelli, Zâtın takdirine göre, şehâdet ve gayb âlemine misâl olmak üzere, esmâ ve sıfata dönüktür. Her biri nûr üstünde nûrdur. "Allah, dilediği kimseyi nûruna eriştirir.", tecellisine mazhar kılar. (Nur 24\35) O gönül eviki ilâhi aşka mazhardır. "Allah (o evlerin) yüceltilmesine ve içlerinde isminin zikrine izin vermiştir." (Nur 24\36) O halde söyle ey dost! Mekke-i Mükerrermedeki Kâbe Allah'ın eviye, zikrullahla imâr edilen gönül, kimin evidir? Hakkani tecelliye mazhar her ârifin gönlü celâlden cemâle, cemâlden celâle dönüşür. "Allah, geceyi ve gündüzü birbirine dönüştürüyor. Şüphesiz bunda basiret sahipleri için bir ibret vardır." (Nûr 24\44) yüce ayeti, misâller âleminin, zıdların yaşandığı bir âlem olduğunu hatırlatır. Ârif olan, Mâlik el Mülk'ün huzurunda, isimsiz, renksiz ve sıfatsız, sabit-kadem durur. Hamd Allah'a, salavât Resullullah'a, selâm dostlara.

Ey Sevgili! Mânâ, sır ve hakikatların bâtındaki vârisleri, Hakk'ın Zâtını seçip; nimetler hazinesinden, hikmet ihsân eylediği kullarıdır. Her canı kusurlarıyla kabullenip sevmek, İlâhi aşkın sönmeyen ateşindendir. Zirâ kullarını hata ve günahlarıyla kucaklayıp bağışlayan Mutlak Sevgili, yücelerin de yücesidir. Öte yandan Suizanla beslenen olumsuz duygular, Cehenem kapılarından. Nitekim öfkesine yenik düşen insan, yakıcı aleve yaslanmış olur. Kim

kime yakınsa onun ahlâkına bürünür, huyuna boyanır. O halde kime yaslanıp, güvendiğine, kiminle beraber olduğuna dikkat et. Her can bir diğerine hidâyet ve rahmet vesilesi olabileceği gibi, "bir kısmı da, diğer bir kısmına imtihan (belâ) olabilir." (Furkan 25\20) Mârifetullahın ve muhabbetullahın aktığı nehirler, kişiyi deryaya taşıdığı gibi, kimilerini de seller kapıp, götürür. Mâlumdurki gönlün bir hâlden bir hâle geçişi, ilâhi bir ismin tasarrufundan diğer ilâhi bir isim ve sıfatın tasarrufuna geçişi demektir. Mânevi fetihler, bu geçişkenlik içinde gerçekleşip, sıfatların nûruyla gören göz, ruhani şuhûdu da tatmış olur. Kezâ nefsanî nefesten, Rahmani nefese kavuşturulmuş insan, sıdkın hakikatına kavuşturulmuştur. Nitekim, nefsin fenâsından kastedilen mânâ, vehimlerdeki sanal kimlikten ve hissiyatdan arınmaktır; birey, Hakk'ın bekâsıyla kulluğunu tanımış olsun. İşte, "o gün mülkün, hakikatta Rahman'ın olduğu" (Furkan 25\26) idrâk olunur. Hakk'ın sıfatlarından biriyle ahlâklanmış kul, o sıfatın hikmetiyle donanmış olur. Sıfat, Zât'a yâr olduğunda, sıfatın hükmü Zât da kaybolur. Zirâ, esmâ da, sıfat da, fiil de Zât'a kavuşmak için vesiledir. Âşık Ma'sukuna kavuştuktan sonra, her vesile ortadan kalkar. Âşık, Ma'suk ve aşk bir olur.

Ey Aziz! Zât-ı Hakk'ın katındaki mânâ ve sırların açığa çıkıp, bilinir olması, ilâhi tecelliyatla gerçekleşir. Vâhidin, vâhidiyet mertebesindeki yayılışı (istivâ), ilâhi muradın tecellisinden ibârettir. Böylece, bilen, bilinen ve bilgi olarak çoklu hakikatlar zâhir olur. Rahmet belirince, varlık âşikâr olur. Ulvi ve sufli âlemler olan "semâları ve arzı ve ikisinin arasındaki (Rahmani nefes ile beşari varlık arasındaki mertebeleri) altı günde (zaman diliminde) yaratan (varlığa getiren) sonra arşa (mü'min gönle) istivâ eden Rahmandır. Bunu, bundan haberdar olana sor." (Furkan 25\59) yüce ayeti, tevhid ve hakikat ehli kâmile işaret eder. Âlemlerden âlemi melekût, tenzih ile; âlemi mülk, teşbih ile varlığı birler. Her iki âlemi de, Rahmani nefesle kendinde birleyen "Rahman'ın kulları arz da (sufli âlemde) tevazu ve huşu içinde yürürler (farkındalıklarını sürdürürler) ve (mânâ ve sırlardan yana) câhillere onlara laf attığında selâm derler." (Furkan 25\63); selâmet dilerler. Rahmeni nefesle, nefsindeki vehim ve evhamdan arındırılan insan, sübûti sıfatlarla sırrında tecelli eden "Rabbini hamd ile tesbih eder." Beşeri sıfatlarındaki hatalarından dolayı, "O'ndan mağfiret diler." (Nasr 110\3) İlâhi lütuf ve fetih sonucunda, ruhani cevherin açığa çıkmasıyla nefis huzur ve sükûnete kavuşur; kalb, ruhun yürütüldüğü istikâmette sırra mazhar olur. "Nasrullah (Allah'ın yardımı) ve fetih geldiğinde" (Nasr 110\1) yüce ayeti, bu yüce ikram ve nimeti bildirir. Bilki her nefeste Hakk'a muhtaç olmak kulluğun hakikatıdır. İlâhi tecellisiyle ihtiyaç sahibini doyurmak da Rubûbiyetin nişânıdır. Beşeri hayatın yaşandığı "arzda (yakîn ehli için) ayetler (işaretler) vardır" (Zâriat 51\20) ayeti, ehli hakkı, keşif ve müşahedeye dâvet eder. "Arz da ve nefislerinizde, başınıza gelen hiç bir musibet yokturki, bizim onu yaratmamızdan önce bir kitapta yazılmış olmasın" (Hadid 57\22) ayeti, hükme bağlanmış olanın gerçekleştiğini bildirir. Kula düşen, zihnin kurgularından arınarak gönlü nazargâh edinen Rabba tam tevekkül ve hüsnüzanla teslimiyettir. Her musibetin ilâcı sabırdır.

Ey Sevgili! Dünyadan arınmadan dünya, yüzüne gülmez. Nefsinden arınmadan can, özüne dönmez. Her beklentiden arındırılan kalbin Allah'a yönelmesi, ilâhi bir lütuf ve dâvettir. Varlıktaki sûretinden, nûrun özüne intikâli; âlem-i mülkden âlem-i melekûta olan miracıdır. "Allah, dilediğini kendi nûruna hidâyet eder." (Nûr 24\35) Hakk'ı hakk, nûru nûr görür. Nûrun büründüğü sûreti âlem görür. Gönlün gözü, aşkın yüzü; sırrın yüzü, hakkın gözüdür. Melekût âlemindeki mânâların, âlem-i Mülkde varlık kazanması zaman dilimine ve ilâhi

irâdeyi bağılıdır. Fiilller oluşmakla mânâlar zâhir olur. Fiillerin gerçek sahibi ise, mânâ ve sırların sahibi olan Zât'dır. Mâlumdurki şariat, denize benzer; hakikat ise, deryaya dalıp, yüzmeğe benzer. Deryanın seçkin kıldığı dalgıçlar, sineden inciyle, mercan çıkarırlar. Hal- kın görmediği, bilmediği güzelliklere ayne'l yakîn şahid olurlar. Bu hikmetdendir ki övgü deryaya, esenlik ve huzur deryanın hizmetkârlarınadır. "Deki: Hamd Allah'adır. Selâm, seçkin kıldığı kullarına." (Neml 27\59) Öte yandan kimilerinin nefsâniyetleri o kadar katı- dırki, benlik putundan arınıncaya kadar, belâ ile yürür, dert ile beslenirler. Zirâ onlar, "azabı görünceye kadar (koşulsuz) imân etmezler." (Şu'âra 26\201) kendilerindeki hata ve noksanı kabullenemeyenler, karşılarındakini suçlar, hatta hâşâ, Rabbı ithâm ederler. Bu nedenle de küfrün karşılığı azabı yaşamağa devam ederler. Bilmezlerki selim kalb, Rabbının tecellisine mazhar bir kıymet olduğundan ötürü, rahmet ve ilimle donatılmıştır. Nitekim rahmet olma- dan, muhabbet olmaz. Aşkla yoğrulmayan kalb, Rabbını tanımaz. O ki, her vasıtayı aradan çıkarmıştır, Rabbına, Rabbiyla kavuşmuştur. Bilki her ferd feyzini, kendi hakikat semâ- sından alır. Gönlü ve sırrı, feyzini aldığı, hikmetlerin nûruyla yoğrulur. Beşeri âlemdeki sûreti, mânâ- sının açığa çıkması için vesiledir. Mânâ ve hakikatların belirlediği, sûretlerin göründü- ğü âlem olan dünya, öylesine zıdların tecelli eylediği bir sahnedirki; hem Hakk'a yakınlığın, hem de uzaklığın vesilesidir. Her bireyin sınavı ise, kendi farkın- dalık derecesine göredir. Ne varki, İlâhî inâyet ve lütuf olmadan, hiç kimse başarılı olamaz; muhabbet ve hikmet ol- madan, sırrındaki nimete kavuşamaz. "Muhakkak ki Rabbın, insanlara lütfkârdır. Fakat insanların çoğu şükretmezler." (Neml 27\73) Rahmanın kuşattığı gönül ehli ki, Hakk'ın gayrından arınmıştır; hüsnüzandan ayrılmaz, kimseleri ayırtırıp, dışlamaz. Ruhaniyetleri, beşeriyetlerine üstün geldiğinden, onlara hâkim olan sıfatlar ulvidir, muhabbetleri hakikidir. Nasılkı vefâlî ve sâdık bir mürid, mürşidinin nefesinin sûretidir; yetkin insan da, Rahmani nefesin sûretidir. Kalıcı ruhani ilişkiler, aynı mânâ semâsından nasibi olanlar arasında olu- şur. İletişimlerdeki rahatlık ve huzur, karşılıklı güven, saygı ve sevgi üzerinedir. Ortak özellikleri, Rabları hakkında hüsnüzanla, O'na kendilerini koşulsuz teslim etmeleridir. Öğüt almaları gereken ne varsa, onu gönül levhasında bulurlar. "Öğüt ve (mânâların) açıklanma- sıyla ilgili her şeyi Musa için levhalarda yazdık." (A'raf 7\145) yüce ayetinin sırrıyla Mu- sa'nın (a.s.) mânâsını kalblerinde bulurlar. "O ayetlerini (mânâ ve hakikatları) size göstere- cek, sizde tanıyacaksınız." (Neml 27\93) yüce ayetince bu hikmet bildirilmiştir.

Ey dost! Enâniyyet buzulu eriyince, mânevi yaşam kendi değerini bulur. Teseddürden kast edilen mânâ, mertebelerin gizlenip, örtülmesidir. Gel gör ki, kendi varlıklarındaki tecelliden habersiz olanların, örtünmedeki hâlleri de, şekil ve sûrette kayıtlı idrâklarına göredir. Bilki hakikatların paylaşılmadığı beraberlikler, nefsin gönlü avutmasıdır. Oysa gönül levhasında "yazılı metinde, Rablarından sakınanlar için hidâyet ve rahmet vardır." (A'raf 7\154)

Yakîn'e erenler için keşif ve müşahede vardır. Sevenler için daimi beraberlik vardır.

Ey Sevgili! Sırrın kudsiyeti, tecelli sahibi zâtın nûrunun kudsiyetinden gelir. Kalblerdeki sır odası, nûr- ların gizli mâdeni gibidir. Sırta mazhar her gönül, özbenliğindeki tecellinin müd- rikidir. Rabbını da Rab- bıyla bilir. Bilirki varlıktaki her şey, kudsi nûrun bir sûretidir. Sûre- tin hakikatını bilen ferdin, tecelliye olan nazarı da, bu idrâka göredir. Kezâ bilirki, Sevgili, sevenin gönlüne yerleştimi; gönül, gayrına yönelmez. Pusulası ilâhî aşk olana, nefsinden vazgeçmek zor gelmez. Dostu Hakk olana, hiç birşey elem vermez. Bilirki, nefsiyle "cihad eden ancak kendi benliği için cihad etmiş olur." (Ankebut 29\16) O ki, nefsiyle mücadele

etmeğe üşenip, "dünya hayatına râzı olur" (Tevbe 9\38), hakikat ilmi ona zevk vermez. Âhirini umursamayana, Âhir, el vermez. Maksadı Allah olan, mâsivaya gönül vermez. Kişiyi yanıltan şey, "kuruntular sizi aldattı" (Hadid 57\14) yüce ayetinde bildirildiği üzere; kendi hissiyatı, beşeri kimliğidir. Tecellinin şâhidi bilirken, ilim nûru kalbde değilse, zihindeki bilgi varsayımında kalır. Ve- dūd'un muhabbeti nefsi sarmamışsa aşk, aklın kıvrımlarında takılı kalır. Mârifetullah nûru varlığı kuşatmamışsa, her zan ve düşünce doyumsuz kalır. İlâhi tecellinin cilvesiyle mânâlar dönüştümü gönül âciz kalır. Tevhid nûru sırra yerleşmişse, özün özü aç kalır. İster mânevi, isterse maddi olsun, herkezin gayret ve muradına göre, "onlara da, bunlara da Rabbinin ihsân ve ikramından göndeririz. Rab- bının lütfu kısıtlanmış değildir." (İsra 17\20) yüce ayeti, tecellideki sınırsız cömerd- liği bildirir. Ayetteki "onlar" , genele, "bunlar" özele işaret eder. Kişinin algı, değerlendirme ve yönelişindeki tutarsızlığı onu sınırlandırır. Oysa ihlâs içinde hakikata ermeyi murad edenin, muradın ve muradın karşılığını ihsân edenin mevcûdiyeti, saklı hazinedeki nimetlerin zuhuruna vesile- dir. Ulvi ve mânevi açılımların talebinde bulunanın, taleb ettiğinin mânâsı üzerine özdeşip, sâbit kalması hâlinde; muradı, onun hakikatı olur. Zirâ ikilik kalktığında varlık tek olur. Sırrı vâhdet üzerine olanın ameli sâlih, ubûdeti ihlâslı olur. İlmi sahih, muhabbeti hâlis, fakrı has, müşahedesi daim olur. Nitekim "O gün (tecelli anında) yüzler vardırki ıslıl ıslıl parıldar, Rablarına nazar ederler." (Kıyamet 75\22,23) Zirâ O'nun gayrını görmezler. "Semâlarda ve arzda", ulvi ve suflî âlemlerin her yöndeki vechinde "kibriya (ululuk ve azamet) O'na ait- tir." (Casiye 45\37) Gel gör ki vahdet nazarıyla kesret bakışı bir değildir. Bâtının gözleriyle zâhir görülmedikçe, tecellinin şâhidi olunmaz. Kişi kendi sırrını bilmedikçe ârif olunmaz. Kâmilin minderine oturmakla kişi kâmil olmaz. Meğerki onun ahlâkıyla ahlâklanıp, yaşantı- sıyla yaş almış olsun. Mânevi dönüşüm ve miraç, uyanış ve idrâktan sonradır. Sürüngen olan, uçmayı bilmez. Keşif ve müşahedeye ermeyen, tecelliyi görmez. Sessizliğin dilinden her kulak duymaz. Renklerin şâşâsına kapılan, renksizliğin sırrını bilmez. Özel olanı görmek için özel olmak gerek. Hakikatın sesini duymak için, nefsin sesini susturmak gerek. Şâyet her ârif, sevdiğine hakikatı özümsetebilseydi, "sen sevdiğini hidâyete erdiremezsin." (Ka- sas 28\56) ayeti kerimesi, işlevsiz kalırdı. Kibir ve gururu kuşanıp nefsiyle hem hâl olan insan, nefsinin gerçek sahibinden habersiz kalır. "Boş laf işittiğinde ondan yüz çevirirler." (Kasas 28\55) zümresine dâhil olmadıkça, öze hasret kalır. Laf ehline her ulvi mânâ mahrem kalır.

İlâhi! İsmi güzel, cemâlin ve celâlin güzel, Zât-ı kibriyan güzel. Bizleri de zâti nûrunla ku- cakla, lüt- fûnla kendi güzelliğine kat. Rızana erenlerden cemâlini seyredenlerden eyle Al- lah'ım.

Ey Sevgili! Susmasını bilmeyen, dinlemesini de bilmez.

Sırta ermeyen, kendini bilmez. İlâhi aşk, hiç sönmeyen meşale gibidir; tutuşturukça gönül dir- lik kazanır. Mânâ ve hakikatlarla ilgili ilmi Rabbindan vâsıtasız olan kalb, Zât-ı Hakk'ın gayrına yönelmez. Hakîm ve Alîm Rabbinin, kuluna bildirmeyi murad ettiği hikmetler nime- tini, gönülde bulduğu nûrani tecelliden alır. Lütuf ve ihsân, İlâhi irâdeye bağlı olduğundan, kulun bu husustaki tasarrufu; kalbi, O'nun gayrından arındırma gayret ve azmiyle ilgilidir. Rabbanî esintiler, onu maksadına ulaştırır. Gönül güle dönüştümü, nefsin ateşi de serinliğe ve selâmete dönüşür. "Allah, onu ateşten kurtardı." (Ankebût 29\24) yüce ayetinin nûruyla nefsinde "Rabbına hicret" (29\26) eden ârif için âlem, keşif ve müşahedeler bahçesine dönüşür. Kur'an ve gönül ehli, bu bahçelerde, ya bir ayetin nûruna boyanır; ya da, bu sure-

nin hikmetiyle tahakkuk eder. Ulvi sıfatlar, ahlâki değer giysileri olarak fıtratta belirir. Esmâ ve fiiller, zâhirdeki örtülerdir. Oluşan her hâl bir mânânın örtüsüdür. Hüviyetin gizlenişi ise, vahdetin bir ortağı bulunmadığının işaretidir. Hakk'ın muhabbetine mazhar olan kul, seçkin kılınır. Seçilene, ilim ve mârifet ihsân olunur. Mârifetullah nûru, gönlü, mânâ ve sırlar semâsına taşır. Sırrın sırrına varan kul aczin ve fakrın hakikatını tanır. Nefsiyle ''cihad edenleri elbette yollarımıza eriştireceğiz. Şüphesiz Allah, ihsâna erenlerle beraberdir.'' (Ankebût 29\69) yüce ayeti, Muhsinleri hamda dâvet eder. Hamd mânevi bir feyiz olup, salâtın nûrunu taşır. Yaratıldığı fitrat üzerine varlığını koruyan ferd, Rabbını idrâk içinde hamd etmiş olur. Beşeri varlığını, ruhani yapısına uyumlu kılan insan, ruhani yakınlığın huzurunu yaşar. Mâlumdurki beşeri perde uzaklığın, mânevi müşahede yakınlığın vesilesidir. Perdeli olanlar, ''dünya hayatının görünen yüzünü bilirler.'' (Rûm 30\7) İlâhi ahlâktan nasibi olmayanlar, benzer fıtrattakilere yanaşırlar. Kişi, kendi özüne karşı olan riyakârlığından arınmadıkça, gönlü ferahlatan lütuf ve rüzgârlarından mahrum kalır. Vehimlerdeki beşeri kimlik, iknâ olmakta zorlandığı gerçekleri kabullenip, özümsemediği için- dirki; kendini, kendiyle kısıtlayıp, perdeler. Hayatına da, elem ve keder tohumları eker. Onun hakikatı, kendi yaşam tarzı, güvenli hissettiği çevresi ve alışkanlıklarından ibârettir. Oysa ki, varlık âlemindeki misâllerin hakikatını, nefsinin tahakkümünden kurtulmuş, korku ve beklentilerden arınmış; gözünde, dünya hayatı bütünüyle önemini yitirmiş ve Allah için varolan ''âlimlerden gayrıları düşünüp, algılayamaz.'' (Ankebût 29\43) Bilinseki nefis terbiyesi, gayret ve cihadla, ahlâki güzelliğe, zatlardaki fâni kimlikten arınmakladır. Beşeri sıfatların yerini ilâhi sıfatlar doldurduğu kişi, mânevi huzura, ruhani sevgiye, ilâhi yardıma mazhar olur. Bu ''Allah'ın vaadidir. Allah vaadından dönmez velâkin insanların çoğu bilmezler.'' (Rûm 30\6) Kaldığı, Rabbına yönelip, samimi gayrette bulunan kullarına, Resûlünün (s.a.v.) rehberliğinde ''O, gayb hakkında cimri değildir.'' (Tekvir 81\24) Elçisinin esirgemediği bilgiyi, Rabbı da esirgemez. Tecellisinin ortağı olmayan Cenab-ı Hakk kendi varlığını kendinden gayrı kimle hakkıyla tanıyıp, tanıtabilirki? ''kendilerine bildirilen kitabı (ilmi hakikatları) sana indirmiş olmamız, onlar için (de) yeterli değil midir?'' (Ankebût 29\51) Her ferd, sırrında tecelli eden ilâhi ilme mazhar değil midir? ''Bilâkis O, kendilerine ilim verilmiş olanların sinelerinde apaçık ayetlerdir.'' (Ankebût 29\49); ''O halde (hakikat ilmini bırakıp da) nereye gidiyorsunuz?'' (Tekvir 81\26) ayeti kerimesi, tecelli nûruyla, tecelli nimetini idrâka dâvet eder. Hakk'ı, Hakk ile bilmekten daha büyük bir nimet ve ilim ne olabilir? Kaldı ki, ''Allah'ın lütfundan (nasibinizi) aramanız da, O'nun (varlığının) delillerindendir.'' (Rûm 30\23) Ey Sevgili! Nefsi temiz olanın nefesi de temiz olur, ameli de. Zirâ o nefes Rahmanidir. İlâhi tecelliyle âşına olan göz, hiçbir şeye hayret etmez. Hikmete susayan gönül, mâsivayla yetinmez. Süretine bakarak yoldaş seçilmez. Doğruluk makamındaki yoldaş odurki, kişiyi nefsiyle yüzleştirir. Yol kesen odurki, nefsi nefsiyle eğlendirir. Bireyi, özbenliği olan aslına, ferdâniyete kavuşturan Zât-ı Hakk, hamda lâıyık olan hakiki mutlak varlıktır. Sıfat tecellisindeki dönüşümün ve gönlün bir mânâ boyutundan, diğer bir mânâ semâsına intikâlin sembolü olan ''yedi semâ arz (beşeri kimlik) ve herşey O'nu hamd ile tesbih eder.'' (İsra 17\44) Hamdın kemâlini ve mânâsını idrâk içindeki hamd, ihsân mertebesine erenlerin nasibidir. İnsan nerede ihsâna ermişse, nimetler bahçesi ordadır. Beşeri sıfatlar ve sufli ahlâk, nefsin kınanmasının, ulvi sıfatlar ve yüce ahlâk, hayırlı amellerin vesilesidir. Kulun, beşeri sıfatlardan ve çamurdan arındırılması, Hakk'ın, ''kendilerine nimet verdiklerinin yoluna'' iletilme-

leri değildir? (Fatiha 1\7) Ne varki ibâdeti, dinin maksadı olarak değerlendirenler, maksadın Allah olduğunu idrâk edemediklerinden aşkdan ve ruhani mihracdan mahrum kalmışlardır. İzafi benliklerini Hakk'a ortak koştuklarından, tevhidin özüne erememişlerdir. Allah'ın emir ve yasaklarını kendilerine göre tanırırlar velâkin, O'nun lütuf ve rahmetini ve tecellisindeki sırları tanıyamazlar.

Menkibeleri okuyup, anlatırlar

velâkin, o menkibelere mazhar olanların hakikatını ve anlamını, kendi varlıklarında aramazlar. Faydasız her bilgiyi biriktirmeyi mârifet sayarlar velâkin, hakikat ilmini taşıyacak mecali kendilerinde bulamazlar. Mâlumdurki ilâhi takdirat ne ise, o gerçekleşir. Varlığının bütünüyle Rabbına yönelen insan, gülbahçesine ekili bir fidan olur. Nefsinde tecelli eyleyen aşkın cezbese nisbetinde muhabbetullah ayna olur "(O) onları sever onlarda (O'nu)" (Maid 5\54) yüce ayetinin lütuf ve ikramından nasibini alır. Maksadı ve himmeti Allah için olanın, amelide Allah içindir. "Deki! Herkez kendi mizacına göre amel eder." (İsra 17\84) İkilik gözlerden kayboldumu, ferdâniyet varlığa hâkim olur. Sıddikiyet mertebesi ârife mâlum olur. İkân nûru sırrı sardımı, hakikatlar gönle mâlum olur. Bilki, ikiliğin yansıması olan renk ve desenler, an'ın hakikatından devşirilmiştir. An ise Hakk'ın vahdet tecellisidir. Vahdetten hakikat, sadakatdan dostluk doğar. Dost olan, Hakk'ın katında makbul olur. Dost'a dost olan, Dost'un gözüyle görür, Dost eliyle iş tutar. Dost'un verdiğiyle yetinir. Dostun sevdiğini sever. Her âlemde doğru misâlleri seçer. Bilirki, ulvi âlem olan "semâlarda" (ruhani boyutta) ve izhar ettiği tecellisiyle "dünyada en âlâ misâller O'nundur." (Rum 30\25) Yine bilirki, o benlikki, vehmindeki hayal ve arzularından nefsin arındırmıştır; "vechini hanif dine (teklik bilincine) Allah'ın insanı yarattığı fitrat üzerine çevir" miştir.

(Rum 30\30)

Ey Aziz! Mânâ ve hakikatları nefsin kabullenmesiyle, gönlün özümsemesi bir değildir. Nefs, aidiyetini sorgular; kalb, kayıtlı olduğu asli vatanını bilir. Nefs, beşeri kuvvelerin etkisinde kalır. Gönül ise ruhani kuvvelerin çekimine kapılır. Nefsani hissiyatdan arınan kalb, kendini ilâhi aşka verir. Aşkın cezbese onu, sırrındaki saklı cevhere eriştirir. Saklı cevher, saklı bahçe gibidir. Gizli bahçe, ruhani kokuların teneffüs edildiği, mânevi feyizlerin sunulduğu, hikmet pınarlarının aktığı, ne eksilen, ne engellenen nimetler bahçesi olup, gönlün bâtınınıdadır. Aşka erenler kabul edilir. Öze erenlere ikram edilir. "O'nun fazlından (nasibinizi) arayasınız ve şükretmeniz için." (Rum 30\46) Hakk ile Hakk'a vuslat için.

Ey Sevgili! Hamd edenin hamdıyla Hakk Teâlâ, kendi zâtını hamdeder. Halkı halk edişindeki irâde ve kudret, O'nun varlıktaki hamdının delilidir. Kezâ sevenin, sevdiğinde sevgisini izhar edişi de; sevenin, zâtındaki muhabbetin delilidir. Ma'sukun bâtınındaki sıfatı, âşıkın nefsinde zâhir olur. Böylece seven, sevdiğinin aynasında kendi sevdiğine şahid olur. Sevginin kapsayıcılığı, rahmetin her şeyi kuşatıcılığının da bir sonucudur. Nitekim mâğfîret, inâyet ve muhabbet, rahmetin gazabı geçmesinin delilidir. "Rabbınız kendi üzerine (zâtına) rahmeti yazdı." (En'am 6\54) yüce ayeti, varlığının özünün rahmetle dolu olduğunu bildirir. Ne varki, yaratılış hakikatını unutan insan, kendisine iletilen varlık sırrına sâdık kalmaz.

Allah'a olan tevekkülü noksan olanın, teslimiyeti de noksan kalır. Kulluğu kâmil olmayanın, idrâkı da noksan olur. İçtenlik (ihlâs) hakka olan yakınlığın, riyâ ise uzaklığın başıdır. Varlık âleminde her renk ve desenden, vehmindeki sanal kimliğinden soyutlanmayan kişi, zan ve ikilik âleminde, nefesine yakıştırdığı giysilerle dolanmayı âdet edinir. Renksizliğin sırrına ulaşan insan ise, gaybda uryan gezinir. Zirâ, vehmindeki kimliği, Hakk'ın hüviyetin de kay-

bolmuştur. Mülk sahibinin varlığında fenâyâ ermeyen kimlik, ben odaksız yaşamı nereden tanırsın? Bilki zihin, fantezileri hayal etmekte yetenekli kılınmıştır. Nefs, kendi benzerine yöneldiği gibi gönül de kendi fitratındakileri özümser. Kalb, ruhunun sırrına yönelince, ulvi mânâların sûretleriyle yüzleşir. Bu yüzleşmede ruha musahhar kılınan her şey boyun eğer. ”O, semâlarda (ulvi âlemde) ve arzda (sufli âlemde) ne varsa hepsini kendi katından size musah- har kıldı.” (Câsiye 45\13) yüce ayeti, nice hikmetleri içinde barındırır. Âyetin ruhanîyetine eren kâmil için, tasavvur ettiği şey, hayra hizmet etmek üzere varlıkta belirir. Ayet- teki lütuftan mahrum olan ise; ayetteki sırrı, bilinçli veya bilinçsiz, ne yazıkki, nefsinin helâkı için kullanır. Kâmil insan, mânâ âleminin hakkını, mânâyâ uygun hamd ile, maddi âlemin ihtiyacını da, ona uygun bir fiille karşılar. Fiillerin hakikatı, mânâlara mazhar olu- şunda gizlidir. Şöyleki; fiil, sûret ise, mânâ da, onun siresidir. Her can, yaratılış hakikatına uygun fiilleri işlemekle mükellef ve yetenekli kılınmıştır. Beşeri ve fânî âlem olan dünya hayatında, hayrın mazharı olanlar hamd ile şükrederken, şerre mazhar olanlar, kulluklarını daimi şikâyet hâlinde yerine getirirler. Nefislerinde huzura kavuşmuş olanlar, Hakk’a yakın- lığın, huzursuz olanlar da uzaklığın timsali olurlar. Nitekim gönüller, huzurun; nefisler ise, huzursuzluğun mazharıdır. Gönüller, ubûdetin ve aşkın; nefisler ise, gafletin ve kibrin niteliklerine bürünürler. Gönüller, ilâhi tecelliye tanırken; nefisler, unutkanlığın simgesidir. ”Dilesek elbette her nefse hidâyetini verirdik”, (Secde 32\13) yüce ayeti, her insanın kendi seçim ve yönelişlerinin karşılığını bulacağını bildirir. Her ferd, kendi aslına yönelir. Yöneliş ve tercihler, fitratların bâtından zâhire intikâli içindir. ”Hüküm ve nübüvvet verilenlere” uyan aşk ve hakikat ehli ki, ”Allah’ın hidâyet ettiği kimselerdir, onların hakikatına (hidâye- tine) uyulur.” (En’am 6\89,90) Nitekim imân sahibinin ruhani varlığı, sapkın olanı da etki- ler. Zirâ rahmet ve muhabbet herkesi sarmalar. Ne varki ilâhi aşk, nefsini mâbûd edinene sirâyet etmez kaldığı, Allah’a inanıp, elçisine inanmamak, kişinin kendi nefsinin ilâh edinme- sinden başka bir şey değildir. Tecellideki vahdeti müşahede edemeyenler, kesreti de idrâk edemezler. Oysa vahdette tenzih, kesrette teşbih vardır. Hakk’ın zâtı, her misâlden münez- zehtir. ”O’nun benzeri bir şey yoktur.” (Şûrâ 42\11) Esmâ ve sıfat tecellisi ise misâllere vesiledir. ”kötü sıfatlar (misâller) âhirete inanmayanlar için. En yüce sıfatlar (misâller) Al- lah içindir.” (Nahl 16\60) Selâm, o güzel misâllere.

Ey Sevgili! İnsanın, gönül aynasını olumsuz duyguların pasından, geçmişteki hataların bu- zundan, gelecekle ilgili kuşkuların buğusundan arındırmadan; fânî kimliğine bütünüyle töv- be etmeden, Rabbindan gelen mânâ ve mesajları doğru algılayabilmesi mümkünmüdür? Dünyayı önemsemekten vazgeçemeyen ruhanî yönelişi ne kadar samimidir? Teslimiyeti bütün olmayanın imânı ne kadar güven vericidir? Tevekkülü kesin olmayanın yakîni ne ka- dar gerçektir? İhsâna ermeyenin irfânı ne kadar doğrudur? Müşahedesini nûrani olmayanın gözlemi ve keşfi ne kadar Rabbanidir? Her canı eşit derecede sevmeyenin aşkı ne kadar ul- vidir? Allah için sevmeyenin sevgisi de, ilgiside nefsânidir. Cehennem ateşi, nefsin ateşin- den tutuşur.

Yaşadıklarını doğru analiz edebilen insan, Rabbinin huzurunda gönlünü ve aklını birleyen kişidir. İnsanın kendi nefsindeki tecelliye müdrik olması, Rabbinin hidâyetiyledir. Allah Teâlâ, dilediğine hidâyet eder, dilediğine inâyet eder, dilediğine ihsân eyler. Dilediğine de yakîn ile tecelli eder. Hidâyetten nasibi olmayan kimilerinin ”korku gelip çattımı, üzerine ölüm baygınlığı çökmüşçesine, gözleri dönerek sana baktıklarını görürsün. Korkuları geçin-

ce mala (dünyaya) düşkünlük göstererek sizi sivri dilleriyle incitirler,” (Ahzâb 33\19) İncinip, incitmemek nefsin sözgeçiren kâmillerin edebidir. Onlar bilirlerki, zıt fitratlar arasındaki yakınlık, birbirlerindeki mânâların zuhuruna vesile olması içindir. Kişinin, nefsinde tecelli eyleyen hakikat üzere sâbit kalması ve yalpalamaması; varlığı Allah için, Allah’a sunmaktır ki, yürünen yol sırat-ı müstakim olsun. Bilki, hayatın her kademesinde duygular da aşırılığa kaçmak, nefsin kendini önemsemesinden, kendindeki gerçek cevhere erişemesinden ileri gelir. Oysa şu fânî âlemde, muhtaç olmayan ve kusursuz hiç kimse yoktur. ”Yanılarak yaptığınızdan size vebâl yoktur. Fakat kalblerinizin bile bile yöneldiği hâriç.” (Ahzâb 33\5) yüce ayeti, insanı amelleriyle yüzleşmeğe dâvet eder. Zirâ kimileri bu âlemde, malları makamları için yaşar, onların uğruna ölürler. Kimileri bağlı oldukları alışkanlıkları, örf ve âdetleri için yaşar, canlarından vazgeçer velâkin bağımlılıklarından vazgeçemezler. Kimileri şan, şöhret, şehvete kul olur, zan ve hayallerini gaye edinirler. Allah için yaşayıp, Allah için ölenler azınlıktadır. Ne varki, ”imân edenler içinde öyle er kişiler (sâdık rical) vardırki, Allah’a verdikleri sözü yerine getirip, o yolda canını vermiştir (nefsinden geçmiştir), kimide (nefsinin fenâsını) beklemektedir.” (Ahzâb 33\23) Bu yolda sadâkat, sıdıkların ahlâkıdır. Nefsin ahlâkı ise zorunluluktan kaçmaktır. Oysa erdem, zorlukla mücadeleyi gerektirir. Cihad etmeyen, zafer elde edemez. Bu hususta nefsin değil, gönlün yöneldiği istikâmet en hayırlı ve doğru olan istikâmettir. Rabbani inâyet, kulu muhtaç olduğu şeyle doyurur. Kiminin ihtiyacı sabır, kiminin ki ilgi, kiminin ki sevgi, kimininki de hakikat ilmidir. Hakk’a muhtaç olanın nefsinde hâkim olması, onun doğru yolda olduğunun işaretidir. ”Muhakkakki Rabbın sırat-ı Müstakim üzerinedir” (Hud 11\56) yüce ayeti, gönlünde tecelli eyleyen Esmâ üzerine sebat edilmesini öğütler ki kul, Rabbının yolundan ayrılmasın, nefsinin oyununa takılıp kalmasın. Nitekim, bütün varlığıyla Hakk’a yönelen ve ”kendilerine ilim verilenler, sana Rabbından indirilenin Hakk olduğunu bilirler.” (Sebe 34\6) Zirâ hakkı, kendi özbenliklerinde de müşahede ederler. Mânâyı yaşayanla yorumlayan birmidir? Mânâyı yaşatmak ise ”Allah’ın hidâyetidir. Kullarından dilediğini onunla hidâyete ulaştırır.” (En’am 6\88) Kendindeki mânevi cevhere ulaşınca kadar kişi bunalır. Bunalan çıkış arar. Arayan, ya lütfa erenlerin ya da gaflete düşenlerin yoluna düşer. Gaflet, bilgisizlikten; doğruluk, ilimden doğar. Kişi, ya Rabbının ona sunduğu değerle, ya da kendince değerlendirdiğiyle beraber olur. Bir gönle iki sevgili sığmaz.

Ey Sevgili! Allah’ın varlığıyla yetinmesini bilip, tatmin olan insan, timsali olmayan gerçek ve kalıcı değere, eşsiz hazineye kavuşmuş olur. ”Deki: Allah bana yeter” (Tevbe 9\129) yüce ayetinin nûru, bu ilâhi lütfun ve nimetin müjdecisidir. Bu ikrâm, Hakk’ın Zâtına seçip, ”kendisine nimet verdiklerinin yoluna” (Fatiha 1\7) erişenlerin nasibidir. Hayatı ve ölümü Allah için olanın, sevinci de, hiddetide; mutluluğu da, hüznü de nefsi için değil, Allah içindir. Ne var ki Allah’tan, Allah’ı dilemenin bedelini her nefis ödeyemez. ”Benim sizden istediğim bir bedel yoktur.” (Sebe 34\47) yüce ayeti, nefsin karşılığının Rabbın katında olduğunu imâ eder. Beşeri ihtiyacın dışında, dünyadan özel bir talebin bulunmadığı ’ben odaksız’ yaşamın anlamını; Hakk’ın Zâtına aşk ile cezp ettiği kulları bilir. Öte yandan, yaşamdan arzuladıklarını bulamadıkları için Allah’a yönelenlere de Cenab-ı Hakk, doğru yolu gösterip, tecelli nimetine, gönüllerdeki gizli cevhere dâvet eder. Ancak bu dâvette, evvelce ulûhiyeti inkâr edenlerin, ”benzerlerine yapıldığı gibi, onlarla arzuladıkları şey arasına engel koymuştur.” (Sebe 34\54) Nefs, arzu ettiği şey ile, dâvet edildiği hakikat arasında kaldığı içindir ki,

kalıcı huzura ve güvene hemen kavuşamaz. Zirâ, Hakk'ın bizzat inâyet ve hidâyet etmesiyle, hidâyet yolunu göstermesi arasında fark vardır. Bunun yanı sıra, "dünya hayatının aldattığı" (Fatır 35\5), mânâ hakikatlardan yana iddiaları nedeniyle mahrum kalanlar, kimlik azâbı yaşarlar. İster bunun bilincinde olsun, ya da olmasınlar. Bilmezlerki nefse nimet gibi görünen eziyettir. Nefse azâb gibi görünen, gönle nimettir. Mâsivâyla olan ilişkinin yoğunluğuna veya ruhaniyet iddiasına göre nefsin sınavı belirlenir. Her biri, dâvet ettiğiyle yüzleşir. Ârifin sınavı ise, Hakk'a olan yakınlığına göredir. İlâhi sıfatların varlık âlemindeki tecellisi de bu zıt mânâ ve hakikatların bilinirliği içindir. Nitekim rahmete mazhar olanlarla, gazaba mazhar olanların misâli, esmâ ve sıfatların sûret ve sireti itibarıyla varlığa gelmesi içindir. "Sen en yüce ahlâk üzeresin." (Kalem 54\4) kerim ayetinde bildirildiği gibi, ilâhi ahlâk en yüce nimet, sufli ahlâk ise nefsin gazab giysisine bürünmesidir. İmân nûru, güzel ahlâkın; riyâ ise, sapkınlığın rehberidir. Sapkınlığı "kendisine güzel gösterilip" (Fatır 35\8) gizli kibrinin esiri olan kişi, "saparsa kendi aleyhine sapmış olur." (Sebe 34\50) kendisine hidâyet edip, "hakikata erişen (ise) Rabbinin vahyettiği iledir." (34\50) Peygambere vahiy olarak bildirilen emir, O'na uyan ârif için, ilham olarak belirir. Nitekim, "Allah'ın insanlara (kâmillere) açacağı rahmeti tutup engelleyecek yoktur." (Fatır 35\2) Gazabın nimete, nime-tin rahmete dönüşmesi, isyanın-itaata, kibrin-tevâzuya, kesâfetin-letâfete, sabrın-rızâyâ, varlık iddiasının, fakrun hakikatına dönüşmesine bağlıdır. Nefsinden arınıp, mâsivâdan korunan insan nimet ve rahmet bahçesinin yolunu bulur. Şu da varki gazab ateşi, nefsin ateşini söndürmek içindir. "Kim (nefsinden) arınıp, temizlenirse, kendisi için temizlenmiş olur," (Fatır 35\18) Muhabbetin kendisi olan, muhabbetden beslenenlerin; hikmetin özü olan, hayrdan nimetlenenlerin çeşmesi olur. Hakikat deryasına misâl olan hikmet sahibinin sözü de, ameli de, zâtı da "tatlıdır, susuzluğu giderir." (Fatır 35\12) Mâsivâ denizine misâl olan benlik sahibinin iddiaları da kendisi gibi "tuzludur, acıdır (mânevi) susuzluğu daha da artırır. (Fatır 35\12) Birinin kaybı, diğerinin kazancı olur. "Kaybettiğinize üzülmeysin ve Allah'ın size verdiği güvenmeyesiniz" diye (Hadid 57\23) yüce ayeti, her hâle râzı olmanın sırrını bildirir. Kâmil kul, dünyadan olan ihtiyacını, yaşam gayesi gibi algılamadan, gelene ve gidene, sevinip, üzülmeden karşılar. Hakikatdan yana nasibinin ise, ilâhi lütfâ göre oluştuğunu bilir. İlâhi aşkın hazzından kopmadan, ubûdiyet gayretini bırakmadan, Allah'tan başka bir maksat edinmeden, varlıksız varlığını hamd ile sürdürür.

Ey Sevgili! Mala da, cana da sahiplenilenler düşünsün dünyanın derdini, sitemini. Gönülden gelip geçen esintiler, bazen hikmet yağmurları taşır, bazen hüznün rüzgârlarını. Hiç kimse, ilâhi takdiratın ne yönden eseceğini bilemez. Hiç kimse kendini Allah'tan müstağni hissedemez, isterse o, kendi bilgisiyle kendini sınırlandıran çok okumuşlardan olsun; zihniyle gönlünü karartanlardan olsun.

kim doyabilir?

İlâhi tecelliye müşahedenin zevkine

yaşamaktan kim vazgeçebilir?

İlâhi aşkı doyasıya

Kim Allah'ın varlığını ihata edip onun hakkında hüküm verebilir?

Vehimlerindeki kimlik iddialarıyla hakikatı arayanlar, onu bulamazlar. Oysaki hakikat, şah damarından daha da yakındır velâkin göremezler. Zirâ bilmezlerki yaratık yaradana ulaşamaz. Yaratan ona ulaşır. Aczini itiraf edip, nefsin teslim eden kulun gözlerindeki enâniyyet perdesini kaldırıp, gönüllerdeki tecellisini lütfuyla ona gösterir. Ona ondan seslenir.

İlâhi! Nice aşklar yaşandı Seni bulmak için. Nice canlar kurban edildi, sana vuslat için.

”Hikmet dolu kur’an hakkı için” (Ya Sin 36\2) Varlığının gayrı bir mevcûd yoksa zâhirde; Hakk’ın idrâk edilemiye- ceğini idrâk eden kimdir o halde? Yoksa zaman tûnelindeki bilinç boyutları, bilinip, tanınmayı murad eden velâkin, idrâklara sığmayan o hikmet ve rahmet sahibinin, idrâk mertebeleri itibariyle kendini izharımıdır? Varlık, aşkın kendisi olunca, aşkın mertebelerinde tecelli eden, seven ve sevilenin sûretler itibariyle görünümü değildir? Esmâ ve sıfatların sahibi olarak, ”Biz, her şeyi (belirîşi) apaçık bir kitabta (ilmi boyutta), sayıp yazmışızdır.” (Ya Sin 36\12) yüce ayetinin hikmetince; ilâhi sıfatların, Rubûbiyet mertebelerinde belirmesi, yüce varlığın kendi cemâl ve celâlini, rahmet, muhabbet ve kemâliyle bildirmesi değildir? Aşk, gayrı nasıl zâhir olsun! Sevgiyi yaşayan her canlı, ilâhi aşkın bir ifadesi değildir? Orkestradaki çoklu sesler, o Tek sesin, bestekârın kendini ifâdesi değildir? Âlemdeki renkler, o renksiz hüviyetin, varlık âlemindeki neşesi değildir? Sarıyı maviye, yeşili kırmızıya çalan O değildir? Nûrun bir rengi yoktur ancak, renkler nûr ile görünüme gelir. Şu halde renksizlik talebi, renkler öncesi yaradılış hakikatını talep etmektir ki, aslını özleyen her biri öze dönüşü diler. ”Siz de O’na (hüviyete) rücû ettireceksiniz.” (Ya Sin 36\83) kerim ayetince bu hakikat, dile gelmemişmidir? Her şeyin varlık öncesi boyutu ”melekûtu elinde olan (her noksandan mü- nehhez) Subhan” değildir? Bilki varlıktaki cemâli yaşayan her kâmil, kendinden yansıyan güzellikleri kendinde toplayarak aslına rücû eder. Bu süreç içinde şevk içinde aşka gelerek Sevgiliyi över. Ta ki, tecelliye mazhar ne bir taayyün ”ne yeryüzü kalır, ne de üstünde (zuhurda) bir şey. Hepsî Bize (sûretlerin siretine) döndürülürler.” (Meryem 19\40) Dönüşün güvenli pusulası, hikmet, rahmet, muhabbet ve Hakk’ın emir ve yasaklarına uygun olan edebittir. Bilki kelimelerin sırrını bilen, dilini de, gönlünü de muhafaza eder. Gönüllerdeki hazinenin muhafızdır Hazin. ”O ki Rabbına kalbi selim ile gelir.” (Saffat 37\84), ilâhi emirle riayet edene kapılar açılır. Ey Aziz! Gönlün gördüğüne beşeri akıl iştirak edebilseydi varlık iddiasından nefsi utanırdı. Nitekim akışı önleyen şey, kişinin fânî benliği değildir? Mâsivâ balığının yuttuğu canı, kendi akli ve çabası değil, ”Allah’ı tesbih kurtarır” kurtarır. (Saffat 37\142,144) kul, Allah’ı Allah ile hamd eder (över) Rabbı da ona nefsindeki tecelliye göstererek şükre dâvet eder. Böylece kul Rabbını nefesine vekil eyler. ”O ne güzel vekildir” (Âl-i İmrân 3\173) Ey Sevgili! Herşeyden vazgeçmeyen, hiçbir şeyden vazgeçmiş sayılmaz. Zan ve hayal gemilerini yakmadan, geriye dönüşün kapısı kapanmaz. Bir kere uyanmış olmasın gönül, onu mâsivâ ninnisiyle uyutmak kimin haddine! Bir kere aşka gelmiş olmasın gönül, geçici sevâdâlarla onu kandırmak kimin kudretinde ”Allah, kime hidâyet ederse artık onu sapıracak yoktur.” (Zümer 39\37) Er kişi bilirki, mümin gönül, güzelliğini mazhar olduğu tecelli nûrundan alır. İmân nûrdur. İhlâs, muhabbet nûrdur. İkân, velâyet nûrdur. ”Allah, kimin bağrını islâma açmış ise, işte o, Rabbından bir nûr üzerinde değildir?” (Zümer 39\22) Mâlumdurki bağrın islâma açılması, hakkı bâtıldan ayırd etme melekesine, Furkan nûruna mazhar olmaktır. İdrâk ve farkındalık kapılarının açılmasıdır. Nitekim bağırda açılım olmadan gönülde açılım olmaz. Gönülde açılım olmadan, keşif ve müşahede yaşanmaz. O gönülde ki hakikatlar onda zâhir olup, ilâhi fethe mazhar olmuştur; yine o gönül ki, ilâhi kudret elinde nefsin fenâsını tadıp, Rabbıyla, Rabbında âb-ı hayatı bulmuştur, o gönlün gözündeki ”yeryüzü Rabbının nûru ile aydınlanmıştır” (Zümer 39\69) Tecelliye mazhar varlığını oluşturan ”kitabı sana hakk olarak indirdik.” (Zümer 39\2) yüce ayetinin nûruyla nûra boyanmıştır. Özbenliğindeki sırra kavuşan insan bilirki, Hakk’ın katındaki her esmânın ifade ettiği

bir mânâ, her mânânın içeriğinde bir hakikat; her hakikatın dış âlemde zâ- hir olduğu bir sûret, her sûretin sırrında kabiliyet tohumu vardır. Herkezin sırrı, onun ruhunun, varlık âlemindeki mevcûdiyetinin maksadını belirler. Kim neye hizmet için yaratılmışsa, kabiliyeti, onu ona yönlendirir. Zirâ kişinin melekût âlemindeki hakikatı varlık âlemine intikâlinden önce belirlenmiştir. Kezâ, ulvi ve suflî âlemler, ilâhî takdir ve hüküm üzerine halk edilmiştir. "Semâyı ve arzı ve ikisi arasındakileri boşuna yaratmadık." (Sâd 38\27) yüce ayeti, ezeldeki ilâhî takdir, tedbir ve hükme işaret eder.

Ey Aziz! Hakk'ın katındaki hikmet, Resûlullahın (s.a.v.) ahlâkıyla ahlâklanıp, onun sünnetine uyan ve yaşam tarzının mirasını koruyan gönüllere el'an hakk olarak inmekte değildir? Kulun miracı, ruhanî şehvet ve hezeyanlardan arınmak sûretiyle, mânevi mertebeler itibâriyle esmâ ve sıfata mazhar olması değildir? Güneşin ışığının eşyadan sana yansmasıyla, ışığın bizzat senden yansması birmidir? Etkenin ilettiğini, edilgen işleyip, mânâyı hakikat âlemine çıkarır. Mânevi doğurganlık, edeb, tevazu ve Rabbani ihsâna bağlı değildir? Şu zıtlar âleminde, kiminin değirmeninden akan sular, Rahmani feyzin danelerine ve hayra vesile olur. Kimininki kibre ve bâtıla misâl olur. "kibirlenenlerin yeri ne kötü! denilir." (Zümer 39\72) Hakk Teâlâ, kiminin gönül âlemine "semâyı yükseltmiş ve mizanı (dengeyi) yerleştirmiştir. (tesis etmiştir)" (Rahman 55\7) Yücelik iddiasında bulunan kimilerine de, "sakın dengeyi bozmayın (haddi aşmayın) yanlışla düşerek haksızlık yapmayın (ki) hüsrana uğramayın" (Rahman 55\8,9) ilâhî ikâzıyla, taşkınlıkta bulunanları edebe dâvet etmiştir. Bilki kişi, kimi hangi ölçüye göre değerlendirirse, kendisi de aynı değer ölçüsüyle yüzleşir. Kulluk toprağında, mânevi feyze mazhar nice "çimli tohumlar ve hoş kokulu bitkiler var." (Rahman 55\12) İddialar dünyasında ise, negatif enerjilerle beslenen "cinleri dumansız ateşten yarattık" (Rahman 55\15) hükmüne mazhar benlik sahipleri var. aşk ateşiyle, enâniyyet yangını eş değildir. Kibirden, öfkeden daha büyük yangın nerde var? Huzurla, iyilik, hoşgörü ve hakikat dolu gönülden daha hoş kokulu bir mekân nerde var? Nasılki her açan çiçek baharın müjdecisi değildir, her duygusal son da kemâlat sahibi değildir. Gönüller, "semâlar O'nun sağ eliyle dürülmüşlerdir. O, müşriklerin ortak koşmasından yüce ve münezzeh-tir.dir." (Zümer 39\67)

Ey Sevgili! Gece ve gündüzün birlikteliği gibi, gül diken ile; aşk ateş ile lütuf kahr ile birliktedir. Hakikat yolcularından ebrar derki! Ey Sevgili! Cemâlini sevdiğine göster, bize kahrın yeter. Evliya derki: İlâhî! Lütfun da, kahrında birdir. Noksan ve hatalarımızdan dolayı kahrına mazhar olmaktan, zâtındaki has rahmetine, Senden Sana sığınırız. Asfiyâ derki: "Ey Rabbımız! Senin rahmet ve ilmin her şeyi kuşatmıştır. O halde tevbe eden ve Senin yoluna gidenleri bağışla, onları koru! Kimi kötülükten korursan muhakkak ki onu rahmetine mazhar etmiş olursun" (Mü'min 40\7,9)

Gözler köreldimi gönüller görülmez

Gönüller köreldimi gülistan görülmez.

Kalbler, sevgiyle güzellik kazanır; ruhlar, ilim ile.

Nefisler, ahlâk ile güzellik kazanır; sırlar, doğrulukla.

Bülbül, gül ile aşka gelir; gözler, Dildâr ile.

Toprak, su ile can bulur; canlar Hakk ile.

Ruh, etken; gönül edilgendir. Ruh, celâlin mazharıdır; gönül cemâle müştaktır. Ruh, itidâlin ve kemâlin, gönül, aşkın ve şevkin mahallidir. Ruh, emr âleminde; gönül, letafet ve bâsiret

âleminden, nefis ise kesâfet ve esâret âlemindendir. Âdemin sûreti topraktan, gönlü aşkdan, ruhu hakktan, sırrı nûrdandır. Bedenler, zuhur âlemi, âlemi mülkden; kalbler, gayb âlemi, âlemi melekûtdandır.

Mânâdan haber vermeyen her sohbet iğreti bir giysi gibidir. Göze de, gönle de sıkıntı verir. Hakkı dile getiren her söyleşi sevimlidir isterse o, noksan ve yetersiz olsun. Hakka delâlet eden her tavır hayırdır isterse o, beklenmedik bir yönden esiyor olsun. Her balığın deryadan olan nasibi kendine göredir. Balının heybetiyle, hamsinin cüssesi birmidir? Hal böyledir velâkin, tavadaki hamsinin verdiği zevk de kendine göre değildir. Her birinin fıtrarı, her ferdin varlık kitabı, onun gönlünün anlayacağı dildendir. "Araba yabancı dilden (kitab) olurmu? (Fussilet 41\44) Gönül gözü kapalı oldumu, hangi dilden olursa olsun, "kur'an onlara kapalıdır." (41\44) Mânâ ve hakikat ilmi kapalıdır. Basireti mühürlü olan, sûret örtüsüne bakar. Aşk gözüyle nazar eden, örtüye bürünenin siretine bakar. Tülle, gölgeyle oyalananlar, esmâ ve sıfatı müşahede edebilselerdi, hiç bir şeye hayret etmezlerdi. Bilmezler ki, varlıktaki her şey ve her iş, Rabbin tecellisine şehâdet etmek içindir. Tecelliye mazhar her oluş, O'nun cemâlini ve kemâlini seyretme fırsat veren aynanın ta kendisidir. Ne var ki aşk olmadan, taleb olmaz. Gayret olmadan, nimet nasib olmaz. Dua, sözden amele dönüşmeden, mukadder olana şâhid olunmaz. Beşeri nitelikler zail olmadan, ruhani nitelikler zâhir olmaz. Mânâ âleminden gelen ruhanîyet rûzgârları bazen kuvvetle eser, bazen durulur. "Dilerse O, rûzgârı durdurur da onun üzerinde (tecellinin azameti içinde) durup kalırlar. Muhakkak ki bunda çok sabreden, çok şükreden herkes için işaretler vardır." (Şurâ 42\33) Hayatın anlamını düşünmeyenler, yaşadıkları her şeyden şikâyet edip, sabır gösteremezler. Oysa "Allah size öğretiyor" (Bakara 2\282) ayetindeki dâveti kabul edenler, hakikat ilmini, Hakk'ın ihsân eylediği Rabbani esinlerin eşliğinde kur'an'dan alırlar. "Rahman kur'anı öğretti" (Rahman 55\1) yüce ayeti, hakikat ilmine nûruyla mazhar olanlara işaret eder.

Ey Aziz! Ârifin gönlü, hikmet dilidir, gördüğü her şey Rabbinin ayetleridir. İlmin amelle buluşması ezeldeki randevudur. Vakde uyan ârif randevuyu kaçırmamış olur. Amelsiz ilim, boyunlara bağlanan düğüm olur. "Kim, Rahmanın zikrinden gafil olursa, ondan ayrılmayan bir şeytanı ona musallat ederiz." (Zuhruf 43\36) ayeti, şikâyet ehlinin, enânîyyet kibriyle yoldaş olacağını bildirir. Kaldı ki takvasız tevekkülsüz yürüyen bir kimseye güven olmaz. Anı anına uymayanların mânâ âlemine doğru yaptıkları yürüyüşleri gezinti maksatlıdır. Üstelik "kendilerinin doğru yolda olduklarını zannederler" (Zuhruf 43\37) Bilmezler ki hakikat yolu, sakıncalı dâvetlerle doludur. Âşıklar ise Hakk'ın katında mazurdur.

Ey Sevgili!

Göz görünce Hakk'ı, halk görünmez olur

Gönül sevince gülü, diken batmaz olur

Neye yönelmişse nefis, karşısında onu bulur

Aşka doydumu insan, dildarı kendinde bulur

Özbenliğinde mevcûd olanı gayrında arayan, onu bulamaz. Sevgilinin aşkında fenâyı tadmayan, ölümsüz diriliğe kavuşamaz. Yaşanılan her olayı kişiselleştirerek algılayanlar, benliksiz var oluşun huzur ve güven veren ortamına eremezler. Fânî varlıklarını kalıcı varlık gibi benimseyenler, bilmezler ki Hakk onlardadır velâkin onlar Hakk'da değildirler. "Rabları sıratı müstakimdedir" (Hûd 11\56) velâkin onların sıratı, müstakim değildir. Gölgeye varlık görüntüsü verilmiş olsa da, var gibi görünen aslında yokluğun kendisidir. Nice methiyeler dizilse de, rengârenk desenlere boyansa da, hiçliğin hakikatı hiçliktir. İzafî benliğin beşeri

âlemle olan ilişkisindeki zaafı, nefsinden arınmasının önündeki en büyük engeldir. Zirâ vazgeçemediği her şey, katlanamadığı her ortam kendi nefsidir. Enâniyyet perdesidir engel olan hakikatları görmeğe; bir kere olsun vazgeçebilse kendinden, cümle âlem hizmet eder, Sevgilinin cemâlini görmeğe. Çiçekten yoksun kalmış bir bahçe de güzeldir, yaprakları dökmüş bir ağaç da. Deryadaki dalgalarda güzeldir, çöllerdeki kum tepeleri de. Asıl olan, onlarda saklı duran mânâları görebilmektir; Hakk'ın tecellisindeki kemâli, her bakışta müşahade edebilmektir, hem iç hem de dış âlemde. Zirâ gözler güzellikleri görmek için, sözler O'nu hamd için, gönüller muhabbeti ve mârifeti yaşamak için, sırlar nûruyla nûruna boyanmak için.

Gel gör ki her insan aynı görüşe sahip olsa, aynı kaderi paylaşırsa, yaşamı farklı algılama zenginliği kal-mazdı. "Allah dileseydi, hepinizi aynı inanca sahip bir toplum kılardı." (Nahl 16\33) yüce ayeti kesret âlemindeki renkleri gösterir. O halde ey dost! Sanal âlemin câzibesine kapılanları, "bırak onları kendi-lerine vaâd olunan zaman gelinceye kadar dalsınlar," tevhid bilinci oluşuncaya kadar, çokluk görüntüsüyle "oynasınlar" (Zuhruf 49\83) Zât-ı Hakk'ın kendinden kendine olan tecellisine farklılık (tefrik) gözü ile bakanları, "Allah de sonra bırak onları" (En'am 6\91) ayetiyle bidirmiştir. Vahid Allah'ın varlık âleminde ki vahidiyetinin, O'nun sıfatlarıyla tecellisi olduğunu varsın idrâk etmesinler. Tecelli deryasında kimin, neye misâl olduğu, Hakk'ın katındaki ilimde kayıtlıdır. Ne var ki "gözler O'nu ihata edemez" (En'am 6\103) velâkin O, gözleri de, gönülleri de kuşatmıştır.

Bilki şu fânî âlemde herkes, kendi mânâsına yakın olanları kendine cezp eder. Kimileri o sıkıntıdan kur-tulmayı dilerler velâkin "azabı kaldırınca sözlerinden dönüverirler" (Zuhruf 43\50)

Kimileri önce gülümser, sonra gülümsediğine pişman olur, önce hoşnud olur, sonra hoşnudsuzluğa teslim olur. "Ona bir şer dokunduğunda yakarıp durur. Nimet verdiğimiz zaman yüz çevirir." (Fussilet 41\51) Nitekim kişi, kendisiyle çatıştığı müddetçe hem bâtında Rabbiyle, hem zâhirden muhatablarıyla çatışıp, zıtlaşır. Ateşe odun attığının farkında olmayan, yangını başkalarından zanneder. Oysa adsız, sıfatsız, nalınsız, koşulsuz öze dönene nasibdir marifet ve muhabbet. Tevhidin özündedir rahmet ve hikmet. Ey Aziz! Hakk'ın kulu, Hakk'a olan yakınlığın sırrına, evreni kuşatan nûrun, ruhunu bürüdüğü zaman şâhid olur. "Biz onu kullarımızdan dilediğimizi kendisiyle hakikata erdirdiğimiz bir nûr kıldık" (Şu'râ 42\52) yüce ayeti, bu ilâhi lûtfâ işaret eder. Nübüvvet nûrundan feyz almayan bireyin, sâf haki- kattan yana rızkı sınırlıdır. Şayet insan, âlemdeki her varlığın hakikatının pür nûr olduğunu görebilseydi, edebden, takvadan tatlıdil ve hoşgörüden ayrılmaz, kimlik çatışmalarına düşmeden, tevhidin farkındalığından ayrılmaz, "Allah'ın kendisine okunan ayetlerini (hikmet ve öğütlerini) işitir de, büyüklük taslamazdı" (Câsiye 45\8) Ne mutlu ubûdet âdâbından kopmadan, Hakk'ın muhabbetinde, Hakk'a kavuşanlara. Selâm olsun, gülkurusunun son satırlarında bütün dostlara.

